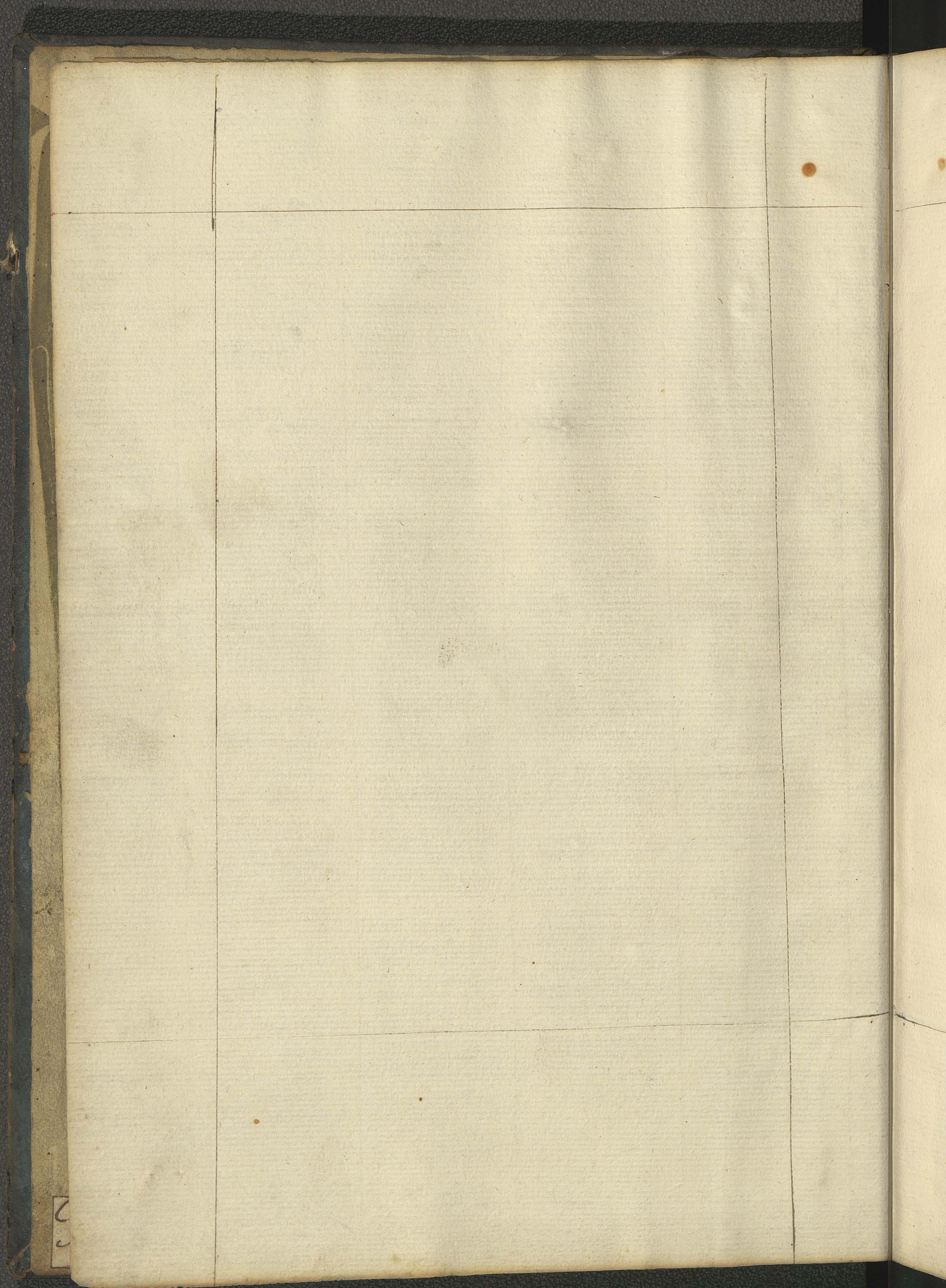
Confessiones fratris marci

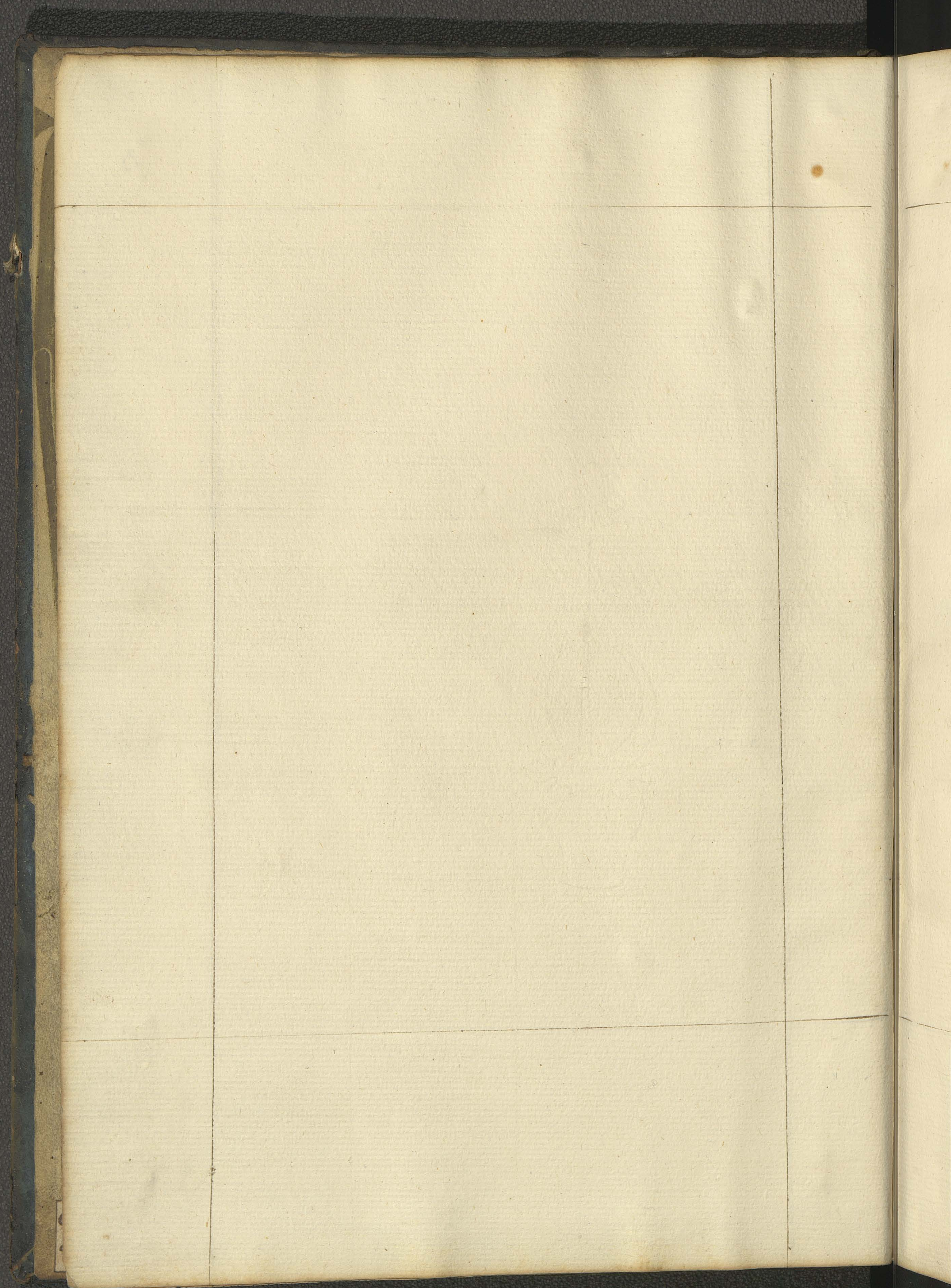
Confessiones fratris marci

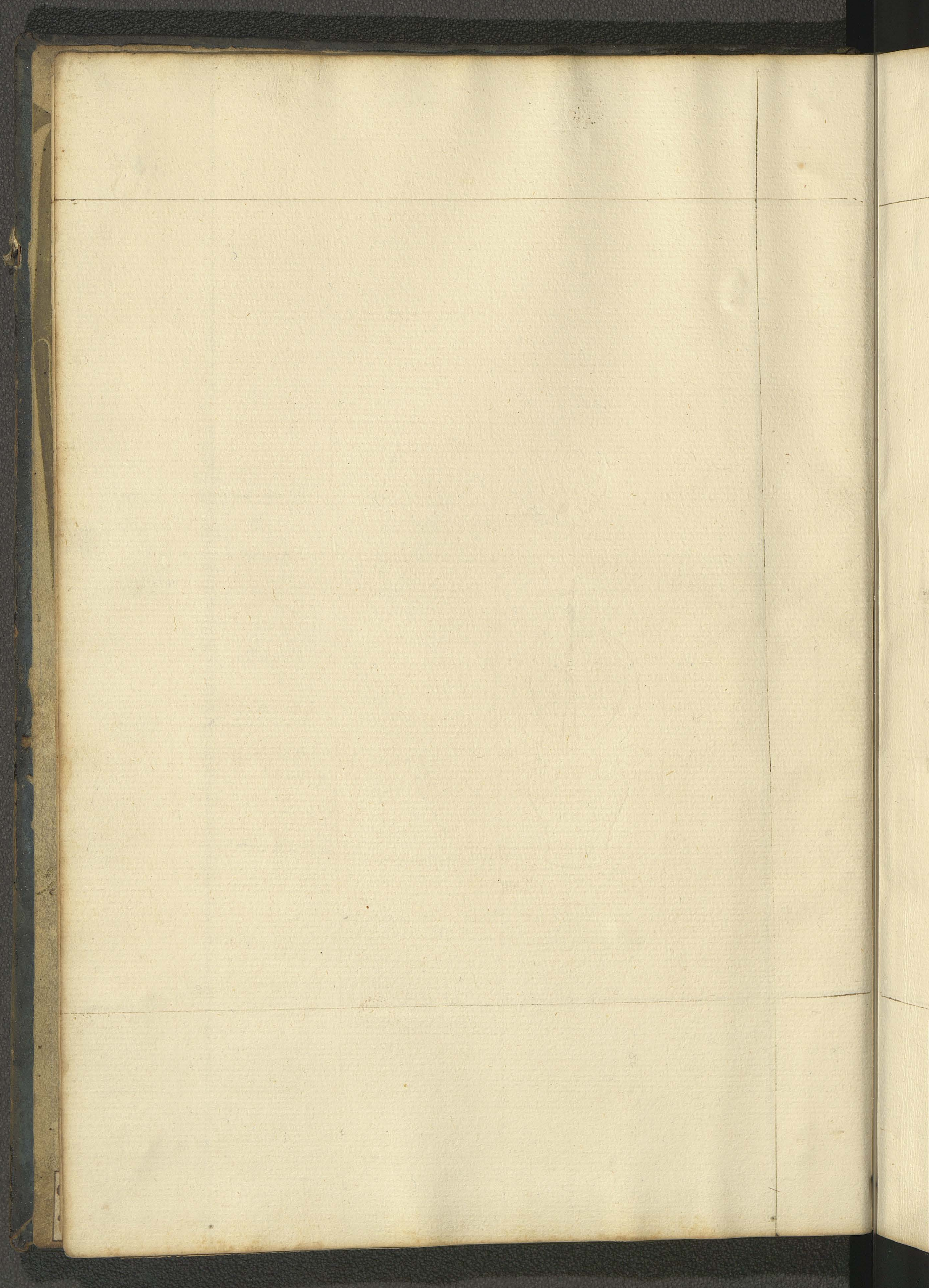
N. Inv. 1589.

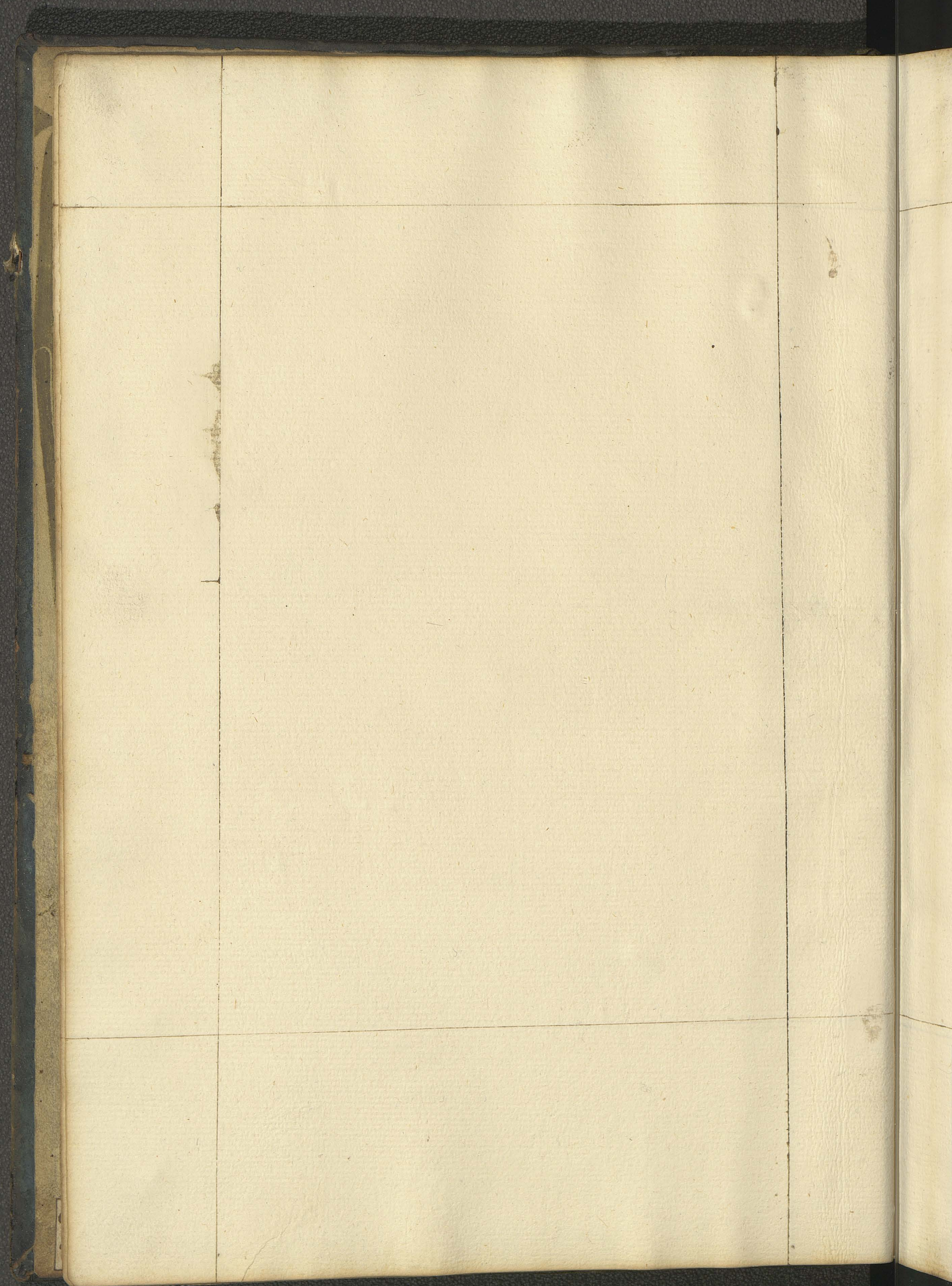
[In De]i nomine Amen Anno Nativitatis eiusdem Millesimo Trecentesimo Octuagesimo Sexto [...]
pontificatus [...] pape Sexti Anno Nono Coram Venerabili viro domino Petro Rectore Capelle in C[...] Civitatis [...]
et Iudice [...] presencia constitutus Discretus vir dominus Nicolaus Clement de Frisaco Rector [...]
[...] ipsius vera Bulla plumbea in cordula canapis more Romane Curie bullatas non viciatas nec [...]
expresso [...] cessas [...] sive processus Reverendissimi in Christo patris et domini domini Pilgrimi [...]
acceptacione et corporalis possessionis induccione Ecclesie parrochialis in Murtzuslag [...] per discretos vi[ros]
[...] quandam litteram papiream Sigilli Venerabilis viri domini Hainrici [...] Superioris Marchie [...]
Nicolaus Clement in manibus tenebat [...] et ipsos Venerabili viro domino Petro Commissario [...]
[...] transmittere ad apostolicam Sedem seu Curiam Romanam ac propter viarum discrimina atque pericula timet [...]
publicum subscriptum transsumptum copiam et exemplar auctoritate ordinaria sibi in hac parte commissa mandaret [...]
litteras processus et Instrumentum publicum per me Notarium publicum infrascriptum transsumi copiari et exemplari mandavit [...]
[...] plena fides Tenor autem processus predicti in quo tenor litterarum apostolicarum demonstratur esse insertus sequitur [...]
Sede apostolica deputatus Dilectis in Christo [...] Abbati et Conventui Monasterii in Novomonte Ordinis Cisterciensis [...]
apostolicis firmiter obedire Noveritis nos litteras Sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani divina pro[videncia] [...]
[...] pro discreto viro Nicolao Clement de Frisaco pauperi presbitero nostre diocesis nobis presentatas [...]
apostolicam [...] Dilecti filii Nicolai Clement de Frisaco pauperis presbiteri tue diocesis apud Sedem apostolicam [...]
beneficium aliquod ecclesiasticum non obtinet et quem per certos Examinatores super hoc deputatos a nobis de l[...]
[...] honeste conversationis esse reperies et aliud beneficium ecclesiasticum non obtineat aliudque canonicum non obsist[at]
[...] fructus redditus et proventus si cum cura viginti si vero sine cura fuerit quindecim marcharum argenti [...]
[...] collacionem vel presentacionem dilectorum filiorum Abbatis et Conventus Monasterii in Novomonte ordinis Cisterciensis [...]
[...] post sibi de huiusmodi beneficii vacacione constiterit duxerit acceptandum auctoritate nostra providere curas [...]
[...] fuit ut est moris admitti Sibique de ipsius beneficii fructibus redditibus proventibus iuribus et obv[encionibus] [...]
[...] de huiusmodi vel aliis beneficiis ecclesiasticis in illis partibus speciales vel generales dicte sedis vel Legatorum eius [...]
[...] huiusmodi beneficia expectantibus in eisdem beneficiis assecucione [...] volumus [...]
[...] indultum quod ad recepcionem vel provisionem alicuius minime teneantur et ad id com[pelli] [...]
[...] apostolicas non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto [...]
[...] impediri valeat quomodolibet vel differri et de quo cuiusque toto tenore habenda sit in nostris l[itteris] [...]
[...] litteris nostris ac omnia et singula in eis contenta secundum ipsarum plenius tenorem exequi possint [...]
[...] presentem et processum per eas habitos et fiendos in se postquam eis constiterit quod idem presbiter beneficium huiusmodi [...]
[...] attemptari Datum Rome apud Sanctum Petrum Idus May Pontificatus nostri Anno primo [...]
[...] aliudque sibi canonicum non obsistat Idcirco ipsum providendum habilem et ydoneum ad ecclesiasticum beneficium [...]
[...] ac aliis ad quos pertinet demonstrat dictas litteras apostolicas et omnia in eis contenta insinuamus et ad [...]
[...] ecclesiasticum ad vestram presentacionem seu provisionem spectante si quod in Civitate vel diocesi Salzburgensi vob[is] [...]
[...] secundum taxacionem decime valorem annuum non excedat Nos ei huiusmodi beneficium ecclesiasticum dummodo [...]
[...] et in ante quidquid de beneficio huiusmodi in preiudicium ipsius presbiteri contra formam gratie sibi f[...]
[...] primo et peremptorio termino ac monicione canonica eis et eorum cuilibet assignamus auctoritate predicta in hiis [...]
[...] volumus penes eundem presbiterum vel procuratorem suum remanere et non per vos vel aliquem vestrum [...] quem[...]
[...] procuratori suo ut vobis et aliis quorum interest faciat de premissis copiam si petierit vel hoc vol[...]
[...] Millesimo Trecentesimo Octuagesimo quinto Tenor vero Instrumenti publici acceptacionis [...]
vel quasi Indictione nona Pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani divina providencia pa[pe] [...]
[...] Nicolaus Clement de Frisaco [...]

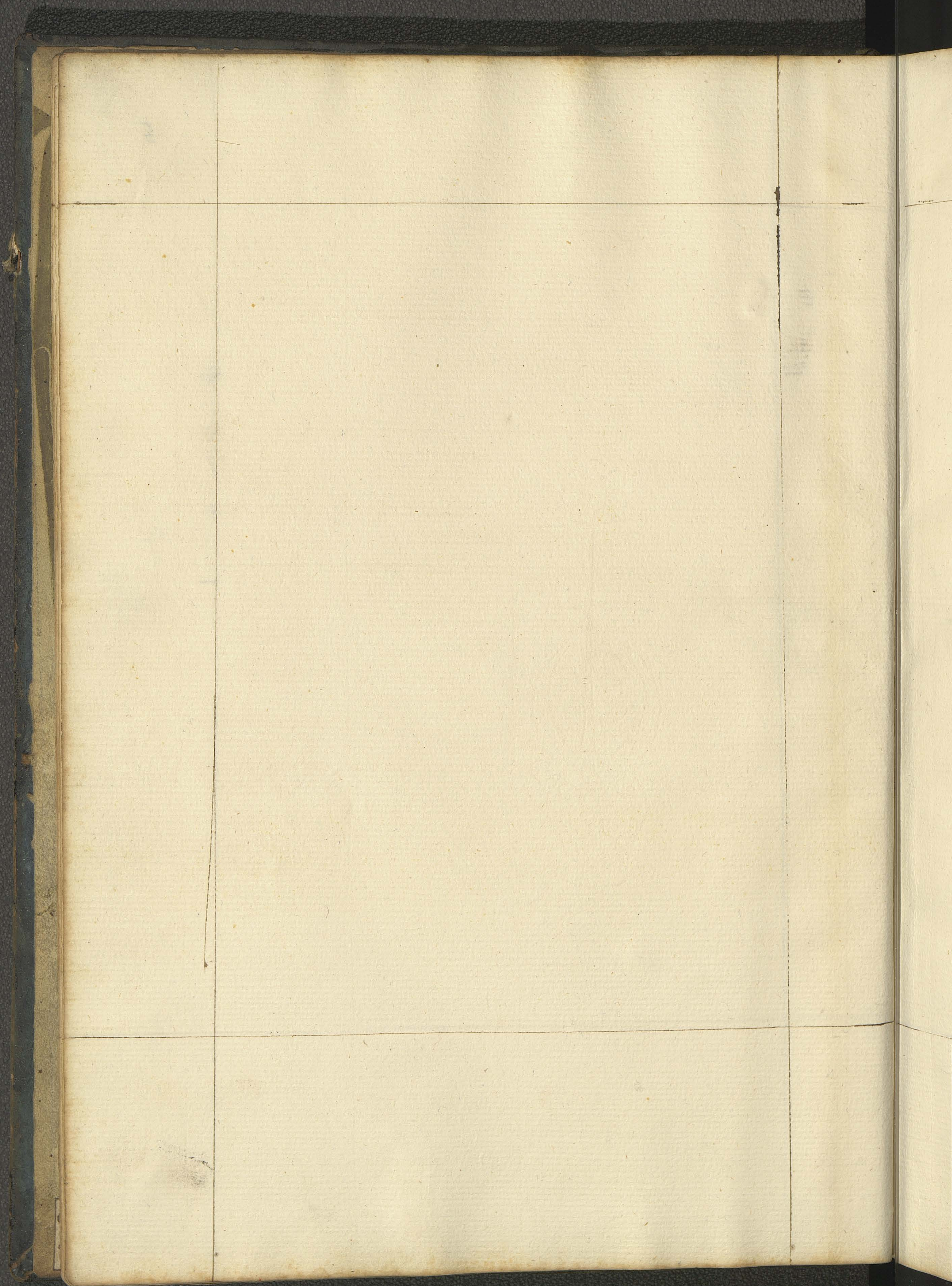
o xxj . mensis octobr hora sexta vel quasi Indiccion nona pont sanctissimi in xpo pris et dni
ne Pataviensis dioc Commissario Officialat Curie Pataviensis In meique Notarii publ et testium subscript
providi [illegible] bte [illegible] Saltzburgensis dioc Quasdam litteras aplicas sanctissimi in xpo pris
atris sed omni prorsus vicio et suspicione carent [illegible] et sup gra ap.ca eidem dno Nicolao in forma pauper
ltzburgensis ecce Archiepi aplice sed legati rpmo veri sigilli appensione roborat exinde emanatas necnon
Nicolaum Johannis de Frisaco et Mathia Johis de Oppavia clericos de Saltzburgensis et Olomuc
olbm in Vanstorf de Saltzburgensis dioc impressione roboratam quas quos et que litteras processus et
Curie Pataviensis memorato exhibuit et presentavit Asserens et pponens quod quia necessarius esset ipas
Quapropter eidem dno Petro Commissario cum instancia debita supplicavit quatenus easdem litteras processus
decreti sui interposicione ad hoc debito et consueto Quiquidem dns Petrus Commissarius iustis huiusmodi
ciis decretum interponendo Ita videlicet quod eidem transsumpto tamquam dictis suis originalibus tam in iudicio quam
in hec verba Pilgerinus dei gratia sancte Saltzburgensis ecce Archiepus aplice sedis Legatus [illegible]
dioc ac omnibus aliis et singulis quorum interest vel interesse poterit quomodolibet in futurum Salutem in dno et
pe Sexti eius vera bulla plumbea in filo canapis bullatas non cancellatas nec in aliqua sui parte
aut reverencia recepisse per omnia in hec verba Urbanus eps servus servorum dei Venerabili fratri Ar
constituti supplicacionibus inclinati fraternitati tue per aplica scripta mandamus quatenus de vita et aus
examinari facias diligenter quique in illa repertus est ydoneus ad ecclesiasticum beneficium obtinendum solerter
de aliquo beneficio ecclesiastico cum cura vel sine cura consueto ab olim clericis secularibus assignari Dummodo m
in taxacionem decime si taxatum fuerit vel si taxatum non fuerit secundum quod de ipso pro decima communiter persolvi consuev
dioc communiter vel divisim pertinente si quod in civitate vel dioc Saltzburgensis vacat ad presens vel cum vacavi
per te vel alium seu alios eundem presbiterum in corporalem possessionem huiusmodi beneficii et defendens inductum ac fa
iuribus universis integre recipi Contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendo non obstantib
quavis aliorum forma litteras impetraverint etiam si per eas ad inhibicionem reservacionem et decretum vel alia
referri sed nullum per hoc eis quo ad assecucionem beneficiorum aliorum preiudicium generari Seu si eisdem Abbati et
aut quod interdici suspendi vel excommunicari non possint quodque de beneficiis ecclesiasticis ad eorum collacionem vel presentacionem
mencionem et qualibet alia dicte sedis indulgencia generali vel speciali cuiuscumque tenoris existat per quam presentibus no
tenoris specialis Volumus autem quod si tu presentes litteras non potueris seu nolueris exequi dilecti filii [illegible] Bartholomei
valeant super quo eis tenore presentium mandatum damus et eis per eorum Et insuper prefatis Abbati et Convent
nolint disponere quoquomodo presumat districcius inhibemus Decernentes irritum et inane si secus super hiis a
auctoritate mandati ap.ci de vita et conversacione memorati presbiteri inquisicionem fecimus diligentem et compertum sit quod idem p
cum vel sine cura secundum formam et tenorem huiusmodi sue gratie obtinendum Nosque volentes mandatum ap.cum reverent e
[illegible] deducimus per presentes devocionem vestre auctoritate predictarum litterarum aplicarum inhibentes ne ad collacionem provisionem e
ad presens vel quamprimum vacabit aliquo modo procedat cum beneficii fructibus redditibus et proventibus si cum cura viginti si
[illegible] et nulli alii sit vel fuerit per acceptacionem litterarum de iure debitam [illegible] provisionem reservamus eidem presbitero confer
attemptatum Contradictores et rebelles nisi destiterint infra dies triginta immediate sequentes quorum decem
[illegible] sentencia innodamus Absolucionem illorum qui prefatas nostras sentencias incurrint nobis tamen modo reservantes [illegible]
[illegible] voluntate quomodolibet debitam Contrarium vero facientibus [illegible] monicione premissa predictis [illegible] volu
[illegible] et expensis In cuius rei testimonium Sigillum nostrum presentibus est appensum Datum et actum [illegible]
supius fit mencio noscat esse talis In nomine dni Amen Anno Nativitatis eiusdem M.ccc.lxxx[illegible]
Anno viij In Ecclesia sancti Stephani wienne Pataviensis dioc iuxta fores maiores ecce eiusdem In mei Notarii
[illegible] dioc Quandam cedulam papiream tenoris qui sequitur continente quam in manibus tenebat ipamque cum protesta
[illegible]

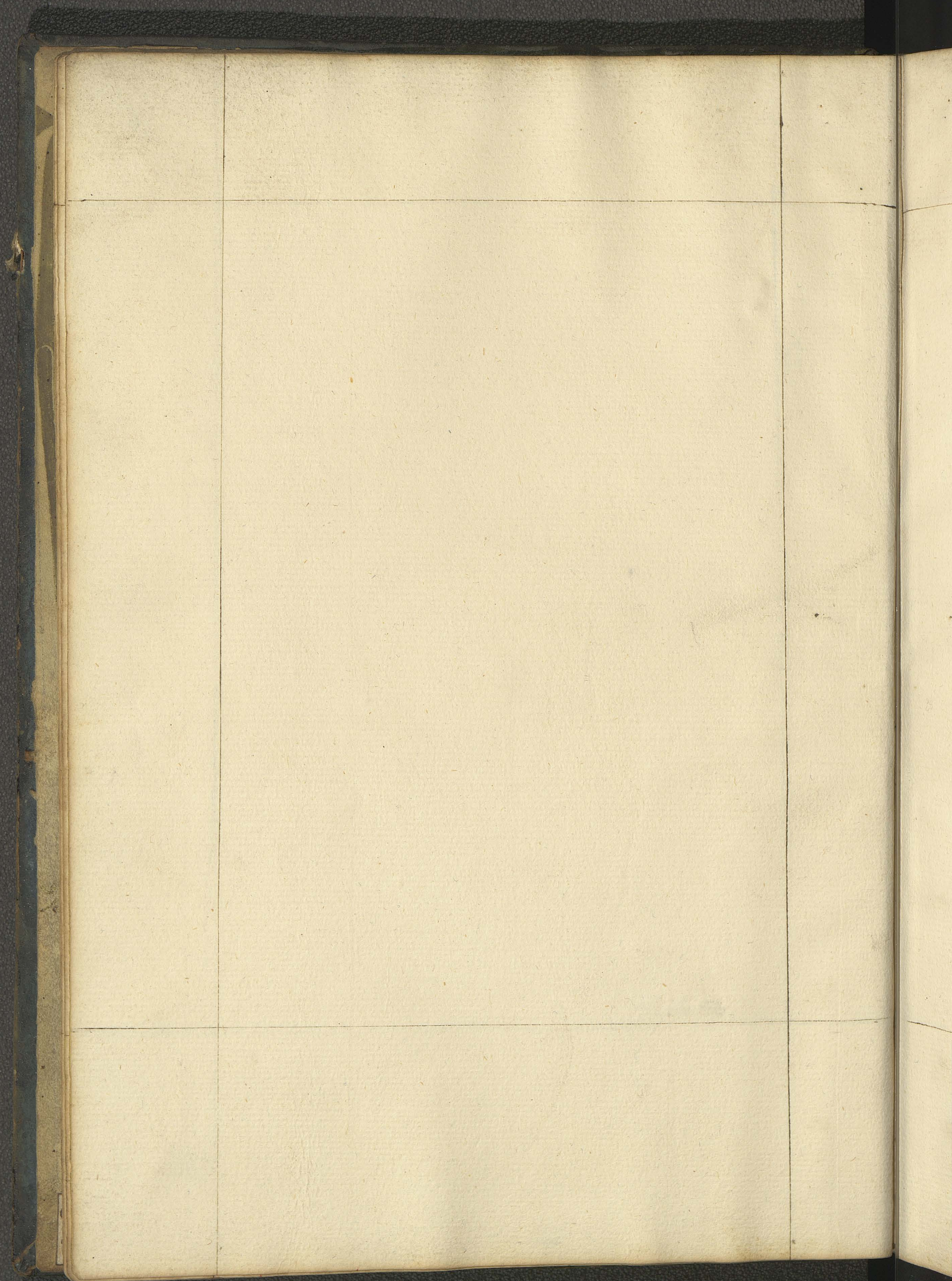


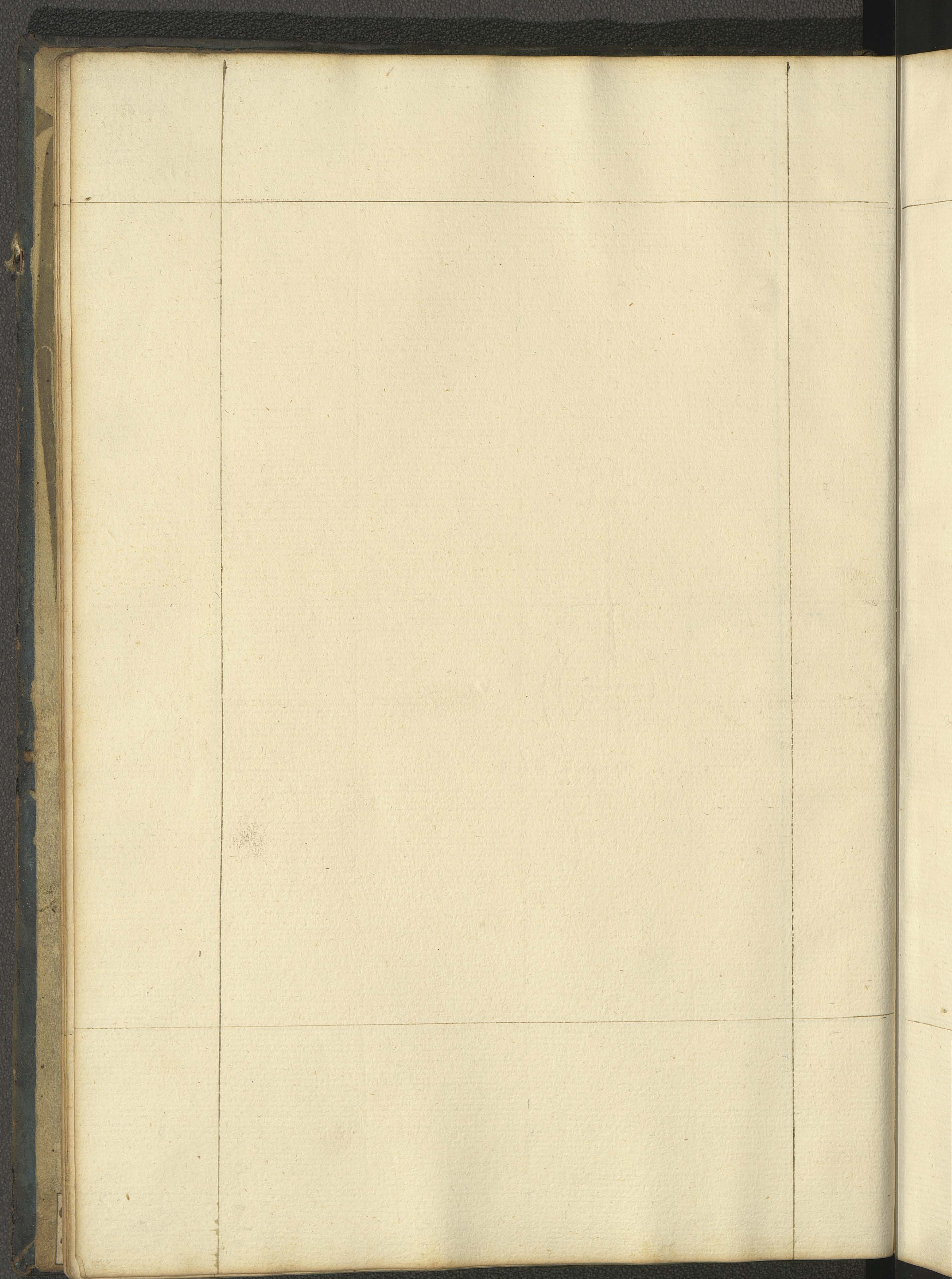


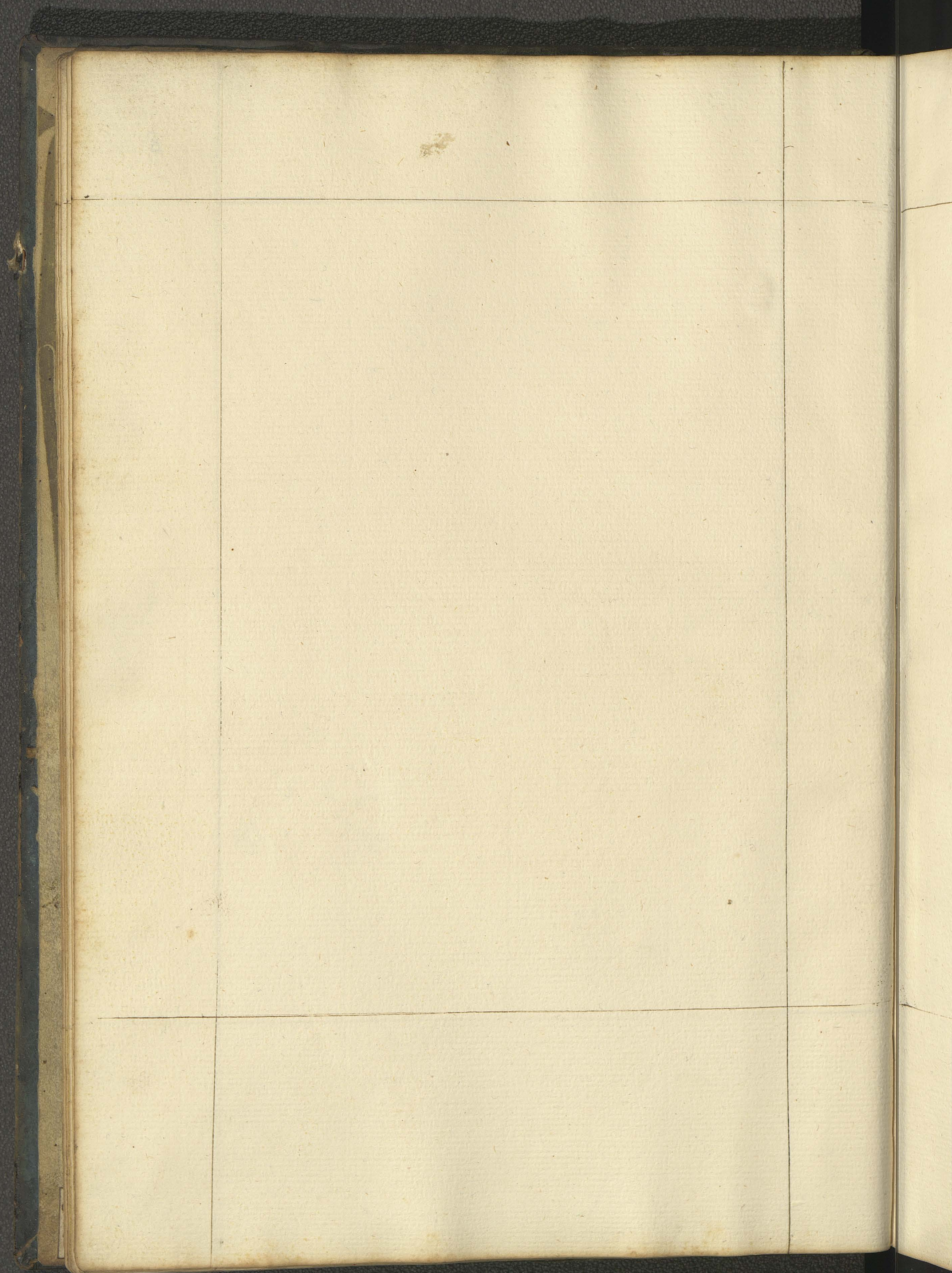


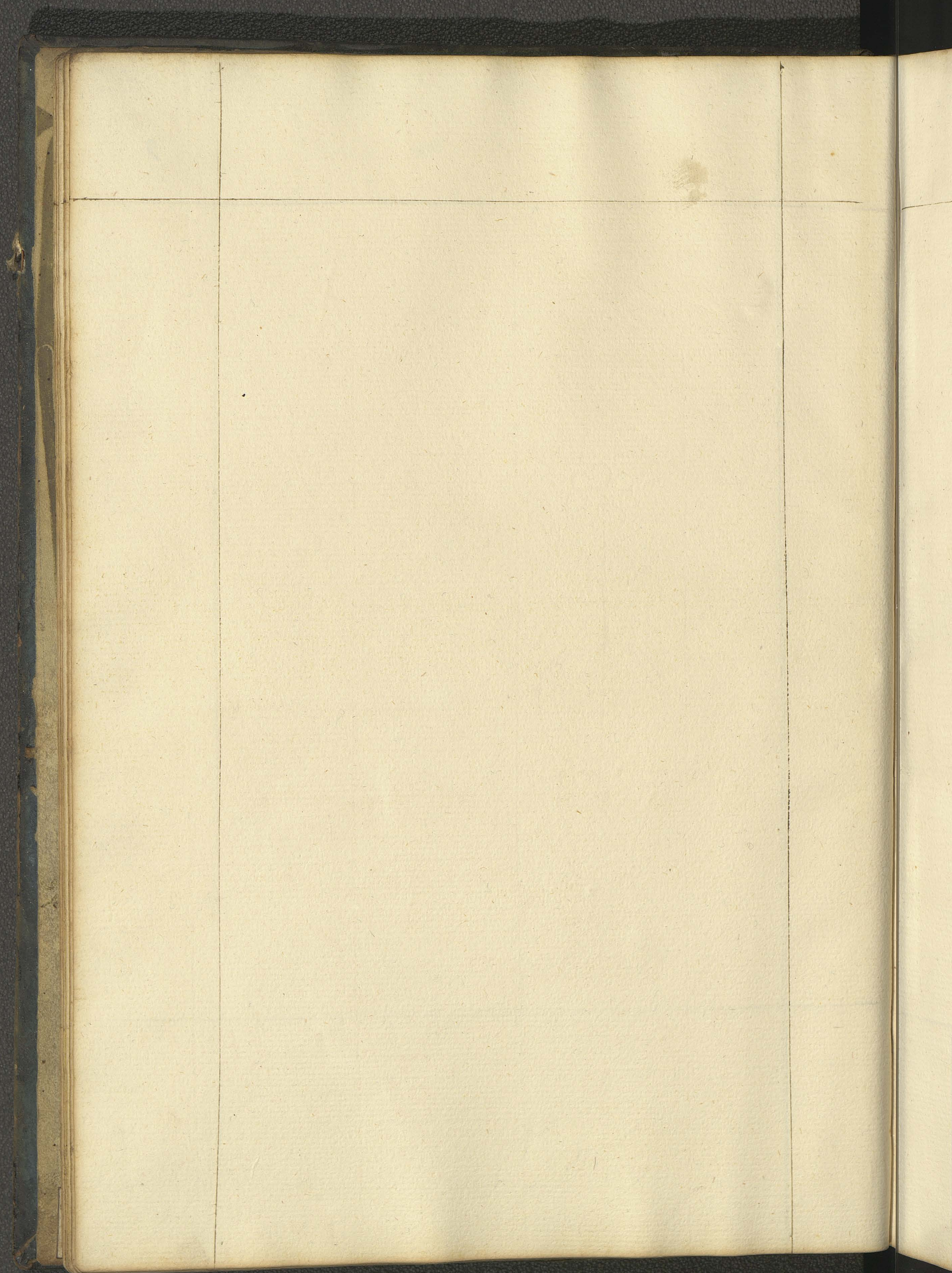


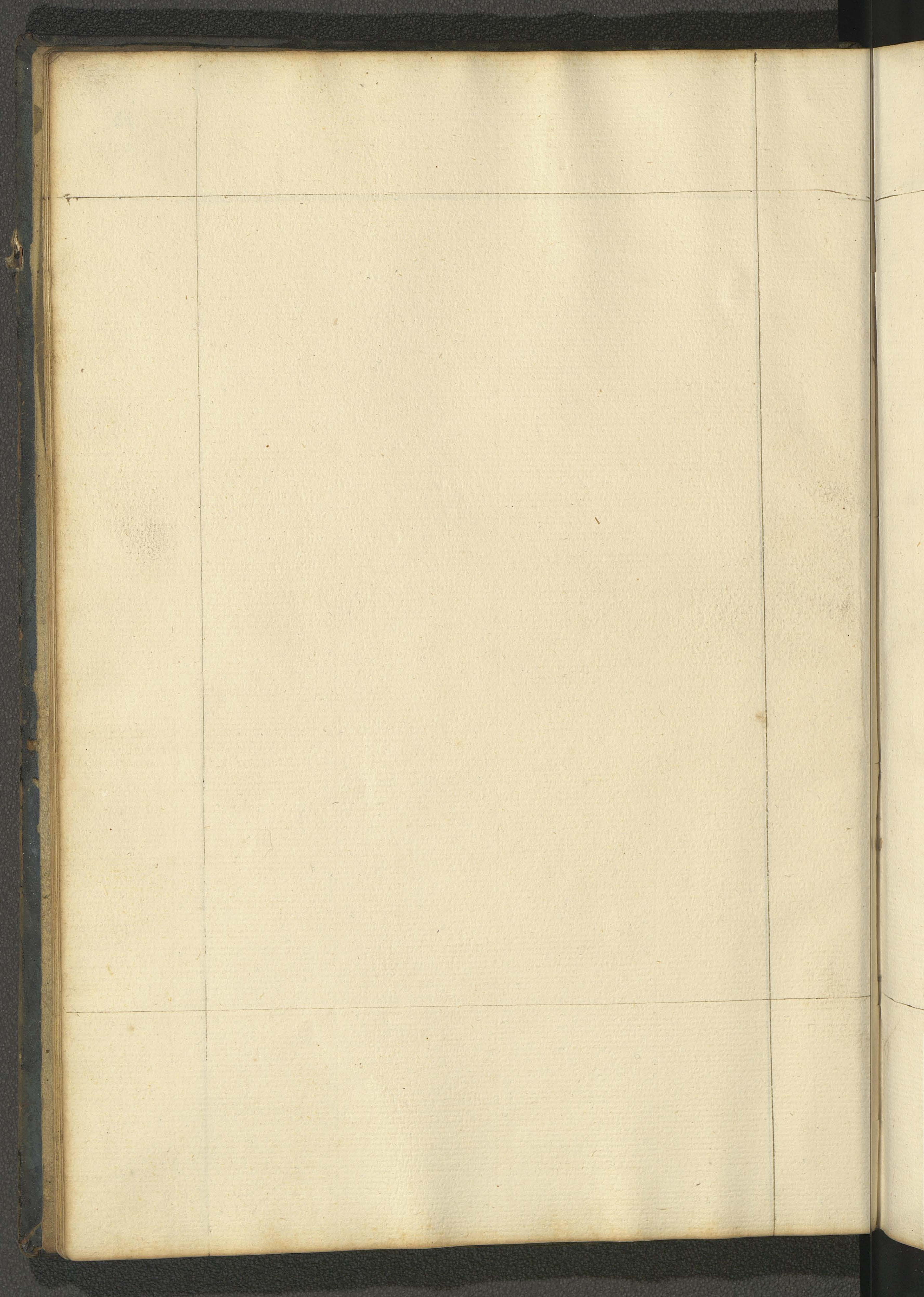


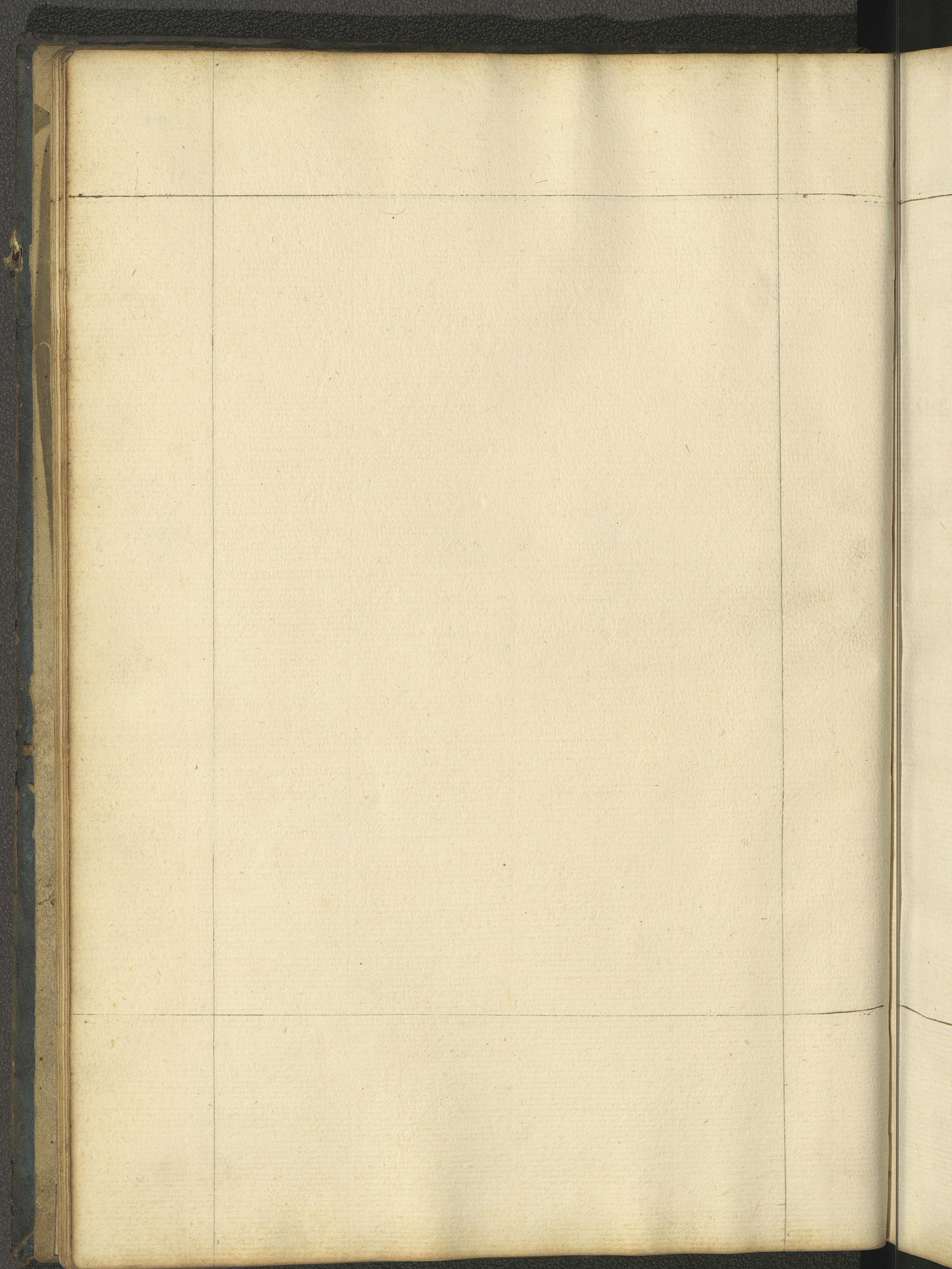


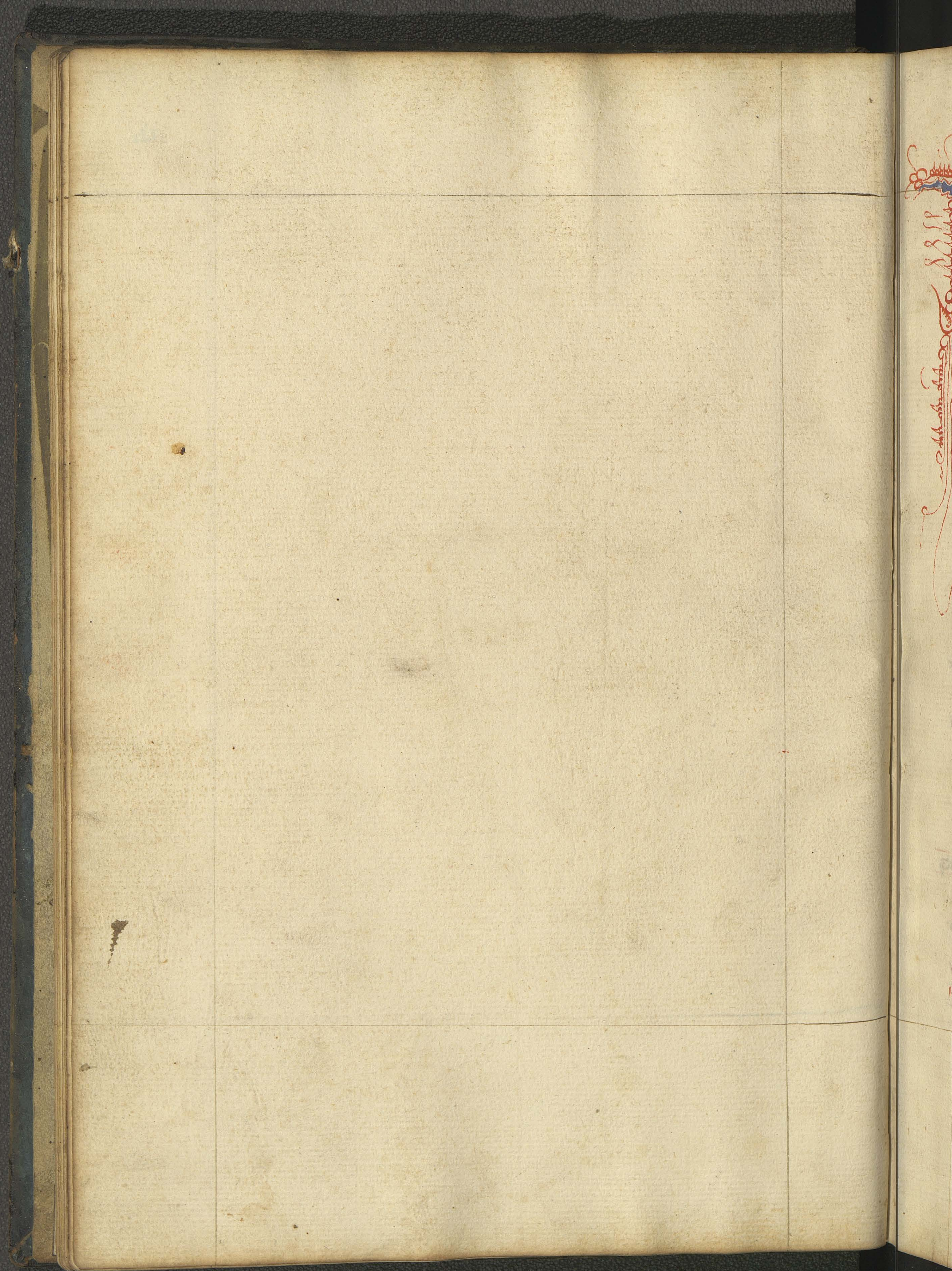












Utrum sicut in tempore initio deus fecit mundum ex nichilo. sic potuit
mundum vel aliquam creaturam producere ab eterno | Ista questio unum presupponit
et aliud querit | presupponit enim mundum esse factum ex nichilo / et querit utrum
deus potuit mundum vel creaturam aliquam producere ab eterno | Contra suppositum arguitur — ar. 1o
impossibile est aliquid fieri ex nichilo / ... patet per commentatorem 12 metaphysice commento 14
dicentem quod est positio prima et ab omnibus concessa / et in hoc concordant omnes philosophantes vel primo physicorum
commentator ibidem commento 34 probat ex isto similiter quia impossibile est agentem producere effectum in subiecto
materiam et deducendo ad actum quod contineat in potentia || 2o sic quia motus esset et non eo moveri vel — ar. 2o
quod esset mutatum quod prius non movebatur in potentia proximi patet ex diffinitione motus que actus entis
in potentia secundum quod in potentia / consequentia 2a patet 3o physicorum ubi dicitur quod ante quod mutatum esse sint moveri
contra philosophum / Nam si aliquid fieret ex nichilo / vel fieret per motum successive per ante partem et motus et
in mobili et subiecto / vel fieret subito / ut solum diceret factum esse et tunc esset ad factum / quod prius non
fiebat et mutatum / quod non movebatur. Ad hanc rationem ponit commentator 1o physicorum commento 82 et primum 60
et tangit etiam aliquantulum secundo physicorum commento 40 || 3o deus fecit mundum ab eterno non in — 3o ar.
tempore initio / quia non ab eterno deus ab eterno voluit producere mundum et eius voluntas
est sufficiens ad omnes effectus productorum voluisse facere est / ut dicit magister / ergo ab eterno produxit mundum
consequentia quia posita causa sufficienti aliquis effectus ponitur effectus et prima pars antecedentis patet quia nisi
ab eterno voluisset producere mundum ipse incepisset velle producere mundum et sic fuisset mu-
tatus | Confirmatur ratione philosophi 2 ... 3o celi commento 29 | Nam impossibile est quod aliquid corpus
generetur nisi in loco / sed ergo mundus esset factus necesse esset ut haberet locum in quo factus esset posito
ipso tempore vel non et cum nichil loco ullum sit aut locatum ipse fuisset vacuum quod est impossibile — q[uo]d
Contra conclusionem deus non potuit producere creaturam ab eterno / Et tamen / omnis duratio in-
clusa inter duo terminos est finita || Sed impossibile est esse vel fuisse creaturam sine eius duratione — q[uo]d con[clusionem]
inter duo terminos clauditur / Item / quia impossibile est esse vel fuisse creaturam nisi eius duratio inter
terminos seu tempus creationis et presentis clauditur | Confirmatur Esse creatum et post non esse creatum
dicitur incepisse esse / et implicat contradictionem aliquam creaturam fuisse ab eterno / Et questio quo ad questionem — q[uo]d
solvitur | Oppositum quo ad suppositum patet per illud quod in hoc indicitur id est genesis primo In principio deus — Opp[ositu]m
creavit celum et terram / quod exponitur tribus modis In principio i. in filio / Alio modo i. in tempore initio | Oppositum quo
ad questionem arguitur / creatura potest statim cum est effectum suum producere / sicut quod statim est ignis est et
splendor eius / ergo multo fortius deus cum sit omnipotens et eternus / potuit eternaliter producere mundum
vel creaturam / Ergo quo ad questionem vero | In illa questione erunt duo articuli | primus erit de possibilitate
creationis seu factionis ex nichilo / ex quo arguunt rationes facte contra suppositum | et 2us erit de questione | Circa — | primo articulo
primum primo noto quod secundum distinctionem 2 parte 1 Creare tamen dicitur primo quando proprie facere et
non utitur hic / Secundo modo accipitur proprie pro facere aliquid ex nichilo / quod dupliciter potest intelligi / Uno modo id est agens dicitur
facere aliquid ex nichilo / quod in sua factione excludit omne preexistens / ad suam factionem concurrens
et ex parte agentis et ex parte facti et tunc agens non agit virtute alicuius agentis prioris vel
factum sit ex aliqua materia preexistenti / Alio modo sic / quod agens preexcludat coexistens ex parte
facti sed non ex parte agentis / ut scilicet si agens aliquod / virtute alicuius prioris agentis produceret
aliquem effectum non ex materia presupposita / diceretur creare illud / et hanc distinctionem ultimam ponit sanctus Thomas
in eodem distinctione 1a questione prima articulo 3o / Et secundum hoc creare proprie sic potest describi Creare est causare effectum
simpliciter quantum ad plenitudinem sue causalitatis activo || Et conformiter suo descripsit prout creatio dicitur creator
ex quo sequitur / quod ad rationem creationis duo pertinent || primum quod in re que creatur nichil presupponitur / ex
causalitas creantis sufficienter excludit se ad omne illud / quod est in re que creatur — Creare

Ordinem est / qr vlz q tai dd / no bz esse eē se d'na sua / sz tam ipa quanā sua / bz esse ab ao
dependent' / sic qsi sibi vlunqua / no esse ipam / z in h° cria dicit rccatio / agnatio e sily [seqnatur]
dei ctria / qr licz sl'imbi ptpiat esse a pre / no tn si ꝑ vlunqua / lz no esse / eo qr ul esse ab ta
no dependens ex aliq° / est eē pris z fily / Ro sedz / qr cu dingr ach fieri ex michilo / ly ex no
dt maz piacete / ut tm a q° poitie / sz debz accipi pue ne'le ut sit sēs / qr aqs fit ex michilo
i no ex aliq° i roc sbi' al tmi a q° poitui / pz qr ly ex michilo / no dicat michil e'e extm
taqua ex mā d° fiat / ut poitie ddnie illus qd fit ad michl / taqua adtum a q° / qr no est
possibile pone duos tmios actoinb / v qua no est slm qne utos tco / ut utsz tco sit poitu
/ qr dico zpt trāssbationē pabs in corp9 xpi Cuius ra° e / qr mite z ipi actoē / qr vtg agent
attingat utzqz tmi / sz e ibi vong ut abim z aliq acqrit / z vtroqz sit vtute agent / vtsz
aut pt attigi qn vtsz z poitu / sz qn vnge poitug z alt neug / tūc neug sīmpl attingi ut
pt in illud qd michil est no attinga sīmp Oppz g° qr attinga rone aliq sbi' subsisti
qadino sit in illud ac / ut d'no illuiato sit illuiatus / z vlrinqz alt tmioz z pua°
alt vod sbi' / nuqua ut attigi pt tmis ut rone sbi' subsicat / ad igr tractatoe no supponat
sbm qne patz z a ps edi / Ex q° sc' z a ps eius / sz qr ex michilo ca puene ne'le / i no ex aliq°
i rone sbi' a m roc tmi a q° / Ro sc' sicut ratio no bz slm q° sit / sic ut tm ex q° ul a q°
sit pz ex dictis / z patz ex isto / qr ratio noz motg / ut mutio talis d'ng rone sic esse a
2o dū quodā dequoddā / Secudo notandu qr phy negant ad fieri ex michilo / qsidaucrut qr insti
vbg insbrib9 / nllm agens ita totalit z plene qnet suu effectu / qui ad pducnoz
effectus optz qcurre ad pnupium subiectinu / sz tn sit dac vnu agens / qd sit est pur9 actus / oz
cria dac vnu sbm / pue passiu'le z passiuu / qd reqra ad actioz cuiusq agentis pni sz pso'nui z cuiuslz
aliug / Doctores aut theologi sunt negant trnoppinioz phoz / quam ad agens pm
qcesserut tn / qr dicut q° ad agen a z a / salte aliqui corp / ex eo / qr nllm agens scdarium
9o pa bz tolem qtinuā tale alicg effectus / z io de vtroqz istoz videndū e / Conclusio pma / Deus est
pnum pm / cuiuslz effectus pducti vel pducibil plene talit sicut ipo qtentum / pz q e ca pma sunt
pfecta / g° ego va ga / qr ex eo ipo / qr d° e ca pma / sunt pfecta / qcūd est vel esse pt pfectoib in
alys causis pncir z diuisi / tho totu z i ipo simul eminent / tā rone illius / qr e sunt pfectio /
qr rone illig qr e ca pma / a q omib9 alys sue pfectoēs deriuan / aut not z cria aput phos
i tho qcordant / qr deus e causa pma / z vlrū pfecta / z io dt qmitaor y° methac / qr ei no est
aliqua nobilitas / q i venia aliq° gne / Et in 2° mete dt / qr ca pma bz pfectoes suas
mō excellenc° vribg rebg / qr in eo vnu sunt / sic in alys hnt diuisitate / Confirma
pan'r libri d causis ppoe dua / vbi d qmto dr / qr vbis diuina e supoim vtute in
telligili z aiale z nalem / qui est ca omi vtuum / Ex q° sedz / qr ca pma eminent qtinz
causalit omi causaz z oez / patz ex qcloe z eius pbatione / i habet enī deus simul
2a 9o omb res vtu factiuas z qntiuas / q diuisi sunt i agentibg causis i° / 2a qclo / aliqd
re pduci ex michilo / nllam rpugnantiā claudit vel infert ex parte rei pducte / pbā
grq z acitale aliou z ex ipso hō ab ipo separa pt sed rpugnaoe vel qdicoe
Oīnibz rei facte vel factibili / q fit ex aliq° / mc ex ipso z aiale z fieri ex aliq° / R' aor
no z d sc' z bor / qr forme nales / q diu pduci seu educi d potēcia mē / no pssistunt
i mā sīm sc' vel sīm qd sui / ut mani'r ad eig / ut dicss i mā opub / quā in nāz forme /
g° educi d aliq° / qpetit cis pue ... actiu'r z ex ipre / s ppt vpssioz agent / cui no qpetit
d' qnu lege / plene causa effectu sed qcursu pnm sbictiui / sua actoz sustentant
Dr z d omibg / q diu fieri ex aliq° / quam adeum factoribus / ligtr q tu pt in mi'e ex mā

et forma tn̄ acci(dit) sancti eius / q(uia) sit ex ma(teria) Iste ma(teria) z aliq(uid) productu(m) z n(on) ex q(uo) sb(st)ant(ia)
Ra pt antibz z no(n) ß pas / s(i)ue q(ui)d no(n) ß tam(en) agente ß d(icitu)r n(on) ex q(u)o(m)i alio creatio q(ui)a e(st)
n(on) p(ote)st in ip(s)e ee(sse) ß palig(uod) agens d(uc)entes ip(su)m · d(icitu)r n(on) ee(sse) ad ee(sse) · Ista n(on) pt d(icitu)r esse m(odu)s
p(er) alig(uod) agens d(uc)entes ip(su)m d(icitu)r esse ad no(n) ee(sse) · S(ed) ma(teria) n(on) e(st) d(icitu)r n(on) ex ee(sse) o(m)ni alio creatio
q(uo)d d(icitu)r no(n) pt esse s(iue) forma · Et si a(d) d(u)cat / q(ui)a p(ri)mo / v(ir)tu(tis) d(iv)i(n)a pt esse s(iue) for(ma) / inadit
i p(ro)p(ri)o tu(m) ne(cessariu)m · Cu(m) p(ri)m(u)m agens p(ri)m(u)m / pt rac(ionem) s(i)ne (cre)ado ra(ti)o(n)e / p(ro)z q(uia) pt ad fare ex nichilo
s(u)m plena q(u)ntia(te) tale / itaq(ue) n(on) ex parte s(ui) n(on) p(er) agent(em) p(re)supponat / q(uod) z ex disp(osi)c(i)o(n)e
ra(ti)o(n)ib(us) ta q(ue) e(st) q(uia) ad sp(eci)es / in q(u)ab(us) tho(mas) gradu z d(icitu)r ad an(te) pz ex q(u)od(li)b(e)t parti(bus) z cap(itulis)
p(ro)ba(ti)o(n)ib(us) · R(ati)o 2ª · q(uia) deu(m) esse rat(i)o(n)e / n(on) s(ol)u(m) z fide creditu(m) · s(ed) et(iam) nali ro(ne) ad ductu(m) /
pz q(uia) ro(n)es p(er)tte p(re)dic(tu)i v(i)a nali / ut notu(m) e(st) · Confir(matur) · aliq(ui) ph(ilosoph)i nali ro(n)e mot(i)
posuer(un)t mundu(m) esse ra(tu)m a deo / au(ctor) p(er) aug(ustinus) p(ri)mo d(e) ci(vi)t(at)e dei ca(pitu)lo 4º / vbi d(icit) q(uod) ph(ilosoph)or(um)
ponu(n)t et(er)nitate mu(n)di / du(m) sunt opp(osi)to · Cu(m)da n(on) posuer(un)t / q(uod) s(u)b(sta)n(ti)a mu(n)di no(n) sit a
deo / z hor(um) e(st) intollerabilis error · Cu(m)da aut(em) sit posuer(un)t mundu(m) et(er)nu(m) / q(uia) tn̄
mundu(m) f(ac)tu(m) a deo dicent(es) / n(on) n(on) mundu(m) t(em)p(or)is in ordi(n)e volut ß(ed) / q(ui)s sue ra(tio)nib(us) n(on) tam(en)
ut q(uo)da(m) mo(do) p(ro)p(ri)o m(od)o et(ia)m ip(s)e sit f(ac)t(u)s · Ite(m) auice(n)na i metha(phisica) sua / distinct duo agens
q(uo)dda(m) q(uia) e(st) agens p(er) mot(um) / z q(uo)dda(m) d(icitu)r m(od)o q(ue) dans ee(sse) / z illi n(on) r(e)pugt ad p(ro)duc(er)e s(i)ne
motu(m) n(on) ex nichilo / ß tho(mas) ad rac(ionem) / vnd(e) z ib(ide)m d(icit) d(e) ee(sse) f(ac)ta / ß sunt eius esse p(ost) no(n) esse
ab(s)te / s(i)c aduentu eius e(st) a ca(usa) ra(ti)o(n)e z h(oc) z dignior o(mn)ib(us) m(od)o d(icitu)r dandi esse · R(ati)o 3ª · s(e)c(un)d(u)m
q(uia) ph(ilosoph)i negab(an)t ra(ti)o(n)e(m) / n(on) a(ss)ui(mi)t ip(s)e v(e)l ultra nal(e)m ag(e)re(m) m(od)o z ra(ti)o(n)e / pz ex dict(is)
vni z aug(ustini) in vi(gesim)o li(bro) co(n)fessio(num) / d(icit) / ß in venisse in libr(is) pla(t)o(n)icor(um) / ex g(re)ca lingua in
lat(inu)m vers(o)s / q(uod) in p(ri)n(cipi)o e(ra)t v(er)bu(m) / z q(uia) o(mn)ia p(er) ip(su)m f(ac)ta s(un)t / ß 4 ma p(ri)ma p(er) ip(su)m
f(ac)ta e(st) / z n(on) m(od)o i ra(ti)o(n)e r(ati)o · Ex d(e)c(re)tib(us) ca vi(s) s(e)c(un)d(u)m / tal(i)q(ue) p(ro)babile / q(uia) o(mn)ib(us) eff(e)c(t)us
q(ui) adeo p(ro)duci r(e)q(uirunt) / p(ro)z q(uia) q(ui)b(us) talib(us) ca(usa) a deo · i(d) au(ctor) / q(uia) q(ui)b(us) sit p(ro)duci adeo q(uo)d l(ice)t
et(ia)m p(ro)duc(er)e ab alio agente / n(on) tn̄ i sua ac(ti)o(n)e i inic(i)o ne(cessari)o / Istud et(ia)m q(ue)redit · S(anctus) tho(mas) 2º
c(ontra) g(entiles) c(apitulo) 1º / vbi d(icit) / q(uia) o(mn)ib(us) v(er)o s(e)c(un)d(u)m to(ta)m / id q(uo)d i ea e(st) / a p(ri)mo z p(er)f(e)c(t)o ente e(ss)e · Tz rac(ionem)
z r(ati)o(n)es p(ro)duc(er)e ne(cessari)o / s(e)c(un)d(u)m to(ta)m s(u)b(sta)n(ti)a(m) sua(m) / vnd(e) mo(do) z a p(ri)mo p(ri)n(cipi)o o(mn)ia p(er)fac(ti)o(n)e p(ro)ced(it) · h(oc) n(on) e(st)
q(uia) rebus f(ac)ta d(icitu)r r(e)c(re)atu(m) dei / n(on) tam(en) agentis nal(i)b(us) · R(ati)o 9ª · q(uia) o(mn)ib(us) n(on) sit q(ua)ntitate
ra(ti)o(n)e / posse rac(ionem) p(er) p(ro)se · p(er)se s(i)ue v(ir)tuti i(n)tendo / ut sit ei q(ua)nta(tum) z o(mn)i d(e) p(ro) m(odo) cred(i)t(um)
n(u)lla tn̄ vi p(re)h(ibe)re r(e)pugna(n)t / ead(em) posse rac(ionem) 2º / tho(mas) ead(em) ad p(ro)duc(er)e / n(on) p(ri)m(u)m male q(uod)
p(ro)duc(ti)o(n)ib(us) supp(o)n(itu)r / p(ri)ma p(ro)p(ter) patz / q(uia) imp(er)f(e)c(t)e z ag(er)e / ta(m) 2a(m) / n(on) ß in v(ir)tute cause p(er)se
sic n(on) pt q(ua)nta(ti)a ra(tu)e / q(uia) sit ea p(ri)ma / z n(on) 2a · Ista [...] n(on) pt s(ine) q(ua)nta(ti)a / q(uia) sit r(e)creans p(ri)mo
Confir(matur) / nulli ra(tu)e q(ua)ntitate p(er) q(uia) agat no(n) i(n)tende i sua ac(ti)o(n)e agenti p(ro)r(i)s s(i)c / ab(s)
q(uia) ruina q(ua)ntitate pt / q(uo)d n(on) inniti(tu)r p(ri)ori agenti i ag(e)ndo / illi pt q(ua)ntitate / q(uia) n(on) sit ab
alio in(fi)ca(n)do · S(i)c e(ti)am eff(e)c(t)us i(n)ti(mi) sue r(ati)o(n)e p(ro)p(ri)e q(ua)ntitate ne(cessari)o · Ista in o(mn)ib(us)
p(er)fec(ti)o(n)ib(us) q(ue)re(n)dam esse · Ez n(u)llo ra(tu)e pt q(ua)ntitate q(uia) no(n) sit ab alio in essendo / z p(ro)p(ri)e
q(ua)ntitate r(ati)o(n)is · Item ad tho(mas) z ad 2a(m) p(ar)te(m) sunt mult(e) aucte(s) s(an)c(t)or(um) · D(ic)it n(on) aug(ustinus) q(uia) s(u)p(er)
gen(esim) ca(pitulo) p(ri)mo d(e) magnis z p(ro)p(ri)o d(e) p(ri)mis · Angli o(mn)ino nullaz p(ossu)nt rac(ionem) na(tura)m · Et ib(ide)m ca(pitu)lo
21 / r(e)c(re)ac aliq(ua)m na(tura)m / ita nullo anglo / q(ui)a n(on) s(e)c(un)d(u)m ip(su)m rac(ionem) pt / ßß anglo no(n) p(oss)e(n)t n(on) aliq(ua)m
ra(ti)o(n)e m(ino)r(i)b(us) · Ite(m) da(mascenus) ca(pitu)lo 2º in li(br)o 2º / q(ui) d(ic)unt anglos esse r(e)c(re)atores aliq(ue) ra(tu)e
sunt o(mn)ib(us) filij p(at)rib(us) sui d(iab)ol(i) · Iste h(ug)o d(e) sacr(a)m(en)t(is) / li(bro) 1º p(ar)te 6ª ca(pitu)lo ultimo / d(icit) / q(uia) d(e) nichilo
aliq(ui)d fac(er)e n(on) a(liqu)o n(on) · sui op(er)a soli deo p(er)tinet / z multa ib(ide)m d(ic)it q(uo)d ista · R(ati)o 9ª p(ro)ba(tur)
d(e) f(a)c(t)o sic z / q(uia) agens nale tn̄ q(ua)n(do) p(ro)duc(i)t ne(cessari)o / p(ro)ducit aliq(ue)m eff(e)c(tu)m / ß to(tu)m tal(i)t(er) / ita agent(e)
q(ua)n(do) ne(cessari)o n(on) sit fin(i)ta / deus v(er)o n(on) pt i(n) i(n)tro agente sim(iliter) / ß tale plene causaliter

ɔtinet tēm effc̄m vl ɔsilem / et pg̃nb pr eū pduci nullo pri° mālī ɔcurente / Item
cātuāz tēm posse cāre nō arguit eā esse infinita / cpa ho° esset roe tēm pducti / a rōne
pducionis / a rōne distā° int' tēm a q° et tēm ad qđ / a rōne mōi pducendi / No p̄m
qr dis tmīg pduct' cātio s3 fmitg / nc 2m sil'r / nc 3m / qr nlla ē ibi distā° quīn sit tāp-
anda / s3m quāt° tēm poītum / nc qrm qr moi pducedi nō ɔcludit ɔpndencia a p'ma
cā in tli acōe / s3 iꝰpꝰtoz sup cām / zam / aug vel ꝯple pr cāusa p'ma / nō ut sit m̄a
sicut sua vi suscitet acōne agentis / nc opteat ēnim ne / Hanc etiā ptem poit . ǫn.
distīcōe / sta qt. / arb / qr cātuē pr quidāi infinitū cātonis / s3 nō auctas / Et dt / qsit ncece
potuit quidam pandā tāndi nō cāut aluīn ɔmixata / vbi . s . tho . dt / quis quib volt
sustinē / in hac pte / pr eū intellige 2°° arnd° cāc / ǫtam ptem tz durandus h'
i 2° distinc° p'ma q̄c 2ª / vbi etiā poit distīnc° cātīoz sileḿ p' poite / qr nō ē ǫrōe
potent° actiue cāte infinitate altez ǫqm alīnd i omī sua acōe s' agit / p3 ex ɔclusione .
dl.² Ɔn p'ma et zam q̄ob / obit p° / m̄a cedīnq ad fiei ex nichilo / aut ly ex est nota-
med° pbr / et nō tēm a q° / seu oppti / tho pat3 p'mo phy° / No p'mu / qr p'mu vl mōe
alīq m̄a seu pbm / indnō posset esse ɔstitutū alic' ent / Nc 2m / qr tnc ḋdo / ad fieri ex
nichilo talis est s'sus / qual' est / cū dr / agm fit ex nō albo / s3 g° tnc fit pātīnb ī qm
s'bo / qd fit agm acidit / qr fuit nō agm / s3 fit d3 / qr ipm vl acidet alīcui / sic ex nichilo
3 ad / ɔfirmat impsle ē nam vnīg obtō mutac° in nam alīq / ut agn° in ngedine
9F² g° multo mag' impsle est p'mū nō ens mutaē in ens / Ex i / ad ḋdo fiei ex nichilo
vl ex nō ente / tho p'm est / qr fit ex aliq° / cui acidit ista puatio seu neo° ent' / sic ex nigo
fit albūn / sic ī s'ppt° pbm / Et hac rōne poit ǫmordus phy° ɔmto qto et 1° celi ɔmto
2° ar.² i og / Ɔdo s' ad cāre / eiq cātīo cū nō sit pbā / qsi aīmb / et pg̃nb esset in aliq° pb°sto /
et nō in cāto / cū sit tēm cuīb / ī in m̄a p ǫspta / Rn̄d ad p'm / qr ly ex / ē nō mālie et
pl° tēm a q° / nō āue s' ne ue intelligendo ly ex nichilo / Bonāns ɔcongruo dicit
qr pbam aliquid esse fctm ex nichilo pt intelligi duplr / vno° ut intelligā penitg
nō esse fctm / qd fctm ē ex nichilo / ut si ɔcenti ḋ tacente / ḋ g° lo² / nc ḋ nichil / i nō
loqui / Nc ɔcenti ḋ deo / ḋ q° fctus pt intelligi pt ḋ nichilo / i nequaq fctus est / et
ḋ eo penitg / qu si int fuit / 2°° ad ḋcā pt esse fctm ex nichilo / i ex eo qr penitus ɔtur
pt ad° existenb ex q° posset ad fieri / et hz impsle ad fieri ex nichilo / ut ibi dicit / 3°°
intelligi pt ad° fieri ex nichilo ad eū s'sum / qr ipm fctm sit / s3 nō esse fctm ad / cū pt
pt ɔmistatg s3 ca ḋo ɔstatg ḋ nichilo / et ɔuīa pt dēū dt fctū ex nichilo / i nō
ex aliq° / Sic i pposito dico / qr ad° fiei ex nichilo / i nō ex aliq° ut pbo / seu tēm a q°
seu ǫto / Et g° hmī s'sum nō arguit rōnes / s3 ɔ 2m / Et ex ho° etiā p3 ad ɔfirmacez / ad
3m ndent aliqui / qr cātio actiā sit pba dīna / s3 paua sit ḋb qa cātuē / et p3 cātio
ḋz g° omib acōe ppe actā ē passo / et cq° / g° asimili cātio actiā et cātio passiā / hdo
melig vi ḋdm / qr omib cātio siue actiā siue paua pt ḋb q cāt° / Aliqui pomt cāoz
ar² 3° esse act'b s3 relacione seu habitudine tnt' esse ab alio / quē opaez diuinam
et talib esset incāto / ut dixi° / sicut filiac° i patre / Ɔn zam pte ɔ eglos art adā
sit / cātīā nō pt nali cāe vl libe' i ut / p'ma pb antib pbā / qr s' nalit et / vl tolite
vl pcialit / nō totalit / ut3 ex p'ma pte ɔclonib / etiā omib causa nalib total' equar
se hnb ad plua pducibilia / cuiq rōnib s' q sit talib / s' posset equalit se habet
ad plua pducibilia eadem rōnib / imo ad infinita / s3 i ut / nc pcialit nalit / qr s' tnc
s' nō suspenderent a nali sua actiuitate / s3 deus g'ali influenc° pbi cooperant
vl nichil pduceret vl infinita / s3 nō ē v'simile / qr pptē suspendē ab agendo

illud qd nata est age / ul qd deus sibi no coopare / se go qd simul pduceret i sini
qd impgle Deinde pbat / qd tal causa no possit esse causa libe / qz tuc ul causa nisi
volendo / z tunc corpe qo vellet effectu esse / ipe esset / ul volitio ess ra causandi illig
sicut sui effectus / sicut volitio posita causat effectu / qd nc z volita uel agnita psta qfriou
/ ul 2o sic / qd sba angli qcat in mete ad pducendu re causada / sicut intelligencia m
mete cu volitioe agit ad motu localem Si pmo tuc cu voluntas causa possit
uelle infinita qsequent sicut finita / ipa poss cae infinita Confir ho 10 / qz ar la
z pisius qdempnat dice / qd intelligencia mor celu psolu impiu volunt / sed
mig ess mouere corpus sola volitioe / qua re aliqd d nichilo pducere / i uel intellectio ul
volitio qz suffins pius quo ipig causae ad causandu Si 2m tuc cu volitio posita nar
causat suu effectu redit difficultas tacta d acto nali / nc z m qr tuc adhuc non
agere nisi volendo z intelligendo sz aggatu ex sua intellectoe z volitioe z actiu me
nale 7 nc stat pa difficultas / 2o infiniti difficilig e pduce ad ex nichilo
qd ex aliquo / sic tho coigit vrtute i finita / iz qua / qz sola vtus infinita pt in modu
agendi infinitu difficilioz / qua sit mod agendi finite difficultat / z aus patz
qui ul ad ad nlla z pportio / i int ipa est infinita distancia i eis / 3o sicut efficiencia
actus cause / suppon effectu nae d qo / ita efficiencia ne cause cuiuscuq / eq unio vi pre
suppone effectu dei / d qo causa ne pt ad face id sic / Non z am pte eius qo / d facto
qmicatu e recatue posse anichilae / i 7 cae / iz quia qr no vi a magis esse face ad
ex nichilo / qua redige ad in nichilu / sic patz in corrupe qti anichila forma / cu
ul eius maneat / nc in actu nc in potencia nali / qr fecisset ess i a potencia i na / cu pr na
no poss reduci ad actu / cu qr magis ignis corrupet modica frigite separata a subiecto
z nomisi anichilado / cu ul remanet / tnc qr peta anichilat qcam / Ite agens nale de
speb pams z vini in eukaristia / pt pduce form sbalem vini / z no d potencia ma
qr nlla est ibi / i Item sol d potencia ordinata pt cae lume in medio / i / aus ponat
qd deus suppleat actiom solis in vna pte medij / puta A / ita qd no agat / quam ad tho
nisi supplendo vice solis / z cet deus aliud lume in pte medij B / z causat sol in 3a
pte medij s C lume / tuc lume i B e vere causa / i z in A / cu illa lucia amo simul pducantur
ita qd deus no alit agit i B medium / qua in A / sic e in agentib sic / z producta siclia / z omes
alie circustancie qsimiles / tuc sic lume in A z causa / i 7 lume in C z recatu / iz quia qromo
silr sunt pducta / cu deus no causet lume in A / nisi precise supplendo vice solis / sic
Item ignis agens i hostia qsecratam pducit caliditem ex nichilo / i ab qui ex quate
nc ex quantitate / qr sic no posse pbari unitas mee ad actioz nalem / eo qd nalit equalit
pficeret inqualite ul inqnate / nc d ma cu nlla sit ibi / Ultimo tho pducit aiam
intellectiua / z no d potencia me / cu no educa / i recat ea / aus / qr sic solus deus eam p
duceret / tuc qn genera homio / poss deus aiam no pduce / no impediendo actione
nalem homis / fiat sic / tuc ii homo pduceret aiam intellectiua / ipe nalit gndiceret
brutu / z vicole / semen eius tanta bz vim gnandi / quam bz seme alterig / alias
ugi pt ta pfectam forma gnadre / aliab em esset d bilior qdicionis / qua bruta qo
ad tho Confir nisi tho posset nalit gnadre homem / cu in fluencia dei gnali / spes hua
no esset pb essent vinus / esset em nar corruptibilis nc posset ppetuari a se nalit
cu gnali influencia / sic cete spes put Confir 2o / na no d sicut in minimis / z cta no
biliora z mag ingeniosa z sollicita / igo si alius dedit sufficiete potenciaz gnaua /

sibi similem in spe intellectuali (?) hominem dedit etc. Ad primum tamen nec(essari)o aut(em) ad probationem dico
quod creatura potest creare non tamen producere. Ad improbationem dico quod si deus prius cooperetur sibi secundum influentiam
generalem que mutua est, tunc forsitan suspenderetur a creatione. Quia non quit sibi creare sed speciali concursu
dei non tamen omnino suspenderetur a naturali actione sua. Item dato quod deus faceret creaturam quod concursu dei
generali naturaliter crearet, adhuc faceret quod infinitis creabilibus ab ipsa primo crearet unum et postea aliud
non tamen conclusionem determinationis a materia sed ab agente primo ponente sibi determine agendo, sicut mutuo videtur esse
de facto in agentibus naturalibus producentibus effectus suos in materia et ex materia, quibus agens primum
libere ponit determine in agendo et determinat ea ad producendum unum effectum et non aliud.
Similiter quod creatura possit creare libere concedo quod volendo et quod dicitur vel corpore. Dico quod necessario
per duorum modorum, sed tertio vel alio, sicut dicimus quod anima mea libere movet manum et cetera membra, sicut
angelus descendens in piscinam movebat aquam etc., vel intelligentia orbem etc. Et quod dicitur quod
aggregatum ex intellectione et volitione etc. illo concesso non sequitur quod agens per intellectum et voluntatem
sit agens in(?) naturale et non libere vel non agat libere per suam intellectionem et volitionem simul in actibus
adequat quod agat. Ad secundum nego quod infinitum difficilius est producere de ex nichilo, quod ex aliquo.
Et ad probationem concedo quod inter ens et non ens nulla est proportio sed necessario quantumcumque inferius quod inter ea
sit distantia infinita, ymmo nulla est distantia, sicut nec proportio, et ideo dicitur fieri ex nichilo
vel ex nichilo tamen necessarie et non positive ut prima ratio. Ad hominem tamen intellectum concedo quod inter ens
et non ens sit distantia, istud scilicet quod omne ens est aliquantum ens et non tantum est non ens et tantum quod ens
ens tantum distat a non ente quantum est ens. Unde solus deus sit infinite simpliciter distat a non
ente et quodlibet aliud a deo cum finite distat a non ente, et non distat aliud infinitum a non ente nisi
quod habet esse infinitum. Sicut deus tamen quanto aliqua entia sunt proximiora tanto magis a non esse
distant. Sicut angelus dicit in libro confessionum quod angelus factus est prope deum, materia prope nichil, et tamen
distat aliquid ab uno oppositorum quantum participat de reliquo. Ad tertium negetur conclusio. Et secundum potentia
dei ordinata. Sed absolute loquendo deus potest communicare creature efficaciam faciendi ad distinctionem sui
effectum non presupposito, scilicet faciendo simul ymaginem et lineamenta eius et ad hoc ligna vel ferrum.
Ad quartum quod est primum secundum partem contra secundam partem conclusionis etc. Unde necessario aut ad probationem dico quod
corruptio etc. Ad probationem dico quod sicut ad hoc quod agens creet effectum non sufficit quod inter effectus
prius sed requiritur quod agens non presupponat aliquid in quod agat ut patet de creatione a quo. Ita ad anichi-
lacionem requiritur quod non relinquat materiam ut aliquid vel aliquod compositum in me et certa quod in thiatione sua non
in nichilum etc. vel aliquid proportionabili in ipsum agat etc. Qualiter non est in proposito. Omne enim
activum naturale limitatum est in omni sua actione ad distinctionem naturalem potentie ordinata. Ad secundum
gradum separata dicitur quod non corrumpit a ... igne de lege communi non quod separata sit maioris
virtutis salvandi se quam in ... Sed quod agens non est activum nisi circumstante materia
Ideo dicitur commentator primo de generatione si inveniatur agens quod non sit in aliqua materia non necesse
est ut non patiatur aliquo, et ... tamen materia sit causa passionis. Et subditur si igitur aliqua
forma sunt abstracta, necesse est quod sit agens et non patiens aliquo etc. Cessat in proposito de
...ligi(?) ista. De peccato dicitur quod non anichilat gratiam, ut peccator, si peccator merito(?) anichilat eam
deus autem posito peccato mortali anichilat gratiam vel positive agendo ut aliqui dicunt
vel secundum influentiam sue manutenentie subtrahendo sicut posito obstaculo statim desinit
omne lumen, quod tamen non consimile. Et si dicitur ... contrarii gratia non est ... tamen non tollit, ut anichilatur
necessaria ... per quam corrumpitur et in ... quo corrumpitur, sicut et gratia anichilatur in
... contrarii sui non esse. Ad ultimum respondeo quod si in speciebus panis et in eukaristia ponuntur
quantitas distincta realiter a substantia et qualitatibus quod immediatum receptivum omnium qualitatum sensibilium.

tunc in ea sunt omnes dispositiones previe productioni substantiali. Sed si non ponantur tales quantitates
tunc omnia abstracta que ibi produci solent et inde produci a deo miraculose nisi ultima for
substantialis producatur ibi ab aliquo creato deo creante vel concreante ibi materiam in primo. Contra quod
produci forma substantialis hominis vel alterius. Et igitur ille species non corrumperentur nunquam in uno
loco quam in alio quamvis ex parte agentium naturalium, immo etiam plus a contrario quam a simili, ut inclusi
conservarentur in loco mundissimo et sereno quam in loco immundo, ut etc., cuius oppositum videmus. Aliter ergo posset
forte dici, quod licet agens naturale non possit producere aliquid vel corrumpere de potentia determinata
nisi in materia nullo concurrente miraculo, tamen quando miraculose factum est, quod tales forme que preservantur
in materia sunt producte stant sine subiecto, tunc agens naturale contrarium eis natum est agere in eas ac
si essent in subiecto eas corrumpendo et non contrarius suum effectum cassatur producendo, ita quod
ipse suppleat vicem materie. Quo addito, quod sicut agens agit in eas, ita eis unitum in sua actione
et dum est sufficiens dispositio ad formam substantialem hominis vel alterius tunc deus exponit materiam
concreando novam vel assumendo priorem quam agens naturale cum influentia divina inducit formam
substantialem. Item dici posset quod deus quodam speciali modo preter communem influentiam concurret cum
tali agente sustentando eius actionem ac si ibi esset materia. Vel dici posset quod deus disposuit
se producturum tales qualitates, quod applicatum illa quasi esset ibi materia producerent eas et
corrumperent contrarias etc. Ad secundum videtur stare solutio Ade, tenent solutio quam plures platonici. Ad
sextum videtur quidam doctor, quod lumen in celo creatum et quamvis sit productum in materia vel subiecto, non
tamen de materia seu subiecto; lumen autem in aere non est creatum, sed sit productum non solum sed etiam de materia,
alias deus non suppleret vicem solis etc. et vocat illas formas produci de materia que sic
producuntur de materia quod dependent in esse a materia. Sed contra arguit Ada, tunc vel gratia nunquam
crearetur in anima, vel non dependet in esse ab anima tamquam accidens a subiecto, quod patet similiter. Sed hic
iste doctor concedet forte, quod licet gratia sit actus anime, tamen non dependet in esse ab anima, et sic
ad hoc creatur gratia. Aliter tamen videtur Ade ad hoc arguendum dicens, quod cassum et impossibile quo
ad primam partem, quod deus agere a sine coactione solus est creare a/ratio a actione a nullo de-
pendet nisi a deo, licet subiective dependeat ab aere, sicut accidens a subiecto. Item si a ita depen-
deat primo accidens a subiecto, in quo recipitur sicut in causa actione naturali, ita creat sicut deus, quia
non plus effectus agentis causati videtur esse effectus de subiecto quia si ipse crearet in subiecto, ut aliquid
aliud videtur esse forma tenuem produci in subiecto quam eam produci de subiecto ut ergo. Unde per ipsum
quod nulla est notabilis differentia ad propositum de forma tali causabili in hac materia qua producitur
de eadem in ordine talis forme ad subiectum, sed solum in ordine ad agens, tunc enim produci for-
malis, sed in subiecto sed non in subiecto a solo agente quod non producat presuppositum subiectum, ad hoc quod
tenuem forma producat tunc creatur vero ab agente presupponente vel nullo coexigente
subiectum ad hoc, ad ut forma tenuem producat, hoc est produci vel educi de potentia talis subiecti.
Item dici posset quod sicut forma que educitur de potentia materie emanat ab agente effective,
ita etiam emanat suo modo a materia subiective, ita quod utrobique est vera causalitas, licet alterius et
alterius modi et generis. Et ergo si deus causaret sic lumen in aere medio, sic quod etiam ad materiam
subiective concausaret, tunc diceretur quod in materia ad causam secundam formalem tale lumen non
crearetur. Ad septimum dico sicut ad ultimum. Ad 8um, nec quod homo producat animam intellectivam
ad improbationem admisso casu, nec quod tunc homo naturaliter generaret brutum, quia non alias generaret, et quod talis
dispositio sufficit esse apta ad animam intellectivam, licet enim semine hominis habeat tantam virtutem sicut
bruti quo ad dispositionem materie, sed quia hoc lex prefixit potentiis generativis brutis, non in

quo ad introductorem forme que ibi erat data a solo deo / ut exigitur hoc est de nobiliori generacionis qua
bruta / nam potencia producta forma subtracta e homine propter melius sicut sperma formando
nobiliorem a primo principio non sufficiente sibi ad omnes actus vite / Ad confirmacionem / nec generans quod sufficit
hominem posse perpetuari in speciali consensu divino quod est de lege ordinata / pro dicendo ad alia confirmacionem
/ quoniam debetur homini potencia generativa sufficiens ad disponendum materiam qua disposita deus
de lege ordinata dat formam / Item etiam dici posset / quod quali sit generacionis dispositio ut in homine
ut in masto attingit productionem ipsam forma / Sed materia sufficienter disposita deus infundit
seu dator formarum dat ipsam formam specialem / Item forsitan posset dici / quod in tali casu creati
per naturam introducere anima sensitiva talis qualis vicem nunc supplet intellectivam /
et ita esset nobilior omnibus animabus sensitivis quas nunc natura producit / Et consequenter alia inconvenientia
possent sperari aliis / Item si quis ponet gradum in formis / scilicet quod primo producere anima
vegetativa et sic ut videtur prima vite sonde (?) nam philosophus 16o de animalibus dicit / quod in embrio
primo vivit vita plante / deinde vita animalis / deinde vita hominis animalis / dicet quod introducta
per naturam prima anima sensitiva que perciperetur intellectione constitutive tale aliquid / prima solucio apparet probabilior
Quarta questio et ultima ad propositum / licet in temporibus divino deum fecisse mundum et ex nichilo
sit creditum fide / non tamen est sensus fide / evidenti racione convincitur / sicut nec eius oppositum
prima pars conclusionis patet auctoritate propter oppositum / Secunda pars probatur / nam mundum fuisse ab eterno
seclusa fide et problema neutrum / igitur nec ipsum / nec eius oppositum evidenti racione convinci potest
unde patet primo thopicorum / vel dicendum quod certa quo ad utramque partem racionis de mundi eternitate
facta / non sunt necessaria / sed probabilia / ubi allegatur quamvis / utrum in perpetuum sint generati aut
sint sempiterni / nec per hoc duracionem / Item mundum fuisse ab eterno opinati sunt
multi philosophi / qui de opposito convinci non poterant / ut ipsi hoc non potuerunt demonstrare / tamen sunt
sic in Eodem questio / quo ad propositum est verum / Tamen contra licet auctores mundum ab eterno fuisse
crederent / verisimile tamen est / quod se hoc demonstrasse non estimavit / prima pars patet / ex pluri
bus dictis suis precipue duobus philosophi primo celi et primo metheororum / secunda pars patet per ea que alle
gatis primo thopicorum / Et hoc de primo articulo / Quantum ad articulum secundum in quo videbitur de
quesito / videlicet utrum deus potuit mundum vel aliquam creaturam producere ab eterno / est sciendum
quod eternitas accipitur dupliciter / Uno modo proprie / et sic est interminabilis vite tota simul perfecta possessio
ut dicit Boecius quinto de consolacione prosa ultima / Ex quo sequitur / quod impossibile est creaturam
esse eternam / vel deo coeternam / patet quia eternitas ut sic est soli deo propria / ut patet ex diffinitione
descripcione / patet eciam idem tamen per Boecium ubi supra dicentem / quod interminabilis vite pleni
tudinem totam pariter comprehendit et possidet. cui neque futuri quicquam abest neque preteriti fluxit
illud eternum esse in re prohibetur / Et sequitur / quod hoc nulli potest competere creature / Et idem ibidem Boe
cius inquit / Unde non recte quidam esse qui cum audiunt visum Platonem mundum hunc habuisse prin
cipium temporis nec habiturum esse defectum / hoc modo conditori conditum mundum fieri coeternum putant
Aliud est enim per interminabilem duci vitam quod mundo Plato tribuit aliud interminabilis vite
totam pariter complexam esse presenciam quod divine mentis proprium esse manifestum est / Secundo accipitur
eternitas magis large prout eciam extendit se ad omne illud quod est et non habuit sue
duracionis totalis inicium nec habebit finem / et sic illud dicitur eternum a parte ante quod fuit et non habuit
sue duracionis totalis inicium / Illud vero eternum a parte post quod iam est vel erit et non habebit

sive durationis totalis sine / Eternum vero sumitur quod completum utrumque / scilicet quod sunt et 2 quod est ultra
et / et 1us 2us intendo loqui in proposito / Et utrumque pro distinctione / sicut aliter ponit aug. 83 q. 91
illius / ubi primo dicit / quod aut continue est eternum non recte dicitur / itaque quamvis omne eternum sit
immortale / non tamen omne immortale eternum dicitur / quia 2 si propter id vivat quia immutabiliter paria non
proprie eternum appellatur et postea dicit vocatur tamen eternum eternum etiam quod immortale est / Ex quo patet
quod in proposito rem aliquam fuisse ab eterno / est eam fuisse sine fine totalis durationis
in initio vel ante quodlibet tempus finitum / sic quod nunquam incepit esse / 2 ex aliis manere ut man-
suram esse in eternum / est eam manere sine fine totalis durationis sine ultra post quodlibet tempus finitum
sic quod nunquam desinit esse / Et eodem modo intelligendum est rem fuisse vel fore mansuram esse
eternaliter / Verum ly ab eterno in proposito non est 0 / sed duo equivalent sincathegorematice includens signum distri-
butivum cum suo distribuibili / 2 videlicet sic ante quodlibet tempus finitum et ut prius 2 eodem modo eternaliter
Ex isto ultimo sequitur / quod iste propositio in libro dicitur / deus ab eterno potuit producere mundum / et deus
potuit producere mundum ab eterno / prima namque ab omnibus qui concedunt mundi productionem
a deo quasi conceditur / 2a vero in magna dubium vertitur 2 apud theologos 2 philosophos / ut tamen dicatur
cum prius per hoc quod ly ab eterno in prima accipitur sincathegorematice in 2a kathegorematice / quia si utrobique
teneatur sincathegorematice modo data expositione ad sufficientiam dicitur / probatio quod ly ab eterno in prima
refertur ad ly potuit / ut sit sensus deus ab eterno potuit seu potens fuit producere mundum /
sive tale producere fuit eternaliter sive temporaliter sive instantanee etc. / 2 planum est hoc esse
verum / Sed in 2a ly ab eterno determinat ly producere mundum / vel refertur ad id / ut sit sensus
deus potuit producere mundum sine initio temporis vel productionis etc. / 2 habebit determinare esse eadem
sibi correspondente quod ista / possibile fuit deum producere mundum ab eterno / 2 de ista 1a est diffi-
cultas 2 non de prima / in istam mundo consequitur in sensu dato / Amodo autem kathegorematice est sensus
deus potuit etc. i. potuit producere mundum productione infinita ut tempus infinitum / et non est
aliqua repugnancia / et plus quia a fuit ab eterno i. per tempus infinitum etc. / Conclusio prima / quamvis
mundum vel aliam rem creatam fuisse ab eterno sit possibile vel impossibile non tamen fuisse ab eterno
non includit repugnanciam possibile 2 absolute / prima pars probatur / quia eius oppositum est possibile / eo quod in- 9o
sunt in prima 2 3a / 2a pars patet / quia nunquam non repugnat sese 2 infinito tempore seu post quodlibet
tempus finitum esse in futuro ab eterno repugnat sese 2 infinito tempore vel ante quodlibet tempus finitum
fuisse in prima / Sed sic est de celo 2 pluribus entibus creatis / Item si fuisse ab eterno repug-
vel in ordine nancia ratione / vel formaliter sese vel producta ab alio 2 est similiter ratione primum non repugnat sibi / quia tunc repugna-
ad agens # quia tunc repugnaret filio dei / vel ratione 3a / quia est creatura ex nichilo / nullus ordo durationis ret omni enti / Nec ra-
Non primum ad nichil affirmatum sed solum per oppositum creationis / vel tunc posterius preexistens in esse vel ne scilicet #
quia de ratione negatum / Nec 2um / scilicet quod in ordine ad agens etc. quia non est necesse causam agentem precedere suum
creature sunt effectum duratione / quod probatur quia aut esset de ratione agentis inquantum agens absolute / aut inquantum
tria / scilicet quod tale agens scilicet per voluntatem / Non primum / quia in rerum natura agentia quorum effectus sibi
sit ens / et sunt cum sub causa stare cum ut est ignis est et splendor eius 2 statim ut est
quod sit productum sol 2 lumen eius etc. / Nec 2um / quia non repugnat agenti libero statim ut est libere elicere
ab alio / et actum suum / alias enim non possit aliquid tale agens in primo instanti sui esse elicere
quod sit de ni- actum liberum / cuius oppositum patet de anima christi / Tamen non est de ratione factionis si aliquid sit Cor.m
chilo ut factum est ipsum incipere aut incepisse esse aut aliqua mutatione subita ut puta essentia
precedat mutatum esse ut mutari / patet quia ex conclusione non includit repugnanciam /
aliquam rem ab eterno esse factam / 3a conclusio verum / scilicet quia / quia talibus non esset factio proprie aliqua

talem mutationem ut p[ro]uocat incepcio[n]em / Item n[on] ap[p]aret magis includere repugnanciam
rem produci ab eterno sine inceptione [con]s[id]erata mundo quam ad intellectum videtur difficilius concipibile
hoc posse fieri in uno quam in aliis . nec hoc a ponderacione mouendum / sed sic produci filius ad
intra etc. / Item s[ecundu]m aug[ustinum] 4to libro q[ui]nto libri sup[er] gen[esim] deus qualibet causa conditam [sicut]
facit et opera / ut dicit hoc etiam tactum in q[uestio]ne penultima p[ri]mi / et tunc constat / quod quelibet talis sicut
uel ad sui se incipit esse uel mutari / 2a [con]clusio deus potuit mundum uel aliam rem ab eterno causare
[et] producere / q[uia] deus ab eterno fuit causa sufficiens sine defectu ad producendum mundum / ergo potuit producere
mundum ab eterno / quia p[rius] ergo deus ab eterno fuit causa suff[icie]ns etc. uel naturalis / uel libera / si naturalis tunc
produxisset mundum ab eterno / si libera tunc potuit producere mundum ab eterno / quia sicut ipse
se h[abe]t causa sufficiens et omnino sine defectu mere naturalis ad producendum suum effectum / ita quod posita tali
causa statim produxit effectum / ita causa sufficiens libere se habet ad posse producere suum effectum
sicut patet ad hoc quod aliqua causa mere naturalis sufficiens ad aliquem effectum producendum ab eterno / et
nullo modo fuit impedibilis / sequitur ipsam talem effectum produxisse ab eterno / ita ad causam
talem liberam fuisse ab eterno sequitur ipsam potuisse producere suum effectum libere ab eterno
/ Confirmatur / libertas agentis nullo modo minuit eius potestatem agendi / sed si data causa naturali ipsa potuit
producere effectum suum ab eterno / et Item aug[ustinus] 6to de ci[uitate] dei ca[pitulo] p[rim]o talem facit quod si ignis esset
eternus / splendor ab eo generatus esset eternus / et si causa naturalis limitata sufficiens sit ad suum
effectum producendum fuisset ab eterno ipsa potuisset producere suum effectum ab eterno / sed non minoris
potencie est causa prima respectu eorum que sunt a se producibilis ymo in infinitum maior quam causata
cuius effectus fuisset etc. / Item non videtur plus includere repugnanciam deum potuisse producere ab
eterno rem ab se distinctam naturam et causam dependentem a deo eternaliter fuisse in deo quare
sed in eadem natura inesse independenter / sed secundum de facto est verum / et etc. / et ad hoc notandum intellectum
utrobique occurrat equalis possibilitas uel posset dari racio euidens diuersitatis possit
dici et non ibi / Confirmatur et ad hoc / sicut nos comp[re]hendimus aliqualiter eternitatem productionis ad
intra et phi[losoph]i conceperunt possibilitatem eterne productionis ad extra / et non videtur impossibilis
quamuis et plus deus potest quam nos possumus apprehendere eum posse / ut dicit b[eatus] aug[ustinus] in epistola ad
ad volusianum dicente / deum deus aliquid posse et nos fateamur inuestigare non posse / et ab
b[eatus] aug[ustinus] x de ciuitate dei ubi quod sicut pedibus dicit / sicut pes ex eternitate semper fuisset
in puluere / semper subesset vestigium quod tamen a calcante factum nemo dubitaret / sicut ut aiunt
plato mundus sic fuit semper a conditore eo qui eum fecit / et ita auicenna et plures alii
posuerunt mundum ab eterno / et tamen a deo factum uel immediate quo ad primam intelligenciam
uel mediate quo ad alias partes eius / unde et aliqui posuerunt primam intelligenciam immediate
causatam a deo a qua uel mediante causate sunt alie intelligencie / uel ab prima intelligencia 2a et 2a
a 2a 3a etc. usque ad decimam intelligenciam intellectiuam inclusiue et naturam corporalem mediate
spiritualem causatam posuerunt / et quamuis hoc sit falsum / tamen manuducit ad intelligendum propositum
nostrum / Corollarium sicut ab eterno motus potuit esse / ita motum uel successionem potuisse esse
ab eterno videtur concipibile / prima pars satis nota / et quod sicut cum omni tempore potuit esse
tempus / ita cum omni duracione temporis potuit esse motus / quod sicut ab eterno potuit fuisse mundus
sic ab eterno potuit fuisse motus celi et generationes et corrupciones in istis inferioribus sicut
ita fuit et quamuis phi[losoph]i posuerunt / 2a pars probatur / quod sicut mundus potuit esse ab eterno /
ita videtur quod deus potuit facere eternaliter aliquem motum celi eternum quo celum moueba[tu]r ab eterno

eandem mo usque ad prius conservando / ita 2a pars est quod durandum q. 3 2a / qui tamen concedit ea que dicta sunt in questione / et aliis precedentibus / sicut ea finaliter concedit Thomas de argentina
2 in quarto / Contra dicta arguit doctor solempnis / primo sic / Contradictoria sunt impossibilia ·ar· 9t·
pro eodem instanti durationis et non esse post non esse convenit ei quod esse / in nunc post secundum duratione convenit ei non esse quam esse / et per consequens non potest poni ei convenire ab eterno esse / Secundo
quod convenit alicui ex se prius secundum naturam convenit ei quam quod convenit sibi ab alio / non esse autem convenit omnibus creature ex se / esse autem ab alio tantum / Tertio concedo totum / quod ex eo concluditur quod qualibet
creatura quamvis est vel quamvis fuit / quod in dicta regula talis ita consistit in prius tamen quod ordine nature nunc or-
dinate prius habuit non esse quam esse / id est prius non fuit quam esset / et quod ergo nulla talis potest fuisse
ab eterno / ut etiam concedit prima pars conclusionis prime / Secundi autem rationem sic assumat / quod non esse
prius natura convenit creature sic quod de ratione creature sit / quod nulla creatura sit vel potuit esse nisi
prius natura ei conveniret non esse / tunc nego rationem / Et ad probationem / quod quod convenit ex se etc. rationem
id est quod non esse convenit cuilibet creature ex se / quod vel intelligitur quod de ratione creature et ipsam habere non
esse / et patet quod hoc est falsum / quod quilibet potest ex se et non eius nullo modo potest esse eius vel intelligitur
secundo sic / quod creature convenit ex natura sua non esse / et hoc etiam est falsum / quod non esse repugnat nature
creature et non convenit ex natura / Tertio quia quod vel convenientes alicui ex natura tollit vel destruit eius naturam
vel 3o intelligitur / quod de ratione creature et eam non posse nec potuisse esse nisi prius habuisset
non esse vel processisset de non esse ad esse / et hoc verum et falsum / Secunda pars patet quod quando doctores dicunt
quod creatura de se vel de natura sua habet non esse etc. / intelligendum est / quod de ratione creature
et quod non habet esse a se sola sed ab alio / non est eius ex se sed ab alio / 2a vero non inferunt aliam
aliam / in isto concordant durandus et egidius / Quinto deus produxisset aliquid aliud a se ab eterno sequitur
quod nunc non produxisset illud / nam si potuit illud non producere vel produxisse vel antequam pro-
duxit vel quando produxit vel postquam produxit / Non primum / quod ante eternum nichil est / Nec secundum
quod omne quod est quando est necesse est esse / Nec tertium / quod quod factum est non potest non fuisse 6o ethicorum
Tertio concedo conclusionem / et quoniam / intelligendo sic ipsum quod si deus etc. / tunc ita est nunc quod deus produxit
illud / eo modo quo dicimus quod deus nunc produxit adam / quod deum produxisse adam vel
adam esse productum a deo quod nunc per eodem tempore totaliter transiit in preteritum / Et etiam concedo
quod si deus aliquid aliud produxit ab eterno quod non potest id non produxisse ab eterno / Si autem intelli-
gitis / quod deus non potuit illud non produxisse / tunc nec quia / Et ad probationem concedo / quod postquam
deus produxit mundum ab eterno potuit non produxisse mundum ab eterno / et quod illud non
vadit auctoritas philosophi / sed postquam quod istud quod postquam deus produxit mundum ab eterno dato
eum producto potest non produxisse ipsum ab eterno / Tertio deus ita cito potuit equum vel aliam
rem producere de materia sicut potuit de nichilo / Sed deus non potuit producere equum vel aliam
rem de materia ab eterno sicut de nichilo / et per consequens nullo modo / nam si produxisset de materia aut per
motum aut per mutationem subitam / quod ita fuisset mensurata aliquo instanti / et per consequens habuisset
principium sui esse / ac per consequens non fuisset ab eterno / Tertio nego minorem ad probationem / quod si produxisset
aut per motum aut per mutationem subitam / nec quam negatur / per exposito conclusionis prime et probationibus
suis / Dicto primo quod quod mutat aliud de alio per actionem non potest intelligi illud subito illud
mutari / Sed deus producendo creaturam mutat de esse per actionem / et intelligit ipsam non
esse / id est intelligit aut vere vel nunc non prius creatura non est quam producatur / Consequentia / eternum
nunc vero prius sed tamen futurum 3o ethicorum / id est si deus elegit creaturam producere illa
fuit futura et non prius / Unde dicit iste doctor / quod productio et durare quod aliqua creatura

sit libere producta et tamen ab eterno / Unde per clarius causa dicitur modo sicut ut ergo consequens ut 3o ethicorum
et non cadit in deo / Aliqui ergo ponunt quod libera voluntas gravitatur volibilibus / Contra primo firmamenta
et hoc / Contra 2o firmamenta et auctorum / Ad questionem / per clarius dico per hoc est unde / ad ea dicta clara
primo / et non 2o / Motu agitur per auctorem per nulla productio insuperata instanti inseparabile potest
esse eterna / sed omnis productio creature ex vi qua est productio creature habet quod mensurare instanti
inseparabile / Et auctor nota tamen quod instans inseparabile non precessit eternum aliqui non esset inseparabile sed stans
/ et per quis nec productio ipso mensurato / tamen quod causa quibus ergo fuit temporibus / tamen quod in omni id quod mensura
ergo tamen inseparabile productio dicit a manutenencia et ergo productionibus fuit eodem tempore mensurata manu-
tenencia et temporibus manutenente est finitum apparet / et per quis productio non fuit ab eterno / et ut res pro-
ducta / Hoc / quod creatura ex vi productionis sue non in duracione nisi per ergo aliquid per aliquam du-
racione posset durare prosequante / et per quis preterem temporibus quod et ferunt productio creature
mensura ergo tamen inseparabile / sed quare / quod si alia mensura / ergo creatura ex vi productionis sue duraret
per alia mensura totum et non per ergo tamen quod impugnat ante / Unde et [illegible] quod productio non est aliquid
res distincta a re producta / et ideo productio esse in instanti vel in tempore non est aliud quam rem
produci subito vel successive / Et sic dicitur / quod unum simpliciter auctoris potest esse / quod impossibile est vel fuit aliquod
productum in instanti inseparabile esse vel fuisse ab eterno / Aliud potest esse sed quod impossibile est
quod ab eterno fuisse productum et instanti inseparabile / et in ista simpliciter ipso est falsa / Et ad probacionem
dato ad bonum intellectum quod nullum ergo inseparabile potest esse eternum / nec quam / quod ergo non productio
insuperata etc / sive quibus illud intellectus unus primum simpliciter auctoris / sive 2m / quod impossibile est quod esse
productum et etiam actu produci in instanti / et tamen in nullo instanti esse productum primo vel primo
produci sed impossibile et ad sequentem in ergo tamen et in nullo instanti ipsum incipere esse vel incepisse / Contra
ergo quibus intellectus confirmat primo simpliciter maior / non est quam Nam impossibile et ad esse productum
in instanti / quod etiam actu in instanti produci et ipsum fuisse ab eterno / Contra ut in 2o simpliciter est /
quod impossibile est quod ab eterno fuisse productum in instanti / et quod tamen stat quod ipsum ergo fuit eternum
vel ab eterno / nam non dicitur impossibile et ad ab eterno fuisse productum in instanti / ly instanti supponit
confuse tamen / Secunda probacio potest conficit in quam quam innuit / Ad 3am probacionem / quod in omni illo
etc / et ad virtute sermonis est falsa / Tamen dico tamen esse ad bonum intellectum / sed quod omne productum indigens
conservacione quod fuit productum vel producebatur quod non conservabatur tamen dico conservacione per manutenencie
de quo postquam productum est in esse / et sic quod est ultimum totum articulum dicto / non tamen procedit de possibili / quod
si arguitur / in omni illo quod mensurat vel mensurari potuit instanti etc / sed minor est necessaria auctoris
/ quod si a creatura quantum in te est et mensura quo adeo esse instanti produci fuisset ab eterno ullum
fuisset primum ergo sue productionis / et per quis non fuisset aliquod instans in quo fuisset productum
et in quo non fuisset conservatum / quibus in salvo potest variis non sufficeret si fieret articulo de aliquo
quod fuit productum ab eterno / et quod in infinita preterita fuit productum in aliquo instanti / et forme sunt
sic auctor / in nichil quod est productum in instanti inseparabile / sicut quod non fuit antequam productum fuit per tamen
ab eterno / Contra a creatura producta est in instanti inseparabile antequam non fuit producta sed etc / et
auctor non potest evadi predicta solucionem / Contra ergo / quod si hoc tamen sicut iam dictum est produci et desinere esse grege-
cessio sequi potest et consequentis / in ea dicta impugnat predictis / Contra autem hoc intellectum / quod de racione
productionis creature et communis id quod est vel fuit productio creature / quod hoc producebatur in instanti
inseparabile / sed omnium talibus intellectus et ad propositum / tamen non hoc / quod tamen stat quod a quo est creatura
fuit productum / et tamen in nullo instanti inseparabile / sed ab eterno et ante omne ergo inseparabile fuit productum
/ et ideo non oportet concedi / quod eius productio aliquo instanti inseparabile mensurabatur / Contra de passiva
productione id est creatura talibus producta / quod licet quo ad esse mensurare instanti inseparabile / non tamen

quo ad produci non produceba in aliquo tali instanti ad p^9 bor / creatura ex vi ius
dico / si i a intr^2 de aliquo instanti dato / ut pt ss^g^l de rone productionis ratue est
q ipa creatura no durat nisi p q datum de quo pdu^r / q pr esse tad ppotu tu ne bor 7
7 i a qna aliquid tc. Et aut ly p q po ne^{ue} / ut pt ss^g / creatura ex vi productionis
sue nob^z q p aliqd eiu tpus duz / tu ccedo am in p^o c bor / z ne a qna g^o productio
ratue tc / z or d forma ad p^o z / q si alia mensura tc dico / q si a ess^z productu ab etno
no oz q eius productio ess^z mensurata i stanti inseente ul alia mensura a se distincta / sz
u a fuit productu in aliqua tali mensura ¶ Sexto arguit alit sic omne factum d
nichilo qd no c in q^to fieri incepit in aliquo q^ti esse / sz si ad aliud a deo fuiss^z ab etno
ipm ess^z factum de nichilo z no esset in q^to fieri / igr in aliquo q^ti incepiss^z esse / z p
q^ns no fuisset ab etno / a o^r z q si no incepit in aliquo instanti tc d nichilo qua
diu est semp pduit / z p q^ns z in q^to fieri / bor z q q c in q^to fieri no z factum sz est
successiu z sic q c no aut sic mundus z res pmanentes ¶ Und q^n dr q omne factum d
ncdo distinsum q a or z d inesse / z bor q dicto / Et aut bor sic formet / nno si a d e
ul fuit factum d nichilo tc / tunc dico sicut acl dt ggf / q ad esse in q^to fieri pt intelli
di q^m d^no q sit pculu p b aig p q ptem / z tc fieri distingui qua factum esse / tunc ne a or
ad pba o z / q si no tc / ne q^na a^m ndo su in bod illiq pbao sic ul factum e d nichilo / alias
enim no tcre^t h^o ex q^ressi Q^oo am fied pt tipe ul tene esse a producente / sic si ro q
ludosium z p b^m lum^s q estat q^nuis in quolib^z instanti iq tpis dati illud lumi sit factum
ul in p^o q^ti iq tpis / mediata inio toto tpe z quolib^z q^ti eius dr fieri a sple / iux
illud augusti suo sup gen ad liam ca^o iq d pnus / a er pute lune no z facto lucidq
sz fit / sz tu sic fieri no vi distinguibi q q suad / z tu ne bor / z pba^o mnor sic negari nio
ss^u lic^z pcedat q pmo ss^m ¶ Septimo aut cam z idem q^pre esse ab alio z non
d aliquo / i a ide q^p tre esse pmo ab alio z no d aliquo no p^m / creatura qua diu est h^z
esse ab alio z no d aliquo / z tu no creata qua diu est / aliquid ess^z in q^to fieri / sicut
dicebr z agon^r / z oz dat z^m / sz tre mur pmo esse z no d aliquo a cludit no esse ab etno^r
impl^e est aliquam rem creata fuisse ab etno ¶ Und^r / q a m d o fieri z^oo tacto in preti
solucoe / z creari q formit^r / qualit idem est q q suad / tur q cessa pma pel antis
q c q creatura qua diu est cat^r z^z in q^to fieri / no tu oz q sic sicut dicb z agon Et
aut am fieri ul cam mag stricte / nisi p^m modi tactu in p^o c preti / tu dico q
neutr^o potu in ante q sufficiens ro h^g q z creari / sz ponq ista creari z fieri ul cari
d nichilo scu pduci s^m plenitudine q^nic^e plus causalit actiue v^n no oz ipm dif
s^m plus h^re esse ab alio tc / sz plus pduci ul cari ul fieri tc ¶ Octauo si deus p
duxiss^z aliqua alia rem ab etno / transiss^z a q^ dic^o in q^dicm / pz q d stto no pduxiss^z
ab etno / g^o fuiss^z aliq muta^o z no in deo ut q stat / s^z in re producta / h^c ia res transisset
a no esse ad esse / Et z q transit a no esse ad esse no fuit ab etno / igr^z si d q pduxiss^z ab etno
aliquam re no pduxiss^z ab etno illam q implicat ¶ Und / ncdo q n am ad p^o z q
d stt o / ne q na / sic no s^e insili / d q d stt o no pdestina^t petr^o ab etno / et si d q pdestinas
set ipm ab etno fuisset aliq muta^o ¶ Nono / q atp z in p^o a ad dno q d co^a o t a si acc^t
unu i o z nono q^nt aliqui q^n no z me^m aut q dictoria Et z ab etno vnu fuit
dicere / mudus ul ab is puta b sic esse p^m^r sic no esse / i^2 si b acq fuiss^z esse aliquiss^z
no esse / nichil aut sic lingere no esse n p^9 fuit sub no esse / et si b fuit ab etno pus

non fuit qd implicat / Ad 1m / q arndo acoz pisse dpndi sicut p° / ne dist sub / qrar a
mund9 amplo &c / Si aut in aod pona acceit ul acq fuit 2 qformit ulingu ul
ulicp &c / 2 si acq^re aom qnuit · p^re 2 ulingre p no h^re / qre qlo q inferetur
sq sib acq^suiss / 2 nunc ulltis dicd nichil aut pt ulingre vic / actu negatur
Si aut acq^re aom padicipisti ad p9 no h^itud 2 ulingue qdmitte · p9 h^itu
/ unq gre qlo dicta illata / 2 ne qua ultima · si si b fuit ab etno &c / qr stat q b
ab etno fuiss 2 tnd no acq^suiss esse · Si aut acq^re aom p°o quit / scz 2 ulingue
2°° scz se / tunc ne aor / qr si qss vd / 2 vz arno hr poita / qplacitu p ca q andpp9
h^uit esse an no esse / 2 q mund9 nodu reat9 p9 h^uit esse an no esse / pt ardo Ad 1m
3 in po°d &c · Cz an qua mund9 esset reeat9 fuit vm dice mund9 pt esse / 2 plu mund9
pt no esse / g° si h^uisset no esse ulingsuiss esse / 2 p9 h^uit esse / Ad 2° d'ancpo p cz
ul h^uit no esse aliquss esse &c / Vltimo / q q pt fuisse ab etno ~~potuit fuisse etna~~
~~seu ab etno~~ fuit etnu · Cz nulla res alia a deo fuit etna / 2 nulla alia res a deo
potuit fuisse etna seu ab etno / aor / qr omnis potencia q unio qnd actu uno inst
actu / ut notu 2 · Cz potencia ad actu esse etnu uno qngi actu / qd pbat duplio
/ qr utriusq potencia no uno qui actu actu pt sequi ad suam potenciam sm dura oz /
sz esse etnu appy no pt sequi sua potencia sm dura oz / qr tunc illud no fuisset ab etno
/ 2 potia ad esse etnu uno qngi actui suo h^uit sz esse etnu / 2° p^z p illud phy in
ppetuis no differt esse 2 posse / Ad 1m q arndo etnu stricte scz p modo p9 q pdo in po
no / qre tota ratio / 2 uti procedunt qbacones · Arndo aut etnu 2°° / 2 hy ab etno plu
tur dico primo ne do dissentis sui / nisi aor sic forme · Ergo potuit fuisse ab etno &c / 2 tunc
nego ea / Ad pbacoz / qr omnis po &c / ne hoc intelli do ea qformit dicit / scz q q qdo pt ul potuit
esse etnu seu ab etno t°o 3 uno etnu / Ad pbacoz / qr utriusq potencia &c / 1 anc / qr hz pri-
tatem h^eat d'tali potencia q p mutacoz ppe dicta 2 p^ristiny d'ote motu pducibilis
3 ad actu / no tn vbi 3 potencia sm qua dicu vmo oppositoz in est ul infuit altiu dice
pt ul potuit absq tali mutacoe &c / sic q istud etnu nc inesse ul vmq infuisset / 2 patz in
stancia / qr stat simul scz posse esse ul fuisse pdestinatu ab etno / sz talis potencia no qui
actu / 2 tn actu no pt sequi potencia sm dura oz / ao q no stat aliqs esse pdestinatum
ab etno ~~talis potencia no qngi actui~~ / 2 p9 potuisse esse pdestinatu ab etno qua
fuit pdestinat9 ab etno / ut notu est / Ad phm dico / q arndo ppetuu p etno ppe dicto
vm est dictu phy / 2 tunc no 3 ad ppositu / arndo est 2°° ppetuu pro qd ab etno fuit
2 in etnu erit / sic ipe vi popisse celum ppetuu / 2 intelli ab ppetuabilit sic ss9 dicti sui
/ si acq sic 2 ppetuu t°o nuqua h^uit potencia ad esse nisi actu h^ret esse / 2 tunc vnu
3 vm / 2 ia vi fuisse intencio sua / nc p t°o pbaz ppositu / ut notu est / Si aut intelligit
3° sic / q q pt ul potuit esse ul fuisse ppetuu appy ul appg / t°o fuit ul e ul erit
ppetuu / tunc vz ad ppositu / 2 tunc h 3 fla / Vndecimo / si causa effectiva natlit agens
fuiss ab etno no potuit pduxisse effectu coetnu sibi / g° si causa libera effectiva fuit
nisi ab etno no potuit pduc effectu sibi coetnu / qna 3 nota / 2 ans / qr si de ote / vi gra
q si ignis fuiss ab etno pduxiss splendoz coetnu / a pduxisset ed'nichilo aut
d'aliquo / No d'nichilo / qr tunc cass etnu no d'aliquo / qr aut p motu / a p mutacoz / qr omnis
pductio sit / in potencia ad actu 3 alto istoz mor · Cz si agens natle pducet d'aliquo
effectu pducet d'alio aliquo ut est in potencia ad actu illius effectus / sz aut p motu / aut /

permutacionem / Non per motum / quia tunc talis effectus non esset coevus sue cause / quia consequenter non per mutacionem / quia omnis mutacio mensuratur aliquo instanti / et per consequens ante illud instans non fuisset talis effectus scilicet splendor / ac per hoc neque ab eterno / Item nec eciam ante / Ad probacionem consequencie quod produxisset ignis splendorem de aliquo / et tunc inferius aut per motum aut per mutacionem / nec igitur / et racio nec patet ex racione conclusionis prime / Hic enim est ymaginabile et possibile / quod ignis eundem splendorem quem produxit in primo instanti sui esse eciam produxit in quolibet instanti medio alicuius temporis sequentis quo durat talis splendor / non tamen per motum / nec mutacionem / sic si ab eterno ignis et suus splendor fuissent absque motu et variacione mutacionis productus / Et tunc dicitur / quod omnis reductio entis in potencia ad actum est alterius illorum modorum / Dico quod verum est de ente in potencia abinente actu vel distante ab actu / sed sic non esset in proposito / Dubitatur / si deus potuit producere mundum ab eterno / aut potuit creando seu de novo producendo / aut potuit non creando aut non de novo producendo / Non primum / quia includit contradictionem / scilicet nova productio alicuius cum eius eternitate / Non secundum / quia mundus non fuit ab eterno / igitur deus non potuit ipsum producere nisi per novam productionem / sicut nunc nullum futurum potest esse nisi fiat de novo / Item concedo quod potuit producere mundum ab eterno creando et non de novo producendo / Ad improbacionem [illegible] / mundus non fuit ab eterno igitur etc. Nego consequenciam / quia licet non fuit ab eterno / tamen potuit fuisse ab eterno / Et quando dicitur quod nullum futurum etc. Dico / quod licet nullum potest quin fiat de novo / tamen quodlibet futurum potuit esse sine hoc quod fuit de novo / Tercio dubitatur / si deus potuit produxisse mundum ab eterno / igitur potuit produxisse istum mundum ab eterno / igitur potuit produxisse istum mundum creatum ab eterno / quod includit contradictionem / et per consequens falsum ut michi / quia tunc animas et [illegible] ut michi et sunt singulares / Item concedo quod potuit deus producere istum mundum creatum ab eterno et nec hoc includit repugnanciam / non enim de racione creacionis est factio alicuius de novo seu post non esse suum / quia ut dicit Sanctus Thomas prima parte questione 45 articulo 2o in responsione ad secundum principale illi qui ponunt mundum eternum / dicunt mundum factum a deo ex nichilo / non quod factus sit post nichil / secundum quod nos intelligimus per nomen creacionis / sed quia non est factus de aliquo / Et eciam non recusant aliqui eorum creacionis nomen / ut patet ex Avicenna in sua methaphysica / Tunc dicitur / deus potuit produxisse istum mundum creatum ab eterno / igitur deus potuit creasse istum mundum creatum de novo ab eterno / quod apparet ex probacione posita maiore / quia sicut ante et conclusio etc. / Dico primo / nego consequenciam de forma / nec conclusibilitas terminorum ut michi sufficit ad hoc quod valeat consequencia / Non nego consequenciam deus potuit predestinasse [illegible] de aliquo reprobato ab eterno / igitur deus potuit reprobasse ipsum reprobatum ab eterno / quia licet teneo aliquam propositionem [illegible] ut michi [illegible] / tamen stat quod una complexio terminorum [illegible] sive una de talibus sit possibilis vera et nova / et altera falsa vel impossibilis [illegible] ad [illegible] / Secundo dico concedo quibus / quod staret quod iste mundus esset creatus ab eterno / et tamen vel plures esse creatus de novo / Demum quarto / si deus potuit hoc producere ab eterno / aut antequam produxit hoc potuit producere hoc ab eterno / aut quando produxit hoc potuit etc. aut postquam produxit hoc potuit etc. / et sic hoc singulare [illegible] / Non potest dici primum quod [illegible] hoc / quia tunc sequitur quod in aliquo instanti ante potuit / hoc cuius est impossibile / quia tunc in hoc instanti posset scilicet producere hoc ab eterno / Non potest dici [illegible] quod produxit [illegible] / et sic [illegible] / tunc sequitur [illegible] potest producere hoc ab eterno / [illegible] racio / quia hoc non potest per aliquam accionem subitaneam [illegible] / [illegible] deus non potest facere preteritum non fuisse / igitur non potest facere non preteritum ante a fuisse ante ea et per consequens patet quod non postquam produxit hoc potuit ipsum producere ab eterno / Item concedo / quod deus ante etc. et [illegible] et per consequens etc. / Ad ampliacionem primi concedo / quod in aliquo instanti ante quam deus produxit hoc potuit hoc producere ab eterno / et quando dicitur / quod tunc in hoc instanti deus posset producere hoc.

abeterno / negando quamvis sed bene concedo quod in quolibet instanti deus potuit producere b abeterno. Ad in
probationem / antecedens illud quod et sit prius / concedo / et admissis quod nunc sit / quod nunc potest esse etc. / nego
quamvis sed bene concedo / quod nunc seu in instanti quolibet potuit producere etc. Et si dicatur quod hoc non potuit per aliquam
actionem subitam vel successivam / dico / quod si per actionem intelligatur mutatio aliqua distincta
a producente et producto / tunc illa consequentia non sequitur quod ergo non potuit. Si autem intelligatur / quod deus
non potuit b producere abeterno subito, id est sine duratione temporali vel successiva vel eterna potuit successive
etc. / tunc negatur quo ad primam partem. Item non dicendum / deus non potest nunc facere praeteritum non fuisse / sicut non potest facere
etc. / aliud quod non est congressum / et tamen quia non valet / respondeo quod in sensu diviso / sed quod non
praeteritum ante a deus non potest facere fuisse ante a / quod sit a futurum / tunc adverte et bene / quod ante prius non
et praeterito ante a / et tamen deus potest facere ante prius fuisse ante a. Tertio sic: quod aliquid contingens potuit
esse necesse esse / falsitas patet / quod omne quod potuit esse necesse esse fuit necesse esse / et si fuit esset
si aliquid contingens potuit esse necesse esse aliquid contingens et necesse esse / quod implicat contradictionem
/ consequentia probatur / quod omnis res alia a deo est contingens. Si ergo aliqua talis potuit esse abeterno / ponatur
quod fuit / et sit b / tunc sequitur quod b fuit abeterno / et non potuit annichilari quin prius fuit tempore
infinito / et tempore infinito fuit independens a deo / et non possibile non esse / ergo tempore infinito
fuit necesse esse / et fuit necesse esse / et de primo adultimum sequitur / quod res fuit abeterno / quod res fuit
necesse esse / prima consequentia probatur sic / quod si potuit annichilari / ita quod prius non fuit tempore infinito
sed dato tamen ante annichilationis terminum. Tunc quod omnis ille auctoritates intelligende sunt
animo eternitate vel eternum primo expresso in primo illis dictis. Item auctoritas Damasceni loquitur
de facto / sed de natura quae non ente adesse deduci etc. Et auctoritas Augustini sunt ut intelligi
Item auctoritas Hugonis de Sancto Victore allegata / quod sunt eius verba / omnipotentis virtus ineffabilis
non potuit aliud praeter se habere coeternum quo infando iuvaretur / nunc aut non sequitur / et non
potuit aliud praeter se habere coeternum animo eternum secundo. Tertio primo Holkot in prima quaestione utrum deus
abeterno stimat se producturum mundum articulo tertio conclusio 3a dicit quod hoc includit contradictionem /
mundus fuit creatus ab eterno a deo et effective productus / quia probatur sic. Si deus potuit
produxisse mundum abeterno / ponatur in esse quod ita fuit / quo posito quero aut statuit se cessasse
mundum / aut non. Si non / deus nunquam libere creavit mundum sed statuit aliquem esse /
ita sicut fuit per creaturam seu denotata deus creavit mundum / sed quamdiu statuit sic esse sic denotata
peccat deus creavit mundum simul statuit statuit sic esse sic denotata per hanc totam deus creavit
mundum nunc et nunquam antea ergo mundus non fuit / ergo si deus creavit mundum deus statuit mundum
non esse prius et post incipere. Istam rationem supponit quod creatio mundi sit subito / quod si non contra
arguit sic / quod mundus creatus est abeterno a deo / aut subito / aut successive. Si subito sed in instanti
sit ut a / tunc non est ymaginabile ponere mundum creatum ante a / et tamen non incipere esse in a. Si
successive / aut per tempus finitum / aut infinitum. Si per infinitum sit contra exempli predictum / ergo
ante diem illum mundus non fuit / ergo in die mundus incepit / ergo non fuit abeterno.
Si autem dicitur quod quamdiu deus statuit sic esse etc. sic statuit sic esse / sic denotata et per hanc totam
etc. / contra ergo statuisset hanc totam deus creat mundum et mundus prius fuit / quod includit contradictionem /
nisi velimus dicere quod mundus fuit ante illam creationem / et postea destructus / et postea creatus
quod non est / et redit ad propositum / et tamen adverte concludit propositum / quod arguo de ultima creatione qua
usque nunc duravisse. Tunc dicendum admittendo illa positionem in esse / quod insinuatur per quam fuit
possibile deum produxisse mundum abeterno / et loquendo tunc contra sic ymaginatur nunc sit

illa mensura scilicet an mundi creatio / Dico quod deus scivit se creasse mundum / et scivit aliquem
ita esse sicut denotatur per hanc / deus creat mundum / et ad ultimum arguitur / quantumcumque scivit sic esse etc / illa non
ad propositum / quia si non tunc deus scivisset hanc copulativam / deus creat et mundus prius fuit / illa credo
et nec quia non includit contradictionem / sed tamen hoc salvari tribus modis / primo nisi modo loquendi beati
augustini 4 super genesim / ubi vult quod qualibet creatura continue semper deus facit / et operatur quam
diu ipsa consistit / secundo intellectu sicut / quod sicut dicit sanctus thomas distinctione prima questione 2 articulo 2 / avicenna
distinguit duplex agens / quoddam quod est causa fiendi tantum / et istud non influit in rem nisi dum
est in fieri / quoddam autem est principium essendi / et hoc agens non cessat influere in causatum suum
quam diu causatum habet esse / constat autem quod deus principium creature non est principium fiendi tantum sed etiam essendi
ergo quam diu creatura habet esse influit in ipsam / habet non quod influat in ipsam quam diu est adhuc non
in potest esse suum quod prius habuit / sed tale influere non est aliud quam dare creature esse / et per consequens eam
producere vel creare / Item si deus producisset scilicet celum ab eterno sine mutatione sive quacumque alia
re mutabili sibi eternaliter coproducta / et conservasset usque nunc / ita quod in instanti illo in quo
nunc incepit esse mundus incepisset tunc esse motus et tempus vel aliqua talis duratio
successiva desuncta ab a nunc in toto tempore poli seu evo precedente tempus actuale et in quolibet instanti
eius ymaginario / habet sumpsisset tamen deus creat a / scilicet a prima mensura quam nunc est / prius illud
dependet / et habet esse a deo qualiter habuit esse ab ipso eternaliter / et in toto evo suo precedente
habuit esse a deo quod creabatur ab ipso / igitur nunc ab ipso creatur / Item istud specialiter videtur esse dictum
in proposito / si per ymaginationem dare quod aliquid est creatum ab eterno / quod non videtur posse distingui fieri
continue factum esse vel creari continue creatum esse / sicut non in eterna generatione dei filii generatum generari
esse seu nasci quam natum esse / ut ergo dicit 9 distinctione in principio / Dicamus filium de patre natum ante
tempora et semper nasci de patre / sed generatus semper nativitatem esse in proposito etc / concordat durandus questione 2 /
Secundus modus esset dicendum quod deus creat mundum in toto tempore hoc supposito ab eterno usque in tempus in-
clusive / non tamen adequate in tempore illo toto / nec in aliqua eius parte / nec in aliquo eius instanti primo / Unde si
nunc in 3o instanti non esset / nec vnumquam fuisset a angelus / et immediate post hoc deus crearet ipsum / ita quod per totum
tempus futurum habet esse tunc in quolibet instanti et tempore futuro verum erit dicere / quod deus creavit a an-
gelum / tamen a deo propter non possit verificari nisi sibi correspondeat una de partibus vera vel plures
etc / et non nisi illa deus creat a angelum / videtur quia deus creat a angelum / verificare per tota hora vel
anno etc sequenti / et tamen pro nulla eius parte adequate / nec pro aliquo instanti eius propter sicut
in proposito etc / Ex isto patet quod quo modo permanens potest incipere esse per ultimum non esse / et quod non
ex vi creationis denotant incipiens esse dare primum non esse / Tertius modus est quod tamen in arto / scilicet quod
dicitur fuisse possibile quod mundus nunc creatur et prius fuit destructus / et tamen ante creabatur per quam fuit
destructus / et sic infinities alternando ab eterno fuit creatus et ab eterno annichilatus / Item tunc
in eodem arto dicitur / quandoque tamen mundus est creatus subito et / Dico si intelligitur subito / in aliquo
instanti primo modo quod potest creatus subito aut successive / intelligendo per successive tamen idem quod creari
ad per durationem aliquam successivam ante cuius finem non habet complete creatum esse / sed sufficit quod sit creatus
subito in durationem durationem successivam finitam / Item non videtur inconveniens quod mundus ab eterno suc-
cessive per tempus infinitum creabatur / ita quod non unquam in aliquo instanti vel tempore habuisset plene creatum
esse / et non sequitur ergo nunquam fuisset productus / Tertio si deus potuit mundum creasse ab eterno sic
et solem sic creavit eum in aliquo gradu alicuius signi in celo / sit in gradu a quo tunc / aut
a gradu accepit sol per motum suum / aut non / si sic / ergo sol movebatur ad a / et sol non fuit
creatus in a / quod est contra positum / Si non / ergo movebatur antequam fuit in a / et per unam horam tamen

fuit in a / sit ita gratia exempli / quod infacta in hora venisset ad b gradum in mente sequentem / tunc haec
fuisset vera / Si fuisset sol non est motus nisi per vnam horam / et haec similiter / sol incepit intrare b
et nunquam postea fuit in b / ergo sol aliquando cepit moveri / et non fuit ab eterno / Primum credo / quod
deus potuit causasse solem ab eterno in a gradu etc. / quo posito in esse et cum hoc quod sol et totum celum
movebatur ad hoc / ex hoc non sequitur quod sol non fuit causatus in a primo in dicto casu sol fuisset ab eterno
in a / et ab eterno per motum acquisivisset a / et ab eterno tempus finitum fuisset in a / et nunquam acquisi-
visset a per motum nec postea fuisset in a / nec vnquam fuisset in a nisi postea per motum acquisivisset a
Dico forte dubitando / ego vero solem acquirere a per motum / quia per motum venit ad ipsum / quod postea
non fuit in a / tunc dico quod sol non acquisivit etc. / Et etiam credo / quod non movebatur antequam fuit
in a / et ergo quantum per vnam horam fuit in a / quia quotienscunque per vnam horam fuit in a
per infinitas horas postea in proportionalibus vicibus fuit in a. Ex quo patet quod stat solem ab
eterno fuisse causatum in a et non in b / et tamen non postea ipsum fuisse in a quia in b / nec ipsum postea fuisse
motum ab a in b quod ergo. Dicebatur non magis vel maiori ratione fuisset causatus in a quam
in b / vel quam in aliqua alia parte celi. Concedo / nec scio aliam rationem dare / nisi quod deus ab eterno
voluit ipsum creare in a et non in b etc. Et istud habet veritatem per tantum distinguendo quod causatum
esse per quantitatem tabam. Ignosit gradus a caput arietis / tunc quando deus causavit solem fuit
ista / sol est in capite arietis / et nunquam cum fuit in capite arietis / et antequam recedat ad caput arietis / igitur tunc fuit quando incepit primus annus mundi / et per infinito signo
positum deus fuit ista / nunc 2o sol est in capite arietis / et primus annus mundi completus / igitur
mundus incepit quod est propositum. Concedo si per hoc quod intelligitur tantum tempus finitum / vel quod in quo
adequate et primo deus causavit solem / in inducto casu non fuit tale dandum / media est ita / nunc
quando deus causavit etc. quo ad vtramque partem eius. Intelligendo autem per hoc quod aliquod tempus fuit
approximatum / vel quod in quo deus causavit solem nisi primum modum tactum de solucione propositum / nec etiam propter
falsitatem 2e partis. Si autem per hoc quod intelligitur totum tempus infinitum quod fuit ab eterno habet se
propositum / credo quod in isto tempore deus fuit ista / sol est in capite arietis / et nunquam cum istud toto
tempus fuit in capite arietis / et in eo tempore fuit in aliquo quod iam / vel parte illius temporis antequam erit antequam
redeat ad caput arietis / et tunc non sequitur in tunc fuit quod nunc incepit primus annus mundi
Et ratio est / quia licet in illo tempore fuit / quod sol est in capite etc. / non tamen fuit quod in aliquo
quod iam vel parte finita illius temporis esset primo in capite arietis / Confirmatur si illa quam dixi valet / 2o
in eodem instanti quo tabam sol illuminavit orizontem nostrum / antipodum meorum. Si nostrum
ergo nox fuit eis / ergo dicebus meum precessit diem eorum / quod est dare primum diem eorum / ergo totum
tempus postea fuit finitum. Si dicatur quod sol postea illuminavit emisperium eorum / ideo certum est quod tunc
diebus eorum precedet primum diem meum / Concedo / medo dispensa / quia assumitur / propter hoc in eodem quod iam
creando tantum per distinguendum esse causatum esse per quantitatem tabam. Si autem causatio primum modum
sol dictum in vtroque / credo quod in aliquo eodem quod iam in quo tabam illuminat orizontem nostrum / et etiam
in aliquo eodem instanti in quo tabam illuminavit orizontem antipodum meorum / et quod aliquis
diebus meus precessit diem eorum / et ergo non tamen sequitur / quod sit dare primum diem eorum vel nostrum 21o
pono / quod deus ab eterno produxisset mundum / et simul istas propositiones contradictorias / deus potest facere quod
mundus non fuit / et deus non potest facere quod mundus non fuit / tunc prima propositio nulla mensura potuit
esse vera / quod si potuit / sit quod in a. Contra a mundus fuit in a / habet 2 notitia / an a mundus fuit / igitur in a
deus non potest facere mundum quin mundus fuit / si mundus non fuit productus a deo libere. Dico / quod dato
casu illo / et concessa cum hoc ista / deus non potest facere quin mundus fuit / non sequitur quod mundus non fuit
productus a deo libere / Si sic non negat sed est quod deus non potest facere quin mundus fuit / et cum concedimus

q(uod) deus produxit mundum libere 22° si sic deus potuit produxisse hominem ab eterno per te
a socrate / aut a vixisset per tempus infinitum / a parte ante tunc / Et per infinitum / igitur numquam fuisset
mortuus / 2° adhuc vivet / Et parte ante tunc nunc moriens ... et dicam illud non est nisi tempus fi-
nitum / igitur totum tempus a sua creatione usque nunc est finitum / igitur ipse incepit / Et si ab aliquo homine
fuissent omnes alii homines progeniti / tunc ipse fuisset antequam nullus homo precessisset
/ et post quem nullus alius fuisset / sic tota illa multitudo hominum fuisset simul prima / igitur omnes
fuissent finiti in numero / et quilibet eorum duravisset per tempus finitum / sic totum tempus commune
omnibus fuisset finitum / propterea non fuisset ab eterno / Sed dato quod deus a hominem produxisset ab
eterno / talis vel vixisset per tempus infinitum / et non sic / ergo numquam fuisset mortuus / quod patet quod
adhuc ad annum vel mille annos fuisset mortuus vel per infinita tempora / ergo quilibet fuisset finitum per
usque ad per infinita etc. fuissent mortui / sic si mundus fuisset ab eterno / tunc alicui orizonti
infiniti fuissent dies et infinite noctes / Et ergo sic ista homo ab eterno fuit esse / et ab eterno fuit
non esse in dicto casu / et quod numquam fuit esse antequam fuerit non esse / nec ergo numquam tunc fuit
simul esse et non esse / Vel aliquis sic fuisse possibile / quod a homo ab eterno fuisset creatus / et ab eterno annihi-
latus / per imaginationem in data differentia mortem et vitam et proportionaliter dierum et noctium / et tamen
talis homo ab eterno fuisset annihilatus seu recreatus videtur impossibile / quod tunc eternaliter
fuisset non esse / et tamen annihilatio presupponit esse fuisset prius esse quam non esse / et per consequens
prius quam ab eterno fuisset esse / quod est impossibile / vel sequeretur quod simul fuisset esse et non esse / For-
sitan tamen qui tenet hoc idem defendent se a conclusione / et negaret illam quam quod prius
quam ab eterno etc. / et etiam aliam quod similiter etc. / et diceret quod quamvis omne tempus non fuisset esse prius esse
finitum / et etiam quamvis omne tempus finitum fuit prius esse quam non esse / et etiam quod toto tempore infi-
nito predicto kathegorematice sumpto et in qualibet parte et in qualibet instanti eius fuisset non esse / et
quod in eodem tempore toto kathegorematice sumpto / licet in nulla eius parte adequate nec in aliquo eius
instanti eius fuissent esse et non esse / Et ex quo sequitur quod in eodem tempore fuisset esse ergo
fuisset non esse / non tamen simul in eodem tempore fuisset esse et non esse / nec etiam forte sequeretur
ista de copulato extremo / scilicet quod ergo in eodem tempore fuisset esse et non esse / Sed tamen apparet michi difficile
ad sustinendum. 23° si mundus fuisset ab eterno / multitudo infinita esset preterita / quod est
impossibile / quia quod infiniti homines fuissent mortui quorum quilibet fuit futurus / sic tota multitudo
hominum mortuorum fuit futura et nunc est preterita / sic tota est preterita / Item tunc una multitudo infi-
nita excederet aliam vel posset esse equalis toti / sicut patet de diebus et annis etc. / Item
concedo omnes et quamvis non hoc est in quibus ab eterno usque hunc seu presentem prius simul infinitum / licet
pluribus reputaretur hoc inconveniens de multitudine infinita que incepit vel incepit preteriri in
initio alicuius durationis finite / Item non sequitur infiniti homines etc. / sic tota multitudo
hominum mortuorum fuit futura / accipiendo ly tota kathegorematice / nec etiam sequitur accipiendo ly totum sincathegorematice
/ quod tunc quelibet pars tantum multitudinis hominum mortuorum fuisset futura / apparet simpliciter de illa parte
multitudinis hominum mortuorum usque ad hominem novissime mortuum exclusive / et de pluribus
partibus consimiliter sumptis / Item qui nescit infinitum in magnitudine et multitudine negaret
primam quam / et qui diceret quod nulla esset signanda multitudo que esset tota multitudo
hominum mortuorum / sed qualibet data vel dabili illa fuisset finita et tamen illa infinitum
alia multitudo precessit etc. / Et idem diceret ad aliud / quod tangitur in eodem argumento / nec do
quam illam / quod tunc una multitudo infinita etc. / et diceret quod non esset danda tota mul-
titudo omnium dierum preteritorum / concedendo tamen infinitum tunc diceret aliter. 24° si ab eterno
usque hunc potuit esse preterita tota multitudo omnium hominum mortuorum / et similiter dierum

igitur etiam implendo ab hinc et vacuando per eosdem dies vel horas posset tota multitudo
preteriri, et per consequens possit deveniri ad diem ante quam non fuisset aliqua, si non fuissent dies ab
eterno vel recto ab eterno fuissent dies. Contra non est dandum, ergo quia multitudo quibus sunt tantum sicut
etc. tunc talis multitudo ex utraque parte esset finita. Si ponis sequitur quod implendo ab
hinc et vacuando nunquam erit ita quod totalis multitudo preterita, sed incessanter procedet sine fine,
sicut ab eterno sine initio usque huc processum. 2° ponatur quod deus ab eterno produxisset
mulierem pregnantem relinquendo eam quo ad partum communi cursui, tunc ista infra novem mensibus
peperisset, et totum tempus ab instanti productionis eius usque nunc esset finitum, sed totum tempus per quod
ambulo fuisset esset finitum, et per consequens ipsa non fuisset ab eterno. Similiter arguitur de igne
ab eterno creato cum stupa sufficienter applicata ad agendum in ipsam, quia ignis relicto
cursui suo naturali in certo tempore combussisset, sed illa stupa solum per tempus finitum habuisset esse,
quia non esset, et non habuisset esse ab eterno. Similiter arguitur de lapide ab eterno producto in spera
ignis et dimisso nature sue etc., quia infra certum tempus motus fuisset usque ad superficiem terre
vel centrum mundi, sed incepit moveri per illam distantiam, et non prius habuit esse quam inciperet
moveri per illam distantiam, sed aliquando incepit esse, non fuit ab eterno. Dico quod si intelligitur
sic casus quod deus ab eterno etc. relinquendo eam etc., tunc non est difficultas. Si autem intelligitur
quod per nullum tempus deus aliter quam secundum communem cursum quo ad pariendum concurrisset vel aliquod
fuisset tempus in quo non fuisset quo ad hoc communi cursui derelicta, sicut posset ymaginari de celo quo
ad motum et influentias eius, contra hoc supposito quod semel debebat parere, tunc casus im-
plicat contradictionem, ut deducit bene argumentum. Verte sic si ponitur quod sol esset creatus in capite arietis
ab eterno et simul relictus nature sue quo ad motum sicut nunc, et cum venisset primo ad principium
libre cessasset moveri, vel si ponitur quod fuisset creatus in oriente et cum primo venisset ad
occidentem cessasset moveri etc., intelligendo hoc quod semper eque velociter fuisset motus, tunc sic nunc. Similiter
patet ad idem de igne etc. et ad idem de lapide etc. Hec quo sequitur quod nimo si talis mulier pregnans fuis-
set ab eterno et fuisset partura per infinitum tempus antequam peperisset vel infini-
ties eundem partum peperisset, et infinities eodem partu fuisset impregnata. Similiter nemo
infinite potest de igne etc. et de lapide et similibus consimilibus. Et intelligendo de tempore actuali vel
potentionali, vel si simul cum casu ponitur quod ab eterno quodlibet fuisset tempus, alias enim
faciliter diceretur quod stante tantum mulierem etc. ab eterno fuisse et post per novem menses actuales
temporis peperisse, et non sequitur ipsa tunc solum fuisset per tempus actuale finitum, sed ipsa non fuisset
ab eterno, et similiter de igne et de lapide, et de omnibus ubi tamen talibus difficultates de duratione
alicuius producti ab eterno per tempus finitum vel infinitum etc. Ad rationes principales. Ad primam negatur
antecedens. Ad auctoritatem commentatoris et philosophorum dicendum, non est dandum eos quo ad hoc quod simpliciter sit impossibile aliquid fieri ex
nichilo, nisi intelligatur hoc de actione naturali, et sic non esset contra dicta. Ad 2m negatur quia, et
ad probationem dicendum quod creatio quando sit in sensu subita vel successiva non est motus nec mutatio proprie
dicta secundum quod dicunt phisici, quod quod proprie mutatur nunc se aliter habet quam prius, sed bene est mutatio
large dicta, prout non sonat dependentiam mutari id quod nunc se habet aliter quam prius, sed etiam quod nunc est
et prius non fuit, nimis aut adeo esse nisi addantur esse, ut dicit sanctus thomas articulo 2° q.
2a et gregorius articulo primo q. 2a. Ad 3m negatur antecedens, ad probationem dicitur quod ista deus voluit ab
eterno producere mundum, quod vel hoc ab eterno determinat hoc voluit, et sic conceditur, similiter conceditur sed quod eius
voluntas sit causa sufficiens effectus, aliter tunc quod voluit eum esse. Si negatur quia, qua in
futuro ab eterno produxit mundum, quod non voluit mundum esse ab eterno. Si autem hoc ab eterno

ostendat hic producere mundum necessario ab eterno / Ad probationem dicitur quod bene probat quod ab eterno voluit ex
hoc non quod voluit producere ab eterno et sic ut ex hoc conclusio probat quod produxit mutatur eius voluntas / Ad
firmationem non concluditur quod impossibile sit aliquod corpus fieri nisi in loco non enim hoc est verum possibile
quia aliquod corpus esse et non esse in loco ut patet de primo omnium continente / conceditur tamen hoc de cor
poribus que generantur per transmutationem agentium naturalium et sic non petitur necessario / Ad rationes quod contra patet
ex dictis quod potest dari / non enim est contra rationem creature vel creati incepisse esse / ut satis patet ex dictis
et ex penultima questione primi / Auctoritates patet similiter ex dictis et ratio Et hec de questione sufficiant Circa 2am distinctionem questio

Utrum in temporibus / nunc angelus creatus sit in loco / quando angelus creatus est ante tempus
vel non in tempus immo vel [illegible] quia [illegible] ante / nam angelus non est creatus simul cum tempore / tamen primo
quod creatus et totus simul / cum sit indivisibilis / primo omnes angeli sunt simul creati /
ut tenent communiter doctores / tempus autem non est simul creatum / ut potuit simul creari / cum sit suc
cessivum / impossibile est autem talia fieri simul / eo quod quidquid sit divisibile / sit in tempore / si quod totum
simul sit in instanti sit / Quod autem non potest adequari tempori / tamen 2o quod si angelus fuisset simul creatus cum
tempore / vel in eodem instanti / vel in eodem tempore / tamen non potest aliter ymaginale aliqua fieri simul secundum
durationem / non primum quod tempus non potest fieri in instanti / nec 2m quod sic tempus esset tempus / et in mensura
nec creatus post tempus / quod si tempus post fuisset / vel in creatura spirituali vel corporali / nullum illorum /
quorum creatura fuit ante angelos / prima creatura est angelica nam / ut ex post
patet in litera / 2o angelus creatus est post tempus / ante / nam tempus fuit creatum / et angeli non [illegible] quia et
2a per auctoritates patent / per illud ad [illegible] primo ante tempora secularia / ubi lo[quitur] de tempore eterna /
3o angelus non potest esse in loco ante / quod non in indivisibili / tamen nullus talis sit quod 7o [illegible]
physicorum / nec in divisibili / tamen locus sit equalis locato / 4to physicorum / et angelus sit indivisibilis
locus vero divisibilis / que non possunt esse equalia / 4to si angeli essent in loco / vel semper
in eodem loco / vel nunc in uno / nunc in alio / non primum / nam angeli mali sunt detrusi
de celo empirreo in istum aerem caliginosum / et cottidie descendunt in infernum du
centes illuc animas retinendas / ut dicit Magister [illegible] / etiam angeli boni descendunt
de celo / et reascendunt / ut patet Luce primo / et 2o et Thobie 12o / nec 2m quod sic moveretur de loco ad
locum / quod est impossibile / non enim in instanti / tamen in instanti non fiat motus / nec in tempore / quod angelus
non est minoris virtutis movendo se localiter / quam sol illuminando medium / et sol
illuminat medium instantanee / 2o de anima [illegible] / Oppositum patet per Magistrum in litera dicentem / quod simul
cum tempore / creata est spiritualis et corporalis creatura / et quod in loco / quoniam secundum Strabum et Be
dam / celum empirreum mox ut creatum est sanctis angelis est repletum / Ex hoc sequitur quod
erant in locis divisibilibus / alioquin non replessent celum empirreum / In illa
questione erunt 3es articuli / primus erit de ordine creationis angelorum et temporis secundum du
rationem / 2us erit de questione an angelus sit creatus in loco / ubi videbitur generaliter de
locali existentia angelorum / 3us erit de motu seu mutatione locali angelorum
Quantum ad primum supponitur quod tempus est mensura motus / secundum primum 4 physicorum / 4to physicorum
id est mensura qua mensurabilis est motus / secundum primum 4 physicorum / talis autem mensura non est nisi quia
motus / Ubi notandum quod secundum aliquos / motus localis est ante alios necessario / distinctum a mobili
et loco / Secundum alios vero est illud quod localiter movetur / Item tales vero est separatum / per quod mobile
movetur / Item de quantitate temporis / secundum hoc est triplex oppinio / sicut de quantitate motus
omnes tamen concordant in hoc / quod tempus sit aliqua res sit creatura dei / una angelus primum generaliter
ad literam / impossibile illud ante dictum est in fide etiam / sicut modus mee cogitationis concedit

2o ar[ticulus]

3o ar[ticulus]

4o ar[ticulus]

Oppositum

1o

omnes creaturas simul in initio temporis esse et primum creaturam esse / et philosophi primum simul initium / et 11° confessionum
super 8° ad litteram dicit esse tempus concreatum ¶ Et arguitur per istum quod quidam dicunt quod eciam tempus nichil sit
in re sed tantum in apprehensione anime / error ¶ 2° nam in hoc concordant philosophi / quod sicut dicitur motus
tempus est / et sicut tempus est dicitur motus / nam omne quod dicitur motus nature et impossibile motum quarto physicorum / et augustinus
11° confessionum capitulo 24° dicit quod si nullus esset motus corporum celestium / et rota figuli mo-
ueretur adhuc esset tempus / et super genesim ad litteram in multis locis vult quod motus creature spiritualis ut
angelice et anime / quas dicit cogitacionibus moueri / et addit et de voluntate dei / et utrobique concludit quod
si ante celum et terram fuerunt angelici motus / fuit eciam tempus ¶ Item impossibile est esse prius
et posterius fuisse ubi ante et post sit tempus / et sicut dicitur motus et prius et posterius / et quia ... quod talis
mensura / non potest dici quam motus probat per augustinum viii super genesim ad litteram capitulo 1 de primis / dicere
quod si motus nullus esset nec corporalis nec spiritualis creature / quo per presentis preterita futura suc-
cederent / nullum esset tempus omnino etc. ¶ Item probatur 1a pars per philosophum quarto et duo philosophi ¶ Item
Nondum nondum quod secundum augustinum xi de ciuitate dei capitulo 14° quod tempus duplex sumi potest / primo communiter pro
omni mensura / secundum prius et posterius / et sic omnis motus esset tempus / quamlibet enim possit esse mensura
etc. ¶ 2° pro ipsa mensura motus famosissima / scilicet motum celi ¶ celestia enim instituens dicebat ut
et sint in signa / et in tempora / et dies et in annos ¶ Ita quod per motus celestes tamquam nostros
notos / et ... regulariter cetere / equaliter omnes indicant differentias huius motuum quantitatem et
durationem rerum temporalium ¶ De hoc secundum augustinum usitate et proprie tempora appellantur ¶ Hiis pre-
9° prima missis sit conclusio prima illa / nullum tempus fuit creatum ante angelos / probatur per augustinum xi de ciuitate capitulo
14° / et probatur racione nulla ante fuit creata ante angelos / etc. / ante probatur per augustinum ut supra et hugonem
primo de sacramentis parte ii capitulo 4° / dicente quod angeli facti sunt in principio / et prima crea-
tura antequam nichil factum est / hoc eciam beda super genesim et damascenus libro 2° capitulo 3° / et quare
omnes sunt hodie omnes doctores communiter tenentes quod simul in principio creati fuerunt omnes
angeli et materia corporalis ¶ Super illud in principio creauit deus celum et terram / glosa id est spiritualem
9° 2ª corporalemque naturam ¶ 2a conclusio licet plures doctores probabiliter posuerunt angelos
creatos / ante omnes alias creaturas / probabilius tamen videtur eos / simul factos / cum materia corporali
et celo empireo / prima pars patet nam gregorius nazianzenus de quo dicit ieronimus quod ut recitat
s. thomas quod cuius tanta in doctrina prudencia est auctoritas ut nullus umquam eius dictis
calumpniam inferre presumpserit ¶ Ad ... et ceteri precessores augustini posuisse uidentur
angelicam naturam creatam ante corporalem / et corporalem postea / et per species distinctam
Et isti exponunt id genesim primo In principio creauit deus etc. In principio / id est in filio / uel
in temporibus initio / et non sic in principio / id est ante quod nichil ¶ 2a pars probatur per augustinum ponentem cor-
poralem naturam / secundum materiam et speciem simul creatam / cum angelica / quem sequuntur doctores
tamquam probabilius locuti sunt ¶ Tum primo ad excludendum errorem / ne
angeli uidentur uniuersi uerum corporalium creatores ¶ Tum 2° quia angeli sunt partes uniuersi
cuius bonum est ex ordine partium ad inuicem / nulla autem pars perfecta est separata a
suo toto / et probabilius videtur quod dei cuius perfecta sunt opera / deutronomii 32° / simul creauit
omnia ad ordinem communis pertinencia ¶ Septem doctores licite opinantur dumodo
primo que in hiis quod non sunt de salute necessitate / patet de predictis sanctis doctoribus
ar. ¶ Ergo 3° autem propterea illius conclusionis uidetur esse id ecclesiastici primo / prior omnium creata
est sapiencia / quod non potest intelligi de sapiencia diuina / que non est creata / ideo de alia creatura que
rn. de angelica ¶ Dicitur secundum augustinum et confessionum infine / aliqui dicunt prius aliter quadruplicem

primo eternitate / sic d(icitu)r predicta catena / 2o tempe ut flos est prior fructu / 3o electione seu dig
nitate ut fructus z prior flore / 4o origine ut sonus z prior cantu / Capiat(ur) z tanta prior omni
electione vel dignitate non tempore sive duratione / Et 9o d(icitu)r ypoladij l2 de eternitate quid
magnum / si an te eternam catenam de ordinum iesum xpm genuit / et z anglorum origo
tre catenae vniuersa antiquior / dicit expresse opinabatur consequitur / ut patet in prima pte questio
3a conclusio / stante oppinione que ponit omnia corpora celestia / sm forma z dispositionem
quam habent esse creata simul cum angelis / z stante oppinione que motus sit mobile / an
geli non sunt creati ante tempus proprissime dictum / 9o nota est de se / Rebus aut si staret
opinio ponens firmamentum z a die factum / aut ponens tempus sueri supadditum mobili: 3 9o
4ta conclusio / supposito que motus sit mobile z supposito tempore quint ut ponunt mensura motus
secundum prius z posterius non ante que tempus fuerunt creati angeli / pr(ima) non demonstrato an lo
qui nunc mo(do) iste z ul fuit tempus z an tempus non fuerunt creati angeli / Quinta 9o 4 9o
qualitercumque sumatur tempus / aut qualiscumque oppinione de quantitate temporis supposita / angeli sunt creati 5 9o
antequam aliquod tempus fuit tempus / pr(ima) non angeli sunt creati antequam aliquid moueret / h(oc) antequam
aliquid fuit tempus / tamen quia est impossibile z tempus esse / ut aliquid moueatur / z aute patet / que de non aliquid
mo(do) vnde z dicit / que tempus primo moueatur / cum angeli primo fuerunt creati / mitto mouebatur
dicendum stante oppinione / que dicit / omnia corpora celestia sm forma z dispositionem / quam cor(olarium)
habent esse creata cum angelis / angeli fuerunt creati antequam tempus fuit tempus / non ante
nnem tempus / prima pr(ima) patet / que fuerunt creati antequam aliquid moueret / 2a probatio patet / que simul
inceperunt esse angeli / z tempus / supposita hac oppinione / Sed dubitatur / utrum possibile dubium
sit esse angelum vel possibile sit fuisse angelum sine tempore z aliquo alio / ergo continua vel
duratione coexistente mensurante possibiliter ab eo distincto / pro quo notandum / que licet de sui qualitate
ratione sive quantitate sit mensurabile / z sm quod duratio possit tempore mensurari / non spaliter
sm actuale duratione duratione vnde / diverse ponuntur mensure / Quedam enim est vbi actuarum
durans / sine principio z sine mutabilitate z indestructibiliter / nunquam durationem mensura vel potius
ipsa met duratio mensurabilis dicitur eternitas / z ipsa dicitur eterna / Alia vero est conformitas
z stabilitas sed que sine mutatione / z cor sm primam / mutabilis tamen z destructibilis / sicut
anglus et hec mensura dicitur euum / z ipsa dicitur euiterna / Tertia z vero successiva / nunquam esse consistit
in quo fieri z corrumpi vna partem post aliam / vel incidens ad non esse / per aduentus vero
in ambo / vel per se sibi inuicem / nunquam duratio mensura dicitur tempus / z ipsa dicitur temporalis vel temporanea
vnde durandus q(uestio) in 21 / diffinit euum / que z mensura esse creati / conformiter z stabiliter q(ue)r eiud
se habentibus / dicitur mensura / ad hoc designandum in pe sit tempus z eternitas / dicitur essentia non essentie
sua duratio non attendi sm essentiam absolutam / sed sm actuale existentiam / vnde mensura principio
ad durationem / ut euum tempus / z eternitas magis / respicit esse de qua essentia / Dicitur
creati / ad differentiam eternitatis / que mensurat esse diuinum / dicitur conformiter se habentis / ad
differentiam temporis / quod mensurat motum / quod non semper se habet aliter z aliter / Et non conformiter
et dicitur stabiliter / quia esse eiusmodi non tendit ad non esse per aliquid ad mittit / vel sibi
inuicem / licet possit deficere per subtractionem diuine influentie / Vnde eternitas euum z tempus
differunt sm durationem mensurabilium / Tunc sit conclusio in talibus / Prima / Stat angelum esse sine
aliqua re precedente aut permanente creata a se distincta sua duratione mensurante / pr(ima) gtlu(m)
conclusio / que quarumcumque vero essentiarum distinctarum quarum vna non z prius altera ad du(bium)
vna potest producere z alia conservare sine reliqua / 2a conclusio / esse angeli non z sortitur
processione quamvis sive eiusmodi aliquo actuale esse vel duratio / patet cum essentia angeli sit

simul indivisibile, et stat ipsam esse sub aliquo divino lumine sine successione. Ex hiis sequitur
corollarie quod eviternitas angeli non est successiva sed vere permanens, probatur quia quantumcumque re quod
formalis successio, adhuc angelus esset eviternus et perpetuus ad esse eiusdem, et tamen
tunc non esset vere successiva, et eviternitas tunc non sit vere successiva, sequitur quod ipsius eviternitas sit vere perma-
nens. Et sic patet quod eviternitas angeli est eius duratio mensurans quo consistit angelus sic
durans. Predictis non obstantibus stat et impossibile angeli esse aliquam rem que
est formalis successio, sicut patet de alterationibus quibus alterantur diaboli sunt successive,
et similiter stat quod cognitiones quas habent angeli de rebus in tempore gerendis sunt vere successive.
Idem patet de motu locali, sed est vere successiva quod motus est subiective in substantia angeli
et tamen est vera successio. Ex predictis patet et ultimo quod successionis motus sed mensura alterius
et temporibus respectivi sunt, sic unum eviternum sed eviternitas sui et eius alterius. Patet ultimo
quod qualibet eviternitas sed eternitas est eciam quod nullum aliud mensurabile secundum sit, nam ipsius
eviternitas est mensura, non quod mensuret sed quod de sui natura est mensura, tamen non est eiusdem ratione
mensure qua propriam mensurare, sed quod per propriam sit aliquid mensurabile. Ex predictis sequitur
quod in evo non sunt diversa nunc ab evo et eviterno distincta, propter quod illa non sunt
ymaginabilia sine successione. Secundo sequitur quod sicut nunc eternitatis immutabiliter
stat tota eternitate, sic nunc evi non mutatur toto evo. Secundo, secundum Scotum intellige, quod essentia in
evo esset aliud et ad minus aliud esse idem eviterne essentie actuali eviternitatis, aliud ab
ea idem nunc, sicut eviternitas eviterni magis eadem ita nunc. Si aliud, tunc sicut eviternitas
consimilis ita et eiusdem nunc evi potest consimiliter simul eadem, nisi pariter processus in infinitum impossibilis
nunc evi, videlicet eiusdem dare statum stante consimili difficultate sicut de angelo. Ulterius
occurrit dubium utrum gaudia possint variari in eternitate, quod non, quia tunc eternitas temporis
esset simplicior quam eternitatis. Ut intelligatur sit intelligi dubium. Primo, quod sit
eternitatis tota simul, ita quod dictorum variarentur in ipso simul. Secundo, secundum secundo, quod gaudia variarentur
in distinctis partibus temporis quarum quelibet mensurat adequate et nullibi earum adequate coexistit
eternitatis. Respondeo quod duo vera gaudia quamvis formaliter in parte vel in mente vel in spiritu
variari per aliam quamquam earum est unde in mente divina videlicet sibi convenire. Quod propriissime eternitatis
eternitatis mensura. Et eciam quilibet ipso vera apud nos secundum veritatem divinam permanet in mente
divina sibi convenire. Secundo secundo quoad secundum et tertio modis. Et advertendum quod illa gaudia
et bona gaudia variari in eternitate, sed variari in eternitate per prius et posterius,
sed non secundum prius et posterius mensurando eternitatis, sed secundum prius et posterius coexistencia eius
... Unde si eternitas temporis duraturus toto tempore fixe et immobiliter tempore quasi currente
ad ipsum et quasi labente sicut aqua labitur baculo in ipsa fixa. Tercia conclusio est quod in
eternitate temporis gaudia variarentur secundum prius et posterius temporis, ipso instanti in se stabiliter ma-
nente, defluentibus. Et sic Deus in eodem nunc eternitatis Deus cognoscit Sortem esse
et Sortem non esse, propter ... simul necessaria, quia in eodem instanti cognoscit illa secundum prius
et posterius. Advertendum eciam quod eternitas nunc non mensurat aliquam successionem temporalem
sed solum coexistere datur cuilibet successioni temporali etiam durationem per quam sibi coexistit.

ar. 2 Contra secundam conclusionem: sicut lumen producitur a sole ita creatura a deo. Sed lumen non producitur a sole
sine quacumque successione, ergo nec creatura producitur a deo sine qualibet successione, et conclusio falsa.
Secundum quod secundum similiter quoniam est ad propositum, supposito quod lumen sit vere permanens, et quod dicitur
quod talis qualitas productio et rei conservatio. Sed supposito quod lumen sit vere successivum, ita quod lumen
quasi a et a lumen producatur in medio quiescentis, tunc nego antecedens, sicut dicit commoda

dubium

similitudinem, quia tunc diceret, licet angelus sit productus a deo et lumen a lucido, tamen
lumen productum non est per successionem, sed sic non angelus. Secundo in essentia angeli est successio, 2
tunc idem esset angelum esse et angelum fuisse et angelum fore circumscripto tempore, quod falsum
quia tunc deus non posset facere angelum non fore, sicut non potest facere angelum non fuisse vel
non esse, et sic tanta esset necessitas ad fore angelum sicut ad esse vel fuisse. Et tunc quod
esse angeli, fuisse et fore non dicunt ex parte angeli, sed notant diversam habitudinem ad tempus,
sic quando filium dei genitum esse sunt nunc eternitatis in quantum coexistit diversis partibus
temporis. Unde circumscripto tempore nichil esset preteritum vel futurum in angelo, non concedunt aliqui
quod possibile esset angelum fuisse sicut non esse vel fore. Posset etiam dici quod licet vere est, fuit,
erit non semper important unum tempus, sed quandoque unum est importat principaliter et rem prius connotative
sunt vel quandam prioritatem, sicut verbi gratia si deus ante mundi creationem creasset unum angelum,
a postea duos scilicet b et c, tunc verum est quod a fuit ante b et c, et b et c simul fuerunt, et tunc si annichilaretur
b et c manet a et c, verum esset quod erit post b. Tertio angelus nunc non habet totam durationem 3
quam habebit sed aliquam, et in eius duratione est successio. Aut enim angelus habebit durationem infi-
nitam, et illam nunc non habet. Confirmatur illud quod est ex se tale quod potest coexistere infinito est
formaliter infinitum, sed angelus est huiusmodi, aut patet, nam si angelus nunc esset talis quod posset
coexistere omni loco, ipse esset infinitus secundum locum. Nec obstat quod non haberet hoc ex se, quia haberet
formaliter infinitatem, licet ab alio, et esset ita immensus sicut deus secundum comparationem, ita quod
deus non posset esse per suam immensitatem ubi non posset esse iste angelus. Ad idem Scoto quod si
infinitas quanti virtualis debet excludi proportionaliter eius in ipso quanto, quia isto modo
coexistere omnibus partibus quanti ipse, nam illud non esset infinitum nisi haberet simul omnes
partes possibiles. Doctor Adam, nec aureolus ad probationem concedo quod angelus habebit durationem infi-
nitam, et concedo quod nunc non habet infinitam, habet tamen illam totam quam habebit
et que erit infinita, sed nunc non est infinita, quia licet habeat unde possit coexistere infinit-
partibus temporis, ymmo unde coexistit infinitis, non tamen habet formaliter unde nunc
sit coexistat, nec est simile de immensitate, quia illud posset esse presens in omni loco, sed magis
simile esset si eius coexistentia continue fieret cum alio et alio loco, in qua non
haberet simul infinitum locum, et tale non esset immensum. Quarto deus potuit creare 4
angelum innocentem qui potuit peccare circumscripto tempore, ponamus quod fecit, tunc prius fuerit
innocens quam peccator, ergo prius in esse eius et prius in eius esse prius et posterius et successio, plures
angeli potuerunt creari et unus annichilari, et alios creari, tunc prius non fuit ex parte secundo, ergo
non in eodem nunc, ergo unus prius et alius posterius. Et ergo si angelus exstitisset cum
ambobus iste fuisset prius quam secundus sicut primus, et fuisset posterius quam primus sicut secundus, et prius
et posterius in eo est prius et posterius et successio. Confirmatur, posito quod deus omnibus creatis de-
structis creat angelum et istum creatum annichilaret, tunc iste angelus non simul esset et non est,
sed prius non esset et post esset, et tamen prius quam fuisset non esset, et tamen ibi nullum esset tempus
cum suppositum nichil esse nisi deum et angelum, igitur in eo est prius et posterius. Secundo po-
natur quod destructis omnibus creatis deus creat angelum et spatium quiescens et nichil
plus, et subito mutat ipsum de uno extremo illius spatii ad aliud, tunc prius fuit in
uno extremo et post in alio, quia non simul in utroque, supposito quod spatium sit tante
magnitudinis quod non queat angelo coexistere, et tamen non sit tempus prius et posterius erunt

in evo. Item deus prius creavit angelum quam animam ade / et si nullum fuisset tempus potuisset
eos sic creare sicut creavit scilicet non simul sed alium prius et illa postea / Iste deo creante an-
gelum licet res nova fuisset . sed fuisset angelus creatus et anima ade non creatur et ipsa creabitur Et
tunc deo creante animam ade licet fuisset res nova anima ade creatur et angelus non creatur et fuit creatus
Ratio tunc sicut distinguitur contra consuetudinem si nullum fuisset tempus et sic dato prius et posterius
preteritum presens et futurum in evo. Unde Scotus concedo quod unum eorum succedat alteri et conceptum cuiusmodi
succedit pro alio et verum est prius alium. Contra concedit quod natura angeli esset prior quam culpa / non
tamen in compunctione angeli successio neque ut sub innocentia neque ut sub culpa sed tamen ut est
successio in actionibus sic quod compunctio unius actus esset prius compunctio alicuius actus sive dicitur
aliquis in se. Similiter concedit de angelis quod unus est prius et alter posterius et iste tunc esset
prius ratione et posterius primo non tamen in essentia illius tamen esset prius et posterius sicut si diceretur hodiernus
et crastinus coexistent eternitati non propter hoc esset prius et posterius in eternitate. Ad confirmationem
dicit Gregorius notando quod impossibile est duo comparari adinvicem secundum prius et posterius nisi per com-
parationem ad aliquod tertium / via dicitur medietatem neutrum alterum prior nisi in comparatione
ad aliud cui propinquior dicitur prior et remotior posterior. Sic in motu nulla pars dicitur
altera prior nisi per comparationem ad id ex quo incepit motus et in quo per comparationem ad finem licet
compleverit et futurum. Verum si nulla res moveretur et homo esset in oriente et subito
mutaretur in occidente non vero dicitur quod prius fuisset in oriente et post in occidente / eo quod non detur
aliquid aliud ad quod posset sic comparari / nec tamen simul esset utrobique pari ratione.
Cum dicit / quod in tali confirmatione illud verum esset / quod iste angelus non fuit prius / non tamen verum
est quod prius non fuit / et postea fuit / nec verum esset quod prius quam fuit non est sed verum est quod si
tempus fuisset et esset ipsa prius non fuit et postea fuisset / et prius quam fuisset non esset. Ideo
patet [illegible] secundum tempus prius fuisset ut si loquitur de priori non aliud significaretur /
quam si diceretur fuissent tempore priori / et utique si tempus fuisset ipse in isto tempore fuisset / sed si
ponatur tempus non fuisse / ipsa non fuit priori tempore / et per consequens nec prius. Cum quo consonat Augustinus
11o confessionum capitulo 10o similiter negans quod deus prius fuit quam creatura loquendo de prioritate temporis
/ eo quod nullum tempus fuit ante creaturam / Dicit enim / quod deus non precedit tempora tempore sed eternitate. Similiter
etiam planum est / quod si nullus esset locus et essent tamen tria corpora a b c / nullum esset prius alio
secundum locum / sed tamen esset locus eius non mutatus b esset prius secundum locum quam c in comparatione
ad a / quia esset in loco priori / et c esset posterius / sed in comparatione ad c b esset prius et a posterius
Quidem patet ad 2am confirmationem et ad 3am similiter. Ad 4am confirmationem / in qua difficultas
fuerit [illegible] / quod verum concedere tempus priorem [illegible]. Cum si dicitur / si verum sic concederet
tempus ut ex eventu [illegible] inferat alia tamen ad veritatem illius temporis [illegible] / et albus / sed
nunc et albus / et [illegible] fuit albus / sed [illegible] prius fuit albus / tunc dato medie sunt iste
[illegible]. Cum vero verum esset sic tempus / ut [illegible] qua non inferat aliam [illegible]
[illegible] veritatem illius temporis / ut dictum est / sed [illegible] conditionale sic / [illegible] est albus / sed tempus
nunc est albus / [illegible] fuit albus / [illegible] si tempus fuit [illegible] prius fuit albus / [illegible] sunt [illegible]
[illegible] / sed necessaria est talis quam qua infert / quod sic dare prius et posterius in ipso evo et sic
dare verum preteritum temporis et futurum. Ex isto solum possit 2m Martini [illegible] et alia consilia / Dico quod
si vera consistit tempus [illegible] tempore / non [illegible] angelum esse fuisse et angelum fore
ut sunt diversa / quia [illegible] tempore nec angelus fuit / nec angelus erit. Cum autem consistit
tempus 2o / concedere quod est angelum fuisse et angelum fore. Ad impossibile dicendum quod de virtute

simonis deus pt facere angelum non fuisse, i. angelum qui non fuit, sicut pt facere angelum non fore, i. angelum qui non erit, ergo non sequitur, quia tanta pt necessitas ad futurum sicut ad preteritum, vel quantum ad preteritum sicut ad futurum, nam si angelus fuit ipse non pt non fuisse, ergo si angelus est ipse pt non fore, nec ad hoc requiritur deum ad facere, ergo sufficit ipsum angelum istum non conservare vel non creare. Hec pdictis aliqui pt modus mensurandi durationem eternum et eui per tempus eternum sibi non coexistentis, ergo quod per ymaginationem sibi coexiste. Exemplum gratia, si nullo existente tempore a angelus esset, sicut quod si sibi coexisteret tempus sibi prius coexistet dies et b. pt quod sibi coexisteret prius medietas dies eius ipsius a esset duplum ad eum ipsius b, ergo quod nichil tamen nullus illorum esset aliquod eius, sed quod diffinitione eius ergo posset dici quod unius esset duratio dupla ad aliud in duratione, et hoc de primo articulo. Quo ad 2m articulum notandum primo quod dicitur dicitur aliquid esse in loco tribus modis, circumscriptive seu commensurative, sed quod est dimensionem qua correspondit loco ita quod totum pt in toto loco et pars in parte, ergo non totum in parte et sic corpus est in loco. Alio modo diffinitive tamen sed quod non est dimensione, ergo est pt alicubi quod non alibi, vel in tertio loco vel aliqua parte, vel quia est in aliquo loco determinato pt, quod et alius locus vel stat esse aliud locum in quo non est, vel pt, et sic indiuisibile quantum et in loco, sed deus non quia licet pt in toto vniuerso tamen si esset aliquis locus extra esset in illo, nec stat esse locum qui esset in ipso, primo extra et per infinitum spatium ymaginarium, ex quo exclusum, vnde dicit Sanctus Thomas parte prima q. 52. ar. 2o quod esse in loco diuersimode conuenit corpori angelo et deo, nam corpus dicitur esse in loco circumscriptive, cum comprehendatur loco. Angelus non circumscriptive, cum non comprehenditur loco, sed diffinitiue, quia ita est in uno loco quod non in alio. Deus aut neque circumscriptiue neque diffinitiue quia est vbique. Et quod dicitur ar. 3o quarto dicit quod esse vbique primo, i. secundum se vbique totum et per se i. non partibus per aliqua portione sicut tamen est proprium deo. Ex quo sequitur 2o quod licet deus pt in loco non tamen aliquo illorum duorum modorum. 2o sequitur quod si spiritus creatus coexisteret toti vniuerso sicut nunc anima coniungatur corpori, ipse esset vbique primo, licet non per se, patet quia staret esse locum in quo non esset. 3o sequitur quod si angelus coexisteret toti vniuerso, adhuc esset in loco diffinitiue, probatur quia licet non esset in aliquo loco pt quod non in alio tamen staret esse locum in quo non esset. 2o notandum quod [illegible] ad commensurabi loco dicitur accipi ipsum primo quantum et est concludi et contineri a loco, quia competit corpori et proprie causato, vnde pt anima [illegible] rationibus commensuratur loco sui corporis. 2o modo ipse et comprehendi loco ut dictum est, et ut patet per magistrum distinctione 37 primi et per damascenum libro 2o capitulo 3o dicit: per verum dei causati sunt omnes angeli et sic circumscriptibiles, vnde enim sunt in celo non sunt vltra, et et inscrutabiliter vel spiritibus intellectualiter non sunt loco corporaliter circumscripti non enim corporaliter secundum naturam figurantur, neque triplices habent dimensiones. Item notandum quod non est idem esse locale et esse in loco, nam deus qui omni loco presens est nec tamen ullo in loco concludi aut circumscribi pt, vnde et in omni loco esse dicitur, nec tamen localis spiritus ulla ratione appellatur, ut dicit Hugo primo de sacramentis parte 3a capitulo 18. Ergo esse locale dicitur quod pt esse in loco diffinitiue vel circumscriptive. Item non quia Sanctus Thomas distinctione 37 q. 3a primi et ibidem Egidius posuerunt angelos non esse in loco per suam substantiam, sed tamen per eius operationes circa locum quod explicant sic, quia per hoc aliquid est in loco, quod applicatur ei secundum contactum sue quantitatis vel dimensiue, ut corpus, vel virtualiter ut spiritus, sed contactus virtualis est prius per operationem, ergo etc. Item per damascenum libro primo capitulo 13o dicitur enim natura incorporea ubi adest et operatur

non corporalit[er] s[ed] spualit[er] 9tinet et ca[pitul]o [pri]mo septimi intelligentia mag[ist]ri di[stinctione] cuius ubi ubi opa[tur]
et li[bro] 2o ca[pitul]o 3o dicit intelligitur assunt [et] opantur ubicu[m]q[ue] missi fuerint. Sic opinantes
9uenerunt in h[oc] q[uod] angelus e[st] in lo[co] p[er] opa[cionem] su[am] circa locum. Itaq[ue] no[n] est ubi no[n] opa[tur] et q[uod]
si circa nullu[m] locum opare[tur] nullibi esset. Q[uod] intelligunt de opacione transeunte in corpus
s[ed] dicunt. Nam quidam eor[um] dicunt q[uod] n[on] sit inconveniens aliq[ue]m angelum nusq[uam] esse
sicut circa nullum corpus opari. Alii v[er]o utr[um]q[ue] reputant inco[n]venie[n]s. Contra illa[m] oppinionem
2a op[inio] sunt d[oc]tores p[ri]ma. Q[ui]bus s[ubstanti]e angelice sunt indivisibiles et p[er]manent in malo ip[s]i tamen
s[ecundu]m suas s[ubstanti]as. Et no[n] s[ecundu]m op[er]aciones corporalib[us] locis 9tinen[tur]. Et sunt v[er]e locales
p[ri]ma p[ar]s 9tinet 9[tr]a 2[am] p[ro]bo p[er] auct[oritatem] dam[asceni] li[bro] p[ri]mo ca[pitul]o 18 dicit q[uod] spacialis
lo[co] corpali 9tine[tur] et angelus est localis. 2o auct[oritate] Hugonis de s[ancto] v[ictore] pte 3o ca[pitul]o 18 dicentis
q[uod] s[ecundu]m ratione[m] no[n] s[ecundu]m esse in loco s[ed] et localem esse p[ro]p[ter] dubitatione[m] p[re]mittamus
Et iterum sp[irit]us magis q[ua]m in lo[co] p[er] p[raese]nciam n[on] [et] opacionis 9cludi[tur] localis [et] ip[s]o in[de] p[ro]b[a]b[i]l[iter]
Item parisiensis. Er[ror] est dicere q[uod] s[ubstanti]e sep[ar]ate sunt in loco p[er] opa[cionem] eo[rum] et q[uod] possunt mo-
veri de extremo i[n] extremu[m] n[on] p[er] mediu[m] q[uod] p[ossu]nt velle opari in p[ri]mo vel in p[ri]mis
n[on] i[n] medio error si intelliga[tur] s[ubstanti]am s[ecundu]m opa[cionem] no[n] esse in loco. Et aliqa[m] ar[ticu]lus est q[uod]
s[ubstanti]e sep[ar]ate nusq[uam] sunt s[ecundu]m s[ubstanti]am error s[i] intelliga[tur] itaq[ue] s[ubstanti]a no[n] e[st] in loco. Item celum
empireum mox factum repletum e[st] s[an]c[t]is angelis ut d[icit] glosa aug[ustinus] strabi et Bede
s[ed] circa ipsu[m] nichil opabantur. Et n[on] valet q[uod] dicunt alii q[uod] licet angeli no[n] transmutant
celum empireum aliq[uo] m[od]o applicant sibi sua[m] virtutem r[aci]one cui[us] sunt ibi. Nam
vel tal[is] applicacio [et] actual[is] opacio i[n] ip[s]um celum vel p[otenc]ia virtutis angelice in ip[s]o non
p[ro]ducens opera actualit[er] in ip[s]um cu[m] nullo transmutent ipsum. Si 2m tunc sunt ibi
et no[n] opant[ur] in ip[s]um. Item si angelus no[n] esset in loco nisi r[aci]o[n]e opa[cionis] ipse aliq[ua]n[do] nul-
libi esset. Cons[equen]s falsum. Na[m] cum desiit de celo in t[er]ram no[n] opa[batur] in celo n[ec] in t[er]ra n[ec] in inter-
mediis. Cum n[on] sit motor alicui[us] cor[poris] n[ec] a[liquid] tunc moveat celum quia an[te] vel aliqu[i]
cum s[ubstanti]a angeli p[ro]ut est loco diffinitive et in eo 9cludi[tur] et s[ed] nichil ibi opa[tur] n[ec] e 9[tr]o
aliorum. Q[uod] adesse in loco diffinitive no[n] v[idetur] 9tractus s[ed] s[ecundu]m q[uod] sit illi p[re]ns et ab eo 9ti-
neat. Ingo dicta sunt auctes dam[asceni] quib[us] magis i[n]nitun[tur] sunt p[re]cib[us] nullibi eni[m] dicit
q[uod] angeli sunt i[n] loco q[uia] opa[n]tur in eo vel p[er] opa[cion]es eor[um] in loco quamvis dicat q[uod] ubi opa[n]tur
ibi sunt. Et 9[tra] s[ed] no[n] dicat ubi q[uod] ubicu[m]q[ue] sunt i[bi] opantur. Licet dicat q[uod] assunt et opantur
ubicunq[ue] missi fuerint p[re]c[ise] adesse ut opari. Ideo ille auctes v[ide]t[ur] plus esse 9[tr]a eos
q[ui] volant opari et adesse ubi esset sup[er]fluitas nisi a[liu]d esse[t] aliud ad esse loco et
aliud opari in lo[co] ut dicit Scotus. Co[nclusio] 3[a] licet tamen s[ubstanti]a qua opa[tur] angeli sit in
loco no[n] tamen ibi est s[ubstanti]a q[ua]cu[m]q[ue] ibi est eius opacio. P[ri]ma p[ar]s pat[et] ex 9clusione 2a
p[ro]ba[tur] q[uia] no[n] ibi ad opa[ndum] in corpus q[uod] est p[re]ns illi cu[m] potius est p[ro]p[ter] p[re]ns qua[m] opet[ur]
Co[nclusio] 4a angelus non est in lo[co] indivisibili s[ed] divisibili. Pat[et] q[uia] nullus locus indivisibil[is]
est. Co[nclusio] 5a angelus e[st] v[er]e locale q[uo]d tu divisibili loci no[n] e[st] 9mensurabile n[ec] lo[co] equale
n[ec] sicut latera loci distat. P[ate]t q[uia] angelus r[aci]o[n]e p[er]fectionis ac p[er]fectior[is] d[icitu]r loco esse equale
locato. Locus d[icitu]r locato divisibile vel dimensionem ha[be]re. Sed mancz dubiu[m] an angelus
d[e]t[er]minet sibi certam magnitudinem loci vel possit esse i[n] loco quantumcu[m]q[ue] magno vel qua[n]-
tumcu[m]q[ue] p[ar]vo. Item an idem angelus possit esse in duob[us] locis vel plures angeli i[n]
eod[em] loco. De quib[us] no[n]dum q[uod] de potencia dei absoluta no[n] est dubiu[m] s[ed] de p[otenci]a n[atur]ali angeli

cor[olarium]

Dubiu[m]

secundum quendam cursum et qualem influentiam; non enim intelligo possibile duos angelos in eodem
loco ponere, quamdiu corpora, quod fit de facto per dotem subtilitatis corporis gloriosi, vel quia
magis conformia exstiterant; nec intelligo posse eundem angelum ponere ad diversa loca ab in-
vicem distantia, quia idem corpus, quod fiat de facto corpori Christi; secundum quidem volo intelligi
naturali potentia angeli stante cursu communi et naturali dei influentia. Tunc sit conclusio 2 9º
2a: Minimus angelus sibi determinare etiam mensuram loci et figuram appareat probabile satis
tamen et magis verisimile. Prima pars patet, nam ut recitat Gregorius quidam doctor sub-
tilis distinctione 8 qua primum q 2a conclusione augusti probatur opinabatur quod angelus
pro determinat etiam mensuram loci, ita quod naturaliter non posset occupare maiorem vel minori
et figuram specificam. Secundo si corpus aliquod sit modo illa quantitate angelus esset etiam ipso
ipsum in tanta parte propinqui corporis ut habeat integram quantitatem sui loci et sic patet.
2a pars persuadetur, nam angelus non videtur magis limitatus naturaliter ad certam quanti-
tatem loci, cum posset occupare, quam ad certam magnitudinem corporis, quod possit pro
vice assumendo; tamen auctor videam unius angeli ad corpus assumptum quam ad locum, sed
angelus nunc assumit minus nunc maius corpus, ut certum est, et nunc unius figure et nunc
alterius. Confirmatur: nam angelus assumit sibi corpus in forma humana non videtur rationabile quod tunc
sit in parte certi circumstantibus. Item anima humana magis auctor est conformitas ad corpus
humanum quam angeli ad locum; informat nunc corpus minus nunc maius et diversimode
figuratum, sicut quod homo augetur vel minuitur vel nobis truncatur, sic patet angelus. Hec
tamen vobis patet secundum persuasione. Item corpus eadem sine additione aliorum vel partium privatione
ablatione aliquando diversa sive occupant loca locorum aliquando hora ratione rarefactionis
vel condensationis, immo per solam compressionem, ut spongia dispersarum sine prima alteratione
patet hoc [illegible] loco ad aptari, ideo non apparet unde hoc repugnaret angelis quod diffusive
potentialiter in locis occupant. 3a conclusio: angelus non potest esse in quantumlibet magno
loco, quia non angelus determinat sibi naturaliter maximum locum, tamen sit essentie limitate et
finite; esse enim in quantumlibet magno loco videtur esse infinite potentie in [illegible] collatabil-
iter angelum esse naturaliter determinatum ad maximam quantitatem secundum omnem dimensionem, scilicet ad lon-
gissimum latissimum et profundissimum, sit probabile satis tamen et magis verisimile. Prima pars patet, nam illa
probatur post Gregorium q prima parte 2e 1 distinctionis, et probat quod angelus aliquis posset esse
naturaliter in celo [illegible] 1 q Damascenus libro 2o cap. 3o dicit [illegible] patet in celo non
patet [illegible] sic quamvis angelus sit una [illegible] non determinaret sibi maximum
longitudinem tamen, tunc si naturaliter possit coesse quadrato pedali possit coesse quadrangulo equi-
lateris cuius dyameter esset dyameter mundi, quod reputat inconveniens. Confirmatur: nam si possit
extendi secundum longitudinem quantumlibet, sic quod constringeretur secundum latitudinem proportionaliter, tunc posset co-
esse infinite longo loco, quod videtur inconveniens. 2a pars probatur, quia quod potest esse in uno equali-
ter potest esse in aliquo, nisi sibi nulla repugnet figuratio; sed angelo nulla repugnat figu-
ratio loci. Si potest esse in quadrato pedali, potest esse in quadrangulo equali quantumlibet stricto
quadrangulo per quantumlibet longo; auctor videtur nota et hoc plus, tamen non appareat unde
sibi repugnet aliquo. Sequitur corollarium quod angelus potest esse in quadrangulo equali secundum longitudine
dyametri mundi, patet ex conclusione. Item angelus naturaliter potest occupare toti corpori magis-
tudinis, sed tamen corpus posset possit tamen stricte figurari, ut filum aranee, et videtur
esse tante longitudinis vel longior quam dyameter mundi, in certo sibi [illegible]

3 9º

non posset naturaliter coexistere angelus non obstat auctoritas Damasceni prius allegata quod loquitur de stricto / et non de possibili / vel
nimis non attendat causam / quare angelus tam longo corpori coexisteret / sed sequitur secundum eam
quare aliter figurato sic coexistat / patet racio dicti sui // Quarta questio / sequitur utrum sit quod an-
4ᵃ q° gelus non determinet sibi nimis locum parcialem minimum tamen / an determinet sibi minimum
locum totale / prima pars nota est / nam dato quantumcunque parvo loco parciali / in quo loco
angelus est / dabitur in quo est / scilicet eius medietas etc. // Ad secundam partem / quidam dicunt quod ipse
et dat minimum locum totalem / in quo angelus potest esse quia in nullo inquantumlibet parvo posset
esse / si sibi placet // Alii vero disputant oppositum probabilius / quod quod ad Scotum / puta si angelus possit
esse in loco quantumcunque parvo / etiam posset etiam esse in loco quantumcunque magno / sed una
dimensione / et sic simul in celo et in terra / quam tamen probat ut post dicetur de angelo nulla repugnantia sequitur
Secunda angelus esset infinite potentie / vel aliquantam potentiam sit / posse se locare in tanto loco
et ad hoc in breviori // Sed motiva non cogunt / quia ex assumpto primum probare / quod non esset dare
minimum locum sed una dimensione tamen / posse angelus / minoris majoris / et quantumcumque ipse posset poni / patet quia
angelus sed etiam potest esse in quadrato / sicut g° in pedali / vel sed angelus non repugnat secundum locum / ipse
potest esse in quolibet quadrangulo loco stricto longo vel curto equali quadrato pe-
dali / etiam stat quod angelus determinet sibi maximum / et non minimum sed posset esse in quantumlibet parvo / sed
unica dimensione / vel exigit in loco primiori / ad hoc ut stat in longiori // Item non
probat 2ª racio / quia non est quod actus potentie sit in angelo posse se locare in loco [illegible]
hoc quam actus / sed ponitur quod primo sit etc. / ad hoc quod angelus possit se locare in puncto / non se-
quitur infinitas eius potentie / vel dicat quod ex hoc nullum inconveniens videtur inferri / vel forte an-
gelo repugnare / vel esse racionem utramque ad unam partem vel ad aliam / non videtur quo communibus utrumque
illarum probandum / vel impossibilitas alicuius / et vero quilibet eligere potest illam quam sibi probabilior apparet
/ sine temeraria assercione / vel de hiis absconditis a nobis / scriptura divina nos non
certificat // Secundo utrum angelus possit esse in loco punctuali / vel indivisibili medio vel nunquam
ar² est / / scripto etiam quod sunt punctaim gl° // Sed quia nam spiritus humanus non potest esse in quan-
tulibet parvo corpore et vel angelus / quia non omnes spiritus creati sunt eiusdem racio-
rn² nis quo ad agendum loco et actus patet / vel non posset esse quantulibet parvo h° // Item
vero ad spiritum / ut patet / quia spiritus humanus separatus potest esse in quantulibet parvo loco
sicut angelus / licet non unitus corpori constitute // Nam anima unita corpori et in ipso / ut prius
dicitur stabilibus / quod requirit determinatam quantitatem / eo quod non quantulibet parvum corpus
sufficiat organizacioni et expedicionis operacionibus vitalibus / sed angelus aut anima separata
in loco non est ut pars et actus vitalis / sed ut primus et limitatum. Hec non potest esse in loco
5ᵃ q° quantumcunque parvo / vel salvata racione loci secundum Bone // Quinta questio / angelus utrum in loco natur-
aliter violente sed non velit / quia gloriosus secundum naturalem aptitudinem ad se inveniandum angelum
6ᵃ q° vel ipsum concomitandum // Et notandum ut notum est / de prima et theologi 1ª // Sexta questio
utrum angelus non potest secundum potentiam naturalem esse in pluribus locis totalibus et distinct-
norum quilibet sit totalis spiritus et angelus naturaliter possibilis / Dico notanter secundum potentiam naturali
angelis / quia angelus per potentiam dei posset esse in pluribus sicut et idem corpus // Item dico
totalibus / quia et in pluribus parcialibus et distantibus / ut in extremis terminis / sui loci totalis
secundum glo per Damascenum li° 2° ca° 3° dicit / non prius secundum idem tempus hic et illic esse vel operari
2 li° primo ca° 18 non potest angelus secundum idem in duobus locis operari / prius eius dei et simul idem
ubique operari // Sed si posset esse in duobus locis / etiam posset simul in illis operari // Iste si angelus

naturaliter determinat sibi locum pedalem / et posset esse in duobus talibus distantibus / tunc
secundum intentionem 2e in aliquo quam impedali / sed angelus in duobus distantibus / quia simul essent et alio
ipsi quod naturaliter determinant dimensionem 3m et ratio nulla / ut concluditur / sed videtur quod posset pro parte
sed quod pro parte videtur esse illud augustini genesis ad litteram super titulo 36 / Cum spiritus in presente loquebatur
similitudines uno occulto instinctu adiuvabat intellectus quod extra egerat / presente
non videtur velle quod spiritus simul erat in presente et etiam / Respondeo quod magister videtur velle solum / preter
quod non dicit agebat / sed egerat / ac si innuat quod prius locutus est presente / et post intellectus
sue suasit / quod primo prepositi mora pro celeritate potuit / Prima conclusio / videtur est quod
plures angeli de potentia sua naturali / possunt esse in eodem loco / non repugnante quantitate
loci naturaliter probatur primo autem quod legio demonum erat in corpore unius obsessi secundum ystoriam
probatur / Secundo de unitate arguitur / quod demones non sunt corporales / aliter non potuissent simul
plures esse in eodem / Dicetur forte / quod quibus est obsessus / non sequitur quod angelus sit in eadem
mea cum anima / Contra talis angelus movet corpus hominis motu locali / et ligwa / et ideo quo
possunt inesse in mea / aut musculis / membris / quibus movet corpus / ymmo et quod si sit alor uno
ipsius ad corpus obsessi / quam adiacens seu locum eius in actu et in ipso / Item non repugnat
duobus quantitatibus dimensionibus esse in eodem loco / secundum potentiam ordinatam / ut materie
et forme / albedini et dulcedini / et corporis gloriosi cum non glorioso / Item de facto sepe
angelus cum anima humana in eadem materia / sed corpore obsessi / et potest esse cum alio angelo / Item
si angelus movet celum / potest in medio / et aliquis missus de celo ad terram debeat transire per illud
locum / non videtur quod operat illud desuper rectitudinem / vel oriente / vel aliud cederet
Item angelus est cum forma substantiali / et etiam anima / et corporis / ut in aliquo 2e / Primo potest esse cum alio
angelo / Sed contra quolibet angelum / secundum Thomam parte prima quaestio 52 articulo 3o / impossibile est duas causas completas esse unius et eiusdem immediate / sed hoc contingeret si duo angeli essent in eodem loco
nam cum secum sint in loco per operationem utrique operare secundum primum / Ideo videtur velle quod
simul impossibile duos angelos etc. / Respondeo negando quia / nam angeli non sunt solum in loco
per operationem / ut videtur supra / et etiam secundum Scotum / Item dato quod non essent in loco nisi operarentur
non sequitur / quod essent cause complete / nam libere moveat utrique posset movere tunc ultimum
sue potentie / et contra id quod requiritur ad movendum illud corpus / et quod utrique esset partialis
motor et non totalis / Item arguitur secundum Egidium distinctione 2a primum quaestione 3a / nulla quantitas eodem
quantitas ad locum potest esse in eodem loco / Sed omnes angeli eodem modo quantitatem ad locum et non
et ad corpus inducere de corporibus gloriosis non gloriosis / et multis aliis / Respondeo negando antecedens
secundum potentiam dei absolutam / ut ipse innuit / quia non est magis impossibile duo localia sic esse
in eodem loco / quamdiu spatialia in eodem tempore / Item color et sapor quantitatem eodem modo ad locum
et de facto sunt in eodem loco etc. / Circa articulum novum / quod angelum mutari secundum locum
dicitur ymaginabile modo possit sed primo assumpto corpore / seu non ad motum assumpti corporis / ut si a celo empireo veniat ad terram / tunc saltem usque ad speram lune / quia secundum modo
nullum corpus celeste / seu non moveatur deorsum / Aliquo tamen / sed ad motum corporis
assumpti et sibi uniti / Primo notandum quod possumus intelligere posse angelos possunt aliqualiter
mutari localiter / primo motu deperditivo / sicut deperdendo unum locum / et nullum acquirendo / Secundo motu acquisitivo / sicut acquirendo novum locum / et non deperdendo
priore / Tertio utroque simul / sicut unum deperdendo et alium acquirendo / Secundo sciendum
quod sicut corpus et angelus sunt indivisibile in loco / corpus dimensive replendo locum / et
secundum locum distantie / sed angelus diffinitive tamen / sicut indivisibile moveri localiter / nam

Tertius articulus

aliquod corpus sic mo(do) / ut medium scindat / pellat vel aliter moveat / et distantia loci
sanat / sed angelus nullum horum facit / sed solum quaerit in corpore. Cum motu quod locum deserit
vel acquirit vel simul utroque / 2us intelligendo quod tunc dicitur angelus moveri localiter et proprie
qo 4a de mutatione localiter / Quarto sciendum / quod quaelibet illarum mutationum potest intelligi fieri
dupliciter / scilicet successive vel instantanee / seu toto simul / Item unico / quod mutetur de loco ad locum
et per medium / alio quod mutetur de loco ad locum / et quod non per medium / quamvis sit medium / Tunc prima
qo pa angelus potest localiter moveri / nam missus est Gabriel angelus etc. Luc. primo / Et ingressus ad eam etc.
Item angelus missus est ad Petrum in carcerem / qui eductus secunda angelum Actuum 12o / etiam
Daniel 9o etiam ex multis aliis scripturae utriusque testamenti / unde Ysaie vi.o / volavit
ad me unus de seraphim / Tunc quo ambo in libro de sphera / et allegat Aristoteles de 21 primi et
spiritibus inquit sanctis missus dicitur seraphim ad unum / scilicet ad eundem seraphin mitti(tur) immisso
spiritibus sanctis opera ministerium / unde ambo seraphin de loco ad locum transit / non tamen omnino complet secundo
ipse impleat a spiritu sancto / Item Dam(ascenus) libro primo capitulo penultimo dicit / quod angelus non potest simul in diversis
locis operari et subdit / angelus quantum velocitate naturae et quod parate in ratione promptus operari in diversis locis
Item libro 2o capitulo 3o dicit quod etiam ad terram adeo mittitur / non manet in celo / et tunc vere localiter
moveri / Item Augustinus de civitate Dei 21 / dicit quod demones ceciderunt de celo quae est contra Adventum
qo 2a ad eos in infimum / Secunda conclusio / angelus potest mutari localiter pariter magis proprie quo / licet vi-
rtualiter non in esse / supra patet virtutenali / Prima probatur / nam angeli pluries legimus
in scriptura sic moti / ut ille angelus qui cum Iacob usque ad mane luctatus est / et iste qui
in forma humana pluribus diebus vadens et rediens comitatus est Thobiam / quoniam
et prima probatur quia nulla virtus finita posset mutare corpus localiter in esse / propter resistentiam
3a qo medii ut communiter conceditur per se / Tertia conclusio / angelus potest seipsum movere localiter / probatur
quod potest moveri localiter et non ex opera motoris coniuncto corporali vel incorporali / unde dicitur
quod unus angelus non possit mitti sine alio ipsum movente quod est absurdum / Etiam
quod angelum motorem moveri cum moto / vel in motor non a se et habere intuitum / vel ab alio
et sic in infinitum quod dispositio ut probatur / Item angelus potest se movere pariter patet et similiter fundato
4a qo Quarta conclusio / sicut angelus potest se movere / sic quae localiter moveri de spatio in / ita etiam
moveri acquirendo tamen / et simul utroque modo / prima probatur / nam si esset angelus in loco
maiori quam possibili / prout nam ipse sponte potest possibiliter partem illius loci deserere quae successive et
in alia remanere / sic et ab 2a / quod ex duobus impediti anglus / angelus non determinat sibi certam
mensuram loci / sed quam possit maior vel minori competere / et non apparet cur non successive cum
moveat se libere et non naturaliter / 2a probatur patet nam angelus potest esse in loco minori
quam potest maiori quam possibili / et potest esse in maiori possibili etc. / Confirmatur angelus unitus
puro corpori ipso consentiente potest naturalibus pluribus se unire / quod admodum facit anima humana
etc. / 3a probatur prima quod angelus potest unum locum sponte totaliter deserere et alium totaliter
acquirere successive / sic ambo probatur / quod non minus potest deserere totum quam partem / vel acquirere etc.
sed partem potest ex predictis duabus partibus / Item patet illa pars de angelo descendente
de celo Empyreo ad terram qui successive acquirit novum locum / et quam perdit priorem / nulla
5a qo pars celi empyrei secum descendat / Quinta quod angelus potest se mutare de loco ad
locum instantanee transeundo per totum medium / patet / non gravius primum quam consideret in pa-
rvo / secundo quod non est resistentia ut patet per se / et quinta etiam conclusio / Non sic michi vi-
detur motum angeli successive fieri posse etc. / sed quod videtur Egidius 21 primi et ultra / quod

multiplex est resistentia propter quam acquiritur tempus in motu / una medii ad mobile / alia mot.
ad motorem distincti ab ipso / nam eo ipso quod mobile est in alio loco quam motor velit / attendit
resistentia prima in ca. 2 in motu simplici 2a tantum 2 in motu celestium / et esset in motu ca-
lido privantur si utraque simul 2 in motu calido ex pleno // Angelus autem ut motor in
corpore assumpto / 2 acquirit tempus tamen propter resistentiam mobilis distincti a motore
quod 2 in alio loco quam motor vult ipsum esse / quam medii ad mobile / ut angelus movet
sine corpore 2 erit per applicationem virtutis sue ad diversa spacia 2 sic est etiam
resistentia cum applicantis sit alibi 2 distinctum ab eo cui debet virtutem suam applicare
henr 3 quodl. Dicendum secundum aliquos quod sit resistentia ratione distinctionis mobilis a motore / 7 ideo requiritur tempus / nam
si sic deus nichil posset mutare quia omne quod mutatur ab eo distinguitur. Item
quodlibet corpus equaliter resisteret cuilibet angelo moventi / cum equaliter distinguatur
a quolibet // 2 unus non posset movere aliquod corpus per idem spacium in minori tempore
quam alius. Item si quod si aliquis diacunne turris poneret se ad terram per vacuum non des-
cenderet in instanti sed in tempore / nam mobile distinctum esset a motore 2 alibi quam motor vel-
let si quis reputat falsum nam dicunt quod tota causa quare requiritur tempus in motu simpliciter
1 aiam 2 naturali 2 resistentia medii ut applicatio virtutis naturalis ultra quantitatem faceret re-
sistentiam in vacuo cum impleno non retardet motum. Item per sola distinctio mobilis
a motore non sufficit ad resistentiam propter quam requiritur tempus in alteratione / cum ipso precedat
medium illuminari in instanti 2 ut in motu locali. Item falsum videtur quod propter applicationem
virtutis angeli in motu sit resistentia propter quam requiritur tempus. Ideo quia ad equalem
distantiam omnes angeli possent se equaliter velociter mutare ut unus alio velocius
quod reputant inconveniens turbe quare similiter in vacuo quere mutari de loco ad locum in instanti / tam corpore 1
positum dimitteretur ad terram similiter tamen descenderet temporaliter 2o probatur quia si tantum medium esset corpus
glorificatum dote subtilitatis / et quare supius sibi coniungeretur non minus descenderet quam nunc
2 non in tempore sed in instanti / eo quod nulla esset resistentia / sic angelus potest 2 Item quo caret corpus glo-
rificatum dote subtilitatis et agilitatis potest se mutare localiter instantanee / sic angelus nunc potest
/ cuius nam propter subtilitatem medium non resisteret mobili / 2 propter agilitatem mobile non resisteret mo-
tori / 2 nulla esset resistentia. Etiam beati post resurrectionem in instanti poterunt transire
de loco ad locum / aliqui contra eos apponere maius tempus ad transeundum spacium maius quam minus
/ quod est contra augustinum de resurrectione mortuorum / in quibus / quod corpus gloriosum utraque intervalla potest pro celeritate
pertingere / ut radius solis // Sexta conclusio / licet angelus possit mutari instantanee de uno
loco distanti ad aliquem non transeundo per medium per divinam potentiam // non tamen potest mutari
de contrario in contrarium / nisi mutetur per medium per virtutem suam propriam / prima probatur / nam deus de celo
movet corpus christi ad hostiam mutatione acquisitiva / licet non deperditiva / 2 non per medium
2 pari potentia posset predicto modo mutare angelum / ut desereret unum locum / 2 aliud acquireret
cum magis videatur supra naturam mutari acquirendo novum locum 2 retinendo priorem / quam acqui-
rendo novum 2 abiciendo priorem 2a probatur per philosophum 6 physicorum 2o3 in presenti articulo al-
legatum. Ex predictis sequitur correlarie / quod possit angelus pro una parte loci moveri / 2 in alia quiescere
/ ita potest unum locum instantanee deserere 2 aliud successive acquirere ut contra / prima probatur quia an-
gelus est indivisibilis partibus loci / ut in presenti 2 articulo / 2 non minus potest in una illarum moveri 2 in alia 6a 9o

quiesce qua aia intellectiua mouit in manu & quiescit in pede Sed 2a pars patz Certum possz
instantanee se mutare locatum ipse posset etiam ptem maioris loci sibi naturalis possibilis
instantanee deserere & aliam equalem sicut acquirere vel contra 3o sequitur quod aliquis deus sit infini
te actiue virtutis mouens quam angelus non tamen pt velocius mouere angelum quam angelus se ip
sum patz quia virtus angeli pt virtutis finite deus vero infinite 2a pars patz cum ex
dictis angelus pt se ipsum mouere quantacumque velocitate ymo mutare instantanee ¶ 3o sequitur
quod non semper virtus maior pt mouere idem mobile per idem spacium in breuiori tempore quam virtus minor
Con^a q^a ar^z ¶ Contra istam conclusionem arguitur nam si angelus posset se mutare instantanee de loco ad locum vel igitur in instanti
mutacionis esset in termino a quo vel in termino ad quem vel in medio non primum quia quando est in termino
a quo quiescit nec 2m quia quando est in termino ad quem mutatus est & non mutatur nec 3m quia
si de medio ad terminum ad quem in alio instanti mutaretur esset plura instancia mutacionis & per
consequens successio Item quando est in termino ad quem & in medio si non quiescit ymo mutatur sed incipit
quiescere cum iam quies quod mutatus est nam in mutacionibus instantaneis simul est mutari & mu
tatum esse ut patz per philosophum de similibus racione de agilitate nec est quod in alio instanti mutetur de medio
ad terminum ad quem Vnde dicunt quidam quod si angelus se instantanee mutaret de terra ad celum esset
in eodem instanti & in omnibus locis intermediis & addunt aliqui quod totum illud spacium per quod an
gelus transit in vno instanti est vnus locus angeli totalis & non plura totalia licet esset
plura loca parcialia equalia vel maiora loco naturali possibili angelo in quiete Et si dicatur
quod ideo non oportet naturaliter Item quia ad naturalem bonum pt esse in pluribus locis in raptu & instantaneis subi
taneis quando locatum mutatur siue consistencia ut angelus corpus glorificatum vel quecumque similia si mutetur
in variis sed non permanentibus & inquiete Contra illud non esse cum non appareat quare deus posset
se sic ponere ad plura loca mutando se & non in eis permanere Ideo aliter dici posset
secundo quod angelus possit se ponere ad quemcumque strictum locum & longum ut dictum est in precedenti articulo
dictum est credo quod simul angelus esset in terra & in celo & in omni loco intermedio ita tamen
stricto quod omnia ista loca simul non excederent maximum locum naturaliter possibilem angelo Si vero pla
ceret quod angelus extenderet sibi etiam quantitate secundum qualibet dimensionem loci dici posset quod
angelus pt se mutare instantanee non tamen ad tanta distancia ut omnia loca a termino
a quo usque ad terminum ad quem excederent maximum quantitatem loci naturaliter possibilis & ideo maiores
racione non econtra aliqui philosophi negauerunt mutacionem instantaneam quibus ponitur in vario
Ar^z ponderes limitacionem intrinsecam Item si angelus posset se instantanee mutare ad tanta
distancia ut simul esset in instanti mutacionis in pluribus locis simul excedentibus
maximum locum naturalem sibi possibilem in quiete ipse posset se sic mutare ut deraptu toto ex
pret toti vniuerso mutacione subita secundum lineam curuam circularem eadem racione posset se in
stantanee mutare secundum lineam curuam quam etiam 2o concedunt quidam Iterum plures
angeli possunt esse in eodem loco ex precedenti articulo ponatur igitur quod in eodem instanti a angelus mutetur
de celo ad terram & b angelus de terra ad celum per ipse per medium nunc quero vbi isti angeli sibi
inuicem obuient & de instanti obuiacionis Si enim obuient sibi in medio & in eodem instanti
illarum duarum mutacionum necesse est tunc in primo termino ad quem nec in primo obuiet alteri
Si in termino ad quem vnius alterius tunc non mutatur quod est contra positum Confirmatur et si b angeli
in loco tantum non possunt obuiarent sibi quamquam similes & leue similes quam per eandem viam

mutarentur subito ad sua loca nalia in vacuo si talia corpora obviarent sibi in medio vacui et angeli 2 per consequens in alio instanti utrumque angelorum esset in suo termino ad quem qua obviaret alteri / Item admisso casu quod in hoc spacio medio obviarent sibi uno in hoc instanti uterque toti medio spacio coexistit si in nulla parte possibili mutuo obviat quam in aliam in qualibet in hoc instanti ad probandum nec qua ista si in medio 2 ob mutationis tunc venit in eodem instanti erit in termino ad quem uno uterque erit in suo termino ad quem Et tamen ultra dicitur si in termino ad quem unus tunc alter non mutatur nec qua contra an dictum est quod angelus qui instantanee locatur mutatur in eodem instanti mutatur 2 mutatus est / Sed dicto an instanti mutationis uterque sit in termino ad quo / Item quod venit contra id quod dictum est 3 primum quod non esse utrumque in suo termino a quo unicale tamen esset 2 forte possibile quod simul esset in eodem instanti temporis in termino ad quo 2 termino ad quem 2 in medio 2 quod instanti attribuerentur priori 2 posteriori passionibus simul Ad quartum rationem concedo quod non per tempus ut in priori ob obviarent sibi angeli qua grave 2 leve simul in vacuo in situ tamen contra in eodem instanti // Ad primam rationem contra dicitur quod angelos fuisse simul creatos cum tempore / potest intelligi dupliciter / uno modo simul in una mensura quantum duracionis scilicet tempore vel instanti / Et sic angeli non sunt creati simul cum tempore / ut prius vel posterius eo / ut supra / non sunt creati simul cum tempore ut probatum / Quia per instantia in pluribus essent tamen duo corpora a 2 b / ut si a non est possibile b si locum ut simul in 2 prius / sic ut ad dictum prius vel posterius aliud / si tempus mensura ipsius tunc quamvis / Alio modo intelligi potest / angelos fuisse creatos simul cum tempore / sic quod licet non fuissent in aliqua mensura quando creati / si aliqua talis esset ipsi fuissent simul cum tempore in tali mensura / vel quod de ipsis ratione dicitur hoc est 7 id est 12 nec aliud / supposito quod tempus sit res permanens / Si vero tempus esset res pure successiva / concedere quod angeli essent creati ante tempus / non tamen ante in-tempus / quia prius inceperunt esse angeli / Et tempus / angeli per prius quam esse tempus posterius non esse ad idem predictum / Ad 2m nec quod tempus sunt eternum ad propositum angeli ad dictum quod postulatos / cap. 4to / quod apostolus eterna dixit quod ante seculorum tempora / sic tempora prima / quod sub ipse non fuerunt eterna / Ad 3m dico quod angelos 2 in loco divisibili / de dicto philosophorum patet in 3o correlario prime conclusionis articuli 21 / Ad quartum dico quod non esse prius in eodem loco / Et quod potest moveri localiter in tempore 2 mutari in instanti / ut ex quarta et 5ta conclusionibus 3ii articuli / allegata prius / Alia sunt per dictis / Ad 3m / move[2] cetera 3am 4am 5am 6am 2 7am conclusionem

Utrum angelus in primordio sue creationis meruit primum beatitudinis confirmationis

Quod non angelus in primo sue creationis non habuit liberum arbitrium / Et non meruit primum beatitudinis confirmationem / quam nota est / tamen ad meritum requiritur dispositio libertas arbitrii / antecedens probatur quod angelus malus non potuit cavere peccatum / 2 non magis fuit liber angelus bonus quam malus / Et antecedens quoniam malus angelus non potuit peccatum cavere aliqua peccavit / Et non potuit melius facere quam fecit ad vitandum peccatum / quod sic fecerunt prout illi qui steterunt / ut etiam per quam peccavit / ut quod peccavit / ut notum est in [illegible] / 2o sic angelus in primo sue creationis non fuit in gratia gratum faciente / Et tunc non meruit primum beatitudinis confirmationem qua nota / quam meruit primum beatitudinem supponit merentem esse deo gratum / antecedens 3a in libro 2o distinctione 3a / ubi vult omnes angelos esse creatos innocentes / 2 in morem non eos habuisse spiritualem virtutem / Et quartum per b[ea]tum augustinum super genesim ad literam

Ad rones an opp[ositu]m

dicente aug(ustin)o nam p(rim)o informe c(re)atam / z celum dictam / postea formata z lucem
3o ar. appellata / 3o p(otes)t p(ro)mi(n)u(s) b(ea)titudo angeli (re)cepit ei(us) meritu(m) s(ed) in p(ri)mordio sue c(re)ac(i)o(n)is
n(on) meruit p(ro)mi(n)u(s) b(ea)titudi(n)e (con)firmac(i)o(n)is / aut(em) est mag(iste)r in li(bro) 2o dist(inctione) 5a / app(ro)bantis
opinio(n)e(m) istor(um) / qui dixerunt q(uo)d n(on) meruerunt b(ea)titudi(n)e(m) p(er) g(rati)am eis data(m) in (con)firmac(i)o(n)e
/ q(ui)a ista g(rati)a n(on) fuit eis data ad merendu(m) s(ed) ad b(ea)te vivendu(m) / b(ea)titudi(n)e aut(em) qua(m) tu(n)c
Opp(osit)um ar(ticuli) acceperunt n(on) merueru(n)t / Cont(ra) ar(ticulum) p(er) b(ea)tu(m) aug(ustinu)m in li(bro) de correpc(i)o(n)e z g(rati)a / d(icit) q(uo)d / q(uo)d quida(m) an-
geli p(er)sistentes / meruerunt vite b(ea)te m(er)cede(m) p(ro)pe / z ita patet q(uo)d fuerunt c(re)ati i(n) statu
merendi / p(ro)mi(n)u(s) b(ea)titudi(n)e (con)firmac(i)o(n)is / i(d est) p(ro) co v(ide)a(tur) / Et (con)fi(rmatur) / nam b(ea)t(u)s aug(ustinu)s 12 de civi(tate) dei
ca(pitulo) nono / (con)cedit / n(un)q(uam) angeli fuerunt s(ine) bona volu(n)t(at)e / z exponit q(uo)d intelligat p(er)
bona(m) volu(n)tatem dicens / amore(m) castu(m) / q(u)o deo adheserunt / z p(ro)bat opinio(n)e(m) exp(re)ssa(m)
q(u)e ... / q(uo)d deus angelos i(n) bona volu(n)t(at)e c(re)avit / simul donans eis natura(m) z
largiens g(rati)am / q(uo)d ... sine dei amore / nu(n)q(uam) s(an)c(t)os angelos c(re)dendu(m) e(st) fuisse / Ite(m)
aug(ustinu)s ... / q(uo)d z amor cast(us) n(is)i caritas s(ed) angeli fuerunt in caritate c(re)ati
s(ed) a p(ri)mordio meruerunt s(ed) ... / In illa q(uo)d erit q(ua)rt(us) articuli / p(ri)m(u)s ... tam boni q(uam)
p(ri)m(us) ar(ticulus) mali fuerunt in g(rati)a c(re)ati / p(ro) quo nota(n)du(m) q(uo)d de isto articulo sunt 3es opinio(n)es / quar(um)
q(ue)lib(et) ab aliquib(us) doctorib(us) antiquis sustine(tur) / quas su(m)mati recitabo Et postea s(ecundu)m
opinio(n)e(m) una(m) ex illis / ad alia(m) r(espo)ndebo / Est i(gitur) p(ri)ma opinio q(ue) duo dicit / p(ri)m(u)m / q(uo)d angeli
p(ri)a opp(in)io S. Thome z durandi c(re)ati fuerunt g(rati)a g(rati)am faciente / ad h(oc) / ut (con)verteren(tur) in deu(m) p(ro)ut z obi(ectu)m b(ea)titudinis
sup(er)naturalis / q(uo)d voluntas in id q(uo)d e(st) sup(ra) na(tura)m / ferri n(on) p(otes)t n(is)i adiuta / quoda(m) alio sup(er)
naturali p(rincipi)o / sicut ignis vel calor n(on) p(otes)t g(e)n(er)are carnem / cum sit sup(ra) na(tura)lem vir-
tutem ei(us) / n(is)i s(ecundu)m q(uo)d move(tur) ut instrume(n)tu(m) a sup(er)iori virtute / s(cilicet) a v(ir)tute a(n)i(m)e nutritive / S(ecundu)m
q(uo)d dicit i(st)a opinio est / q(uo)d an(ge)li fuerunt c(re)ati i(n) illa g(rati)a s(cilicet) g(rati)am faciente / z eo ipso mo(do)
q(uo)d in p(ri)mordio c(re)ac(i)o(n)is corpal ... sunt eis ro(ne)s s(emin)ales q(ua)n(tu)m ... ef-
fectu(m) / s(ed) g(rati)a g(rati)am faciens (com)pa(ratur) ad b(ea)titudi(n)e(m) sic(ut) ro(ne)s s(emin)alis ad effectu(m) na(tura)le
Unde p(ro)p(ter) h(oc) 3o ca(pitulo) / g(rati)a s(ecundu)m dei n(omi)na(ti)o(nem) i(n) angelico na(tur)e indita fuit r(ati)o s(emin)alis ... b(ea)titu-
dinis (con)seq(ue)nde / 2o ad (con)firmandu(m) ista(m) oppinio(n)e(m) argu(un)t sic / n(on) mi(n)(us) deus p(er)ficit op(us)
su(um) / q(uam) na(tur)a s(ed) na(tur)a q(uan)do p(er)ficit op(us) suu(m) / dat ei o(mn)ia sufficientia quib(us) p(otes)t attingere
finem ad q(uem) ip(su)m ordinat / i(gitur) de(us) si(mi)l(ite)r facit / s(ed) an(ge)l(u)s n(on) p(otes)t attinge(re) b(ea)titudi(n)e(m) n(is)i p(er)
m(edi)a g(rati)a / i(gitur) de(us) c(re)ando dedit n(atur)e angelice g(rati)am / ut p(er) ea(m) posset attinge(re) gl(ori)am vel b(ea)titudi(n)e(m)
3o na(tur)a vi(d)e(tur) r(ati)o(n)e / q(uo)d q(uo)d ... na(tur)a subseque(n)ti instanti s(i)t / sub s(t)atu vel p(er)fectione illi(us) / s(ed) na(tur)a
sic (con)s(ide)rata ... / s(ed) p(rinci)piu(m) z g(rati)a se h(abe)nt ut p(er)fec(ti)o z h(ab)itus / ita na(tur)a intellectualem
s(ed) ... na(tur)a intellectual(is) n(on) fuit c(re)ata in p(e)cc(at)o / v(e)l r(ati)o(n)e / q(uo)d fuit c(re)ata in g(rati)a / H(ec) e(st) opinio
sancti Thome p(ri)ma p(ar)te su(m)me / q(uestione) 62 ar(ticu)lo 3o / z est e(ti)a(m) durandi q(ue) p(ri)ma dist(inctione)
2a opp(in)io thome d(e) argentina ... / 2a oppi(ni)o / q(uo)d o(mn)es angeli fuerunt c(re)ati i(n) g(rati)a g(rati)s data / z n(on) i(n) g(rati)a
g(rati)am faciente / z motiva q(uo)d o(mn)e donu(m) dei / q(uo)d e(st) ... v(ir)tutis z (cog)nitio(n)is / q(ui)a merita
n(on) p(re)cedunt z g(rati)a g(rati)s data / S(ed) cum multis donis z p(er)fec(ti)o(n)ib(us) z ... v(ir)tutib(us)
z (cog)nitio(n)ib(us) de(us) c(re)avit an(ge)los / tam bonos q(uam) malos / Iux(ta) q(uo)d d(icit) Ezechiel
3o d(e) p(ri)mo an(ge)lo qui c(re)dit tu signaculu(m) similitudi(ni)s plen(us) sapi(enti)a z p(er)fectus decore
in delicijs p(ar)adisi fuisti / Ista(m) oppinio(n)e(m) t(e)n(et) Tho(mas) d(e) argentina li(bro) 2o dist(inctione) q(uestione) a(rticu)lo 2o

Tercia oppinio est quod in primordio angeli creati fuerunt sine caritate | habuerunt tamen dona 3a oppinio
naturalia | utpote nature subtilitatem | memorie perspicacitatem | et liberi arbitrii habilitatem | ut
dicit magister distinctione 3a 2e | et fuerunt in pura naturalitate naturalibus non habentes aliquod donum gracie |
et ista sufficiebant cum adiutorio dei ad persistendum | et non proficiendum seu merendum |
et quia angeli boni ex libertate sui arbitrii se disposuerunt tunc deus contulit eis cari
tatem | qua habita inceperunt deum diligere super omnia | per qua dilectionem confirmati sunt |
mali vero tunc indisposuerunt se | quia in quo instanti magis boni sunt confirmati gracia | ipsis non sunt appo
sita gracia | et ideo facti sunt mali | primo tunc averti inceperunt | et sic obstinati sunt | illa oppinio
sunt grece apud multis doctoribus modernis | Contra istas oppiniones sic primo premissis sic | prima questio illa pa 9o
19 dis. probabile est quod | angeli fuerunt creati in puris naturalibus sine habitu caritatis sive gracie
iustificantis | Sed illa contra 2e et 3e oppinionis prima | et post primo sic per magistrum libro 2o distinctione 3a
in fine | quia dicit qualem amorem dei habuerunt. Et videtur quod habuerunt naturalem dilectionem dei
non tamen per illa meruerunt | 2o sic si angeli fuerunt creati in caritate et gracia et per aliquam
morulam steterunt | ergo non minus mali meruerunt confirmacionem qua boni | quod est falsum | probatur quia
quod ut quod per istam morulam steterunt | Item quod glo per beatum augustinum 2o super gen. ad litteram 2o et 8o
c. 10 | ubi dicit quod sicut natura corporalis facta est primitus informis | ita creatura spiritualis
facta est primitus informis | et postea per conversionem facta est formata | quales spiritualibus
et primo creata non fuit creata spirituali conversione ad creatorem | et per consequens sine caritate | Item per
3o per augustinum libro 4o super gen. | ubi dicit quod angelica natura primo tenebra | et post lux fuit | ergo
per consequens fuit sine caritate | probatur conclusio 3o sic. Si omnes conclusionibus esset verum | sic quod angeli tam
boni quam mali fuissent in gracia per aliquod tempus post instans creacionis | capio aliquod
instans | quod fuerit immediatum isti tempori | et sic tunc in illo instanti sunt tam bona | an
geli boni non peccabunt et sunt in caritate | sic habent perseveranciam in bono | et ab
sunt veri in illo instanti | sic et consequens | et tunc sic | angeli boni habuerunt perseveranciam
per illud instans | et perseverancia est donum dei | et per consequens datum a deo | ergo angeli acceperunt
perseveranciam a deo | et nec ante casum accepit primus angelus sicut aliquis aliorum |
sic primus angelus accepit a deo perseveranciam in bono | et per consequens primus angelus non peccavit
Contra istas conclusiones secundum aliquam correctura | primum | quod nec boni angeli nec mali creati sunt cor[m]
in perfecta beatitudine supernaturali | probatur quod ex quo non fuerunt creati in gracia | sic nec
in beatitudine perfecta || Consequencia firmatur per augustinum 11 de civitate | ad perfecte beatum esse requiritur
certitudo de perpetuo sic fore | quia impossibile est aliquem habere | qui aliquis futurus est miser. Et
expresse per beatum augustinum | qui dicit | Hanc habere perfectam beatitudinem angelos lucis
pia fide credimus | Hanc vero antequam caderent habuisse angelos peccatores | qui pia
pravitate ista luce privati sunt | cum ratione colligimus | Et quo ad angelos bonos proba
tur sic | quia angeli boni potuerunt ex propria libertate deum non plus quam se diligere
et peccare | sic non fuerunt creati in perfecta beatitudine | antecedens | antecedens probatur auctoritate anselmi in de casu diaboli ad pe
ca 20 dicentem | ita deus donavit angelis voluntatem et facultatem diligendi |
ut eam unusquisque habere posset et posse | illud autem est expresse de intencione
venerabilis anselmi de casu diaboli c. 4 | ubi ex intencione probat | quod ante casum malorum
etiam boni peccare potuerunt | sic nullus angelus creatus fuit in perfecta beatitudine ||

R̄m d̄m / an lapsum an lor / z pcm pm homib nodocat habitus iustie gre gratum faciens / patz ex qd | patz etia ex alio / q iste habitus datus est a deo homib loco originalis iustitie q pdite / s tunc no fuit talis habitus cum originali iustia / et q firma q tunc i statu in nocentie erat habitus iustie / qui sufficient inclinabat ad bonu / et p qns no fuit nouus alius habitus / cum iste sufficient inclinabat ad ea q sunt opa dei | R̄m d̄m / pbabile est dice homines pmos z anglos creatos fuisse equalr iustos z innocentes / patz q pbabile e ex q o anglos creatos fuisse in puris nalibus / et h o etia est pbabile d pmo homine / et pbabile est q no fuerint iusti i pmacione / nisi iustitia z innocentia nali / et homines z angli no fuerint equalr inocentes / etia fuerint equalr iusti ||| R̄m d̄m / q no obstante q oe adduc angeli i pmo instanti sue esse tenebant deum sup oia dilige / patz q dh no minus erat diligendus tunc / quia nunc / s dz no pt d pm cusi creae aliqua catura vole / quin impatente sibi obedie / et angli a na tenebant ipm dilige sup seipm / z dicitur intuitu Ex isto q o con o seqm / q no oine deu dilige plus quam seipm z etne vite mitorm / pz angli an collacoz gratie diligebant deu plus quam seipos / z tn illa dilectio no fuit etne vite mitoria / ex aliis ex puris nalibus / quis posset meri / qd z fluit

ar. Non ista q oz z ppos corras p o pt ar. / pmus homo anquam cadet habuit caritatem et multo magis angli fuerunt in caritate cati / no fuit excellenciores in na / quia pz q verisimile est q deus in pma rerum cacione dedit naturis excellentibus excellenciora dona gratuita / sicut dt m dysmuc o z a / ly q z q inter anglos hy qui na magis subtiles erant z sapia magis pspicaces cati / ly maioribus gre muniby pditi sunt z dignitate aliis excellenciores constituti / s z caritas inter oia dona gratuita est dem excellentissimum p apl m p a ad cor. 13 o / s hoibus data e caritas in pma creacione / et q pt data angelis / s z amb. p aug m pt allegat m dys o c 29 / q ada pdita caritate inventus z malus / Et itm ibid dt aug s prsceps viciorum devicit ada ad yma gine dei fctm 25 / s q pmus homo i statu innocencie habuit caritatem s / et ||| 2o pt an-

2o ar. geli anqua ceciderunt s fuaverunt iustitia / pt dt augsti d ciu dei li. m multis locis s z quibz habuit iustitia s z pum / p q d saluari pt / si pz p augstin li. o d ccordia ca. 23 o / ubi pbat / q catura no pt catura saluari / ita no pt ei dare / p q d saluet / vult dice manifeste / q recti o volutatis pt pum / p q d catura volib pt saluari z ita vi q an casum habuit pum / p q d potat saluari / z p qns an casum habuerunt gram / q impossibile e z aliqua catura volentem saluari / s caritate / h or ne dei quamcumque Et s h o dt augstin / quimpossibile pt q ab sic habeat rectitudine voluntatis / nisi p gram z h o d gra p q d sufficienter saluet / sicut habuit statim p ubi dicit / q sola gratia in aliquibus sufficit ad salutem / s z in adultis cum h o requir ust. li. ar. s s angeli an casum habuerunt rectitudine volutat / s q an casum habuerunt gram z caritatem / s h o

3o ar. Ro ezechiel s ubi 28 d lucifero / tu signaculum similitudinis plenus sapia / z pfectus decore in delicis padisi fuisti / z ps pauca posui te in monte s to dei i medio lapidum ignitorum ambulasti / pfectus in viis tuis a die cdicionis tue donec inventa e iniquitas i te / Sup q o dt Greg. in moralibz 22 in fine / q ipse lucifer ceteris anglis excellentior dicit ambulasse i medio lapidu ignitorum

quia int angelorum corda caritatis igne succensa clara gloria extitit / ubi patet quod angeli
habuerunt caritatem / quia lucifer erat inter ipsos / et perfectius creati erant in caritate / Ad illud dicitur
secundum beatum Gregorium intelligit luciferum ambulasse inter angelos / quorum corda inter se sunt igne
caritatis succensa / non tamen pro tunc sed propter cohabitationis / Ad quartum arguitur omnibus naturalibus 4° ar.
acquirit suum finem ultimum per suam propriam operationem sed beatitudo est finis rationalis creature sed quelibet creatura
rationalis que potest agere suam actionem propriam / acquirit istum finem per aliquam suam actionem / sed non
potest beatitudinem acquirere per operationem non meritoriam etc. / Contra illa concessa est ex parte
communis / Item rationes adducte pro opinione contra Thomam in primo articulo / Ad illas vero per ordinem Unde.
Ad primam / maior probatur / homo nunquam cadet / habuit caritatem sine gratia gratum faciente etc.
inquantum / ad probationem per beatum Augustinum sicut allegat / quod adam perdita caritate inventus
est malus etc. / dicitur quod adam caritatem dicitur perdidisse / non quod ... in isto statu habuisset
habuisset / sed quia illam suscepisset si preceptum dei servasset / Ad 2am cum dicitur angeli
antequam ceciderunt servaverunt iustitiam / dicitur est notandum / quod iustitia pro rectitudine / prout accipitur
uno modo pro carentia peccati / et talem iustitiam habuerunt ~~iustitiam~~ angeli in sua creatione / sicut
et similiter pueri / hanc vero non habuerunt pueri qui nascuntur quia nascuntur filii ire et in peccato originali
Alio modo capitur pro dispositione qua habens non solum non est in peccato mortali / immo est dignus ex
ordinatione dei habere vitam eternam / Et ista iustitia est duplex / quedam est habitualis / et illa
caritatis / quedam est actualis et ista est motus actualis / et tunc ad dictum / quod angeli antequam ce-
ciderunt habuerunt iustitiam primo modo dictam rectitudine / et ista habita sed alia iustitia qua
non est dignus vita eterna / Ad quartam rationem cum arguitur / omnibus rationalibus naturalibus acquirit suum finem
ultimum etc. / illa ratio concludit verum de fine naturali / sed non de fine supernaturali qualis est eterna
beatitudo / quam nunquam acquirit per operationem factam sine caritate / Nunc ad quartum secundum per quod
communis / cum sic arguitur per beatum Augustinum in de correptione et gratia / ubi dicit quod angeli etc. / Sequitur quod merue-
runt mercedem vite eterne / sed non quousque caritatem acceperunt / quia prius mereri non pote-
rant / Sed tunc ad confirmationem beatus Augustinus 12° de civitate dei / querit utrum angeli creati fuerunt
in bona voluntate etc. / Sequitur quod beatus Augustinus intelligit / quod non fuit magna mora post
sui creationem / antequam boni acceperunt caritatem / vel dicendum quod per modicum tempus intelligit
aliquod non diminutum / vel potest dici / quod beatus Augustinus loquitur ibi disputative etc. / sicut facit in
illa materia / unde ... ad ... / ubi Augustinus videtur asserere / quod simul omnia fuerunt creata et non
prius tempore angeli creati quam confirmati / ... et magister / et dicit quod etiam magister apparet
dicendo / Rationes facte pro opinione contra Thomam in fine illius articuli solventur / Secunda conclusio
huius articuli / in instanti creationis peccare potuit / sed in instanti sue creationis et cetera aliqua mora
fuit / prima probatur / Deus potuit creare angelum a ... incompleto medio ... / de
... primo sibi ... / et ita completo potuit postea potuit ... illa propositio nota est de
... / sed stante rectitudine medium potuit tunc voluntas ... facere / quod ... rectitudine in
... non fuit ... / ... parum prius / ... quod ... indicatum
fuerit / ... potuit peccare primo etc. / Ratio / sed non potuit peccare in primo instanti sui esse
... videtur ... / quod non potuit aliquem actum in primo instanti sui esse ... producere
sed ... non impedit / quia ... naturalibus effectus ... / et esse ... substantiam /

Lux angelus

2° ar.

Unde.

R. 9°

utz d' sole et splendore eius i. quod non ... ab agentibus voluntariis quamvis nota sed
agentia voluntaria sint quo ad hoc minus limitata / quam naturalia. Sed contra / possibile in primo
instanti angelus nullum actum habuisset / tunc in primo instanti / illud angelum vidisset / et non serpentem
et tempore stetisset antequam serpentem vidisset. Tertio per angelus in primo instanti sui esse / potuit deum
diligere super omnia / sed in eodem instanti potuit etiam peccare / sicut dicitur / quod in primo instanti diabolus
fuit creatus / non fuit sine actu / quia vel diligebat deum / vel odiebat / vel nichil considerabat
de deo / sed primum est propositum. Sed secundum ultimum non probabat in primo instanti sui esse / et habetur
propositum. Sed dicendum primum / et dicta libertas fuit / quia actu ad(?) sicut dilectionibus / potuit deum adesse(?)
sicut diligere deus. Quarto in dubitabus angelus libero primo de creata natura / et dicit quod certum ad esse quod
diligere / delectatione / secundum genere / necesse est. Sed aliud diligere in primo instanti per esse possibilibus potentie
dilectionem / sed delectatione per se in instanti / et dilectio / et cognitio / sed dicendum aliquibus quod angelus
intelligit / quod certum ad esse / quod actu 2o diligere / tunc secundum genus delectationem. Sed dato quod quis
videret deum / clare in primo instanti sui esse / adhuc non possit deum actu 2o diligere / in primo instanti
et ideo nec tunc sequitur delectatio. Sed contra istam solutionem arguitur / sicut deus causat subito actualem
dilectionem / vel per illam visionem sequitur naturaliter subito dilectio. Sed vos non minus potentes causare
dilectionem quam delectationem. Etiam fruitio unio sed claram visionem sicut umbra corpus
salte deo non impediente / sed umbra sequitur corpus pro eodem instanti. Item angelus
in primo instanti sui esse potuit habere totam requisitam ad hoc ut peccaret dicitur quod 2a per quod
plura peccata angelus peccavit in primo instanti sui esse / nec immediate post primum instans / sed
inter primum creationis mali angeli et suum casum / fuit morula media / cuius est quod peccatum mor-
tale non stat cum perfectionibus naturalibus et iustitia originali quibus angeli creati fuerunt /
ut dicit prima quo ... articuli / et ergo non peccavit in primo instanti sui esse / et quia non
immediate post primo peccata quod creati erant in iustitia originali / et perfectionibus naturalibus / et illa non
fuerunt sublata citius quam primum durassent per ... Item in ... de ... cap. diabol.
2a ca. penultimo / ubi multas auctoritates adducit indirecte / et ad illud sequitur oppositum. Item ad
hoc 2 ... super ... / dicitur serpens 2 ... / non tamen a principio et ab
instanti primi esse / per peccatum suum ambulavit / sicut adam et eva non statim peccaverunt
Hec quamvis etiam auctoritates magistri concludit aliquam morulam fuisse / licet brevissimam inter creationem
angeli et eius lapsum / ... per ... Contra quod ... alium ... ex prima parte
primum stat simul deum auctorem mali non esse nec posse esse / et angelum in instanti sue creationis
peccare potuisse / patet quod prima et ultima ... possibile primo ... Secundum / angelus in primo
instanti sue creationis potuit libere agere contra dictamen recte rationis / probatur quia in instanti sue
creationis potuit peccare / sed quia dictamen recte rationis agere. Tertium / ... et ... Sed
voluntas mere(?) ... instanti / ... immediate ... media ... malo instanti
patet quam possibile est / voluntatem ... in primo instanti sue esse / ... ...
Sic etiam ... voluntas ... instanti / ... / ...
... patet ... / quam possibile est eam ... in primo instanti sui esse / ...
Hec 2a pars conclusionis / ... / quilibet angelus aliquando viator fuit / ... bonus ... meruit
quibus

ut dicetur in sequentibus / et quilibet malus demeruit / sed quilibet bonus [illegible] peccatum reddit / 1ᵃ.
Secundum in primo instanti creationis / mali non fuerunt in culpa a miseria / sed boni in statu glorie
primum / patet secundum quia ex quo omnia fuit antiqua iste reddit / et iste in bono confirmatus fuerit /
patet tamen secundum per beatum augustinum [illegible] super genesim dicit deus non distinxit inter angelos bonos et malos
antiquam essent distincti in esse / igitur nec isti fuerunt primo miseri / nec isti beati / quia aliter tunc [illegible]
fuisset distincti / patet tamen de malis per illud ysaie quo modo cecidisti lucifer qui mane
oriebaris / ubi innuit / quod aliquando tamen fuit lucidus / Item ad idem [illegible] / quod angelus in primo
instanti sue creationis fuit malus / et [illegible] bonus error / Tertium [illegible] / quia ex tertia parte [illegible]
tollitur manifeste error manichei / qui posuit angelos malos per se fuisse malos et pro-
ductos a deo malos [illegible] malo a deo / patet satis ex dictis / 4ᵃ propositio corollaralis / patet quod
sunt quatuor status in esse duracionis angelorum / primus est status creationis in quo statu fuerunt
in perfectis naturalibus et iusticia originali / secundus status in esse duracionis fuit status in quo
boni converterunt se ad deum / et mali ad propria naturalia / se ardentissime diligendo / et illo modo
boni receperunt graciam / mali vero non [illegible] gratie posuerunt / Tertio mali
operati sunt varia peccata / et temptaverunt bonos / et fuit illud magnum prelium / de quo
scribitur apocalypsis 12ᵒ factum est prelium magnum in celo michael et angeli eius preliabantur
in celo / cum dracone / et boni fecerunt multa bona / et vicit [illegible] / In quarto statu
boni premiati sunt / et mali puniti / Illa propositio declarabitur in [illegible] dicendis / quia multa de
supponit / Contra conclusiones / arguitur et primo / contra primam partem sic / Si angelus in primo instanti ar^c.
sui esse / potuit peccare / pono quod sic fecerit / vel de facto faciat / tunc sic angelus in primo
instanti sui esse peccavit / igitur peccatum eius adimit aliquod bonum a voluntate / et tale bonum
prefuit in voluntate / igitur voluntas angeli prefuit / vel instans in quo primo peccavit / non
est primum instans sui esse / Iste modus arguendi habetur a beato augustino 12 de civitate dei capitulo [illegible]
ubi probat / quod mala voluntas, id est mala volitio non potest esse coeva voluntati / de qua est / Secundo sic 2ᵒ
augustinus 11 de civitate dei capitulo [illegible] improbat opinionem dicencium / quod angelus malus peccavit in primo instanti
sui esse / qui allegabant illud [illegible] 3ᵒ ab initio [illegible] peccavit dyabolus non enim intelligunt
illud ut ibi dicit augustinus / Si enim talis [illegible] potest esse peccatum / quasi diceret / si peccasset
in primo instanti sui esse / tunc naturale fuisset ei peccare / et per quod non peccasset / Et ideo
dicit beatus augustinus / quia auctoritas aliter debet exponi sic / scilicet dyabolus ab initio peccavit
id est peccatum dyaboli initium erat peccati / ex quibus [illegible] / quod non potest [illegible] augustinus / quod angelus
in primo instanti sui esse potuit peccare igitur. Tertio [illegible] / [illegible] angelus
in primo instanti sui esse / possit elicere et causare meritoriam volitionem / vel possit mereri [illegible]
[illegible] / et [illegible] radice [illegible] paritas [illegible] / supponatur quod deus creet unum angelum
in quo instanti / dando sibi potestatem agendi et libertatem arbitrii et preceptum / quod eliciat
actum diligendi deum meritorium [illegible] / et deus nolit sibi cooperari in illo instanti / et
ita prius [illegible] suspendat voluntatem [illegible] / [illegible] actus dilectionis talis in [illegible]
et non in instanti [illegible] sequenti / [illegible] quod in tempore medio [illegible] omittetur propterea
quod non est dicendum / Item tunc duo merita essent equalia / quorum unum omnibus aliis
paribus ex [illegible] ex parte utriusque merentis esset in tempore / et aliud in [illegible] / quod falsum est

q[uia] tunc mereret p[ro]cess[us] continuacionis qua[m] q[ui]s ponat q[uod] duo merea[n]tur vnq[ue] t[antu]m p[er] o[mn]e
aliud p[er] horam cum om[n]ib[us] aliis condic[i]o[n]ib[us] similib[us] ex p[ar]te v[tr]iusq[ue] et in equali ro
nati et equali caritate et intensione actum et q[uod] q[ui]d[em] tunc meritu[m] ficti[?] in tantu[m] maius
et no[n] infinite s[ed] f[ini]te sic[ut] g[rat]ia centuplo gra[du] excl[usi]u[e] sic[ut] sicut tenebat qui ceteris parib[us] mereat[ur]
p[er] medietatem vni[us] hore sic[ut] eius meritu[m] est subduplu[m] ad meritu[m] co[n]tinuu[m] p[er] horam
et p[er] co[n]seq[ue]ns equale p[ri]mo merito instantaneo et vero equalia merita quib[us] deberent equalia
p[re]mia. Item tunc merito instantaneo deberet p[re]miu[m] eternu[m] et p[e]cc[at]o mortali instantaneo pena eterna i[n]
p[ro]p[or]tio[n]e tam possibili aliq[ui]s p[e]ccatu[m] d[e]l[e]re no[n] posset sufficient[er] puniri n[ec] ex alia p[ar]te aliquis
merita sufficient[er] p[re]miari q[ui]a ex q[ua]libet volu[n]tas et n[on] infinite et p[er] co[n]seq[ue]ns co[n]tingit
assignare pena[m] maxima[m] q[ua]m p[otes]t deus inferre vel salt[em] aliqua[m] ita magna[m] q[uod] no[n] pot[es]t
eam inferre sic[ut] talis a et pena debita p[e]cc[at]o mortali instantaneo pena eterna i[n] p[ro]p[or]tio[n]e
tam possibili aliq[ui]s p[e]cc[at]u[m] d[e]l[e]re no[n] posset sufficient[er] puniri sic[ut] b tunc in a et b est eta
p[ro]portio cu[m] neut[ra] sit infinita s[ed] i[n] duplo sit in t[em]p[or]e q[ua]ntu[m]cu[m]q[ue] p[ar]uo sicut angelus no[n]
de[re]b[us] p[ri]mo d[icitu]r ab ceteris ita graui[ter] p[e]ccare potuit s[ed] fecit in vno instanti i[n] t[em]p[or]e finito
p[o]t[er]it meri[to] a pena et eterna maiore et no[n] p[otes]t maior[em] inferre i[n] p[ro]p[o]situm a[lite]r q[uia] in t[em]p[or]e q[uan]
tumcu[m]q[ue] paruo possit t[em]p[or]e stante eade[m] cognic[i]o[n]e sufficient[er] dimittere volic[i]o[n]em malam
q[ua]m sic p[e]ccauit et eam resumere quociensc[um]q[ue] voluit salt[em] d[ummod]o no[n] est confirmatus
q[ui]a pati d[i]ffic[u]ltate in volendo. Preterea sic[ut] tunc co[n]tinuac[i]o meriti instantanee
caritatis[?] p[ar]te vna bona volic[i]one cu[m] aliis condic[i]o[n]ib[us] p[ro]b[abi]l[ite]r m[ere]re[tur] p[re]miu[m] infinitu[m]
intensiue et cu[m] talis capere no[n] possit adeo sufficient[er] p[re]miari q[ui]a ex p[ro]p[os]ito c[ontinu]i q[uod]
t[em]p[or]is deberet isti meriti aliq[uo]d p[re]miu[m] p[ro]p[ri]e ita q[uod] p[ro] quolib[et] instanti p[re]t[e]rito illi[us] t[em]p[or]is
aut i[n] p[ro] quolib[et] sequenti p[re]miu[m] equale vel mai[us] vel mi[n]us. Si p[ri]mis duob[us] modis tunc
ibi sunt p[re]mia infinita et aliq[uo]d d[i]c[t]o dato eta p[ar]s hore eq[ua]lis sequenti et equale vel maius
s[ecund]o vel m[od]o dato aliq[uo] merito eta sine hore infinita sunt p[re]t[e]rita q[uia] q[ua]lib[et] illo dato est
mai[us] et quolib[et] ex morte p[re]miu[m] co[m]p[os]itu[m] ex illis infinit[is] est infinitu[m]. Item tunc s[ecundu]m legem
co[mmun]e possit quis co[n]uinci puniri iuste p[ro] p[e]cc[at]is venialib[us] finit[is] s[ecundu]m minim[um] quam p[ro] mortali
maiore in eode[m] t[em]p[or]e vel maiori facto ex p[ro] veniali vni[us] instantis deberetur aliqua
pena et ista no[n] excedit infinite a pena debita p[ro] maiore mortali et totiens poterit
s[ecundu]m multitudine[m] finita[m] peccare venialit[er] eq[ui]ualet p[re]cise sicut an[te] c[ons]eq[ue]ntur. Item
p[ro] merito instantaneo deberet augmentu[m] caritatis i[n] t[er]mino illi[us] augmenti sit aliqua eta
p[ro]portio s[ed] cu[m] in t[em]p[or]e qua[n]tu[m]cu[m]q[ue] paruo possit aliquis h[ab]e[re] q[uo]d[dam] volic[i]o[n]e instantanea[m] to[tali]b[us]
causa q[uo]libet illud augmentu[m] co[n]tinue in caritate p[ro]p[ter] et p[er] co[n]seq[ue]ns in tali t[em]p[or]e acquire[re]
tantam caritate[m] q[uan]ta h[ab]et x[ristu]s. Item tunc obesset actui meritorio co[n]tinuac[i]o q[uia] ex p[ar]te actu
co[n]tinuato deberet p[re]miu[m] ex q[ua]ntitate et p[ro] instantaneo plu[s] licet mi[nu]s sit i[n] multuplo
mi[nu]s r[ati]o no[n] s[ecundu]m decem actus subitos p[ri]mo centu[m] post t[em]p[o]r[e] tales aliter dum co[n]ti
nuat illud actu[m] vnu[m] et tu[n]c mai[us] p[re]miu[m] acquireret i[n] co[n]tinuato actu[s] in isto instanti
sibi obesset. Item tunc aliquis h[abe]ns su[m]mu[m] meritu[m] sibi possibile eta aliq[ui]d obiectu[m]
ex h[oc] q[uod] stat co[n]tinue in eode[m] gradu dilecc[i]o[n]is d[iuin]i illi[us] p[er] vna[m] hora[m] plus in ead[em]
q[ua]d in duplo possit mereri q[ua]n[do] d[e]i[?] p[ro]bactus i[n] s[e]cula[?] tunc eta vnu[m] obiec
tum eta ad s[ecundu]m q[uod] p[er] co[n]tinuac[i]o[n]e[m] felicitas q[ua]nda[m] 10 eius eade[m] q[uod] m[aio]r co[n]tinua
Item si tunc ab p[e]ccatu[m] veniale q[ua]n[do] actu p[ri]mo co[n]tinuauit p[er] aliquod temp[us]

Et ita pro omnibus simul deberentur sibi pene equales infinite et pro quibus fecit impingendo
in eius fine mereretur pro quolibet instanti alicuius temporis deberet sibi aliqua pena in pur-
gatorio. Et si peccatum sit mortale deberetur sibi pena eterna infinita intensive. Hec secundum
tunc deus non posset ipsum sufficienter punire. Item si ita posset esse non tamen deus fuisset causa
peccati quibus et impugnare et perpetrare quia quia omnis operatio que simul incipit cum esse rei in esse ei
ab agente a quo habet esse sicut motum sursum in est igni agitante igne. Item angelus
non potuit habere in primo instanti perfectam deliberacionem et non potuit in primo instanti peccare
quando et ambo tunc quia deliberatio requirit consilium et processum practicum qui non potest esse nisi circa
futura ~~quando nota et ambo~~ et quod proposito de futuro indiget ad talem deliberacionem
requiritur discursus. Ideo sequitur contra eos conclusionem perfecta deliberatio et discursus accipiens
utrumque. Item contrariorum habere non potest angelus aut in primo instanti sui esse non potuit habere
simul ut quod intelligit quod duo in uno primo et nec in malo alias simul consequeret et sic
consequens oportet primus. Tunc arguitur contra eum probando quod potest unde si voluntas mala in aliquo
instanti voluntas inclinatur ad hoc inclinabatur quod si voluntas angeli vel alterius movere potest
in aliquo instanti primo eadem ratione potest velle aliquid magis instanti primo quam et nota et
falsitas quibus probatur quod sicut secundum quod voluntas intendet actum per aliquod tempus infinite temporis
actus esset infinitus intensive consequens et quamvis probus quod ponatur quod quod bonum voluntas per aliquod
tempus que magis et magis appetat sub ratione boni ad allinendam voluntatem ad bonitatem
ipsius et tamen ... voluntas potest subito producere actum suum seu in instanti vel illius
obiecti potest in ... tunc sicut quolibet instanti temporis per que a voluntas tamen disponit semper
magis ad producendum aliquem actum prout magis et robur ... morum voluntatis in quolibet
parte in a ... et omnes iste producti manent simul infinite et talis totalis actus ex eis
quis erit infinitus intensive in fine temporis. Ad 3 per ordinem ad primum conceditur quod angelus in primo instanti
sui esse potuit peccare peccato in esse admittatur. Et quando dicitur angelus in primo instanti sui esse peccat
et aliquid bonum adiuvit peccatum a voluntate et negatur ... non ... quod peccatum adimat esse
bonum quod infuit voluntati sed adimit bonum quod infuit vel quod natum esset in esse aut in
esse sed talis difformitas non impediet. Et ideo potest dici quod pravitas angelorum inducit peccare cum mala
volicio non sit contraria voluntati quasi naturalis et eadem natura quibus sicut calor igne ...
quod dicunt manichei dicentes talem maliciam sibi esse conductam a malo principio.
Ad 2 conceditur arguitur angelus principium dei explebat opinionem ... sed non explebat opinionem dicentem
angelum potuisse peccare in primo instanti sui esse et tunc ad probacionem que fundatur
super verbis beati Augustini super ... in ... quo peccavit et non enim in-
telligunt id si natura talis est et de angelus, dicit quod non dicit quod potest angelum potuisse peccasse
in primo instanti sui esse vel talis potest eum peccasse in primo instanti sui esse licet eorum
opinio explebatur. Sed contra manicheos ponentes angelos malos malas habere naturas a suo
principio sicut bonos bonas voluntates a principio bono quibus sicut natura peccarent tunc non peccata
cent et ita simul peccarent et non peccarent in contrario beati Augustini
... quod unum peccatum Augustini contrarium et quod non est repugnantia. Ista solucio confir-
matur ... de ... et ... de igne et splendore nec est maior repugnantia de voluntate
et eius effectu ... dicit Adam quod nulla creatura potest peccare in primo instanti sui esse ...
et in omnibus ... et ... dei in ... generali quod peccatum requirit deliberacionem q.

Ēn.

non potest fieri in instanti propterea quod voluntas creata aliquando intellectui sibi coniuncti et proposito
effectu et dispositione sua optima in primo instanti sui esse et dicte applicacio obiecti et amota
omnibus impedimentis ita bene potest ex natura sui intelligere vel eciam dictum iudicium dicte de suo
obiecto sicut ignis potest producere splendorem et non unius agens spirituale potest producere effectum suum quam
agens corporale suum et ita eciam stante sufficienti cognicione vel iudicio intellectus et amotis
impedimentis voluntas est ita sufficiens ad producendum actum suum liberum sicut aliquod agens
naturale ad producendum effectum suum vel requiritur deliberacio ut sufficiat cognicio et ars perfecta
non deliberat ad ymaginem dicti quia tunc posito implicat contradiccionem consimiliter per quod nunquam voluntas
suspendit accionem actum suum simul et subito presentem causis et adequatis sicut instancia aliqua
esse in mediata sicut etiam ponitur hoc non est quod corpus sit prius Et quod ponatur quod deus potentia nolit deo
cooperari voluntati tali ad eligendum actum suum sed precipiat sibi quam cito sicut potest simul prin-
cipiat actum suum tunc stat dictum Dicendum quod si intellectus quamcunque partem temporis assignabilis possit
nunquam valet distincte percipere tunc dicto posito implicat contradiccionem sicut et quod deus ita cito potest et cetera
quod sicut potest causa ad simul Si autem teneatur sicut intelligitur quod tamen non potest propterea quod sua certe
partibus temporis sicut in infinitum dividitur ut quamlibet eius partem distincte apprehendat tunc
ad ymaginem quod sit saltem infime minimi temporis ab eo perceptibilis distincte vel maximi non perceptibilis
ab eo distincte certe partibus tunc tenetur hic actum perceptum sibi subito ab eo causabilem
Et ergo actum ad eo sicut sequencia dicti non possit ad quam non et immediate per hoc producere vi saltem
in tale non nulla videtur contradiccio quod deus velit sortem per spacium temporis horam non esse et per qualibet
mensura subiectum illam horam velit ipsum esse et tunc quod incidens apparet horam sicut per quod
hora et ymo primo esse sortem et tunc non est ymo sicut et de facto de instanti signato quod deus non
volt ipsum esse in quamcunque mensura temporis parvis et immediate postquam volt esse et produxit ut sicut
et cetera consequencia adhuc esse in mediata Quod si multos non sunt consequencia indivisibilia velit in tempore
sequentibus quod individualiter producto subita aliter dicitur et ita quod et mensura concomitancia temporis et sint et
ad ymaginem quod sicut incidat ad puta sortem non cecepit alicui parti temporis parvis et immediate postquam
erit subito quod de quod productionis partis non cecepit alicui parti temporis preterquam in instanti termi-
nanti tempus presens quod nullum hoc est sed illud erit antiquam transeat aliqua pars temporis
sequentis vel quod ad temporibus sequentibus totalem durationem erit sortem et non est quod aliqua pars
vel aliquid quod temporibus sequentibus adeo incipiet tale subitam productionem vel dictum posito
quod sit consequencia indivisibili in tempore quam non ponendi tunc ad ipsum quod verum quod intellectus potentia non est
et immediate postquam subito sit non sunt quod sunt instancia immediata adinvicem et quod possit eum deus in
infinitates producere postquam et ut sicut non dicere quod nunquam primo incipere esse Et deo ponatur
sicut a principio et non producat adinvicem semel tunc stat dictum Dicendum adhuc quod non videtur implicare
contradiccionem quod in tempore sint consequencia indivisibilia immediata adinvicem ut in hiis sicut esse puncta ad invicem
immediata ut si due linee duobus punctis terminate continuentur adinvicem in eorum alterius puncti
producere vel corrumpere tunc duo puncta que prius terminabant erunt adinvicem immediata
et quibus in medio sunt distincte et et non et inpossibile quod hoc eciam quod est dictum potentia producatur im-
mediate postquam subito possit erat hic dicitur sicut dicebatur in solucione premissi rationis communis
de celeritate racione per quam probatur modus suum quod sortem simul produceretur et immediate postquam

illa res esset in non tamen instanti post illud primo esse et non ponendo instans adiacere im-
mediata. Ad 2m quod quando sic stat difficultas quod nunquam expediret interrumpere actum quam
continuare quia sic interim instantaneum posset esse equale merito quanto per totam horam et tamen
si sepe interrumperet actus in una hora et resumeret in se vel in illo sepe itaque unus potentiam
[illegible] in omnibus virtutibus haberet actum tantum meriti qualibet vice exercitio actus sic conti-
nuetur in primo instanti sicut illius quod peccatum certa sunt paria. Tamen sic dicendum quod contingit
dare minimum sensibile a sensu vel maximum quod sentiri non potest salvis cunctis circumstanciis sic contingit
dare minimum tempus a nobis perceptibile vel maximum quod a nobis distincte percipi non potest propter sui parvitatem
secundum exigentiam etatis disposicionis et circumstantiarum persone [illegible]. Si ergo in principio alicuius talis temporis
fuerit mens deliberatoria [illegible] et consequenter [illegible] conformis illi fuit seu dictam
non et in potestate talis nec intellectualis erit fuerit illius parvi temporis scilicet minimi perceptibilis
vel maximi non perceptibilis secundum circumstantias et disposiciones etiam persone [illegible] perdurare [illegible]
ultra non potest actus [illegible] ultra potest alia deliberatio [illegible] aut [illegible] quod non est
in potestate naturali talis [illegible] aliqua etate [illegible] distincte percipere. Ex quo ulterius [illegible]
[illegible] quod talis actus [illegible] continuo [illegible] ita quod totaliter
[illegible] erit fuerit [illegible] parvi temporis [illegible] illud tempus voluntas possit actum illum dimittere
[illegible] libere et per [illegible] per illud tempus non addit novum meritum [illegible]
non libere [illegible] non posset [illegible] in tam parvo tempore et disponere [illegible]
novum actum libere elicere vel ipsum tollere [illegible] vel [illegible] ad aliud actum.
Et [illegible] instantaneum et equale merito [illegible]. Et [illegible] ad instantiam [illegible]
[illegible] actus [illegible] lapso tempore minimo [illegible] vel maximo [illegible] est
si tunc libere ipsum actum [illegible] tantum [illegible] novum [illegible] tempore elicere ipsum
actum [illegible] ergo distincte volitionibus [illegible] toto tempore libere posset et distincte ab
actu cessare [illegible] libere actum [illegible] sic novum elicere [illegible]
actum [illegible] actum interrumpet et [illegible] equalia [illegible] elicere.
Si [illegible] interrupcio [illegible] tempus haberet actum [illegible] interrupcio
esset nociva. [illegible] actus per parvum tempus [illegible] non imputatur
voluntati ad meritum vel demeritum [illegible] voluntas [illegible] parvo tempore non posset disponi per
[illegible] deliberatione [illegible] ad aliud actum novum [illegible] voluntas [illegible] actum novo
et non libere [illegible] per illud tempus parvum non potest [illegible] libere [illegible] totaliter. [illegible]
[illegible] actum ipsum [illegible] possit distincte [illegible] tempus [illegible] et forte [illegible] ad li-
bertatem [illegible] actus [illegible] actus vel [illegible] actus [illegible]
[illegible] Gregorius [illegible] voluntas possit elicere [illegible] actum meritorium in
instanti [illegible] elicitum in quolibet [illegible] et libere [illegible] est [illegible]
aliud elicere. [illegible] tempus tam breve quod in ipso non potest [illegible] ab actu [illegible] novum
elicere [illegible] forte [illegible] aut [illegible] nota ad posse
[illegible] in quolibet instanti [illegible] temporis actus sit et in quolibet [illegible] fuerit [illegible]
in precedenti non tamen in quolibet [illegible] meritorius quam fuit in primo [illegible] forte meritorius
aut si meritorius non [illegible] distincti [illegible] actum esse meritorium in instanti

vel tempore et actum meritorium esse in instanti vel tempore nam post primum [illegible] esse actus meritorii per illud
tempus bene actus meritorius est et in quolibet eius instanti non tamen est meritorius pro illo [illegible] alterius premium
quam in primo instanti. Dicendum ergo. Infertur quod statim meritum instantaneum esse equale temporali. Si
intelligatur quod unum esset per [illegible] secundum per tempus quemadmodum et [illegible]. Si vero intelligatur quod unum esset meritorium tantum
post secundum esset meritorium per tempus et ceteris paribus. Si ergo intelligatur quod esset contra meritorium
per tempus et non actus premium quam ad quod esset meritorium post tamen nec quia [illegible] actus non sit meritorius
per tempus quare vel intelligatur quod unum meritum per tempus aliquid non esset actus premium meritorium quam ad
post tamen. Ergo concedo. Nam idem actus per aliud tempus non est magis meritorius quam fuit in primo
instanti eius. Et cum dicitur continuatio actus meritorii non procederet si magis obesset et impediret
frequenter interrumpere actum et dimittere primum et novum elicere. Respondetur quod aliqua continuatio actus intellectus
procederet ut quando non libere et continua qualiter per illud tempus breve non perceptibile et aliqua procederet
ut ista quod frequenter et libere fit, ut cum quis frequenter et libere potest desistere ab actu elicito
et alium elicere et quasi vel tempus [illegible] sibi imperceptibile continuat actum et continuans actum non
[illegible] quam si novum eliceret et magis expedit sic continuare actum quam interrumpere
ut novum eliciat nam sic interrumpens exponeret se periculo non resumendo actum tam cito
et tam quotiens interrumperet resumeret non plus mereretur quam si equalem actum ponente tanto tempore
continuaret. Sed contra infundit deus in quolibet instanti illius temporis imperceptibilis sufficientem
notitiam vel in uno instanti tam perfectam quod [illegible] in qualibet instanti mereba[tur] tamen non novum
premium quam in primo instanti et in qualibet parte temporis mereba[tur] infinitum. Respondetur quod [illegible] non
et magis negandum quia casus [illegible] admittitur casus possibilis concedere quibus [illegible] sequi inconveniens
possibilium tamen deus possit causare premium infinitum intensive ut Gregorius ponit. Dicam sic quod [illegible] fortes
in principio eius primi temporis habuit decem deliberationes sufficientes respectu diversorum
obiectorum vel actum ad eliciendum decem actus [illegible] et maneant iste deliberationes per illud
primum tempus et eliciat solum actum unum in prima [illegible] eius temporis primi tunc pari ratione poterit
elicere secundum in secunda [illegible] et tertium in tertia [illegible] sequitur vel [illegible] quod fiat expectatio [illegible] temporis quia
deliberatio et dispositio potentie [illegible] omnia requisita ad actum volendi tantum modo quod
ipse habet pro casu in principio et continuatur in qualibet parte eius temporis [illegible] et [illegible] potest voluntas
in quantumcumque parvo tempore plures actus meritorios elicere et eliciatur a principio usque ad finem dati
temporis tollere [illegible] eius ad aliud actum quam sunt [illegible] dicta. Respondetur secundum [illegible] in [illegible]
eius primi temporis secundum partes suas ut prima actum vel in principio patet [illegible] dimittere quod in tali
parte [illegible] actus [illegible] et [illegible] et deinceps quod non est in potestate naturali talis intellectus
aliquam partem illius primi temporis dimittere proprie et distinguere quod sit prima medietas quod
secunda et ita de partibus [illegible] et ergo non potest voluntas in isto tempore parvo tot actus meritorios elicere
vel potest [illegible] primum dimittere. Sed adhuc videtur quod illud non solvat dubium quia dato quod talis in
intellectus non possit dimittere [illegible] tempus [illegible] [illegible] [illegible] tempus primum habet in similitudinibus
partes et partibus voluntas potest velle diligere deum per primam medietatem primam illius temporis
velit et potest et tunc [illegible] habebit illum actum post istam medietatem vel non potest post [illegible]
intellectus [illegible] illud tempus primum [illegible] duas medietates non tamen dimittere potest eas proprie
vel etiam in principio illius temporis [illegible] medium eiusdem dimittere et ideo non est in potestate
voluntatis dimittere proprie vel [illegible] quod [illegible] fuit medium illius temporis unum concedo [illegible]
[illegible] volunt in principio illius primi temporis [illegible] primo ponit actum [illegible] dictamine intellectus

q ipa no pt exequi sicut ipa elegit exequendu ymo si tunc eliciat istam dilacionem
qua simul cu hoc vellet no remanere ultra primam mensuram eius temporis ipa no licz in sua natu
ralis qui actus ille remaneat plus q vellet tunc ipa no posset tamen nisi sine dati temporis illum
actum deliberate suspendere Unde ipa in tali casu volt sibi et tali potencie actus impossibile Sz contra
sic in tali casu q post mensuram dati temporis vellet vel diligeret invite et in eius mensura temporis
eius voluntas volt illam volicionem no esse eo q a principio volt istam esse in prima mensura et no
ultra nisi dum per totum tempus habere intuitum sz q volet invite q est contradictio licet racio ysto
dicente ligari pt homo invitus et nolens pt tamen velle aut no pt invitus et velle
no pt nolens Unde quamvis volt q nec pt invitus per causam velle propter libertatem et tamen
velit nolit si tale eliciat remanebit Sz contra si voluntas ceteris paribus manentibus in
dicto casu necessitate attendendo dilacionem gracia exempli et propinquius id est quando q necessitat ea
Unde ergo ipsam met voluntas supposito uniformi concursu aliarum causarum puta
agentis gravitatis et cuiuscumque necessitat ad agendum omnibus eisdem aliis causis ibi concurrentibus agunt
et quamvis pervenit ex parte earum et ideo si voluntas ponat se libere ad idem sic effectus et per
manebit et omnia alia uniformiter permanebunt donec voluntas libere cessat ab actu
et si libere cessaverit non est aut in potestate voluntatis tunc forent sic in ad subito
et sine medio suspendere motum istum totaliter ex fovet tunc instanti incipiendo et
propinque si talis racio in ad pt propinque de rei sicut est in supposito Sz quando voluntas
cum omnibus aliis causis partialibus requisitis principiat dilacionem aliquam modo
predictum tunc velle ... in principio a temporis ... dilacione et ultra primam
mensuram eius temporis no sufficit sine ... adhuc q dilacio et no remaneat ultra mensuram a temporis in
ex quo ... soli ... voluntati ex ... volt ad alias fieri ut ... eo ipso
tunc fieret vel cessat ... solus est qui ... et ista ... velle id quod volt
post mensuram a temporis et no esse no repugnat ... dilacionem cum ... et in principio
a et per totum primam mensuram ... per illud velle nunquam cessabit et ... incausa ut ...
potest ... omnia alia ... uniformiter se ... contra voluntas velit
isto tunc ... ad volicione repugnate et vel velit tunc et no esse ... no posset ...
voluntati ... propter ... ut ... q voluntas necessitat se
ipsam etc Et si ... voluntas nollet ... volicionem istam post primam mensuram a temporis
dicti q in isto casu voluntas volt sibi ... effectum ex no est in eius po
testate naturali ... lapsa post primam mensuram a temporis ... ut predictum est Sz ... dicta
... instantibus et ... q no ... intellectum ... temporis ... voluntas
pt velit ... in quolibet instanti ... interrupcione et ... actus
... voluntas eliciat actum ...
... ut ... per ... tunc ...
... per toto tempore illo ... totaliter in primo instanti eo q
tunc ... omnibus circumstanciis requisitis ad id ... toto tempore et ideo ex tunc
in isto instanti ... fuit ... ut continuaret actus ille in illo tempore ideo si statim post illud
instans ... motus totum ... illius temporis ... Si autem in primo instanti
... continuare tunc vel ... actum ... continuare vel melius

vel cessare ut post hoc posset bonum agere vel primo nichil boni facere primo potest actus instantaneus
esse ita bonus sicut tempore simul cum 2o eo quod omnibus circumstantiis bonitatis 2i virtualiter preexistentibus in primo 2o
vero est melior non ex comparatione sed ex aliquo gradu bonitatis superaddito 2o actui non est bonitas
nisi ratione primi Si autem ponitur in primo instanti quod velit nichil boni faciendi pro tempore futuro
vel non ordinandi actus vel cessationes in eodem tunc non minus primo placet Si vero cessat
neque tunc et quod mutatio potest esse equalis alteri motui temporali novo vel maius vel minus in parte
motuum et circumstantiis ex quibus utrumque elicitur vero patet quod interruptio non potest nisi fiat ad
eligendum actus meliores vel eundem actum melius quia si nunc elicitum actus meliores distinctis
viribus vel idem actus melius vel etiam mutualis fit debita dispensatio tunc magis casi
actus distincti facti pro una hora distinctis viribus simul multi magis habent premium correspondens
quam actus exigunt multitudinibus in potentia elicitus de illa materia vide ad dictam de qua primi libri et
similiter in 3a 2i libri Ad ultimum vero dicitur ad quintum ad propositum dicta respondendo quod credo prima
quam 2a credo etiam et ad probationem dico quod non et datur maximum gradum meriti vel demeriti quod
aliquis potest viator habere potest in fine vite sue secundum legem communem et si deus faceret ipsum
perpetuo adtendere gradum meritorum tunc etiam posset superaddere quando vero supponitur argumentum
quod omni tempore continuo nunc possit ad aliquid meritum pervenire declaratum est esse falsum in primis
vel dictis prius Ad 6um nunc quia in primo ad quod dicitur est in puncto solutio de tempore
minimo quod preteritum vel maximum quo non vero quoniam sunt in totali tempore tria puncta tempora continua ab
invicem totaliter distincta tot motus habere ponitur quorum quolibet est equale motui
instantaneo primi quod tunc vero in tali processu talis non movetur nisi instantanee potius augmenti
forme ex ibi nichil accrescit instantanee sed successive solum sed in isto casu non accrescit motus
successive sed instantanee licet volitio subita actus una cum hoc quod licet volitionem quendam istam actum sit
magis meritoria quam si quicumque actum meritorium continuare non vellet Ad septimum
dicitur concedo et conveniens quod aliquis impugnatione adtribus habeat tantam penam in inferno
pro peccato veniali sicut alter in inferno pro mortali licet non extensive secundum durationem Ad oc-
tavum nonum decimum et undecimum patet ex dictis ad quartum Ad ad vero arguitur sic tunc deus fuisset causa
peccati primi angeli tenetur quod si consequens intelligitur sic quod si deus fuisset causa immediata vel totalis huius
peccati aut fuisset angelo causa eliciendi actum malum quod sequitur non quia deus esse causam peccati
nisi quia ad principium cuius quoniam simul incipit 2o tenetur quod quia potest de potentia naturali concurrere de
libere cum eliciens non licet assistentia ad actum quod salvari nisi possibili in mente non cooperante vo-
luntate 2o Et si tamen ita verum ita possit argui quod deus nunc de facto esset causa cuiuslibet
peccati quod non solum cum primo causavit adam sed etiam semper postea quod causatur est
causa huius quod si ex hoc non sequitur ipsam esse causam peccati sic etiam non sequitur ipsum fuisse causam peccati
si angelus in primo instanti peccasset Ad aliud non potuit angelus in primo instanti
habere perfectam deliberationem 2o videt tamen quod 2o quoniam quod duplex deliberatio vel
quasi tamen perfecta investigatione aliorum dubiorum per quod licet intellectus artium ad utramque partem contradictionis
alia est deliberatio respectu principii practici cum perfecta cognitione et assensu rei huius
vel etiam virtutum generis modo dicitur quod prima non requiritur ad actum meritorium vel demeritorium sed sufficit
2a cum libertate arbitrii ad conformiter eliciendum volitionem vel nolitionem vel non eliciendum
et talis potest esse in instanti Aliter potest responderi quod non requiritur deliberatio nisi ubi
deficit cognitio agenti perfecta non deliberat potest autem deus angelo contreare

suffitientem cognitionem etc ut argutum fuit in probando conclusionem Adam in contrarium
fictum cum arguitur si voluntas angeli potuit mereri in aliquo instanti eadem ratione potuit velle etc dico
quod ad improbationem cum arguitur nunc voluntas si continuaret actum suum per aliquod tempus in fine temporis
esset actus infinitus intensive nego quia ad probationem cum arguitur ponatur quod aliquod obiectum voluntatis per aliquod
tempus etc nego quia ultima Et vero quod secundum predicta fundatur super falso fundamento ymaginando quod in illo
tempore potuit infinita instantia in quorum quolibet voluntas produceret aliquem actum || Secundus articulus utrum || 2us ar^lus ||
angeli potuerint instantanee vel gratia creati || Notandum est quod aliquorum opinio fuit quod angeli creati sunt 1
spiritualiter in instanti per creationem fuerunt in actu conversionis et aversionis et sicut in prima
aversione sunt dampnati eternaliter illi qui sunt aversi ita in prima conversione illi glori-
ficati sunt eternaliter qui conversi sunt et ita dicunt intellexisse augustinum et fuisse eius positionem
quod aliqui sunt creati beati et formati quod simul tempore licet per prius natura fuit celum et lux per angelicam
naturam informis et formata lux enim ut dicit augustinus xi° de civitate dei dicuntur angeli quia illuminati
sunt quibus beati sapientie quod vicerat || Sed hec opinio satis reprobata est quo ad primam partem quod dicit
angelos aliquos in primo instanti fuisse aversos quoniam enim fuit et probatum in primo articulo quod inter
creationem angelorum et inter casum malorum fuit aliqua morula et per consequens opinio falsa est
quo ad secundam partem quod dicit quod boni in primo creati sunt esse conversi fuerunt ad deum et in eodem
glorificati || Illud patet per beatum augustinum de correptione et gratia ubi dicit quod isti angeli beati
facti sunt et certi ... beatitudinem addere adhuc si permansissent constat autem quod beatitudini et
glorie cum sit invariabilis non fit additio || Est ergo alius modus dicendi per quem notandum est quod 2
beatitudo dicitur potest dici uno modo status perfectus plenitudine omnium bonorum et sic beatitudo potest dici visio
clara et fruitio perfecta cum securitate de perpetuo sic manendo || Alio modo dicitur beatitudo status
perfectus per privationem omnis mali tam pene quam culpe || Dico ergo primo quod nec aliqui angeli nec omnes
fuerunt creati in perfecta beatitudine primo dicta probatur primo quo ad malos angelos quia 9o p^a
si fuissent creati in perfecta beatitudine numquam istam perdidissent || Item ut dicit augustinus
xi de civitate dei capitulo 13° utique quieto efficitur beatitudo qua recto proposito intellectualis natura
expetat ut scilicet in incommutabili bono quod deus est sine ulla molestia perfruatur et in eo se in
eternum esse mansuram nec ulla dubitatione cunctetur nec ullo errore fallatur || Et item
dicit licet autem per se perfectam beatitudinem angelos habeamus pia fide credimus licet nec
antequam caderent peccatores angelos habuisse qui sua pravitate a luce privati sunt
quasi ratione colligimus || Sed etiam quo ad bonos probatur quia angeli boni potuerunt ex propria
libertate deum non plus quam se diligere et peccare non fuerunt creati in perfecta beatitudi-
ne quia sicut non fuerunt certi se numquam peccaturos et per quos semper sine dubitatione
ac plus in beatitudine fore mansuros || Auctoritate augustini de fide ad petrum capitulo 3° ubi
dicit quod deus superiores spiritus eternos creavit et eis facultatem atque intelligentiam cogitando
cognoscendo diligendo contulit inseruit quos tamen ita creavit ut etiam per se ipsos istud diligerent
... celestes eternos spe cognovissent et tamen hec dilectio fieret in propria voluntate
quamque eis contulit voluntatis libertate ut esset eis possibile sive ad eam quam infra eos sunt prave
cupiditatis semetipsos pondere declinare Et probatur autem ... in dialogo
qui capitulo ultimo communiter probatur quod inde capiunt malorum etiam boni per hoc potuerunt || nec numquam ergo
sine ad eum qui super eos est intentione stare et dilectos exigere

2 9° gelupio va / secundus angelus creatus fuit in perfecta beatitudine. Secunda gelupio / omnes angeli creati
sunt beati beatitudine secunda dicta / propter innocentes et impassibiles sine culpa omnimode et
pena / et communiter sequentes invenimus dicentes eos in beatitudine fuisse creatos sicut augustinus in
pluribus locis / accipiendum est non de perfecta beatitudine sed de imperfecta / et secundo dicta / que est quedam
excellencia et nobilis status / qui quandoque felicitas dici solet / sicut quando in carne in hac
vita multos mortales consuevimus dicere beatos / et primus homo in statu innocencie
dictus est beatus / et sic exposite doctores intelligunt augustinus et alii doctores. Sed addiscimus quomodo gradus ista
nonum beatitudine imperfectam / et similiter angelorum statum est notandum / quod in multiplici
dubia posita monet statu creari potuerunt angeli. Primo namque creari potuit angelica natura nuda / absque
specie et habitu / sicut tabula rasa facillime compingibilis / cuiusque formis / et dimitti
potuisset puris naturalibus / quantum ad acquisitionem cognitionibus et virtutibus. Secundo potuerunt in primo
instanti fuisse sub dono creatorum recepisse dumtaxat / omnem cognicionem dei et caritatis
angelice nature et naturali processu acquisibilem. Tertius status eorum fuisset / sed ultra totam cognicionem
naturalem iam dictam recepissent a summo / scientiam de deo et caritatem cognitionem / quam naturali
processu angelica natura non potest attingere / et per consequens de virtute perfectiva appetitive voluntatis in
telligo / quia non magis perfectibilis et variorum anima sicut intellectum quam sicut affectum.
secundum Secundo notandum quod plures sunt gradus et divine cognicionis dei et caritatis. Unus primus 1
et infimus est quo naturali experimento sibi sensibilium accipere potest. Supremus vero gradus 2
est cognicio dei intuitiva beatificans videntem. Inter istos gradus extremos sunt aliqui
medii / primus mediorum est cognicio dei et caritatis / quam angelus naturali experimento quo gradatim
attingere potest. Secunda est cognicio que per revelationem deo potest / ultra cognicionem naturalem / quia non
est dubium / quin deus et de se et creaturis multa revelare possit / quas angeli de se et per eorum
naturalem processum cognositivum nequaquam attingere possunt. Tertius gradus intermedius est
visio visio intuitiva divine essentie / in vere summe simpliciter / per quam viribus intuitive cognosceret
illa essentia / et tribus personis subsistere / qualis modus cognoscendi deum seu divina essen
tia secundum doctores est possibilis / sicut tamen potest in speculo videre essentiam dei / quin tamen se esse
videat / qui sunt ipsa / sicut expositorie. Quartus gradus est clara visio divine
nature et in unione sunt essentie et divinarum personarum / non tamen beatificans videntem
/ qualem creditur habuisse beatus paulus in raptu / et aliquibus qui modo et beatus / potest esse clare
primo eadem visione et modo / videre deum / et non esse beatus / quia esse beatum dicit ultra
claram dei visionem securitatem eternaliter fruendi talem statum / et est igitur probabile
quod angeli aliquando tenderunt. Tertius status fuerunt / videlicet quod primo fuerunt
subesse tali modo / seu infirmi puri absque specie habitu seu cognitione. Secunda per
statum perennalis illustrationis vel cognitionis / quam ex cognitione virtutum in tempore quo
habere potuerunt. Tertio substantiam aliquam gratie naturalibus superaddite / ita quod qui naturalem
accepta cognitionem fuerunt / mox receperunt gratiam gratis datam / scilicet cognitiones
et virtutes ut dictum est / quam gratiam gratis datam / qui debite usi sunt / faciendo quod in se
erat receperunt gratiam gratificantem / qua meriti patent beatitudinem supernaturalem et
finalem / probatur ipse processus in statibus angelorum et quod deus informatione corporalis

tatue pressit abesse informi z impfecto / q ree do gradum ad ead pfcoz z cplementum
equalis eiacest pressi ne / qo 7 aia humana incipit ut sicut tabula rasa / Item
quemes fuit / qz etia tanta ronal spualis cpne primo quantu possz dignu esse
ex primordialibus suis / ut postea adueniens sibi quam creat supnalit / & speciali di
gra / Item qz omnes angeli acti gsti z cap acceperunt gras gratis datas sz virtutes
z cognitiones sufficientes / ymo 7 excellentes / quibus in dei obedia z dilectione
stare potuerint z quibus tradio doctoz / Et ex in fine 3e 2i / dt qz in angelis erat
sit cognio vna qua sciebat qz facti erat / z a qo facti erant / z ad qo facti erant / Alia q
habebat boni z mali notitia / intelligen ebat qz appet / qz applicando illis fecit
dei etia 7 sui i dilectoz habuerint / Item virtutem sufficiente qua stare potuerit
i dei dilecte z obedia a pric primi homines receperunt / z 7 a fortiori an omnes tempus
cuti fuerunt / z tanto excellentius quanto na angelica dignior z excellentior z natura
humana / 7 celum empireu gloriosius qua padisus celestis / Ho etia volt btus augus
xpi d'ri dei / qz non tm ita tali sunt angeli / ut quoniam essent / z quoniam viuerent
sz etia illuminati sunt ut sapient btecz viuerent / Hoc etia innuit scriptura Ezech
28 / ubi loquens / de gloria originalis status lucifer dicit / Tu signaculu similitudis
plenus gra z pfectus decore in deliciis padisi fuisti oib lapis precioss indumentu
tuu aurum / opq decor / tui tu cherub extentus posui te in monte sco dei ambulasti
i diebus tuis sine vicio / qz textu adducens btus Gregor 32 moraliu sup isto
iob / qz pr est principiu viaz dei / dt ideo dicit cherub dr qz transcendisse cunctos scia non
du / z ideo alijs praeclarior virtute fuisse dubium non est / Oritur dubiu / sz natura
angelica in tam excellenti statu z felici posita fuit / quo tunc ta statu adeo sz a
unt / ymo sz in tali statu ut dcm est / posita fuisset / vi qz n peccare voluisset / ymo n
potuisset / qz pbar / qz voluntas non pt dr potentia rerum / qz nemo sumz actu electiuu eius
esse conformem alicui iudicio roins / sz ubi ro sfecte est inobliquabilis / sicut in angelis
erat / ubi potentia volitiua obliquari non pt / 2o sz lucifer peccauit / oportuit actu
qo primo peccauit esse liberam voluntatis electione / sz a fuit conformis alicui ro
iudicio / qd sz fuit rectu / non peccauit / sz vero erroneu / tunc error intellectus pressit
culpam voluntatis / z c pena precessit culpam ~~voluntatis~~ / qz omnes refugere conan
3o / sz peccauit qui ro primo peccu pressit / non pt dici qz ex bona voluntate / qz non pt
arbor bona fructus malos facere / sz oz pressisse ex mala volunte / de qua qri ult
ute / sunt dicere 7 ipse mala / vel an pressit ab alia voluntate mala / primo bona p
dicere non potuit / ro ia dicta / sz vel et in infinitu in mal volunibus / vel devenire ad vna
tantum primam / ipse mala / z qz pressus in infinitu non qnt / qredi oz vnum primu per se
malu esse / a qo pt omne malu / sicut z vnum ipse bonu a qo omne bonu est / 7 ab isto
ipse bono fuit malus angelus / tamen malus / i non fuit vtam nobili statu ut tu
dctm fuit / 4to sicut ipse ex vno ad sumd pt bonu ad malu / Ex quo non sequitur
n om sumd / n ex bono potuit pmaere omi malu / sz esse oportuit vnum primu
malu / qz pt deus i coordinatione malorum / sicut z vnum primum bonum / qz est deus tocius

Cogitacio ...

dubi[um]

2o

3o

4o

5° deordinacionis bonorum sicut manifeste ceteris posuit Item si primus angelus peccavit
quo fuisset vi volendo esse equalis vel similis deo sed quo non quod deus et in nichil dependens
equale vel simile esse potuit tam sapiens et perspicax angelus quo nequaquam stirpe boni
6° posse putasset Item venerabilis anselmus quod ab initio vtris angelis et casset et statuti erant primi
sua pariter et quam angeli non casuri crediderunt se esse saluandos et ita fuit quibus est quam
fieri aliorum sufficit vel quod aliis in angelis peccatis error precessit peccatum et preterea
7° fuisset intellectus erroneus qua effectus malus quod non credit Item ut dicit augustinus xi de civitate dei capitulo
primo omnes angeli ab initio fuerunt equalis felicitatis et ita steterunt donec isti qui nunc
mali sunt cadentes erant equales in virtutibus sed si vnus habuit perseverancia et qui
8° libet quod aliis non fuissent equaliter felices Item voluntas nichil potest attingere nec
expetere nisi sub racione amicabile et adiutorio ratio autem non consentit malo ymo semper re-
calcitrando remurmurat Item prima causa prima etc quod vero semper ad optima dirigatur quo
ergo peccare potuerunt et tam mali fieri angeli tam perfecte atque nobiles voluntatis libertate
et virtute et scientia et sapientia quibus beati felices dicendi erant et beati Pro solucione istarum
racionum et dubiorum que includunt et ad ostendendum possibilitatem et modum visibilem lap-
Nondum sus angelici Est primo notandum quod omnis intellectualis natura est peccabilis vel inpeccabilis
inpeccabilis subdivisa independentem et in independentem peccabilis vero dividitur
per naturam peccabilem vtrificabilem et naturam intellectualem peccabilem vrtificabilem Est ulterius
natura voluntatis peccabilis et iustificabilis dividitur per pedes que sunt esse dei capax et esse dei
incapax Quia aliquam ymaginari quod possibile sit sed voluntatis creature quod obviam non sit vel
ens sed separatum genus entis subordinata racione consideratum Unde creatura intellectualis
dei capax dividitur per naturam intellectualem conditionem liberam appetitiva et in eam que
appetitum liberum non habet et si voluntatis esset vel etiam non nominis vel forte consequi appe-
titus conditionem liberum vero intellectualis non sed fugi posset ad appetito illiberum ut in consimilibus
Ppo pa Tunc et prima propositio quod nec et nec esse potuit aliqua intellectualis creatura dei capax
conditione libera simpliciter inpeccabilis i. que nullo modo posset peccare patet faciliter quod deus omni tali
posset obligatorie precipere quod quod in eius potestate esset implere vel non implere stante ob
ligacione qua quod nulla voluntatis creatura esse potest actus racione essencialis potest esse libera et
omnis talis potest pro tempore in statu vie et dimitti suo arbitrio libero sub propria influencia
et omnis talis potest peccare Secunda propositio quod nulla forte esse possit intellectualis natura que
2a pa essencia esset sua iusticia vel esse iustum non potest esse essenciale voli creature prima probatur
quod de facto voluntatis natura est Actus eius cognicionis et volicionis sed divina et non vi quod esse tale
vel esse dependens et daret naturam intellectualem simul incapacem quam contradictionis et professor
sed quod vi tamquam possibile admittendum Item non implicat contradictionem talem creaturam
esse vel fieri nec adiutorium et auxilium faciat optime nec districtius omne vel vinculo specialis
aut quidem vel alia aliqua alia causa propter quam debeat a divina omnipotencia
negari posse facere talem creaturam ergo Item antiqui methaphisici ut algazel in methaphisica
sua et commentator super 12° methaphisice aristotelis dixerunt quod in hiis que sunt sine

matica / ideo z intelligens z intellectus / et ipsi posuerunt duas causas / aliquas [illegible]
ut intelligentias / i. secundum eorum opinionem / aliqua causa z a est agnitio possessionis / i. a for=
tiori nobis z a nobis negandum / deum posse creaturam facere / Sed deus produxit volendo creaturam
/ a est innuere scilicet abstractiue vita / non enim posset producere deus actum / quem sit non esset
vita / i. a fortiori videtur esse possibile creaturam esse agnitione possessionis / i. / Sed a pro parte
opposita / quelibet enim talis ut dixit quod pro presenti esse z non esse iusta creaturis se=
creature intellectuali non dicitur esse primum / esse inobliquabiliter iustum / contra secundum videtur Nota
a voluntatibus creaturarum iniqua peccauit / scilicet deus illam eternaliter punit penis infinitis / i. deus male
facit seu iniuste agit / scilicet peccat / quia videtur esse bona / et aliis z possibilis et quibus // Item
licet deus non habeat superiorem / qui sibi prescribere aut legibus astringere posset / tamen ipse
secundum statum et eternam conditionem sue nature contra intrinsece legem rationis / sicut et aliis voluntatibus na
i. enim diuina voluntas non nisi velit / qualiter diuinus intellectus dictat / videtur
quod deus peccare possit in agendo adeo / cum sit contradictio liberi sed peccabiliter coniungitur ex parte
et quod z intellectiuarum cognoscitiua / Respondetur ad primum et secundum rationem concedendum z aliter
in quo consistit ratio formalis impeccabilitatis dei / scilicet videtur quod non in quo / et primo superiori determinante
vel obligante ad hoc vel ad aliud / sicut vel talium / quia non videtur quod possit cuius ostendi
quod quodquam valeat / talis creature non intellectualis est supremum in entibus / secundum nos est su=
perior se / i. z impeccabilibus / quod si datis angelis per imaginationem incipit esse summum
/ pro deo propter prestorum secundum non ex parte mutaret suam essentialem conditionem / scilicet per hoc ad
obligare operari conformiter recto iudicio rationis / quod de conditione talis speciei voluntatibus nature
Item non contra superiorem / scilicet primum nec unum / scilicet dicendo extrinseca vel r[ati]o extrinseca /
i. ex parte non videtur conformiter oriri esse iustum essentialiter vel impeccabilis in natura voluntatis /
Item si per imaginationem deus conseruaret angelum vel eorum in esse / et absolueret
ab obligatione diuini sui / ad hoc ipso stante peccaret / scilicet posset se habere / quoniam difformiter
in natura rationi ageret / vel non modo et ordine infringendo / Et si vllum esset supremum
in entibus / sed esset perfectum in infinitum in causis / ad hoc voluntates nature essent peccabiles /
et possent possent se habere / conformiter dictamini rationis sue nature agendo / scilicet quo peccabilis non videtur
formaliter oriri ex subiectione vel supremo in entibus / vel ex parte habere superiorem / ergo non impeccabilitas
ex non habere superiorem formaliter videtur oriri / Secundo dicitur quod impeccabilitas in deo oritur ut videtur
ex parte formaliter / quod ipse deus z vltimus potens plenum habens dominium omnium aliorum
ita quod omnimode rectum ad omne beneplacitum suum sit // Verumtamen aliqua rationibus omnimode
est / scilicet a se ea habeat / ac quod beneplacito suo fecit et etiam sic disposuit / cui nullo ob=
ligatione quocumque qualitercumque ad tractauit / aut disposuit liberaliter et irreprehensibiliter
agit / scilicet hoc videtur velle augustinus in primo libro de ciuitate dei / vbi dicit / quod quicquid deus facit / hoc est Ex
bonum iustum et voluntate / scilicet si omnia faceret / esset eque bonum iustum bonum et voluntate / Tunc ad argumentum
primum / quando arguitur a creatura voluntatibus iusta est / scilicet iniqua peccauit / et deus subiecit eam eternis
doloribus / i. ipse male et iniuste agit / negatur consequentia / scilicet causa negationis patet
ex dictis iam // Ad secundum quod dicebatur / quod deus licet non habeat superiorem tamen
intrinsece legem rationis / i. et ipse videtur peccare posse / si illi difformando / tamen sit contradictio

lib Item ex p̄missis ꝑtꝫ qd̄ nulla lex ẏ[illegible] legem ponit q obliget Similiter vna cū libertate ꝯt-
dicionib᷒ vlt̄ infert ꝑfabilitᵉ in oī vo͞ll' c̄atura data vl dabili iux ex͂ ꝯ ꝯditione ꝑe
ꝯponib᷒ tam nequaquam sit pt esse in nā diuina & hec ꝓpt plenitudinē do-
minij & omnimode ꝑtatis sup omne q̄d pt̄ deuenire ul esse pt Similit ꝓpt ipsius om-
nimoda illimitacōis & ꝑfcōis ex qua puenit q̄ de⁹ est in subiecti & inobligabilis
a quocūq̄ nec ꝯ q̄ nulli subici a pōn ont' in deo inꝑtabilis Oritur etiā ex illimi-
tata ꝑfcōe diuina q̄ nō stat intellectum diuinū dictare c̄aturā sic ul' sic a deo sic dis-
ponendam aut transmutanda esse & diuinā voluntatem tn̄ face nolle sꝫ vnio
qualitercūq̄ diuin⁹ intellectus c̄ca c̄aturā dictat deo faciendi diuina voluntas vlt
fieri Tam qualit diui⁹ intellect⁹ ad ex͂o dictat aliquid pt diuina voluntas n velle
ꝯtrariū est enim q̄ intellectus diui⁹ ita dictat vi gr̄a aliquem ꝑducendū esse & tam
deus pt velle ipm nō ꝑducere q̄ nō stet intellectū diuinū dictare tunc aliquem esse
debere & deū velle tunc nō esse ipm ul' etiā nō velle ipm esse nō ergo si duo a
sunt esse intellectuar ꝯgnoscitiuū & esse ꝯdicē liberum infert vnio ꝑcabilitᵉ nisi
inal [illegible] limitata & alicui ꝑtati omnimode subiecta q̄ nō enim ex nō ꝑtē superiorem
nō videa orirī formar in ꝑtabilib᷒ tam ex pia subici superiori ex duob᷒ ꝑdictis
vnio inferri inꝑtabilis Ex a ꝓpo etiā ꝯ am ꝑtem dis° p̄misse est q̄ nō pt esse ali
volib c̄atura esseur seu naliᵗ mala seu pc̄ca Ex ꝓpo q̄ nō ex ꝑma posset
sufficient ꝯduci tam ꝑbaᵃ etiam spaliᵗ sit a talib᷒ si est ꝑcᵗ ꝑaduꝯaliᵗ tunc
ꝯtro si a c nata agere ul se ꝑre ꝯformiᵗ ꝯdicōi nē sue ul non Si p̄mū tunc
bene & recte se ꝑre pt & ꝯ nō est ei essentialᵉ pc̄ssum esse Si vo dicat q̄ semp
agit & appetit difformiᵗ rōni & ꝯdicōi nē sue sꝫ q̄ violēte se ꝑeat & n
si sic tunc pt se naᵗ ꝑre. i. ꝯformiᵗ ꝯdicōi nē sue & ita pt vnū bū & recte se ꝑre
ul nō est essentialᵉ se ꝑre male & pc̄sse q̄d est ꝓpositū Item ꝯ rōne volib c̄atur
sit pt appetitiua vitatis & capax vti indiciū sꝫ virtutum & ꝯdme & ergo pt
ꝑre iudiciū rōnū & pt ablᵉ appetit⁹ volib ipsius a ꝑcelli ꝯformac q̄ sicut se
hꝫ intellect⁹ ad vm ita talis appetit⁹ ad vtitm seu iustū nec indiget inclinā appetit⁹
ad bonū quā intellect⁹ ad vm sꝫ Item si hꝫ a rōne id q̄d sua nā exigit seu q̄
sibi sꝫ rōne sue ꝯtulis ꝯdicionib᷒ debetᵉ & eo mō q̄° ei debetᵉ tunc vtiq a est
ꝯ ꝑfectū & bona Si vo ad ul aliqualiᵗ ei ꝯ sit q̄ sꝫ sua rōne essenᵗᵉ
debetᵉ hꝫe sꝫ q̄ a est malū rōne alic⁹ debiti in esse & ꝯ nō est ei essentᵉ
malū nequaquā enim dici pt q̄ ꝯ ꝯnomē mala ex hꝫ q̄ nō hꝫ habere ul
illa ꝯnomīa ꝑfcōib᷒ q̄ sue nō ꝯuenit sꝑei nec deᵉ & ergo eē habere ꝯnomīa
a ꝯ esse malū ꝯtingere ex ꝑuacōe alic⁹ accntalis debiti in esse Ex quib᷒ patꝫ
q̄ omīb᷒ [illegible] nā mala seu pc̄ca volib & sm actum talis Ex q̄° sꝫ immēte
ꝯ habena mala ul pc̄ca capax moralib᷒ malac & capax moral iustitie q̄
si sm rōne actuᵗ inest esse moaliᵗ malū ul pc̄ssum tunc ex omīb᷒ actualib᷒
habitudo ul posset ꝯmoiū & q̄a habitudo induci essenᵃ vel salua sꝫ
q̄ pt ꝯtinne vlib c̄atua ꝑ aut nō esse mala ꝯ pc̄ca Ex q̄° q̄ inꝑcable est

3 ppo

sext' q denominatio privationis opposita non possit esse univocatio in eodem actu volu(ntatis) ne(cessario) ✝

esse aliquam naturam intellectualem esse errantem vel erroneam ¶ Ratio quia talis
non esset apta nata assentire veritati et ea plurium principiorum q omnino contrariorum et propriam
conditionem volunt(atis) creature est ¶ proprium et enim intellectuali non assentire veritati et dissentire
falsitati ¶ Sed 4to q non est pos(sib)ile aliquam vol(unta)tem naturam sic obliquari et pervertam esse
q non possit iustificari seu rectificari q cum esse bonum modaliter sit denominatio posita
apta nata esse inesse alicui volu(ntati) creature ✝ ¶ Item q dicitur denominatio modaliter mala eo
q esse eius libere electivo difformiter recte rationi vel alicui recte legi ac sic cum ergo omnis
res que est sic libere difformiter recte rationi vel recte legi apta nata et destinata est etiam conformari
sic recte illi legi vel rationi a qua exorbitat q nullo modo esset mala culpa si non
esset aut esse vellet seu appeteret seu sic haberet ¶ Sed 4to q esse malum nulli enti
sit esse denominatio essentialis Quia tertio est contra 9o q omni enti essentiale est esse bonum
quod eciam omnes pertractantes de proposito nostro senserunt ¶ Sed quod q et bonum quantum ad
eius identitatem non est essentiali bonitate Quia cum q omne ens naturaliter refugit
non esse tamquam malum ¶ 2o non est nisi q omne ens naturaliter appetit et diligit esse et
perfectius esse et bonum Quia secundum omnis appetitus tendit in bonum et fugere malum
seu disconveniens ¶ Ex quibus ultimo sic primo q contradictionem implicat esse aliquod ens
ita pure malum sicut est aliquod ens pure bonum i. q sicut aliquid sit pure bonum
q nullius mali capax sit q ita possit esse aliquid ens nullius boni capax ¶ Sed 2o q
non in qualibet genere et unum primum possit et pure tale a quo omne alia illius generis talia esse
oporteat ¶ patet q genus malorum non est aliquid tale primum sicut vel alia generalia privationum
et negationum ¶ unde philosophus in genere malorum bene devenit ad unam maliciam primam
forte omnibus maliciis in genere maxima ¶ Sed 3o q non ens quod dico vel denomino
quod inest alicui parcium sit inesse alicui proprie i. essentialiter ¶ et dico essentialiter q bene omne
predicatum quod predicatur in una propositione parcium vere sic predicari in alia propositione vere ¶ Sed
non e converso ¶ omne parcium reduci sit ad aliquod decipere non aut per vehementer ¶ Sed
4to q non omne violentum vel disconveniens uni necessarie sit alicui necesse esse naturale
vel veritati alicui necesse esse conforme ¶ patet ex predictis q malum et violentum et inutile
omnino ne cum inest tum sit privatio boni debiti inesse et tamen nulli necessario valet aut deesse
inesse sicut ut deductum est ¶ Sed 4to q penitus irrationabilis et absurdus fuit error Manichei heretici
qui posuit duo principia prima contraria quorum unum essentialiter et per se malum et omnium malorum
primum origo et ad omnium bonorum origo ¶ et q impossibile est sic esse et natura vel non patitur
ymo et doctrina vere philosophie ¶ et theologie impugnat ut expressimus patet Item ac filium
qui q solum unus deus sit solum summe bonus et inobliquabiliter iustus ¶ q et omnium bonorum
auctor ¶ et punitor quorumlibet malorum sicut ea indubitabiliter conformando et ea indulgendo
ea puniendo [illegible] fundat omnium voluntatum creature ¶ gloriam sue et iusticie atque potencie et sapiencie
sue ¶ Sexto sic q primum malum culpe non effluxit immediate a deo domino deo primo
fonte bonitatis sed immediate a creatura volun(tate) et homine et angelo qua creatura volentem deus
a principio bonam fecerit sicut visum est in manu habens ¶ Septimo sic q omnis natura volu(n)tatis mala

Ad articula superius scripta

gnit et partibus facta est quia ex parte talis / quia ut apparuit nulla natura penitus potest esse per se
seu essentialiter mala quantumcumque sit pene mali ¶ Nunc respondendum est ad rationes superius factas ad
probandum quod sola voluntas creatura spiritualis fuit bona a principio, i. cognitione veritatis et perfecte
virtutis disposita, ut dicebam, quia probatio non potuit. Et primo ad primas duas, que fundantur
in hoc quod omnis operatio electiva voluntatis est conformis alicui iudicio rationis / ubi dico quod
voluntas potest electione actuali velle appetere [illegible] / sed quod intellectus absque [illegible] indicavit talia
vel talia esse appetenda / [illegible] actu / quod voluntas peccat / precedit error intellectus
quod et semper [illegible] erroneo habitu / ideo quod sunt omnes doctores in angelis et saluti in primis ho-
minibus / malum intellectus secutum et malum voluntatis / et non econverso [illegible] dico quod apprehensiones
intellectuales [illegible] vel [illegible] / [illegible] bonum vel [illegible] malum / per [illegible] intellectus sufficiunt voluntati
ad eliciendum vel [illegible] ad primo sed [illegible] dispositione [illegible] sunt apprehensio sufficit
ad hoc quod appetitus appetat apprehensum alteri / ut apprehendens [illegible] et cornu potest
velle [illegible] cornu. Contingit autem [illegible] apprehensiones / [illegible] et falsitas neque error / ut
[illegible] ad appetere / intelligi [illegible] componendo [illegible] vel dividendo [illegible] absque [illegible] sufficiat
voluntatem comparare [illegible] ad [illegible] / [illegible] sicut intellectus / et [illegible] simplicia
plurima sibi [illegible] potest sicut intellectus / [illegible] etiam [illegible] potest / [illegible] seu [illegible] appetitus
appetitus / potest se actuare ad sola apprehensionem [illegible] sine iudicio previo / a fortiori voluntas
que [illegible] potentia / [illegible] quod talis ex sola simplici intuitiva et experimentali perceptione / [illegible]
[illegible] vel [illegible] inveniendis [illegible] et nullo [illegible] alia compositione vel divisione / delectatur
vel tristatur / ut [illegible] quibus [illegible] et primo [illegible] / a fortiori potest se [illegible] actuare
ad [illegible] apprehensione sine [illegible] iudicio / [illegible] aliqua affirmatione intellectus
[illegible] presupponeret appetitus / [illegible] quod iudicaretur vel affirmaretur id [illegible] esse bonum
vel malum / seu [illegible] vel [illegible] / [illegible] non / [illegible] non potest [illegible] prima vice nisi experimento
tristitie vel delectationibus [illegible] quibus [illegible] aut aliquod vehementer calidum
esse [illegible] nisi [illegible] quod tangendo percepit / [illegible] appetitus actualiter [illegible]
vel delectatio [illegible] antequam affirmet id [illegible] vel [illegible] / et [illegible] quibus [illegible]
[illegible] audivit vel legit de tali / ut postquam id percepit. Et alia [illegible] / ut multa con-
templa et [illegible] / [illegible] / et forte [illegible] / [illegible] non [illegible] neque
dividit / et [illegible] movetur appetitus [illegible] motu / [illegible] et [illegible] Et potentia
[illegible] anima [illegible] ad [illegible] naturali / ex sola [illegible] sine
[illegible] ex sola [illegible] naturali / [illegible] apprehensa / [illegible] appetitus
[illegible] vel [illegible] sine inclinatione ad ipsum ex natura sua / vel ex consuetudine
vel [illegible] impellente / vel ex [illegible] attractionem ab eo. A fortiori potest utique appetitus
ex sola apprehensione et perceptione sine [illegible] actuari / [illegible] sine volitione /
vel nolitione / delectatione vel tristitia / seu dolore / volitione quidem et delectatione / [illegible] sine
[illegible] appetitum sine [illegible] conformitas eius inclinationi vel dispositioni intrinsece naturali / vel
accidentali vel consuetudinali / et passione ad obiectum inclinanti / vel ab ipso retrahenti / [illegible] ergo
quod appetitus potest se actuare volendo vel nolendo / ad solam apprehensionem sine iudicio

primo / et ideo non potuit in primo angelo error intellectus i. falsum assensum precedere
culpam / Aliter etiam solet dici / quod primus angelus peccando actuavit se ad
iudicium practicum non erroneum / sed ut optativum / ut tale / ut esset equalis deo / ut
ut omnia subessent intellectui / ut ad tale iudicium consequitur / si esset equalis deo / esset in
bono / ut si omnia essent ei subiecta / esset in bono / ut aliquid consimile / tamen non praecessit error
in intellectu / ante culpam in voluntate / Ad aliud quod querit / utrum primo actu electivo / quo angelus ad 3um
peccavit / an ex bona voluntate processit / ut ex mala dico / quod processit ex prius bona
voluntate / non tamen quod precedens rectitudo ut iustitia voluntatis / ad hoc movit / sed ex hoc
quod ei libertas arbitrii apud eum collata / attendendo sua potestate / ingenuo exorbitavit
Illud vero quod allegatur / non potest arbor bona facere fructus malos / intelligitur in sensu composito
i. non stat simul / quod voluntas sit bona / et faciat actus malos / tamen quod non stat / quod voluntas
bona et iusta / possit ex sua libertate male et prave eligere / Ad aliud quod dicitur quod sicut se habet bonum ad 4um
ad finem / ita bonum ad malum / sed ex vero non potest sequi falsum / ergo ex bono non potest oriri malum
Dicendum quod processus quo in aliquo sit ibi proportionalis habitudo / non tamen generaliter quod ergo ex bono non potest
oriri malum / Secundo quod non penes idem attenditur sequela logicalis / et sequela effectualis / tamen
cum malum posse oriri ex bono / intelligitur quod sit / quia voluntatem non iustam posse de-
ficere a rectitudine / et debito iustitie / ut Anselmus dicit / si ronal creatura / quod licet bona / non confirmata in
rectitudine iustitie / sed dimissa suo arbitrio possit se avertere a rectitudine / Ad aliud quod dicitur ad 6tum
quod utrique angeli / scilicet casuri et stanturi erant pari sorte praediti / ut dicit Anselmus / i. si illi stetissent
se adepturos beatitudinem finalem / et illi / dici potest quod nullus angelorum in statu vie scivit
se salvandum absolute et beatum / sed bene conditionaliter si obediendo creatori perseverarent / ex quo non
potest dici / quod utrique sunt salvandi et damnandi / et indubie crediderunt se salvandos / ex
aliqua angeli damnandi / quia tamen praestitissent vel errassent / falso assentiendo quod non
gratia / Ad illud beati augustini xi de civitate dei / quod nunc quiebant omnes angeli fuerunt equalis fe- ad 1um
licitatis / et si unus erat perseveraturus et omnibus necessaria et gratia / et quod augustinus dicit eos equalis
felicitatis fuisse / intelligitur quantum ad partem inspiciam / seu quantum ad eas perfec-
tiones / quas principaliter habebant / scilicet habitibus scientie et virtutis / Dubium aliquis ex quo dubium
deus ita disponere potuit a principio / quod faceret creaturas rationales / quamvis peccare possent / tamen bonum
non peccarent / quare non fecit sic etiam / quare deus voluit facere inter angelos et
homines istos / quos peccaturos praescivit / quare non potius facere voluit solum illos
/ quos scivit / in nullo peccato incidendos victuros / Respondet beatus augustinus primo super genesim contra
querentibus dicens / Altitudinem consilii dei / ego penetrare non possum / et longe supra
vires meas negotium hoc esse profiteor / melioribus sanioribusque aperiendum reser-
vatum / Unum tamen / ex quo nos credimus meliorem naturam volentem / quod omnino peccare nolit
/ credere ergo talia querentes non esse malam creaturam / quia sic facta est ut posset non peccare
si vellet / atque iustam esse sententiam / qua punienda est creatura / quia voluntate non necessitate
peccare vellet / sicut ergo recto documento melior esse naturam / quia prorsus nullum delectat illicitum
ita ratio docet / etiam istam bonam esse / que licet in potestate illicita cohibere / Ita ut
non solum de licitis rectisque factis gaudeat / sed bonum etiam de pravorum vitatione

letetur. Cum ergo talis natura bona esset / ita ut ipse melior / sed illa solam et non
posset utrumque facere dominus deus / ita quidem / ut est in sanctis angelis / licet in sanctis
hominibus. Cum ergo ab initio preuidebat plures iniquitatis potius elegerunt / non ideo quia pre
sciti fuerunt mali / tamen non debuerunt / quia habent etiam mali locum suum in rebus
ad perfectionem uniuersi / et ad utilitatem sanctorum. Cum ergo iusti per impios / et pii
per impios proficiant / cum deus sapientissimus non tamen etiam / quos presciebat malos futuros
et cum non fecisset / quos tamen multiplicit presciebat hominibus profuturos / et utiles / per voluntatibus
bonorum exercitandis et extendendis / atque propria prauitate voluntatis ad declarandum
diuine iusticie puniendos. Creauit ergo dominus deus / sicut fecit hominem rectum ab initio
et reliquit illum in manu arbitrii sui / adiecit ei precepta / si volueris seruare / conseruabunt te et
apposuit tibi ante hominem / aquam et ignem / bonum / et malum / vitam et mortem / ad quodcumque
illorum volueris porrigat manum / et dabitur illi. Ecclesiastici xv°. ita pro eo ab initio fecit omnes an
gelos rectos / et data gratia et virtute sufficienti ad standum in rectitudine iusticie / dimisit
eos in libertate arbitrii sui / inter bonum et malum / dimisit quidem et concurrit concurrentibus
eorum voluntatibus / ad omnem actum bonum vel malum / quem elective producere vellent / et quo
quo ad actum entitatem / et non quo ad eorum deformitatem. Ex hiis patet duo / primum est quod
solus natura sed iuste siue iniuste agere aut seruire velit / ad gloriam dei finaliter reddit.
Quia si voluntarie iuste viuere / bonus deus et misericors / vult in ea sua magis iusticiare et
ducendo ad statum perpetualem eterne felicitatis. Si vero iniuste / deus iustus iudex erit
in ipsius iusta punitione / unde iusticiam suam / et etiam misericordiam / in volentibus penitere
Secundum est quod stante predicto decreto et influentia dei / post statum angelorum / quantumcumque gratia
fuerunt preditti / et qualiacumque virtutum habitum / adhuc ipso ex libertate arbitrii peccare
potuerunt / et adeo apostatare. Capitulum ergo secundo clare / quod post statum per quo deus condidit quamuis
creata natura / ad substantiam singulis et actus eius / preter quo peccat sed quomodo
agit / nec perfecto intellectu per cognitionem veritatis / nec aliqua perfecto affectu / per primum
impiorum virtutibus / facere potest / quod voluntas contra libera / nullum actum quo peccatum elicere
posset / ymmo forte clara et intuitiua dei visio hoc facere posset / quando ad actuatur
voluntatis sufficienter adeo apprehensio vel apparentia tota obiecti / sub ratione boni vel
mali / ex aliquibus rationalis creatura non esset forte tamen et minus libera. Ex hiis patet solutio
rationibus ultime / scilicet octaue supponens forte ad persuadendum impossibilitatem peccati
angelorum / ex magnitudine gratie creantis date virtutibus scilicet cognitionibus eius a principio
collate / et ex perspicuitate rationibus semper ad bonum inspirantis / non enim peccatum angelorum
precessit per ignoranciam / quasi peccauerunt in filium / cui appropriatur sapientia / nec fuit ex im
potentia quasi peccauerunt in patrem / cui appropriatur potentia / sed fuit ex libertate ar
bitrii sui / quam potius in malum flectando peccauerunt ... in spiritum sanctum
Ad nonum alia ...tum / sicut illud argumentum secundum / scilicet quintum tenet / si primus angelus peccat
... fuisse volendo equalis esse vel similis deo / ita quod argumentum petit
... primus peccatum ... / et quo appetiuit esse equalis vel similis
deo / ex quo nondum erat quod soli esse diuine ... cognitione intuitiua

Ad quintum argumentum
Nota

proprie excellencie et perfectionis / ultimate libertate gestis et beatificari / 2° ei proprium quam libertate se
ipsam plus omnibus aliis diligere / 3° nulli subesse / et omnia alia nam sibi subesse
4° nobilitate ei plenum in natura / et omnino non posse habere actum. Et supremus angelus sentiunt illa
scilicet quod summe appetitus excellencie / tunc et homo quod sentiat / qui longe inferior est
unde ergo exhibuit / quam supremi angeli voluntas in isto statu / quo fuit viatoris ferri posset
appetitive / intellectus seu quales similitudines excellencie et maiestatis / quod ad 3 primas quidem duas
et forte valet quod ad quartam / et comparare potuit / an possibile esset deum equalem sibi esse
adeo producere / et postea cur non fecisset / et cur non ipse esset ille qui esset equalis deo / et non volo
praeterea dicere / quod fuit opinionis erranea de potencia dei / id est non presumpsit petere / sed forte
angelus ex estimacione sublimitatis et excellencie perfectionis sue / talibus inspecto
vage et disputative cogitaciones vel comparavit / Et ut communiter dicunt doctores / supremus angelus
inter istos qui ceciderunt / mox ut creabatur reflectebatur intuitu contemplacionis super seipsum
attentissime comparando excessum sue excellencie super omnia alia creata / qualiter conside-
rando se altiorem / non simul comparavit / unde venisset quia ex nichilo / vel quo tendere deberet /
quia in eius primum infinite excellencie esse / cui subesse debuit / et se ipsum tunc eius nichil
estimacione fuit adhuc quam laudibus et graciarum actionibus ipsi deo debebat / qui eum de sua
liberalitate / de nichilo produxit / et ipsum tam excellentem creaturam fecit / Ipse tales et similes
impropriaciones ex una parte / et comparaciones absolutas sue excellencie ex alia parte
creata et in ipso non medio suorum fuit clarior / qua statim potencie et presumptuose superbire
cepit / appetendo sibi proprietates dei et condiciones / deo assimilari et equari. Et ex hiis sequitur
quarta / primum est / quod lucifer secundum vel plus comparavit de quo alios excessit quam in quo
excedebatur / et quia quod ex nichilo productus fuit et quam perfectionis ei defuit / et ideo
ergo peccavit / et ad infimum corruit / patet ex dictis / 2m / quod passio qua generatur
propria excellencia de se considerata videtur esse omnium passionum fortissima / patet quia de cecidit
spiritum fortissimum / in tam excellenti gloria et perpetuari natura constitutum scilicet luciferum / eciam quia
omnes naturaliter fundamentaliter inclinantur ad extensionem et excessum perfectionis et excellencie
sue / 3m quantumcumque homo impedit vita sit perfectus / tunc de communi cursu de perseverancia
non potest esse securus / patet quia angeli tam fortes et perfecti eciam per breve tempus non potuerunt
[potuerunt] in statu originalis iusticie / et in tanta perfectione cognicionis et virtutis / in uno
secundum multos doctores in gracia creatum faciente creati exstiterunt / et tamen citissime ceciderunt
licet nullum habuerunt temptatorem impulsorem ad peccatum / 4m quanto fuit status
perfeccioris et maioris virtuti tanto periculosior / et sibi reflexio super se seu absoluta
comparacio sui / patet satis ex dictis / quia passio oritur ex comparacione magne
excellencie proprie vehementissima / et intelligo de comparacione seu absoluta
solum / quantum ad illud / quod inest excellencie et perfectionis / secus autem de comparacione
sui quantum ad illud quod est defectus et imperfectionis propter parvitatis respectu ma-
ioris se / et precipue dei / a quo dependet in esse et in agere / prima harum comparacionum

supbie facit / sicut et zelyus fecit / Et a vero gradatim humiliat / et i bono perseverare
facit / sicut et in angelis bonis fecit / Septimo eciam / peccatum voluntatis [struck] nec intulit ad or
propie excellencie / pz ex hiis que dicta sunt / Cum ergo supbia s'm btm augustinum non sit
aliud quam amor proprie excellencie / pz primo quod primum peccatum fuit supbia / sicut et scriptura
diffinit / dicens / Initium omnis peccati supbia / Ad idem et illud apostoli / Radix omnium malorum
et avaricia / Quia ut dicit augustinus / sumitur avaricia generaliter pro concupiscencia vel amore
alicuius alii et plus quam oportet ut honoris et proprie excellencie / hac enim avaricia seu
aviditate fundas / s propria excellencie dyabolus cecidit / et ulla que tali nomine dicitur avaricia
sicut et amor pecunie / Quia non pecuniam s propriam excellenciam amando supbia
corruit ad infima iste angelus primus / Et eciam pot dici quod primum peccatum fuit invidia / ut primum
dicit augustinus / nasci ex supbia amando enim quisque excellenciam suam / dolet de paribus
quod ei equantur / de inferioribus si ei equari conentur / de superioribus vero quod eos meliores se fama
comprehendo enim quisque in viduis / non in videndo supbus / ut dicit augustinus xi sup gen
Sed quo ergo / peccatum fuit quantum malus petiuit predictis modis equari deo / dicit du
randus dyocesa (?) in ij d q i / ubi querit / utrum angelus appetierit equalitatem dei / Et videtur
quod quomodo dictum est / pot enim dici equalitas tr exponi / primo quod angelus appetit proprie
equalitatem cum deo / ita scilicet quod esset tante excellencie in potencia et sciencia sicut deus
Secundo exponi quod proprie non appeterit illud s appetierit deo non subesse / et ideo quod primo
appetit ei equari / sicut equo iste / quod subditus / dicitur non equari ei cui subicitur / Tercio
exponi quod appetierit equalitatem dei / non aliquo illorum modorum / s sequitur interpretacionem sicut
infra exponetur / Tunc dicit durandus quod prima et 2a expositio non potest stare / Quia omne
illud quod aliquis appetit illud estimat possibile / quod electio non est nisi possibilium / s angelus
non potuit estimare tamquam possibile quod equaretur deo i potencia et sciencia / quod ei non subiceret
cum angelus fuerit preditus cognicione naturali per quam scit creaturam malum (?) / quod impossibile est
creaturam equari creatori / aut permanere nisi subsit divine virtuti / ergo angelus non potuit
appetere equalitatem dei predictis modis appetendo / Item dicit anselmus quod angelus petiuit
illud quod obtinuisset si perstitisset / non ergo appetiuit equalitatem illo modo / Subdit durandus
quod secundum est et interpretatione appetiit equalitatem dei / in quantum appetiit aliquam excel
lenciam non attendendo ad deum / a quo eciam merendo (?) et exercitus dono illam deberet obtinere
s attendendo solum ad dignitatem naturalem / non quod pexistimasset illam dignitatem seu ex
cellenciam se posse obtinere sine deo / s quia non attendit de modo / videlicet ad primum et
a deo / et ideo pot dici appetiisse equalitatem dei / Quia sicut deus est excellens
non ab alio / sic angelus appetiit excellenciam non appetendo eam ab alio / Pot eciam
similiter et alio modo dici appetiuisse equalitatem dei / Ita quam aliquam excellenciam
appetiit / que erat ei prohibita appeti / vel non quo erat ei prohibita / non attendendo de pro
hibicione / s solum attendendo de excellencia sue ne / et illo modo vi tangere / Cir
pmi in illo 2o / i fine distinccionis prime / ubi dicit / quod sicut primo homini statim
ut creatus fuit data fuit lex cuiusdam obediencie / scilicet ut non comederet de ligno vetito / ut dicitur

genesis Sic angelis fuit aliqua lex data obediencie ut per legem vivent qui
ad parem gloriam facti erant. Unde dicit sic loquens de hominibus et angelis quod istis
ad gloriam promovendis obediencie quatenus ut illi ab eo ubi erant non caderent scilicet angeli
de celo et isti scilicet homines ab eo ubi erant scilicet paradiso terrestri ad id ubi non erant
scilicet ad paradisum ~~terrestrem~~ celestem ascenderent. Et sicut homo sicut peccavit primus
homo appetendo comedere quod erat ei prohibitum quod tamen non erat secundum se malum non considerans
actum de divina prohibitione sed primum considerans ut quadam benignitate uxori condescenderet
sic peccare potuit angelus appetendo quod erat prohibitum vel non quo erat prohibitum non considerans
de prohibitione delectatus in consideratione proprie excellencie. Quale autem fuit preceptum
obediencie datum angelis nobis nequaquam ut scriptura loquitur et non obediens ut se
prestaret in hoc precipienti quia non vult subici non dicimus angelos appetivisse equalitatem
dei. Et communis sic posset dici tamen non videtur quod hoc sua excludat quod predictos duobus modos
quos improbat vel ut quomodo superius positum. Unde ipse in eadem questione notat quod differunt
error ignorancia et consideratio. Error et approbatio falsi quod verum et quo semper includit
falsam existimationem. Ignorancia vero est nescientia eorum quibus potest contineri sine scientia
consideratio autem et plus de factis actualis cognitionis eorum quibus sit inhabitum. Propter hoc
dicendum ad argumentum secundum modum. Unde in angelis ante peccatum non fuit error vel ignorancia
fuit tamen in eis consideratio. Unde communis in habitu scirent quod non possent equari deo
et quod non possent esse et non subesse deo potuit tamen esse quod propter attractionem ad se
et propriam excellenciam non consideravit actualiter quod impossibile est ipsum sic esse equale
deo. Etiam posset dici ut alibus videtur quod possibile est voluntate appetere sibi esse impossibile
non tamen libere in modo sed forte optative ut utinam essem talis vel conditionaliter ut si esse
talis et cetera. Homo dampnatus eternaliter posset velle conditionaliter quod esset lapis scilicet tamen indicaret
quod si esset lapis tunc non sentiret penam et dolores inferni sicut dictum est in proposito. Sed
aut dictum est de lucifero quod peccavit primo peccato superbie secundum Hugonem dicentem
quod omnes in eandem maliciam consenserunt et unum adme ipsius societatis fecerunt
Sed omnes consenserunt in eandem maliciam tunc tamen malicia dyaboli fuit superbia
ergo omnes consenserunt in superbia sed nullus consentit in superbiam nisi superbiat ergo sequitur
quod omnes angeli mali etiam minores peccaverunt peccato superbie. Et de modo superbiendi
est diversitas inter doctores. Nam aliqui dicunt quod superbia minorum angelorum fuit solum
in consenciendo superbie luciferi et consentire superbienti non est nisi superbientis sicut dicitur
adam superbivisse quia mulieri superbienti consensit. Sed illud aliquibus non placet non enim
videtur quod angeli minores ipsi appetiverunt aliquid bonum communicabile qua sibi tamen
convenientes appetitus affectus magis sit inclinatus sibi ipsi et primo appetat sibi comodum
quam alteri. Dicunt ergo alii quod ceteri superbierunt non tamen consenciendo superbie primi
angeli sed quod vellent ipsum sic appetere equalitatem dei. Sed aliquorum predictorum modorum

Sic dicendum est et credendum omnes alios angelos qui ceciderunt
peccasse peccato superbie.

sed etiam appetebant sibi ipsis excellentiam aliquam ut dicitur / et cum apprehenderent
se non posse ad illam pervenire sine luciferi sublimitate / qui erat quasi caput angelorum
et sibi similiter illi lucifero adheserunt / et ideo superbierunt propter hoc / et superbie consenserunt

Ad .2. p°

secundum quod dictum est / quod peccaverunt per superbiam / arguitur quod superbia est appetere preesse et non subesse
Sed minores angeli voluerunt lucifero subesse / ergo non superbierunt / minor manifesta est / Responsio
perfringendo / et primo / quorum unus dicit / quod lucifero consenserunt / sed voluerunt ut posset sic

2°

optabat / Item maioris dignitatis et sublimitatis est subesse summo domino quam
minori / ergo deo quam angelo / sed superbus appetit quod maioris est dignitatis / tunc si super-

3°

bierunt / tunc potius appetiverunt subesse deo quam lucifero / Sed voluerunt a domino
deo nisi esse in omnibus dominium luciferi / Item omnis superbus appetit aliquam excellen-
tiam / sed ergo superbierunt aliquid appetiverunt sed pertinari deo / ut Ambrosius / in tractatu de … vi dicitur
non ergo unius motus fuerunt / ad hoc quia lucifer / tunc ceteri peccaverunt / quod est contra
totam scripturam / Responsio secundum lucidas istorum et novarum / quod ut dicit Bonaventura / lucifer attendens
nullum maiorem serenitate et excellentia et perfectione / voluit par esse deo / sua auctoritate
et per virtutes et per meritis / Demones vero ei subiecti non sunt aliquid tamen appetere
sed considerantes etiam nullum potentiorum voluerunt sub umbra illius consistere / ita quod non indi-
gerent alieni / sed quasi potirentur sub illo voluntatis libertate / quia videbant se non posse
habere sub domino dei / Cognoverunt enim angeli se esse factos / ad percipiendum
quietis beatitudinem / et adgrediendo ea pro meritum et iustitia / nihil ergo superbierunt
quod sine meritis voluerunt beati esse / et sine iustitio consistere / et pro libertate propriam voluntatem
adimplere / et sic tot et superbie / quomodo non est tante superbie / quam sunt appetere

Ad 2m

omnibus precellere / et nulli subesse / Nunc ad primam rationem dicendum / quod quamvis non appeti-
verunt preesse / voluerunt tamen debito modo subesse / qui non voluerunt subesse do-
mino / qui precipit / suum ad bonum est / et respondit voluntati / Vel dicitur quod non inspiciebat

Ad 2m

lucifero subesse / sed subesse domino / pro sumo et iustitio consistere / et sic superbie est / Et

Ad 3m

per hoc patet ad rationem / quod dicit quod gloriosius est deo subesse dico quod verum est secundum veritatem
sed non secundum estimationem superbi / Ad tertiam dicitur quod appetiverunt pertinari deo in hoc scilicet quod sine
meritis et obsequio voluerunt esse quieti et beati / in ictu in … dei et … non tamen
adeo voluerunt pertinari deo ut lucifer / quia voluit omnibus preesse et nulli subesse / et
ideo non adeo peccaverunt / Vel dicitur et non quod angelus peccavit voluendo equari deo

Dubium

et quia propter peccatum corruit de celo / in quo posuit fuit et creatus / Est dubium utrum statim
... quilibet angelus de celo corruit sicut peccavit / vel an omnes simul ceciderunt
De quo dubio ut ... habemus in sententiis / in quo peccantium angelorum / in ... Interim
in celo empyreo / sed quod omnes eiecti fuerunt / non in ... ex celo ... imaginabile
spatium infinitum / quod tamen … patant / sed deorsum ad … mundi inferiorem / ad exspecta-
tionem hominum bonorum / Non tamen quod simul peccaverunt omnes / quod et simul

ceciderunt. Si vero sicut peccaverunt unus post alium, tunc sunt duo modi dicendi. Primus
quod quilibet ita cito cecidit sicut peccavit. Secundus modus dicendi est quod nullus cecidit nisi postquam
ultimus deliquit, sicut et primi homines qui successive post invicem peccaverunt non fuerunt
de paradiso postquam ambo peccarent expulsi, ita nichil prohibet sic modo fuisse in
angelis si sicut peccaverunt. Quid autem fuit in illis non constat nobis. Sunt tamen probabiles
pro omni propositione alique rationes prima et illa. Certum quilibet angelus peccavit in instanti, 1° p^a
tamen verisimilius est quod non in uno omnes sed successive. Licet enim successive peccaverunt, videtur
tamen sententia, secundum loquendi, quod fuit prelium magnum in celo inter angelos, quia aliqui reperti
adeo apostatae, alii in transgressione et obedientia persistentibus, unde Apok. xii^o Et
factum est prelium magnum in celo. Secunda propositio est quod nullus angelorum de celo ruit prius quam 2
ultimus peccavit. Patet quia verisimile est quod si inferiores angeli vidissent luciferum immediate
post peccatum ruere de celo, ipsi territi non peccassent nec et ipsi ruerent. Item ut dictum
fuit primi homines non fuerunt expulsi de paradiso nisi postquam ambo peccaverunt,
sic a simili ut videtur nec aliquis angelorum fuit expulsus de celo donec omnes peccatum per-
petraverunt. Ex quibus sequitur tertia propositio, quod licet in regno celorum quamvis simul fuerant iusti
et iniusti, tamen ibi nunquam cohabitabant plene beati et dampnati. Quia verisimiliter videtur 3
quod angeli stantes in primo instanti expulsionis malorum de celo consecuti fuerunt statum
ultime beatitudinis, et quod similiter angeli cadentes statum plene dampnationis, quo
ad desperationem et penam dampni et doloris seu penam sensus in primo instanti ingressus
in regionem elementarem receperunt. Quarta propositio correlaria ex precedentibus, quod omne malum mundi 4
inferioris venit de excelso celi superiore. Patet quia ab angelis in celo peccantibus, et inde de-
trusis in illum mundum elementarem, venit omne malum culpe et pene in isto inferiori
mundo, quia diabolus primus auctor fuit et inductor peccati generis humani, et ad minus
peccati auctor, quodammodo dici potest et causa, non tamen excusatur quod sit quilibet qui peccat ab aliquo
demone temptatus, sed ex eo quod peccatum primis parentibus a demonis persuasione inductum
secuta est corruptio humane nature et fomes, quibus incitantibus omnis homo peccat quicunque
peccat. Et notandum quod post primum angeli peccatum, scilicet superbiam, secuta fuit, ut videtur, ad alia mala Nota
spoliatio gratuitorum, id est privatio certorum luminum perfectorum intellectus et affectus, quibus deus ab initio angelos
creans condidit. Sicut enim deus primos homines peccantes gratuitis spoliavit, ita a fortiori
non angelos cum gravius peccaverunt. Secundo in ipso angelo superbo, id est lucifero, spoliato
ista secuta est invidia, ira, indignatio contra deum et blasphemia contra deum. Demum
et deinceps videtur secuta pena sensus perpetua, iuxta gravitatem et multitudinem criminum
peccatorum inflicta, iusto iudicio dei lucifero et angelis qui de parte eius erant.
Unde ex hiis malis affectibus secuta fuerunt in angelis mala intellectus, videlicet
cecitas mentis, oblivio veritatis, et multiplex caligo erroris, quia ira et odium perturbat
iudicium, plus et turbativa passio vehementis doloris impedit cognitionem veritatis

Est ergo nunc visum est / quod omnes angeli qui deo non adheserunt / sunt de celo in
pinco ad illa elementaria regione eiecti / et tot malis ut iam dictum est affecti Est
dubium autem dubium utrum omnes angeli de celo eiecti fuerunt spe salutis privati De quo sit
1a conclusio prima / quod omnes angeli qui in obedientia dei non steterunt usque ad presens tempus / indubie
mortaliter peccaverunt / patet quia quibus eorum ut predictum est defuit sufficiens cogni-
tione / quibus esset caritas angelorum et virtutem standi in eius obedientia et dilectione / sed quod
a deo declinaverunt recedendo finaliter in se ipsos / vel adherendo spontanee lucifero
consenserunt deum / nullo impellente vel temptante / ergo mortaliter peccaverunt Item
primi parentes licet suasione dyaboli inducti a deo recedentes per inobedientiam / tamen mortaliter
peccaverunt / ergo a fortiori quilibet angelus peccavit / cum clariorem et perfectiorem notitiam dei
et agendorum habuit / quam homo / et cum nulla temptatione motus fuerit ab extrinseco
Unde augustinus ad orosium / quanto fragilior homo ante / tanto facilior advenia Angelus
2a conclusio vero quanto sublimior in gloria / tanto altior in ruina · Secunda conclusio / omnes angeli / de celo e-
iecti / subito post peccatum et eiectionem fuerunt dampnati / et eternis penis adiudicati / patet quia
secundum doctrinam communem doctorum / hic confitetur peccata mortalia in quibus moriuntur homines / non fe-
cerunt peccata prima angelorum / ratio itaque est quod omnes homines qui moriuntur in mortali statu iudicantur
ad infernum / ergo a proposito / Item ergo angeli non peccaverunt venialiter / neque dimissi sunt secundum
omnes doctores / nulla ratio est quare non statim dampnati post eiectionem fuissent / et pe-
nam suam recepissent Item angeli boni statim post perseverantiam / premium beatitudinis
sue receperunt / sed et mali deficientes debuerunt statim penam / quam meruerunt
recipere / Unde beatus augustinus de fide ad petrum parte prima capitulo 3o / deus de angelis quidem hoc
disposuit et implevit / ut summis eorum / bonitate voluntatis perdita / in qua divino
munere perstitissent / qui vero angelorum / que voluntaria aversione discessit / initium sue
dampnationis in ipsa aversione voluntatis invenit / non ad hoc nunc usque iam punitum / quam
illius beneficii boni dilectione destitui / quam deus metho pro totam precepit in mane
supplicio / ut igne ei eternum paret Et Cirillus capitulo 2o / placuit iniquitatis castori
decernit quoniam non tota multitudo angelorum deum offendendo peccat / ea que peccat in perpetua
3a conclusio perditione remanet Tertia conclusio / nulli sunt spiritus casti vel benigni / nisi spiritus humani
et beati angeli / post de celo eiectionem nullus spiritum qui cum lucifero ceciderunt · desiderat bonum
/ad hominum ad ipsius salutem · patet per beatum augustinum de diversis spiritibus Secundum de civitate dei capitulo
2o quod demones prestando beneficia magis nocent / quod ut decipiant se prestant beneficia
et philosophos aliquos phobos deceperunt / quidem eos quosdam crediderunt tamquam amicos / sed quia ergo
perspices erant homines demones / sub fallaci familiaritate noxias opiniones / et
dampnabiles penas / suis fautoribus intulerunt / ut habetur 6o de civitate dei capitulo 3o / 4o 10
19o capitulo 9o / 21o capitulo 6o / Et sermone 10o de resurrectione domini / angeli numquam ceciderunt / homines
illorum proventuri sunt / et implebunt loca eorum qui ceciderunt / ergo dyabolus
vidit hominem ascensurum in id / unde ipse cecidit / vidit et invidit / cecidit et dicit
et super prima 16o de quod fiunt homines inter se concordabiles sunt / cum dyabolo autem

et angelis eis nulla concordia est cum hominibus / quia nos inuident in plateam / et quia
uident regnum celorum aditum patere nobis et eis prohiberi / ideo ergo nos diligere non possunt.
plus vigilantes ad nos decipiendum / quam nos custodiendum / Et sic ideo aliqui sunt in
tellectuales spiritus boni inferiores / qui non sunt angeli nec ceciderunt cum angelis / sed sunt quasi
medii inter homines et angelos / ut aliqui opinati sunt Illud 3us beatus aug9 in de
fide ad petrum pri ca° 21° vbi dicit firmiter tene et nullatenus dubites / in omnem tamen
quam spiritualem aut corpoream fecit substantiam trinitatis preter spiritus angelicos et humanos
intelligendi facultatem diuinitus accepisse Ecce quomodo sequitur quod dicit magister Ducitur 3us in
sententia a spiritu / non intelligitur de aliquo spiritu / qui ceciderunt cum lucifero / nec de aliquo spiritu cre
ato bono / sed intelligitur de spiritu sancto / patet quia doctores exponentes illum passum
sicut cum omnibus nomen appellatum absolute positum accipi pro eo / sed vbi ponitur
spiritus intelligitur christus / et vbi dicitur apostolus intelligitur paulus / Item beatus aug9 in libro q ad
ad simplicianum / Spiritus malus potest dici spiritus domini / quia deus vtitur etiam immundis spiritibus
ad vindictam malorum / ut ad probationem bonorum / et tamen non sic dicitur spiritus dei / et si non addatur
bonus expresse intelligitur bonus Et subdit non temere dicere arbitror / quotiens in sanctis
eloquiis quemadmodum spiritus / nec additur quod / tamen ille patris et filij consubstantialis spiritus
sanctus intelligi / sed tamen in visibilibus / malum autem spiritum non posse intelligi / nisi et
addatur malus / Quarto queritur / Utrum pro fuit malus angelus quia fuit vel incepit esse demon /
Ista questio de poritate causali / non est dubia / quia potest esse in culpa mortali / qua dampn
nari / cum principium sit causa eius / et qui est dampnari / et regno celesti priuari quamque eius
ne et inuidie et indignationis contra deum et alios bonos angelos et homines occiri / vel
corpi Creditis una cum statu dampnationis spiritus de demonia diabolus / De poritate vo
rpali supprimi posse dicitur pro tempore peccasse mortaliter / qua fecit se dampnandum
vel prius quam spe salutis priuaretur / aut saltem executiue dampnare / patet hoc ex
dictis positis in priori dubio / Credunt sequitur / qui falsa et periculosa est opinio / quorumdam
volgarium [illegible] credentium / quod quidam demones faciunt se familiares hominibus ad bonum
ipsorum / putantes eos esse probos et notos et domesticos / eo quod quaedam amat occulte
ministeriis perimmat homines / hoc enim faciunt / ut obseruent homines / et tempore et loco
oportunis eis concedentes fallant / et perdant finaliter in peccatis suis / Ipsi enim non nisi
nequiter et fraudulenter se familiares hominibus et bestias / qui tamen cauendi
sunt Vnde ut dicit aug9 / demones nec ad bonum hominibus prestant / nisi ut eos
ambiguos sibi perdant Et Questio 4 Quaeritur ad 3m articulum quod vtrum angeli dampnati demeruerint
et sint obstinati / Est notandum / quod obstinatio in malo et voluntate ut liberum est / dicto adeo / in
pena peccati / et prius totaliter immanens grosse diuine actuationis / Illa de prima ve natura
ex verbis beati aug9 / in epistola ad petrum / et habet abcod in libro ad simplicianum
/ et tamen patet / substracto tali immanente grosso diuino / quod actuatum voluntatis
ut libera et ipsa voluntas obdurata est / et ipso non substracto / et illo stante non est

9° (margin)
ror[m] (margin)
3us ar[lo] (margin)

3a ppo p·
obstinata ? ppo pma | inobstinat no ostesse intelli ? tolli dstam | a recto iudio
practice rombs | Et ho nota cu dw in dpsone voluntr esse dstam | z no intelligentiaz
patz ppo | qz sunt quida lucem intelleoreiu | in pmt tolli puati lumine intelligentie
| sed usqz iudic indirij hnt aliquale lumen | s btm augg pr psimo so | z tunt
erunt totalit ese deu z vita etna | 20s z iniusti intelleoab eptudoreb | fim doctoreb |
2a ppo
| 2a ppo | subtractio actuaos dine qo ad opa voluntat | no ut liber est no z obdinao |
Et ho nota z dspsone | no dw voluntat dstro ut libera est | qz forte inter actibz
no liberis voluntas tali actuaoe no egz | tam subtractio eig dr ltim | no dici
obstinao | qz in talibz actibz no liberis no debe laus ul vituperand ne pmt liberi.
3a ppo
| 3a ppo | no qdbz impedimentu usus rombs | in quibz subtractio dicte actuationis
z obstinatu esse | ho nota z dspsoe inim dw impenadpetd | qz ppo | s quis imptus
pecct pme culpa pua usu rombs | qz ppt infirmitate ul magna pena | ita esset
ei subtractu dcum cinuamie qo ad libe bnu agendu | in tz ppt ho esse obstinato
4a ppo
| 4a ppo | nullg dt rare ul rabilis subtractio | nadit voluntatem formalit obstinatam |
patz ppo i ductive | s no dpt actuao pdicta | qz sit pdina voluntatz intriolis
ratione assistente
2o dubium
| 2o noudu | qz duo z obdinao ul obstinao | una viator | alia
dapnati | 1z dicit intense | qz obstinao viator | no z regulalit pr ppetua | prout est
obstinao dapnati | 2o quo pr dspat viator | prout dapnato | 3o qz viator non
pr heat rnatu vehementem | ppt qz i deu supbiat | prout dapnato | 3o noudu
3o dubium
qz i mobili eos angli ad malu | qz imobilitao z obstinao ra ? ut dt btus tho
qz talis zna angli | qz nunqz volus ea adhet imobilr adhet | qz no volunti
humane | qz adhet mobilr | pt dysede z ruo adhere | 1z co s voluntas angli qpdle
ad adhesioz | pt libe adhere ? unz 2oto | nihil ? quo vot nalit | s pq qua ad
hepit i mobilr adhet. Sz mog iste no vide suffice pmo | qz fundatu ? est
falsum z q stob | videlicz d imobili adhesioe voluntat anglice | qz ut cud dam
lio 2o rao 3o | qz anglis z sbd intellectual | semp mobilis arbitrio libera Et paulo
pq Subdit arbitio libera dtilib smetem | hr no esse vnz | pr imobr adhere
Et s hanc viam se | qz angli bti essent i mobiles | z inflexibiles nalit
ad malu | no adheserunt inste pua voluntate Sz hr quis z roppse q dam ibid
qz ut cud d pauct anglis diffcile mobiles sunt ad malu | s no i mobiles
nec aut i mobiles ad malu | no na s greg Sz aliqua mora fuit int rarez
angli z eig petim | ut ex supig dictis | z qstat qz in illa mora | sunt aliquod
velle dpectu dei | z tam postea peccarunt | igit no imobilit adhesit | rui ad
hesit igitur Confirr ex alio | qz d ya lg no ome qd semel volt semp volt | ymo
nec vnd ini eig otd | volunt cud ut quid dw sepiz moi | pqca volunt
ut no morere | vnd uxod pilati suggessit ut impedire passio xpi | s no i
mobilr adhere rui adhere | alit dicit andolg | z pri sequaces | qz angelo

in suo lapsu infudit deus quendam habitum inconfessibilis malicie, inclinantem ad
actum displicentie contra deum et contrarie voluntate sicut ut contra inclinationem eius moveri
non possit. Et hunc modum circa tenuit Henricus in scripto suo contra magistrum sententiarum. Contra
iste modus non videtur verus, primo quia posito tali habitu vicioso sic a deo solo immediate
causari, tunc beatus Augustinus tenens quod peccatum originale et vicium concupiscentie quod
facit homines concupiscere, tunc Julianus defensor heresis pelagiane peteret utrum a
deo causaretur talis habitus in anima quod sic Adam inficiebat, quod non esset malus, utique Augustinus
concessisse videretur quod causaretur a deo. Contra quod totum maxime hoc loco contendit. Item ille doctor
assumit unum quod non videtur verum, scilicet quod aliquis habitus possit inclinare voluntatem
sic quod contrarium actum non posset elicere actum ad quem inclinat talis habitus. Item nullus
habitus necessitat voluntatem, ut semper sit in eius actu, sed in potestate voluntatis
est uti habitu cum voluerit. Alii dicunt ut doctor subtilis et sui sequaces, quod ideo
angelus malus est obstinatus, quia in isto actu sive in istis actibus quibus peccavit ipse
tue ffua a deo. Ita quod angelus non potest illum vel illos non habuisse; iste tamen actus sic a
deo conservatus, licet sit difformis et malus, nec tamen est angelo demeritorius, sicut nec
actus beati est meritorius, quamvis sit bonus et rectus. Illud non videtur verum, quia sequeretur non esse
concedendum aliquem habitum viciosum causari a deo tamquam a causa immediate, sicut a totali causa
ut iam dictum est, multo minus videtur quod possit esse causa immediate actus viciosi. Consequentia
quia sic talem actum viciosum deus conservat immediate angeli, sicut totalis causa, ita quod eius
voluntas nullo modo active concurrat, sequitur concedendum quod deus illum actum potuit a proprio
causare immediate dyaboli. Et praeterea voluntas dyaboli potuit tante perversitati a proprio
suo subici, falsitas patet per Augustinum primo 23o de libero arbitrio: contintudione menti comparare
quod nulla res voluntatem cogit potest ut sit serva libidinis, quod non alimpsiore, quod non potest
in a proprio quia hoc dimissum est. Concedendo et nonum, quod secundum Gregorium obduratio dyaboli in
duobus consistit, scilicet in non posse habere bonam voluntatem, et in non posse tamen mala.
Causa autem primi est culpa demeritoria, et universalis subtractio gratie et auxilii specialis.
Ita scilicet quod deus non vult actuare voluntatem eius specialiter gratiose, quia in dignitate
culpe personalis, licet forte velit concurrere cum voluntate dyaboli ad aliquem actum bonum pro
genus tamen consensu non potest esse voluntas bona. Et hanc causam tangit Augustinus in de fide
ad Petrum, ubi dicit de angelis quod deus sic disposuit et implevit quod si quibus eorum bonitate
voluntatis perdite, nunquam eas perdidisse nunc reparari. Et in secundo scilicet quod non potest tamen mala
voluntatis, scilicet quod quandoque male vult, sunt quattuor cause. Prima inordinata affectio proprie bonitatis. — odium
Secunda est vehementius irritatio et acerbissime pene gehenne, iniuste displicentia seu nolitio.
Tertia est desperatio finis seu termini tormenti sui, et de actuali privatione felicitatis amisse
cum omnimoda desperatione recuperandi. Quarta est voluntas iniusta et obstinata, quia non potest diligere
iustitiam nec dolere de culpa, et ex displicentia culpe, et ut quoque deum. Similiter

ipsi dampnati [illegible] constituti / et dei auxilio destituti / ipsum impaciencie agitati / singuli
continue murmurant / et odium dei sibi puniencium ut nos sumus / malicia et passione intellectu
eorum obsistente / quod iuste et perpetuo sunt puniendi / De confirmacione bonorum dicetur in sequenti
9º a^a articulo / Nunc sit / secundo prima / licet luciferus suam obstinacionem et dampnacionem [illegible] libere
demeruerit / post casum tamen iniquam secundum legem dei ordinatam potuit de novo demereri eternam
penam / prima probatur patet per beatum augustinum 4º super genesim per magnam partem libri / et in libro
de duabus naturis / ubi vult quod dicere aliquem peccare sine voluntate / magnum delirium est / et reum
peccati eum teneri / quia quis non fecit / quod non facere potuit / summe iniquitatis et in
sanie est / Consimilibus verbis / beatus augustinus materialiter patet quia quomodo demereretur nisi libere sua dampnacione
et obstinacione et penis luciferi / patet etiam per apostolum paulum in dicto dyaboli 4º 6º 13 12º
et ad probandam / quod sic possint demereri penam eternam / hoc maxime videtur temptando homines
secundum quod non est bonum / quod si sic dyaboli fierent sic eternaliter puniendos / pro tali facto secundum temptacione
quod non possent velle temptare / quod non possent velle / tamen fierent sic semper miseros / et pu
niendos / ut dicit / ambrosius de tam dyaboli capitulo 23º / et patet quia / quod pro primo suo demerito fuerunt
sic dampnatos / et eadem racione fuerint / quod pro illo essent eternaliter puniendi / Item secundo patet
per illud Iohannis 9 / veniet nox in quo nemo potest operari / ubi glosa / nox illa eternalis
pena / in qua nulli licet operari / ut nunc ardenti diviti licuit / sed tamen non ad virtutem recipiendi
ar^3 Contra quartum articulum / primo contra primam partem luciferus qui primo peccavit tunc divinam essenciam clare
vidit / igitur tunc non demeruit vel minus fuit / quia patet / quod recta clara dei visione / non stat demeri
vel miseria / quod de aliis / quia in instanti [illegible] quo peccavit suus amor fuit causatus ab aliqua cognicione
et non obstinata / quia talis fuit pena peccati / et pena non precessit culpam / causa vel tempore
2º sed precessit amor ille cognicione clara / sed causa non fuit tunc causato / sed simul in
instanti habuit illam claram dei visionem / et peccavit / Secundo contra partem / non possunt
aliquando boni aliquam providere quibus precepto quod punit mediante quantum potest videat
duos equaliter indigentes / quos auxilio non potest ambos communicare certus sibi / et compaltum
punct non aliqua necessitate / sed libera electione quo facto hic peccat [illegible] et demeretur
/ et angeli mali demereri possunt / quare bona a simili / et antecedens / quia talis angelus bonus posset
non proponendo / peccat / quia nullus intellectus videat proponendo sic / Ad primum de
Ad 1 dicitur luciferus qui primo peccavit vidit clare divinam essenciam 2º et eadem viderent / quam
gelici autem confirmacionem suam / non viderunt deum clare / sed quod inciperunt cognicionem
obstinatam / et tunc dicitur quod cognicio obstinata fuit pena peccati negatur / dicit quod forte cognicio
obstinata agendorum fuisset pena peccati / non illam claram habuerunt / sed forte quod cognicio
obstinata agendorum fuisset pena peccati non illam claram habuerunt / Alii dicunt alii
qui tenent quod habuerunt visionem dei claram / quia nocia actualis / que prius fuit
clara dei visio / quam sic deus dedit se clare illi angelo / ipsa que fuit obstinata noticia / quia
sed deus subtraxit se ab angelo qui peccavit / et illi credunt / quod pena peccati precessit peccatum
/ non tamen precessit ut pena / sed facta fuit pena post peccatum / quod post peccatum deus subtraxit se

ab angelo et iam fiebat cognitio illius angeli que prius fuit clara postea obscura
et ita ipsa ut pena posterior fuit peccato primo. Etiam aliter dicitur quod in isto primo instanti
quo angeli receperunt perfectionem non habuerunt claram dei visionem sed ante et patet quod non
carebant a clara dei visione sed per eius aggravationem proprie excellencie sue ut dictum fuit
Dubium: Utrum angeli ante lapsum viderint claram deum. Et tunc secundum predicta quod non in- Dubium
telligendo de visione clara unde divine essencie quam essent angeli speciei cum visione bea-
tifica sed viderunt per speculum et in enigmate perfectiori tamen cognitione qua nunc nullus
possit sibi et preter illud multa alia cognoverunt perfectius qua in genere ipso puto quod forte per
abstractionem dei propriam sed non ista beatifica visione ad quam sequitur aliquod tale fruitio beatifica
et gaudium. Ad quod facit id angelus super genesim ad litteram quod allegatur in isto 2o distinctione 2a
quod angelus apostata a veritate se avertit propria voluntate delectatus beate quam vite dulcedine
non gustat. Ad primum et 2m tunc dicitur per plura quod angelus aliquis perveniet et cetera. Rursus quod tale prop-
tium non prestat et quando dicitur quod tempore ponit non ponendum dico quod aliquem esse ponendum in
isto tamen nulli dicitur primo ratione prius et 2o sue ita quod sit in instanti illum non ponere
et nullus illorum esse ponendus. Alio modo dicto prius quod primo et distinctum pone illud sed bonum
licet totum fecerit instanti et bonum et cetera concedere quod quilibet esse ponendus sed tamen aliter propor-
tionalis fit. Nunc 2a questio respondendo premitto ex dictis Scoti libro 2o distinctione prima quod actui
volicionis ultra bonitatem naturalem seu entitativam competit triplex bonitas moralis Nona diligit
secundum ordinem et hic sed ex parte supponit prima et 2a et 2am et prima prima et bonitas ex genere
ipsius actus voluntatis et 2a bonitas virtuosa moralis ex circumstanciis actus et 3a
bonitas meritoria sicut per etiam patet et velle bonum sed ex genere ex circumstanciis et meritorium
Bonitas ex genere et bonitas quam debito obiecto talis actus et quanto obiectum actus est
perfectius tanto ceteris paribus actus est melior et ideo dei dilectio est optima. Dicitur autem talis bonitas
actus bonus ex genere ex forma liberalis et specifica et ultimus per circumstancias ponderes illum actum
in certa specie moralis et non est iste actus extra latitudinem moralis bonitatis sicut est
ipsa substancia actus vel essencia unde actus quodam modo prius ut cuius sed quasi materiale
addimitas speciem moris seu secundum dispositas [illegible] limitabile ex quo gratia ut volito dationis
elemosine et actus bonus de genere moris et per circumstancias ponere speciem virtutis si sit
propter deum et propter pauperi indigenti et 2o propter sed potestas circumstancias ponere in specie morali
viciosa ut si quis velit dare elemosinam propter vanam gloriam. Bonitas moris est
bonitas ex circumstancia vel circumstanciis ita quod actus fiat cum ipsis circumstanciis
quas requirit et sicut cum sit propter debitum finem ubi quando et ceteris circumstanciis ad istam
bonitatem requisitis conformiter dictamini rectae rationis. Bonitas meritoria est bonitas
in actu ex habitu caritatis et gratie secundum quam deus acceptat illum actum et ipsum ad premium
eternum ordinat et ita ut dicit Scotus libro 2o distinctione prima bonitatem 2o dictam et premium 2od
presupponit. 2o premitto quod secundum tot modos dicitur malicia moralis sed ex genere ex circum-
stanciis et demeritoria et quilibet illarum maliciarum per oppositum sue bonitatis ut genere et po-
sitive ut quidem communiter privatione [illegible] per accipi sed privative genere et contradictorie

Si ca puatie put cp̃ndit se etiã ad q̄dire / pt dicit carentia bonitatis opposite / Si qcie tñ ultra carentiã illã bonitatis pbi ote / pt a d inpugnans illi bonitati malicia aut cp̃gue puatiua / unõ habz gravitatẽ malicia qciam / qr actus non pt carere qnti z decto obi / qñ dũ uño sup obm̃ dispõnibꝰ scrã / no pt d malicia 2o / qr actus pt carere circũstanciã puosa qnti / z no qnti / z tamẽ no cp̃e circũstanciã dtã / ubi gra cu quis dat elemosinã paupi / no grã debiti finis / noz tn malꝰ qcie / q ordinatꝰ ad finem indebitũ / sicut esset / p dare elemosinã ppt vanã glam̃ Similr z d ma-licia 3o dicta / qr actus pt esse no meritorius puatie / qr noz cp̃ grã / z tñ no e d me-ritorius / patz contra illud / quia actus hominis pñ grã pt esse pñ circũstanciã debitã ingne-rit / z talis no vi d meritorius esse / patz etiam q / qr in statu innocentie sine gratia potuisset ho elicere actũ pfecte bonũ ex circũstanciis / ut a pluribꝰ conceditur / z tamẽ talis actus no fuisset meritorius / ita qr in 2o mbro z 3o vi posse poni albꝰ actus in dif-ferens / qui licz pt malꝰ puatie / no tn bonꝰ ul malꝰ positive in sua specie Ex dictis istis sequitur / 2b concl̃e / pma / malicia cp̃gue puatie accepta / z qcie accepta equipollent / patz / qr velle bñ cp̃gue / z velle male cp̃gue / sunt qcia immediata / z no pt cp̃ aliquꝰ velle nisi pt usspu obi qñt / ul uspu obi dispuenientis / go no e medium velle cp̃gue / qr pt dici neutrius / go oĩne i dubꝰ ul no qnbꝰ z dispnbꝰ z ego Sc̃a / q malicia 2o dicta qcie / no equipollet eidẽ malicie / sicut puatie / patz / qr actus pt esse malꝰ pt puatie / qrii no sit debitis circũstanciis / no tn est ita malꝰ ac si fiet cum circũstanciis obis / pcis cum z dare ppt vanã glam̃ / quã dare / no ppt deum in spe / q teneũ dare ppt deum Tercia / q malicia 3o dicta / puatie
z qcie / etiã no equipollent / patz / qr no omnibꝰ actus no meritorius z d meritorius Ist
2a 9o principiis pt fiet qcio 2a Utrum pctr z sz legem statuta / an liceret dãpnatũ elicere aliquẽ actũ meritorium / licz posset elicere actũ d gñe bonũ / pma pb qr Ecclia / impleret sm legem statutã volunt dãpnata elicere velle / qrr nõ pt culpa i cã pma pb qr nec / qui boa / z ãnbꝰ / qr dato opposito sit qr posset diligere in spcia libere / z qr qlꝰ actus libere elicitus a tali voluntate est / ul ex affectione / bona ul mala / z est qualis dz esse / sm rectam rõnem / ut no / p no go / tn talis debeat esse sm rectam rõnem / sz pt culpa / sz ni actus insp̃e pt eligi a dãpnatis angelis / igr / Ipẽ Augꝰ Si erit ibi piumꝰ penimibꝰ / nulla tñ erit correctio voluntatis / ita cum z culpabilis iniquitas sua / ut ullatenus possit ab eis ul diligi ul dispadri / in spe / talis enim voluntas corp ut liceat insp̃e malignitatis / sic supplicium / ut in qua posset utique bonũ affectum Ex qbꝰ vbis sanis patz pma pb ecclonis Ist / qr pma pb go e z pt / qr ad dãp actũ qcurrũt duo pũa pcclaria / qui no pt tunc ultra pũm cp̃cundo lege / no pt in illud actũ Sc̃a / ad actũ meritorium qcurrũt duo pũa pcclaria / sz volũs / z grã gratũ faciens / z anglꝰ dãpnatus d q lege ut phãt qr / no pt habere gratiam gratũ facientẽ / quidẽ deus statuit eis / no dare illa gratiam / go no pt d qmi lege / elicere actũ meritorium / 1a / z a pb qr / qr d nã lꝰ pt diligere nãm suã / z odire suã

penam / i. potest actum de genere bonum elicere / quia bona quam istis potest actus de genere boni
est ambus probatur / quia non videtur impossibile / quod posset habere aliquam volitionem non malam preter
stantiam difformitatis potentie / potest enim habere volitionem insistentem super debitum obiectum / et de aliqua
circumstantia non difformi / nihilominus posse presupposito / quia non est ipsum deforme quibus actus suum preter
stantiis generalibus circumstantiis bone volitionis / patet quia si hoc est nemo videtur tolli
potentia agendi conformiter inclinationi recte ad talem excellentem / ex quo ut vivunt. Secundo probatur
quod voluntas potest habere actum insistentem super debitum obiectum / potest habere actum bonum ex genere
volumus angeli dampnati et huiusmodi est quia bona / et autem nota quia actus habens debitum obiectum
est bonus ex genere / sed hoc patet / quia angelus potest amare se / et potest odire penam / ut est afflictiva sui
quorum utrumque est debitum obiectum / quia angelus est amabilis / et pena inquantum afflictiva odibilis
licet non inquantum iusta / Contra primum voluntas dampnati et tollitur ... actuatione quo
ad iuste velle delicta / patet quia si non tollitur ... duorum / sicut frustra esset illa actuatio
in dampnato perpetue / vel quia angelus dampnatus ... bona voluntate ex gratia dei ...
quorum quolibet et similiter / Secundo primam partem ... et fidem ... si deus ... actuare / ut iuste
vellet / posset non esse miser ultimata miseria / Contra conclusionem aliter distat viator existens in culpa
mortali / et aliter dampnatus supplicio eternali / patet ex dictis ... 29 privatus est
tota latitudine divine actuationis / quo ad iuste velle / tunc non posset actum bonum meritorie elicere
primus autem licet habeat quam actus malos / potest tamen eos non habere. Contra angelus malus quam probatur
enormitatem ingratitudo et etiam probatur ... ingratitudo / patet quia semper deum odit / et plus peccat
i. quam probatur ingratitudo / et etiam tenetur diligere deum et actum iustum et meritorium elicere / et iuste
iuste vellet / i. probatur ingratitudo / Contra conclusionem licet dyabolus quam probatur non quam dicitur ...
in supplicium / patet quia ipsi dyaboli possunt interimo ... / non possunt nominare dicere. Ergo
patet quod non omne peccatum et dicere / eodem modo possunt non omne iuste agere et mereri / Contra primam ar. 2
partem conclusionis arguitur / angelus dampnatus potest penitere / ymmo potest esse quod ... penitet
eundem esse adversit / Contra potest non velle id quod habet pro peccato / sed pena / i. potest se disponere ad
gratiam / i. potest actum bonum meritorium elicere / i. Et si de ... propter magnitudinem peccati sui Contra
unus homo potest manere tantum in vita illa / ... et propter magnitudinem ...
peti non possit penitere quod est similiter. Secundo eadem impossibilitas ad eliciendum actum meri .2o.
torie boni in uno in viatore / quia in angelo dampnato sed carentia gratie. Si via
tor potest elicere actum meritorie bonum / i. et angelus malus seu dampnatus / antecedens non / quia sub
tractio gratie videtur esse causa / quare angelus dampnatus non potest elicere actum meritorium / sed ... .3o.
quod viator possit penitere. Tertio quia angelus dampnatus habet integre naturalia / i. liberum
arbitrium integrum / sed posse peccare non et libertas / vel pars libertatis / secundum Anselmum 2o de liber
tate 33o liberum arbitrium et potestas servandi rectitudinem propter se / i. quia libertate arbitrii
quadam addita / ... / ... et bene vellet / i. possit bene vellet actum meritorium elicere i. ... / Quarto si 4o
non posset actum meritorie bonum elicere / tunc semper malum vellet / et semper augeret
maliciam suam / sed augendo culpe / et sic ... iniquitas ... esset pena

Rn²
Ad p^mam rōnem / cum ar̄ angl9 mal9 pt penite̅ / Conc̄ / q anglus malus penit9
z penituit d' pcc̄o suo / sz pnīa ī fructuosa / q nō amoe iustic̄ie / nc̄ dolet de pcc̄o ppt
h° / q z deū est grauissim / sz penit ppt doloꝝ pene / sz ta pnīa nō disponit ad
grām / Ad 2^m cū dr̄ eade difficultas ad eliciendū actū bonū ɔven̄ī in viatore
et / Conc̄ q nō z in q̄b9 aliquos duos stat9 ɔ̄ue plaq̄ ī vna lege / z disqueme
p aliud in eadem / Exēm stat9 solar̄ z cliēalib9 queniūt ī illa lege / qꝛ oīs homicida
z d'undq / z disqueniūt q solar̄ ɔ̄dm̄e ut̄ ī suspenda / clic9 aut̄ nō / Ita stat9 dapnatoꝝ
z pccōꝝ ɔ̄ueniūt / q nulli dat̄ grā dīna iutoīa interi / qꝛ nulli statu / sz disqueniūt
q pccōres pnt eam habē / eo q deus coaget eis ad p^mam / sz nō ponent obice
/ sz dapnatis nō coaget / quia nō sunt instatu penitendi / Ad 3^am rōnē / cū arḡ
anl9 dapnat9 hz natīa integ / Ar̄ ais z qnā / z cū infer̄ sz posse pccā / nō z libtas
n^r p9 libtatis / go oz q sic^ant illud qd' ē z libtatis / sz posse bū opari / Conc̄ det sp̄eto
q alud ē dicē posse pfac / z ad z dicē potn̄ ad pccandū / p^m dr̄ ordine ad actū
ɔ̄forme / 2m dr̄ rōne p^ncipiī / q° pt elici act9 ɔ̄formis / z e est ī eis bū potencia
ad nō pccand / qꝛ ī eis z libtas ac ymo cena z ī eis potn̄q ad bū faciendū / q ī
eis ē libtas arbitrii nō ī īpnt bū face stante lege qua ppt subtrac̄oꝝ gracie /
sq cū statuit eis nō velle grām ɔ̄fe / Jt g° nō pnt actū meritoriū elicē / z z simile pt
ī nali fatuo z pueri intellectiā / q aīa rōnalis / z tn̄ ppt nō pt intellige ppt alia
impedimenta / Circa h° orit̄ dubiū / utz angli mali pnt elicē actū moralit bōm
ex circūstanciis / vīr q nō / quia omēz ītem actū ɔ̄format aliqua circūstanc̄a inordi
nata sit ɔ̄ssendo talia ī ordinate īnscripos dilectiue / Sl ī habit9 z ī eis pfecte
mal9 intrīno / z pfectissime inclinat ī malū / nūqua g° bū volt ppt pn̄ūm
z semp male volt ppt 2m / sz ppt intensā z vehementem inclinacoꝝ ei9 ī malū
Dubi²
Ansio Si ad h° q act9 sit ve bon9 moalit v̄q ̄ircūstanc̄a debiti finis ulti / z si nō pt
voluntas cātā ītem actū elicē moar bonū / pd sp̄ali deo adiutorio / ut vult Ch^rus
tam sz pdicta adm̄ est / q dyal9 nō pt elicē actū moar bonū ex circūstanciis
tū voluntas sua sit d'sta sp̄ali dei adiutorio / Cōtr9 tn̄ poss ītem ppponem
q ppgl'e z anglum dapnatū elicē actū moalit bonū / ptā h'ub p^ncipia suffic^a
ad eliciendū actū moar bonū / pt illud elicē / sz pt z de anglo dapnato / si a o^r
nō ex sufficiencia te ad tempatū / hoꝝ pbat pt / q act9 ɔ̄formis rcte rōni / vi²
ē bon9 moalit / sz ī anglo malo pt esse rcti dictam ī rōne / q lumē viget
ī naltb9 z potit ɔ̄formit elicē rcte roi / tū voluntas ei9 sit libā / Jt̄ dr̄ ad
alla rōnem / q ppt maiorē habitū malicie / nō potit ɔ̄formit age rcte roi
/ Ꝯ impgl'e z pone habitū ī voluntate ala inclinante / q voluntas nūqua possit
ī actū oppositū ul indisspatū / cui9 habit9 z d' toto obs voluntatis / nō do ē
disspatū / potit ɔ̄formit agē roi rcte / sz circūstanciis / Jt̄ sm̄ / q supen9
direbā² / q voluntas dyaboli esz obstinata tn̄ / q nō possz elicē actū bonū
ī dnitē sz gnt / ul intē d' actu bono ex bonitate meritoria / 2a ppo / q stat

tum ista | pbabile est q angl9 mal9 omez actu suu dformet uel ppt vehemte
malicia uel q omnia efcit iust dordinatissime | et illud 2m gmit tenent doctores
Et p hoc patz ad rones a pn dubij arguitas | ipe em bn pbant q in qua exceat
i actu moralit bonu ex circumstanciis | s no pbant q sit impo le an lu dapnatu
elice actu bonu moralit ex circumstanciis | Ad ultima rone m pcu | q hitu exnte
in sbo | hitu incqp psto | quantu pt psci in tali subo | ul fm tu sibi psixum a sa
pia diuina | om9 actus sequntes nichil augent | s tm pcedunt ex habitu ia gnato |
quadmodu actus angeli boni no augent | actu caritate in eo | ut effectiue ul motiue
| spic e intimo | ul fm nam hitus | ul s capacitate sbi | ul salti s tu sibi psixum
a deo | s om9 illi actus pcedut ex plenitudine ipi9 hitus sic psto | Ita in pposito
habitus illi9 est intimo s racm diuie sapiencie | q no pmittit eos esse in malicia
intsiue | et io actus sequntes tm se habent sicut effectus mali habitus | no sicut cause
agentes Ex h9 tunc patz | q no 2 quare ul hitus dapnati angli ul eciam boni | estat
intsiue ex actibus eoru | s tm dim tuc ex diuina iusticia in insimu ester pecca
Sim s scom | q sit pmiu essenle btu p9 pm esse intimo | no est q sequntes actus
no sunt meritorij | licz sint boni Sic dapnato in pmo instanti dapnacionis 2 tra
cta pena | q no ester intsiue | ut tamen sequntes mali actus erunt impuniti | sicut ut
boni actus btu erunt sine pmio Cum licz eni actus bon9 z sibi ipo pmiu | et mal9
sibi ipo pena Vnd aug9 li9 gfess Iussisti dne z ita 2 ut sit sibi pena pctm Et
d sequis malu z actus demeritori9 | licz cordet sibi ppa pena Vnd qplus sit culpa no
tamen ppe est demeritori9 | q nec elicit dapnatore tunc pl9 z meri | et magis ppe dici pt
actus dapnato | sicut actus btu z bon9 z deo acceptabilis | s no ppe meritori9 s mag
btifico ul pcedens ex btitudine | de qua patebit in sequenti articulo Quantu
ad qrtu articulum qui erat cuius ad qstio | scilz ut z i pmordio sue creacionis angli
meruerunt pmiu btifice gfirmacionis | ad intelligendu pdicta pmitto | q sit meri
Vnd meri dignez | et ag vtuose z laudabilit face | ul ab alique vtuose z lauda
abstinere | ad honor ul comodu alic9 | qd ipe acceptat | ul acceptare debz | ad pmium
reddendu faciti | ul alti pp q9 facit | et hoc ex lege iuste ordinata | ul ex libera volunte
2o z no dum ex pdur gringit meri | scilz d quo | et d gdigno Vnd meri d gdigno | z meri
alic9 cui dignit te equa | inmitu et tlr | q i iuste age nisi pmiu meriti ut alteri pro
facit redde | Talit eni meriti pmiu e debitu | z alic9 aput qmerc z sibi obligatus
| q nisi sibi redderet i iuria faceret | et sicut gruali d meri d gdigno | sic pporcio d sba
forte meri a pmiu d gdigno | est eni por meri a ex equalitate valoris actus
| ul dignitatis actus ad a pmiu | 2o meri d gruo | z meri acq aput alic9 | qd ipe dat
ul dare habet | s m decenciam bonitatis sue | ul ex ydoneitate pmie disposicionis
merentis | quamis no iuste age tum merente | s i pmiu | ul no tm pmiu

3o du

ppo pa

sibi reddet. 3o nondum, quia aliqui doctores capiunt meritum valde stricte, prout solum est
ad futuram beatitudinem praedestinatis secundum communem legem, et ideo et motus vel operatio caritativae
dilectionis ad deum vel nondum perfecte adeptum meritorie vel immeritorie, et voluntate praedestinata
non viciata similiter in complacentia eius scilicet dei. Prima propositio contra illa diffinitio, nunquam simpliciter
et precise omittendo sic tamen meriti, patet ex dictis in dispositione motus vel operatio non contingit
secundum communem modum meriti nisi per volitionem vel nolitionem, et numquam per puram omissionem.
2a propositio: omne meritum est dilectio dei actualis vel habitualis meritorie vel immeritorie, patet ex dictis in differentia
tertiae dilectionis et dictum meritorie vel immeritorie propter dilectorum proximi et propter bonas nolitiones
aliorum propter deum. 3a: non dilectio pure naturalis non libera est meritum, patet ex dictis circa
dilectionis quae est libera. 4a: nulla dilectio beatorum est meritum, patet quia beati perfecte adepti sunt deum
cuius obtentui requiritur ad meritum praesuppositorum vel dicitur nondum perfecte adeptum. 5a: tamen meritum stricte
prout diffinitum est in actu simpliciter posito est meritum, patet ex dictis et in voluntate praedes-
tinata. Unde positus numquam habebunt praemium, ergo numquam meruit sic stricte loquendo, licet
faciat opera plurimum speciosa non praedestinato. Unde 1o non dicitur meritum nisi quod deus acceptat ad
aeternum praemium et quod gratia posito dabit. Unde tamen meritum communiter ut primo acceptum et huic
gratia positus meretur omni ex caritate bonum opera. 6a: non omnibus actus ex caritate libere
elicitus conformiter recte rationi ut praecipitur fieri est meritum. Hoc tamen meritum patet de posito non ex
caritate deum super omnia diligere, in omnibus quae facit ex tenetur et qualiter tenetur et qualiter
ab eo exigitur fieri, illo modo meretur, licet mediate per plurimum conditionibus meriti, patet satis ex dictis
prima. Propter probabiliter concedi quod numquam tenetur mereri, et numquam tenetur ad hoc, quia si agere sit meritum patet
ex dictis. Consimiliter quasi tenetur ad hoc, tamen tenetur ad omne id quod sequitur ad hoc, quia si agere
meritum sit, sed non et hoc in potestate alicuius creaturae, ut deus det sibi vitam aeternam, ergo
ille actus qui tamen ad hoc requiritur ut ille actus sit meritum, et semper intelligitur tamen meritum ulti-
mo modo scilicet stricte. Sed bene quilibet tenetur ad hoc ut sit dignus vel non sit dignus puniri propter
id quod non stet ex culpa sua, quia bene sit meritum. Ad dicto prout numquam tenetur finaliter habere
vitam aeternam, sed tenetur non ex propria indignitate sed propter propriam culpam carere vel
esse non dignus ex culpa. Ita in proposito. Secunda propositio: tamen dilectio meritum seu meriti
duo possunt esse actus eiusdem speciei in genere moris, quorum unus est meritum et alius non, patet
ex dictis. Quarto et nondum, quia demeritum est praemium beatorum, quoddam essentiale et aliud
accidentale. Essentiale praemium est deus vel clara ipsius visio et fruitio actualis, et de-
lectatione quieta amoris dei sic clare visi. Sed praemium accidentale est gaudium de iustificatione
impii et de perfectione bonorum, gaudium de omnium electorum gloria. Quinto et nondum quia confirmatio
in bono potest sic de sibi voluntatis persuasio a deo a totali commissione et
omissione culpabili, in tanto gradu actuali divinae adiuste velle seu ad amorem
iustitiae, illa diffinitio patet proposito prout diffinitio obdurationis supra posita et particulare

4o du

hec posite ponunt ex similibus causis sicut iste q ponit in alia diffone Et sicut dicta
de obduracione sicut dictum fuit sic dicta de confirmacione in bono sed viatoribus et beati Et
dicit ex confirmacione btm post confirmatum extra statum merendi Confirmacione aut viatoribus non
Consistit autem eciam confirmacio btm in duobus sed in non posse ex statuta legem mala vo
luntate habere et in non posse bona voluntate carere primum patet ex aliis possit committere nō bn
omittendum vel omittere committendum et perficere et tunc non esset confirmatus Secundum patet quia
non potest carere btissima fruicione qua deus sic in eo continuat quia eam non habere non possunt Ita
primi confirmantur ad causas obduracionis supius positas est quia deus tam gracia repleuit et ei
specialiter sic assistit quod eum nullus perficere sinit sed in ipso omnes actus retinet adeo obliga
cat et ipsum ab omni affectu et inclinacione ad deordinacionem voluntatis preservat in cum
eo ad aliquem actum malum vult convertere Causa vero 2a est quod deus in ipso perpetue continuare
volt btissimam fruicionem et eius claram visionem cum ceteris ad statum btitudinis requisitis
primum totum patet ex prima parte diffinicionis confirmacionis secundum ex 2a parte Hec con
formiter sunt dicta ad causas obduracionis supius positas Quidam tamen doctor
addit post dictas causas confirmacionis vnam aliam addictus post aliquas raciones prima Deus
clare visus est vnitas animi ad complacenciam delectamina quia dileccio dei super omnia in
telligendo tamen caute de vnitate dicitur sic sed quod non in potestate videntis clare deum non
diligere ipsum 2a quia non ab omnibus tenetur vt in nacione multis quod si talis visio vel conuz
qualitatis vnitatem voluntatis quod ipsa non esset tunc libera Iste tamen doctor probat racione
sua primo per augustinum super psalmo 26o vbi post multa concludit dicens Si nos delectant bona
illa que non sunt summe bona et non sunt per se bona et vtique naturaliter delectant qualiter pote
rit contemplacio et visio boni eterni et incommutabilis semper eodem modo manentis Et
probacione si attendis quod ipse est bonum vt optimus ubique effluenti vt pulcherrima forma et lux que
nitidissima puro oculo vt per se data vitalis menti speculanti vt pulcherrima melodia
audienti vt amor possit sine miraculo a te pripi et te delectare Et deus clare visus
incomparabiliter melior videtur quam tibi augustinus loco btus augustinus super psalmo 36o sermone 2 2o nono
similiter vnum volt augustinus quod nulla res creata potest tibi esse omne bonum deus aut potest tibi
Amor ipsi omne bonum 2o non nisi clare visus ipso dicente ego ostendam tibi omne bonum 2o Vt 10o de ci
uitate dei capitulo 29 in visione dei tante pulchritudinis et tanto amore dignissima vt pre
hac quibuslibet aliis bonis praeditum abundanter non dubitet plotinus talis pertinens
felicissimum esse Cum quod sit eciam gloria quod deus clare visus et obiectum maxime excitatiuum
et inmobilitatem voluntatis in sic videntem propter quod videns deum evidenter percipit
et experitur deum esse omne delectabile et omnem pulchritudinem et omnem ampliatatem transcen
dentis 2a propositio 1a delectamina complacencia nemo cum non predicto ad deum clare
visum non possunt comparari aliqua culpa eciam venialis commissionis vt obviusque
patet ex ipsa et prima adhesio seu conversio ad deum cum quod ipsa quia delectacio dicitur

Item quod plus delectatur videns deum iusticia / quam umquam delectari possit comodum
vel adversitate iniusticie / ergo non stat simul beatitudo illa visio delectari et venialiter omittere
vel committere / unde beatus augustinus in de sermone et libro ad marcellinum Ex quo sequitur quod arbitrium
beati est sanatum a quibuslibet inclinatione ad maliciam seu aptitudine ad male volendum
et repletum totaliter iusticia actuali / patet per beatum augustinum qui ea probat per rationem et contra promissis
secundo ea premisse / Secunda propositio deus confirmavit beatum de sua beatitudine / patet quia aliter non esset
vere beatus Ex quibus propositionibus iste doctor ponit quatuor causas confirmationis beatorum / prima
quod deus proposuit ut omne bonum indefectibiliter et evidenter / quod oculus non vidit nec
auris audivit etc / quod secundum beatum augustinum in libro de civitate dei / quod preparavit deus diligentibus se / quia
in uno bono omnia bona possibilia et appetibilia et summum qualibet dicitur bonum ut vere bonum
in deo habemus / Secunda causa quod deus beatifice visus replet et immobilitat intentum ac ne
recipiat ingratus / ipso de deo ut per primam ad corinthios probat et corinthiorum etc Tertia causa quia
de illa beatitudine ac delectatione in complacentia sunt confirmati a deo quod numquam fiunt / Quarta causa
quod deus non gratiam omni beatus in actibus liberi / ad aliquid male velle / Istis premissis sit quarta
3o pa propositio / licet angelus beatus aliquando meruit premium beatificum per suam confirmationem
premii essentialis non meruit augmentum / prima probatur quod probatur sic / illa perfectissima natura non est tollendum
quod aliter naturis imperfectibilis / sed consequitur suam perfectionem per propriam operationem / competit naturis imperfectis
ut non est satis / ergo cum nec angelice perfectio sit beatitudo / sequitur quod assequebatur eam per primum
meritum egit / Item in quibus recipit aliqua perfectio eiusdem rationis / in eis recipit etiam eo
modo quo dicitur illa perfectio / sed in angelis et in hominibus est beatitudo eiusdem rationis / et ideo non
alio modo per apocalypsis 21o / In illa celesti Jerusalem mensura angeli est mensura hominis
Erunt enim homines sicut angeli / sed ergo homines non pervenerunt absque merito ad beatitudinem
sequitur quod nec angeli / Secunda probatur quod propositio sit / via sit homo maior esset / quod angelus posset
usque ad diem iudicii mereri / quod ubi id videtur forte fieri / quam nec angelus de inferiori ordine posset
mereri premium superiorum de superiori etc / et essent pauciores ordinibus etc Secundo non datur
alio ex homine / quod perficerent in merito et premio tunc sequitur / quod nullus homo posset equari angelis
bonis / quod est falsum / quod multi ad ordinem angelorum erunt homines equales / et probatur quia
quod si angelus bonus proficere posset in premio et merito / non essent beati confirmati ad merendum
quam viatores / sed mereri actualiter / quod ergo non potest demereri / ergo premia maiori duratione temporis plus
meretur quam viatores per longiorem durationem temporis / sed maior fuisset status meriti illius
si a confirmatione usque in diem iudicii mereri / quam aliqua duratio status meriti hominis /
ergo premium tantum meritum cuiuslibet beati angeli fuisset maius / quam meritum alicuius viatoris /
quod est falsum / Tertio probatur quod ille qui pugnat / quod ideo sit in merito et movetur ad terminum / sed beatum
esse est esse in termino beatitudinis / meriti autem quantum et moveri ad terminum / ergo nec potest
cor^m premium essentiale mereri et esse beatus / Quarta propositio pro confirmationis / quilibet beatus
angelus perficit quantum premium pro qua fuit creatus / patet quia meruit premium

prolitiua / i psent in cognitione pu intellectiua / qm iste p^b ymaginib9 / quo ad hoc sunt
equales / q^d 2^m con / angelus dampnatus desert cognoscitiue / per quam fuit obstinatus
patet ex premissis per locum ab oppositis // ex s pq h^o btus intel^e psent / sequitur quod dampnatus
desent / ut etiam pq dictum sunt / 3^m con / 2 est ex 2^a parte q^o / angelo bono non conueniunt
inter meri pumium essentiale ut psere impo nunto / illa ppo satis patet ex 2^a pte q^o / quod
electi sunt in primo / 2 deum pfecte sunt adepti / 4^m con / sequitur beatitudo non 3 ni intum
s premium vol^i creature collatum ymo ut 3 i pu^lib sequitur beatitudo vo ad premium / 5^m
angeli beati non psenit in premio essentiali usque ad diem iudicii / patet ex q^o c / ex nec psenit
i munto / i^2 ut in premio / 3 quia / ex premium corrudet inito / 6^tu ex premissis restat apposi
nant de gaudio accitali 2 de sto psererunt predicaciones illuciacos 2 hmodi
2 etiam in glorificationibus sanctorum / premium licet angeli possent psere in multitudine
cognitorum in eo tamen non in essentiali gaudio / patet ex dictis / 7^m / reuces nlti
tudine cognitorum in vbo non 3 attendenda actus beatifici latitudo ul intuitio / patet
ex eo quod glibet notitia in vo in vise / est de essentia beatifice cfirmationis s ipa nuda
visio essentie 2 clara / etiam s nulla creatura videatur 3 beatifica in beatis / 2 bud
s intuitior 2 psector illis sc perfector augmentum ul intuitio premii 2 delectationib9 / et
gaudii sequitur /// Con^a pma ptem q^o ar^i / aut nutum attud^r s opib9 differt / aut
valor non s differt / ex i angelis ulla sunt differitas ad bonum / ut s valor opib9 / ex
sunt ne^e patitur beatis / quia c sunt valor / ex e q dicta / Con^a 2am ptem cclonis
/ angeli beati intus psent in cognitione / i^2 et in inuito / q^a 3 pbtum angeli po deri ra^o
q^o ubi d^r / q p^b ymaginib9 equales sunt / s aut pba^r / ex angelis beatus plus pr cognosc^e
qua cognoscit / h^2 magis dilig^e qua diligit / 2 p c^nb psere immedito / 2 ab / ex angeli
inferiores illuminantur a superioribus ad cognoscendum multa / q pq non nouerunt
Item in vo pr angelis beatus ad vide / 2 cognosc^e q^d pus non cognouit / et pc^nb
i cognitor psere^2 et meruito /// 2° angelis beatus h^z bonos motus pietatis erga se et
erga nos procedentes a caritate / ex ex caritate superiores volunt inferiores illuminare / et ex
caritate laborant erga salutem nram / s actus tales / de se sunt meritorii / cum sint ex
caritate tamquam ex radice / 2 pu^o inuti / 2 eleuand^r a vobis / 2 eis 3 aliqd premium
possit reddi / h^2 vide^2 / quia ipi proles actus merentur 2 pc^nb psent in inuito 2 in blti^ne
/ spaliis actus boni qui sunt erga nos 2 alias creaturas cferunt eis omnino in vti
les / s nullum premium cseque^e existib / q vi^2 i q^ub / 2 q btum augustini de doctrina xpiana
vbi d^r quod deus nobis vti^r ad suam vtilitatem / 2 angelis ad sua vtilit^e / nos vtit^r
quibus i misteriis spalibus / s3 nocessitatis magis illorum aliqua [illegible] vtilitas
angelis / s p h^o non mere^r aliqd premium / i^2 tales actus ipis psent ad intum / 3o
s sic tunc bonis angelis esset eorum cfirmatio ad dampnum / quia secundum pc^na / ex non 3 ab
bonis angelis / quod s fuisset a statu merendi apud omnium vsque i diem iudicii / merenisset

in templo maius premium quam nunc habet. Et cuilibet angelorum ordini erunt homines
aliqui ex merito suo equales in paruo tempore in premio, sed angeli si fuissent in statu
merendi fuissent ita effecti, et ita bene dispositi vel melius quam nunc sunt aliqui homines
in maiori tempore meruissent tantum premium quantum meruit iste homo in anno. Et capio aliquem
hominem qui in tanto tempore premium meruit supremi ordinis angelorum, in tanto tempore meruisset equale
premium et per consequens equalia in centuplo maius premium quam nunc habet. Et constat quod in tempore
in centuplo maius premium in centuplo maius premium post diem iudicii, nisi meritum
maius est et melius quam premium tamen habebit. Et confirmatio in bonum nunc multum fuisset et foret
ad dampnum eorum, dato quod non possent persistere in merito post confirmationem eorum. Sed quarto actus
caritatis, nam quando homo vult docere et informare errantem in via salutis, multociens
bis aliquem premium eternum, sed actu quo angelus vult illum eundem hominem vel alium informare
et ab errore amovere, et magis virtuosus et laudabilis et per consequens melior quam actus alterius
ex maiori caritate procedit et ita libera et sua voluntas sicut alterius. Et cum actui
eius hominis debeatur premium aliquod, tunc vel deus minus acceptum magis premiaret, quod videtur
iniustum, primo quod contra sit melius et dignum ad premium, vel omnino non premiaret deus
vel minus premiaret, quod non videtur stare cum dei bonitate. Contra hoc quod dictum fuit in modo
cordis, quod angeli boni continue congaudio accidentali per declarationes et illuminationes et gloriam
sanctorum, quod nunc premii beatus possit percipere tantum gaudium alterius. Dicit etiam post Augustinus
lo de spiritibus capitulo 60 quod nunc isti cuncta sciunt que deo sciunt scienda, tamen ea que precita
quod ea que per modum sunt futura. Et a singulis omnibus et ab omnibus singulis cognoscuntur
tamen felicitas par, et tunc gaudium quod habet Petrus ex se augmentaretur ex gaudio Pauli
et econtra quo ad Paulum. Et tunc Petro vidente maius gaudium Pauli per consequens augebit
gaudium Petri, et ita de Paulo econtra de Petri, et sic multiplicando in infinitum, probatur
de quolibet beato quod habet gaudium infinitum in tempore. Item sequitur quod omnes beati haberent
equale gaudium et sic omnes beati essent equaliter beati, quod est falsum, ex secunda beatitudinis. Sed dicit
auctor super illud evangelii: In domo patris mei mansiones multe sunt, et
probatur quantum ad unum quia si beatum Augustinum et civitate dei libro 20 dispositione 44, ubi deus erit omnia
in omnibus, erit in dispari claritate par gaudium. Et postea ondit quia par gaudium
omnes habuerint et dispares cognitiones claritatem ex caritate que singulis erit
perfecta, tunc quilibet gaudebit de bono alterius quantum gaudet si id in se ipso haberet, et sic
equale sit gaudium essentiale et accidentale. Et confirmatur per Augustinum prosologion capitulo 24, ubi dicit
te si quis alius quem omnino sicut te ipsum diligeres, eandem beatitudinem haberet, duplicaretur
gaudium tuum, quia non minus gauderes pro eo quam pro te ipso. Si vero duobus tribus vel multo
pluribus idipsum haberent, tantum pro singulis quantum pro te ipso gauderes si singulos sicut
te ipsum amares. Ergo in illa caritate perfecta innumerabilium beatorum angelorum et hominum, ubi
nemo minus diligit alium quam se ipsum, non aliter gaudebit quilibet pro singulis aliis quam
pro se ipso. Sed ergo cor hominis de tanto suo bono vix capiat gaudium suum, quomodo capax

erit tot et tantorum gaudiorum / quod philosophus dicit in 3 ethicorum capitulo 12 / si non plus in gaudebit alio
vel non erunt ibi talia gaudia actualia ut possident beati in isto / ymmo vix sciri potest quanta
capacitas sit capacitas tanti gaudii in 2a / Ad primam illarum rationum dicitur / quod antiquitus actu secundum operis Ra 2
difficultatem etc. / Secundum quod tamen responsum ad 3 / quod aliquis sibi mereatur premium est valor operis / 2m
3 libertas operantis / ut operatio sit in potestate operantis / quia talibus solum laudamur et vituperamur
merentur et demerentur / 3o quod operans sit in statu ad acquirendum sibi quod premium ad sit de
bitum / quia ad quod non sunt debitum / Beati ergo angeli non merentur suam beatitudinem / quia non
sunt in statu acquirendi eam / sed postquam eam meruerunt / tamen omnibus conditionibus que sunt
de ratione meriti / sed nunc beati possunt mereri beatitudinem accidentalem per opera quibus nobis ministrant / Ad Ad rationem 2e partis 9
rationes quod tamen [illegible] confirmationis / Ad primam dicitur / angeli beati / nunc possunt in confirmatione /
gratie et merito / pro declaratione illius et sequentium 3 notandum / quod de beatitudine angeli merentur
sunt 3 opiniones / quarum qualibet potest probabiliter sustineri / Prima dicit / quod stante dei quantum
ordinatione / angeli boni non possunt nunc mereri / quia ipsi non sunt in statu merendi /
quia non sunt in via / et valuit quod solum homo viator sit mereri /// Secunda opinio est quod licet
stante ordinatione dei ordinatione quantum / angeli boni / non possunt mereri premium essentiale / possunt
tamen usque ad diem iudicii premium accidentale mereri / per opera sua bona / que exercent circa nos /
talia enim premia accidentalia nondum sunt adepti / ymmo in eis quotidie proficiunt ut dictum est //
Tertia opinio dicit / quod angeli post confirmationem / etiam sunt in statu merendi beatitudinem suam
etiam essentialem / non quidem novam beatitudinem / ut intensiorem probabiliter / sed postquam beatitudinem possunt
multiplicius mereri / per opera nobis exhibita / sicut dicunt aliqui de Christo / qui post conceptionem
accepit / non meruit de novo aliquid / sed multiplicius meruit idem / Tenendo tamen quod [illegible]
potentiam / secundum ad primam [illegible] / quod [illegible] angeli boni per esse [illegible] dei
[illegible] / [illegible] dei / non perficit angelus in [illegible] beatitudinem / ut perficit per
legem ordinatam / et de [illegible] [illegible] vel quantum / et tunc ambo [illegible] / ut ad illud [illegible]
[illegible] ambo [illegible] / vel [illegible] in [illegible] / sive sit [illegible]
non vel quantum / Ad 2m angeli beati sunt boni etc. / Secundum quod tales actus [illegible] sunt ad 2m
laudabiles et boni / quia angeli non sunt in statu merendi / non sunt magis meritorii
premii essentialis [illegible] / ad probationem dicitur / quia alias essent in vilitate tales
actus / [illegible] / [illegible] illis actibus ad suam voluntatem / et ad [illegible] vilitatem
et [illegible] operationes sunt ipsis angelis delectabiles // Ad 3m cum dicitur / quod boni Ad 3m
[illegible] ipsorum confirmationem in dampnum [illegible] dato / quod non meruerunt post confir
mationem / quia boni [illegible] boni per [illegible] aliorum / sed [illegible] dampnum ipsius / quia [illegible] mors
[illegible] electi foret ad dampnum eius / quia [illegible] aliquo gradu meriti et perfectionis
quam non habet / et possit [illegible] / sed [illegible] / tamen non sit status meriti in vita ista
sed [illegible] boni / quod [illegible] aliqua lege meriti fuit debitum aliorum / sed dampnum illius / qui
sit [illegible] boni / at angeli ad magis premium essentiale non fuerint ordinati
[illegible] ad illud / quod [illegible] in confirmatione / et ergo primario maioris boni non

z ad primum eorum. Et tunc ad probationem quando tu dicis / quod quilibet talis angelus si fu-
isset in statu merendi a principio mundi usque ad finem plus in centuplo meruisset quam nunc
meruit / ergo est ad malum eorum quod nunc sunt in quo statu merendi / nego quia / credo primum
quod deus ordinavit istos angelos posse mereri / brevi morula perfectione eorum ad primum
ordinavit homines posse mereri per totum spatium vite eorum / et utrumque ordinavit ad bonum
eorum et non ad malum // Ad quartum dicendum actus caritatis quo hoc vult docere et informare
errantem etc / in quarti difficultas stat in hoc / ex quo iste actus angeli simpliciter est melior
quam iste vel actus viatoris / quod ex maiori caritate procedit / et melius in omnibus bonis
circumstantiis circumstantionatus / et tamen actus viatoris est etiam premii meritorius / et non actus
angeli quantum ad illud / Respondeo / quod actus illius beati quantum est de se / non est minus meritorius
premii quam actus viatoris / sed ex bonis et intimo / quantum ad premium essentiale / non repugnat
quod mereatur / quia id quod possidet quamvis ponatur de lege dei possideri non potest sed ordinatione
dei cadere sub merito / premium tamen quale modus gravare super actus meritorius in actu / et maius gravare
accentuus generis non modo / quod unum et ex toto premium naturalem / et ad non / et sic est in proposito de p-
remio essentiali // Ad primum factum contra secundum conclusionem / Videtur adam quod et satis credibile / quod quibus
bonis cognoscit totum gaudium essentiale alterius / etiam forte distincte / et magis proprie
ponitur in vo / sicut magister dicit multa vera auctoritate in loco ubi allegatur / ordo et ultimus
dicit expertali visione non sit maius gaudium essentiale malique eorum / sed videre
hoc quod vident mutuo gaudia sua essentialia / habebunt plura gaudia / vel intuitus
gaudium amici essentiale / sed non oportet / quod ulterius perfectius gaudium amici non vult vel plus gaudeant /
quia de hoc quod vident gaudia amicalia / mutuo inse parum curant Et si alter videret in
alio maius gaudium essentiale quam prius / tunc magis gauderet / quia ante / Et tunc per
scius amicus non magis gaudet de aliquo amici sui bono / quia deinde ut patet per contrarium quod credi-
tur amicus de aliquo maiori bono sui amici sine amicitie gaudio / non plus gaudet quam
de bono sui alterius extali concurrente / ut in argumento tangitur / Et potissime videtur illud
in talibus complexionibus in corpore / quando tunc procedit / quod videtur magis expressus curiositatis ad
experientia libertatis / vel quomodo / quia utilitatis vel commodi / vel dico quod non est possibile
quod beati videant sua gaudia omnia mutuo / et omnibus distincte / Quod dicitur tamen si de talibus p-
cessus per totum in talibus complexionibus visionum et gaudiorum / tunc quilibet videret
in alio distincte infinita / quod non creditur // Ad 2m nego quia / et ad probationem Videtur
quod posset in eodem loco ubi allegatur dicit quod putabis non de differenti admirationis affectionis gau-
dentium / sed ad unitatem rerum de quibus gaudebunt / quia de omni re de qua gaudebit
unus gaudebunt omnes / Ratio indubie et unum intelligendo quantum ad beatitudinem
essentiale / et ideo omnes sunt pari sorte et ipsi. Et sic ut dicit Augustinus loquitur / ubi dicit omnia
dolis (?) sit in dispari claritate par gaudium vocavit ergo gaudium par / et quando aliis
aliud de quo gaudet beatifice essentiali beatitudine / ex quo quod mater tenerrime
diligens filium / solet dicere / ipse est totum gaudium meum // Ad confirmationem patet dicit quod

q uera illa aug'[i] sunt uera ad vim vocis | s(ed) expressa z dileccionis caritatis | Et pon
plarez no intendit aug' grande addicione | z quia d'ind | intelli talis aliud diligere
sicut se | Tercio q(ue)ritur | sa(l)tis beatus de gaudio alterius aliquo modo gradu gaudii gaudet Et
unde de gaudio alterius plus illi tanto gradu | z r d' zo z q'to | g° no sunt multitudinis
equalium gaudiorum in eodem | q(uo)d no q(uod) vim | Secundum conformiter ad ultimam solucione
p'e ronis q'on(em) to[ti]us sicte | z dico q(uod) beatus no distincte simul gaudet d' omnibus z sint
gaudiis | s(ed) d' tot q(uo)t p(er) una vice | z d' omnibus simul uno maiori gaudio | z iuxta distincte
de uno mit d' alio | sicut sibi placet | uel sic q(uod) iuxta unus beatus z ibi suffic(it) prius | alius alia
vice | no z em visile | qui corpus habitatio habeat beatos aliquos importet distancie |
qua(n)ta ad amores z passiones talium gaudiorum | z q(uo)d prius omnibus est prius in verbo
z chri sunt etiam ei corpe viciniores | qui h' in terris magis preceptis eius implendis
animo appropinquabant | sicut ad literam forte verum sit | quia i domo patris mei mansiones
multe sunt | nullus tamen ibi angustia artabitur | qui poterit p(ro)vicas sicut volet | z sicut
iudicabit dignum z iustum accedere | iuxta propius iuxta distancius | per exigentiis meritorum
z videre sicut placebit | Alius doctor | ut allegat adam | p(ro)bat dicat ad confirmacione
iuxta priori exposicione ad eam sciendam | accedo quod sermo aug' z caritatis dileccionis | uel no
z intelligendus de vi vocis | sed p(ro)ut p(er) glosari | quia caritate perfecta z q(uod) nullus minus
diliget aliud . no minus perfecte implebit illud preceptum diliges proximum z c | quod ibi magis
diligitur illud quam si unus i via diligeret aliud sicut sicut se ipsum | propter tanta perfectionem
dileccionis dicit p(er) quod nullus minus z c | ut s(ed) quod beatus equaliter diligat quemlibet minus
bonum z magis bonum | s(ed) magis quemlibet bonum diligit | quam quemlibet h' se ipsum | z ita perfecte gaudet
quilibet ibi d' alio | quod ad abundanciam dileccionis perfectionem dicit p(er) | no aliter gaudebit quemlibet
z c | Vel dicendum propter iam responsione adde | quod aug' no volt dicere | quod d' facto ita erit s(ed) quod in
illa perfecta caritate | tanta erit materia z occasio gaudiorum | uel p(ro)p(ter) natam actiue
principiare equalia gaudia | quod tamen gaudebit quilibet | quantum poterit capere d' gaudiis
talibus | etiam p(ro)p(ter) illud ineffabile gaudium dei | d' quo beatus sine estimacione plus gau
debit quam d' se | z d' omnibus aliis sanctis | Vnde subdit | absque dubitacione aput me
quilibet replebitur etiam infantis nouiter baptizatus gaudio respectu dei in aliquo specie | quoniam
in i'a s(ed) z iua capax | sine iniatulo simul sua aia | Et secundo sufficient naturalia ad plus
capiendum sine iniatulo | plus haberet | z ita etiam erit d' aliis speciebus gaudiorum | Et licet ibi man
siones multe sint | quia dicta secta primiorum | tamen quilibet in spe qua primiabit sine
inspira comparte dantis primiabitur Et loco oprime d' aug' | ut no sufficiat ibi | tota
mens | tota in cor Stat ergo solucio prima ultimata in hoc | quod quilibet beatus habebit
unum d' gaudio quantum s(ed) naturalia p(er) capere | z si sufficeret prima naturalia ad plus capiendum
plus haberet | sine iniatulo quantum est ex parte dantis | z corpus q(uo)d sunt ibi occasio gau
dii | Secundum propter summitatem ponderis | no oz quod respectu cuiuslibet equaliter beati | ab
alio | arrestat equalis gradus gaudii | s(ed) sufficit quod in p(ro)p(ri)o respectu pauli arrestat

aliquis gradus [e]t tamen [illegible] altius [illegible] remissius / et ex omnibus
gradibus possibilibus / augebitur gaudium / ita quod ex eis surget unum gaudium / quod continue intendi-
tur usque ad diem iudicii / et tunc tota capacitas actualis et propinqua erit repleta gaudio
ar 9o actuali / sicut nunc est repleta essentiali / Ratio 9o / Utrum in angelis bonis motus precessit
primum tempus / [illegible] et [illegible] quod per unum actum meritorium fuerunt confirmati / prima
pars probatur non velut [illegible] probabile / quod voluntas simul creata velit [illegible] et
mutabiliter perfecte et imperfecte / volitio ordinata in aliud / et volitio non ordinata in
aliud [illegible] dato [illegible] conclusionis / [illegible] / non [illegible] / et [illegible] / quod velle primo
motu et velle mutatur / quod velle libere et [illegible] / ita quod possit non velle / [illegible] confirmatio
[illegible] et velle imperfecte / quia [illegible] via [illegible] in adimat [illegible] primum [illegible] velle primo
primi et velle [illegible] et [illegible] / et perfecte / [illegible] perfecto et non adimat in aliud [illegible]
[illegible] / Ratio pars [illegible] a [illegible] sic probatur / anima a corpore separata
si [illegible] nullo beatitudinis statim beatitudinem consequitur / nisi aliunde sit impedimentum
sed angeli non [illegible] perfectionis quo [illegible] dignitatis quam anima / ergo et angeli
pari ratione in primo actu caritatis [illegible] nullo beatitudinis / ergo [illegible] non fuit [illegible] aliquod
impedimentum / statim ad beatitudinem pervenerunt per unum actum meritorium / ergo [illegible]
ad illam partem / [illegible] anima [illegible] et angeli equaliter ad beatitudinem ordinantur / [illegible] perfectio
[illegible] equalis angelorum / sed anima separata a corpore per unum actum caritatis [illegible]
in sua beatitudine / nisi aliunde impedita fuerit [illegible] ita quod anima [illegible] a corpore [illegible] solum
unum actum meritorium [illegible] in corpore [illegible] beatitudinem si non impediatur [illegible] pena pur-
gatorii / ergo pari ratione angeli per unum actum meritorium receperunt finale premium / Secundum
cor[m] angeli boni post [illegible] quam primum / et angeli mali post [illegible]
culpa quam damnationem / [illegible] quam illi [illegible] fuerunt in via / quam [illegible]
et non potuerunt mereri / nisi in via / ut dicitur / Secundum / non [illegible] opinio dicentium
quod angeli meruerunt suam beatitudinem non tamen motu precedente sed sequente / patet ex
[illegible] / quam motus in angelis [illegible] precessit primum [illegible] / [illegible] sicut opinio [illegible]
[illegible] / non [illegible] opinio dicentium motum in angelis non precessisse primum nisi [illegible]
sicut opinio [illegible] / et patet [illegible] ex prima parte conclusionis / [illegible] actus quo angelus
meruit suam beatitudinem aut fuit idem actus [illegible] actu beatifico / aut distinctus
[illegible] / [illegible] idem [illegible] causa merendi et premiandi / quod est contra [illegible] / quam actus meriti
tendit [illegible] / actus autem premii non tendit in aliud [illegible] / Si autem fuit
distincti actus / tunc non fuit in eodem instanti / [illegible] instanti / non possit esse [illegible]
via et termino simul / Tertium [illegible] / angeli boni meruerunt suam confirmationem per unum
actum amoris / patet ex [illegible] parte conclusionis / quam angeli boni suam confirmationem meruerunt
per unum actum meritorium / et [illegible] non fuit nisi actus dilectionis et amoris / quo ad
[illegible] capite [illegible] / [illegible] pars [illegible] angelorum / in pluribus locis / ut patuit
Dic 9 dicta [illegible] / [illegible] dicta / et primo [illegible] prima parte [illegible] ante [illegible] ultimo

vbi dicit Alius videtur quod beatitudinem quam receperunt angeli pro firma conversione
tunc apposita non meruerunt dicentes quibus tunc non fuisse collata gratiam ad
merendum etc. Et subdit Magister Rationes michi magis placet fateor Ex quibus verbis ma-
nifeste patet quod non fuit de intentione Magistri angelis nullum processisse tempore primum sed quod
Ratio non est impossibile attribuendum istis spiritibus sed impressionibus et quod primo mane et ad tempus va-
cant vltra sua persone Contra tamen potentiam rationis homo difficilius operatur
quam angelus quia homo non statim assumat post unum actum eius meritorium et nec
angelus prima post actibus patet quia angelus non habeat dispositiones tantam et impeditam
sicut homo Ratio vero potest sed quod angelus in primo instanti sue creationis perfectius fuisset beatus
quam quod supra dicta et prima quod quamvis angelus per unum actum meritorium suam meruit
beatitudinem et sua beatitudo non retardatur sed quod statim in primo post sue creationis fuit in beati-
tudine confirmatus Ratio quod vbi vel tanta distantia oportet esse multa media sed status
beatitudinis angelorum multum distat a statu nature eorum Consequens autem vel vltra est
nimium et oportuit fieri per multa media quod angeli ad beatitudinem pervenerunt etc. III Rn 2
Ad primam rationem respondendo quod Magister voluit quod angeli meruerunt beatitudinem non tamen multa
precedente beatitudinem sed sequente vel per obsequia que post glorificationem hominibus impenderunt
et impendunt Exemplum miles accipit equum a rege non propter actum bellicum quia fecit
sed quia facturus est quos postea mediante illa bellando opinio Magistri non tenet communiter et alii
contrarium sic arguunt nullus actus qui sit vt postea ad quod per tale rationem meriti nisi
prior habeat rationem meriti sed impendere nobis obsequia et actus posteriores et sequela ad actum
beatificum in angelis sed actum non est meritorius ut admirabilis in alio vel iste patet quod
sunt post nostra meritoria Verum quod omnia obsequia que angeli nobis impendunt
sunt ex magna dilectione beatifica quia deum amant et ad illam rationem possent videri
necessario actus quod non est sequela ad ad eius conditionem conditionibus eius ad quod sequitur
patet primo in naturalibus quod forma substantialis et sequela motus alterationibus et tamen habet
valde varias conditiones etc. Ratio quia amor non potest vel patet in moralibus quia dilectio eorum
que ad finem sequitur ex dilectione finis et tamen non conditionem conditionibus actus prioris Alia dilectio
eius finis non potest voluntas explere sed ponderes illam rationem et tamen a dilectione eorum que sunt
ad finem potest ista dicta Magistri ad illam rationem quod licet propter dilectionem beatificam angeli nobis ob-
sequantur tamen quod ea libere faciunt et possunt non facere meritum Verum rationibus communiter per negari
Magistri quia in ratione merendi et premiandi magis actus obsequiorum sunt priores
quam actus beatifici ymmo isti sunt sequela communiter propter obsequia et precedat
actus beatificus per primum generatio Ratio quod ex hoc quod actus obsequendi sit sequela actus
beatifici ymmo solius caritatis habitualis propter illud per illud quod angeli facerent
et facere tenerent posita sola caritate habituali non est sequela actus beatifici ~~primo~~ sed
post et in posteriori Verum quod quibus sine caritate tenere quinque alium tamen quatuor
comede post de omnibus aut corporibus quod caritas est actus obligans nos ad primum deo

primo et premio / angeli quo nobis obsequuntur ex habitu caritatis non ex actu bea-
titudinis / Aliter arguunt alii contra conclusionem primam habent ratione termini / minus ratione vie / quia
impossibile est viam esse ante terminum / Respondetur contra quod in premiando et merendo
conveniens est quod premium precedat meritum / et terminum viam precedat Exemplum a simili / quia rex dat
quandoque militi equum / quod sit eum bene bellaturus / Alii sic arguunt Si tunc angeli decem or-
dinis seraphim non meruissent suam beatitudinem / quia omnes non mittuntur ad nostra obsequia
Respondetur contra quod licet non mittantur exterius tamen mittuntur interius / quia revelant angelis inferioribus
illa que nos doceant / Ad aliud argumentum contra conclusionem secundam primo / quia tunc si deus non fuisset incarnatus
angeli non habuissent beatitudinem per modum meriti precedentibus ut prius / Secundo ex hoc
quod providet quod sit bene usurus gratia accepta non meretur illam / patet quia malus non meretur primam
gratiam / Secundo quod deus providet eum bene usurum ea / Ad tertium non et bene / etiam si plurium
operalium scripturum nunc quibus illuditur quibus quibus operare contigua meretur
gratiam post collatam / et post primam gratiam / Tertio si angeli merentur per talia obsequia sequitur
quod angelus inferioris ordinis multiplicando obsequia merendo posset attingere ad gradum
superioris angeli et per consequens tunc non essent stabiles ordines angelorum / Iste sunt rationes Scoti contra
Scotum / Istis premissis veniamus ad rationes que contra conclusiones arguebant / Ad primam dicitur quod conclusio quoad istud
non tenet / Ad secundam quando dicitur / ut imperfectum et illis spiritibus attribuendum est / concedo illam
et dico quod non est imperfectio / nec fuit / pro brevi morula esse in merito / et ob hoc propter tam nimia
acceptare beatitudinem / Ad primam contra secundam quando / ne quanto tempore eis datum est longior
tempus ad merendum / non facit difficultatem in merendo ad cito vel tarde recipiendum premium
eternum / tamen multi salvantur / qui numquam actualiter meruerunt / ut pueri baptizati / et
si homo decedit finaliter cum uno actu meritorio solum et in gratia / sibi dabitur vita eterna
Ad tertium nego consequentiam / et ratio est quia non potuit primitus in eis esse actus meritorius beatitudinis et actus
beatificus quia est sicut / cum unus sit gratie imperfecte / et alius gratie consummate / unde sequitur quod
contra dicta instantia fuerunt / in quorum uno meruit beatitudinem / et in alio fuit beatus
Ad secundum nec arguitur valet / quia dicitur angelis / quod statim post meritum conceptum / ad quam determinatur /
et ideo videtur nisi unus actus meritorius / qui ea ratione medium dicitur potest / quod secundum ipsum
angeli ad beatitudinem determinatur / Et dixi notanter in ea parte conclusionis / quod multis videtur veri-
simile quod quilibet angelus fuit confirmatus post unum [illegible] hoc enim tenent multi
doctores / videtur tamen quod etiam possit sustineri / quod fuit angelis data una mora merendi /
in qua plures exercuerunt actus bonos ex gratia accepta / ut dilectionis dei elicuerunt
et restiterunt temptationi malorum etc. / et quod in fine illius more premiati fuerunt / et quod forte
sic etiam de aliis fuit in eorum / quod videlicet et mali angeli non primo peccaverunt sed unus post
alium / et quod in celo manserunt usque ad peccatum ultimum / et quo tempore medio multa peccata commiserunt
non solum superbiendo sed et temptando alios angelos / et de hoc intelligatur in Apocalypse / factum est
prelium magnum in celo / per quod intelligitur modo angeli mali multis actibus malis demerue-
runt ut patet / quod angeli in eadem mora meruerint / pluribus actibus bonis

[illegible]

ad maioz ipoz; bitudme / Ronebim pndo qomb arguite patet ereductis

Tercium angl9 in assūpto corpe / possit exercere opa vite / Et ar. q no / ar. p° 55

angl9 no pt assūme corp9 / i. qo psupponit fl9m / arb; q ul vniuē sibi ut

forma / 2° ex angelo 2 corpoe fiet sbalit vnu al / eo q no mag viuificat corpus / q

ala intellectiua / ul ut motor / 2° angl9 omē corp9 / qd mouet assumet / 2° angl9 / 2° ar.

no pt vniri aie / i. ul corpi / tz quā a simili / Et maioz qnid lz angl9 cum aia voli

quā cu corpe / et ambe lla si poss sibi vniē adam ipē possit illabi aie / qb sl9 q

illabi aie / illi soli est possile / q eā cauit / ut dr in ecc l dog b9 / et allega / 3° qua

3° supposito q angl9 assumat corp9 / ipm tn no informat / ul viuificat / i. ul ulld / 3° ar.

opa vite exercet / tz quā q thia opa vite no exercent in el9 corpib9 / nisi a formis viui

ficantib9 / Item thobie 12° / dicit angl9 / cu essem vobiscu / videbar p volūtatem

dei manducare / vn q no vē manducasse / Contra ar. / pa treb angli i corpibus / Oppm

assumptis appuerunt Abrahe comedentes 2 bibentes cu ipso / gen 18 / 2 loth gen 19

q ministros vitatib no dētz simula o / i. cum cederint sē comedē / vē comederunt

Vn aug9 i epla ad desciās / angl9 dq cu abraha comederunt / no ficto fan

tasmate / sz manifesta veritate / Itē vē locuti sunt in corpib9 assumptis / i. vere

comederunt / Item i assumptis corpib9 ad intelligatq enderunt / i. ut q audie [illegible]

runt / Itē dmones legunt gnasse homines / ut merlinu / sz gnare 2 sentie sunt [illegible]

opa vite / igit / Hic erunt duo ar. li / Prim9 d prm li gsto / 2° d illapsu angli [illegible]

vps tu aie / in pmo mat; 2 i aguminti / Quātu ad prm nota / q spus pt vniri corpi [illegible]

mo° prm psu essentialem pntiam / 2 talis vnio no suffit ad assumptione / [illegible]

2° spus pt vni corpi psu essencialē pntia / 2 ultra h9 ut motor solu / qd pl9

2 corp9 sit vnitu spui no dr ab eo assumptum / aliaqn orbis esset assumpt9

a sua intelligentia / Similit si angl9 mouet lapidē / no io assumet ipm / 3° in

formatiue / 2° s dnr / ul qndo vnu cu corpe sibi vnito / sicut for sbalis / cu ma

ter no qndo vnu / sicut accns cu sbo / 4° yppotice / ul vnioe sli yppotice / 2 istis

duob9 mois / s. informatiue 2 yppotice / no pt se angl9 alicui vnie n alicui ipē st

ppry / 2 no possit se dsspiēe / q tamē vnpm ad vnioz informatiuā sit yppotām.

2° 2 notandu / q sm petr d Taren / q. 2. dyt° 8 ue / angl9 assumē corpus / 2 sibi id / 2° dico

iungē / ut motor ē / no ut forma est / No tm omē corpus qd angl9 mouet sibi

assumit / sz solu q° ofigurat operatori / qua meo vult exce / angl9 eu non assumit

lapid quē moui / ut intelligentia suu orbē / vn sz aliquos ad assumptione corpor

ab angelo exig q i d corpus ministro angli sit formatu / 2 heat pprietates aliquas fm

apparentia / inducentes i agnitione sue spualis substancie / ut dz lre vitate

ne qua pndit / nam angl9 no dr assumē corp9 engiumu / q pprietates talis

corpor ducit i agnitoz ppm sspi / 2 no spualis mouetur se // 3° no az vnu / q adh°

q corpus sit assumptu ab angelo / requira ipm esse formatu eis ministio / sit eu

angl9 assumē corp9 motiuu / ut dn sepe audisse / 2° co vr suffice / q angelus /

tale corpus sibi uniat tamquam motor suum mobile ad opa^{os} aliquas mediante isto corpore
perficiendas ut ducat pistas (?) ingnitor sive spiritualis sunt vel ut mediante isto aliquas
operaciones sibi proprias perficiat quas sine isto perficere non posset 3o du Secundo nondum quod quadruplex
est spiritus vivus scilicet divinus angelicus humanus et brutalis Divinus non indiget corpore ad esse nec ad o-
perari Angelicus non indiget ad esse nec ad opa^{os} proprias sed ad opa^{os} eius ad alterum scilicet ad nos Hu-
manus non indiget corpore quo ad esse sed quo ad opa^{os} proprias et ad aliquas quidem posse ut ad sen-
tire et ad alias partes ut ad intelligere quia non intelligit sine fantasmate saltem in corpore
ꝯ du Brutalis indiget corpore tam ad esse quam ad opa^{os} posse Quarto et nondum quod anima
mediante corpore exercet triplex opus vite scilicet opus potencie vegetative et sensitive et motive Secundo
19o p a prima licet angeli sint secundum naturam immateriales et incorporei nec corporibus naturaliter uniti possunt tamen
voluntate corpora sibi assumere et in ipsis sensibiliter apparere Prima pars 4o capitulo patet quod angeli
vocantur in scriptura et sunt spiritus Secunda dicit dyonisius quod angeli sunt incorporei et immateriales
Item angeli sunt eque simplices sicut intellectus humanus ut primus sed intellectus
humanus communicabilis aliquo modo intellectus informet corpus humanum ipse est conformatus dure
materiam et due medie se penetrarent mutuo Secunda etiam pars quod patet est 3o et 2a pars
probatur quod in uno homine fuit legio demonum multitudo scilicet 6666 sed tot corpora in uno
homine esse non possunt nisi se penetrarent Item magis videtur probandum de demonibus
quod habent corpora sibi unita ut possint pati ab igne infernali et a re separate patiuntur sine
corporibus contra demones possunt pati sine corporibus 3a pars 4o capitulo de angelis apparentibus
contra Abrahe Loth Thobie ubi supra et multis aliis sicut Zacharie et Marie virgini Luce primo
contra prima 22a parte 4o tonis sequitur contra 2a pars et prima apuley qua de sbcudo (?) demones
dicit demones sunt genere alia mente rationalia corpore aerea animo passiva tempore eterna pars
qui sunt simules et incorporei ut dicitat augustinus in libro de civitate dei 2o se quod pertinet ponere corpora
demonibus fore coaptata a tempore sui casus in quibus paciantur ab igne infernali
aliqua corpora ipsis esse alligata licet non unita quibus ignem infernalem a quo
cruciantur secum circumferant propter ipsis corporibus a tali igne pati possunt et ipsum per corpora
secum circumferre contra ipso collatabilis 3e pars 4o angelus non assumit sibi corpus ce-
leste sed similiter elementare vel mixtum imperfecte 2a pars patet quod angelus assumit sibi
corpus ad operandum et apparendum Cum assumere corpus sit aliquid quod adesse sumere ut
ipso utatur sicut instrumento ad aliquas opa^{os} explendas sed non possent nobis apparere
nec ad nos operari in corpore celesti cum corpus celeste non sit alienarum impressionum sus-
ceptibile scilicet condensacionis et rarefactionis figuracionis et coloris nec est efficibile
similitudinibus illorum quod per quod veniunt apta talem 2a 22a pars patet quod angelus assumit corpus
mixtum aut generatum ut cadaver mortui aliquando aut ipse met format corpus quod
assumit non tamen mixtione perfecta alioquin in reducere materia non posset tam cito virtute
creata corpus perfecte formari sicut angelus assumit corpus in Raphaele nec potest corpus per-
fecte formatum ad dispositionem hominis resolui nisi cadaver sed corpora ab an-
gelo assumpta non resolvuntur in cadaverem sed subito disparent ut Raphaele Et dicitur

hic petrus de Tar(antasia) / quo assumit angelus corpus vel mixtum ex quatuor elementis formando vel
ex aere puro / quod non esset coloris susceptibile / sed diversimode corpus confusione non commixtione
corporis unius figurando / condensando videlicet in una parte plus / quam in alia / et producendo
diversos colores / sicut est in collectione nubium ad radios solis / sic diversa colorando aerem / et ideo
agens secundum passivum passit eius dispositio quod actio quod appareat in forma hominis / vel alterius animalis
quod ipse negat / Sed cum possunt vapores vel nubes concavari taliter / ut in cadente lumine desuper fiant
apparere diversorum colorum / quare non aer purus / ita non oporteat in assumpto corpore esse veros
colores / et responsio sit dicendum quod communiter tenent doctores quod angelus non est pars corporis et ducere formam
spiritualem vel actualiter . nisi motu locali applicando activis passiva / et ductibus formatum passiva
Dicunt etiam scoti et alii talia esse imperfecte mixta / qualia fieri possunt ab agentibus naturalibus
quasi subito facta approximatione elementorum / cuius signum est / quod dimittente tali corpore non durant
tamen aequale perfecte mixtum esset / in uncte et solubile / ut dimittente corpore assumpto
a Raphaele perfecte effigie non remansit cadaver / sed talia statim resolvuntur in elementa propter
mixtionem imperfectam / Contra primam partem quaestionis arguitur primo / pro parte / in Omelia epiphanie dicitur iudeis
tamquam ratione utentibus / rationale animal id est angelus apparere debuit / quia angeli sunt animalia et
perfectius corpora animata / Item quia gregorius vocat angelum animal ac sublime officium vel sicut aliqua apparuit
non natura / Secundo nabuchodonosor super cantica dicit / denique in solo deo sit immortalitas ita in-
corporeitatem / Item quia bernardus caput incorporeitate quidem non solum ut probat natura corpor-
eam in diligentia in operando / complicatatem seu compossibilitatem / in quantum quando
plus cum deus nullo corpore indigeat in operando in hoc loco / Tertio quaecumque doctores dicunt
angelos et omnes intellectuales naturas corporeas dicunt / ex loco circumscribi / licet non carne
subsistant / Item quia intelligitur quod possunt corporeae non absolute incorporeae sed comparatione ad spiritus
dicuntur / quod per se quo continetur loco / Quarto nobilius vivere et vivificare est quam alterius vita vivere
quam vivere ipsa tamen Augustinus et anima humana vivat ipsa et corpori vitam influat / ipsa
nobiliori modo vivet quam angelus sed angelus non vivificant corpus / Item quod influere
vitam effectiue et formaliter nobilius quam tantum sed formaliter influere et tamen sicut est no- [marginal note]
bilius quam tantum / Contra primam dicit contra argumentum in parte angelus de... dei / Sed igitur iste
corporalis et tactum noxius quomodo in ea et pro ea spirituum malignorum / nisi quod sunt quaedam
in demonibus corpora / sicut dictum visum est / Item idem 2o super genesis capitulo 2o / ut allegatur
in disputatione 3a Hugonis super isto Iob 4o de lucifero / Quod et ipsum figurans dei dicit non eius
naturam transfiguratam esse / sed corpus aereum quod illius voluntati aptatur deus / unde a quibusdam
ipsorum penam dicunt vinciunt ipsis corpora / in quibus patiantur vel saltem quod eos torqueant
Item nisi haberent igne infernali semper eis coaptatum et alligatum non semper ha-
berent penam sensus / oppositum est in finibus / vel in inferno et exterioribus ardoris ignis / Responsio
ad primum / quando angelus loquitur in quiescendo non diffiniendo / Ad secundum quod virtute opinionum
aliorum non sententiam propriam / Contra oppositionem collateralem et partis conclusionis
argumentum . primo organizando vel circumscribendo est conformando suo motori sicut angelus et animabus

et impassibile propter naturam / Secundo ratio quia est corpus ab eo assumptum / propter quod non elementare sed celeste
Secundum quod instrumentum vel organum / quia proportionatum motori quo ad aptitudinem motus sed non quo ad
naturam / nisi sit instrumentum naturale / quale non est corpus [illegible] angeli / Verum sufficit quod sit sibi
proportionatum [illegible] et loco ad opus ad quod assumit / Secundo si angelus assumeret corpus elemen-
tare / vel grave quod violenter movetur sursum vel leve quod violenter movetur deorsum / assumit in
[illegible] / Respondeo / quod assumit corpus mixtum / Et si assumeret simpliciter grave vel simpliciter leve / non esset
difficultas aliqua / licet enim tale corpus violenter moveatur / non posset tamen ipse angelus propter
improportionatum excessum virtutis motive / Tertio si angelus possit assumere cadaver mortuum / non
[illegible] quo illud a putrefactione fetore et corruptione preservat / Respondetur aliqui / quod quia
corpus assumptum ab angelo non est omnino mixtum [illegible] / sed [illegible] non [illegible] putre-
factioni / [illegible] non [illegible] ratione imperfecte mixtionis / vel ratione [illegible] angeli
[illegible] corpus imputrefactibile / Aliter dicit Hugo / quod angelus potest corpus sibi assumptum
preservare ab illis per virtutes contrarias applicando eas debitis passivis / ut [illegible]
vel forte [illegible] modo quo de elementarique [illegible] / [illegible] probabilius / Quia cum
putrefactio fiat per resolutionem calidi intrinseci a calido extrinseco / [illegible] et tempore [illegible]
[illegible] fieri non potest / non fit putrefactio / angelus potens continere calidum intrinsecum / ne eva-
poret / [illegible] potest preservare a putrefactione / et per consequens a fetore et corruptione / potest etiam [illegible]
applicare aliqua preservativa et prohibitiva actionis corrumpentis / Quarto an corpus as-
sumptum ab angelo saltem bono sit perfecte mixtum [illegible] veram formam [illegible] / nam
angeli [illegible] nulla [illegible] / [illegible] talia
corpora qualia [illegible] videntur / Item [illegible] forma / [illegible] demones noverint semina rerum
[illegible] producere [illegible] effectus corporales / sic et angeli sancti / et non vide-
tur quare talia non producerent / sed ponunt sub [illegible] et non vere apparere vellent
Respondeo [illegible] angelorum educi potest [illegible] vegetabilem [illegible] ut [illegible] ministrare / et quod
[illegible] angelus [illegible] in nobiliori corpore [illegible] corpus [illegible] quo ad [illegible]
apparent [illegible] producere / Respondeo ad primum [illegible] si angelus bonus assumit
corpus [illegible] humanum / non [illegible] excepto [illegible] / sed non assumit [illegible] ad [illegible]
[illegible] homo / sed ad [illegible] / et [illegible] sibi / Ad confirmationem dicitur / quod [illegible]
angeli boni [illegible] semina rerum possent producere corpora [illegible] assumerent
[illegible] corpora aliorum [illegible] assumunt / tamen cito formas
non possent / [illegible] formas [illegible] / Ad [illegible] ullam [illegible] sen-
sitivam vel vegetativam / [illegible] aliqua [illegible] vel [illegible] / potest producere nisi
mediante natura solo [illegible] motu locali applicando passiva activis / et non possent tam cito
producere [illegible] corpus [illegible] / [illegible] / Sed hic dubitatur
An deus apparuerit aliquibus in corporibus assumptis [illegible] sicut angeli / quod [illegible]
[illegible] appellat Moysi dicebat [illegible] Exodi 3° / vel [illegible] ille fuit deus
vel [illegible] / Item augustinus 2° de trinitate probat deum apparuisse in speciebus corporeis

de corpore mortuo

Dubium 2

An deus apparuerit aliquibus



Mo^m

ut allegat m. dist. sua | Et non solum deus in assumptis corporibus apparuisset, sed etiam veteri
testamento facta sunt missionibus visibilibus aliquando per se divine substancie dicunt sancti | Et videtur petro
de Tarent. | quod deus nunquam apparuit homini in propria forma | sed in specie extrinsecus visibiliter |
| quod probat m. dist. sua | per illud Exo. 33° | non videbit me homo et vivet | Et id. 10 p°
de Trinitate vidit unquam | Christus apparuit in forma sibi unita | nisi de corpore | ymo non vidit
assumpta | sed mediantibus angelis | deus enim sic ducere sue providentie illuminat homines
mediis angelis | ideo et ad hoc opus et forme corporales format et movet mediis angelis
| sed in ipsa sit aliquo dicatur | Ita angelus assumens corpus aliquid intendit ...
virtute propria | et tunc ipse dicitur apparere | aliquando virtute superioris angeli se illudunt ...
tunc dicitur apparere | aliquando virtute divina | et tunc deus dicitur apparere | Ita sunt modo
virtutibus qua volt movere | coaptat figuram et motum assumpti corporis | Ideo sunt ...
angelus apparens moysi | aliquando appellatur angelus aliquando deus | ut tangitur glo. Exo. 33°
| et sunt hoc procedunt rationes ex parte qualibet dubii | Ad rationes in oppositum dicitur | quod apparitio differt a
missione visibili | quia apparitio importat solum effectum exteriorem | sed missio etiam interiorem
qui non fiebat in illis apparitionibus | Secunda quaestio | Utrum angelus in corpore assumpto possit exercere
omnes operationes potentie motive | non tamen possit exercere operationes potentie sensitive aut vegetative nisi
illud aspectat in solo motu | Prima pars probatur | quia corpus assumptum ab angelo obedit
precipue quo ad motum localem | et eciam possit movere corpus non assumptum | Secunda pars declaratur
quia ad operationes utriusque virtutis sufficit | et organum perfecte mixtum | quibus deficiunt | ut patet videre
tibiles | et organum perfecte mixtum et animatum quod non sunt ibi | Et de vegetatiis patet |
quia non potest nutrire corpus assumptum | ut deus [illegible] cibum quem [illegible] ... operationes ... nate
sunt convenire composito animato | ut corpori mixto | quorum neutrum est ibi | Et dicit
hic petrus de Tar. | quod angelus in aliquo corpore potest ... facit anima | ut motor tantum | sed non ideo
quod perficit animam sicut [illegible] operationes [illegible] sensitive et vegetative potest ab anima
ut motor tantum | completum non est | et ab anima ut est forma | Ex prima parte conclusionis
sequitur primo | quod angelus possit assumptum corpus movere progressive | et quasi ... patet
2 ... corporis perfecti solo motu | Secundo sequitur | quod angelus in tali corpore potest formare voces simile
humanis articulatas ... | quia etiam fit solo motu | Tertio sequitur | quod licet angelus
3 possit movere palpebras oculos manus et pedes assumpti corporis eo motu quo vero
hoc motu potest corporaliter videre aut tangere aut aliter sentire | prima pars patet ex deductis | Secunda
4 patet ex secunda parte quaestionis | Quarto sequitur | quod angelus assumptum corpus movens et dirigit in movendo per
certam viam | et ad sua opera solo visu intellectuali | et non corporali | patet quia nichil videt
visu corporali | sed solum intellectuali | Quinto sequitur | quod licet angelus ad interrogata dictante
videat in aliquo corpore | et respondens in aliquo corpore et respondens negationes
promittit loqui per vocem | ipse tamen voces colloquentis non audit corporaliter | sed solum in-
tellectualiter | patet ex secundo conclusionis et secunda parte quaestionis | videt hic Scotus | quod quoad agg...
qua visere | differentibus particulis videndo vel audiendo sicut dictum est | quia intellecto ||

1^a 2^9

tor^m

Secundo sequitur quod licet angelus in aliquo corpore possit exercere omnes operaciones potencie vegetative quoad eam que consistit in motu locali, non tamen illas que consistunt in perfecta alteracione vel immutacione propria proprie dicta. Nam potest assumere cibum movendo maxillas masticare et in ventrem traicere, sed tamen potest cibum perfecte decoquere et transire [illegible], licet forte imperfecte possit ipsum alterare applicando aliqua exteriora virtutem alterandi. Tercio sequitur quod licet angelus possit corpori addere apponere ut maius, non tamen potest ipsum vere nutrire vel augere. Quarto sequitur quod demon in assumpto corpore non potest agere ad generacionem nisi motu locali applicando forte semina ab aliis separata et abscisa. Et pro quo notandum quod ad generacionem concurrunt multe operaciones. Primo generacio seminis que precedunt digestiones perfectam; semen enim naturale est superfluitas 3e digestionis que est perfectissima. 2o generacio seminum mutua applicacio. 3o ipso existente in matrice conservacio sub qualitatibus et virtutibus requisitis ad disponendum embrionem. Primum illorum non potest demon quia non possit perficere digestionem. Similiter 2m potest, nam potest assumere corpus mulieris et in ipso fieri succubus alicui viro et eius semen excipere et postea mutare figuram mulieris in figuram viri et sic fieri incubus mulieri et immittere ei semen receptum a viro. Sed potest tamen semen tempore medio se conservare ut non amittat suam qualitatem naturalem propriam, potest fieri generacio, ac si immediate infunderet conservatum a viro. Et sic non attingit potencia generandi angelo in assumpto corpore, non quod bono, nam absit cum talibus vilitatibus se permisceant, sed demoni ut dicit Scotus. Non tamen proprie generat, cum facit ibi nisi localem motum seminis. Non producitur fetus propter hoc generatus a demone sed ab illo cuius semen suscepit. Et hec 3 secundum sententiam Scoti et Petri de Tarantasia. Queritur hic utrum demon possit gignere et parere. Aliqui dixerunt quod non. Scotus dicit audisse in Normannia quod sic, quod populus ut fertur dicit [illegible] mulieri insufflat ad vas quasi matrici formatum in corpore assumpto et illud fovebat in qualibus disposicionibus et virtutibus sub quibus esset in matrice mulieris et ex virtutibus activis naturalibus et debita applicacione ad conservacionem [illegible] et faciet quod [illegible] facit natura ad concepcionem et conservacionem, et tunc fiet incubus viro. Potest generare quasi sicut [illegible] populare et demone gignere fetum vere mulieris. Conclusionem pertinens consequenter et eius contra ar[illegible] primo sic: sicut anima assumit corpus apte organizatum ad motum ita ad sensacionem et vegetacionem. Igitur sicut mediante corpore assumpto potest exercere opera potencie motive ita eciam vegetative et sensitive per racionem. Item aliis in corpore assumpto apparent sensitiva et ambulare et sic magis [illegible] et pedes sic [illegible] oculos et aures. Secundo Nicolaus de Lyra in primo visibile est. Quando assumit corpus apte organizatum ad operaciones potencie motive progressive id est pro perfecte mixtum et sufficienter dispositum, spacia et rapida et esset adaptatum. Unde dicit Scotus quod angelus non habet actus potencie motive organice quod potencia motiva animata et eius actus et actus exprimendi sicut actus cognitive vel vegetative, sed potencie motive progressive qua potest movere ad locum non excedentibus eius virtutem. Ad primum dicitur quod licet quo ad extrinsecam apparenciam appareat habere manus et pedes sic habebit non tamen perfecte organicas

Dubium

Dlr2 [illegible]

57a

Egregie domine doctor et magister providende sitis
hodie hora xiima in Stuba dominorum magistrorum maio
(artistarum)
ris Collegii ad tractandum et consultandum de quadam
abusione + ~~[illegible]~~ que in bursa Canonistarum per modernum
(in bursa universitatis) (quendam)
et de seniores ~~[illegible]~~ inter alios tractatur. Et etiam de mo
destatione bursae pauperum in edificiis universitatis et
ceteris

Egregie domine doctor et magister providende sitis hodie
in medio hore post tertiam 16 ... in Stuba dominorum magistrorum
maioris Collegii ad tractandum et consultandum de
quadam abusione que in bursa Canonistarum per
... seniorem in juniorem universitatis inter ...

Munusculum hoc exile: E. 576

D. Doctor, grato E. tua suscipe velit animo, verum in posterum quic- quid, obsequii, et officii, amicum, ab amico, oportet expectare, id de velim tibiipsi, De Me polliceare, Vale Nestorios in annos &c

nutrimentum quo ad musculos 2 nervos etc. / Et de organis sensitivis 2 vegetativis / Et si supponitur
quod organa corporis assumpti ab angelo essent omnino taliter disposita sicut organa hominis
vivi / angelus tamen ista non ministraret / in [illegible] cibus sentiret / in tertia non essent frustra
quia angelus secundum Bonaventuram / non solum assumit corpus ut instrumentum ad operandum / sed etiam ut figuram qua
ad se ostendat / ad quod non valet sibi corpus non organisatum ad similitudinem corporis humani / adminis-
trat [illegible] appinna / 2o angelus recipit species in oculo assumpti corporis / quod sic probatur / videtur quod
mediantibus illis possit formare visionem / Et fundamentum [illegible] quia licet eius species coloris et lucis re-   2o ar
cipiantur in oculo corporis assumpti ab angelo / non tamen angelus / Praeterea dicitur / possunt secundum
species medias sensibiles 2 intelligibiles / ad sensum [illegible] non quia / eo quod ad formandum visionis non sufficit
receptio specierum sed requiritur debita dispositio organi / et ipsius perfectio / angelus autem non per-
ficiat talem oculum 2 vero oculus / sed etc. proprie perfectione veri / ut organum sed instrumentum
/ Non angelus clauso oculo assumpti corporis / ita bene videt / sicut aperto / 3o utrum   3o ar
operationes consequentes proprietatem speciei sicut operationes consequentium proprietatem generis / ut si [illegible]
proprietatem hominis / sed etiam proprietatem animalis / Sed angelus sicut in assumpto corpore videt et
loquitur / quae consequuntur proprietatem specificam hominis / igitur similiter quae ad consequuntur proprietatem generis /
Sentiunt quod videre ut secundum dicit modo exteriorem [illegible] / 2 [illegible] non est proprium hominis
sed angelus potest videre / sed ut dicit [illegible] actum interiorem consequentem existentiam animae / in corpore ut
eius perfectio / sed non dicitur angelo / Quarto ad materiam notandum / quod angelum illabi animae 2 ipsum   2 ar
facere [illegible] animae / potest ymaginari quadrupliciter / Primo / quod angelus sit virtualis animae   1.
suppositio / 2o quod informative / et istis modis non potest angelus [illegible] illabi alicui   2.
/ ut dictum est in precedenti articulo / licet per absolutam potentiam dei sic posset illabi alicui / quod sit in
animam potius [illegible] supra voluntatis / Tertio per solam per coexistentiam   3.
sic illabi / ut illapsus 3 angelus / [illegible] coexistit / sic unus angelus illabi potest alteri
angelo / ut multi homines / sed modicum opinionem doctorum / Quarto per coexistentiam / et quoniam   4.
intime operativa quod operationes illius ab angelo dependeant / et quod in operando dependeat
ab angelo / [illegible] quod angelus coexistens substantialiter [illegible] eam possideat / sic aliter ad
[illegible] causali / possit eam [illegible] actum
velit / [illegible] / 2 etiam sic [illegible] ut cognoscat [illegible]
[illegible] volt [illegible] cognoscere [illegible] actibus [illegible] illapsu angeli / [illegible]
[illegible] doctores [illegible] ut dicit Bonaventura / quod illabi alicui [illegible]
[illegible] intime operatur in illo / 2o notandum quod illabi [illegible] dupliciter [illegible]   2o dr
[illegible] illabi [illegible] alicui [illegible] ut [illegible] esse
[illegible] illud [illegible] ab ipso dependeat in esse 2 agere / Sic illabi
[illegible] alicui / [illegible] ut [illegible] ipsum [illegible] agere / [illegible] quod sit sibi [illegible]
[illegible] licet angelus possit [illegible] animae [illegible] coexistere / non tamen [illegible]   pa 9o
ut alter [illegible] illabi [illegible] anima [illegible] coexistit corpori humano /

et aie et q̄ua cum aia informet corpus et anb pz p augu. ... diuinatione demonum di
cente quod demones sua subtilitate corpus hominum non sentientium penetrant. 2a pars
pbatur quia non potest angelus se sic intime aie sicut alij spiritus quia per dei potentiam aia posset
esse et operari preter illi angelo. cum deus semper eternum possit angelum uel spiritum conseruare sine angelo
29° et sibi coefficere se per omnem actum quem coefficeret sibi angelus ut notum est. Ad questionem licet viso quod
angelus possit active illabi aie. Respondet doctor ab... non tamen dicimus quod ... ex parte sui na
prima pars probatur quia non video quare deus possit angelum sic intimissime aie ut omnes operationes aie
ab ipso angelo efficeret et aia in operando ab ipso dependeret. Sed non ... quid obstet
cum deus possit dare omnem eternum causalitatem et omnem actum aie angelo uel alteri creature.
Et 2a pars probatur quia si de se ... 2 quia consequens possit sic illabi aie. ipse non modis possit nosce cogitationes
et affectiones aie quia ipsa mouet ad eas quia principaliter primo principaliter efficeret. Item si demon
posset illabi aie tunc posset ei fieri ... hominibus potentibus et posset rone et voluntate
damnare et ad malum flectere sicut vellet. quod ... patet quia ... deus rone illap
sub aie omnibus eius vires conseruat rectificat et ad bonum trahit. Sic augustinus ... ad pe
ror^m ... dicitur. De primo ... quod licet demon possit sensum humanum aut intellectum illudere
non tamen per cogitationes proprie immittere. prima pars patet per glo. ... 1° .d. dyabolicis
figmentis predictorum oculos illudebant ut eos in sua specie ... alie viderentur.
Et pe augustinus 18 de ci dei .d. ... esse ... et onera ad ...
loca detulisse. quod autem sunt illusiones demonum reputata. Et in libro clementis legitur
quod Symon magus fecit ... clementis ... Symonem ita ut uxor eius et filij
eum fugerent. 2a pars patet ex quo ... si proprie immitteret cogitationes tunc quo ad ... illaberetur
aie et tunc faceret nos malum cogitare cum vellet et ... similiter nos a mal
cogitationibus cessare. patet contra ... bedam in glo super ... intrat ... os
non coinquinat aiam dicentem ... non ... malarum cogitationum ... Et quod licet
2m licet demon possit suggerendo malas affectiones uel cogitationes in nobis aliquo modo incendere
non tamen per ... proprie immittere imprimere. Prima pars patet quia per tamen ... quia ... nobis
opponere obiecta turpia ad turpiter cogitandum et appetendum nobis ... 2° male
affectioni uel cogitationi quasi pabulum ministrare. quod est ea aliquo modo incendere.
na ... et ... incendere ... a corporibus ... incorporibus aut
incendere. sed qui administrat materiam ut ... applicat ignem ut ... formam ut
ignis incendit fornacem. Sic in spiritualibus dyabolus potest incendere malas cogitationes
ministrando materiam uel applicando nobis ... sed non imprimendo nobis illa ... ad ...
3m ... malarum cogitationum non ... et plus affectionum. Et quod licet demones
non possunt nos compellere ad male cogitandum uel appetendum patet ex dictis et ... dicentem
violentia non possunt inferre in nobis ... impressiones suscipere et vocat ibi
... malarum cogitationum uel affectionum ... dicta in precedenti ...

Nolentibus aut p malas affectiones ul cogitaões / no intendi compet se eta bonas / vn
Bouen / volenti dist malas cogitaões effuge cauendum z ne a bonis recedere / qd con-
suetis in bonis facilius est / quam pt malis in fedis cogitari / Contra pma ptem pe Ar²
sunt ar: pmo / angelus no pt coexiste puriar corpi humano / i ur sptum / aug p
glo sup abac 2° / dus in templo sco suo / aut spalatis aspide pt quando spus
intrare esse no pt g° nuq in corpe homis / 2° Bed sup i° act v Cur temptauit 2° ar²
sathanas cor tuum / ut allegat an dist gua / dt comples sathanas cor alicui non
quide ingrediens i eu ut usum eius ... / Ad pm r glo uult qd no pt demon esse Ex²
intra corp placo / intima eius influendo continuatem z psistune / ad quo stat qd pt cum
coexistite / 2° ar oppositi ponit varium / qd no nuq pt esse in placo puriar ppua
... / qua dat ultimalio corpe / Ad 2m dr p ... qd eu sum ... ingredia homis
z pous coexistat aie eius z corpori / patz d' obsessis / Contra 2am eiusdē / 2° arg Ar²
simil / ar p glo sup i° luc q° Certe homo cuius dnor / dat pinueat dyals vnde
exiueat xpus Sz xpus exiueat d' apud / i quo dyals intruit / 2° demon impt... 2°
applicata aie ... in obsesso / i sm to ... psimulat / in ipa / z pous illabi
3° sicut ho effici templu dei p gratiam / sic dyali p petm / vbi pg sunt gratia 3°
pg est culpa / g° ... vbi pg habitabat deus pt habitare dyabolus / Ad pm Ex²
r qd glo uult qd vbi pg sunt gratia ibi incipit esse malicia / Ad 2m r Bouen
qd intelligo d' ... spuali / pt hanc ... qd demon si se to... applicare anime
sic aut no pt intelligi d' applicatoe ... spuatud / qz no sunt spuales / Sz d' appli-
catione ... no ... qz in ... z magd° virtutis z ... / Ad 3m videtur
idē ... culpa / vbi sunt gra ... non ... pt dyabolus / vbi sunt
... z gra a deo / qua culpa a dyab° / nam gratia z a deo / ut pute z ...-
ente / z intime opante / z medullas affectionis penetrante / ... hebreos q° ... vivus
... dei et efficax / ... culpa a dyab° / ... sicut a suggerente / z impellente ...
instigando / et petm no ... puat / io ... no ... illabi ... ponit
corrupi / Contra pma ptem p(ri)m(i) ... 2e ... d' ... ul intellectu / no pt Ar² 2°
sine errore / ... no ... obiectu ... / Item qn dyals facit hominem
apparere asinum / ... faciat similitudine asini / ... oculo / ... no pt ... / nisi ab
asino / cum no fiat ... / g° ... asinum / z ... ludificatus / aut no in inuz
3° qn facit hominem videri brutum / ul similitudo homis puenit ad oculum 3°
z ... illa similitudine recepta / iudicabit esse hominem / z no decipietur / ul
no / ... impediat / ... pt illudatur ul ad corpale obstaculum / 4° / cum 4°
facit apparere qd no est / ul ... mutat obium / ul oculum / ul virtutem / Si obiectum
z ... z no ... ul virtute / z mag mali / cu sit dig-
nior / ... no possit facere ... / no pt ludificare &c. / Ad pm r qd sensus Ex²
exterior no errat ... obiectum / ... dispone organi / medij /

2 q 2o / sed hic admiscere sibi species interiores collatas / vel circa dispositionem organum vel medium
Nota. super solutione aliorum tangentium / Secundo modo ludificat species movendo / quod [illegible] videtur, tribus modis
unus est quod, quia superiores sunt in influencia inferioribus, quas superior species per speciem quam influit
habet imprimere speciebus virtutis exterioris vel interioris / quod tunc [illegible] recipienti sunt magis spirituales, quia quod recipitur
aliquo modo est per modum recipientis / Secundo committit fantasiam modo 2o faciendo / Tertio fluere ad speciem ex
terrenam / ut videatur homini quod videat rem / cum tamen ex rei fantasia forma est organum / sicut in primo
Notandum ab exteriori speciebus abtinendo Cum cuilibet enim sensus [illegible] impossibilia sine specie susceptibili et
sed esse aliquid ad [illegible] specie recepte / illud possit transmitti per potestatem essentie / ut audit
luna in puteo / Quod ergo non lateat demonem nam spectaculum quo speciem recipiat / sed etiam intentionem
naturaliter mentis / unde species exteriores [illegible] per [illegible] / hos modos dicunt aliqui possibiles demoni
et nunc uti uno / nunc alio / Sed quilibet illorum est sibi improbabilis / non enim videtur quod sola
spiritualibus / quia species tales possint imprimere speciebus virtutis / nec videtur quod species ab organo interiori / egrediatur
ad exteriorem sine [illegible] / Et mirum est quo inveniat speculum tam magnum quod in ipso
possit ostendere tot [illegible] / Et quo videtur quibus rem / et non speculum / et mirum est quia interiori re
[illegible] speciei / cum experiamur speciem ab obiecto sensibili separari non posse / Ideo est aliquo modo
magis consonum [illegible] intelligitur / quo possit demon ostendere esse presens / quod non est / vel aliud quam
est / vel non esse presens quod est / Primo facit offendendo speciebus / ut cum fantasiam interiorem / forti obiec
offerentur / virtuti interiori eius fortiter intendenti / illam rem presentem esse vel occulte aliquam
putabat / super quam species quasi [illegible] indicat esse presens / quod non est / sicut freneticis propter fumos as
cendentes ad cerebrum / et commovens fantasiam / ex modica [illegible] indicant se videre preterita
que non sunt / Sic demon per commovere fumos turbantes fantasiam et fantasmata disponere
variare / Secundo offerre speciem / et quod se faciat signum est / quod certum [illegible] non faciunt iudicare
de coloribus / ut surdus de sonis / sed quibus dispensat proprium / Tertium per faciem obviam dimicando
vel pluries species comiscendo / vel organum turbando / ut cum humores sanguinei fluunt
ad oculos / visa apparent rubea / et illud palee et tome ad lumen candele posite apparent
serpentes / Quartum facit abscondendo / quod presens est / impediendo sed virtutem visivam ne attingat
visibile / vel speciem ne veniat ad oculum / Per hoc ad 2m / articulum dicitur quod non est demonem
facientem [illegible] appareat esse asinum / asserentem asinum diuorum / sed per prohabita [illegible]
[illegible] obiecit virtuti interiori tam fortiter ut recedat se asinum intueri / Ad 3m dicitur
quod forte impedit speciem / ne videns videat / vel visus ne percipiat actuum / vel saltem impedit
ne veniat / eius intuitus ad fantasiam / offendendo speciem bruti / et videns [illegible] estimat
se videre brutum / Ad 4m dicitur quod quodlibet illorum sicut sibi apparet expediens / nec est ibi
miraculum / cum non sit vera transmutatio formarum / sed speciem [illegible] / vel unius loco alterius
putatio / Contra autem primum primi corporis [illegible] Nota 12o cum dyabolus iam dimisisset
in cor / ut traderet eum Iudas / unde videtur quod immiserit sibi cogitationem tradendi / Item Psalmus
Immissionem per angelos malos / et de malignis spiritibus cordibus malignorum cogitationes malas immittere [illegible] /

.ad 2m
.ad 3m
.ad 4m
.dle
.2o

Item contra 2am partem 21 conclusionis / arguitur per Bedam super actus 4to / dicit quod dyabolus callida deceptione
actum in affectum malicie trahit / sed videtur quod malas affectiones imprimit / [illegible] probatur / [illegible]
de immissione per angelos malos 2o / Sed Ad ista auctoritates 2 conclusiones intelligende sunt
ad intentionem prime partis 21 conclusionis / scilicet quod per malas cogitationes excitate vel malas af-
fectiones incendere sed non imprimere vel per se immittere / Ad primam rationem ante oppositum dicitur ab
Ad probationem dicitur quod angelus unitur corpori quod assumit ut motor tantum / non tamen omne corpus quod
motor assumit unitur ei ut dicta / in primo articulo / Ad 2am dicitur quod angelus non posset unire sibi
ut ipsum per se actuet modo [illegible] ergo non corpori / Et [illegible] dubitatis est / quod corpus
ad [illegible] modo sed [illegible] pure passive / [illegible] aut ad suam actuationem [illegible] activa / aliud
quod per unum [illegible] tamen [illegible] quam corpori sed [illegible] non sufficit ad illabi [illegible] / qualiter
novit [illegible] 2o articulo / Sed [illegible] est productus / Ad rationes per oppositum dicitur quod angeli vere comede-
runt / quo ad actus exteriores / ut plus [illegible] videbantur / sed non [illegible] / et de illa veritate
comestionis loquitur Augustinus ad deo gratias / sed non [illegible] ibi actus interior / immo ibi [illegible] resolvebantur
sicut aqua virtute solis / [illegible] Augustinus [illegible] de comestione resurgentium / aliter [illegible] absorbet aqua
terra sitiens aliter radius solis / Ad aliud [illegible] dicitur / vere locuti sunt / ergo vere comederunt / per
exteriores plura ad sequentia / Circa 2am partem dist. queritur dubium utrum preter novem
ordines angelorum ponendus sit ordo decimus / De isto dubio sunt 3es opiniones secundum Bonaventuram
Aliqui enim dixerunt quod omnes homines salvandi assumentur ad aliquem de 9 ordinibus / et non
esset nisi 9 ordines in celesti civitate / et si angeli stetissent [illegible] ad ordines ipsos homines
assumpti fuissent / Et secundum hoc [illegible] de beata virgine quod ista in nullo ordine angelorum est / sed ob
transcendit / Dicunt quod sicut privilegium speciale non est reducendum ad legem communem / sic singularis
prerogativa que est in beata virgine non est numeranda cum ordinibus [illegible] / quia est supra legem communem
Et ista satis probabilis opinio [illegible] / quod textus evangelii Luce 15to sonare videtur de 10
ordine / ubi homines dragmam 10am vocat / Et angelis [illegible] in decem dyali
Ideo videtur alius probabilius quod omnes [illegible] constituant unum ordinem / quem vocant 10um / preter novem
ordines angelorum / Idem dicit / ut dicunt / quod homines assumantur ad ordines angelorum / [illegible]
illis [illegible] in hac vita [illegible] extiterunt / [illegible] aut sunt virginibus / qui non nubent neque nu-
bent / [illegible] virgines ad angelorum ordines dicunt assumi / et ex eis [illegible] ruinam an-
gelicam instaurari [illegible] / quod angelus multum cognata virginitas / Sed hec opinio non videtur
valere quia per dragmam 10am non solum corrupti sed etiam virgines intelliguntur / tum etiam quia
multi carne corrupti [illegible] virginibus preferuntur / ut beata Maria Magdalena / et Petrus
apostolus / [illegible] alius virginibus masculis et femellis / absque dubio sunt superiores / Et ergo 3a
ponitur quod [illegible] ordines [illegible] 10 [illegible] in vita [illegible] non pervenerit ad tanta [illegible] ex-
cellentiam ut exaltentur ad ordines angelorum / sed multi [illegible] salvati 10um tenent gradum
et homines [illegible] angelis equales assumuntur ad ordines angelorum / et ista [illegible] videtur
venior et venerabilior / [illegible] magistrum [illegible] designata vide Bonaventuram

3° ar. 2° ar. [illegible]

Ad rōnes an oppm
ad 2am

Circa 2am nonam dubiū

vc hanc opinionem probabilem reddat d'tima^o sig^o / decime dragme in vento et solib^o 10 gradub descenso i mirculo orisso ezechie 4to reg 20 / 2 ipi^o dnarij pstitio / tu etiam 2° app^l impsitionem mutor / qua hnt multi in via / sicut potissime pueri qui decedunt sine mito ipoz actuali / s3 i solo mito baptismali / ul etiam puei qui decesserunt p^9 circumcisioz / ul etia qui mudati erant tempore legis nature i sola fide pentu / aliqui etia i sormi / no em vi^r q^p alicui angelo data sit pua gra i gsirma^o de sua p gla / sic tribus pueri tum quilibz ipoz sit valde pstitutis natia sua p ullum queruit edeactiz / quae forti conatu z i teso actu i deu febani^r / p pius multu mebant^r Respu^r

Quinta questio q moue^r circa xi.^ma3 d^{oz}

Quera vndeciaz distinc^o quit^r / Utz cuilibz ho^i sit angelus ad custodiam deputatus / Arr^r q^p no / Ade z eue in statu inoce^e / no fuerut deputati angeli custodes angeli^r / aut q^p custo^a angelor vz homibus ad euitand pirla / z ad instruend ignorantia / s3 p^mi parentes i p^mo coz statu ab vtisq fuerut liberi / Z^o in vtero sastificati sic fuerunt pdestinati / z gra roborati / q^p dapnari non poterant / s3 custo^a angelor p^u^r est q^o impedimentu salutis / s^r sic in vtero sanctificatis no fuerit angeli ad custodia sic deputati / Item / pueris no deputan^r angeli ad custodia / aut q^p custodia angelor z^ut hoies illuminando instruat / s3 puei an pstitam eta-te / no sint capaces doctrine / i^r / 4to / s^t ad maxime ess3 ad iuuand q^{ui} impugnacoz hoium p demones s3 h^o no q^git^r / Ber q^p angeli boni no sunt iuuac q^o impugnatoz demonum / t^i / ab^r q^p quo a p^paucioribus auxiliis certis pro triumphat / d adusanio tato gloriosior est victoria / g^o gloriosius ess3 hoi vince dyab^lm p se ipm / q^ua p adiutorium angelicum / z^e contraria sub p^od angelica aug3 glam / quae no expedit homines priuad a ppinkb bonis in tali pugna / 4to / frustra d^s mittet adiutor alicubi vbi ipse pus z^r melius p^t p se ipm face / z qua deus omnia rei pus est z omnia pt^e facilime p^t face / quae nullibi mittit angelum ad custod hoiem / q^u^r / faceret

Q^{u}ast^m

frustra / In oppo^m z probitate q^ois s3 angelus 4to de rei ta^o p^d / vbi d^t / ut omnia ordinate fierent / voluit deus ut oia reduce^r^r in ipm p custodes angelor / Item causa sua post q^o promissio d diuinis noibz ta^o p^m^o / d q^p diuina essentia semper omnia coordinans / fines p^mor q^ungit p^rincipiis 2^o^r / p^ma aut ibid appellat sras sepatas / quarum finis sed ultimi z choz angelor ultimus / s3 2^a appellat res materiales / quarum p^mum z dignissimum z homo / s^r angeli infimi chori / sunt coniuncti hoibz / Ergo^r / Sit / pz p sedm z g^{li} ut ea allegat in textu /

p^9 ar^9

In 1^a q^one erunt duo articuli / In p^mo vn^i ad questionem / In 2° mouebim^r dubia / Quantum

q^o p^a

ad p^mu q^o p^mal / angeli bti sunt hoibz z hoim qitab^9 p q^e coz q^sirmatoz ad custodiam deputati / pz q^o p auctes in oppo^m q^ois allegatas / z p^t r^o d^r ypa 62

sup(er) muros tuos etc. dicit glo(sa) nuncii sunt prophete. Custodes sunt angeli seu an-
gelice providencie. Ecclesiastici 17° In unamquamque gentem proposuit rectorem i(d est)
angelum dicit glo(sa). Item Math. 18° dicitur Videte ne contempnatis unum ex hiis pu-
sillis qui in me credunt. Dico enim vobis quod angeli eorum semper vident faciem patris
mei qui in celis est. Super quo dicit glo(sa) Non sunt contempnendi ad quorum custodiam angeli
mittuntur. Probatur etiam quia racione ordo universitatis exigit ut media ad ultima sive
reducantur per prima et postrema per media, ut patet per beatum Dyonisium de celesti ierarchia
et quia angeli superiores sunt hominibus viatoribus, relinquitur convenienter angelorum
ministerio ad suam salutem deduci debeant. Item lex pietatis exigit ut debiles
et indigentes sustententur a divitibus et potentibus, quia quoad homines mortales sunt
et fragiles et multum indigentes, et angeli beati fortes et habundantes virtute, racionale
fuit homines angelice ne committi contra demones callidissimos hominibus adversantes.
Item hec secundum Bonaventuram decet divina potencia. Prima racio prima est, quod deus non vult solum
ipse honorari sed etiam in suis famulis, ideo non sufficit ut angeli ministrent sibi sed etiam
ut ministrent creature, exigit ostentacio divine potencie. Secunda racio est quod cum deus
habeat adversarium dyabolum et angelos eius, magis decens est ut ipse eos vincat
per suos ministros, ut per hoc evidencius excellencia potencie dei, qua non solum potens est
ipse sed etiam in suis sub minimis, decere super hos spiritus malignos. Tercio decet decor or-
dinem divine sapiencie ut extrema ducat per media ad summa, cum quo angeli teneant
medium inter deum et homines, decens fuit ut deus disponeret homines per adiutorium
angelorum in ipsum ducendos. Quarto decuit dei bonitatem et misericordiam ut constitueret fortes
angelos et potentes custodes hominibus contra adversarium eius dyabolum iniquissimum. Secundum .Cor.m pm
primum ex illa conclusione, quilibet homo viator ab instanti sue concepcionis habet
angelum custodientem eum ab adversis, patet ex quo dicto, quando si unus homo habet et non alter racio
dubio quam de aliis. Confirmatur per glo(sam) etc. Ideo super id at 18 angeli eorum semper vident
faciem patris dicente Magna est dignitas animarum ut unaquaque ab ortu sue na-
tivitatis in sui custodia habeat angelum deputatum. Et tercio secundum aliquos doctores est quod
ex hoc angelis bonis accrescit multum accidentalis premii et hominibus proficit ad cus-
todiam corporis ne vexentur a malis angelis et propter adam quia statim cum mundi
labe peccati et fomite concupiscencie inficiantur et ad malum. Unde glo(sa) prima Cor. 15 dicit quod
in futuro seculo omnis prelacio cessabit quia angeli hominibus et animabus presunt quia
nunc cessabunt omnia ista mala. Et dicit Allexander de Halis quod primo custodia angelorum
convenit infanti postquam ex utero nascitur, tam ex parte corporis quam ex parte
anime. Ex parte corporis ut custodiat corpus pueri a demonibus vexacione. Ex parte anime
ut ipsam ordinet disponat et habilitet ad hoc ut postmodum proficiat. quod autem
ipsius utendi racione. Secunda quia cito anima venit corpori, corrumpitur corrupcione
viciosa. Tercia anima quam cito est coniuncta corpori semper procedit abutitando

s ad bonu vel ad malu / indiget g° bono angelo custode ut ad bonu abilitet / 3°
q2 aia vegetativa qua racione vivificat corpori / no est ociosa s3 facit ibi vita / 2 p2ma ps multo
g° magis / aia racionalis / lz aliquo actu in corpore / qua racione in mundo / quibus ille no sit nobis
notus / racione ill9 actus indiget angeli custodia / ut d2 allexander / 2 ho p2 suadz racione / q2 dum ad2 puer
z in utero / cor2 celestia hnt sup corpus pueri aliqua ptatem / ita silr angeli sup aiaz
2m corm sicut lux / 2m corm q2 p2 maioris nuus angelo2 / 3a ar2 maxo nuo ho2 nuc existencium
simul / p3 ex q° / cu isto addito / q2 angeli deputati ad custodia ho2 sunt d2 infimo
ordine omnes / n forte sunt aliqui singulares sancti / quibus deputati sunt d2 supio
ribus ordinibus angeli ex speciali privilegio / Cu g° tanto3 z nuus ho2 / z omnes hnt
angelos d2 infimo ordine sibi deputatos vel quasi omnes / sequit / q2 maior nuus an-
gelo2 est ar2 eo / q2 ad2 sunt multi angeli d2 superioribus ordinibus / Et eria quia aq
sunt deputati hominibus z p2 omnibus / 3m corm / primi parentes tam in statu innocencie qua
3m corm post lapsum / habuerunt angelos quo2 custodia fuerunt commissi / 2a ps nota
z d2 ipis / sicut d2 ceteris hominibus / p2 p2ma ps / q2 prior z deus admisereus / qua ad
pservandu / in statu innocencie homo habuit angelu s2 temptantem / multo
forcius ex divina mia g2re debuit angelu bonum ipm ad iuvantem / et defendentem
Item angeli deputati sunt hominibus / ut p2 eorum cooperacio2 retrahantur a malo / s3
homo in statu innocencie indigebat retrahi a malo / cum posset peccare / ergo non
debebat angelo2 cura carere / Item ho viator committi angelice cure / ut p2 auxi-
liu angeli possit d2 bono in melius crescere / s3 in statu innocencie ho eria p2 ficere potat
ergo debuit angelica cura carere / Item no erat ut ad2 z hom pm colluctacio
adversus carne z sangwine / s3 eria ut aplus ayt adversus hus mundi rectores / z adversus
spualia nequicie in celestibus / qui sunt hostes invisibiles ho2 / igitur sicut co2gre
bat / q2 eria homo habet invisibiles defensores / z quia dyabolus erat fortior
z astucior primis hominibus in paradiso constitutis / Serpens enim erat / ut dicit scri-
ptura callidior cunctis animantibus terre / ideo competebat eria ho2 pro illo statu custodia
corm 4m angelo2 / licz nunc magis indigeat ea / 4m corm / licz xpus dns no habuit
angelu custode / unu tn dum hnt angelu ad custodia deputatu / p2ma ps
q2 xpus no indigebat / nec eius statui competebat / q2 dyabolus no potuit opprime
p2 violencia corpus divinitati unitu / nec potuit p2 astucias seducere intellectu
a verbo plenarie illustratu / nec allicere p2 blandicias affectu plenitudine gre
confirmatu / Et eria talis custodia dicit in custode aliqualem dnum custoditi superiorem / z p2
deuria / angeli autem omnes xpo dno semp suberant / z in nullo p2erant / ideo
nullu officiu p2 pdencie angelus dno xpo committendu erat / ergo nullus angelus
deputari debuit dno xpo / ad custodiendu / s3 omnes deputandi erant ad eius
ministeriu / Item / si angelus ad eius custodia deputaretur / esset magis d2 fcit2 dnico

quam virtutib aut dignitatib. Et g^o no sequit^r q^d quil angelu temptantem
s^r debuit habe custodientem. Item i^a tepta^o xp^i fuit s^m exteriore / ut fuit ad re
pbaco^z / s^z pong ad maiorem instructionem z adu^sarij ofusione. Ex hiis patz p^a
ps corlli. Secu^da p^s aute^m p^rsumta in ultime anglor^z ad glo^se vir
ginis obsequium d^putata / nullatenus ambigi^r / ut custodient lectulum
salomonis gtissi^m / Sequitur ytm / pla est opinio d^nis / custodia angeli incipe | cor^m 4^m
re ad ho^ie a bapte^o / patz satis ex p^dictis. Item nec no bap^ti no essent ab
anglis custoditi / q^d e fl^m ex sup^ius dictis / Sequitur nullum homini malicia expellit | cor^m 6^m
anglm ab ip^us custo^a / pz ex p^dictis. Item quilibz viator / h^z anglm custodem.
Ex quo seq^r / q^d z antexpus habitur^s sit anglm p^r sua custo^a / s^r d^e quolibet
p^scito. Sequitur / s^r vnus angls no e custos aliu^s / sic n^r aie sepate xp^e p^r sunt | cor^m 5^m
anglor^z custo^e / p^rma p^s / q^r c^o custo^e quelibet anglis cesso / q^r pur p^rmoue ad
bonu / z retrahe a malo / salt dispositie / s^z tene^t p^rtatem / modo^z angels q^r p^s tu
alius angli / tu sunt in gl^a ofirmati / n^r pur ad malu detinac / n^r in bono
impedim. Scda p^s / ex radibus sepatis no e loco mendi / n^r a malo retrahi pur
n^r ad bo^m p^rmoueri. Ex quo patz / q^r lz in d^ya / loco Ibre^x / z i plurib^s sctor^z legend^e
habeat^r / q^r aie sunt ab angelis d^spatate in p^radisum / ul alibi / ex ho^c tam non
habetur / q^r illi angli xp^e fuunt ear^z custodes / licz in p^rsecut^e sit sz p^rsuant ab
aliquo penali nocumento. Sequitur / anglus custos homis no ^rundiat custodie / n^r homie | cor^m 8um
d^s^rit usqz ad fine sue vite / p^r q^r est v^rsimile vi^r / q^r anli boni no pur nuq^r p^rmi ad-
homides sibi q^missos custodiendu / qua mali ad decipiendu / s^z mali non d^s^rtur
temptac hoiem / ut pz glo tho^e ultimo / autem malus angls ire ^rxpo no
d^s^rit / ymo quasi sup ipm sedula expectans / quo ei noce poz / Confir^r p^r allex^m
d^e hal / medicus mat^r corpalis / si no d^spec^t d^e egroto no d^ilinquit eu / g^o n^r sp^i
rualis medicus s^r angls bonus / s^z d^r / ue ie d^spand^e est / sw z vr ala / eta si medicus
d^spec^t d^spe^ta sanitate / ad^c no dimi^t ut egrotu quadiu viuit / s^z semp opa^r
ad eta eiu^s ad p^rmobi mitiga^cz / z ad vite p^rlongaco^z / s^r angli. Ex quo patz
q^r licz angli dican^r aliq^b f^m q^d delinquie^t i quan^m eos exponu^r tribulacio^bs / uel
dei iusto iudicio a pcto no retrahunt / in quantu^m sim^r delinquunt / q^r u^r sit
ibi aliquis effectus custodie / pz ex dictis / Item quilibz viator / h^z anglm custode
z pbla ex alio / q^r lexe quib p^r vnu i muri no d^s^r f^m legem quem q^lz (sibz) homu
alior^z hebit angelu custodem / z in h^o eta eius pena mitior appebit / ex hu^s q
toti n^e huane p^rvisa sibi no subtrahen^r / et eta licz p^r anglm ad bonu n^o
q^rtat^a / tam a multis malis retrahetur / hic eum effectu / cuiqlibz angli custodia
q^rsequit^r / eta d^e homie quatumcuqz obstinato / Vnd dicit allex^r d^e hal / quadruplex

est effectus custodie angelice circa animas bonas ut perseverant in bono gratie | et quod non cadat
in malum culpe | Et si quis cadat postea resurgat | Et quod nec totaliter vel non in tantum malum cadat
ad quod ex se pronus est | igitur non in tantum malum vel non totaliter cadet sicut si non haberet custodem | nulli
enim viatori quantumcumque viator est confertur dei gratia | Et est in dando ei angelum custode[m]
Solu[tio] dicit iste doctor | Solucio dicta ad 2 primo consequenter […] quod antichristus non habebit angelum
custodem | Sed quod […] animus angelus vel […] faciet | sed custodiet antichristum sicut contra
operare circa ipsum | et non inducet eum ad bonum | quia totaliter erit et inducatur possessus
a demone | Et angelus bonus non habet eum custodire | quia datus erit totaliter in possessionem inimici
ut dicit glosa ad Tessalo[nicenses] 2o cuius adventus antichristi erit secundum operationem sathane | Confirmatur
angelus malus victus ab homine bono | quia temptat de aliquo vicio non potest eum temptare
ulterius | Et angelus bonus sciencius antichristum malum incorrigibilem | Et perditum non potest
ipsum custodire | sed non videtur racio dubitacionis | Deinde quia primam partem conclusionis
ar 2 p[ars] 1o quilibet homo habet angelum custodem | patet | quia scriptum est Angelis suis mandavit
de te | ut custodiant te in omnibus viis tuis | quod de capite voluit intelligendum | sicut et
2o dyabolus ad […] Christo allegavit | Item Luc 22 scribitur Christo apparuit ei angelus
domini confortans eum | quod non videtur esse nisi angelus suus sibi ad custodiam deputatus
3o Tho custodia angelorum pertinet ad dignitatem humane anime | Sed cum anima Christi fuit
dignissima omnium | videtur quod secundum communem […] plurimum debuit habere custodiam angelorum |
patet autem […] allegatam supra questio […] art 18 Angeli eorum semper
3 q[uestio] 3 ar 2 p[ars] 1o videant faciem patris etc | Deinde quia quantum […] primo si sit vel quo habet angelus
ex natura vel ex gratia | Non primum quia tunc mali eciam custodirent | Non 2m quia tunc cum anima una
excedat aliam in gratia | una anima deberet ad custodiam alterius deputari | Non si quod esset
[…] quia angelus posset causare aliquid in hominem custoditum | Non 3m | quia homo esset magis […] in
libero arbitrio | Si homo [suffi]ciencior […] Et quantum eum custodiat promocionem
in bono moris | Et fugam a malo culpe | quia angelus non potest complere | absque impressione aliqua
in ipsum custoditum | Confirmatur si posset angelus aliquid causare in homine | vel hoc esset per motum
localem | vel per aliquam qualitatem accidentalem | Non primum quia in eius non […] susceptiva
in se motus localis | Non 2m quia angeli non potest causare qualitates sensibiles in se et minus
insensibiles | Et ad huc minus intelligibiles | Et si angelus esset deputatus homini ad […]andum
homini […] esset […] quia | sed illa sit prior pro hominibus et magis indigens custodia
et […] | quia angelus non dat potenciam movendi vel volendi eciam sua persona […]
nam vel […] | hic eciam dat potenciam agendi sua persona sed […] | Sed ut […]
potencie dantur sua persona a deo immediate | Ergo non sic […] | angeli […] hominibus
deputantur ad […] vel custodiam | Quarto angelus bonus aliquem delinquit hominem | non cus-
todiens eum amplius | in […] talis sit derelictus ab angelo | non habet angelum custodientem

in quo falsa auctoritas predicta Jeremie 51o curavimus Babilonem et non est curata derelinquamus eam et
unusquisque vadat in viam suam ubi dicit glossa tamen tibi ne quis derelinquat te medicus
Dicitur enim derelinquere te cum absque spe tua dampnacio est Medici autem sunt angeli quos a nobis
repellimus dum eorum consilio non acquiescimus Ad illas rationes per ordinem Ad primam cum arguitur quod Rn
dampnandus scilicet antichristus non habebit angelum custodem nego antecedens Ad probationem concedo quod angelus non
operabitur frustra et quod antichristus beneficium huiusmodi specialis (?) gressum habebit scilicet custodiam angelicam
quo autem erit ad penam amplius ut amplius puniatur quod in operibus malis contempnet motiones
bonas sibi ab angelo immissas quas contumaciter (?) perstabit et pro isto durius punietur Aliter
permittendo quod multiplex est effectus angelice custodie circa homines bonus et defensio hominis circa quod
ad corpus defendendo hominem ab angelo bono ne incurrat debitas pacias (?) corporales lesiones
Unde dicit quidam quod dyabolus peteret in utero matris suffocare si deus permitteret et angelus
non prohiberet Alius effectus est quod promovet homines ut in bonis proficiant in virtute scilicet et
cognitione Tertius est quod preservat hominem ut non cadat in malum culpe vel si cadit tunc est quartus
effectus quod promovet ut per penitentiam resurgat Et si propter aliquorum obstinaciam in erroribus
et peccatis servivit (?) sed non proficit ad eorum conversionem per penitentiam Adhuc laborant circa eos
in successus (?) retrahendo ne in maiora peccata cadant aut extinctos (?) prohibendo demones ne ipsos
pro libitu de peccato in peccatum precipitent et ne ipsos tales peccatores derelinquerent spiritus maligni +
subito ipsos in peccatis suis precipitarent in mortem eternam nisi forte aliquos tales tamquam
in speciali malignandi sibi conservarent Ratio quarto (?) non probat quod antichristus non habebit
angelum custodem quoad omnes et etiam principales effectus angelice custodie licet quo ad istos non
obediet motionibus angelorum habebit tamen quoad aliquos ut quod non totiens et tam graviter
peccabit sicut si angelum custodem non haberet Ad confirmationem cum arguitur angelus malus
victus ab homine desistit temptare (?) Videtur Thomas de Argentina quod non sit plures
temptatores sunt multi custodes autem unus solus et cessante uno angelo
malo temptare de tali vitio secundum victus a bono homine non propter quod tamen ceteri demones ces
sant temptare eundem hominem de aliis peccatis nec etiam cessant alii demones temptare
eundem hominem circa de eodem peccato Quod si angelus custos suum custoditum derelinqueret
tunc ipse nullum alium angelum custodem haberet Nunc ad primum secundum (?) contra Rn
primam partem quasi corporis (?) quo ipse arguebatur tempus (?) habuit angelum etc. nego antecedens Ad probationem dicitur
quod id probat (?) de capite Johannis (?) sed non in libro corporis (?) Unde sic dicitur Augustinus dyabolus
de male exposuit seu intellexit dum capiti attribuit quod suo (?) corpori ei attribuit
in libro eorum Ad aliud de confortatione eius per angelum dicitur quod ita erat de confortatione ad 2m
precata qua angelus confortat eos quorum curam aut custodiam de divina dispositione
accepit sed propter quandam confortationem in speciali sicut quandoque confortare solet bonus armiger
militem magis strenuum seu dominum suum Ad tertium dicitur quod quedam sunt dignitatis ad 3m
prime quedam etiam que sunt dignitatis ut etiam si angelum noverint aliquid

[struck through] tales peccatores dyabolus in peccatis suis ingulat (?) Si nascatur bonus (?) +

in dignitatibus sive infirmitatibus / custodia quo angelicalis cognoscet dignitatem hominis pro
aliorum aliud / quod si non committitur angelice custodie aut dictum est quod impetrat simul in
pastores seu in prelatis quendam modum / et statum / ratione cuius ut liberis competit / ut in eo
statu mortalis vite competebat / ita quod nichil derogari debuit quod dignitati sui sta-
ad ar^m 3^m tus derogaret / Deinde ad primam rationem cum queritur / an semper angelus homine est excellentior natura vel
gratia / Dicendum quod ab utroque licet / quia enim est de natura sua fortior et potentior homine / et de
gratia est excellentior et stabilior / adeo ut plus excedat hominem / quam pedagogus
discipulum / ideo convenit angelo / ratione nature et gratie ut homo committatur eius custodie
et tutele / Ad secundum sciendum quod angelus bonus possit aliquid causare in homine custodito / Illud
declarat pro modum per quem angelus potest agere in intellectum hominis quem custodit / de quo
sunt diversi modi dicendi / primus est beati Thome parte prima questione cxi articulo primo / dicit quod illuminatio
mentis fit duo attendi / primo sicut quod intellectus inferior per actionem superioris confortatur / Alio modo
sicut quod intellectui inferiori proponuntur species que sunt in superiori / ideo quod capi possit veritas ab in-
feriori / primo modo potest angelus in intellectum agere lumen ipsius confortando / ad intellectum veritatis
secundo proponendo veritatem / non quidem in speciebus intelligibilibus in medio / eo quod veritatem intelligibilem
nudam capere non potest / sed potest ei qualemcumque ut intelligat per fantasmata / et componere ad
ipsa / Sicut proponendo ei veritatem sub similitudinibus sensibilium corporum / sicut dicit dyonisius primo ca-
pitulo celestis ierarchie / impossibile est nobis aliter lucere divinum radium nisi in varietate
sacrorum velaminum circumvelatum / Secundus modus est quod angelus immediate agit circa fantas-
mata interiora / potest enim angelus ut isti dicunt facere motum localem humorum et spiri-
tuum / et ideo dividere / ad quos sequitur divisio et motus specierum et fantasmatum in illis sicut potest
experiri de motu aque / in qua varie species apparent / in aqua mota ad talem cursum
locorum potest species ordinata impositio fantasmatum / et ordinata in intellectu
Tertius modus est quod angelus potest imprimere fantasma / sicut species vel humores aliquos informatum
fantasie ad cognitionem alicuius hominis conformando eadem fantasmata / et per que talibus
fantasiabitur potest ipse dicere prima ista erant / Quartus modus est quod angelus potest circa virtutem
fantasmatum removere impedimentum / ut si fuerit impedientes ex eorum fantasmatum multi-
plicatione ad cognitionem cognoscitiva potest angelus ea amovere / et si est ibi perturbatio vel
mala qualitas specierum vel humorum / potest illa tollere et sedare / et forte potest fantasia
inducere et confortare / Quintus modus est quod angelus per suum intellectum agentem potest uniri in-
tellectui agenti hominis / et sic ut causa principalis coagentis ad causandum in intellectu
nostro speciem intelligibilem / ut sint duo intellectus agentes / scilicet angeli et hominis / ita quod intellectus
angeli et hominis simul agant fantasiata efficacius / quam solus intellectus hominis posset
et per que producitur speciem intelligibilem distinctius exprimentem quidditatem rei / Sextus modus
est quod angelus ex naturali virtute / potest se opponere intellectui nostro / per modum quo opponitur speculum
speculo / ex qua oppositione resultat species in intellectu nostro Ceterum tamen licet concedo quod angelus

pt aliqᵃ causare in voluntate hominis quam custodit / licet ideo non pt dici / sicut aliqui
doctores dicunt / sed sicut angelus malus in nobis incendit calorem / et excitationes humorum
inflamat concupiscentiam sensualitatis / ut provocet voluntatem ad malum / ita angelus bonus extinguit
in nobis talem calorem / ut sequatur effectus oppositus / et per inductionem pt bonum agere in voluntatem
non enim pt immediate imprimere actum volendi voluntati / sed mediate per dictionem alterando
corpus / vel immutando potentias sensuales et cetera / Ad quartum dicitur quod arguitur / vel hoc esset per motum localem
et cetera / dico solutionem quartam / et ex dictis modis / per quorum alterum vel plures hoc fieri pt / Ad quintum
quartum / pt ideo magis esset quam animam et cetera / Dicendum quod quelibet vires anime et motiva et cognitiva superior
et inferior / a deo immediate perficitur / ultima perfectione / nichilominus tamen angeli habent potestatem
preparandi et disponendi aliquo modo / quaslibet anime potentias / ad suam ultimatam perfectionem
et qua ad hanc partem vel potentiam habent ipsum custodire / et habetur illud in glosa super
Id manus tue domine fecerunt me / Ad ultimum dicitur bonus angelus et cetera / Dicendum quod bonum
dilinquit eum quo ad aliquos effectus custodie angelice qui super enumerati erant in
solutione primi argumenti / sed non delinquit eum simpliciter / ut quo ad omnes / Circa dicta est
dubium / utrum angeli incurrant aliquod detrimentum ex dampnatione custoditi / Dixerunt quidam
quod angeli ex dampnatione custoditi et si non incurrant detrimentum glorie / concipiunt tamen
gemitum iniurie / quamvis enim sint ex sublimitate glorie immortales / et impassibiles
non sunt tamen incompassibiles / et ad hoc confirmandum / pt adduci illud ysaie 33° / angeli pacis
amare flebunt / constat autem quod non flebant nisi propter miseria et dampnationem hominum / ergo si
illis magis compatiuntur quos custodiunt / videtur quod de dampnatione illorum incurrant gemitum
et planctum / Aliis tamen non videtur probabile / quod angeli tali pietate et amare flectuntur
ad reprobos / cum ipsi magis colent iustitiam dei et divinam gloriam / qui iam sunt confirmati
in perfecto statu iustitie / propter quod dicit Gregorius in quadam omelia / quod ad reprobos non habent
compassionem iustorum anime / et si bonitate nec sue naturam : habent / tamen auctoris sue
iustitie coniuncte / tanta rectitudine iustitie constringuntur / ut nulla ad reprobos compassione moveantur
Aliter ergo dicitur ad dubium propositum / quod angeli custodientes ex dampnatione eorum / quos custo-
dierunt non concipiunt gemitum / vel incurrunt aliquod glorie detrimentum / Gemitum quidem non concipi-
unt propter plenitudinem gaudii / quod adeo perfectum est / ut nullo modo suscipiat admixtionem contrarii
nec deus eum eis communicare vult / ad aliquod tristitie rationem / sicut enim ut dictum
sunt prius / patuit sic nunquam consurgit / cum bonis iam confirmatis / ad aliquem actum
malum / et sicut semper vult in potentias sensuales ab actu adpetitum alterando / sic in comparatione vel etiam
detrimentum patiuntur propter stabilitatem boni adepti / vel non habent quod possint amittere / vel
ex parte nature / vel ex parte premii / tamen sunt angeli iam iustitia confirmati / et quo detrimento
dicit Crisostomus aliquid boni habiti / eo ex nullo eventu aliquod detrimentum possunt pati / Circa hoc
id est quod sibi 3ᵐ / Exodi 23° capitulo / Custodi virum illum / qui si lapsus fuerit / erit

ad ulti[mum]

Dubium

R°

aia tua p aia ipius Ex q colligit q dns eo pacto cmittit ad custodiend z sic cus
toditus amitti q̄ Alias custodis vitup̄ Si g° homo pdit virtp angelus custodiens
eu incurrat salutis sue picula Consir p̄ origene sup Iudim 2 q̄ cminati
sunt Beelphegor glo q est angelus bonus qui p delictis culpat & p bn gestis
laudabit Ad idem eciā est vbū ysaie p9 allegatū Ad p̄ma dubū q deub̄r
cquit aiam custoditi Alias custos sed pūt ppt custod neglienciā Et in bto
anglis nq̄ cadit negli Alias vpoz nulla aia vitp̄ Sm̄ angelis dictis alle=
gorice i platis z sacdotibus cura nō tm̄ vnig sz & plurimos habentibus multa cadit
neglia quare dtoz maibus i manu requirent pditos subditoz aias g° vbū Orig
qd scrip̄ sl pmi intez sl nullo° eū angeli bti culpabūt n° in iudiciu duc̄
tur si forte qūb dicat h° debe intelligi q i iudiciu ducent nō ad sua q depnaco
s ad maifestand q illi ibi dapnati sunt ex sua malicia z nō ex pioz custod ne=
glia vl nisi intl° vbū Orig ut angeli dicāt ibi plati Et eodmo ptencia
intelligi vbū ysaie supra allegatū ut angeli pacis dicāt ibi boni plati qui
ex qspdata petoz z maloz tnt amare lugent Q̄rtm dubium vtz angelus
dubiu pstitutus q custodit velit dapnari sed nunc ipm invite custodit Et nō tm sua vo
luntas nō cssz qformis diuine voluntati ut imple̅ sz poss vnc° dici q non
volt eū dapnari et nō z angelis custodientibus homines reuelatū qui ex eis quos
custodiūt sunt saluandi ul dapnandi Et g° nō ey eoz voluntates esse i h°
dei voluntati qformes sed in h° nō sunt eius voluntatem Et cū h° nō z dubium
an sit eis reuelatu Et g° sicut eis reuelatum tunc z de illis qui pro malos quos custodiūt
z quos sciunt esse pscitos volut abta vote z kate dapnari z sicut sciunt dei voluntate
esse Et vellent tn eos qdam esse saluari z vellent ut bn facerent et
a petis caverent Et io nō custodiūt inuiti z quamuis sciant se frustra age
ad pducend eos ad salutem tamen sciunt se nō frustra age & infructuose i h° q
eos retrahūt ne a° incurrat dapnatoz z plura petā z ne totiens pcent
quociens alia9 eos incitat ad peccandum Et etiā eos ab aliis malis pseruant
2 9° ut dictū fuit d multiplici effectu angelice custodie Ra q° sicut quilibet homo
h3 angelum bonum sui custode sic q° l° h° h3 angelum malū ad sui exercitium depu=
tatū p̄cipaliter patz ex p̄di qone z a p̄ auctem gregorii z allegat in distinctione
ii cuiusq vnum bonum angelum sibi ad custodiā z vnum malū ad exercitium
habet Et subdit cū enim omnes angeli boni nrm̄ bonū velint q̄ltr sa
luti omnium studeant i c tn q deputatus z alicui ad custodiam ut spā hortatur
ad bonum sic lē d angelo Tobie z d angelo petri i actibus aploz Similiter
z mali angeli cū desiderent malum hoim magis tn homine incitat ad malū

et ad nocendum fortius insistat, id est quia ad quem tendit eius deputatus est. Contra: angeli art. 2
deputati ad custodiam hominum mittuntur a deo, sed demones non mittuntur a deo, cum de-
monum intentio sit perdere animas, dei autem salvare; ergo demones non deputantur ad hominum im-
pugnationem. Item non est equa conditio pugne ut infirmus contra fortem pugnare et
astutum exponatur ad bellum; sed homines sunt infirmi et ignari, demones autem
potentes et astuti; ergo non permittuntur a deo, qui est omnibus iustitie amator, ut homines
a demonibus impugnentur. Respondeo dicendum ad primum quod angeli mali impugnant homines dupliciter: uno modo
ut alliciant eos ad peccatum et ad talem intentionem, sicut homines peccatores faciunt; non mit-
tuntur a deo, sed a principe eorum, qui propter superbiam usurpat sibi divine pietatis
similitudinem, deputando sibi ministros destinatos ad homines impugnandos, sicut angeli dei
inspirant et destinant officiis ad hominum salutem; et permittuntur non per temptare homines
ex dei iusto iudicio, qui et mala novit ordinare in electorum suorum salutem. Alio modo
impugnant homines ad exercitium hominum et aliquando ad puniendum; et sic mittuntur a deo, prout
missus est spiritus mendax ad puniendum Achab regem, ut dicitur 3 Reg. 22. Et
non ad hoc faciendum a deo mittuntur; non hoc faciunt ad intentionem mittentis, sed propter
invidiam vel propter bonum illius impugnati; sed faciunt prava intentione ex odio et
invidia, volentes bonum hominum impedire. Ad secundum dicendum quod ad hoc quod non posset inequalis
conditio pugne, fit ex parte hominum recompensatio, precipue quidem per auxilium divine gratie,
secundario autem per custodiam angelorum. Unde 4 Reg. 6 Eliseus dixit ad ministrum suum: 3 f
noli timere, plures enim sunt nobiscum quam cum illis. Ad tertium dicendum quod plus iuvari possumus
et iuvamur ab angelis sanctis quam nos impugnare possint et impugnent mali spiritus
et mundi; pluribus quoque modis quibus demones possunt immutando corpus et sic affectiones
et interiores potentias hominibus inclinatos ad peccata, pluribus bonis et forte pluribus
et multo potentius possunt angeli boni inclinare hominem in gradu omnium virorum spiritualium
et omnium specierum veritatis et virtutis. Dionysius enim angelis dicit septima, quod sunt po-
tentes virtute ad faciendum verbum dei et cetera omnium caterva. Item ex parte demonum potest
triplex laborat contra homines: primum ad corrumpendum per superstitiones et errores veram
et salutarem fidem; secundum ad firmandum homines in illis erroribus et superstitionibus;
tertium ad adducendum vitia virtutibus contraria; quarto ad firmandum homines in suis dignitatibus.
Contra autem quadruplex horum possunt angeli boni fortius resistendo impedire, et homines ad
contraria horum inducere, quia mali spiritus possunt homines ad hoc impellere; tum propter
nature sublimitatem, tum propter gratie magnitudinem et dei adiutorium speciale, tum etiam propter
cognitionem perspicacem, quorum virtus obfuscata per inmalitia et prava malitia. Circa autem
conservationem boni angeli proficiant; et primo queritur quod conditione perfecte caritatis est
maxime desiderare aliorum salutem, ob quam causam dominus per Ysaiam dicit: Ecce ego domine

mitte me. Cherubim aut seraphim angelorum maior fuit illo in caritate / ergo in lege
caritatis aliquis tanto sollicitior sit circa indigentem quem sine detrimento suo potest iu-
vare quanto maius habuerit caritatem / et cum angeli boni ut dictum est sint potenciores
malis / patet propositum / Item si spiritus omnes angelorum tam solliciti sunt pro iustificacione
et reduccione hominum ad gloriam dei / multo magis solliciti debent esse angeli pro privilegiis et donis
suis in locum proditorum angelorum recipiendis / Item angeli boni plus diligunt gloriam
dei quam mali eam odiant / sed constat / ut plus laborent / ut homines deum in operibus
1a ro glorificent / et tandem cum eis ad statum perfecte glorie perveniant / quam mali spiritus laborent
ad retrahendum homines a gloria dei / Ecce dictis sequitur / quod boni angeli diligenti
studio circa homines laborant / extendendo circa nos istos tres actus ierarchicos / quos
beatus Dionisius sibi attribuit / qui sunt purgare / illuminare et perficere / Purgare
quidem laborant / in nobis causas errandi et errores / et impedimenta impressionis agnoscende
veritatis / Illuminare laborant / quantum ad erudicionem et clarificacionem intellectus / Et
perficere / quantum ad inflammacionem affectus / et ergo multo ardencius in hiis / qui obicem
non ponunt / sed eorum occultis monicionibus debite obediunt / quam illi maligni
2a ro attendere possunt homines ad terrena et mundana / Ecce 2o / quod licet dicere liceat non sunt ad
custodiam viatorum proficiendo modo deputate / multum tamen affectum eorum profectum / et
salutis patet cum spiritus humani plus teneantur hominibus / adhuc mortalibus / propter nature conformitatem
et eciam / quod cum essent adhuc in statu mortalium attente caritate ferventissime labora-
verunt pro generali salute hominum / et pro eis passe sunt / ut de apostolis et martiribus / ergo in
statu beatitudinis / ubi caritas eorum magis flammat / non obliviscentur mortalium
hominum / adhuc multa infirmitate laborancium / 3o sequitur / quod probabile est / quod non sicut
3a ro licet christianorum est hominibus iustis et doctis secundum ultimum potencie sue laborare ut
omnes ducant omnes errantes ad veritatem et peccatores ad iusticiam / Ita licet hominibus
et angelis bonis / patet quia si angeli singulorum hominum secundum ultimum potencie sue permitterentur agere /
aut agere vellent ad illuminacionem et iustificacionem hominum / et expulsionem demonum ab
eis / possent utique et potuissent in brevi tempore homines / quantumcumque pravos perversos et ma-
los quam cito ad agnicionem veritatis / et attendere amorem iusticie et virtutis / non ergo volunt
vel non permittuntur agere circa custodiendos secundum ultimum potencie eorum / sed secundum certos modos eis
constitutos a deo / et secundum certas leges a deo dictatas / sicut eciam nec mali angeli quantum
possunt impugnant / ut in quantum male consiederant nocent hominibus / sed quantum a deo
dubium permittuntur / Circa temptacionem hominum per demones est dubium / quo modo per
dyabolus homines temptet / Et videtur / quod dyabolus sit / animabus hominum sequitur eorum corpora
[illegible] / quia secundum disposiciones corporum inclinantur anime / [illegible] est / de quo dicitur homines / quod sunt in-
mutaciones exterioris et interioris sit activo spiritualium virium anime / sed intelligere

memorie et voluntatis. Itaque ratione huius connexionis anime et corporis ad sensuales
apprehensiones secundum passiones et ad passiones secundum suas affectus et ad affectus
secundum electivas operationes. Et quod demon non potest immediate imprimere in spiritualem naturam anime
et quo circa laborat imprimere sensibus corporis exterioribus et potentiis interioribus et per eas
interiores virtutibus intellectualibus. Et quod ut dicit beatus Gregorius: inimicus humani generis
calliditate innate uniuscuiusque mores et cui vicio sit uniusquisque propinquior, quam acute
disponit, ut sit id opponat ante faciem eius, per quod agnoscit facilius inclinari mentem,
ut blandis ac letis sepe luxuriam, ad vanam gloriam asperis autem indebitam iram, superbiam
a credulitate. Illa autem huius passionum et viciorum sensibus hominum anteponit, ut per spiritum, et itaque
apprehensiones huius se circa secularem sit motiva aut passione. Et fortassis si permitteretur etiam oculos
hominum ad aliquid alium flectit et frangit, et aures hominum forcius attendere facit vanilo-
quiis et turpeloquiis. Sic peccata huius in memoriis displicentiam, ut dum etiam divinis
laudibus vacare debent. Et forte malignus spiritus ad provocandum illicita delectationes ex
sensibus interioribus operatur ad impellendas formas, sicut dicitur quod ipse est hiis expositus. Ut quosdam
virtute naturalem fortificando ad efficaciter imprimendum et inflammandum sentientem. Et
tamen illudere potest sensibus ut vera appareat species, cum non facere posset, ut loquitur in se
pedagogus sapientibus etc. Et sicut percutiores vero apparitiones sepe moneant homines
paratos et passionat ita sepe et multo forcius vexat homines per ymaginationes
et fantasias tamen aliquo modo propius sensatorum fantasia hominis per species con-
natas ulteriusque excitans homines immutando, ut inde passionem et affectionem
in damnate. Secundum dubium: an dyabolus in tali temptatione quo sensibus quantus vel etiam toti
homini vel alteri animali uniatur et illabatur. In isto dubio sunt notanda, quod nam spirituale
dicitur uniale et illabi et uniri nec corporali. Primo primo unio est proposita, quo-
modo dyabolus non potest alicui uniri corporali secundum legem, ut nulli dubium est. Secundo per modum forme
informantis vel anime vivificantis et per se unum cum alio constituentis, potest autem non
potuit nisi per demonem alicui se uniri. Et quod quilibet est substantia rationalis in se persistens subsistens
in suo humano appetitu propinquum ad per se uniendum se vel quandam per se unum cum alio, quoniam
possit quilibet per alium uniri de omnipotentia dei. Secundo coexistentie sensum: ita tamen
quod vires animales interpellent et respondeant alio spiritu. Hoc autem modo sensum in creato spiritus
illabi potest, et de facto illapsus est omni creature rationali et irrationali. Si nunquam spiritus
creatus bonus vel malus potest de communi dei influentia. Cuiuscumque animali vel alteri rei taliter
illabi vel uniri, ita quod ipse immediate imprimat in vires animales quasque suas
appetitivas per eos ipsorum actus in ipsis efficiendo. Quartus modus possit secundo
cum alia similia, aliquo predictorum modorum. Et quod spiritus creatus potest illabi coexistenter
corpori animalis tali modo, quod omnes vires eius organicas ad motum localem perme-
ans exerceat in tantum, quod etiam organa animalis irrationalis movere possit ad actus

2^m^ dubium

aie
extrinsecis sensibus actibus ro^lib. Hoc enim credi oz ex isto passu scripture Secundo quo ad g^i
d locucoes spiritus Aliud ex scriptura ubi asina balaam locuta narratur num 22°
quolibet illorum q^r illapsum esset generalis quo ad totum naturam cui spiritus illabi potest
quos modos generales q^r adsunt illapsus spiritales Tercia spiritus malignus potest
quam illabi spiritum vim pti aialis utpote digito vel musculo Aliqui potest quemque ingredi
corpus hominis ita quod nulli parti corporis coexistat sic ut aliam humani inanimato
ut sagitta vel calor Et forte quod demon spiritum ipso vulnerato intrat corpus sic de^m
hominum qui eos obsidere permitti ut forte aliqui ponit secundum eos qui opinantur quod dequid cursu
duo spiritus ro^les vel duo angeli non possunt adequate eidem spacio coexistere sicut nec duo
totalia corpora non esse possibile quod alicui parti anime hominis spiritus malignus coexisteret
alias enim spiritus humanus et dyabolus coexisterent eidem situi quod isti negant possibile et
Et nunquam esse possibile secundum hanc opinionem illapsus quo spiritus aliquis toti corpori humano co
existeret unitive sicut q^r modorum spiritus predictorum Quinta oritur difficultas quo posset
spiritus de vivi corpori animalis parti quod suppleret saltem opacos aie q^r sunt motus loca
les organorum seu partium corporis nisi enim spiritus coexistat musculo vel musculis
non video quo possit motum voluntarium seu spontaneum membrorum animalis supplere Est
ergo pro isto advertendum quod duobus modis et ymale spiritum movere corpus aliquod cui non unitur
informative per unionem ad motum per se et insuper spiritus aliqua sic unio informatur
quanti seu adherentis corpori mobili Sic vero gracia spiritus humanus seu anima per statum
unionis eius ad corpus per se motum corporis sequi oz et ex racione unionis informative anime
ad corpus qualiter fortassis sit in motibus corporum glorificatorum Secundus modus ymmedi
ate quia corporalis se habeat de quo influencia dei obediencialiter vel imperio
libere voluntatis spiritus angelici boni vel mali Et ex quo ad motum localem
quemadmodum humanus aliquas partes immediate et per se movere localiter ad sui intrinse-
cam actuacionem per apprehensionem et quidem liberam volicionem seu per sequentis
imperium voluntatis ut cum musculis humani corporis vel musculorum aliquibus
partibus concedimus cum motum voluntario Vero genera manus oz dat aliqua partem
corporis sic abstracta localiter mota et ex sed influencia contrarie qualitatis localiter movere
ut sic imperio gravitas levitas et huiusmodi Et si concedatur hoc non spiritum malignum
hec pro tali modi corpus ut vero q^r hoc spiritum sit unum corporis cui spiritus per essenciam coex
isteret unitive ^nisi secundum ut ymaginatur ponitur intelligencia valet coexisteret orbi aut
parti eius non possit movere ipsum Item si spiritus sine tali approximacione posset per
suum intellectum et voluntatem movere corpus sequitur quod demon existens longe extra
corpus humanum possit ipsum et pro eius beneplacito localiter movere ymo in inferno ma
nens possit ad libitum suo imperio prohibere vel movere spiritus animales in fantasia
humana Ergo hoc vero nequaquam concessum est prioribus angelis bonis aut mal

Dico ergo quod sicut materialiter corpus corporalis non obedit imperio spiritus specialiter quo ad motum localem
ut angelus et quamvis daemones sentire videntur hoc esse certum determinatum ad certam unitatem
vel pluralitatem corporum spiritus ad corpora que movere volunt Et forte non credendum ultra hoc eos
esse potentem influendi immediate alterativas qualitates caliditatis frigiditatis etc. et sic huiusmodi qualitates
locali motione sicut suo impetu et aliter movere qualitates non potuerunt salvari quoniam ob
effectus spirituum quos faciunt et fecerunt in inflationibus diversorum corporalium quo cum tempestates
sicut subito precipitaverunt et aliis tam mirabilibus variis insolitis et apparentes faciunt quo etiam
spiritus non corpore assumpto proiciunt a se distantes lapides nisi imperio volunt cadendo in lapide
impetu motum nec etiam vi qua per unionem angelus sic possit fortiter adherere vel
unum alium corpori propter id movere paratus ad velocissimum motum angeli Reditus autem
motus et operationes quos spiritus mali exercere videntur per organa corporis aliorum animalium
obsessi salvari non possunt nisi tetigisset et illapsus sit vel toti corpori vel parti sicut
ut cordi vel musculo ut videtur et quia duo spiritus volentes non possunt esse adequate
in eodem loco tetigisse magis quorum unus informans maius dat spacium et alter non et
tamen sic quo ad hoc de rationali spiritu et brutali forma non est dubium quod spiritus maligni
ei tetigisse possunt sicut de facto fuit in serpente de quo dyabolus decepit primos parentes
Anima ut dicit Bruns augustinus xi super genesim dyabolus serpentem illum implevit et ei spiritum suum
conjunxit ¶ Tunc ad rationes principales ad primam Adae et Eve etc. sicut pluribus illius pa- Ad rationes
tuit excessu et pluralitatibus eius propter eundem primi parentes potuerunt peccare et fuerunt
debilioris cognitionis quam angelus et etiam potuerunt proficere in bono adiutorio
angeli ideo debuerunt eis angeli custodes deputari ¶ Ad 1m cum arguebatur ad 1m
de sanctificatis in utero dicendum sicut ad precedens quod ipsi indiguerunt custodia angelica
ad proficiendum in bono et ad removendum impedita ¶ Ad 2m de pueris quando etatem sufficientem ad 2m
ad capiendum illuminationes angelorum etc. dico quod licet nunc ab angelis non illuminentur
secundum intellectum quia illius etatis non sunt capaces tamen tunc et in utero matris ab angelis custodiuntur
ne eorum complexio peioretur ne sicut est tunc magis prompti ad percipiendum vel ne etiam
a demonibus occidantur ¶ Ad 3m dicendum quod verum est quod triumphus gloriosior esset sine adiutorio ad 3m
quam cum adiutorio sed tamen triumphare dyabolus vel non sequitur sed defectu angelico subsi-
dio et ergo eis expedit homini angelica custodia ¶ Ad ultimum cum dicitur quod deus posset per se ad 4m
facere etc. dico quod licet deus sit precipuus custos de quo etiam in psalmo dicitur non dormitabit
neque dormiet etc. principalis tamen divine custodie non excludit utilitatem angelice custodie sicut
cum deus operetur in omnibus rebus et tamen operatio eius operationes creaturarum non excludit sed confirmat et ad
iuvat nec tamen eius operatio est imperfecta nec operatio creature superflua sic intelligendum est de custodia sicut
enim deus propter sue bonitatis manifestationem et omnibus sapientie ordinem creaturis communicavit posse
operari et in aliis creaturis posse effectum suum imprimere ipso tamen non deficiente sed cooperante
sic dedit angelis posse homines custodire in tempore ipse a priori finore custod

non distat / et ideo posse competebat angelice nature / 4 g(ra)d(us) vna istarum custodie alterum non p(re)-
iudicat / ymo diuina facit ad angelice nature custodie p(er)sonarum / angelica vero ad p(er)sonis
diuine custodie ostensione et manifestacionem //

ax(ioma) q(ui)n(tum) | Decimum / vnus angelus naturaliter ex se possit nosse distincte et intuitiue cogitaciones
aliorum angelorum et inter se et eis intellectualiter loqui / Contra primo quia non / quia spiritus an-
gelici non possunt recipere species a rebus quas cognoscunt / ergo vnus non potest alteri loqui / nec cognoscere
cogitaciones eius / Et quia / quia non est modus quo possent illi vnus loqueretur alteri / vel quo vnus intelliget
alterius cogitaciones / id est / quia / quia causant vel causas sui species in intellectu angeli / p(ro)p(ter) nimio causarent
species istas in medio / quia in medio causant istas in mente angeli / non p(ri)mum / quia tunc sequitur quod esset va-
cuum inter rem illam et angelum / angelus non posset intelligere eam / Item non possit intelligere
colorem in nocte / sicut nos possumus eum in nocte corporaliter videre / quia color existens inter
tenebris non causat illam speciem in medio / sed tenebre sunt sensibiles / ergo / illa species dari non potest
/ Tercio quia magis excellentie angelus prolixa distancia posset impedire a noticia rei / sicut si angelus
existens in vna extremitate mundi / posset cognoscere eam / et sunt in alia extremitate
2o | mundi / quod videtur absurdum / 2o sic / si angelus posset recipere species a rebus cognitis / vel in eadem
quorum simul existere species / posset pro natura cognoscere distincte / vel non omnia / sed aliqua tantum
et aliqua non / sed nullum horum potest dici / ergo non potest recipere species a rebus / et per consequens nec cognoscere
3o | naturaliter intelligere / 3o nullus angelus potest naturaliter alium loquentem intelligere audire au-
dicione intellectuali / ergo nullus potest naturaliter alteri loqui locucione intellectuali / quia / quia
alias deberet esse talis locucio sicut existens locus superius sicut dicitur / quod non est ponendum
in angelis / Antequam / dicit Augustinus 12o de Trinitate capitulo 10o / audire et videre quadam distinguntur
sensibilibus / non tamen in intellectu / sed id quod videre et audire / seu intelligere sunt locus idem ipsius unius
forme / quod non est aliud / quia cogitare / et per consequens intellectualiter alium videre / intellectualiter
loquentem / et est quod cogitaciones eius videre / sed homo non naturaliter ab angelis / vt probatum est
Opp(ositum) | priori argumento / et precisa / quia solus deus est scrutator cordium / quantum ad ... et probatur
consequens / quo ad primam partem / Contra / angelus quilibet naturaliter potest cognoscere distincte et in-
tuitiue cogitaciones alterius angeli ac etiam hominis existenciam et intellectum et voluntatem
/ ergo et quilibet potest naturaliter cognoscere cuiuslibet angeli / et hominis cogitaciones
ac voliciones / quia videtur clara / quia non minus cogitaciones et voliciones sunt de se actu intelli-
gibiles / quam intellectus et voluntas / ymo et plus / nam nos per huiusmodi opera-
ciones deuenimus in noticiam personarum / tanquam in nunc nota priora / antecedens
nam quilibet angelus existenciam suam cognoscit intuitiue / et quilibet superior
cognoscit existenciam inferioris intuitiue / patet quia omne cognoscibile ab inferiori
potest esse cognoscibile a superiori / ergo patet / vel perfecto / et similiter probatur de
voluntate et intellectu / Ergo probatur Contra / vnus homo potest alium docere / ergo / intellectualiter separata
potest loqui alteri anime intellectualiter / ergo multo magis vnus angelus alteri / antecedens
patet ex Epistola Clementis / de ... diuinitatis epistolis / qui loquebatur ...

abrahe / Primo videndum est de hoc quod tangitur in primo argumento / scilicet utrum angeli cognoscant p. ar.
per species intelligibiles aliquas quas intelligunt / et dicitur est quod prima / advertendum quod angelus p.a q.
naturaliter cognoscit … in intellectu suo varia intelligendo actum et species acquisitorum / …
sustinent scilicet quod angelus ad quantamcumque distanciam possit intueri obiectum / et quantumcumque
parvum obiectum possit videre / a quantacumque magna distancia / et quamvis … ex ea quod potest ergo
advertendum quod angelus videat vel intelligat / non requiritur … aliqua causet in angelum / sed falsitas
quorum patet / quod tunc angelus ita intuitive videret remotum sicut propinquum / parvum sicut magnum
quod non est verum / 2° … per auctoritatem doctoris … omnibus intellectualis et plena formis / … unde … formis
forme non … novit / a rebus / … 3° super … 12 de civitate dei capitulo primo / ubi dicitur / de quo non
ad tempus videntur aliqui sicut novi in eis … / … cum … temporaliter gerit / sicut inde
affirmatur sensus corporales anima et … hominum / vel etiam celestes angelorum / ubi patet ex …
… / … aliquid temporaliter fit … affirmatur sensus in intellectu angelorum / et aliquid novi
in eis fit / ergo … / Correlarium … primo / … est opinio / ponentis in angelis cor. pm
species eis creatas / per quas videt … / … ex quarto … et ad intellectum
… ab angelico intellectu in ipso ponere species et actus acquisitos ab obiectis / Confirmatur
quod si angelus cognosceret per species creatas / sequitur quod angelus non posset distinguere / inter minus calidum
et magis calidum / quod est falsum / et patet quia … in angelo non esset nisi finite species actu / et etiam
quod quocumque dato dari potest minus et minus calidum / … species sit
… minus et magis calidi / vel quod angelus non distinguat semper inter magis et minus
calidum / Secundum correlarium / … et essencia angelica nuda / est intellectui angelico actualis 2m
noticia / patet ex quarto / et patet ex alio / quod si angelus per essenciam suam videat / et diligat
tunc … non essent duo actus distincti / quod est contra … / primo tunc etiam
sic per suam essenciam gaudet / … et affirmare / … / quod non potest poni
poni in angelis / quam in nobis … in nobis falsum est. Tertium correlarium / non est possibile ad 3m
tanta angelica … / … obiectum … noticia actuale vel complacenciam
non potest causare / patet ex … Omnia … natura angelica … et obiectum cognoscere /
et non per species creatas / ex primo correlario / … ex 2° correlario / ergo per species acquisitas ab ipsis
rebus materialibus / Quartum correlarium / sicut anima separata nata est … omnibus … species 4m
noticias et complacencias actuales / sic et natura angelica / patet … sicut anima
potest novit intelligere / sic et angelus / Quintum … / … et opinio … quod anima 5m
… et … habitus per quos … separata potest cognoscere
obiectum visibile sicut angelus / … separata videbit non per habitus creatos /
sed per species causatas ab obiectis / quod aliter … non videret animas de paradiso
… quod est falsum … / Sextum / … et aliquid … intel 6m
lectus … obiectum … fieri … actualem vel … noticiam / patet ex …

et probatur ex aliis / quia tunc idem esset noticia actualis et habitualis / intuitiva et abstractiva
/ quia ille lumen esset semper permanens et uniforme / et tamen ipse non est intuitivus uno tempore quam alio
et plures intellectus non omnia equaliter intelligeret / Item si tale lumen tamen perpetuabile sufficeret
/ ad hoc quod esset visio actualis / tunc eadem esset abstractiva et diffusiva item ergo / Item si esset cor
relativum esset unum / Item ergo quod dicitur quod voluntas nostra numquam ab obiectis diversis movetur
primo in voluntate esset quedam qualitas / sicut in intellectu et lumen / que qualitas aliquando
esset amor / aliquando odium / aliquando gaudium / et aliquando tristitia / quod videtur absurdum / Item
quod non sunt ponende tanti habitus in intellectu superius angelici / per quos intueri possit tantas
res speciei / per experientiam / apparet tunc angelus non intuitive intelligeret unum in una specie quam
aliud in [illegible] specie eadem / quod est contra / quia in eadem specie unum est magis intelligibile quam aliud
ut una anima intuitior et magis intelligibilis quam una remissior / Item si per unum
habitum cognosceret omnia eiusdem speciei / sequeretur quod angelus non possit habere noticiam quod unum esset
magis calidum / quam aliud / patet quia iste habitus equaliter representat a et b / dicitur calida
si non per propriam cognosceret / quod unum et calidius alio / Item nisi eodem esset unum / sequeretur
quod de novo cognosceret actualiter / quibus fiet cognoscens / sine aliqua mutatione in ipso
quia non est in ea / patet / quia et actus propriam tamen de contrario in medio per mutatione
error / Auctoritates tamen illa non concludunt contra opinionem / Contra quod angelus / et probo / quod angelus non
potest recipere speciem et cognitionem talium de rebus / primo sic / quia nulla res corporalis potest
agere in spiritum et per plures intellectus angelicus non recipit species intelligibiles / tunc actus in
intelligendo a re corporali / 2o tunc unus angelus non posset videre rem / nisi ad
tantam distantiam ad quantam res potest causare suas visiones / 3o consequens / quia quorum
angelo dato / potest dari in duplo perfectior / ergo a quantitate et quantitatibus magna distancia
potest ab angelo perfecto res videri / et tamen res non sufficit per quantitatem magnam spacium
suam speciem causare / igitur intelligit angelus non potest causatas a rebus / sed potest creatas
aut creatas per alias primo / nam 3o si angelus intelligeret per intellectum cau
satas a rebus / sequeretur quod res non possit intuitive videri / quam suas possit causare /
consequens / quia quorum angelo dato / potest dari in alio perfectior essent / et plures intuitive
cognoscens / 4o contra primum argumento Augustinus 2o super Genesim ad litteram capitulo
13o de primis ubi dicit / quia certa mysteria angelos ita creavit ut prius fierent in cognitione
vocabulis creature / ac deinde cognitione posterius / 4o quod cognoscunt a causis creatis quod sunt et tamen
non sunt tunc non causa speciem suam / igitur / 5o anime humane que sunt forme
corporum / et a corporibus et propria sua perfecta intellectualia essent / aliquid frustra veni
rent corporibus / ergo similiter superiores scilicet angeli cum sint totaliter a corporibus absolute / in
materialiter et in esse intellectualiter existentes / sua perfecta intellectualia essent / per intelligibile
essentiam / quia a deo species rerum concreatas susceperunt simul cum intellectuali natura /
6to qualis est dispositio et ordo corporum superiorum ad infima / talis est superiorum

sbaz spualium ad infimas / mta aut supma corpa scz celestia / aut potencia totalit
i suam pfectam pformam / In corporib9 aut inferiorib9 po materie no totalit pfici
pformam / sz inicii accipit vna post alia ab aliquo agente / sic plr inferiores sbe intellectie
scz aie humane aut potentia intellectiua / no cpleta nalit sz cpletur eis succe / pt h°
q accipiut spes intellectuales a rebus / Spe° v° intellectiua i sbis spualib9 superiorib9
i angelis nat cpleta e p spes intelligibiles nat hntas ad oia intellig(en)da / Quantum naliter cog-
nosce possut / Et h° q arta z plus h3 s. Tho. cu9 aclonis z aliquoz cordoz / Scz cm
pte pma / q. lv. a. 2° / z d' vitate q. 8. a. 10 qu° / q angli cgstut res pformas ul
nat ul spes i natas ul cratas / z no pacquisitas / p̄mo / q nullas nouas spes a reb9
recipiat / Secu'da ista opinio / q cu na angelica / carere pt spes qualesque angelice /
q sunt pria cognoscendi oia cognoscibilia / ab angelo / quib9 intellect9 angli est in actu
p̄mo ad cognoscendu oia obiecta ab intellectu angli / et mediantib9 illis p̄ mod
liberi arbitrij duci' intellect9 angli / d' actu p̄mo ad actu 2m / Ita q sp̄s iste inhe-
rentib9 intellectui angelico pt elicere aliq' actu intelli di' adaduc intelligibile creata
distincte z implicite / z no oz s'm illa opinio i intellectu angli esse tot spes distinctas
quot sut res intelligibiles / aliās essent infinite spes in intellectu vni9 angeli / sz
vna spes z plurim spes / z p'um cognoscendi / z ppt h° dicut isti / q angli superiores
hnt spes vliores qua inferiores / Contra illa tn opinione 3° supi9 posita / Et c'da
aliqua z g° mo dimittat' / Alia e opinio Elephat q dicit / q i nob fantasma
z spes sensibiles vna no pt esse nisi vni9 sint / a q° impssa e illa spes / z e°
d' spe intellectuali angli / si aliqua pone' / q no esse spes / nisi vni9 rei tm / et licet
ab agente supnali impme' / Et g° ponen' infinite spes in intellectu angli
/ ul no poss intellige distincte intelligibilia multa / ul oz ad' de nouo spe crea'
pbi spes / quoz vtrasz nega' / z g° s'm ob dicta z a opinione / p'm 4° intellect9
angli d' actu p̄mo ad intellig' aliqd' s'mt ad actu 2m / p duas ptutes pbi co
nalis / Et adeo cu na angelica cap9 / ita q intellect9 angli informat9 ptutu sp
cuializ p'um actualis intellectionis / qua intelli' sed vl' pd distincte / z ptiont
cd'az intr' ab angelo / z h° impo gnc z nali cognitoe / z ptlam ptutum ass
imila' intell9 angli rei pone cui9 applicationis pt pcede p'ncipiu volut
in actu intellcdi / z orpt quocuq3 alio intrinsico pd cpriscio / z ptue modu
pt pcd oib9 cognito intellectualis angli / qua actuat cognoscit res sue p
sentes pntas sue futuras nalit z impo gnc Sicut norat illa opinio
/ q cognito angelica cu ipo gne / z quasi media int cognitiones diuinam z
cognitionem huanam / sicut de9 oia cognoscit z intelligit p essentia sua / q z ro
z sufficientis similido intelligi diuino ad cognoscendu oia distincte / no
p'm q sunt sz oia q esse pnt / z id vna simplicissima sua dei / se extendit

Oppinio Beti Thoe

Elephat oppinio

ad infinita | quorum omnium angelus est distincta cognitio Et si vel aliud a divina essencia
potest sic esse racio et principium cognoscendi omnia distincte Sed in nobis aut pro statu isto intellectus
unius et idem potest esse plurium cognitio distincta | vel ratio et principium formaliter cognoscendi
distincte plura | sed una distincta cognitio | est solum unius cognoscibilis in intellectu nostro dis
tincta cognitio Sicut eciam habitus vel species vel fantasma | non potest esse ratio et principium distincte
apprehendendi vel cognoscendi nisi dumtaxat unius tantum rei | et non plurium Sed in intellectu aut
angeli | actualis apprehensio vel cognitio data | non est nisi unius rei tantum | vel una app
rehensio vel cognitio potest esse plurium | et tamen horum distincte Et eciam habitus potest esse principium et ratio
distincte cognoscendi et intelligendi plura cognoscibilia | et racio talis diversa unius et
eius speciei | sed quod dicitur naturaliter et naturaliter producuntur in esse | et cognitio illorum non est per modum cogni
cionis intellectualis | sed corporeum et naturalem ... ne ... illa opinio vellet quod tot
sint habitus creati angelo | quot sunt ibi species cognitorum | vel conceptuum cognoscibilium
utrumque primum ... distincte cognoscere potest angelus ... ... species ... est
... per applicacionem intellectus sue | vel ... intellectus ... | et ... opinio ... in
finitate specierum et formarum | Haec opinio ... in superius ... | et ... placet ...
Recitata dimittatur | Ad ... alium modum | quo intellectus separati ... possent cognoscendo
absque habitu quod a ... obiectis ... pluribus irradiaretur | et ... quod ... intellectus ...
... inadequate coexistant intuitive videat | ... quod aliquam impressionem
obiectalem ... | ... quod ... coexistencie sufficiat intellectui
separato | ut sic intuitiva ... actu et ... illorum omnium | quibus coexistit | absque
hoc quod ... aliqua speciem influat in intellectum vel in medium | sed ... cognoscendi ...
... intellectus | angeli videtur solum intuitive ... | quibus coexistent et ...
... | ... ex ... | quas ... celeritate sui motus subito videre posset
... puterem illius | ita quod ... | quod ... angelus ... intellectu et volit
... per ... motum localem in rem | inadequate coexistit | ...
posset eciam videre intuitive rem puterem ... coexistentem sibi | ... aliquam
rei ... | et ... angelo ... motum et ... voluntate
sue | ... distanciam ... possit videre ... putens | ... ...
quod angelus ... in aliqua parte ... cognitionem ... naturali seu in ... | vel ...
... ... | ... cognitionis intellectu humano corpori co
nexa | qui ... uno loco ... | ... distantes | non
... | ... dimittatur et teneatur quod ... ad ... sub | Est
ad melius intelligendum modum quod ... | ... | ... | ... color
lux | ... et ... simplices ... | ... obiectales | ... po
tenciarum ... | ita ... | ... influxus ... obiectales | ...
... | ... intellectus separate ... | ita quod ... potencie

intellectiue etiam separate suas species sicut influxus rei obiectalis sensibilis / ut gratia albedinis
imprimit speciem virtuti visiue oculi Secundo non videtur quod naturaliter sine rebus corporalibus possit al- ar^m 9
terare rem incorpoream / per aliquam speciem corpoream / sed eam qualitatem esse incorpoream
que subito imprimitur indivisibiliter / Et incorporeo secundum quod non est inmediate extensa forma sed
inextensa informans in actu / quia ergo forma inextensa sibi informat extensum
equaliter in distincto et opposito hominis in re / Et ergo eundem intellectum indivisibilem
pro toto spacio adequate recepto / et per hoc quodammodo corporaliter esse / saltem in ordine ad spa-
cium / nec est inmediate quod subiectiue se habeat respectu alicuius qualitatis extense / Secunda ad hoc dr^e p^o
quod dicta arguunt / speciem qualitatis sensibilis potuit alterare medium per suas species / et ulterius sic sensum
in plus sunt / quod dicebatur quod qualibet res creata obiectalis influere possit etc / angelus / per alias ma-
prima essentia activa et motiva / non est obiectiue influentia / per intellectum separatum / quod tamen
non videtur per eius in prima potentia passiva / Et si sic radiarent / tunc producerent 2°
de facto species suas in partes corporis humani / ut in oculis / Et in aliis partibus / et forte in
toto corpore / et producunt tamen species intelligibiles / non videtur requirere / dyaphaneitatem medii / sicut requirunt pro-
ductio specierum visibilium / quia ergo intellectus humanus species illas non actuaret
videtur in intuitiva ... si ergo faciunt / quod est separatus a corpore / Et quod essentia 3°
unius angeli obiectiue influeret distanter in intellectum alterius angeli / non videtur
ergo posse fieri nisi medium interceptum alteretur inextensa per se sic indivisibiliter
nisi forte dicatur quod angelus producat speciem sue essentie / in intellectum alterius angeli
per intellectum et voluntatem Sed ergo non potest dici / quod si iste modus agendi an-
gelis esset concessus / possent in corporibus distantibus passivis agere sine alteratione medii intercepti
et ita lucifer manens in inferno / posset alterare mentem hominis super terram / Et non oportet an-
gelos de celo descendere ad influendum intellectibus humanis / quod non videtur concedendum
Et ergo si unus angelus cognoscit alterum / non mutat ipsum obiectiue / ad sui intuitionem / ergo erit
actione naturali / et non voluntaria / Ad primum illorum / nego antecedens / ad probationem dicitur Resp^e
quod si non prima / et alicuius tamen ipsa est obiectiue mota / talis enim obiectiue motum
convenit ad rei subiectionem entis / ut ergo dicit motiuitas repugnat pure politi
subiectiue / ... formaliter / Ad secundum dicitur quod intellectus humanus aliud statum et modum ad 2^m
essendi habet separatus / quam cum est unitus corpori / et etiam alium modum cognoscendi / Ad
3^m dicitur quod non est impossibile prime inextense forme activitate medium extensum alterari sic ad 3^m
non est impossibile / corpus extensum per formam spiritualem inextensam / sed per eandem rationem infor-
mare actualiter / sicut enim punctum lucidi diffundit lumen suum circulariter / quod in ea
parte medii sibi obiectiue / ... lucidi luminis suum non eandem / sed aliam et aliam / sic
angelus ut videtur potest diffundere circa se orbiculariter speciem suam / non indivisibilem
per medium divisibile explicatam / sed divisibilem aliam et aliam / in diversis partibus
medii extensi / omnes tamen illius totalis speciei partes representarent ipsum /

angelum in divisibile sicut distincte pyramides in visione puncti luminosi / omnis dispositio
est producta / sed quod oculus ponitur ad conos pyramidis per medium illuminati / et prout de illud / sed procedens in ma-
gnior / quod si angelus a alio videtur angelo / et proportionata distantia / et si utrumque receperit adequate
spacio quadrato / quod utrumque videat aliud sub specie quae sic / quod utrumque totum sicut alterius illumi-
nat sua specie / et si receperit medio alterius figure / unum videt ab alio sub eadem figura
speciei non est ex corporum visiorum fieri / per pyramides sicut in nobis ¶ Et nondum quod dato distancie
ab alio / ipsius quaecumque unde / possit esse alterius modus / quo sibi separate recipiunt intel-
lectorum / sed quod intellectus talis non recipit speciem / potissime unde corporeum / et in aliud / sed quod
talibus rebus sponte influunt species in medium / cum receperit talis intellectus / quod sic sine ne-
cessitate radiorum et aptus natus sit intuitivis cognitionibus actuari / sed omnem speciem
sibi recipientem / sicut eadem anima quamvis indivisibilis / medius qualitatibus
corporis quamvis divisibilibus / et materialiter agit taliter etc. / sicut certe forme naturales / licet
iste qualitates non sint in ea subiective / sed in corpore suo / Item / eadem anima sensibili
quamvis quantum perfecta non est in magnitudine / nec in anima / sed in materia prima / producit sensationes in toto
quod subiective / Item fantasia sensationes extrinsecas intelligit subiective toti composito
et non intellectui tamquam ipse subiecto talium / et tamen intellectus per quam mediantibus
actuat se intellectui cognitionum aliarum quorum sunt / et generaliter videtur prohibere
intellectum separatum / sic cognitione actuari posse / ad solam presentiam recipientie speciei
ab eis ¶ Tunc ad articulum sextum quaestionis 9 questionis / Ad primum quod nulla res corporalis / potest agere in
spiritum / nec angelus / et quaedam res spiritualis / et non de facto / ita quod res corporalis
agit in ipsam alteratione / [illegible] cognitionum intuitivarum etc. / sicut etiam de facto facit de
angelo ¶ Sed qui dicunt quod res corporalis non potest agere in spiritum intelligunt / quod non potest
agere in spiritum re corporale ut calor / non potest naturaliter agere in spiritum calorem materialem / sicut
intellectum a fantasie corporis producit / sed in se intellectus primam / quamvis punctum
indivisibilis / sicut videtur quod angelus sit in puncto divisibili / possit medius speciebus etiam
rerum corporalium / in se producere intellectionem et visionem / et convenientem in toto cognitionis
etiam passionibus ¶ Ad secundum / cum angelus non possit videre unam rem / nisi ad tantam
distantiam ad quantam ab eis potest agere sua specie / quod aliter dato quod angelus intelligat
ipsis talibus / primo dico quod possit quamcumque rem de quantacumque distancia videre
/ quod non oportet / et per consequens / quod est ita / quod angelus habeat speciem in se / et non sequitur per
ipsam ab eis concurrere / prior ad actum videndi ad se intuitivum ¶ Ad tertium cum
dicitur / quod angelus intelligeret etc. / quod quibus non sequitur / sed forte sequitur / si ista species
prius concurreret effective ad visionem / modo utrumque quod non sunt species per obiectum / sed tamen potentia
intellectiva effective concurrit ad visionem / Respondeo dicendum / quod non sequitur / quod manente eadem specie
/ quod dupla potentia in duplo intensius videatur vel intelligat / et tamen ergo non dicitur

Ad 2m
Ad 3m

pluram omnibus cause eius et ideo non sequitur / Ad 9m ad auctoritatem augustini 2o super genesim ad ad 9m
litteram / dico quod auctoritas loquitur de cognitione qua creatura cognoscitur ab angelis in verbo
que supernaturalis est / de cognitione autem naturali non dicit auctoritas / sed magis oppositum / sicut patet 4o
super genesim capitulo 24o et 30o / ubi exprimere voluit quod creature prius in propria natura in verbo prius fuerunt
cognite ab angelis bonis / quam fuerunt creature in propria natura in vespertina / a secundum
quandoque in scriptura a naturali cognosci non potuit / ut videtur / et cognosci non prius essent
Et etiam in pluribus contrariorum / quod ut patet exprimens verbis bonorum angelorum / angelorum et etiam nō bū
anima beata / ducitur quod cognitione / una qua cognoscit res in verbo et alia qua cognoscit
res in proprio genere / et prima istarum vocatur a doctoribus matutina / et 2a vespertina / Cognitio
matutina est / qua beatus cognoscit in verbo / seu in divina essentia / deum et creaturas / quas matutina cognitio
tali cognitione cognoscit / sibi divina essentia non ut speculum reflectens / vel ut ymago
figuralis / sed ut species obiectalis / sibi imputat / ita quod divina essentia secundum quandoque
eminentiam / vicem supplet speciei intelligibilis / vel speciei intelligibilium / causando speciei
mediate et sine specie intelligibili cognitionem eorum in intellectu / Sed cognitio vespertina vespertina cognitio
est in proprio genere per species proprias / quas etiam possunt habere boni / et prius etiam cognoscunt prius
a cognitione matutina / possunt cognoscere alia per species proprias / et in proprio genere / secundum quam prius cognoverunt
hic in via / non enim est quod species eorum cognitiones per species proprias considerat esse
parata / vel etiam quod ibi de novo cognoscunt / per species creatas / et non obstante visione qua
habet angelus / vel anima sancti petri in verbo / potest cognoscere multa / a sibi putari / vel que sibi
presentiores revelantur / per species de eis species formando vel abstrahendo / ut si deus iam
creet unum lapidem et unum angelum / quod non ostendit sibi primo / sed manifeste / vel
angelus ex suis naturalibus possunt intelligere in proprio genere per presentiam suam / Et ideo licet anima christi
dum esset hic in via / simul videret in verbo omnia et corporalia / vel de quibus / quamvis cognovit
postquam / potuit formare species intelligibiles / quibus in verbo cognita etiam cognosceret in genere
proprio / et sic hec modo cognoscendi in verbo / et aliis cognitionibus / a cognitione vespertina / potest pas
set etiam accedere / quod clerici modo beati / plura sciunt quam laici / plus beatus per ter
ritus hic acquisitos rerum / Ad 4am quando arguitur ad formandum speciem tamen tamen
ad quam intelligibilem a corporibus obtinere / quod sunt forme corporum / quod
ymo cum sint separate a corporibus / recipiunt perfectiones / et si ita esset non esset ad ad ad 4m
propositum / quod non dico quod angeli accipiant per corpora tales perfectiones / sed dico quod a cor
poribus / sicut ab obiectis / et efficientibus principalibus sue notitie / Ad 6am quando arguitur quodlibet
distinctio corporum superiorum / dico primo / quod si in verbo est per eam perfectionem / quod angelus intelligi ad 6m
perfectum per nova intellectum / et quod ad actionem actualem / sed omnia simul intelligit / et actu
quandoque / a per naturali cognitione cognoscere / ad 3 eorum / et omnis negant / 2o dico / quod
ipsorum apparuit / adde quod corpora celestia sunt totaliter perfecta / sed intelligam / quod ullam

perfectionem spiritualem vel animalem participant. Modo dicitur quod corpora celestia illuminantur
a sole. Sed vel intelligatur perfectionem spiritualem tamen, tunc nichil ad propositum, quia substantie iste inanimate
non sunt forme spirituales. Secundo dico quod si [illegible] in omnibus simul [illegible] et specialiter corpora
celestia, sicut se habent ad inferiora, quia generant [illegible] non generant animas humanas
[illegible] creant. Sed vel intelligitur perfectionem, tunc forma agendi non est, ut notum est. Tunc ad aliud

Ad argumentum primum a principio questionis

per instrumentum [illegible] angelum [illegible] ad preambula dicitur
quod [illegible] concludet. Respondeo quod substantie naturales [illegible] quod angelus nullam distantiam impedire
a cognitione rerum ullam. Pro quo [illegible] doctores, quorum rationes solute sunt,
et qui tenent opiniones [illegible] Sed dicunt [illegible] de [illegible] et Iacobus de Alta-
villa, quod non [illegible] quod [illegible] cognoscenda ab angelis vel ab anima [illegible] in medio
[illegible] anima separata cognoscit naturaliter aliud distante, sicut patet de anima divitis epulonis
que cognoscebat animam Lazari et plus adhuc Abrahe, a quorum qualiter loco distabat
[illegible] clamante [illegible] quod dives iste in anima eius [illegible] vidit
Abraham a longe et plus [illegible] Abrahe dicentis: Magnum chaos inter nos et vos
firmatum esse. Sed constat quod anima Abrahe, vel anima Lazari, [illegible] causabat in
medium [illegible] medium non sit perceptibile specierum [illegible] et cum [illegible] quod nulla
distantia impedire [illegible] angeli [illegible] non obstante quod dictum est de
anima separata, adhuc propter distantiam impedit, sicut expresse vult Augustinus in libro de cura
pro mortuis agenda [illegible] quod anime existentes in inferno [illegible] corpora
que [illegible] sunt in mundo [illegible] distant [illegible] corporum [illegible] Et
[illegible] dicit Abraham [illegible] quales in mundo fuerunt dives iste et La-
zarus [illegible] Et nota quod Gregorius [illegible] non [illegible] in angelis post
actualem notitiam quibus [illegible] et planum est illas non multi-
plicari [illegible] dicit enim notitiam immediate causari ab obiecto. Sed [illegible]
[illegible] angelum et dato [illegible] esse varium, quod angelus non videt illud [illegible] ad videndum
requiruntur species [illegible] non nisi [illegible] multiplicari, et [illegible] quandam distantiam et
* [illegible] non esse [illegible] * quod [illegible] male non sit perceptivum specierum [illegible]
[illegible] dicta [illegible] indivisibilibus [illegible] possit esse in [illegible] divisibili
[illegible] anima et etiam angelus [illegible] et etiam [illegible] sunt, quod indivisibile
[illegible] in medio divisibile [illegible] et forte sunt [illegible] Abrahe et
epulonis [illegible] videntur [illegible] forte cognoverunt se [illegible]
per angelos [illegible] et quod dicebatur [illegible] angelus [illegible] non videt
colorem, quia non radiat propter defectum luminis. [illegible] predicta [illegible] non [illegible]
radiacionem specierum [illegible] et [illegible] colorum ad quam [illegible] lumen [illegible]
[illegible] alia radiacio specierum intelligibilium [illegible] ad quam non requiritur
lumen, ut forte [illegible] medium [illegible] possit videre [illegible] colorem [illegible] nos
non possumus sic videre [illegible] colorem visu corporali propter defectum luminis colorem

* defectus multiplicationis talium specierum nec potentie naturales sine [illegible] et [illegible] dicunt

illustrantis | Dubita ut angli possint habere aliquam cognitionem naturalem de Dubita
deo / quia ex obm magis cognoscibile / quam aliquod aliud obm / maxime ab intellectu separato
ratem angli sunt potenciores / quam homines ad cognoscendum / Sed homines per sua
naturalia deum cognoscere possunt / igitur multo magis angli / Et non / quia non videtur / quod deus
possit cognosci ab intellectu creato / nisi altera istarum duarum cognitionum / simpliciter ista est
sentencia secundum quod dicimur cognosci facie ad faciem / vel secundum quod dicimur videri in speculo creaturarum / Sed
primo modo angli non possunt ex naturalibus suis cognoscere deum / quia cognitio dei facie ad faciem
est vita eterna / Sed constat quod hoc non dat anglis per naturam / sed solum per graciam / igitur tunc cognitionem
de deo non possunt angli habere / Ymmo aut cognitio de deo specularis vel enigmatica
non competit anglis / quia non accipiunt cognitionem dei a rebus sensibilibus / vel creatis / ut
vult dyonisius 7° de divinis nominibus / igitur angli per sua naturalia deum cognoscere non possunt
Secundum hoc explicat ponentem dictus / et pro nunc dicitur / secundum beatum thomam ponentem species
concreatas angelis / quod explicit potest deus cognosci a creatura / primo beatifica cognitione supernaturali / quia ipsius clara visio facie ad faciem / ad quam nulla creatura naturalibus suis potest
pervenire / ut bene argutum est / secundum solum per donum supernaturale et gratuitum / ut dicit augustinus
de videndo deum / 2° per habitum creatum / qui est donum naturale et non gratuitum / per quem
tamen potest devenire in cognitionem summe et propriam dei / Et cognitio non est clara dei visio
beatifica / et talem cognoverunt / ut dicit augustinus angli demum ante confirmacionem bonorum et casum
malorum / et dicit quod sic cognoverunt deum moyses et paulus in raptu / ut vult per augustinum
ad orosium / dicentem ubi ille raptus erat paulus in 3m celum / in intellectuale visionem
ut deum non in corpore / non per similitudinem corporis / sed sicut in ipsa vita est / quia adhuc
venerat paulus / ut deum in vita ita videret / sicut sancti post vitam istam videbunt
nisi quod ipse per lumen tale naturale / ipsi aut lumen supernaturale et gratuitum vident / 3° modo
potest deus cognosci ex effectibus sensibilibus / et spiritualibus in naturalibus / et isto modo angli naturaliter cognoscunt
deum perfectiori et clariori modo / quam unquam noster intellectus in isto statu potest in eius
cognitionem pervenire / Et secundum quosdam supponens ponitur speciebus / quas recipit angelus
ab deo / videtur quod intuitive anglus deum ex suis viribus propriis et naturaliter videre non potest / cum
non multiplicet speciem divinam naturam / et eciam propter hoc / quia divina lux propter eminenciam est
in accessibilis omni creature / ex viribus suis / Aliud dubium quo anglus cognoscat
se et alia que circa se sunt / et dicunt aliqui primo / quod anglus cognoscat se intuitive et Dubiu
suam essenciam / deinde alia que iuxta se sunt / et ultimo res circumstantes / Secundo modo ad
modum cognoscendi intellectus nostri iuncti corpori / qui primo cognoscit ea / que circa ipsum
sunt / et ex principiis sensuum / et ultimo cum difficultate magna cognoscit se / et que circa se
sunt / Sed non videtur / quod intellectus separatus intuitive cognoscat se primo / sed modum
post visionem / sicut in anglo per species a rebus receptas / nisi dicatur / quod anglus multi
plicat species per quas primo medium et eciam virtutem istam / cum adequate recepit / et secundum

vnu[m] modu[m] p[ro]pi[us] tactu[m] mediante illa sp[eci]e exeunte subite in medio / cu[m] ipse
cognoscit / angel[us] p[er] in se forma[m] visione[m] sui / sicut et circumstantis rei / et suo[rum]
dicen[dum] de hiis q[uae] in eo sunt / s[ed] habitib[us] etc. Et nota / q[uod] vi[detur] esse dubitatio Greg[orii] de arimino / q[uod]
ab[sur]du[m] / p[er] corporea[m] distantia[m] causare sp[eci]em in angelum distante[m] / et no[n] i[n] mediu[m]
causando / alias no[n] videt[ur] quare requireret[ur] p[ro]pinquitas obi[ecti] / nisi causaret sp[eci]em. Cu[m]
ergo angel[us] sit sibi sufficient[er] p[ro]pi[us] / et sint sibi p[rae]sentes intellect[i]o[n]es sue etc. / vi[detur] q[uod] in se
causet / sp[eci]em suam / etc. etia[m] de hiis q[uae] in eo sunt i[d est] causant in ip[su]m sp[eci]es suas / quib[us] me-
diantib[us] semp[er] intuitive vide[n]t se / et ea q[uae] in ipso sunt / vel q[uod] sp[eci]es po[nitur] / ut suppleat vice[m]
obi[ecti] / quare cu[m] angel[us] sit sibi suffic[ien]t[er] p[ro]pi[us] / et de habitib[us] suis / causant illa / no[n] sp[eci]em s[ed]
29 ar[ticu]l[us] intellectio[n]em i[m]mediate / i[n] intellectu angeli etc. Hec de p[ri]mo articulo // Quantu[m] ad 2[m] articu-
lu[m] / qui e[st] de isto / q[uod] tan[gitur] in articulo 2o / ad q[uo]d dico s[cilicet] / utru[m] angel[us] possit n[atura]liter simul dis-
tincte intelligere o[mn]ia quoru[m] simul sp[eci]es h[abe]t / i[n]telligendo h[oc] de angelis bonis / quib[us] / no[n]
e[st] viciata aliqua potentia n[atur]alis. Sit c[onclusio] p[ri]ma / angel[us] p[ot]est simul distincte i[n]-
9o p[ri]ma telligere o[mn]ia / quoru[m] simul h[abe]t sp[eci]es distinctas / et distincte rep[rae]sentantes. Prob[atu]r ex auct[orita]te
b[ea]ti Aug[ustini] 4o sup[er] Gen[esim] ca[pitulo] 30 / et p[ro]p[ri]us ubi dicit / q[uod] potentia spiritualis mentis ange-
lice / cuncta q[uae] voluit / simul notitia facillima co[m]p[re]hendit / ex q[uo] arguo sic / no[n] est
mag[is] facile angelos simul intelligere s[ecundu]m o[mn]es sp[eci]es / q[uam] s[ecundu]m aliquas ea[rum] / ergo potest
simul intelligere s[ecundu]m o[mn]es / q[uas] h[abe]t / et arguit[ur] ex p[ro]p[ri]us dicta auct[orita]te / q[uia] si mag[is] facile foret in-
telligere simul / s[ecundu]m o[mn]es / q[ua]m s[ecundu]m aliquas / c[om]p[re]henderet mag[is] facilit[er] duo / qua[m] unu[m] et tria
qua[m] duo / et q[uan]to plura / tanto mag[is] facilius // Confirmat[ur] alia eiusdem auct[orita]te ibidem ca[pitulo]
36o / ubi ait / q[uod] o[mn]ia simul mens angelica ponit / q[uae] p[er] sillaba[rum] p[er] ordine[m] que[m]dam
temporu[m] sermo distinguit / ubi vult / q[uod] cuncta q[uae] creata fuerunt a p[ri]ncipio / et distincta
quoda[m] ordine s[e]c[un]da narratio[n]e / simul mens angelica app[re]hendit / ut 3 d[ieru]m / q[uia] p[ri]mo
p[ri]mi h[abe]t 3 vnu[m] notitia supernali / qua h[abe]t in v[er]bo / s[ecundu]m etia[m] diurnali / qua h[abe]t in v[er]bo
i[n] p[ro]prio genere / et qua vocat Aug[ustinus] vespertina / sicut p[atet] ibi statim in duobus capit[ulis]
precedentib[us] / ut p[ate]t dici / q[uod] loquit[ur] de cognitione c[on]fusa no[n] d[istin]cta / na[m] h[oc] no[n] attribuet
potentie mentis angelice / cu[m] nos etiam in via h[ic] possim[us] c[on]fuse o[mn]ia intelli-
gere in aliquo co[mmun]i quod q[ue]m / et tam ibi intellect[us] app[re]hensio c[on]stantia et facilitas multoru[m]
dat d[iffe]r[enti]a[m] / int[er] potentia[m] mentis humane / et angelice / 2o si h[oc] no[n] possit angel[us] / aut
h[oc] c[on]tingeret q[uod] no[n] possit simul tot intellect[i]o[n]es recipe[re] / aut q[uod] no[n] possit simul tot p[ro]duce[re] /
h[oc] pa[te]t / q[uia] s[i] esset sufficiens ad agendu[m] / tot simul et ad patiendu[m] / no[n] poterit actio et
passio sufficient[er] / possit po[n]i actio et etia[m] actio[n]es / dummo[do] no[n] c[on]trariant mutua[m] repug-
nantia[m] sicut 3 in p[ro]posito / o[mn]es tales potuerunt po[n]i simul / s[ed] no[n] p[otes]t dici / q[uod] non
possit tot simul p[ro]duce[re] recipe[re] / q[uia] no[n] minus 3 potens recipe[re] intellect[i]o[n]es / qua[m] habitus
vel sp[eci]es / ut ei[us] receptivitas magis limitat[ur] ad eta[m] multitudine[m] intellect[i]onu[m] /
qua[m] sp[eci]eru[m] vel habituu[m] / ymo in rei veritate ad neutru[m] d[e]t[er]minatur / Et
pari facilitate p[otes]t multas et paucas recipe[re] / qua[m]vis est ex se / ut etia[m] ideo no[n]

pt / quod non pt tot simul producere / quasi eius activitas limitata sit / ad certam multitudinem
possibilem intellectionum simul producibilium / Item supposito quod intellectus sit principium
activum intellectionis non tamen totale sed partiale concurrens cum specie ad productionem intel-
lectionis / ita quod cum una specie coagit unam intellectionem / et cum alia specie aliam / ut
aut quodcumque aliud secundum agens partiale / et aliqua operationem agit cum alio et alio
partiali principio coactivo / quantum est ex se / ita pt in plures operationes simul cum pluribus
talibus principiis coactivis / sicut in paucas cum paucioribus / nisi ipsum corrupta in operando
debilitatur / aut pse modo alio dependeat ab aliquo quod debilitatur ex multiplicatione talium
operationum / Exemplum lumen enim existens in medio est causa partialis quasi activa / simul cum cor-
speciei coloris in medio / ut vult Commentator 3° de anima commento 36° / et cum alio et alio co-
lore / aliam et aliam efficit speciem / et quotcumque secum concurrent colores tot species generabit / ut
aer virtus dicitur in luce existens / quod cum multis multas pt / quam existens cum uno pt unam /
quam si essent ibi secum infiniti colores distincti / in dispositione talium / quod quilibet
possit suam speciem causare / et esset ibi sufficiens susceptivum / ut aliquod prohibet ipsum / quin
illis simul infinitas species efficeret / cum ergo angelus non debilitetur ex intelligere / cum eius
receptio non sit passio corruptiva / sed perfectiva / cum non dependeat in intelligendo ab
aliquo debilitabili / utpote abstractus a corpore / non indigens secundum ullam virtutem vel organo
corporali eum fatigante / qua ratione cum una specie pt coefficere unam intellectionem / pt cum
multis coefficere multas / ut tot / cum tot / quia cum pluribus possit plures De intellectu autem
nostro in presenti statu non sic est / et causa est propter dependentiam eius in operando a virtute fantastica
et corporalibus sensibus / quibus accidit debilitas et fatigatio non solum ex contrariis operibus sed etiam
ex multitudine sicut experientia monstrat Unde Augustinus 4° super genesim capitulo 34° / ante-
quam verba allegata / quod potentia mentis angelice cuncta que voluerit facilime simul
apprehendit dicit / quod propter corpus corruptibile / quod aggravat aciem mens humana etiam
cum ferventissimo studio instat notitie rerum non nisi cum temporibus tarditate / et difficile
agit / et eandem causam addit Magister 2° d. ca° 2° quinto / quod excepto morbo dicit nobis per
meruisse / et in capitulo sequenti scilicet 23° dicit / quod post ymaginem acie mentis secundum mensuram intelligentia et
voluntas / erunt equales cum fuerint ab omni languore sanate / ergo nunc simul
poterimus tot intelligere quot meruisse / et per consequens quot rerum species habebimus / per que
clare videtur quod homo in statu innocencie et naturalis integritatis / omnibus rerum spe-
ciebus quas habuisset simul uti actualiter potuisset quid ergo mirum si angelus hoc possit
non per peccatum in sub naturalibus viribus viciatus / et id pt esse confirmatio conclusionis
proposite Contra istam conclusionem arguitur / quod si tunc non possit simul tot intelligere / quin plura simul
possit intelligere / consequens patet / quod non pt angelus tot species habere quin si ponatur unum in divina
in proportionata propinquitate / possit ab isto speciem recipere / et cum non tot quin plura in
divina possint fieri et approximari angelo / non erit dare maximam multitudinem
possibilium ab eo simul specierum / et per consequens non tot quin plura possit actualiter distincte

intellige Contra hoc quibus est fundum quoniam ad primum sequitur quod angelus sit infinite intellectualis
seu infinite virtutis ad intelligendum quod soli deo competit / declaratur quia excessus
quo virtutibus angeli si haberet tantum in posse non esset terminata per maiorem / sed omnis
finita natura terminatur per maiorem quod patet primo celi per philosophum sed quod virtus angeli sit infinita
2º arg. finita / 2º si illud esset possibile eadem ratione vel maiori posset simul intelligere distincte
omnia cum partibus et partes partium possit simul intelligere distincte omnes partes proportionales unius continui
sibi partibus et cum iste sint infinite esse quod posset simul infinita distincte con
3º prehendere et cuius scientia foret intensive infinita / 3º actualis intellectio sive actualis
attentio esse non potest nisi ad quod determinatur intendit tunc potest attentio actualis in illud plu
ribus attentus dicitur ad singula sicut nos hoc experimur / 4º si angelus omnia simul in
4º telligeret actu / ita equaretur deo in intellectualitate / quod non et deinde 4to si angelus sit in
finite intellectualitatis seu potentie probatur nam posse intelligere duo intelligibilia distincte
et alicuius potentie et posse duo intelligibilia simul distincte intelligere et maioris potentie
in duplo et posse tria simul intelligere distincte et in triplo maioris potentie et semper
secundum numerum intelligibilium arguitur maioritas intellectualitatis / ergo posse infinita distincte in
telligere / arguit infinitam intellectualitatem in eo qui potest Contra si angelus potest simul dis
tincte intelligere omnia que habet species vel potest habere / angelus potest quantumcumque excessive simul intelli
gere infinita distincte / nam posset non tot quin plura sed potest non tot quin plures species
recipere / quia proportio excessus creature non sit activi potentie angeli / sed tanta minor et quanta
esset quotlibet species haberet / etiam si haberet actu infinitas / posset simul infinita dis
cons. tincte cognoscere seu intelligere / Confirmatur quia non est dubium quin intellectus angeli
sit perfectior / quia cum pluribus speciebus potest simul plura intelligere distincte / quam si non posset
cum pluribus speciebus simul plura / sed unum tantum in actu intelligere / et etiam quam si posset
duo tantum et ita quam si posset tria tantum / et sic in infinitum procedendo / sed aliqua intellectiva finita
species etiam ita est perfectior / quia si esset unus aliquis intellectus qui non posset nisi unum et
quam alius qui posset duo tantum / et sic in infinitum / sed infiniti essent tales sibi invicem
in hoc excedentes / quorum quilibet posset simul finita tantum intelligere / ergo eo posse tantum
unum intelligere esset aliquis perfectionis / et intellectus qui tale posse haberet esset alicuius
determinate perfectionis / sed alius talis esset / sed quod posse in infinita aut non in tot quin in
6º plura sit infinite perfectionis / et quod intellectus qui sic potest / sit infinite perfectionis / 6º si
angelus / posset simul omnia etc. tunc posset simul intelligere omnes species / quas habet / quod non ab alie
intelligunt species / quia res quarum sunt species / quia aut ratione posset simul intelligere omnes
species eadem posset simul intelligere omnes intellectos in eis species / cum sint simul cum partibus
et plures intellectos intellectorum ista etc. et sic in infinitum et per consequens posset simul infinitas
.7. intellectos ipse haberet et simul ab intelligere distincte / 7mo si sic intelligeret omnes
idem ipse intellectos / deus sibi causaret etiam prius species / per quas posset angelus per ea

recordari se intellexisse species communis/ sicut etiam phisognomi similitudines collectas ex
actibus intellectus et affectiones voluntatis recordamur corporis/ ut similiter ponit augustinus decimo
confessionum capitulo 12o et 18uo/ et similiter 12o de trinitate capitulo 8uo et 9no/ ergo simul intelligit angelus
et omnes species particulares per immaterialem intellectionem/ et iste alie intellectiones etiam causant particulares species et
per quas etiam istas intelligit/ et per alias intellectiones/ et sic ultra/ ex quo sequitur/ quod simul
sunt in intellectu angeli infinite species/ quod est impossibile/ saltem naturaliter/ Ad rationes ad primum | Ad ar[gumen]ta
concedo primum quod/ et nego 2am quantum quantum ad inferius/ quod angelus esset infinite intellectualitatis
ad propositum dico/ quod virtus intellectiva angeli sibi sic posse supposita/ unicum tamen et maximum
in quo potest sibi supposita cum aliis coagentibus/ seu ipsa et alie simul supplentes/ non tamen tamen
illud autem non probat ipsam esse infinitam/ sicut lux non probatur esse infinita quamvis
pluribus et pluribus coloribus coagentibus/ ultra qualibet determinata multitudinem
possit causare speciem/ ut dictum est/ sic plus forma specialis aliquibus quibus sunt/ non arguitur
infinite potentie ex hoc/ quod cum aliquanta gravitate motum aliquante velocitatis
ageret/ et ad aliam ad oppositum/ sic in proposito Ad 2m cum dicitur si posset omnia simul distincte | ad 2m ar[gumentu]m
intelligere quorum habet species/ eadem ratione possit simul intelligere distincte omnia/ sibi presentia
Dico quod verum est de hiis/ quorum distinctas causat species in intellectu/ et de quibus circa
absentia angelus habet species distinctas supplentes vices eorum/ de talibus/ procedit
argumentum/ sed species generum non sunt hiuiusmodi/ non enim cuilibet habet distinctam speciem propriam/ sed
simul omnes unam speciem gradualem in ipso angelo/ sic et in nobis Ad 3am dicitur quod quamvis | ad 3m
in nobis in statu presenti actualis attencio se non extendat ad multa/ sed ad pau
ca/ in angelis tamen/ ex excellentiore natura/ et nullo peccato maculata/ aut
peccati pena debilitata/ ad tot se extendere potest actualis attencio/ ad quod et intellectio
et ita ad tot/ quot habet species/ Illud autem verum cogitatum/ intelligendum est in nobis
in statu isto/ de quo dicitur Sapientie 9no Corpus quod corrumpitur aggravat animam et terrena
habitacio deprimit sensum multa cogitantem Ad 4m neganda est consequentia/ nam isto dato | ad 4m
adhuc intellectus angelica/ ab excellencia divine intellectus in comparatione superaret/ primo quod deus
ex deo est sua intellectio/ qua universa intelligit/ intellectio vero angeli non est an
gelus/ sed accidens superadditum perfectio eius/ 2o quod non solum angelus intelligit intellectione que est ac
cidens/ sed etiam non seipso sufficiens/ sed alio sibi coagente principio/ ymo pluribus
cum perficientibus speciebus illa intelligit/ Deus autem seipso tantum/ non indigens alio
3o/ si angelus intelligere possit simul omnia/ quorum species possidet/ non tamen potest intelli
gere futura/ neque cogitationes secretas/ et multa forsitan alia/ que non sunt sibi
sufficienter presentia/ et plus presentia plura/ quorum non accepit species/ Deus autem universa
comprehendit Ad ultimum nego consequentiam/ ad probationem concedo/ quod posse intelligere unum distincte | ad 4m
arguit aliquam perfectionem/ et quod dicitur posse intelligere duo distincte plus arguit ad

potentia in duplo / concedo si cetera sunt omnia paria / videlicet tam ex parte intelligibilium quam intellectionum et illorum que concurrunt ad intelligendum vel vdno sunt cetera paria. Propono z vlt va / nam instancia e impli / quia aliqua potentia posse se solo tantum pondus portare et tamen non esset in duplo actiue perfectionis / posse cum alio comportante portare duo tanta pondera simul / quam unum / neque etiam actiue potentie / Similiter aliqua potentia posse cum colore priori causare simul in eadem parte medii unam speciem / non tamen est in duplo actiue neque etiam actiue / cum duobus coloribus posse parialiter causare simul in eadem parte medii duas species / nec distinguo utrum sint eiusdem rationis vel alterius Eade eadlinemus / non aucta vel minuta / quam uno cum colore potest una tantum speciem causare in una parte medii / simul cum duobus potest duas / et simul cum infinitis si infiniti ponerentur in debita distantia et dispositione ad agendum in istam partem medii / posset simul causare infinitas species / Ita in proposito dico quod posse intelligere duo distincte simul cooperantibus duabus speciebus / non arguit maiorem intellectiuitatem in angelo quam arguat posse intelligere tantum unum cooperante sibi tantum una specie / nec intelligere mille cooperantibus sibi mille speciebus / arguit maiorem potentiam vel intellectiuitatem / quam posse tantum unum vel unam / Ad confirmationem dico / quod si essent infiniti intellectus / quorum unus / nec pfancas nec paucitas specierum / posset simul intelligere plura quam unum / Alius autem posset duo vel plus pro quantitate specierum / cuius autem posset tamen et sic in infinitum / quilibet angelus qui nunc creatus est / esset quilibet illorum perfectior / nec tamen consequens sequitur quod nunc sit aut quod tunc esset infinite perfectionis / Et ratio est quia quilibet illorum intellectuum / esset alterius rationis ab isto angelo / vel aliter esset possibile / et ideo in prima comparatione qua dicitur / angelus est perfectior / quam esset si cum pluribus speciebus non posset plura intelligere implicat / Simpliciter / ita cum non esset idem angelus qui nunc est / nec eiusdem rationis / sed aliquis alius alterius rationis Ex tali autem excessu eorum / quod sunt alterius rationis / non sequitur / quod excedens sit perfectionis infinite / Exemplum est inter hominem et asinum / possunt dari infinite species / quarum superior semper excedit inferiorem in perfectione / et homo omnes istas infinitas / et tamen non est infinite perfectionis / sic nec in proposito / Item alia instantia est quia ad actum est plus cum duobus coloribus potest causare duas species / et cum tribus tres / et sic in infinitum / et tamen non est infinite perfectionis / et ulterius ipsa est perfectior alia luce / quae cum quotlibet non posset / nisi duas causare si esset quotlibet gradibus se extendens / ipsa tamen esset qualibet istarum perfectior / Ita plures alie instantie possent dari / Ad secundum dico primo / quod secundum probat sequela contra quandam opinionem / Nam si quilibet angelus potest intelligere / suas volitiones intellectiones etc. / et nunc arguitur / quod intellectiones suae intellectionis potest intelligere et sic alia / et sic in infinitum / Concedo tamen et primo / quod potest probabiliter dici / quod omnes suas species et omnes suas intellectiones / potest simul distincte intelligere / non tamen est possibile / quod ipse simul omnes suas intellectiones distincte intelligat / nec sequitur secundum ex primo / Dicitur etiam non sequitur / quod suam intellectionem potest intelligere / ergo possibile est ipsum suam intellectionem intelligere / nam ex quod

Ad qt o3

Ad 6m o3

non sequitur, quod possit simul habere infinitas intellectiones, quia non sequitur ex equitate. Vel secundum alios potest
videri 2º. Quod quamvis prima et ultimus quod ipse potest intelligere intellectiones illarum specierum, tamen iste
processus non vadit in infinitum, sed terminatur satis cito, nam semper posteriores minores sunt et dimiss-
iores et minus perceptibiles prioribus, et ideo cito deveniuntur ad aliquas ita dimissas quod
non possent congignere actualem notitiam sui, et sic esto etiam quod intellectus reflexione semper
posterior esset nobilior quam species, sicut volunt aliqui, quod absurdum patet intellectio in isto
ordine quae sit est vita et minus nobilis quam ipsa notitia eius, hic in qua non obstante
ad alia talibus per suam dimissionem non posset movere intellectum ad notitiam sui, ita quod
quamvis quam speciem esset nobilior, non tamen esset activior. Ad 3m dico, quod sicut res ex-
ternam speciem sui causat in anima nisi cognoscatur, ita vel species vel aliquid aliud extrinsecus in intellectu
causat speciem sui nisi actualiter intelligatur et percipiatur ab intellectu, et quod non quaelibet intellec-
tio actualiter intelligitur, ut iam dictum est, sic vel quaelibet causat propriam speciem, et non provenit
multitudo infinita specierum. Conclusio 9ª. Angelus bonus potest non omnia simul intelligere quorum 2ª 9º
habet species distinctas. Patet quia non minus imperfectus est angelus, aliquibus sub speciebus non uti, quam sit in
potestate hominis speciebus non uti; hoc patet, quia non plus augetur natura a speciebus, vel minus sunt
in voluntate potestatis angeli vel sub ipsarum, quam species hominem moveant et sunt in potestate
hominis. Secundo etiam angelus aliquibus sub speciebus potest non uti, quantum quod sicut experimur posse pro li-
bito, sed plus habemus species sufficienter formatas et intuitivas, nunc una nunc alia uti,
vide Augustinum 11º de Trinitate 10º dicit quod voluntas formanda cogitantis acie per dicta
memoriae ducit ut libitum est. 3º non est minus in potestate angeli usus suarum specierum
quam sit in potestate hominis suorum habituum, et quia etiam esse in angelo, si habitus aliquos
habet a speciebus distinctos, ut patet, quia species non naturaliter movent quam habitus, sed potest habitu
quae habet non uti, sicut patet de perito doctrinarum multarum, qui non semper considerat secundum quaelibet
istorum. Vel homo provenit ex defectu necessitatis ex voluntate libera, sive potestate, nam quamvis
simul non possit omnibus uti si multi sint, tamen quod isto uti et non isto, et quod actio sua
quo uti continet per aliquod tempus magis vel minus, nisi quando provenit impedimentum a
potestate sua consistit, sicut docet experientia, et in 2º Sententiarum, pluribus 4 2º et 3º. Secunda dicitur
frequenter, quod habitibus utimur cum volumus (Commentator 3º). Patet, quod ita contingit in angelo
si habitus habet, et per quos potest etiam est de speciebus. Conclusio 4ª, species est agens naturale respectu in- Dic 3º p
tellectionis sui obiecti et intellectus naturaliter passivus, ergo quaelibet semper causat intellectionem suam si non
assit impedimentum. 1º quia in angelo omnes species sunt sufficienter intuitive, et potentes movere
intellectum, et equaliter patentes; si aliqua vice angelus aliqua non, hoc potest videri esse causa quia an- 2º
gelus vellet determinate in aliqua uti, qua non utitur, et determinate illa uti qua utitur; sed im-
possibile est quod aliqua vellet determinate non uti, quod ista determinate intelligat, sicut
impossibile est quod aliquis vellet determinate uti, quod ista apprehendat determinate; ergo si possit alia

3o / non uti / posset ista simul intelligere / et non intelligere quod est falsum / 3o si posset non omnia
actu distincte cognoscere seu intelligere / quaero utrum possit aliqua eorum intelligere
aliquibus non in effectibus / posito quod in esse / quaero aut possit intelligere aliquid aliorum
aut non. Si non / contra quia sicut eorum quaedam per intellectum ita per se intelligere sicut et mediantibus
aliis. Si dicatur quod potest aliquid ad intelligere / contra omnem intellectionem actualem intrinsece est precedere
actualem intencionem voluntatis / copulatiuis potentiam cum obiecto / hoc patet / concernit ipsam visionem
sensualem et primam / in nobis intentio precedit intuitio voluntatis / unde augustinus xio de trinitate ubi dicit
quod voluntas que coniungit sensum cum visibili corporeo formam / non precedit corpore consistit in
sensu / et probatio eius quod [illegible] qua visio fiet / hoc causat voluntas que format sensum
cum admouet / si igitur angelus de nouo intelligit speciem aliquam / prius voluit eam intelligere /
secundum eundem / lo dicit ca 1o et 2o / voluntas non potest velle ad ignotum / igitur illa vo
licione precedit cognicio illius speciei / et volicio presupponit cognicionem / et cognicio voli
cionem / de quo causa presupponeret seipsam / quia presupposita / et esset prius seipso / aut alia p
supponeret / et ab alia presupponeretur / et esset infinitas actualis cognicionum / et vo
4o licionum se presupponencium in quorum utraque imperfecte / 4o si angelus posset aliqua sua spe
non uti actualiter / eadem racione quacumque alia qualibet / et angelus naturaliter posset / si vellet
suspendere se ab omni intellectione corporum / quorum species habet / et nullum corporum per suas species
Ad 1m in actu intelligere / quod videtur falsum / Ad primum dicitur / quod quamuis species sit agens naturale / et potentia quod
intellectus sit naturalis / parcialis tamen intellectionis / utraque tamen quantum ad hoc dependet
a voluntate / quo ad productionem actus / et conseruationem / vel saltem quo ad conseruacionem / quod dico propter
primas intellectiones / et inspectiones / que non sunt in nostra potestate / quo ad productionem
primam / exemplum de augustino / 2o c dico in nobis in viis / cuiusmodi interna species sunt in potestate
mea / quo ad conseruationem ipsarum / Unde libere possumus ab istis desistere / licet aliquando
cum difficultate / que locum non habet in angelis bonis / et ideo sufficit ad hoc quod aliqua
Ad 2m species causata / angelus posset non semper ea uti actualiter / Ad 2m dicitur quod quamuis illa non
est bona / tamen ad hoc quod aliquam speciem determinate intellectus non intelligat / non est necesse
quod velit istam determinate non intelligere / sed sufficit / quod non velit / ipsam intelligere / et quod
non determinet intellectum / intellectione illius / et memoria non copulet animi / unde precipue magis
loquitur augustinus / 2o c / prout habetur xio de trinitate capitulo suo in fine / ubi ait / Porro ab eo
quod in memoria est / aliud velle vertere / vel aliud est / quam non cogitare / Ita quod tamen
voluntas dicitur nolle aduertere / tamen sponte non facit / aliud intellectus cogitare / Unde
non quod voluntas mea mouet libere in brachio meam in alii / et ad hoc quod non moueat
aliquid / non oportet quod velit non mouere illud / sed sufficit quod non velit mouere illud / sic
in proposito dicitur / quamuis ad hoc / quod angelus non utatur specie / non oportet quod positiue velit ea non
uti / sed sufficit quod non velit ea uti / Item voluntas mea / libere mouet manum

2 simul movet musculum 2 ligamenta / et tamen non vult movere musculum / nec ligata
primo aliquem / nec hoc cognoscit ea Sic in proposito / quo ad hoc quod intellectus intelligat hoc
presens / non oportet intelligere prius presentem istam Nec volens prosequi / aliquid distans / multa
movet intra sua / et multis modis / que non distincte cognoscit / et quos modos non
distincte cognoscit / sed sufficit ad illa / et sic non nedum volitio una generalis motus sui
ad illum locum / et ad hoc consequendum sine distincta cognitione intrinsecorum motorum 2c / sic
angelus / habens intra se species / potest velle generaliter uti speciebus hominum / et intelligit homines
omnes distincte / per distinctas species illorum / et non cognoscit qualibet illarum specierum dis
tincte / sed una generali volitione omnes Hec sunt dicta propter verba plurimorum 192e
tionis / Non tamen / quod facilior modus / videtur ad salvandum / quod angelus possit per aliquas species
a rebus acceptas / non intelligere / et est ponendum quod quilibet liber intellectus videtur cognitionum
suarum / sicut et voluntati datur potestas ad hoc quod voluntas velit aliquid / et in potestate
voluntatis / propriam non velle / sicut in proposito / Ad 3m concedo primum quibus / et ultra dico quod pro ad 3m
pro quo angelus aliqua intelligat et aliqua non / ad hoc potest intelligere ad eorum que non
intelligit / et tamen arguere contra intellectum non praeter intentionem actualis voluntatis / si par
tialem intentionem intelligere volitio elicita / nego propositionem / et simul dico / quod non
omnem sensationem nec omnem visionem precedit volitio / quamvis aliqua precedat / et
saepe contingit / sicut quando quis aperit oculos / vel flectit ad aliquid determinate
videndum / et aut non omnem considerationem precedat volitio / patet tamen in repentinis
sensationibus / vel tamen quis in aliqua consideratione multum intentus / subito a
vehementi motu sensibili / ut igne vel aliquo fortiter pungitivo Item si quando prep
rone sensibili non precedit volitio seu voluntatis intentio Item patet etiam
in violentis passionibus / ubi nec precedit / nec sequitur volitio aliqua / sicut tamen quis
detinetur in igne / ab alio multum dispergenti lesio / Ideo causa stat / quod talis nec aut nec
gravitant vel item sensationes / nec copulat nec contingit secundum sensibilia / quod primo initur
quantum vis / ante secundum / et refugit / et item addit secundas Et ideo ad conclusionem angelum damus
quod angelus / non dat illam lectionem / sed indeficienda tamen / a vera veritate licet in multis
sicut tamen quis volens aliquid videre / aperit oculos / ut videat illud / aut dum actu visione
videt / detinet actum aptum / et in oppositione debita vocis continuae dicta ... et
in pluribus aliis casibus / Ideo sufficit ad intentionem angeli aliud / licet diligenter intuenti
Si dicatur quod saltem notitia quamlibet libere habita precedit volitio / quod potest de
repentinis 2 violentis / quarum cause sunt extrinsece / vel saltem aliqua illarum
causarum / et ideo sufficit ad propositum articuli / licet in angelis non sint saltem respectu suarum
specierum / aliquae notitiae repentinae / vel violenter causatae Ad illud videtur dicendum / quod non
omnis notitia / sed libere elicita / nisi precepit volitio elicita / quod potest in nobis
declarari / nam per experientiam constat / quod non semper / habens actualem notitiam

quod haberet secundam notitiam Et hoc est impossibile tum quia vel notitia secunde notitie

de aliquo obiecto habet simul notitiam de notitia eius obiecti / aliquin haberet simul infinitas notitias
et tamen in potestate sua est / ut habeat notitiam illius / Respondeo ergo quod postquam aliquis habuit
notitiam de a aliquam / et diu durat non habet notitiam illius notitie incipiat habere notitiam
eius notitie de a / id est secundam notitiam / aut non precessit volitio aliqua elicita / respectu sui
et habetur propositum / aut precessit aliqua / et tunc sequitur / quod ipsa prius fuit volita / quam
fuit nota notitia in quod sumitur (et ignota) quod est impossibile et inconveniens / vel prius habuit notitiam secunde notitie
postquam fuit volita quam habita / et per consequens notitia eius fuit habita ante ipsam / et sic procedendo
in infinitum in prioribus notitiis / Et sequitur / quod semper ultimam notitiam precessit aliqua alia quod est
impossibile / vel aliqua fuit nota / que non fuit prius volita / et habetur propositum / et cum hoc
eadem ratione fuit standum in prima / quia qua ratione prima notitia secunde notitie prius fuit nota
quam habita / eadem ratione ipsa prima notitia / quia de ipsa immediate fuit prius nota / quam
habita / quod non est intelligibile / Dico ergo quod impossibile est tam in nobis / quam in angelis habere
aliquam notitiam / libere et sponte elicitam / quam non precessit volitio elicita in eius causa /
Unde sicut dicit beatus Augustinus 2o de libero arbitrio capitulo 360 tractans de virtutibus et potentiis / de
quibus ibi loquitur per liberam voluntatem utimur / et ipsa libera voluntate / per
eam ipsam uti [illegible] possumus / et quodammodo se ipsa utitur / voluntas / que utitur ceteris / utitur
aut virtutibus vel potentiis / non est aliud / quam facere illa operari / seu quam applicare ista
ad proprios actus / utitur voluntas ut intellectu / vel habitu intellectus / seu ponitur
ergo per voluntatem / quod sponte et voluntarie intelligit per habitum / utitur autem voluntas
utitur se ipsa / inquantum ipsa in se elicit propriam operationem / et sicut dicit de virtutibus
et potentiis / ita et de aliis habitibus et speciebus / et actibus quorum usus est / in nostra libera
potestate Et illorum usus potest sic exponi / quod homo potest quemcumque libere uti intellectu et
habitu vel specie / aut etiam actu / Ecce quomodo contingit non uti voluntate usu proprio / scilicet eli-
ciendo volitionem elicitam / et sic per idem usum intelligit beatus Augustinus / cum dicit vo-
luntatem copulare et coniungere potentias aliis actibus suis / ita quod non potest ad volun-
tatem copulare visum videnti / aut visibili / quorum utrumque dicit Augustinus / quia
actualiter uti visu / ad videndum / et eodem modo de anime cogitantis / et de aliis de quibus
loquitur superius / Ad propositum ergo dico / quod non obstante / quod plures species intellectuales sint
in angelo vel in homine / ex quibus potest causari notitia sui intellectus / potest angelus
libere uti una specie cum intellectu / ad causandum notitiam illius speciei / non utendo alia
specie ex qua posset / in eo quod primo vult illam speciem determinate intelligere / aut aliam
illam generare notitiam sui / sicut quis pluribus habituatus speciebus / potest sine aliqua
illorum determinate operari / eo quod non prius vult determinate operari per illam / sicut
etiam duobus propositis equaliter utilibus / et equaliter indicatis utilibus / ad aliquem
finem intentum / potest quis alterum illorum velle distincte / eo quod non prius vult
illud velle suum / aut prius se vult velle illud / aliquin nunquam posset habere

aliquid nouum velle etc. / Ad quartum / arguitur cum / supposito quod angelus relinqueretur suis naturalibus
in tali casu possit / quod caret intellectione vltima / ad quod posset intelligere se et alia entia
propria in natura / vtrum autem similiter posset se per suam libertatem omni intellectioni priuare / est ad
dubium de quo non est ad propositum / Quartus decimus articulus / quod vtrum angelus naturaliter possit cog-
noscere distincte et intuitiue cogitaciones aliorum angelorum et intra se / Est vna opinio
beati Thome in prima parte summe q. 1 a. 1 / quod in nobis interior intellectus quasi duplici
obstaculo clauditur / primo quidem ipsa voluntate / quia quod intellectus pertinet intuitive non intelligit nichil
ad eius ordinandum / et quantum ad hoc interiorem hominis nemo alius potest videre nisi solus deus
secundum id propheta Ieremie 2° quod sunt hominis nemo nouit nisi spiritus hominis qui in ipso est / secundo
clauditur mens hominis ab alio homine / per grossitatem corporis / ut cum eciam voluntas
ordinat intellectum conceptum ad manifestandum alteri / non tamen statim cognoscitur ab altero
sed aliquod signum sensibile formari / hoc autem obstaculum non habet angelus / et ideo quam cito vult
manifestare suum conceptum / statim alius cognoscit / ex hiis etc. / quod quantum intellectus angelicus
ordinatur ad manifestandum alteri voluntate ipsius angeli / quantum intellectus vnius angeli non
cognoscit alteri / ergo patet in nobis nomina et locucio exterior quod fit per vocem / qua alteri
significamus intellectus conceptum / qui alias cognosci non potest propter corporis obstaculum
sed in angelis vltra locucionem interiorem / qua in se formatur conceptum aliquem / ad hoc quod
alter hoc cognoscit requiritur / quod angelus conceptum conuertit per voluntatem / ad alterius mani-
festacionem / quod si non faceret / semper sibi ipsi loqueretur / et alter suum conceptum non intelligeret / Alia
est opinio Scoti in scripto libro 2° d. 9 questionis / sicut ex pluribus patet / qua improbat opinionem
beati Thome colligitur / et est / quod quibus angelus naturaliter potest intuitiue et distincte cognos-
cere cogitaciones angelorum / et illa non dependent a voluntate cogitantis / vt potentia
cogitacionem vel volicionem / non est in potestate angeli cogitantis vel volentis occultare
alteri angelo / qui tunc posset distincte eam cognoscere / Primo probatur hec opinio / perfectum in-
telligibile actu presens intellectui perfecte non dependenti a fantasmate / et sibi proporcionatum
potest ab eo intelligi / et addit non dependenti a fantasmate / quia intellectus noster pro statu isto
non intelligit / aliquid nisi per comparacionem ad fantasmata quantumcumque sit sibi presens / sed cogitacio
vel quantum in vno angelo / quantumcumque claudatur per voluntatem est intelligibile in actu et
proporcionatum intellectui angeli / alterius igitur potest ab ipso cognosci / Secundo si angelus posset
occultare alteri suam cogitacionem / eadem racione posset alteri occultare suam essenciam /
non videtur / ab isto quibus est / et patet quia / quod essencia angeli sibi ipsi est intimior
quam propria cogitacio / Tercio non est ex imperio voluntatis create / actio agentis appreciati
passo / patet / quod ignis non tale faciat lignum / non est voluntati create / sed intellectio in
angelo est naturaliter intelligibilis / et mota intellectus alterius angeli / ergo non potest voluntas vnius
angeli occultare / ne intelligatur ab alio angelo quantum primo / Quarto non videtur occultare
actus voluntatis angeli / quia actus intellectus / ymmo magis / sed actus voluntatis non potest

39 ar(ticulu)s

Opinio S. T.

Opinio Scoti

occultari intellectui alterius angeli / tunc actus intellectus / Ideo / quia si claudit vel occultat
volitionem / vel praecipuam vel partialem volitionem / non potest praecipuam / quia ipsa in esse posita
et multiplicata sui / et motiva potentiae proportionate sibi / quia ideo est conditione (?) inquantum
factorum / si partialem volitionem / et de ista quaero si occultatur vel non / si sic ergo partialis / et sic
infinitum est devenire ad unam quae est manifesta / et per consequens intellectio alterius non potest esse occul-
tatus per volitionem / Ad illud autem quod in prima ratione 2o / quibus ergo sit homini quae sunt
hominis nisi spiritus hominis / qui est in ipso / quod aliqua opinio praesens adducit / Dicendum quod ibi
intelligit de cordis hominis / quod est voluntatis propria / sibi placet michi certum videtur amicum
cum est actus voluntatis / quod dicit solus deus novit / non quia non potest valet intelligi ab alio
angelo / unde non potest unus angelus claudere suam volitionem quin sic possit intelligi ab alio
angelo / sed ideo dicitur solus deus cognoscere volitiones / quia non coagit volitionibus aut
agant in intellectu alterius / et ob iuste / quia volitiones ordinantur ad praemia et puni-
tionem / quod soli deo convenit / Iuxta illud apostoli mihi vindictam et ego retribuam / et ideo cogni-
tionem istarum sibi reservavit / sed ista ratio non ita concludit de intellectionibus / quia non sunt
ita ordinate ad praemium et punitionem / unde non sunt meritoriae nisi ut cadunt sub
actu voluntatis / et in quantum imperantur a voluntate / Alia est opinio Occam in 2o quaestione quae
satis concordat cum praecedente / dicit enim quod angelus nunc sine dilectione potest videre intuitive
cognitiones et affectiones in angelo alio et in nobis similiter / quod probat primo quia sicut
visibile ad visum ita intelligibile ad intellectum / sed omne visibile potest videri a potentia visi-
va perfecta / si debito approximetur / similiter ergo omne intelligibile potest videri ab angelico intellectu
/ qui est potentia intellectiva perfecta / Secundo quia actus totale vel partiale / unde unius passionis
potest esse causa totalis vel partialis / unde cognitionis passionum eius rationibus / et cognitionis effectus eius
rationibus / sed intellectio angeli potest esse causa partialis unde actus reflexi in eodem angelo / ita
potest intelligere se intelligere / ergo intellectio potest esse causa partialis unde alterius angeli /
si debito approximetur / et eodem modo et de intellectione ita ac etiam de affectione / Dicto autem
forte aliud quod / quod angelus non potest intelligere nisi concurrente deo / sicut causa partiali / et quod
dicto forte non coagit intellectui angelico / ad intelligendum cogitationes et volitiones meas
vel alterius angeli / ideo forte non intelligit istas / Secundo dicit ipse / quod supposito quod dicto
videat cogitationes et affectiones intuitive / non tamen videt omnes circumstantias actus / nisi
ubi cognoscat / et quantum cum alius / quia posito quod diligam sortem potest angelus
intuitive videre dilectionem meam / si sit approximata sibi / et videt quod diligo hominem
sed non videt quod diligam sortem / Eodem modo si intelligam sortem / potest videre intellectionem
meam intuitive / et potest cognoscere quod intelligo hominem / sed non quod intelligo sortem vel illum
hominem / Et causa huius doctoris est / quia omnem actum non potest cognoscere a potentia cog-
noscente actum / nisi per discursum et argumentationem / aliter enim semper tamen videret actum
intuitive videret omnem suum actum intuitive quod est falsum cum possum abstractive intelligere

Occam

obm qd no est / et g° angli videns intuitive illa cognicione mea abstractiva
/ videt eciam obm intuitive cognic abstractive / Et videt intuitive h° q° no e / q° e
i possibile / cum ad vires cognitiva ptita obi potissime valet / Et parum videns
i tuitive cognicione alteri / no ex hoc videt obm illi cognicionis vel affectionis sed
qbus cognoscat 4 tu qm / pars sum im doctor / q° cognicio vel vi graciis / equaliter
assimila omnib et individuis eiusdem spei / 2 eiusdem racionis / 2 p consequens
p cognicione illi no possum plus discernere in h° / q° sit cognicio sortis quam
platonis 2c / no discerno cognitive . arguitive cognicione solem / 2 sic simpliciter dco
dicendum ut videtur / intellectio mutat rem racione convenientie / 2 similitudinis cuiusdam
/ ipsius ad rem intellectam / 2 talis cognicio singularis 2 determinata / licz equaliter
sit similis multis individuis eiusdem spei / tamen ex natura sua determinat / q° ducat intellectum
i cognicione illi obi / a q° principaliter causatur / q° ita determinant sibi causari ab
isto obo q° no determinatur / vel no potest causari ab alio / 2 io sic dicit in eius questione
/ q° no dicit cognicione alterius / Quarta 2 opinio / Gregorii de Arimino / qui dicit — q° q° Gre° in 2°
p° q° de sto nulla creatura cognoscit distincte et intuitive cognicones mentis / et
affectos / probat conclusione illa primo p° id q° scriptum e de deo 6 to paralipp / Tu
solus nosti corda filiorum hominum / 2 g° si solus tunc nulla creatura creata / probat per
alias plures auctoritates / propter quam ppona q° allegandas / 2° dicit / q° nulla
creatura per naturam tales cognicos vel affectos distincte cognoscere intuitive / probat
q° nullum genus entium prima virtute / vel ut ex pluribus s individua et ipa
/ operacione sibi naturam competente / scilicet nota competere / genus autem angelorum semper vel
i pluribus s individua 2 ipa / privantur cognicione distincta / cogitacionum hominum
/ ut experti dico / g° ipsi no sunt apti naturaliter / ad talem operacionem / quam 2 declara / Et prima pbs
auctoribus probat auctoritate augustini primo de civitate dei ca° 30 / deus administrat cuncta q° creavit
ut eciam ipa proprios exercere 2 agere motus sinat / Et libro 7° q° Juliam / ait / neq enim
deus ita naturas causat ut leges auferat / quas dedit motibus utriusque nature
/ 2 utrobique motum proparacione capit / 2 intelligendum 2 dictum utriusque / ut ex pluribus
/ ita quidez primitivo suspendit aliquas creaturas ab aliquibus operacionibus / q°
iure racionis contingit / sic contingit i demonio et ignis circa pueros / Et nulla causa
racionabilis videtur posse assignari / propter quam deus sic semper suspenderet / absque iudicio
cognicionem angelos / sive bonos / cum no suspendat eos a cognicione aliorum multorum
perfectarum / 2 eciam magis perfectorum / 2 multorum corporalium actuum / 2 eciam corporalium et
spiritualium plurium / ita q° sic in 7 tia inferiora naturaliter cognoscunt / Tenet q° solucione racionum
precedentium duarum opinionum premittit quesitum / q° sicut ad hoc / q° aliquid sensibile naturaliter
sentiatur ab aliquo / no sufficit q° ipse sit sensitivus / 2 id sensibile / sed requiritur q° sensibile
sensibile qui est ad sensum s debita proporcione secundum propinquitatem et distanciam /

et de aliis conditionibus talis auditus secundum diversitatem obiecti et sensibilium | patet quod visibile
non est obiectum secundum rectam lineam ad organum visus | quod non requiritur in audibili et
auditu | et si aliquid esset visibile | quod tamen visui non posset sic opponi directe | iste non
posset videre saltem distincte [illegible] colore et figura variante | patet ad 3m quod aliquid
non posset intelligi intuitive | ab aliquo non sufficit | quod ipsum sit intelligibile | et ad intellectum
sufficiente quod sicut intelligibile contineat sibi aliquam se habere ad intellectum | ad 4m quod [illegible]
intelligatur | oportet ut utrumque se habeat ad ipsum | quod si sit impossibile naturaliter ipsum ad illud
taliter se habere impossibile est etiam | ipsum ab isto sic intelligi | ita quod aliis cogitatio
sit intelligibilis | et intuitive et distincte | tamen ad 5m quod sic sit possibile ipsam intelligi
ab intellectu creato naturaliter | ipsa creatura sua contineat sibi quendam se habendi ad ipsum modum
sic | quod si taliter non habet se ad ipsa | non esset possibile naturaliter ipsa intelligi ab eo | iste
autem modus est ut dicit | quod ipsa ipsum informet et sit subiective in ipso | quod patet declarari
exemplo | quod si per potentiam dei duo homines essent in eodem loco | primo | ad 6m cogitatio
unius non intuitive intelligeretur ab altero | non obstante quod essent eis omnibus ipsi intellectus
et cum forsitan melius dispositus aliis | et ipsa esset ita proxima intellectui alterius
sicut [illegible] | [illegible] ad ipsa posset comparare intellectum sui in uno | et non in alio
[illegible] quod in uno subiective et non in alio | Alio tamen etiam posito dato declaratur | Nam si an-
gelus unus bonus vel malus | sit in eodem loco primo cum homine | ita quod toti corpori
hominis et cuilibet parti eius coexistat | totus angelus | prout coexistit anima illius
[illegible] | quod ipsa ita informat corpus angelus aut non forte plures [illegible] | tunc
cogitatio talis angeli | [illegible] illius hominis | sicut cogitatio propria ipsius
et tamen non cognosceretur ab ipso distincte | [illegible] in eius anima | sicut forma [illegible]
[illegible] non cogitatio | nos se habeat | ad aliquid aliud intellectum | ab eo quod [illegible] aut naturaliter
se habere possit | Secundo quod a nullo alio cognosci potest intuitive | non tamen [illegible] se habere ad intel-
lectum | [illegible] ab eo intuitive cognosci | prout [illegible] est | [illegible] sentiri potest
esse obiectum proprium directe | sicut nullum [illegible] visibile | ad 7m quod videatur | et per illud dicit | [illegible]
[illegible] | quod unus angelus non potest naturaliter cognoscere cogitationes alterius intuitive | videndo |
sicut nec potest cognoscere taliter cogitationes humanas | et si hoc non invenitur expresse in
scriptura | prout de cogitationibus hominum | non tamen invenitur [illegible] hoc magis [illegible]
potest ex dictis sanctorum | et antiquorum doctorum hoc tenent | Tunc ad rationes prime opi-
nionis | [illegible] istarum duarum [illegible] ad primam dicitur quod potest ibi concedi quod illa concluditur
[illegible] quod cogitatio humana potest ab angelo cognosci | sed non sic potest ab angelo cognosci | igitur
distincte et intuitive ut notitia | sed si [illegible] intuitive [illegible] Omne
intelligibile [illegible] | potest ab eo intuitive intelligi [illegible] verum est
si intelligatur [illegible] | [illegible] ut sic intelligatur | [illegible] non
requirit | et tunc [illegible] | [illegible] premissa sunt | Alia argumenta arguunt

magis quam viam beati Thome / et si traheretur contra istam 2am opinionem tunc re-
spondetur ad ea prout visum est ad primam rationem / et ex isto quod potuisset / contra plurium
rationum // Tunc ad rationes 2e opinionis / ad primam dicitur quod licet pluralitas quae in [illegible] appa-
ruit / non potest velud intelligi / sed prout tamen conceditur / tamen verum est / quod cogitatio cognoscibilis
sit ab angelo / sed non sequitur / quod ergo intuitive / sed in quantum quam forsan distinctius / prout etiam
quae sunt a nobis intelligibilia / non tamen intuitive nullus intelligit habitus infusi et acquisiti /
et species in malis / dicitur ergo similitudo intelligi potest / quod ita intelligibile se habeat ad intellectum
secundum exigentiam suam / ut intuitive videatur prout visibile ad visum / et tunc nichil
concluditur quod dicta / quod non potest sed licet cogitatio ad intellectum alterius / ut supra dictum est / Et quia
solutio dicat potest ampliari patet / quod aliter probatur quod visibile non aliter divinae visui / possit videri
sic arguo / Sicut se habet audibile ad auditum sic visibile ad visum sed audibile non aliter
auditui propinqua vicinam potest audiri / et visibile non aliter visui propinqua vicinam potest
videri / quod patet supponendo ad sensum / et semper addendo / quod aliquas sit approximatum // Adhuc [illegible]
pro primo dicta quod non concludit quod cogitatio mea sit intelligibilis ab angelo / supposito
quod intellectus illius sit aliquis [illegible] ab intellectu meo / prout etiam iste doctor tenet / ut
ponat essentiam angeli esse intellectum / Item si non essent plures angeli eiusdem
speciei / non nichil probaret / et si aliqui sunt eiusdem speciei / non tamen omnes / et ideo ratio non probaret de
omnibus prout intendit // Ad 3m dico / secundum ad rationem / et concedo / quod licet intellectio possit esse cum
pluralibus intellectionibus in intellectu angeli / sed debito approximatur / sed debitus modus
quo dicitur approximari intellectio intellectum / ut contrahit intellectionem suam / et ut informet
ipsum intellectum / quod non contingit naturaliter in proposito // Sunt adhuc aliud in deo tamen veritatem
secundum aliam opinionem et notandum / quod dicitur aliqua res potest cognosci / Primo ut ipsa est
in se vel talibus generibus vel talis speciei / sive vel qualitatibus / Alio modo potest cognosci non secundum
ut est / vel est res talis generis vel speciei / sed etiam / quod est rei signum / vel quod est dilectio
alicuius rei / et apprehenditur finem eius / et hae cognitiones possunt ab invicem separari / quod patet
in exemplo: si loquor latinum / et si audiat me loquentem unus laycus / constat quod talis cog-
noscit vocem meam / ut est / et est sonus vel vox / recte prout dicit visus iudicat quod est
color / sed non cognoscit / quod vox mea est signum huius vel illius / aliter cognosceret per ea
[illegible] imposita est ad significandum / quod non est verum / si tamen positum sit / quod potest prius laycus
litteratus vero cognoscit de voce mea / quod est / et quod est sonus est / et cognoscit / quod est signum
talium rerum / et per hoc devenit in cognitionem rerum istarum quarum sunt vocem meam esse
signum ad placitum institutum // Item deus est distinctissime et perfectissime veritatem omnium
et licet beatus videat eum intuitive / sed quod est unius essentiae est unius in personis / tamen propter hoc
non cognoscit distincte omnia / quorum ipse est distinctissimus et perfectissimus veritatum /
Sic in proposito / cognito aliquo / quod est naturalis similitudo [illegible] veritatem aliquis / non propter hoc

nota bene

cognosci simul obiectum et veritatem, quia cognito aliquo etiam intuitive et perfecte non oportet
omnem proprietatem eius cognoscere, sicut laycus distincte videt oculo corporali albedinem
picturae, et tamen non videt omnes eius proprietates, quas ignorat ac multiplicant philosophi. [illegible]
9o pa Conclusio prima: angelus potest cognoscere cogitationes et affectiones alterius angeli et intra se videre naturaliter et in-
tuitive ut sunt res vel res qualitates. Prima conclusio probatur [illegible] a
primo [illegible], quia quilibet angelus potest naturaliter cognoscere distincte et intuitive quemlibet
alium angelum, et etiam animae suae essentiam, intellectum et voluntatem, et quilibet
naturaliter potest cognoscere [illegible] angeli et hominis cogitationes, quia [illegible] par ratio
[illegible] omnibus conveniunt. Et etiam patet, quia quilibet angelus suam essentiam distincte cognoscit
[illegible] et quilibet superior et essentialiter perfectior cognoscit essentiam inferioris distincte et intuitive,
ratione cuius cognoscibile ab inferiori sit cognoscibile a superiori [illegible] perfectius, et [illegible]
[illegible] naturaliter sit facilius distincte cognoscere quam [illegible]. Item secundum probabilem modum su-
perius positum, quod omnis creatura potest radiare suarum species [illegible] cogitationes et af-
fectiones, et omnes aliae qualitates etiam animae et spiritus radiare species suas
ad intellectus aliorum angelorum, quibus intellectus causabuntur in se cognitiones [illegible]
[illegible] illorum actuum cognoscendi et volendi et omnibus qualibus [illegible] sicut cognoscunt intui-
tive essentias angelorum per simplicem modum radiationis specierum. Et hoc etiam confir-
mant ambae rationes Occam et plura secundum Scoti superius posite. Conclusio secunda: nulla crea-
9o 2a tura potest naturaliter cognoscere intuitive distincte et evidenter cogitationes cordis
alterius esse cogitationes vel cognitiones [illegible]
[illegible] intelligatur de affectionibus. Probatur auctoritate Augustini de civitate dei [illegible] capitulo [illegible]
de [illegible] cogitationibus animae [illegible] non videt [illegible] et [illegible] secreta autem
cordis, id est solus novit, ad quod dicitur: Tu solus nosti corda filiorum hominum 6o paralipomenon
Item super [illegible] Scrutans corda et renes deus dicit glossa Augustini: Solus enim
deus scrutatur corda, id est quid quisque cogitat, opera autem [illegible] indutus et factis possunt
videre homines [illegible]. Item glossa
super [illegible] quis scit hominum quae sunt hominis nisi spiritus hominis qui
in ipso est, dicit voluntatem et secreta hominis nullus scit nisi [illegible] ma-
nifeste [illegible] cogitationes malas [illegible]. Item
Jeremie 17o Pravum est cor hominis et inscrutabile, quis cognoscet illud? Ego dominus
scrutans et probans corda et renes [illegible] glossa [illegible] solus deus no-
vit cogitationes cordis [illegible]. Item 2o paralip 6o Tu solus
nosti corda filiorum hominum. Item super [illegible] Cum vidisset Ihesus cogita-
tiones eorum dicit Jeronimus [illegible] probatur [illegible] deus [illegible] non esset
[illegible] angelus bonus vel malus [illegible] hoc nosse posset, aliter
[illegible] de angelo [illegible] quod ipse esset deus, et non intelligit hec solum de affectionibus

ut dicit Ps(?) glo(?) de cogitacionibus ut primet admillctu(?) vel pat; si attudam va e
wangelii non permittit evancia(?) Cre quid de stabilis dicit int se hic plasphe
mat et inde ps² Aug° vidisset illius cogitaciones eorum quibus dixerunt int se
nocio affectiones quibus impierunt vel voluerunt Ym(?) primo post deum plus in
telletu aliquo actu assentio informatus fuit naliter et evidenter aut dissentit alicuius
formidine vel sine formidine certitudinaliter vel dubie pat; ex questione 2m intellectus
intellectus captus ex seipso per viam que sciat vel actu producit fuit eius fide dispositive et i pri
ficere ex se cum tali actu informatus est et individuo actuatus et actuali noticia quia talis veritas
forma presenciente pat; per precedens questione 2 plus dicit de affectibus et omnibus aliis 3a
quo angeli mali cogitaciones 2 voliciones eorum sunt in illi vel istorum obiectorum cogitaciones vel vo · q° 3ª
liciones sunt naturaliter cognoscere coniectare et imperfecte patet quia multa signa corporalia mani
festant tamquam effectus cogitaciones 2 voliciones mentis interiores ut sunt gaudium
pallor et rubedo in facie etc ex quibus eciam homines naturali cognicione deveniunt
etiam in conceptum cogitacionum 2 volicionum in aliis interius licet confuse et indeterminatum
ergo a multo forciori angeli perspicacius cognoscerent propter dispositionem et veniunt in cognicionem
talium puerine homo angelus invenies experientia talium cogitacionum et volicionum
et preciens experimentalis ex diuturnitate temporis 2 perspicacitate ingenii quia frequenter
cum iste fuit talem qualitatem tunc sequebatur talis effectus vel operacio exterior et ta
les alium concludit hoc esse actum in virtutem 2 esse eum in consuetudine et non certitudinaliter
quia semper sicut sunt in aliis plures actus et potissime eius fit exterius operibus exterio
ribus 2 nescit angelus certe iudicare quibus illorum actuum in fit voluntarius et quibus eorum
sit volicio vel quis vel personalis assensus Item si angelus nosset de actu aliquo anime
respectu volicio in respectu eius in obiectum 2 si sciret eius obiectum nescit utrum propter se vel propter
aliquid aliud finem vellet id per talem actum 2 si sciret quod propter finem nescit eum propter
quem propter debitum vel indebitum 2° sequitur nimium 3° ad angelos malos nimium enim
periculosum nobis esset si dyabolus dispositive cognosceret quid homo de tali materia cogitaret
quomodo melius 2 facit ipsum ad assensum primo duceret Bonus autem angelus licet non cognoscat
naturaliter dispositive etc cognoscit tamen talia modo quo revelantur sibi propter deo placet 2 ure
saluti congruit Dubium si angelus bonus non cognoscit cogitaciones eius quem custodit quo · Dubiu
modo sufficienter custodit eum cum nescit utrum recte vel male intendat Respondetur quod angelus
bonus propter perfectorum naturam 2 propter hoc quod intellectus fulgebit 2 vicinatus perfecto ut observa
tur primaliter et propter multa dona superaddita sibi per dispositionem 2 venit de-
venire in cognicione actuum interiorum cogitacionum 2 volicionum ex qualitate actuum interiorum
exteriorum 2 intuitu intendorum 2 operacione illorum adminiculo 2 ubi ultra hoc necesse
2 quod saluti ut expedit talem cognicionem supernaturaliter a domino deo revelante 2m · 2m dubiu

dubium an angelus bonus videat habitum caritatis seu gratie | esse habitum gratie gratum
facientis | et similiter utrum malus hoc videat | Dico primo quod videt ipsorum videt ipsam secundum essen-
tiam suam vel et in esse qualitatis | vel etiam habitus | quia longe permanet | patet illud
quia omnem creaturam sibi sufficienter presentem | potest talis videre | et quod gratia potest angelo sive bono sive
malo fieri presens | sicut cognitiones vel alie res | 2o dico | quod nullus ipsorum qui solus est c[illegible]
tine ea videt | cognoscit | quod ipsa est gratia | vel quod ipsa gratificat | patet per d[illegible] cognitionibus
et etiam ut videtur | ipsa non est essentialiter gratia | cum possit forte absque esse in anima et non
gratificare ipsam | 3o dico quod videt per evidentem cognoscere argumentis et apparentiis | quod iste habitus
sit gratia gratificans | quia videt sicut | quod gratia gratificans confertur in baptismo | et licet simul
conferantur habitus fidei et spei sicut sint | quod habitus caritatis nunquam stat cum peccato mortali | et
non videt istum frequenter accessum alius non ablatus | quia etiam distincte cognoscit habitum
caritatis quam habitus duos alios | scilicet spei et fidei | et in non baptizatis non sunt alii habitus
an vero secundum omnes in aliquibus evidentiam certa et distincte | quod iste est caritas | utrum aut post v[illegible]
omnibus distincte noscat habitum gratie | et quod sit gratia | est michi dubium propter
similitudinem unius acquisiti | secundum multos et ita similis infuse caritati | ymo secundum aliquos
eiusdem speciei | quam non potest inter illud et illud certitudinaliter distinguere | quia non illud
acquisitum | et illud esse infusum | et esse gratiam gratificantem | et aut habitus caritatis
infusus | et quando habitus acquisitus sint per plures vel forte eiusdem speciei suadetur per
gratia est aliquis certe speciei habitus | qui diminutus non sue inclinacionis ad actus certe speciei
ut forte ad dei dilectionem | ex quibus actibus frequentatis generare habitus eiusdem
speciei | et tunc non modus inclinat caritas ad eosdem actus | sed etiam secundum multos inclinet
ad omnem actum bonum | quam sit quod tunc ex ipsis actibus frequentatis generetur habitus
acquisitus | omnino similis omni infuso vel eiusdem speciei cum sit inter hoc et caritatem propter
similitudinem non potest angelus unum distinguere certitudinaliter. Sed angelus
videt unum presentem | vel ad tale petitum dispositi | scilicet infusum et aliud non | quod per hoc per eum
debet distinguere inter eos | Contra quod hoc non sufficit et causa est | quia si essent duo
gradus albedinis in dato pariete similes | sed quos distincte non cognoscerem | si ad
utrumque visum mentis et unius eorum corrumperetur gaudio oculum ad parietem ne[illegible]
tiem an a gradus albedinis esset corruptus vel b | sic in proposito | unum si videt
quod a habitus corrumpitur presenti | et b | non cognosceret b | quod iste pariter similis caritas
sit si reproducitur in infuso | sicut est b habitus acquisitus | et ideo ipso absente ab homine |
respectu tamen unius illorum utrorumque nescit quis ipsorum esset a vel quis esset b.

3m dubium

Tercium dubium | utrum angelus cognoscat secundum se immediate visualiter et cognoscat actus esse
speciales ipsorum obiectorum | Dico primo quod angelus naturaliter videt et cognoscit dis-
tincte secundum se essentia sua | et ut est talis quedam qualitas sicut dictum est

de essentia angeli cognitionibus et caritatis ‖ 2° dicit quod si cognoscit speciem esse ab
ia cognitione distinctam sicut tamen non cognoscit intuitive vel certitudinaliter et distincte
quia subest ista obiectum sub 2° quia per doctrina cognitionibus distincte ista obiecta quamvis
possit cognoscere quasi confusum sicut dictum est de cognitionibus et caritate ‖ Secundo x9 ar 19
ad quintum articulum qui 2° de quo tangitur in 3° dicto a principio quo omnibus argumento videlicet utrum
angelus possit alium angelum naturaliter loqui intellectuali locutione. Videtur primo quod angeli
loquuntur ad invicem vocaliter quod habemus in scriptura ... tangitur autem quod similiter Zacharie
2° Ecce angelus qui loquebatur in me egrediebatur et alius angelus egrediebatur in occursum
eius et dixit ad eum Curre et loquere ad puerum istum etc. Ecce habetur quod angelus
angelo sit locutus. Item Apostolus ad Cor 13° Si linguis hominum loquar et angelorum, ubi
dicit glossa quod angeli ... sunt ... quod dei voluntatem ... quod sunt aliquis
mundus et signum. Item angeli possunt loqui ad animas ... et angelis ceteris
quia bona sive clara. Et autem ... Augustinus ... quidam ... et ab
angelis ... audire ... mortuis ... debere
audire ... ut facta sunt. Julio ... de divinacione demonum dicit quod
demones ... audiunt a sanctis angelis ut predicerent. Ergo audiunt tunc aliquem
loquentem. Item angeli loquuntur et possunt loqui hominibus, ergo et ceteris angelis, ... patet
ex multis passibus scripture, unde angelus ad pastores ait etc. Item locutus est mu-
lieribus dicens precedit vos etc. Item dixit angelus Petro etc. Contra ergo quod angelus
possit loqui videndum est quod sit loqui intellectualiter et deinde quid sit loqui locutione
vocali et ... ut aliquis audiat auditu corporali et intelligat
id quod sit per voces, ita loqui intellectualiter non est nisi formare verbum intellectuale ut alius
audiat auditione intellectuali et intelligat id quod sit per verbum. Verbum autem intellectuale
... Augustinus ... formata cogitatio ab ea re quam sumimus quod non grecum
sit vel latinum vel lingue alicuius alterius. Et ideo intellectualiter loqui est intellectum cogitare. Au-
dire vero per intellectum non est nisi cogitationem alterius intelligere sicut audire ... est
voces prolatas ... prope. Unde ibidem Augustinus ... quod ... ipse
... ... aut non ... aliud atque aliud audire et videre. Nunc 3°
videndum est de modo loquendi et audiendi angelorum ad invicem. De quo sunt multi modi
dicendi. Dicit enim Occam ... quod talis modus ... angelus causat in se ipso
cogitationem de aliquo ut angelus alius audiat, qua causata causat effective cogitationem
... cogitationis in alio. Et ... causat aliquo modo in alio cogitationem ... prime
cogitationibus. Et sic dicit in ... cogitatio causat in alio ... per modum obiecti
aliquando vero in quo causatur ... cognitio ... alterius. Per illam audit alium loquentem

ut aliud faciat qui loquitur 2° modo dicit ipse quod unus angelus alteri naturaliter loquatur
Secundum 3^m modum videtur esse quod supra dictum est articulo 3° quod unus angelus non potest naturaliter intuitive
videre cogitationes alterius vel quod non potest videre distincte quod sunt eius obiecta cogitationis
et sicut ibi positum fuit secundum quod dicitur in secundo contra [illegible] in quarto pater natura quod quando ipse perfecta co-
gitatione causat precise perinde alteri cogitationem sive cogitationibus in alio secundum ista
potest naturaliter huiusmodi cogitatione alius intelligere sicut ipsam met essentiam angeli cuius
ipsa est cogitatio aut aliquam aliam rem que sub noticia naturaliter et precise per modum obiecti
causat in eo sicut dictum est et reputatum esse secundum mentem in priori articulo alius est modus
Scoti libro 2° distinctione 9 questione 2 quod unus angelus loquitur alteri etiam causando in isto intellectu
eiusdem obiecti quod ipse intelligit Non advertendum quod secundum istum doctorem potest visione qua
angelus videt in verbo aliquod obiectum sive generaliter a quatuor modis aliis potest videri ideo videlicet
intuitive in se ipso et 2° intuitive in intellectu alterius angeli cognoscentis et etiam
abstractive per speciem spiritualem generatam vel acceptam et nulla illarum intellectionum est auditiva
que non est per se expressa ab intelligente in quantum intelligens Quod potest iste cognoscere
alia quam fiat intellectio in eo per intellectum aliud expressa ut ita quod intellectus illius nulla
habeat causalitatem in actu sed tamen sit passivus et 2^a sola cognitio est auditio
et est expressa ab intelligente in quantum est intelligens ita quod solum intellectus
loquentis vel quod sunt in se ipso vel sibi proxima sunt activa in auditionibus et
non ut proximi effectus nam prima loquentis per causant intellectionem actualem in
loquente antequam causent illam auditionem in audiente quod aut angelus pos-
sit sic causare intellectionem ipsi in alio angelo probatur quia ad est sufficient in actu
primo alicuius effectus potest causare illum in quocumque receptivo illius effectus sed
angelus habens noticiam actualem alicuius obiecti sive generaliter ad est sufficient in actu in
causando intellectionem actualem ipsius igitur potest istam causare in quocumque recep-
tivo ipsius sed intellectus alterius angeli est receptivus eius cum sit eiusdem rationis cum isto in-
tellectu Contra ista quod continet aliquas falsitates ut videtur primo ad quod unus angelus potest videre
intuitive in intellectu alterius angeli cogitantis de illa intuitive videtur quod patet
quod non potest videre intuitive in intellectu alterius angeli nisi vel videndo per speciem
qua alter angelus sed de illa vel videndo formaliter per cogitationem eandem qua alter
angelus videt et istam potest visam videndo a se non potest dici quod cognitio per
speciem sicut est abstractiva vel nec illa que esset per se existentem in alio intellectu que
est per se existentem in suo nec 2^m dici potest quod non est possibile naturaliter quod duo eadem
cognitione numero formaliter intelligant sicut impossibile est naturaliter quod una cognitio
numero informet simul duos intellectus Pluralitas quidem 3^m et patet quia et quod sunt
sit secundum mentem probatur esse quod consequitur quod angelus videns visione beata qua videt deum
intuitive videt etiam illa visione reflexa deum intuitive et per consequens aliquis

a. Nam si hoc esset verum hoc esset quia videndo cogitationem alterius angeli cogitantis a.
~~per illam videt intuitive a~~

cu ei9 intellect9 sit p eu eiġde vobis cu intellectu alti9 in quo pt auditor de dł

viso dꝰ creatura vł l'ibus creatura pobꝰ immediato ⁊ pmo | essꝫ btifica | tūc ꝗꝫ tūc
essent due visiones beatifice in eo | tūc 2o qꝛ ꝗꝫ dcta sua iste angl9 posset cāre
in alio visioꝝ pducte sue visionis pme | cū pt sufficient' in actu pmo ad cau
sandū in se ipo visione pducte visionis | tūc ectiā qꝛ ipa met visio dei simul
cum intellectu put in dicto intellectu causare visione reflexam sui ḡo idem
potit cū intellectu dyali ⁊ ipo intellectu dyali | 2 vtraqꝫ qna patꝫ probe suam.
| eo aut posito | dyal9 videbit deū intuitiue | 2 omīa ea sunt falsa | 2o ꝗ cꝰ ꝗ ponit
angelum posse pt causare in alio notitiā | ꝗꝫ sꝫ ꝗꝫ ꝗc spetia in se ipo causare po
tent ꝗcem auditione dꝰ a causare 2s simul ⁊ semel habebit duas notitias
dꝰ a | vtraqꝫ no 3 auditio | pꝗ qua ipe intelligit a | ꝗ causat auditor in alio | ꝗffirm
eum ibidem effectus prior | sine quo auditio causari no pt | 2 alia qꝫ auditio
ꝗꝫ ꝗo 3 9 ipm | ꝗꝫ p eum intellect9 audientis se hꝫ m̄e passiue ad illa | ⁊ cū audio
sim eū effica a loquente | no se hꝫ m̄e passiue ad illam | ad ꝗduit ea dicto
Ꝗo si angl9 vn9 hꝫet spiam vni9 q^o ꝗ | a no pt cognosti | nisi p alias ꝑpones | ⁊
essꝫ sufficient' i actu pmo ꝗu actualis cognitionis | ⁊ sic pducte ꝗclusionis
| possꝫ hui9 di notitiā causare in alio | qui nunquā pbores q^ob nouit | ⁊ ꝗ a^o b
possꝫ cognoscere scientifice aliqua ꝗoꝫ | qui tamen non cognosceret ut actu nec
habitu pu^a illig | ⁊ r^o vi ꝗ vna creatura possꝫ hꝫre spiam pinsusione ab alia creata
⁊ naturalit | ad no vi esse vni | ꝗ^to 29 mo ad | n̄ise | in ea p illud mod' locut9
si i [illegible]tem multoꝝ angeloꝝ | vn9 vni spalit' loqretur | nemine posset audi
ens | quib9 essꝫ qui sibi loqretur | supposito ꝗ locutio esset dꝰ rebus alijs ac
tualit' notis | ad declarā sꝫ dicta illoꝝ Volunt enim ꝗ in ptate angli actuar
ad cognoscentis sit causare auditor in9 obi' | i alijs vł in alio | Vnde ita loqui
vni ꝗ no alti | 2 loqui ⁊ no loqui sicut placꝫ sibi | ḡo angl9 hꝫiens in se
auditione | vni9 alios anglos ⁊ notitias ⁊ ꝗꝫ | 2 alia ꝗ ꝗ sunt i actu pmo ꝗu
auditionis | si a alia sunt quoꝝ quolibꝫ pt aliq mod auditor causare | no
pt determinare sic ꝗ quib9 illa causauit | ac p ꝗo | no pt dꝰterminare sic | quib9 p
locut9 pt | ꝗ ꝗ ea ea via no dat mod | q^o vn9 angl9 possit loqui vni an lo
alti9 spetia etiā de separate humane | Constat aut ꝗ angli locuti angelis
alti9 spetiei | demonib9 et separatis animab9 Vario etiā oppinionem
ꝗ efficate | ꝗ ea aor pt abte supta 3 falsa | 2 multas hꝫ instantias | pt exdicit
pt videri | etiā i nobis hꝫ instantias | Nam vn9 homo 3 suffict' in actu p^o
ad causand in suo intellectu intellectoꝝ | sꝫ aliꝗ habitu | ꝗ hꝫ ut sꝫ aliqua spetie
n' pt tamen sibi causare in intellectu alti9 homis | ꝗ tꝫ pt in voluntate sua
causare volitoꝝ ⁊ no in voluntate alti9 | ad etiā dꝰ eis bud' | Ita pt instari
dꝰ alijs interiorib9 homis potentijs | ⁊ ḡo oportet ꝗ intelligeretur aor illa

d'receptis istis | quam hoc | quod sunt eiusdem rationis | Et eodem modo comparatum seu se
habent ad id | quod est in actu primo vel in effectibus | et sicut intellectio | aut patent et
falsa | Nunc ad argumentum contra quem notitia actualis et formaliter aliquod obiectum modo eodem modo
se habet intellectus alterius angeli | potest intellectus propriis Unde eciam eodem modo scilicet ad no-
ticia et per eius | Nunc hec informacio per illas iste non. Postea sicut tactum est non
omnes angeli sunt eiusdem speciei | Et ideo licet non debeat esse vilis | etiam est defectuosa Ulterius
ergo angelus non videat cogitationes alterius | et quod sunt eius aliter cogitationes | ut ait bis dici posse
| quando primo obiecto | sed primo agentibus corporalibus | et ce libere effective | causent in mente co-
gitationes in mente alterius | tamen potest quodam modo videre esse primum de se | ut unus primo
opinionem ut magis loquitur ad invicem | loqui tunc secundum quod prophetia dici sunt | sed qualiter hec
et nobis ignotum | Potest dici tamen secundum Thomam de Aquino | quod potest videre alterius cogitationes | vide non
potest in mente | in suspicionibus | format tamen corporis | voces vel nutus aut scripturas | aut secundum quod
alia signa sunt | quibus quod corde quibus cogitat | in alterius deducit notitia | Sic
ipsi angeli volentes manifestare | a secretis cogitationibus concipiunt | format in
spiritibus intelligentia signa et speciales | ut ita dicam sermones et loquelas | propria variam
ditatem ut ab aliis cognoscatur quod cogitant | Ita quod sicut in nobis et duo concurrunt | unum
quod est primum signum rei in mente | Hoc ullius lingue et certam distinguunt secundum diversitatem
generum humanarum | in nobis signat angelus | sup tacta | Et hanc locutionem potest dicitur audit
Alia quam est secundum signum | et potest in eodem secundo subordinatum | Et ex hoc quod potest
etiam in signum | et hanc etiam alii audiunt Sic in verbis angelorum et duo concurrunt
primum signum primum in mente | et hoc secundum cogitatio | et potest non nota et deo | Aliud e
signum secundum et subordinatum | illi in secundo | quam alie spirituales creature intelligunt
audiunt | Et potest quod prima secretum concipiunt | et hanc puto apostolum vocasse linguam
angelorum | primo ad Corinthios 13° | Et ad hoc facit glossa supius allegata | que dicit
quod angeli propositi sunt motoribus quibusdam nutibus et signis | sed hunc modum
potest angelus de dominatione vivi dirigere sermonem suum | et cum modo quo nos | et lon-
ge plus atque perfectius distincte et vane loqui | ut sibi placet | et aliquis potest de tali
sermone quibus loquitur | unde iste de quo intendere huiusmodi signa Si queratur an unus
possit loqui uni | sic quod aliquis cui non loquitur non audit | Dicendum quod non | sed saltem aliquis potest in
dicta propinquitate ad audiendum | et ad hoc potest attingere | sed deus ipsum prohiberet
eum audire non coagendo ad auditum | Et est simile | sicut cum aliquibus verum vel in-
tus concentus | non potest vocaliter loqui uni | quin audiatur ab alio || Contra illud mo-
do quod qua ratione | unus angelus potest videre | huiusmodi signum in mente alterius angeli | eadem
ratione potest videre cogitationes eiusdem in eadem mente consistentes | et potest equaliter
propinquas | et sicut potest cognoscere quod illa sunt signa illius | et istis subordinata de
secundo | sic potest videre quod cogitationes sunt istorum verborum cogitatores | Et propterea superflue

ponuntur hec dicta signa. Secundo quod propinquitas equalitas et unitas spiritualis facit ad hoc /
nam istis non obstantibus unus et ab aliis intuitive intelligibile / et non ad hoc constat / quod
in eadem materia et forma spiritualis coloris / et color eiusdem / et utraque cum propinquitate videntis / ma
ubi non est aliqualis ordo / aut aliquod medium situale / et tamen sic sentimus colorem / et per intelle-
ctum intuitive intelligimus ipsum / quod ut forma spiritualem sic etiam materiam sentimus / aut in-
telligimus intuitive / quamvis alio modo aliquas intelligere possimus / pro re tamen etiam quibus habet
simul habitum infusum et intellectum actualem / et hanc intelligit intuitive / et secundum hoc non
Sic ergo dico / de modo locutionis angelorum / utrum autem ita sit ignoro / aliquid tamen intelligi potest
et possibile / cum nos possimus intellectualiter tales locutiones formare / per tales locutiones voca-
libus / sic per quamlibet nisi adiutorio. Est secundum opinionem precedentis articuli sic dicitur / quod unus
angelus videt intuitive alterius cogitationes / sed non videt / propter hoc obiecta istarum / quorum sunt naturaliter
venturi / sic etiam videt ista signa ut sunt tales res / et cum hoc scit / quod ipsa sunt
imposita ad placitum ad significandum talia obiecta / et sic / sicut in locutione nostra vocali. Secundus
sequitur / quod signa vel verba quibus angeli loquuntur ad invicem sunt formata ad placitum / et sunt multipli-
ciora quam sint linguarum / patet / quia sicut genus hominum loquitur variis linguis / et diversis vocabulis
materialibus / unde non sunt nobis / quanto magis angeli sapientissimi / Deinde / videtur angeli habent ista signa
et vocabula accomodata. Secundo quod a deo / sicut adam et eva habuerunt a principio a deo vocabulum
suum vocale. Tertio dicitur quod verisimile est / quod angeli cognoscant et intelligant omnium lin-
guarum genera / patet quia plura sciunt quam homines / propter diuturnitatem experiencie / et
facilius talia adiscere possunt / propter perspicacitatem ingenii / et etiam nisi per ipse non intelli-
gerent preces hominum diversarum linguarum. Quarto dicitur quod verisimile est quod lingua et vocabula hominum / divina
sit aliquibus angelorum / vel ab angelis edocta. Quinto dicitur / quod non omnia signa / quibus
loquuntur sancti angeli / sunt nota demonibus / sed aliqua sunt / quo loquuntur eis / et hominibus autem
/ quamvis forte demones sciant / omnes linguas hominum / imponentes eum producentes a principio
temporis usque nunc / Quartus et ultimus articulus est de illuminacione angelorum secundum quam unus 4us articulus
angelus ut superior illuminet alium scilicet inferiorem / Dicunt quidam / quod unus angelus non illu-
minat alium / sed solum illuminatur / quilibet angelus a deo causaliter immediate quod patet / quia
illa que pertinent ad cognitionem angeli gloriosa / ad solum deum pertinet / talia quia confortantem
intellectum et perficientem obiectum / sed cum ad hoc illuminacio pertinet ad cognitionem gloriosam / maior non
/ quia cognitio gloriosa est cognitio visionis et verbi in verbo / sed ad hanc sic elevare plus deus
/ in presencia verum putant saepe ipsum intellectum nisi et alia / hoc etiam patet quia cum non sit nisi
duplex cognitio in angelis scilicet naturalis et gloriosa / et illuminacio non pertineat ad cognitionem na-
turalem / hec cum sufficient in notescunt ex se / et per locutionem angelorum ut ipsi dicit
relinquitur / quod pertineat ad gloriosam. Sed hic dico videtur esse contra beatitudinem / ut quilibet
beatus videat in essencia divina / quod ad ipsum pertinet beatitudo unius non essencialiter

vel accidentalis ab alio non dependens sed ea de quibus an[geli] illuminantur ad eos pertinet
alioquin de eis non illuminarentur. Ergo quilibet angelus videt illa in divina essentia i-
mediate. Huic concordat Augustinus super isto verbo apostoli Ephesios 3o ut sit dispensatio misterii abscon-
diti etc. Dicit non latuit angelos misterium regni celorum quod oportuno tempore revelatum est pro salu-
te nostra. Ubi expresse dicit quod misterium incarnationis Christi innotuit beatis angelis
ab initio sue beatitudinis. Cetera autem que spectant ad execucionem officiorum
vel operationum miraculorum oportuno tempore revelantur eis ab omnibus in essentia divina, cum omnia
pertinent ad statum sue beatitudinis. Est autem sciendum secundum Thomam quod quosdam angelos il-
luminari a deo immediate, quosdam mediate intelligendum est non per totalitatem sed per quandam
gratiam, omnes enim immediate a deo illuminantur et simul tempore sed natura et dignitate
superior dicitur illuminari et tunc quasi inferior. Alii autem dicunt quod illuminatio non est nisi mani-
festatio alicuius veritatis et pertinet ad intellectum tantum. Quomodo unus angelus per aliud aliquam veritatem
manifestat sic per eum illuminat. Primo modo autem per quem unus illuminat aliud sicut diversi-
ficatur. Dicunt enim quidam quod illuminatio fit ideo quod angelus superior qui habet lumen excellentius
quam inferior intendit lumen inferioris angeli. Sicut ignis qui est magis calidus
quam aer facit calorem aeris magis intensum et sic lumen inferioris angeli factum in-
tensius ipse per cognoscere quod prius non cognovit. Alii dicunt quod unus illuminat alium
non quidem intendendo lumen eius sed concurrendo cum ipso ad unam intellectionem que est perfectior
ex concursu duplicis luminis quam sit alterius solum concurrens sicut lumen perfectius in domo po-
nitur duabus candelis quam una tantum. Quamvis lumine unius candele non intendat lumen
alterius et per hunc modum concurrente lumine duplici angeli inferioris et superioris ad in-
tellectum angeli inferioris intellectio eius est perfectior et aliqua per intelligere que non per eo-
ipso solo lumine. Tertii dicunt quod unus angelus per aliud illuminare respondeo ei veritatem
quam novit ut ab inferiori angelo capi possit sicut enim apud nos doctores id quod
in prima capiunt intellectu distinguunt respondentes capacitati discipulorum sic superior ve-
ritatem quam ipse concepit ad quam etiam comprehendam sit intellectus inferioris angeli non
est sufficiens et quasi dividit ut ab ipso capi possit et tunc eum illuminat. Adhuc alii
dicunt alii per cointelligendo et nondum quod unum per aliquem quadrupliciter illuminare. Primo
lumen producendo infundendo quo illuminandum fiat illuminatus. Secundo lumen inspirante ostendo
vel applicando. Tertio obstaculum removendo. Quarto dispositionem propriam in illuminando cau-
salius efficiendo. Primo modo sol illuminat medium. Secundo modo portans candelam illuminat domum.
Tertio modo aperiens fenestram illuminat cameram. Quarto modo rarefaciens medium disponit
ipsum ad receptionem maioris luminis. Et omnibus istis modis per similitudinem possunt
illuminari ymaginari de illuminatione spirituali quod una natura spiritualis illuminat alia.
Secundo nondum quod angelica illuminatio per se est nobis. Est eorum intellectualis inspiratio
ab illuminante angelo procedens unde videri antea nesciuntur et desiderabilis fiunt
ab aliis qui dicuntur illuminari. Hanc videtur invadere Augustinus super illud psalmus 118 Da

Distinguit

Illuminatio angelica

inuisibilium intellectu 2° c° | Ubi dicit | deus perspicuum | quia lux est | illuminat puras mentes
ut que dicimus vel audimus intelligant | Unde etiam misterio angelorum 2° c° | Hic tamen ad-
uerte | quod post incarnationem | omnes angeli docentur a Christo deo et homine Secunda prima articu-
laris et in caput ecclesie | et propterea innotescit angelis | multiformis sapientia dei | ut dicit
Bernardus super cantica | Quo ad primum illuminatio angeli non pertinet ad augmentum affectionis q° p^a
voluntatis sed ad augmentum intellectualis notitie | Ratio primi patet ex diffinitione | quia ex eodem
intellectualis Secunda prima probatur | quia illuminare est quoddam tenebras euacuare | sed in af-
fectu seu in voluntate angeli | non sunt alique tenebre | quas alius angelus per quod lumen
spirituale possit euacuare Secunda quia tenebre in [illegible] voluntate non sunt | nisi peccata que
non sunt in bonis angelis | Nec malos angelos potest aliquis illuminare | Ergo patet tota conclusio
Unde dyonisius in de celesti ierarchia capitulo 4° dicit | purgabiles esse volentes | existimandum est non
immundis maculis et coinquinationibus infectos | Ratio 2° | quod angelus illuminat alium per modum 2 q°
predicte distinctionis | scilicet lumen proprium causando | patet quia nec lumen naturale nec gratuitum nec gloriosum
nec lumen supernaturale | causale potest in alio ut causa principalis | ut probat | Augustinus 4° super
genesim capitulo 14° et 12 libro capitulo 31° dicit quod solus deus est lux mentium | Confirmatur quia nullus alius
docet alium nisi inquantum signa facit | quibus alius contuitum suum excitat | et cetera quia ex parte actuum ante
in illo causat deus | et intellectus angeli illuminati | et sic per habitus | si ponantur | Conclusio
Secundo 3a | angelus potest angelum illuminare 2° modo | scilicet lumen ei impendendo ostendendo | q° 3
probatur | quia vnus angelus potest alteri offerre obiectum actualis perceptionis | et conuerti intellectum sui
2° per signa de quibus dictum est in precedenti questione de locutione angelorum | Nec tamen oportet supponere
quod iste cui ostenditur deueniat in actualem cognitionem alicuius | quod prius non cognouit | vel quod
naturaliter cognoscere potuit | sed talis oblatio et suppositio cognitionis | scilicet illuminatio 2° dicta |
ut ex dictis liquet | Et patet etiam conclusio auctoritate dyonisii de celesti ierarchia capitulo 7° | Ubi
dicit Cherubim plenum lumine et quidditatum Super quo dicit hugo ipsi primi illuminati recto
post se illuminant | et subdit modum || diuina clamans uirtus primo et per se opera in eos | qui primi
sunt || Unde per eos mediocres qui secundi | Ratio 4a quod angelus potest angelum et hominem illuminare ni- 4 q°
si impediat 3° | scilicet abstrahendo vniuersale | patet per beatum dyonisium in de celesti ierarchia | dicente superiores
illuminantur purgantur et perficiunt per superiores | sed ista purgatio non potest intelligi ab ablatione defectus
voluntatis actualis vel moralis | quia nullus talis defectus est in voluntate boni angeli | et sic etiam non
potest purgari | per angelum sed oportet quod purgatio sit ab ablatione defectus intellectus | ut est notitia
alicuius | vel ignorantia alicuius facti non generaliter | quod dicitur defectus intellectus | quo ad perfectissimam
ordinationem eorum in fine | cuius est dei voluntas | Sic potest vnus angelus alium illuminare
et quod hominem patet per auctoritatem augustini superius allegata super isto Quia in intellectum 2°
Ratio 4a quod angelus illuminat angelum 4° modo scilicet ipsum disponendo | patet quia format verba vel 5 q°
signa intellectualia quibus disponit angelus alter ad intellectum formandum in se | ut notum est
ex dictis et cetera Ex predictis colliguntur aliqua dicenda | ut locum habent | et illuminatione angelorum

prima est quod locucio generaliter dicitur in verum et falsum / sed illuminacio semper est de vero ut ex dictis
patet / Secunda locucio est de re nota / illi cui fit locucio / sed illuminacio est de incognitis ut
ex dictis patet / illuminacio / Tercia quod locucio generaliter de hiis / que presciunt scientes / et que non
presciunt scientes / sed illuminacio solum est de presciencibus scientes / ut sunt ardua et desiderabilia
sunt / Quarta omnis illuminacio est locucio / et non econverso / Quinta est quod locucio potest esse ubi aliquis
nullum bonum exercere locucionis suscipit / ut cum bonus angelus loquitur malo / illuminacio vero
non / Sexta angelus inferior potest loqui superiori / et econverso / sed non potest inferior secundum legem
illuminare superiorem / sed econverso / Et nota quod si revelat / illuminacio angeli inferioris per superiorem
primum est de cognicione supernaturali / eorum que sunt futura contingencia / que dependent a sola vo
luntate divina / et eius sapiencia / quod omnibus veritates de quibus lege sunt ignote omnibus
angelis / et econverso / si angelus aliquid habet cognicionis distinctam et particularem / aliquis secundum ordinem
haberit per specialem illuminacionem a domino deo / qui illuminat superiores primo / et inferiores per
superiores / ut per media adducantur ad ultimum finem perfeccionem / et ea omnia per media / ut dicit
dyonisius 9 c. celestis ierarchie / Volumus nouum pro complemento eius quod secundum dyonisium 3o capitulo celestis ierarchie
angeli divini superiores purgati illuminati et perfecti / inferiores purgant / qui dicuntur ab eis pur-
gari illuminari et perfici / et non est intelligendum / quod unus angelus purget alium tanquam prius immun-
dum existentem / vel illuminet tanquam prius tenebrosum / vel perficiat tanquam prius
imperfectum / Sed sicut dicit beatus dyonisius ubi supra / angeli dicuntur purgari in eo quod prius
nescit mundi perfecciori et liberantur ab omni dissimilibus communicacione / Illuminari autem et adimpleri
divino lumine quo agunt sursum actualiter ad contemplandum deum / perfici autem ex perfectiori
immortalitate / purgacio autem est scientia nova purgacionibus suis / alias de propria castitate tra-
duntur / Illuminantur vero tanquam clariores inferioribus / sed eorum capacitate lumen influunt
perfectum autem tanquam magis scientes et perfecti inferiores perficiunt / superiori docta
perspicuam ethicorum / gustum sapiencie / Unde purgacio illuminacio perfeccio / sunt idem in re sed
differunt ratione / ut 1o capitulo celestis ierarchie / Unde dicitur quod purgacio illuminacio perfeccio est divine scientie
assumpcio / perfectam doctrinam cognicione / sed gradus divinum induta / mundans ab ig-
norancia id est ab aliorum cognicionibus minoritate / ut ibidem dicit glossa / Et illuminans ipsa
divina cognicione / per quam et purgat mentem / per alciorem illuminacionem / ad conspiciendum ea que prius
non inspexit / et ipso lumine perficiens mentem / per plenam et fundamentalem scienciam / luculentatis
doctrinarum / Unde patet quod quanto ad remocionem privacionis id est minoritatis cognicionis / vocatur
purgacio / quantum ad influenciam luminis illuminacio / sed quantum ad sui mentis perficiendum
consumacionem scientiam vocatur perfeccio / Item eodem capitulo primo / paulo ante dicit dyonisius / quod inferiores
ordines angelorum / docentur per eas secundum deificantes a superioribus ordinibus / quod ostendit
tenditur in psalmo cum dicitur quis est iste rex glorie / quam quaestionem inferiores formaverunt
superioribus / qui viderunt dominus virtutum ipse est rex glorie / ubi intelligitur quod superiores
angeli docuerunt inferiores in ascensione domini / aliqua incarnacionis ministeria.

angeli vero summi docentur et illuminantur in mente a deitate vel a capite Christo domino quod ondit philosophus quia ipsi intelligendo contemplando et admirando leguntur dixisse in ysa. 36o Quis est iste qui venit de edom etc. non quod aliis distendi gratia interrogarent sed quod non presupposuerunt preveniendo eius gratuita declaracione interrogacionem aliquas in misteriis profunditates donec daret eis interrogandi fiduciam quorum tamen noticiam se desiderare ondebant non primo intelligendo sic admirando quererunt Quis est iste etc. Christo vero in mente dicente et docente ego sum qui loquor iusticiam et propugnator sum ad salvandum postea ad eum in mente locuti sunt dicentes quare ergo rubrum est indumentum tuum per qua immediacionem ondit quod iste fuerunt summe virtutes angelice que ad seipsas plus faciunt quam philosophus ondentes quod distinctum et discretionem habeat cognoscendi non propter hoc credens ab illuminacione qua habent intus mente divino influxu vel divine bonitatis expressum Glossa super glose quod eciam tota hec exteriorum patet quod superiores in mente purgantur illuminantur perficiuntur ab ipsa deitate ut statim subdit dyonisius et profunditates aliquorum misteriorum divino adiscunt et multa profunda divina misteria super alias iherarchias cognoscunt Ceteri vero illi addiscunt et illuminantur a superioribus Haec de isto articulo et per quibus de tota questione Racones enim a. pie. ad utrumque partem arguite sunt solute ex dictis etc. Circa 11. 3 distinctionem

Utrum corpus et anima sint in adam simul producta Videtur quod non quia vivens omnes anime racionales ad corpus humanum formandum simul sint cum angelis create probatur quod dicitur gen. primo quod requievit deus die septimo ab omni opere quod patraverat et amplius nichil fecit quia in racionibus seminalibus non preexistit sed anime racionales humane non preexisterunt in racionibus seminalibus cum nullae habeant eis cordent eo quod una anima non est alterius causa nec materialis nec efficiens sed in illis operibus sex dierum non est anima creata eo quod post septimum diem legitur formavit deus hominem de lymo terre et inspiravit in faciem eius spiraculum vite et factus est homo in animam viventem gen. 2o Ergo etc. vel quia non requievit deus ab omni opere die septimo secundum textum vel quod omnes anime sunt simul create apud animas per sex dierum quod fuit probandum Confirmatur per augustinum in de spiritu et anima qui dicit quod anima habens habens potencias irascibilem concupiscibilem et racionalem antequam corpori inspiratur Item iob. 40. Ecce vehemoth quem feci tecum ubi loquitur scriptura de iob quod fuit factus cum lucifero et non secundum corpus ergo secundum animam ergo omnes anime simul fuerunt facte cum angelis Secundo sic Item tunc primum hominem simul produxisse Ergo quia fuit in paradiso ut exemplo Item primum quia plus ipsum plantavit et pergeta hominem in eo posuit gen. 2o Item mulier magis videtur quod mulier ignobilior viro facta est in paradiso igitur magis vir non ergo etc. Glossa ad patrem gen. 2o formavit deus hominem de lymo terre et inspiravit in faciem eius etc. ipsum fecit et corpus animavit

Hic erunt due questiones prima de corpore ade Secunda de anima ipsius Circa primum notandum

2o ar.

q fuit error orienis / put sibi imponit / qui dixit aias rolēs / et angelis creatas
/ nec ab eis differre naa / sz solū nūto / ita q post sepat separatū dimita / corpibꝰ alli
gari celestibꝰ aut humanis / sz post nita z puritate manet cū cor. Contra illa
etiā qo dubitat / augꝰ sup gen / ppt qd ita / allegr d gallis / qua bona ventura / te-
net / q supinci posit pbabit d anima prima roli / q fuit aut corꝰ cdita / z illi tam
forma sepat quieta / cum sit dicta inspirat et / omb aut aie posteriores creantur
in fundendo / quasi pꝰ vellet oñde diam aie humane ad alias aias / in eo q
ipa lz nō pse existendi / aie vo nō / z ut ondet / cā corpe nō dpende. Cū
illis nō obstantibꝰ dr bonetū / q rolis sit aiam primi homis simul cū corpe creata
/ ut patebit postea in 2a qone. Dic g° qo prima / sicut ex padiso / i mete a deo /
corꝰ primi homis z formatū / sic fetm z perfissimū z optie figuratū / qo lz q corꝰ
prima / q corꝰ homis sit formatū / a deo i mete / 2a q cū padiso / 3a q pfissimū i
pricac / 4a q optie figuratū / i mebrorū disposicoe / pmi patz experietia / gen 2o
formavit hominem etc / Job 10o Manꝰ tue due fecerunt me sz aiam / z plasma
verunt me totū inrututū sz corꝰ / Ut augꝰ sup gen / formare ut edificare corpa
ut mlud esset hupz / a deo nō potuit / nisi deꝰ / nec ut illud quid suppletū corpe
fieri vm / q imiꝰ coste pmcepit locū / ab angelis esse credidim / sic nc ipm homine
d terre pulue. q d eos hec omia a deo pcessisse. Duplex aut racio redditur ig
primaut prout i mete facta z ymago dei / sicut sic i mete a deo carctur / q sicut
deꝰ est pus fin omn corporum humanorz / apc 1o dixi ego sum pus / 2a aut / q deꝰ
z alpha z o / prū z fimis / homo totꝰ a deo esse nasci / ut fimel totalit alli soli
Sz q cū padiso sit patz / 1o gen 2o / plantavit aut dns deꝰ padisū voluptatis
/ a pū / in q° posuit hominem q formaval / vū plasmatꝰ z imago damasceno / ubi
habitaca est ad quā pꝰ pctm cuiꝰ tuplatꝰ est / gen 3o / Pro multas causas reddit
alleg° 22a disp / cap 2o libri 2i pme pe / vna fuit pnapio actionis / ut habetur
i glo eiusdem / 2a expritao gritudinis / ut nō nc sz gre asberetur fui in padiso
pmansura / i didit cū extra / 3a imitao ad humiliacoe ne cū homo vndique
catme propteꝰ / gen pmo suplicet / voluit dns / ut ipe qpdanis se / d humili pte
tre fcm / m oculis ppriis humilis esset / 4a e pmonstrao vrocaciois / non
erat wrocar captiuꝰ / ibi / debuit tre locum habitacionis veri / z alud q dict
i pgim vrocationis / 5a ostencia ppolicois / q cum res ppolu debet in illud
vm fcta est / adam nato / q moriturꝰ erat z impulnerū pd terram ipoluedꝰ / g°
exposr fieri debuit / 6a moracao affliccois / quelibz aut nalis inclina ad locum
pre originis / Propo illud poete nescio qua natale solum dulcedine cunctos
ducit z i memores nō fimit esse sui homo / si sic factus esset d limo in padiso

exaspiracione maior ad locum illud magis affligere / 2a pb conclusionibus / quod corpus quod
fuit sanissimum patet per augustinum et hugonem et pluribus locis / vnde dicit hugo in corpore eius cor
ruptio et infirmitas nulla fuit sed summa sanitas / vltima pb patet / quod anima humana
summe fuit et melior potencior / ergo multiplicacionem virium suarum / et postea exegit corpus
conpositissimum et melius organizatum / et in altum erectum et quod in primo homine anima / que ad omnes
eius vires vivacissime et ordinatissime se habuit / et habere debuit / quod fuit / ut haberet
corpus optime figuratum / 2o quo ad 1m punctum / quamuis ex quatuor elementis corpus ade sit 1m
formatum / non que dicta dominante complexione debet esse factum / prima pb patet ex dictis / quod tantum
modo conditionem formarum operatur corpora disponi / consequens est / ut anima diuersis egens or
ganis / pro multiplicium suorum operum expletione / corpus habeat conpositum ex diuersis / 2a pb patet
quod dominabatur eo complexio / quod si statim post sui conditionem fuisset sursum eleuatum / sibi delictum
deorsum descendisset / 3a patet / quod dominatur se nam per dominantis / non quod in corporibus humanis
predominetur terra / debet dici potius de terra / quam de aliquo alio elemento / hec autem congrebat
sibi bernhardus / ad cohibicionem elacionis / vnde ad eugenium papam / cogitans te summum ponti
ficem / cogita vilissimum pulverem / vnde non sit impossibile hec due dicere / nobile et mortale
posite sunt in diffinicione hominis / ut si eleuaret ex vna / deprimeret ex alta / hec allegat 2m 2m
2m punctum / sicut data fuit ade nobilissima complexio equalis ad iusticiam / sic eadem fuit ei ab 2m
lata propter suam culpam / patet per augustinum in de ciuitate dei / et allegatur allegat in 2o sententiarum d. 21 ca o
vlt. / quedam sanitas erat in corpore ade / ante peccatum / sed propter peccatum infirmus factus est
/ et propter peccatum / ei fuit inflicta necessitas moriendi / et sublata fuit equalitas / et tantum
pauca conclusionis / 3m punctum / quamuis in statu innocencie / non fuisset impositus corporalis
defectus vel infirmitas / non tamen fuit ade a peccato resurgenti / restituta plene prior sa 3m
nitas / prima pb patet ex quatuor / adiuncto illo / quod dicit augustinus in quodam virgilio / quod tota
humana natura in illis erat / et ipsos vel erat / vnde concludit sic itaque si non peccassent /
propagaret quales a deo facti sunt / ita post peccatum quales se peccando fecerit / tales propagarent
2a pb patet ro vi dicitur stipendium peccati mors / sed propter peccatum inflicta fuit ei necessitas
moriendi / et per consequens pugna / et diuisio elementorum / in corpore illius / que disponunt ad anime
separationem / quod erat / ex deus qui dicitur cuius hominem pro peccato morte puniendum de
creuit indueret mortem / non debuit reparare / Tercio patet / quod licet in corpore ade cuius
summe equalibus proporcionibus in duobus fuit sibi causa in equalitatis / et duo pro sol in corpore
tamen quo eius per gradum non sufferrent ei per primam equalitatem restituere / patet quod quamuis
gratia per penitentiam prestita liberet a demo peccati / et a corporis defectibus / non tamen ad hoc sufficit
gratia vie / quartum punctum / quamuis ad formacionem corporis ade / natura celestis concurrerit ex influxe
virtualiter effective / non tamen in tempore materialiter et constitutiue / contra quorumdam opinionem
/ qui dixerunt / quod ad quinque elementa / scilicet lucem quandam celestis nescio quid dicunt esse
corporis ad veniente ad conpositionem eius / patet / quod cum corpus humanum sit mixtum / et 4m

homogen^m z mixtio sit mixti^bil alterator^m vnio / celestis aut nā z inaltabilis
2^a pars patz / ꝙ corp^9 celeste z p^m alterans / cuius virtute omb^s altacōes inferiores / et ad
cor^m 7^m / fines ꝑꝑos reducunt^r z^m tm̄ / sicut p^mus ho sub etate virili formatus est / sic vniuersalr
i quolibz aliorum altum pfectorum gn̄e plura in diuisua pfcte quantitatis pducta sut
p^m z integri intexerū pntib^s disposita z ap^s pz pauguston^m 20 dī dei / 4 patz rōne / ꝙ deus
cauit illa ut exprent ornat^9 terre aride / ꝙ nō sufficit suffic^t. sterilis pom duo i diuid
fuissent pducta / i qualibz spē sicut i humana spē 3^m patz / ꝙ cum pfecta sunt dei opa /
vr^r cuncta in pfectissimo corp^s statum instituisse / ꝙ ꝙ pduxit herbas et plantas
virentes et pferentes semē / vi^r etiam cuncta alia pfecta sic pduxisse 6 tm̄ z^m
6tu / sicut homo p petm̄ lapsus est ab integritate sui status originalis / sic vniuersalr
cetera alia pfecta ꝑꝑe aialis / patz ꝙ s^m doctores si nō peccasset homo / nō fuisset in brutis
vlla instruoptas distrib^s vl infirmitas / s^z ꝑꝑe lapsum homis meruerunt dis
cpai / sicut adhuc ꝯting^t ꝑꝑe malicias hom^m omnia alia ad vs^m et vtilitate
Am / homis ordinata infirmari / 7 m̄^m / ꝙ vniuersalr alia tre sicut aialib^9 electorum aliorum
pfcta / patz p^mo / ꝙ nō q^ue ēlco in pfcori / dat^9 est ornat^9 pulchrior / ut imp
fectōne recompense^r p ornatum / sicut patz in scptu fēd / cui dat^9 z ornat^9 pulchrior
iterm ꝙ suprema ꝑꝑe aliq tre / sz hom^m z pfcor alijs / 2 nō suprema ꝑꝑe incolu
terre z pfcor alijs inco^bs / ꝙ ali^a inco^la tre videntur excedē in pfectone vi
rtud ꝑꝑuetate antiorū et exp tiorū / ut^z de symeis z alijs / patz etiā ꝙ cōm tra sit
centrum celi / in ea radij efficacius infigun^t et influentie celestes aliibus tre mag^s
2 9° / imprimun^t 2 ago / aia p^mi homis ex nichilo pducta est actualis forma
sui corpis / sicut cum ipo creata / patz / ꝙ aia z pfcto formalis corpis nātalis / intm
sit ei pena / cum i^o nō esse / et ab eo sequestrari / ꝙ nō debuit pduci aīn corpus
nc an culpam punire / aiis patz / ꝙ tanta z effectualis inclinatio anime
rōlis ad suū corp^9 / q^d nō obstante / celesti adeptum gl'a / omēm pena exting
uente / ad ꝯmatz in celis desiderium pnmone go vniuersalr / si aia in puris
nā^lib^9 ex̄ corp^9 poneret / esset sibi pena 2 9 ꝙ aia vm̄ corpi / sic motor mobili / ita
ꝙ sine ipo / nō pt mereri vl dimereri / igi^r ꝯgruum fuit eā / simul cum corpe tanq̄
formā ei^9 actuale fieri // cor^m p^m / sic aia nō z scta ex dei sba sicut n^r ex pdictis
cor^m / mā / ꝯ plures errancias oppiniones credida cum dixerut / ꝙ intellct^9 humanus
nō esset aliud quā diuinus intellct^9 / s^z dicer^r diuinus in se / humanus in quantum pfecit
corp^9 humanum ꝯsimb intuitionibus vi^r fuisse tatho . d. Et deus e animus et se
nera / in pluribus locis explat / Alia fuit opinio manicheorum errancia / ꝙ humanus
intellct^9 sit dei sba / sic cum recitat aug^9 in lib^o de duab^9 aiab^9 / ꝑꝑ^d dixerut du
as aias in corpe / quarum vna inclinat ad faciendū bonum / alia ad malum / q^a q^s
ponunt z cor^m 4 patz ex pdc / ꝙ scta e exnichilo fca^r / concordat aug^9 i de quititate

anime / Simplex na aia dicit pt / ex exalibus naturis no est / Ia ps est contra
bonavent / qui vult et similiter allexr 18 dist / qr aia rõlis eo qd pt ex corpus posse sub
sistere / sz manet inextinguibilem / tn no est ancea pparacio / et eo dicit ma
spualis / patz tn 1a ps / qr facta est ex nichilo / ut scriptura dicit / Ergo primo obicitur — Solv²
qr cum deus formavit hominem 2o c inspiravit in eo inspiratione vite / qr no fuit
nisi aia / ergo inspiravit aiam / ergo aia est spus ut flatus dei / sz spus dei no e nisi de deo
et dei sba / sz aia e de dei sba / Confirmatur qr cum xps insufflavit in discipulos dicens — Ad²
accipite spm / no insufflavit eis nisi illud spm / qui procedit de sba dei / sz patris et filii
et pat tunc flatus iste / de sba dei / Secundo qr spirac e ibi idem / qr spm facit / et factum — Sm²
corpi unire / ut fuit ibi corporalis / vox cum dicit fiat lux et / ut vz qr addu
citur de ihu / qr ille flatus fuit corporale signum / ostensivum processionis invisibilis spus sancti /
Ad 2m / quantum ad creacionem hominis sit unionem / no fit tn aia rõlis producere et ex aia — cor^m 2^m
patz in lib de ecclesiasticis dogmatibus et allexr allegat in 2o suo dist 18 cap 109 qr quolibet
aia rõlis tn 4o ad hoc consilium modum procedendi in esse / ut pt aia ade in fusa e ipsi cor
pori formato de limo terre / pecca infusa est / cando / corpi formato de semine viri / solo
aut generationibus no ppt hoc est in homine / qr aia fit ab anima / sicut in plantis et
in brutis / ubi forma fit a forma sm nam / no pt de homine / sz qr corpus assimile producitur
nisi da forma a dno deo creatore / Attamen aliqui dixerunt / ppt transmissionem
peti originalis / dixerunt aiam geniti ex anima gignentis sicut carnem ex carne
generari / 2m modum essendi vocant educere / Sz videt allexr / qr traductio peti
originalis no complectitur modo / sz mete carnis traductoe / corrupcionem / sm modum
suum primo culpabilem et deinde penalem / no qr aia puuli sit de anima ade
Sz qr aia adeno frustravit sibi / et posteritatem originalem / Sm tertium / qr ut aia
formatis corporis ut pecca / sz simul cum pro corpe facta est prima rõlis aia / patz ex quo — cor^m 3^m
Tertium / mete sp colligante medio facta est prima corporis et aie rõlis unio / patz
qr aia est formalis pfectio corporis humani / et ex intrinseca na hz pt inclinatom / ad uni
endum illi / cum pro medio / quantum ergo aia rõlis in quantum motor corporis / indigeat
medio / ut spiritibus animali et vitali / ad faciendum varias vitales operacones
vel et tamen pondus elementare vel celeste / qr mediet inter ad corpus formale mu
tacone // Sequitur secundum / qr licet ad unionem corporis et aie requirat qualitativa
complexio sive dispositio / non tamen requirit medians et uniens quecumque / patz ex dictis
Ad rones in oppositum / unde / qr in opa sex dierum anima rõlis 3 creata / et qd illud — Ad rões
genesis dictum est / per recapitulacionem / vel dicendum sicut dicit allexr / qr 1a expressio facta
ne tamen pt esse creatum hominem / sz creata alia / ut no possit esse aia rõlis / pt corpus
Et ultimo ostenditur / qr omnia ppt hominem essent facta / Sz de mulie qua condita
in paradiso / Dicendum qr no tn de aliquo qd creat in paradiso / ut homo factum est propter
libidinosos fetum deserere / aia vero quamvis carni sit corrupte quod habet corpus

nobilitatem mulieris s(ed) diuina dispositione factum est ut q(uod) no(n) de paradiso aliquo sed
de costa humiliac(ionis) / et q(uod) in paradiso ad similitudinem a(n)g(e)lorum / et q(uod) non fuit nobilior tantis
bonis p(er)dita p(er) vir(um) supplet(ur) ex donis superadditis / ut p(atet) ad bonum humiliac(ionis) / Ad
aucte(ritatem) Iob dic(endum) / q(uod) ly terra non dicit ibi appositionem duracionis / vel simultatem / sed
dicit conformitatem / et p(ar)ticipatorum omnibus q(ui) d(e)ferit terra / et vbi p(er) (tern)ter(nam) h(ic) bonauen(tura)

Dubita(tur)

Du(bitatur) c(ir)ca dicta / v(tru)m na(tura) paradisi an conueniebat homini / Ar(guitur) q(uod) aucte(ritate) Bede et augu(stini) di
cunt enim q(uod) paradisus est locus amenissimus / et fructuosus arboribus constitutus seu consitus
et magno fonte fecundus / in parte orientali regionibus / quas excolunt homines
secretissimus usque ad lunarem globum p(er)tingens / vnde aque diluuij illuc p(er)uenerunt
/ Notandum / hoc g(ene)r(a)bat in na(tura) cu(m) celis (con)uenientibus / ergo in loco corporali separato poni
debuit / Item cuiuique debetur locus s(ecundu)m exigenciam partis in eo p(er)manentis / s(ed)
ani(m)a p(er)manebat in eo / ergo debebat ei assignari locus sp(irit)ualis non corporalis / Item
philosophi et hystoriographi / qui orbem terrarum descripserunt / nil reperiuntur dixisse le
gimus de paradiso / ergo videtur q(uod) non sit aliquis determinatus in terra locus / Item homo
positus est in paradiso / ut operaretur / s(ed) opus corporale cum sit laboriosa non (con)gruebat
ei / ergo videtur / q(uod) non sit locus corporalis / sed intelligendus / Item positus est ibi / ut custo
diret illum / s(ed) si ita separatus est / et aliquo non indigebat custodia / ergo videtur q(uod) non
sit locus ille corporalis intelligendus / Item dicit damasce(nus) q(uod) fons ille de quo oritur
paradisi flumina fluunt est occeanus / s(ed) occeanus est circuit totam terram / ergo non videtur q(uod) sit
specialis in terra locus / Item hystoriographi assignant illa quatuor flumina oriri
ex diuersis fontibus in regionibus diuersis / ergo paradisus in q(uo) oriuntur / non est locus

Du(bitatur)

vnus diffinitus / Nota pro paradiso dicitur ortus / aut locus delicia(rum) / q(ui) aut dupliciter
intelligitur / aut delicia(rum) p(er)petuarum / aut temporalium / s(ecundu)m hoc distinguuntur paradisus celestis
et terrestris / locus deliciarum et p(er)petuarum / dicitur p(ro) accipitur / ut ipse / celum empir
reum / in quo (con)sistunt beati / p(atet) (secundu)m 2 e ad cor 12° / raptus in paradisum / aut methaphorice
status beatitudinis / in quo beati quiescunt / p(atet) (secundu)m luce 23° / hodie mecum
eris in paradiso / locus vero deliciarum temporalium / dicitur aut ipse / de quo hic agitur
/ methaphorice pro statu felicitatis primi hominis / vtroque ut dicit damasce(nus) / in para
diso primus homo fuit positus / et in loco corporalium deliciarum / s(ecundu)m corpus et in
statu deliciarum spiritualium / s(ecundu)m spiritum / postea transferendus in locum deliciarum p(er)petuarum
tam corporalium s(ecundu)m corpus / quam eciam in statum deliciarum spiritualium s(ecundu)m spiritum / Sic
ergo quadruplicatur paradisus / P(rim)o h(oc) adiones ad id primum / dicitur quia cum celestibus

ad i(llud) r(ati)o(n)es

conuiuitur / conueniebat cum eis in na(tura) / generis / non speciei / q(uod) multo nobilior erat in
ea na(tura) sensibilis / non et locus ei datus nobilior / licet corporalis / Ad illud de p(re)do
minante / dicendum h(oc) intelligitur de loco naturali / et p(er)manencia materiali / non formali / primo

predominatur in homine terra. Secundo anima. Ad id quod plantavit. Et secundum philosophorum assertionem ex primitiua
causa. Sed secundum sanctorum expositionem | locus autem ille inaccessibilis est | propter interposi-
cionem marium et terrarum inhabitabilium | non ex primitiua primi non potuit | sed ex reuela-
cione. Ad id de operacione | Et opus id est cuius opus agriculture non laboriose sed deliciose
ad vitandum ocium sed studium exercendum. Ad id de custodia etc. | id est uerum dicitur intelligi
uel de custodia hominis | ut sic custodiret paradisum non sunt | sed sibi ne illum peccando
perderet | uel de custodia dei | ut sic deus custodiret illum adam. Ad id dam. Et fons
primus | quamuis fons illorum fluminorum est oceanus | sicut omnium aquarum | sed fons
proximus quamuis eorum est fons paradisi. Ad id de diuisis fontibus | Et quamuis unum
fontem communem habeant in paradiso | sunt tamen exortus in regionibus diuersis | quia
per egressum de paradiso | trahuntur in ...dum | et unde in locis aliis terrarum oriri uidentur.
Quod autem de altitudine loci | usque ad celum attingat | quod quod dicitur paradisus esse locus in
orientali positus | usque ad lunarem circulum pertingens | unde aque diluuij illuc
non peruenerunt. Contra, quia in oriente est superhabundancia caloris et luminis ex-
cellentie | que corrumpunt spiritus | ergo locus ille est homini intemperatus. Item locus
ille est sub torrida zona | scilicet sub loco motus solaris | in quo nichil potest uiuere aut fruc-
tificare. Item locus ille est sub circulo equinoctiali | ergo habet bis singulis annis
estatem sole accedente ad eius capitibus zenith | quod fit cum sol accedit ad
alterum equinoctiorum | scilicet uernale uel autumpnale | et bis yemem cum sol acce-
dat ad alterum solsticiorum | scilicet uel yemale uel estiuum | ergo locus inequalis et
intemperatus. Item nulla pars terre usque ad celum pertingit | ergo non usque ad lunarem cir-
culum. Item si ita esset | tunc superficies paradisi esset in spera ignis | ergo non
posset ibi generari aut uiuere | propter superhabundanciam caloris. Item ergo nox
ibi breuissima | scilicet propter mediantem umbre terre | circa finem sui in conum tendit
et sit ualde breuis. Item in olympo monte | ut refert solinus | propter sui alti-
tudinem homines ascendentes deferunt aliquas spongias aqua plenas
propter ingrossacionem aeris | aliter ibi diu uiuere non possent | propter nimiam subti-
litatem aeris | et nullus in paradiso. Item genesis septimo | operti sunt omnes montes sub
uniuerso celo | ergo et mons paradisi | ergo aque diluuij illuc peruenerunt. Item in pa-
radiso primi homines peccatum commiserunt | ergo per aquam purgari debuit | sicut cetere
partes mundi. Item ii Petri iii | dicitur quod tantum ascendet ille ignis | quantum aque diluuij ascende-
runt | sed ignis iudicii ascendet usque ad locum omnium terre | et ultra | ergo aque diluuij.
Solutio | cum locus debeat conueniens locato | et homo esset nobilissimum locatum
terrenum | debuit poni in loco nobilissimo terre | id est positus est in loco eminen-
ciori totius terre | opposito digniori parti celi | id est orienti propter sui temperiem

Du^m 2^m

[illegible]

Rn.

maxima et propter voluptatem quia locus iste calorum omnium generum lignorum et fructuum et
preciosissimorum / secundum autem sola tria elementa scilicet superficies parabolicas quadam scilicet terra aqua et
aer / locus ille terrestris non extendebat spacium aeris / secundum autem complexio sit medium
aeris scilicet infimum in quo volitant aves / medium in quo fiunt superiores impressiones
et supremum serenum / in quo non fiunt venti nec pluvie nec liquidi vapores / locus ille exten
debat primum infimum et medium / pertinens usque ad supremum aerem purissimum
in quo simpliciter distancia calor temperatum maximum / habebat calorem ex vicinitate speciei ignis
et oppositione directa solis / et durat tamen eius vis in anno percurrit capitis eorum
in principio in celo capitulo eorum supremum radii calor temperatum concurrens preparabat
ipsius aeris subtilis / tamen in eo radiorum effectus minus potant / et tamen per ignis
in terra forte agit quam in ligno / alta enim in promixta pudatur / quia usque ad locum
illum vapores terreni non ascendebant in mutantes locum illum secundum altitudinem eius / quia
ad locum illum radii actio non reflectebant / Ad rationes vero / primo / ad primam de sup
fundatione caloris / quamvis humiditas superfundatur sit in parte aeris inferiori
propter radiorum reflexionem non tamen tanta in superiori / quia maior est vis caloris in
vallibus quam in montibus altis / Ad illud de torrida zona et circulo equinoctiali
patet intendendum est / quod in temperata illa in inferiori parte aeris / propter reflexionem
radiorum actio / non in superiori / Ad illud de globo lunari et spera ignis / dicendum quod non
attingit ultra spatium aeris / sed caput eius montis est in parte puriori aeris
quod autem textus dicit quod intelligi non potest / sed figurative / vel secundum figuram yperbolica
ad denotandum insuetam altitudinem / vel per metaforam similitudinem
regionis eius cum celesti in continuitate partis / Ad id de Athos monte / dicendum quod altitudo eius
quamvis sit magna tamen respectu totius terre quasi insensibilis est / sicut et centum montium
sunt capita clamorem in rota una / Ad id de Olympo dicendum quod in statu in
nocentie vivere potuit homo in aere puriori quam modo / Ad illud Genesis unde
dicit omnes montes non facit distinctionem generalem / sed accommodata promontibus in
habitationibus / Ad illud de Petro dicendum quod peccatum commissum in celo et in paradiso circa
tempore peccatum / statim est expiatum / maxime cum spirituale fuit magis quam car
nale / et eo alia expiatione non indiget / Ad id in principio dicendum quod ignis ille habebit
effectum non tamen purgationis sed innovationis / et quamvis quo ad consideraverint tamen
respondet ad effectum purgationis / quo ad effectum tamen innovationis amplius
respondet etc. etc. Circa decimamoctavam distinctionem

Queritur / utrum prima mulier in adiutorium viri facta fuerit formata
in costa / Circa ista primum queritur / arguitur quod sic / probo quod non sit facta viro
in adiutorium / Nichil debuit deus dare homini in adiutorium / quod primo

et esse in offendiculum in ruinam et in scandalum / sed sic fuit de muliere respectu
viri / 2o si esset facta de costa vel / tunc videretur non conformavit costa / sed adam per hec gen 2o
2o / adam in formatione mulieris esset factus infirmior / et habet in latere dextro
costas pauciores / quam in sinistro / vel oportet quod ante formationem mulieris ista costa in adam
fuisset superflua / id est corporis mulieris sustendanda / et non fuisset prius homo debite formatus
a principio / que omnia sunt absurda / 3o preterea non precessit seminaliter in costa / ergo productio
mulieris ex costa non fuit naturalis sed miraculosa / 4o / item quia / per aug in predicto dis
tinctione 18 / ergo quomodo dicunt fieri secundum seminale dicunt naturaliter fieri ~~[illegible]~~ 3o
~~[illegible] fieri~~ / Contra / quo ad prima duo per gen 2o / 3o probatur / quia omne quod fit ex a Opp
liquo tamquam ex suo perfectissimo materiali principio / precessit seminaliter in ipso / sed mulier
de costis sed hugo dicit / Ad que omnia videbitur per duas questiones / quarum prima de supposito
sit ista / utrum mulier facta viro in adiutorium / sola costa fuit materiale principium / quo quo 9o pa
ad adam patrem 2a sentencie / et hugonis de sancto victore / quia si fuisset addita materia aliunde cap
ta / oportuisset eam in eo templo fuisse maiorem / quam materia coste / et esset ada
poris de alia materia facta / quam de costa / propter istam racionem dicit hugo in de sacramentis
/ quod non est illi coste aliquid extrinsecus additum / sed divina potentia intrinsece multipli
cata / sicut dicitur de quinque panibus / quibus sunt homines plura milia saciata / Re
aut costa remansit in femina / vel saltem coste materia / patet / quia illa ex quibus edifi
cando sunt aliqua remanent probabiliter in edificato / sed omnis actus variata / sed dicit
textus gen Et edificavit dominus deus costam in mulierem / Prima probatur quia racionibus patet
gen 2o / non est bonum hominem esse / faciamus ei adiutorium simile / Secundo patet / quia verisimilius
est quod sola coste materia / tunc fuit extracta / et non forma probabilis / propterea
quia eadem forma sit assumpta et totaliter apposita / patet quia aliter illa costa fuisset per
multiplicata et anima racionali ade informata / et in effigie mulieris fabricata / ita
fuisset anima utriusque maris et femine / ergo vel in extrahendo costam est nova for
formata / vel remansit sola materia coste per animam mulieris informanda / Et
aut sit data viro in adiutorium patet ex textu gen 2o / et patet quia nobilior modus
generandi est in sexibus distinctis / quam ille / quo utrumque confunditur in eodem / ergo quomodo
fuit viro facto tamquam generationis active principio / femina probari dari in
adiutorium quo ad prolis educacione / in cura domestica / et quo ad preparacione
/ quo cum velle et delectante vir veniens de labore / prima duo adiutoria fuissent
post statum innocencie / Alia duo pertinent post statum nature lapse / De primo dicit aug
quo super gen ad literam / Si queritur ad quod adiutorium hoc fieri oportuit
vel convenit probabiliter dicitur quod propter filios procreandos / sicut adiutorium semini terra est
ut virgultum nascatur ex utroque / Et concludit / non invenio ad quod adiutorium

facta sit mulier sed predicta causa sufficiat | Hoc tamen dictum augustini intelligendum est quo
ad sexum | quia secundum ipsum propter generationis distinctio inter sexum et prout | non mulier sit et alia facta est
ad dei gloriam | Nobis nondum | quod mulier et ratio formationis mulieris de viro | primo ad
declarandum misterium trinitatis | Nam deus primo fecit unum hominem | de quo fecit mulierem
a qua scilicet in modum eterne dei sapiencie a patre procedentis | de qua loquitur scriptura ut plus
in sermone genesis de illis duobus fecit cain et abel in figuram processionis spiritus
| 2a ratio sancti | quia etiam futurum erat 2o ada | ut vir de sola muliere procederet | scilicet christus dubius
ut perfecta essent dei opera | debuit mulier de solo viro procedere | ut sic 4 modos com-
plecteretur secundum augustinum eductionibus hominis in esse | unus sine viro et muliere | ut
homo primus | aliquis quibus ex viro et femina | 3us ex viro sine femina | 4us ex femina
sine viro | 3a ratio moralis | ut in amore sibi invicem coniungerentur | 4 ut
erudiretur homo | ad usum humilitatis | et ad exercitium caritatis | ut dum videt se
alterius sexus indigere | seipsum humiliaret | dum etiam attendit alium sexum
suo auxilio indigere | seipsum illi caritate liberalius impenderet | 4a ratio et manifestatio
prudentie viri circa mulieres | 2os tamen coniugationis | quam domestice conversationis
| 5a ratio propter misterium sacramenti | Nam mulier viro sic est etiam | quia apostolus certum habet | 2o
et typus fidelis ecclesia quam deus ad ymaginem suam formavit | et sibi per fidem et caritatem
maxime in sponsam copulavit | 2o est sensualitatis | quod debet subesse rationi | unde augustinus
ubi supra | anima debet dominari corpori | et ratio sensualitati | nunc 9 secundum facta est
mulier de viro | Voluit ut sit benefacta dei | et ad conditionem in futura gloria | et tamen
hugo et allegat in 2o 29 distinctione de causa primo | Quod sequitur primo | vel principaliter
non solum passive sed etiam formative scilicet semen mulieris circa plus generande
partis propria parva potentia | non dicitur adiutorium efficax | patet etiam per hoc quod sepe
appellatur fetus matri et non patri | 2o sequitur | quod sic deus potuisset instituere genus
hominum a principio quod non fuisset in eis ulla sexus distinctio | patet quia talis distinctio
solum respicit generationem | non potuisset in statu ille multiplicari homines | absque ge-
neratione | ergo patet quod esset animal rationale | quod non esset vir nec mulier | 3o sequitur
quamvis causa principalis generande sit viro data mulier socia | non tamen cessabit
sexus distinctio in futura patria | patet quia erit etiam ibi ad pulchritudinem hu-
mane specie | que resultat ex tali varietate | etiam ut reluceat divina sapiencia
in individuis unius speciei | tamen distinctis et ita remanebit illa distinctio ad
commemorationem distinctionis individuis ad dei gloriam in eternum declarandum | 4o
sequitur | quod materia futura mulieris producende non debuit deus aliunde trahere for-
mationes | patet quia ut dicit augustinus divina providencia | quod lege eterna non est eventibus
temporalibus regulanda | quod tamen fieret si secundum illud debet producere | quod sicut de casu

Etiam in^m. ; tam malum / quod non sit adeo ad optimos usus ordinatum / ergo iustis
sime ; adeo fieri permittendum / tamen patet per augustinum in de civitate dei. capitulo 18. nec deus ul
lum non dico angelorum sed vel hominum crearet / quem malum esse futurum presciret / nisi non sciret
quibus eos bonorum usibus commodaret / Et de hoc pulchre dixit hugo in de sacramentis
quare creavit deus homines / quos prescivit esse casuros / Quarto scriptum quod futurus
lapsus humane generis non fuit causa formande mulieris / contra illud videntur doctores quidam re
misse ubi ut allegat allegatur ubi supra / Unde dicit damascenus Sciens progenitor deus
quod homo transgressor fiet et homo sub corruptione cadet / fecit ex ipso feminam
auxiliatricem sibi / patet eciam / quia si non peccasset primus homo / ut dicunt fuisset sibi data
sola ad procreacionem electorum Sed tamen ad salvandum dicta eorum dicitur quod quia primus
homo conditus fuit propter duo / primo ut perficeret divinum esse progenitorem et ame
norum perpetue conservaret / Secundo ut proprium fieret ad dei gloriam propagatio electorum / voluerunt
ergo illi / quod non oportuisset mulierem dari viro in adiutorium / propter humane nature perpetua
tionem / nisi peccasset primus homo / quia si non peccasset / necessitas moriendi sibi non
accidisset / quamvis alia propter aliam causam / ea sibi socia producisset / Sexto et ultimo
scriptum / quamvis nimia inter masculum et feminam sit complexionum varietas non tamen
est quod sit inter eos formarum specifica diversitas / primum patet quod oportuit propter esse eiusdem
speciei aliter non possit masculus producere sibi similem omnino in specie / et propterea
sicut asinus ex equa producit mulum specie mediam Ex quo patet quod licet gradus
cause ex vegetativa potencia / non tamen est quod anime vegetative maris et femine differant specie
sicut aliqui dixerunt Sed non differencia specifica / ac ex diversitate disposicionis et
figuracionis / ut patet per albertum in libro de animalibus Sed talis diversitas inter virum et
mulierem / non differunt specie Confirmatur quia gallus et gallina plus differunt in huiusmodi figura
cionibus et disposicionibus / quam anser et anas / qui tamen differunt specie / sed gallus et
gallina / Unde / quod disposiciones maris sive diversitas figuracionis ; [illegible] corporis
qua sequitur anime / aliud habet magnam latitudinem propter conservacionem
speciei / non licet vir et mulier differant in disposicione ; figuracione corporis / saltem quo ad
aliqua membra / que ad generacionem sunt deputata / non tamen ex hoc sequitur differencia
specifica / sicut nec cerebri et cordis in eodem animali / Item ergo ex diversitate disposicionis
; figuracionis premium / quam sequitur totum aliud sicut arguitur differencia specifica / sed omnia illa sunt mi
nimis racionibus / et ex proprietatibus quibus forma specificatur / Tercia parte conclusionis
; eius probacione scriptum primo / quod de bono sola per incarnacione ; nove fidei additi
one facit maiorem gloriam ; deo possibile / patet quia deus qui sicut ex ipso facit
magnum lapidem / sicut de bono facit quantumcumque maiorem invenitur in gloriam
aliquam / eo modo quo quidem parvum panem in magnum suum corpus / in altari sacrato

pt sub eadē q̄ntitate deus mulieri / s² q formatur. materia b[?]q̄ntitati

Et ergo idem fieri pt per porū subam rarefaciendo | patet q a c̄ore sitū d[?] b[?] modo qui fu[?]
b d[?] in facione ipsius a [?] pt. id facere potuit de costa ade mulierē | ipa costa d[?]
fuerit | ita facere potuisset ipam rarefaciendo | 2o sic q̄ sicut ymaginatione q̄ quātitatē
nullā patet d[?] suba corpea | pt fieri per sui rarefactionē | q̄t[?]cumq̄ q̄ntitatis fuerit | q̄ sicut
deus pt idē situm replicando in duobus locis facere simul | et semel | et sepe facit
ita pt eū situm q̄ctumq̄ 2 q̄ntitatē q̄ntitatibus plus subire. Secundo patet vnus modus
q̄ ex sola materia vnius coste potuit magnam mulierem producere | patet etiam
quo vna parua suba corporea | pt per sui rarefactionē fieri quantitatis magna
per q maior quantitas | diuidat maiorem maiorē | et hoc hoc. 3o sic q̄ q̄pld sumdato
q̄ materia subiecta date q̄ntitatis pedali a | et prima medietas b ponatur pro diuisa parte
in eodem situ nō rarefaciendo eandem ipam in porū situ | in quo primo fuit
ita q̄ pt in duobus partibus | 2o q̄ 2a in situ prime | quo facto q̄libet pars b a. 2 in du
plo densior quam prius | q in duplo plus hz d[?]ma | 2 vlterius procedendo diuise
patet intento. Secundo patet 2us modus | quo d[?] sola costa potuit fieri mulier. Tercio
patet vlterius q̄ pt deus potuit p[?] suam multiplicatione sine additione | pt pt
plane dimittere | patet q quomodocumq̄ mo pt augeri | et pt minui | ut si per rare
factionē augeri | per condensationē minui | sic per additionē pt augeri | per ablationē
pt minui. Notandum q ad[?] aliquo sz doc[?] in altius sine additione | potuit facere
grande 2 debite quantitatis mulierem | d[?] sola costa | potuit ut tota q̄ntitate mulier
sub materia coste | sicut posset ponere magnum montem | per condensationē sub q̄ntitate grani

[?]

milii. Et dubitatur si edificat deus sub costa mulierem tota | ergo caro adami eius | Secundo
q̄tra eam per parte i. corpus mulieris | et pt intelligi | q materia coste est facta materia corpus
primo formate mulieris 2c. | Alia quaestio. | Data subiectam vel materiam | per ne sui rarefac
tione vel similis vel altius sine additione vel ipius vel partis eius in duplos
partes replicatione fieri suam ad non 2 apprehensibilem humana ymaginatione | pt
quia si suba a 2 mit a or quam prius | ergo extrema eius prius distincta | quod non est
ymaginabile fieri | nisi aliquo modo facto in q̄[?] | ut aliter ymale fieri | q̄
publicas oppinione mihi sit tamen deum amplius | quam prius nisi aliquo pdictorum modorum
Secundo vi | q̄ vrior[?] mouetur. Hugo 2 alii sunt ymales | q̄ vel 28 veritate cor
poralis ne humane | nisi q̄ pt sufficiens d[?] ada | 2 sic multiplicato in duobus hominibus
augmenti eius pt ara coste fuit in ada | et in eadem modo mansit in eua | 2 forte
fuit tota corporalis eius suba | ergo si materia fuit seminalis | non solum q̄ntumcumq̄ mento
generatur | sic q̄ suba generantis vel longiorum | q̄ vel idem q̄ suba ade ad illius coste diuiabatur
q̄ augeri vel multiplicari poterat in corpus hominis | et adueniret in corpus xpo
[?] ymaginatio rationalis | ad primo extremi | q ponit sub nomine maximum miraculum

fieri in magnitudine hominis generatione naturali cum ponat illa in materia naturali ... Sic
quae ascripserunt alii dicere quod corpus hominis istat ex propria materia per generationem aliorum
ad aliud et quamvis non ex sola materia seminis praecise mixtam generatur planta tunc illud
diximus generari ex semine ita ut hic dicit id effugere. Sic 3o obviat principiis natura-
lis philosophiae et medicinae ex quibus concluditur quod ex omnibus mixtis fit resolutio quando inte-
gra permanentia. Et 4o materia Christi quae fuit in Adam aliter sicut medicina ... est
resolutio principalium naturalium 5o sequeretur quod tunc vivere ... resolvuntur et per quos in te nihil
de veritate Christi remanet si forma esset de veritate Christi. Contra quod ponenda sunt
quod vox seminaria eva ... proprie in costa. Secundo quod non ex costa sicut rationes seminales
sunt formatum corpus evae sicut Bonaventura difficile est de seminariis quod de rationibus illis semi-
nalibus Augustinus 5o et 6o super Genesim ambigue loquitur et in diversis locis habetur horum
vocabulorum ratio seminalis et causa primordialis naturalis ... non dicit rationes cau-
sales vel fuisse in statibus ... dicit causas quasdam ad aliquid in dei voluntate fuisse
...
Et doctores quidam modo intelligunt eum dicit enim Scotus ...
in ... et corpore ... alterum ... ut ex illo aliquid ...
agenti producatur ... procedit ab imperfecto ad perfectum ... sicut semen virile ...
embrionibus et embrio ... hominis ... ratio seminalis sicut cum forma seminis ...
lis vel qualitas naturalis ... corporis generandi productione ... dispositiones
... disponit ... semen est ... generalis et corruptibilis me-
dians inter generans et genitum ... in materia ... sicut ut via ad aliquod proprie
generandum. Et ratio seminalis potest dici qualis ... forma seminis ... dispositiva
et via ut ex ... semine generatur aliquid ... Alii vero doctores habent
alios modos loquendi ... dimissis omnibus aliis potest colligi ex Alexandro
Bonaventura et Thoma de ... super hac distinctione. Quod ratio seminalis non ... quae apud
me sunt potentia ut ... ad corpora producenda et potest dici ... seminaria ... conveniens
vel producens ad quod ... potentiam aptitudinem vel inclinationem ut corpora producantur
Sic ratio seminaria est in ... et pullus in ovo et segetes in grano. Secundo igitur
... potest assignari ratio seminalis propinqua remota remotissima. Propinqua
... in materia ... ut sunt ... semina et potest in multiplici ...
... ut dicit Augustinus ... generandi sunt in ...
ut sunt ... semina et ... Alia sunt occulta quae sunt ex convenientia ...
... quibus dicit Augustinus 3o super Genesim quod apes ...
... non coeundo ... ex ... et ... legitur ...
... quae ... semina ... in aqua et quaedam ...
... ad aliud sunt rationes seminales ... Remota vero ...

Rō bn

Scotus

seminales fundatur in materia prima et est eius inchoatio potentialitas relata ad inductiones for-
marum quas agentia naturalia possunt in materiam producere secundum communem cursum nature. Sed divinus
quod in materia prima hominibus spectat seminaliter forma cadaveris aut extradante generandi ver-
mes. Ratio potentialis vero est potentia obedientialis, secundum quam materia est susceptibilis aut potentialis, que
est aptitudo ad recipiendum formam ab agente supernaturali supernaturaliter infundendam vel
infusam, ad quam producendum se non extendit aliqua virtus naturalis secundum communem legem. Sed
et potentia passiva passivis, ut in corpore Christi quidem. Dicitur ergo secundum quod potentialitas esse materia
sub obedientia et remotissime potentia, remote vel propinque, ut corporalis fiat hoc vel illud.
Sed vero seminalis et eius potentia sive aptitudo passive ad hoc vel illud. Et potest distin-
gui que in materia prima potentia vel appetitus essentialis vel accidentalis. Sed ad concor-
dandum dicta doctorum posset dici quod rationes seminales. Essentiales que sunt in materia potius
et aptitudo et accidentales quod est dispositio completiva vel completiva prima. Ratio vero causalis potest restringi
ad causas productivas, quomodo sunt communiter in simplicibus dicte, sicut omnipotentia primor-
dialis potentionaliter, remote naturales et propinque naturales. Sed sunt rationes
radicales divine mentis, ubi comedens que possunt produci per potentiam divinam secundum
legem ordinatam, ut sunt angelorum vel formationes, ita quod solus deus
est productibilem de se solo. Sed dicitur vero [illegible] causalis. Et sunt cause naturales, ubi comedens
que non statim sed per multas prias dispositiones possunt producere. Et vero primordiales
sunt cause naturales statim productive sui effectus naturalis. Prime dicuntur rationes sunt
primordiales propinque potentis et causales per rationem potentionis. Conclusio universalis:
9o 2 quamvis coste materia secundum quod erat de formande secundum mulieris obedientia, non tamen
fuit inerat corporis eius secundum causas naturales propter seminaliter. Prima pars patet quia deus
opera potuit producere active et ultra virtute nature institute, ad quod secundum quod erat obedientia
passive. Secunda pars patet, quia non sunt virtutes in materia naturales ad reducendum illam potentiam
in actum, ita quod in mente comparativa costa possit facere magnam et perfectam mulierem
quo ad corpus. Et confirmatur quod est textus de arca in summa, qui dicit in dicto quod omnis potest
omnis ex corpore, cum non fuit propter in costa secundum rationes seminales, quia non sufficerent
naturales. Sed bene in ipse potest Augustinus per obedientialibus capit ipse rationes semi-
nales. Hoc idem vult Hugo in de sacramentis, ubi enumerat quatuor opera possibilia deo.
Possibilia primum opus creationis, quod dicitur fit ad et mutationibus, quod nove fit
creatione, quibus multa hominum satiavit deus et unionibus, quod deus posset pro
corrumpere aliquid, in quibus paucis in multitudinem. Sic ergo potuisset
corpus eius in una costa redigere et opus annihilationis, quod redigeret

per causales rationes complicatas / sic et tertia per rationes seminales naturales amplius / patet
quia potest in agentibus dare virtutem aliam agendi quam sit de ordine institutum / vel agens non potest /
sic potest dare naturae corrumpenti potentiam naturalem producendi illud / quod iam minime habet /
/ ante patet quod probabilis est opinio / quod quamvis virtus creatoris potest absolute producere in
diuidua corporis rei insolitis / vel ea contineat virtualiter creator / ut albedo nigredinem
caliditas frigiditatem / vel materia prima omnes actus / quoad inferioribus gradus ea / sed quia
naturalis non potest producere vi esse / nisi quia eius rationes causales sunt ligate / et limitate sed secundum
naturae institute ad certos effectus / sed tales possunt a deo complicari et elevari / et per quos patet pro-
positum [illegible] patet [illegible] quidam sicut inanimalis / posset fieri [illegible] non plurimum
/ patet si ad primam solus allecedinis contingeret nigredo / videtur [illegible] et tamen
si relaxare limitatio allecedinis / sed rationes eius causales / possent absolute producere
/ Secundo sequitur quod nobilibus effectum non potest sufficere agens conparabilitate principiorum [illegible]
ut in operibus dei / ut nunc / patet hic de deo / quia de costa quam de limo terre / nobilior formata
est mulier / et de limo terre vir secundum corpus / tamen nobilior / patet cum quia ut semper ex vilibus no-
bilioribus sit sanguinis nobilior / ut de Adam et [illegible] nobiliori omnibus nobilior / Tertio sequitur
quod quantum angelus absolute mulierem producere fortasse non fuisset impossibile
tamen non est dubium naturam a solo deo productam esse / prima pars patet / quia angelus continet
creatoris / tamen corpus / quam animam mulieris / igitur / Secunda pars patet per magistrum quod sunt genera
ubi dicit / quod licet fortasse esse ex primario facta per angelorum ministerio / nullo modo
tamen mulieris formatio / sed ita facta est a solo deo / ut sicut vir sit mulier in deum
sicut totaliter conuerteret / et illi soli debitum impenderet / et sciret / et eum esse toto diligeret
/ a quo se immediate factum esse nosceret / Quarto sequitur quod visibilia / de costa facere perfectum corpus
mulieris non potuit fieri naturalem spiritibus angelicis / patet quia visibile est ut dicit Hugo
quomodo ille soli deo sit possibilis / Sequitur ultimo / quod virtus sibi una est totum non
et media electis in constitucionibus aliis et mixtorum / patet quia perfectiora sunt corpus quodlibet
mixta / quod videtur / quod quodlibet virtus magis sit electis complicata / ut virtus corporum celestium
vel bonorum spirituum vel influencia dei immediata / Secundum quod videtur esse mundo augustinus quod in
1° super genesim ad litteram / dicit quod in electis sunt quasi rationes seminales latentes / ex quibus omnium
mixtorum secundum quod volunt / quod in eis sunt virtutes active / et tales / quales sunt in se-
minibus / sed quod sunt in eis quorum contrarios naturales / quibus apta nata sunt / ut proporcionati
concordent ad omnium mixtorum generacionem / vult igitur / quod electa quorum sunt instituta
a deo tanquam massa / ex qua virtute activa complicata sunt mixta / ut doctor
explicant / quod electa se habent sicut lutum vel celum tanquam rota / et deus tanquam
figulus tornans / Et hec dicta patet / quod sunt omnium ad rationes / per quam de-
costa ubi ut dicitur allegorice de gallis / quidam dicunt / quod mulier habundat

|2m corr.|
|3m corr.|
|4m|
|Aug.|
|Ex.|
|Nota vocem|

in una costa ultra virum / et eadem fuit reposita pro costa / Alii dicunt quod eadem hic ponitur
pro costa carne vestita / quam reposuit pro illa / ad designandum carnalem affectionem
et amorem / et compassionem viri ad mulierem / Unde quod dicitur mulier quasi mollities herois vel viri
dicitur in litera / quod adam de pomo comedit ne contristaret mulierem / Vel ad ostendendum quod
vir non debet contingere rigorem corporis / in signum illius deum carnem pro costa posuisse / Vel
et ratio allegorica / quod sicut vir quodammodo infirmior factus et imposita carne pro ossa
/ ita Christus quodammodo infirmior factus est pro ecclesia solidanda / que est solidata ex sanguine
et aqua / que fluxerunt de latere Christi / Similiter hic et factum ad designandum corporale / Ipse
facta homo ut plurimum natura debet pati corporales lesiones / ut uxor conformetur / Arguitur
quod secundum hoc / quod adam ante formacionem mulieris non fuit undique perfectus et completus in corpore
individuali / quia habuit illam costam que superfluit in eo / et caruit carne que post
costam addebatur / patet quia formacio ade in formacione mulieris ultimate complebatur
/ et tunc incepit esse / Dico in individua humane speciei omnimode perfecta / Alii vero
dicunt / quod non est alia costa pro illa constituta / ut mulierem magis diligeret / ut partem suam / Et
ea magis illi fieret obnoxia / ut sui principio / et quia in membris suis ipsam de plus haberet
/ Et hic biblia dicit / quod non fuit costa superflua / sed pro qua est eadem vel costa alia carne vestita
constituta Circa distinctionem vicesimam primam

Queritur / utrum primi parentes seducti temptacione dyaboli / potuerunt peccare
primo culpa veniali / Et arguitur sic / quod corpus in gratia potest primo veniali peccare
in primus homo corpus in originali iusticia / et quia quod non plus impugnabat
peccatum veniale originali iusticie / quam nunc gratia sanctificans / Contra arguitur / impossibile
primum peccatum fuisse / in recepta gratia / igitur non potuit esse veniale / et quia / quod omne peccatum
ad receptam gratiam est mortale / quia sicut opponitur illi precepto / diliges deum tuum ex toto corde
adam vero non potuit primo peccare ex ignorancia agendorum / vel ex penali passione
/ que naturalis fuit ante peccatum / Hic erunt tres questiones / prima de temptacione / secunda de
peccato primorum parentum / Tercia de peccato ade et eve primorum ad invicem comparatione / Primo
/ quod in spiritualibus temptacio dicitur quidam actus ad probandum vel ad inducendum / vel impellendum
ad aliquid agendum ordinatus / quadruplex potest hoc contingere / Primo / quod pulsans et probans in
tendit approbare / seu probatum ostendere / et temptat deus / unde in Sapiencie 3o Deus temp
tavit illos / et invenit eos dignos se / Item Genesis 22o Temptat deus abraham
/ Secundo quod intendit probare et reprobare seu reprobum facere / et sic dyabolus temptat / actuum 5to
Cur temptavit sathanas cor tuum / mentiri spiritui sancto / et sic deus nullum temptat / Iacobi primo / Nemo cum temptatur dicat quoniam a deo temptatur Deus enim intemptator
malorum est / Ipse enim neminem temptat / Ecclesiastici 30 Et in multis loquelis temptabit
te / et subridens temptabit te de absconditis tuis / Item ... quod et si pulsans
Vel 3o ad experiendum aliquid de temptato / et sic homo cautus temptat

temptatio

michil intendit tamen adeoque pulsatione sequitur hominis complacentia et complacencia / et temptat
tamen vel carnalis concupiscencia / qua homo tangitur et pulsatur / cui si consenciat complacentia / si
dissenciat complacetur / de qua Jacobi primo / unusquisque temptatur a concupiscencia sua / abstractus
et illectus / et tamen temptat simulando intrinsece / in mente delectacionem vel tristiciam efficiendo /
vel eciam mente delectacionem vel tristiciam appetitus vobis / cum passionaliter delectatur vel trista
bilis / prout ab appetitu sensitivo trahitur aut inclinatur / videlicet quia pulchre tot modi temp
tacionum carnis / quot modis voluntas mentibus sensibilibus excitantibus aut appetitu sensitivo / aut
suis obiectis / potest obliquari seu ad peccatum trahi / Utrum sexta pars / quamvis esse possit de
monis temptacio / sine carnis temptacione / non tamen econverso potest esse / carnis temptacio / sine
propria vel aliqua demonis temptacione / primum patet quia contra Christum eciam / eo quod omnis carnis
temptacio est ex eius corrupcione / que certe non fuit ex Christo sed propria temptacione / quamvis
aliquociens temptat ad unum peccatum / ad quod non inclinat dyabolus actualiter / Aliud confirmatur
omne peccatum sit a dyabolo sicut a monente primo / non tamen sicut a monente proximo / nam
eo absente potest esse a libero arbitrio / vel a voluntate / vel a uncte propria / vel a trahente
concupiscencia / Sed videtur quod non possit esse peccatum sine temptacione carnis / quia Gregorius super leviticum
ait carnis concupiscencia est fomes peccati / et per dyabolum / Hoc dyabolus non potest temptare / nisi peccatum con
iunctum carnis igitur non habet aditum ad mentem / nisi per carnem / igitur etc. / Ad primum respondetur peccatum in
peccatum quod per concupiscenciam / que inficit spiritum / ex coniunctione eius cum carne / ex quo sumitur	ar²
large / quia tamen per concupiscenciam / tamen excitat non sequitur quod non posset esse temptacio dyaboli / sine
temptacione carnis / quia temptacio dyaboli non semper generat peccatum / ymmo quandoque virtutem	zp²
et meritum / Ad secundum dicitur dyabolus non temptat nisi hominem carnalem in viatorem temptat
non sequitur quod eius temptacio dependeat a temptacione carnis / Sed hic intelligitur quod non habet potestatem
temptandi / nisi quod hominem habilem et utilem / et in statu merendi et demerendi / Nono prima	9o pa
non temptacione carnis sed temptacione dyaboli sunt plures plurimi dampnati seducti / patet
quod in celis non fuit carnis corrupcio / sed per invidiam dyaboli intravit mors in orbe
terrarum / per temptaciones et seductiones etc. / Ambo patet per doctores / dyabolus enim motus est videns
hominem in statu in quo cadere poterat / sub dyabolica potestate et numquam poterat ascendere
ad supernam felicitatem / ex qua ceciderat / et originaliter primo motus ex superbia / ad temp
tandum hominem / ut ipsum sibi subiceret et in mente proxime ex invidia / ut si dominium
super hominem acquirere non posset / a paradisi gaudio ipsum saltem impediret
Decimum primum / quamvis aliqua carnis temptacio sit victoriosa et meritoria / nulla tamen
talis est simpliciter appetenda / primum patet / quia ut plurimum temptacio concupiscende virtutis
est / sicut non sufficiencia ut dicit Augustinus / Secundum patet quia oratio peccatum in oratione
dominica / ne nos inducas in temptacionem / Eciam quia esse presumptuosum et periculo
sum / cum nemo potest esse de victoria / Sed dicitur paulus petivit virtutem stimuli

2o Cor. 12o. ubi dicit glo. quod Paulus petens nescivit quid peteret. Sed quia recte petit qui
dato stimulo absolute. Et quia nescivit se virtutem suam esse per quod stimulus sibi
expediebat / dicitur nescivisse quid peteret / vir christianus victoria velut dicitur / dicentis
sufficit tibi gratia mea. paciencie ipsum sustinuit. Secundum com. quod non semper datur dya-
Circa 2m bolo potentia temptandi / sed nec bonis angelis a lapsu persuadendi / prima probatur
Gregorius 3o moralium / ubi vult quod licet hostis noster ad ruinam hominis intendat / non
tamen semper habet ut illud temptat. Cessat enim aliquando temptare bonos / et non sequitur tempta-
re sibi praebens / vel quod timens superari / malos temptare cessat ne nimis fatigati ad pe-
nitentiam convertantur. Secunda pars patet ex glosa / quia si permissi fuissent boni an-
geli priores puta custodes / unquam ipsos ad talem seductionem persuasissent / ymo vi-
cia / quia si permissi fuissent angeli fulminum sue potentie laborare / iam omnes gentes
ad agnicionem veritatis convertissent. Circa 3m. sub tempore ultima primo fuit in mulie-
3m re ubi affectus qua sit tenerior educitur ipsius intellectus / itaque error intellectus et scrutinio
tenendo voluntatis / primo quod pena / qualis talis error vel seductio precedebat culpa
/ ergo antiqua mulier assentiret alium processum fore / seu indicarent errorem peccavit
R. quod omnis operacio voluntatis dicitur esse conformis alicui iudicio rationis / ergo proprietas
voluntatis / presupponit errorem rationis / Sed nec do aliud quod recte sicut appetitus sensitivus
actua ex ymaginacione sensitiva / prima / quod assumo ex secunda prima sensitiva apprehensione. Ita
voluntas per electivum appetere / secundum theologos quod intellectus [illegible] / vel [illegible] esse appetendum prius dicit
qm assume. Circa [illegible] ultimus [illegible] quod mulier prius peccavit intrinsece / quam gustaret fructu
vetitum expressus / patet quod manus non movetur ad opus expressus / nisi preimperio voluntatis
Unde Augustinus 14 de civitate dei c. 13 dicit / quod in occulto mali esse ceperunt / ut in aperta inobedientiam
laberent // Non enim in malum opus venissent / nisi mala voluntas precessisset
4m Circa 4m. quamvis ceteris paribus sit fortior temptatio carnis quam demonis / tamen solus
dyabolus fuit temptator primi hominis / prima probatur patet / quia tardius et instantior [illegible] dominatur
ut dicit Thomas Dicitur / quod multi sancti / qui proximam potentiam demonibus impacien-
tamen temptationes sustinuerunt / ut de Paulo Anthonio Benedicto et Jeronimo / ut dicunt
ille doctor. Contra in illa pugna carnis et spiritus / pauciora sunt remedia
quod sola fuga a tactibus et occasionibus peccandi / Contra bellum intrinsecum et magis
periculosum / cum nulla sit pestis maior / quam familiaris inimicus. Et carnis
temptatio et bellum intrinsecum / quod eius tenus / probatur 2a quod preterea / quod tam crepuerit ad-
versus spiritum / et [illegible] peccato / si tamen esset comparatio inter diversorum peccatorum
/ ut carnis ad carnalia / hostis [illegible] ad spiritualia / tunc forte esset aliter dicendum / quia
quedam sunt proniores ad peccata carnalia / ut ad luxuriam quam ad superbiam /
et istis difficilius resistere temptationi carnis / quam hostis quidam ergo / ut illi

qui magis desiderant honores quam voluptates / de illis esset adam ergo hostis ... hostis et astutior / secundum quod primum per suam totam astuciam homini nocet / 2°. dicendum est in ar.
vita pertate (?) / sentit / quod bonum esset / sed dicendum non / sed ratione lapsus et fomitis ancilla duce ple-
rumque domina / 2a pars tercii patet ex questione / Sequitur 6a quamvis eua non adam equalitatem [6m tercii]
dei appetiit / tamen vterque eorum pluribus peccatis se proprie dissimpliciter deformavit / primum autem ... d. 22 ubi
et patet de se / et doctores tractantes glosa super illud vero phil. / quod non rapinam ... ex ... hoc capitulo dicit :-
/ quod dicit quia adam et eua voluerunt rape divinitatem / et amiserunt felicitatem
Doctores dicunt / quod adam non appetiit eam / sed mulieri appetenti / cuius caput erat et
quam regere debuit / non prohibuit / nec consensit / non quomodo consensit / tamen non appetiit / Bonaventura
non credo pomum comedit propter appetitum excellentie sui ad deum / nec propter appetitum
scientie in multorum cognitione / nec propter appetitum suavitatis in cibi degustatione / sicut
fecit mulier / fuit tamen vero / quedam superbia / quedam avaricia / quedam lascivia / per quas perductus
et ad inobedienciam / Adam enim superbivit / dum se nimis magnum apud deum
estimavit / et tantum / ut per commissione eius ibi / non mereri gravitatem supplicii / sed
dispensabili consequeretur veniam / habuit avariciam / dum eius dispensatione voluit / quod sibi eue-
nit / dum cibum gustavit / habuit etiam lasciviam / non carnalibus delectationibus / sed qui-
dam animali affectionibus / ne mulierem contristaret / unde dominus eum arguit / quia plus obedivit
voluntati / vel voci mulieris / pro 2a quo ponenda est nota / quod vterque illorum varie pec- [Nota]
cavit / nam eue peccatum primum fuit appetitus propter excellentie / ab illo clarior / erat super-
bia / secundum fuit appetitus pertatis et specie / erat avaricia / tertium audivit verbis se dicentis
2m / error turpis de deo / qui fuit peccatum et pena peccati vtrumque ex predictis / hoc quia fuit
de deo male sentire / credendo verbis temptatoris / non quod credidit deum mentitum esse / sed credidit
ad aliam secundum esse dictum / modicum / ut dicit Augustinus xi super genesim / 3m fuit velle transgredi
preceptum divinum deliberate / seu fuit inobediencia / cum invidor cupidus ... et
excellentia / ut dicit Augustinus 8° super genesim / 4m fuit peccatum gule delectando in vetito
fructu invidia ex qua induxit virum / ut perdendo innocentiam eius esset socium
transgressionis sue / 6tum fuit mendacium / quo suasit viro bonum fallacie promissum
quod ipsa modo fuit astruta / primum peccatum fuit impenitentia / non deo increpanti er-
go fecit culpam non cognovit / sed excusans se dicebat / serpens me seduxit /
Adam etiam valde peccavit / primum peccatum fuit / nolle displicere uxori / 2m velle
exequi quod suadebat / 3m quod ... credebat esse veniale quod fuit mortale / quod
quod cepit dissidere deum ad ... dixisse / morte moriemini / statim cum videret
euam vivere / quam sciuit de pomo comedisse / 4°. surrexit in eo quedam curiosa
cupiditas experiendi / an sciret gustato pomo vetito morbus ... vel
aliquis ... effectus / 5ta fuit velle executorium vetitum gustandi / 6tum fuit

29o

nunquam excusatio / unde qua dixisti in scriptura . q. d. tu eris in causa volens suam culpam
in deum retorquere. Her omnia notat / aug9 in sup gen / Ra q9 / vtrum vz quo primus
homo potuit peccando primo solum venialiter deliquisse / quibus o^tio no sit euidens
improbabile / Istam quam pono / quam alexander / bonau / doc subtilis / bertholdus / ... tenet quod no potuisset primo venialiter peccare / Scotus / ni de lyra / et quidam alii tenent
o^tio / vñ arguitur pro parte o^ta Si potuisset primum peccatum actuale fuisse veniale / tunc
potuissent in anima simul fuisse duo incompossibilia / quia quantumcunque obliquitas di
minuta repugnat perfecte rectitudini / Sed originalis iustitia et peccatum veniale potu
issent fuisse simul. Ro sicut originalis iustitia manens in homine ipsum preseruat ab
omni infirmitate corporali / sic multomagis a spirituali / quale est peccatum veniale
Et 3o / quia tunc illius iustitie omnes vires inferiores perfectisse subdebantur superiori pu
rioribus / qualis obediencia nunquam stat cum peccato veniali / quod sit verisimile o^tio / ut
dicit q9 ph[ilosoph]a / quod si no sit conclusio maior / quod iustitia originalis stare no posset cum veniali / sed quo
ad plura / sicut deducit ni de lyra sup gen / Nunquam unde iniquitate sua exuit /
iustitiam originalem / quam sed cum et gratiam gratis datam / no amisit / sed nunquam exuit
tum suum peccatum mentis et extra perficit / ad ph[ilosoph]a exemplum / quod postquam dedit viro / nunquam
exuberet / Ergo iustitia originalis stetit cum peccato / no solum cum veniali / sed etiam cum
mortali / cum quo tamen gratia gratum faciens stare no potest / in quo differt a iustitia originali
iustitia Et dicit 2o / quod bonum principii ablatio iustitie originalis / sed no ablatio gratie gra
tum facientis / quia nec sit an odio vel amore dignus sit / Contra arguunt Scotus et alii
quod sicut deus plurimis preceptis dedit precepta / ita cum transgressione peccauerunt mortaliter /
sic eis potuit dare consilium / ut cum no impleretur solum peccassent venialiter / Item
potuit primo verbum ociosum dicere / et venialiter peccare. Item gratia gratum faciens est
efficacior / quam fuit iustitia originalis / et cum existens in gratia possit venialiter peccare / et etiam
cum no repugnat effectus aliquibus / no repugnat dispositio ad illum / sed ad mortale
quo peccare potuit primo disponit veniale &c. Itemquanto aliqua magis distant / tanto
facilior est transitus unius ad alterum / sed totalis innocentia / magis distat a veniali quam mor
tali / Et quibus patet / quod omnes assentientes persuasori et allocutori peccauerunt peccatum ingra
titudinis et quidam vane glorie saltem venialiter / prout quod no est verisimile / quod optimus deus
permisit innocentem creaturam / ita grauiter et fallaciter temptari a serpente / nisi hoc meruerit
sua culpa / Unde glo. reprehendit primum hominem de ingratitudine peccato / ex eo quod
de donationibus beneficiis ad ymaginem dei / ut de collocatione in paradiso / ut de pulc
ritudine qua deus sibi dedit / nunquam ad sibi laudibus dixit / ut scriptum inuenitur
adam post tanta beneficia deum adorasse / Non dicit quidam doctor / quod potuit adam
gaudere sua prudencia ornatum / et magna reuelatione / qua habuit in sopore

et ex illis potavit in se oriri elatio sicut in angelis fuit certa / et ita iusto dei iu-
dicio permittere temptari a muliere / et mulier a serpente · Secundo ad a^ta ia ps alia / sanlit videt
ad primum dicendum quod deus dispensatione forte noluit imputare nisi per quam tota transgressio
precepti minus et certius esset adimpleta / et completa / ut postea / et propterea non nisi post comple-
tionem transgressionis certa fuit erubescentia / sicut nunc deus disposuit aureola corporibus
membribus / nisi actus contrarios sentirent in membris / vel possit dici / quod non fecit
eos erubescere / nisi simul eorum peccata complerentur / quamvis iam amisissent habitum
iustitie originalis / Ad id quod supplicio dicit Magister / quod ex contemptu facit gratia con-
lud et mortale / sed non nisi ex contemptu potuisset homo venire contra dei consilium / eo quod
na passio ipsum inclinasset ad oppositum / propter iustitie originalis pretia / igitur / Ad id
quod vero obiectum dicitur / propter quam ambo eorum mentis rectitudine non potuissent duce vim
viciosum / respondit Thomas / quod si esset eorum molle et flexibile / quantum ligno inflexibili
nequaquam flecti potest quam diu manet talis quantitas / sic anima humana quasi flexi-
bilis esset immobilis quantitati rectitudini iustitie originalis / Ad aliud de operatione
gratie et iustitie / dicitur quod non est simile / quod quamvis adiuvent / gratia sit efficacior / tamen origi-
nalis iustitia fuit efficacior / quantum ad obedientiam virium inferiorum viribus superiorum / quantum
rebellionem etiam integram confirmavit / ratione fomitis potavit sentire / vel voluit respectu
iustitia originali / non potest peccare venialiter inter / quod est illam / quod in aliquam patitur
sentiam aliquam obliquitatem / potest tamen procedendo ea peccare mortaliter / Ad alia patet
sanlit ex dictis / Tertia conclusio / quamvis omnibus sunt compensatis peccatum eue fuit 3 9o
gravius quam ade / Tractatur quomodo contigit adam et adam gravius deliquisse / prima pars / de ena
fuerunt tria peccata / quorum quodlibet fuit gravius / et nullum eorum fuit in adam / primum fuit
ambitio non subesse / tamen inordinato appetitu divinitati condicionis et maxime / quibus volo
sunt deitatis equalitatem / licet adam non credidit / sed de prima et dei invidia cogitavit
Secundum fuit presumptio existimatio de deo / Tertium fuit adam vim seu invidia / qua videns
se deceptam a serpente / credidit virum esse participem transgressionis sue / Secunda pars quod
per Scotum / quod ratione excellentie persone / et ratione fortitudinis respondi / et quod fuit
circumspectior et fortior ad resistendum / ergo paribus peccatum fuit magis / sicut enim probi
tradita iustitia originalis / tanquam digniori / circumspectiori et fortiori / itaque
si eam perdidit ipse / et tota possibilitate eam perdidit / non sic autem tradita est mulieri
Solo licet ipse gravius fuit peccatum mulieris / ratione aliquarum circumstantiarum / ceteris paribus fuit
ergo / Unde sanctus augustinus in 2 super genesim ad litteram / ponit causas propter quas adam
videtur gravius peccasse / primo quod a deo habuit preceptum et prohibitionem / Secunda quod non fuit deceptus sicut eva
Tertio quod a deo immediate recepit preceptum et prohibitionem / Quarto / quod in ipso originalis iustitia
fuit tota ipse et pro suis posteris / quam tota perdidit per suam prevaricationem / Ubi tamen
notandum / quod ponit alleget / quod et ipse fuit peccatum eue magis / primo ratione appetitus / quod voluit esse

sicut deus in applausore sue / 2o racione causalitatis / quia causa fuit peccati ade / 3o
racione maioris occasionis / quia maiorem occasionem habuit eva ex dyabolo suggerenti
per serpentem / quam habuit adam ad consensum eve / Ex alia parte peccatum ade fuit ex tribus
magis grave / racione maioris ingratitudinis / cum pluribus donis spiritualibus fuit preditus
2o racione maioris inobediencie / quia ei primo preceptum fuit datum / quocumque die ex eo come-
deris / morte morieris / 3o racione maioris dampni / quod ex eo secutum est omnibus / tunc [illegible]
computatis peccatum eve / dicitur gravius fuisse / quia peccavit eva contra se et deum et proximum / sed vir
suum / Adam autem solum contra se et deum / ut dicit magister de 22a / Secundum quamvis peccatum ade in-
tulit humano generi dampnum maximum / non tamen fuit irremediale / ut omnium peccatorum intu-
sive gravissimum / Primum patet / quia mortem et ceteras adversitates a parte sibi et omnibus suis posteris intulit
2m patet / quia remediatum fuit / et graciam consecutus est / 3m propterea fuit peccatum in [illegible]
perfecta malicia / nec cum maxima libidine / aut contemptu dei factum / non enim fuit i-
nordinatus amor sui / peccatum primi parentis fuit peccatum angeli / sed ut dicit augustinus xi super genesim / primo
inordinatus amor uxoris sue / Nam dicit / quod noluit contristare eam / quam credidit
sine suo solacio tabescere / et a se alienatam omnino interire / ex quo non amore subvertitur voluntas
complendi id / quod [illegible] non fuit licitum sed violavit / quod fuit preceptum / non quidem ex
natura rei / sicut sunt precepta dei et legis / sed cum pomi non fuit de natura
ex genere malum / sed fuit prohibitum / ad experiendum obedienciam primorum hominum / Quidam dis-
tinguunt dicentes peccatum esse gravius alio ex tribus / ex magnitudine / ex perpetrandi libi-
dine / ex effectu scilicet corrupcione / Quantum ad primum / peccatum angeli fuit
gravius a peccato ade / eo quod accepit dona habundanciora / quantum ad 2m
mulier gravius peccavit / eo quod magis peccat improba voluntate / dum concupivit deo as-
similari / 2o ardencius appetivit / credens se posse obtinere / quod dyabolus promisit / quantum
ad 3m sic loquuntur de corrupcione secuta primo cause principalis / tunc vir gravius
peccavit / quia fuit causa principalis transfusionis peccati / Si autem primo occasionis tunc
mulier / quia ipsa fuit occasio omnium sequencium peccatorum / Alii distinguunt aliter / Unum
peccatum / esse gravius alio / aut perpendendo statum condicionis peccantis / et sic vir gra-
vius peccavit / quia ipse fuit prepositus mulieri / aut condicionem peccati in se / et sic mulier /
quia impietatem habuit in deum et proximum sua ambicione / deum presumendo
et virum suggestione sua decipiens / Ex quibus omnibus patet / quod peccatum eve excessit
in condicionibus supradictis circumstancia peccati / et quia fuit occasio peccati / et pluribus speciebus
peccati peccavit / et primum gravius excessit / et quare dictum fuit ei / genesis 3o a domino
Multiplicabo erumpnas tuas / et conceptus tuos / in dolore paries filios tuos / et sub vi-
ri potestate eris / et ipse dominabitur tui / Item mulier peccavit ex sola elacione mentis
mota / vir autem tantum ex quadam amicabili benignitate ad uxorem
Item elacio que movit mulierem / tanta fuit / ut inducta verbis serpentis crederet
et crederet hoc esse verum / quod serpens dixit / et ideo absque [illegible] et dei [illegible] /
equalitatem dei cupiebat / elacio autem viri non tanta fuit ut totum perverteret

indicium

et ideo h° esse vm / q pp̄ens dicit / s; patet in parte ad tēdendu . hoc esse veniale
q fuit mortale / et ad volendu subgdiōe / p; / si posse fo / q mlr volebat abte
/ vn se dyal⁹ ulli voluit subesse quatu ad potentia / sc̄ 7 mlr quatu ad scam /
s; ut a se habet / 7 scpam regeret in omib; / 7 insidra sibi subiecta / 7 no dirigeretur
precepto supioris Contra . ada pcaūit ex q pdāōe diuīe mīe / 7 h° ; pctm psupcionis — ar²
7 gnissim / et in sp̄m sctm ī / Resp̄nd q q pdāre de dei mīa / cu pposito penitedi / 7 re
pliendo a pcto / no facit pctm psupcionib / s; magis allevi at Cogitac aūt de dei
mīa / cu pposito [illegible] penitendi est psupcionis 7 ctēpto diuīe iustie Contra — ar²
q maior pena correspondet pcto ade / q mors que ultim terribiliu / g° fuit maius / g;
p illud app. 18 / q̄ntum glorificauit se in delicis suis / tantu da ei tormentu / et
luctu Resp̄nd q pena mortis no correspondet pcto ade / q fuit de ea ep̄na / vi / no obstante
pia i nocentia / licz remedin bns fuit / q mortem euasisset / si stetisset / s; subtrahe
illud remediu / no z maior pena / eterna pena iehene maior fuit / qua mors tpalis
ada vo saluatus z ut; p ansim 2° cur deus homo / 2 si p illo fuiss; dapnatus / no fuiss; — Dubia
tam gui ? punitus / sc̄ multi p pctis suis punirent / Si dis ada impori / gnsiss; — bn nō
vnu tō pgn̄s / originale culpa grauasiss; / Videt scoto / q verisimile z q no / eo q — dig.ⁱⁱ
i ipo solo / erat ppaganda na tong pgnitans / hic ide dnt / Bonaudype ?? duo
pmo lrali / q deus pcabe suadi iustica vid quasi / i si ipam suasset posten
ea no pdidissent / Alii dicut / q verisimilius az / q ada ea ad pniaz duxisset / et ei
venia impetrasset / z q secu in padyso remaneret / s; si sola punita fuisset statu
iustie sc̄ mo / z ada remansiss; / omis filii ade originale grauasissent / q s; leges
si mi viuens secta z sua / omis filii nasitui sui / quatuculis vir sit liber / q
sctus sc̄ ventrem / z 143 z fructus cuius arbor Resp̄nd tn p bonauen / dicit q si vir
fuiss; eue quiunctus ex pte mlrs / puei corruptos penalitu grauasissent / s; no
scitans / q pur ex parte viri ortu habet / Vel pbar dici / q adam non
fuiss; amplius eue equalit quiunctus / s; deus ei alia noua uxorem formasset
/ s; sua dapnacionis mortis 7 corruptionis in eua pinasisset Circa 23 · 8 q;

Circum / prout pstatu innocēe fuit infallibilis cognicio / sic esse po
tuisset pinam i obliqua rectitudo / pmo q pp̄osito q pmi pa
rentes aliquando peccarent seducti fuit / i no fuit in eis infallibil
cognicio Item hō pstatu illo no cognouiss; secta cordium / i . palinis homis
mendaciu decipi potuiss; Rō ar q gptu / homo dna pua mutabilis z vtabil
7 mobil ad malu / 7 ad bon gdic libe / i n̄c pl n̄c potuit esse in pctal pnaz /
n̄c pqnis meo esse potuiss; in obliqual rectitudo / hō ide patz p ansim 2°
cur deus homo cao 10 / tobi dispupulo ?creutum / cur non potuit deus facere

creaturam impeccabilem p(ri)mam dixit / q(uod) no(n) potuit ip(s)am face(re) esse deu(m) / Sequo
videtur / q(uod) n(ull)a creatura possit esse im peccabilis nisi assu(m)pta in unionem n(atur)e
divine / S(ed) c(ontra) Ric(ardus) in tractatu de filio p(ro)digo / dixit / q(uod) de(us) sol(us) est in q(uo) no(n) potest
Opp(ositu)m cade(re) pec(catu)m / Contra 2° ad p(ro)p(osi)tu(m) z aug(ustinus) / sic(ut) p(er) (cetr)eris applicat no(n) z na(tura) ho(m)i(n)is insti
tuti / s(ed) p(er) p(ec)c(atu)m dapnati / s(ed) (con)tra quib(us) d(icitu)r aut falli / applicat h(ab)e(n)d(u)m p(ro)p(os)i(t)o / vel e(r)go / (er)go h(om)o
nu(n)qua(m) fuisset in h(om)i(n)e / si stetisset in statu in(n)oce(n)cie / 2° ar(guitur) quo ad q(uest)io(ne)m / deus
potuit ho(m)i(n)em face(re) impeccabile(m) p(er) gra(ci)am / (er)go h(om)o potuit face(re) p(er) gr(aci)a(m) p(er) na(tura)m /
anb(us) pat(et) (con)se(quen)cia(m) (con)firmatis / q(uonia)m (quia) ac(tu)alis p(er)fec(ti)o / q(uod) p(otes)t (con)ferri alicui creature / p(otes)t
sibi unitive (con)iungari / et esse sibi naturalis / anb(us) p(atet) q(uia) (cr)ea(tur)a(m) creaturam / no(n) ponet
ext(ra) limites creature / no(n) repugnat sibi (con)iungari / s(ed) (quod) gracia (con)creature app(os)i
/ ut actualis p(er)fec(ti)o / sibi (con)iu(n)geretur unitive / (quod) fiat ei(us) p(er)fec(ti)o n(atur)alis / no(n) arguit
creatura(m) infinita(m) / n(ec) ext(ra) limites creature ea(m) ponet / ig(itu)r h(om)o p(otes)t sibi (con)iungari / Ha(bet)
videndu(m) z de(m)o(n)strabus p(ri)mo / utr(um) p(ri)m(us) homo h(ab)uerit dei z creatura(rum) (com)munem
p(er)fectam (con)gnicio(n)e(m) / 2° utr(um) si no(n) p(ec)cavisset decipi vel errare potuisset / 3° utr(um) impeccab(i)l(is)
9° p(ar)te p(ri)ma p. pauli fieri potuisset / Circa(m) ad p(ri)mu(m) z 9° ru(b)ricalis / q(ua)n(to) (in) p(er)fectu i(n)nocencie h(om)o
deu(m) p(er) essencia(m) no(n) videbat / tandem tu(m) (con)gnicione(m) p(er)fectam (et) sufficiente(m) h(ab)uit
/ p(ri)ma p(ar)s q(ua)m est doctor / q(uia) visio dei p(er) essencia(m) / sibi de(us) mi(chi) videntib(us) inv(isibi)l(e)
ap(er)ci(n)t se ip(su)m r(es)p(on)deant / allabitur s(ecundu)m status gl(ori)e / s(ed) ho(m)i(n)es p(ro)p(ri)e s(ecundu)m status fuissent
p(ri)mi viatores / Confir(matur) h(oc) ide(m) p(er) id q(uod) (Exo)d(o) 33° / no(n) videbit me homo z vivet / uls
vita adali ut d(icitu)r glo(sa) / S(ed) ho(m)i(n)es tu(n)c vixissent vita animali ig(itu)r (et)c(etera) / (et)c(etera)
Jo(hannis) p(ri)mo / deu(m) nemo vidit unqua(m) / Et ut dicit queda(m) glosa sup(er)a (c)to / nullo
ho(min)e (con)ti(n)gen(ti)b(us) in via (con)sili i(n) via (con)tinuissent s(ed) deu(m) p(er) essencia(m) no(n) vidissent
/ 2a p(ar)s p(ro)ba(tur) / q(uia) o(mn)ib(us) reb(us) ada(m) no(m)i(n)a imposuit / s(ed) o(mn)ium no(m)i(n)a sufficiente(m)
h(ab)uit / q(uia) s(ecundu)m (con)grua(m) p(ro)p(ri)etatib(us) no(m)i(n)a sunt supposita / s(ed) qui no(m)i(n)a sit re(ru)m p(ro)p(ri)etates
/ in(tr)i(n)secas ex(ceden)s vero / ordi(n)e z (con)quiditates sufficiens no(m)i(n)a sit / s(ed) anb(us) pat(et) gen(esis) 2°
/ Et nullus fuisset in ei(us) corp(or)e (con)fect(ib)us / v(e)l co(n)simili(bus) / n(e)c alicu(ius) specie / ad statu(m) p(ri)mu(m)
p(er)tinentib(us) in intellectu ei(us) / Et (con)firma(tur) / q(uia) de(us) p(ri)mu(m) ho(m)i(n)em p(er)fectu(m) (con)didit
in h(ab)itib(us) / q(ui) ad statu(m) p(ri)mu(m) p(er)tinebant / s(ed) ad ip(su)m p(er)tinebat disposi(ci)o / in actib(us) p(ro)p(ri)is
/ v(e)l (con)g(r)uit (con)gnitio(n)e p(er)fecta(m) / z sufficiente(m) eo(rum) / q(uia) ab ip(s)o agenda / vel vitanda erat
Similit(er) o(mn)ib(us) creature / p(ro)p(te)r ip(su)m facte erant / ut vel / ab ip(s)is emolumentum
aliq(uo)d acciperet / vel eas p(er)ficeret / z eas gubernar(et) / (er)go t(ame)n (con)qualib(et) re (con)gnoscebat
/ q(ua)n(tu)m ad usum ho(m)i(n)is p(er)tinebat / n(ec) o(mn)ib(us) plus sibi (con)gnitionis a(d)sc(ri)b(en)d(u)m p(ro) statu
(ill)o / ut dicit h(ugo) (de sancto) v(ictore) lib(r)o (sen)t(enciarum) / S(ed) i(n) (co)mp(le)t(o) / Con(tra)m / q(ua)mvis ada(m) in statu nature inte(gr)e
Cor(ollariu)m p(ri)m(u)m / p(ri)m(u)m p(er) sp(ec)ulu(m) deu(m) viatrice cognovit / ta(men) talis cognicio multo clarior
q(ua)m sit nu(n)c q(uo)r(um)c(um)q(ue) viatoru(m) fuit / p(ri)ma p(ar)s pat(et) / q(uia) no(n) cognovit deu(m) p(ro) statu
illo / nisi discursive vel p(er) sp(eci)es / vel p(er) sp(ec)ulu(m) / ut est modus cognoscendi

ingne viatorum / 3a pars patz / qz ut dicit allex̄ hic et Bonauen et
tum 6o S. tho. qz cognitio statꝰ innocencie media fuisset int̄ cognitioꝫ status glīe
et status nē lapse / sicut padisꝰ est locus medius int̄ patriam et viam / et sicut
padisꝰ conformior est celo quā terra / ita et cognitio illiꝰ status / conformior viatorꝫ
cognitioi sꝫ sequitur qz q̄uis fuisset cognitio enigmatica ꝑspectiua / tam multo fuisset
clarior ꝓpt̄ integritatem naturalium / quā sit ad p̄nt̄ in via / Vn̄ dicit hugo de
sc̄to victore de sacramentis li. 1o parte 6ta cao 14o Cognouit homo creatorꝫ suum / non ea
cognitione / qua mō a credentibꝰ fide queritur / sꝫ ea qua tūc ꝑ p̄ntiā contemplanti
p̄ienti manifestius cernebatur / hoc aut̄ intelligunt doctores / qz in cognitione eiꝰ con
templatiua nō fuisset aliqd velamen / vel obscuritas ex parte contemplantis
/ qualis inest nobis ꝑ pctm̄ Sꝫ d. q̄ aug. dicit in ꝑ. sup. gen. / homo qui ante pctm̄
/ deum sine medio videbat / ꝑ pctm̄ a deo abiit Sꝫ sine medio vide deum / est deum
ꝑ essenciam videre / Allexand̄ de hallis Vn̄ dicit / qz est multiplex medium / ꝓ multi
plicitatem statꝰ humani / medium conferens / et medium impediens / Medium conferens
est duplex sꝫ disponens et deducens / medio disponente vi. deꝰ in patria / qz mediate
lumine glorie eleuante dispō aiā / ut possit deum vide in seipo / medio deduce
te cognosci in via / tam in statu nē lapse / quā corrupte / quia deducit homo per
cognitioꝫ creature ad cognitionꝫ creatoris / sꝫ in statu nē corrupte nō fuit medium impediens
ut velamen seu tenebra pcti / sicut in statu nē lapse / et 9o qz sꝫ aug. enigma
est similitudo obscura / et speculum et nūc obscuratum / ꝑ qd vi. deꝰ ꝑ pctm̄ / dicit deus
nūc ꝑ speculum et in enigmate videri / qualit tūc visꝰ nō fuisset / et ingne intellit
qz tūc videbat sine medio impediente et obnubilante / Ergo mihi / possꝫ conc
me deꝰ obscurius cognosci in via / quā fuisset cognitꝰ sub innocencia / pctm̄ facit / et
nō q̄uis specifica deca / patz qz nō pt aliꝰ qꝰ representatiuum dei et creaturarum
modo / quā fuisset tūc / ut aliꝰ fuissent tūc quā mō 2m̄ com / sicut plura nūc 2m cor
humanitꝰ cognita / ꝑ qꝰ homo nescire / sꝫ plura denouo didicit / et nouis modis ꝑ qꝰ
cognita ꝑferit / ꝓm patz qz plures artes mechanice ꝓpt̄ defectum nē lapse / sunt ad
inuente / quas primꝰ homo nesciuit / ut sciuisset / tū qz ad statum integre nō ꝑ
tinuissent / cū multa talium nūc sint noua ꝓ releuandis nē lapse defectibꝰ
/ sꝫ ꝓm ꝓuanis hominꝫ solatiis sunt inuente 2a pars patz / qz ut cognoscet diuina
misteria indiguit superna illustracione / ut hō. pro statu derogasset / tū eciā angli ꝑ
ficiant inferiores diuiorꝫ misteriorꝫ cognitione ad Ephesios tercio cao 3a ps patz / qz
quod nouit ꝑ intellectū ibi gratiam / simplici noticia / didicit experiencia / et qd
cognouit intellectu / ꝑferit sensi / Vn̄ notat allexand̄ 2a dist. que qa sꝫ 2i
/ qꝰ ꝑfectus sciencie triplici via pt̄ cōpari / uel ex parte subiecti / uel ex parte

modorum sciendi siue cognoscendi / ut a parte maioris habilitatis / in cognoscendo
habilium vero quedam sunt cursu naturali / quedam voluntario / et miraculoso / et supernaturali
quoad primum non excessisset in cognitione scibilium supernaturalium / aut voluntariorum / sicut altius
scit creata cognoscere et dignitatis directione / et quantum ad alia illustratione / sed non excessisset
/ quantum ad nouam habitus acquisitionem / in primum cognitione / que sunt cursu naturali / per
perfectionem et [illegible] accepit omnium rerum ab exordio plenam notitiam / Secundo excessisset
in naturalium quantum ad modum cognoscendi / ut dictum est / Et tertio excessisset quantum ad maiorem
habilitationem / quia ex frequenti consideratione rerum quas nouerat / promptior fu-
isset / et pacior ad iudicandum de eisdem / quam habuit cognitionem per habitum
ar^2 p^o innatum / Contra ista primo. dicitur non habuit tarditatem ebetudinis / propter aliquam
agrauationem corrupti corporis / ergo non fuisset plus habilitatus per exercitium cognitionis / Secundo
[illegible] quia [illegible] habuisset spiritus eius velocitatem tardiorem siue minorem propter
ar^e 2do corporis animalis vegetabilitatem // Contra illa arguitur 2° / nichil sibi defuit / quod habere
volebat / ut dicit augustinus 14 de ciuitate dei / ergo nec in scientia excessisset / Respondeo [illegible] licet
vel defuit sibi de hiis / que tunc habere voluit / non tamen in sequentibus / cum pro tempore conuenienti de
[illegible] vellet / quod defuit sibi tempore precedenti /// Secunda conclusio / et si in statu innocentie.
b. / aliquis nesciens fuisset [illegible] / nullus tamen in eo fuisset error / aut deceptio / [illegible] in
[illegible] // Allexander 3^a distinctione / q. 4 / Et Bonauentura / Scotus [illegible] / prima pars patet
ex conclusione precedenti / Secunda pars patet / quia error aut deceptio ultra nescientiam addit
iudicii obliquationem / [illegible] statu non fuisset / sicut nec ulla passio corporalis / probatur quia
nec fuisset ibi deceptio / ab intrinseco patet / nec ab extrinseco [illegible] / seu [illegible]
[illegible] seducendo / Prima pars patet / quia intellectus rectus / omnibus viribus inferioribus presidebat
/ et ipsas in [illegible] actibus [illegible] / Similiter / [illegible] veritate / cum [illegible]
[illegible] / sine omni dolo et [illegible] loqueretur / Et si [illegible] dolus accessisset
[illegible] ut [illegible] / nec homo falleretur / de veritate docuisset / ut dicit / augustinus
ar^2 14 de ciuitate dei / [illegible] / quia seducta fuit / Et si [illegible] non suggestione
[illegible] ex [illegible] elatione tendisset / sicut [illegible] peccasset / Hic arguitur / distinctione
21 / Secundo credo quam prima / quia ex sola suggestione [illegible] / [illegible] superbe
[illegible] / Et in ambulatio tendit / per quam [illegible] / [illegible] culpabiliter
errauit / error enim sunt [illegible] precedentibus pena / Et [illegible] culpa / Sed ad
[illegible] peccatum [illegible] esse ex dyaboli temptatione / seu sug-
gestione / [illegible] toto usque ad esum fructus prohibiti / Et usque ad plenam
[illegible] precepti / aut eius [illegible] / suggestio / temptatio / error / Et de
2° ceptio / Secundo / distinctione supra distinctione 21 / [illegible] non habuit [illegible] / [illegible]
nouerat eum esse [illegible] / [illegible] loquendi [illegible] a deo accepisse putauit / [illegible]

allexander / quod vel talis putacio fuisset in illis / post peccatum / aliter nulla esset questio cum ante peccatum
non fuisset paciones eorum in paradiso / ut si fuit ante peccatum / tunc melius non putat / quod philosophi habebant
offendi ex virtute / spiritualis meditacionis / ab aliqua virtute latere / divina providencia
permittere / quibus omnibus / ut eciam gubernabat / unde melius audiendo sapiente loqui / non ex
hoc solum providencia approbat / ut erat / quod aliqua ibi esse virtute latentem / qui loquebatur
estimavit / et experientiam intelligi veritatem induravit. Quoniam / sicut in statu illo non fuisset ex timore
deceptus / eo per mediaciam / sic ut evenisset intus sompnia decepcia / Secundum primum / sicut dicit allexander
vel maxime sompnus macerante spiritendissimum / vel divina providencia / sicut ut sedi eam in corpore
sic ut falli in mente permisisset / Secunda pars / quod sompnia deceptiva veniunt ex illis / quod
viribus inferioribus non sunt subiecte racioni / et corpus non obedit spiritui / quod tunc non fuisset
Si fuisset sompnium / quod forte potius fuisset / quod ab altissimo ei revelacio et illustracio
mitteretur / Nulla decepcio non est sine usu racionis / quod si fuisset sompnium / non tamen fuisset
decepcio / tamen usus racionis / non est in sompno / et si adesset usus racionis / potius purgaret
decepcionis fantasie / quam ei consentiret / Unde dicit allexander ~~[illegible]~~ potius dicendum in
sompno sompnianti / in sompniantibus quod videbuntur veritatis / racionem et quidam tenent opposi[tum]
~~[illegible]~~ cuius opinionis / et dicunt licet primi habebant perfectam notitiam verum / non tamen
innotuit / quod superat veritatis et virtutis in ... / tamen quod non caret ab data
videre perita intellectum / tamen quod non habuerunt intellectum confirmatum / tamen quod multe auctoritates
... videntur pretendere / quod peccatum primi hominis fuit credulitatis / Secunda quod ex eo
michi ... unitatis / sicut temptacionibus dyaboli / Deus non posset / ut pangelium
... ab veritatem / ... ... a decepcione preservasset / aut de
veritate dormisset / Sic quod similiter ex dictis patet / ... solucio / et Bonav ...
assiste ... / non ... eam / Tercia questio / sicut deus non potuit hominem spectabile 39°
naturam facere / sic decuit ipsum per temptacione in pugnare permittere / prima probatur
/ ex deo voluntatis / qui non operando et agendo sua regula sit regulam superiore se /
et nunc conformis illi regule / sic esse antitudine // Sed omnis voluntas creata
delicta nature proprie / et ... / ad notam hoc patet / quod deus est omnis create
voluntati / Secundum non per naturam immobilitari / prima bono / sic per tendere ... et
culpare ... / Tercia probatur / quod ergo fuit a deo permittendum / quod sua misericordia et sua
misericordia clarius pateret / ... / tamen ... ad sui gloriam et manifestacionem / sed prima
misericordia non manifestam nisi / in punicione malorum / et prima misericordia / non posset manifestari
nisi in liberacione miserorum / et dimissione ... / Nullus vel administrat
ut ... ... / sicut ut dicit augustinus / ... / ut tam habendum quam

dyaˡⁱᵈ arbitrio libero dimitteret hmōi temptacōe hmōi ↄsentire ¶ Item 3° deus fecit
hominem ut p̄mia ad gloriam ↄscenderet / sed nō 3 via gloriosior optime de glorie
quā p pugnā 2 victoriam / ¶ Item 4° qᵣ homo peccaturus erat / 7 ne ipso to' humana
nā pderetur / q' remedia cal' ergo ut esset pctm̄ ei' aliq° mō remediab'le / debuit ipm̄
alio suggerente peccare cadere / quā gr̄a malicia instiguante / ¶ Item 4° ad p̄fectionem vniu'si de-
buit fieri omnem creaturam / q' recta rōne potuit excogitari / sed rō'ᵉ pl' excogitari ad per-
fectionem vniu'si spectare creaturā / liberi arbitri delicta ornari ↄsilii sui / sᵗ debuit illa
fieri / 2 istam debilitatis ↄsensu / 7 alio suggerente pugnari / q' aut ullo tum debuit
pl' homo / sᵗ ¶ Item ut dᵗ tho / ppt bonum ppetrare 7 peccatum nō 2 bono vel 2 quam dᵗ thom'
/ qᵣ bonum gentibus excedit bonum homis / p'mo ethic° / sed ad dictum 7 perfectionem vniu'si
plura pperari tolleretur / si ho tēptari 7 peccare phiberetur / ut p'mit arbitrij libe'
nalis debilitatis / 7 a pctis gr̄a resurgendi facultas / 2 mlta q' q' di / quorum ablaciō
mltū derahēre bonitati vniu'si / sᵗ ad diuina prudentia ptinet sic peccare 7 temptari
pmitte qᵈ' cal' ↄpositu ¶ Circa p'mā pte arg'uponis sᵗ p'mo / quaelib' omni statu hoī
nūt ↄstitut' 7 sup naturalib' / potuit ei fuisse aliquar naturali adiutorium grē
nō posse in essentia aīe / esse vn'tē ↄvincē / p'a p's prᵢ qᵣ ta gracia q̄ua gloria
/ q̄ nūc ↄstitūte ↄferunt / potuissent fuisse d' quā lege / to' hōi / statu naturali
ↄstituta / sᵗ 2ª pars patz / qᵣ si ↄvinceret gr̄a vel adiutorium eī essentialiter vn'tē ī essen-
tiali / nō manet aīa de' eiusdem spēi / 2 si manet / esset de aliq' specie / q̄ua
p' erat / ¶ p'ho patz per co'arti p' q' etc / si adiutorium grē vniretur aīe / sic voluntati
/ non ↄsurgeret infinita perfectio / ut ponetur ex limite cāte / ¶ Ad argūᵗ / sed variacēr
p's / 2 esset talis vnio impossibilis cātē rmanētē / ¶ 2ᵐ tom / quaelib' deus resp'inulis
posse facere creaturā vol'e / a qua omnibus ↄstituta actualib' perfectō legib' / nūt ↄvincer' 7
ↄvincet esse vn'tē / talis tamē nō esse immutabilis subiectiue / ¶ p'ma pars
patz / qᵣ omē qᵈ' 2 acti' p'sonale / in creatura inferiori / per de' vniē subaliter
ī creatura sup'iori / sᵗ aīus patz / q' p'l' de talib' p'ma perfectio in deo ↄvenit eminent'
eventualiter vniti / sic posse sᵗ gradus aōis 7 mbris / sᵗ cātūris ↄmunicare
¶ 2ª p's / qᵣ si nō esse immutabilis subiectiue / tunc nō esse intrinsece potencialis / 2 esset
purus actus / ut vᵗ / qᵣ ↄ pposito dei est ↄfirmatum / qᵣ posita tali creatura / adhuc esset
perfectio alicui p'sone aīāl' / sᵗ posse se habere / ad' illius subiective / ¶ Tercio sequitur
ulterius / q' plures esse posse mltiplex creatura vol'lis / p nam in p'tabili / tm̄ nō posse
esse cātura / vel to' p'mit in m'uā / p'ma p's patz d'illa / qᵣ esset essentialiter iustia
fruicio / 7 clara dei visio ¶ Item dᵗ licet ↄsse intelligentibus / 2 nō ↄdicere libe'

volitiua. Item dicitur voluntas intellectiua/ primo speciei appetitiua. Item dicitur intellectiua primo in bono quod placuit
volita. Item dicitur deificata/ quia est intellectiua et volita/ multitudo diuinitatis quia non est eleuata ad aggregationem
ultimum finis/ et ad secundum medium principiorum/ quales creaturas esse ponentes doctores plurimi
concedunt/ secundum singula/ quaecunque et una virtus/ quia potest in multiplices operationes
/deus potest facere alias intelligentias/ quae pertinent in una/ vel in aliquas illarum secundum/ utriusque aduenienti/ quia sed
operatores distinguuntur/ prout etiam distincte potuere earum productione eis conuenire. Secunda pars
patet ex dicto praecedenti. Secundo dicitur/ deus debuit facere hominem impeccabilem/ videtur esse optimum sed secundum ar.
optimum facere. Respondetur quod fecit optimum in dictis/ quadrat non absolute in se/ quia fecit eum de statu
vtibilitatis/ quo perueniret a minori ad perfectum/ ab imperfecto ad imperfectum/ et ad optime
saluabatur vniuersitatis pulchritudo. Secundo arguitur maiorum scripture et mala fiunt/ quia secundum 2o
medium adhiberi. Respondetur/ medicus autem/ homine melius et morbum curare/ quia persuade
bonum augustinus enchiridion. Iudicauit deus melius de malis bona facere/ quam mala nulla
permittere. Item impius esset pater/ qui permitteret filium aggredi bellum/ de quo facit ipsum
esse captiuum. Respondetur quod non complete sed quia licet deus et pius pater/ tunc iustus iudex/ ergo potest 3o
debuit etiam hominem propria pietate prouidere/ ut sibi non dimitteret. Officium praelatis iudi
ciale. Item bonus pastor et praelatus/ dicit dominum potest ouis de lupi faucibus eripere. Respondetur 4o
adhuc/ quod non complete quia tamen adhortentur/ et nescit ex malo bonum toti ciuitati plus
profuturum elicere/ quorum vtrunque consistit in deo. Item iniustus iudex non est/ qui bellum 5o
constituit inter inequaliter fortes/ quales erant dyabolus et homo. Respondetur quod homo in
temptando debilior erat/ tunc quia nemo vincitur nisi volens/ tum quia fidelis deus
non permittit aliquem temptari supra illud quod potest/ homo faciliter in temptatione prouentum
ut dicit apostolus. Item deus fuit fortis possessor/ et homo templum et atrium eius. ergo 6o
debuit ipsum custodire. Respondetur quod sed fortis custodiret/ non tamen debuit custodire in
voluntarium et inuitum/ quia non acceptat deus seruitium coactum/ et ideo sed homo cum deo
stare voluisset/ nequaquam violenter demonem eiicere potuisset. Sed dum se ab eius custodia
subtraxit/ non deus ei suam custodiam denegauit. Item summo sapientis artificis est 1o
facere vniuersum quod speciebus finis suo/ sed hoc ad bonitatem factum est/ quia propter peccato pateret
melius attingere/ ergo debuit eum a peccato praeseruare. Respondetur sapiens non tantum prosperatur quod competat
parti edificii secundum acceptet/ sed etiam secundum proportionem ad totum edificium/ et ideo vnam
partem meliorem facit/ sic etiam deus vniuersa disponit/ prout congruentius
valet in ordine ad totum vniuersum. Rationes autem opposite sunt solute/ per ea
quae dicta sunt etc.

Circa distinctionem 26am et duas sequentes quaeritur utrum homo secundum perfecte statum

stante dei generali influentia possit per liberum arbitrium et naturalia eius absque dei speciali
adiutorio agere aliquem actum moraliter bonum. Item arguitur contra primam partem sic: homo per naturalia implet
precepta legis et per naturalia facit opus moraliter bonum, quod patet per apostolum ad romanos 2o: cum
enim gentes que legem non habent naturaliter ea que sunt legis faciunt, ipsi sibi sunt lex, et se-
quitur: et talis lex non nisi bona opera precipit, eodem capitulo 1o dicente: lex quidem sancta, mandatum sanctum
et iustum. Confirmatur per Ieronimum ad demetriadem virginem: quam enim multos philosophorum audivimus et legimus
ymo vidimus castos, patientes, modestos, liberales, abstinentes, benignos, amatores et insuper
non minus quam sapientie. Non ergo homines alicuius adeo ista que deo placent. Non illis bona
2o ar. non deest beato. 2o principaliter homo adeo ut ista bona opera agat, sicut patet per totam sacram scrip-
turam. Igitur potest et homo agere talia opera, aliquid deus prescripsit homini impossibilia sibi,
quod blasphemum est, dicente Jeronimo in expositione fidei katholice: execramus
eorum blasphemiam qui dicunt impossibile aliquid homini esse a deo preceptum, et mandata dei
3o ar. non a singulis sed ab omnibus posse servari. Item si homo non posset ista bona opera
agere, nisi ea non faciendo peccaret. Ut enim ait beatus augustinus in libro de duabus animabus:
ultra medium dicere peccati reum teneri quemquam qui non fecit quod facere non potuit summe
iniquitatis et insanie est. Sed quis id est erroneum, quod ille peccaret non implendo
Oppositum divina precepta. Ad oppositum est augustinus in de predestinatione sanctorum circa principium: nemo
sibi sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcumque opus bonum, sed in omni opere
bono et incipiendo et perficiendo sufficientia nostra ex deo est. In predicta questione in qua doc-
tores sunt ad invicem contrarii, primo recitabo dicta aliorum. Et in primo articulo ma-
gister Gregorius de arimino, qui pro responsione ad questionem premittit quod per actum moraliter bonum intelligit
actum moralem conformem recte rationi secundum omnes circumstantias requisitas, ad quod quod
actus sit vere virtuosus. Secundo premisso his quo sua prima: nullus homo in statu presenti dei etiam
9o q° 9o de Arymino generali influentia stante, potest absque speciali auxilio eius agere aliquem actum moraliter bonum
ad quam probandam premittit aliquas propositiones. Prima: nullus actus culpabilis est moraliter bonus,
patet quia actus moraliter bonus et difformis recte rationi, sed omnis actus culpabilis et difformis
recte rationi aliquo modo, bone consequentie. Secunda: si aliquis actus sit penitus conformis et nullatenus
difformis recte rationi, ipse talis est qualis esse debet, alias non esset ei conformis, non enim recta
sed errans. Si vero talis qualis esse debet, non est culpabilis. Tertia propositio: nullus temptatus
3a p° ad aliquod vicium seu actum quemquam moraliter malum potest vincere temptationem absque dei auxi-
lio superaddito. Patet, quia in episcopali pelagiano iudicio fuit interrogata obiectio pelagio
eum dicere victoriam temptationum nobis non ex dei adiutorio esse, sed ex libero arbitrio, quod
tamquam catholice veritati manifeste contrarium anathematizare compulsus est. Alias

ipe no nisi anathematizatus exiss3 / sicut refert / augus in epla ad paulinum nolanu
epm / vnd sicut ibid scribit / quibus sunt / ut qmcumqz sequitur ad epales iudicii auctem /
et ipius pelagii confessione / quo debeat teneri / q semp tenuit ecclia catholica / et inter
ista hec qd ad ppositum 3 enumerauit / ut fateatur inqt / qd contra temptaciones concupisce
ncias et illicitas diuinitus quamuis et illic habeamus ppriam voluntatem
no tam ex ista sz ex adiutorio dei / uiram pueniens victoriam / hoc tm habetur
in epla aurelii epi carthag sub / qua destinat ad comprouinciales epos / de dampnacione
pelagii et celestii / Item augus paulo post ibid / de psona sua et ceterorum catholicorum
augus sine illa gratia dei / nos dicimus ad non peccandum / nil valere arbitrium volunt
ergo ut ad temptaciones prauas supandum / seu ad resistendum / ut illis non pbeamus
consensum / Ex qua suppositione / tam pro vitandis actibus viciorum / quam pficiendis agend' | 3ª p° |
fideles dnum orando implorant auxilium / et ad istos vitandum / et istos exequend
deo gras reddunt / ut condiciones ut graciarum acciones supflue sunt aut ficte /
prima pars huius suppositionis clara est per cottidianam experienciam / Ex nullo
fidelium dz esse dubia / qn studiose contra pprie religionis virtutem dampnare
ac xpm et aplos aliosqz sctos patres / qui eciam sic agere / et verbis et actibus
sic docuerunt / de ficcione turpiter ac impie infamare / Secunda hic talquam
perniciosissimum errorem dampnatos pelagianorum hereticorum huius dogma deducebat
et alibi velud erroneum condempnauerunt / sicut in preallegatis eplis patet / Secunda | 2ª p° |
suppositio / quilibet homo in statu presenti infirmus et impotens est ad quemlibet actum
bonum cadentem sub diuino precepto / ita quod non solum ad melius uel facilius agendum
[...] sz simr ad agendum indiget / ppter suam infirmitatem speciali auxilio
gracie dei in tantum quod sine eo nullomodo potest agere non adiutus / Ex quo pelagius comprehensus
in pelagiano iudicio confiteri graciam dei / atqz adiutorium ad singulos actus dari
coactus est talquam erroneum sub anathemate reuocare / ut recitat augus in preallegata
epla ad paulinum sic et aurelius in sua / quod hoc intelligatur de speciali gracia et adiutorio
et quod illud sic intelligendum de speciali adiutorio gracie / patet per augustinum / qui sancte fidei
regulam sint / ex quibus sumit confundantibus / Contra uitalem hereticum in epla ad eundem
recitauit sic / Item scimus xpo / sciam catholici sumus / scimus nondum natos et
scimus graciam dei nec paruulis nec adultis / sz in dictam meritis dari / scimus adultis ad sin
gulos actus dari / scimus non omnibus hominibus dari / sz non omnibus / ergo est adiu
torium speciale / Et si ad singulos actus / ergo ad eos qui cadunt sub precepto / sz quod tali
adiutorio homo indigeat / non solum ad facilius sz simr ad agendum / ut dicebatur
prius / contra pelagium ut idem recitat augus pro quo inducimus in quibusdam suis libris

Sermonem sive predicte confessionis accipiens dicit/ hoc gratiam hominibus dari/ ut quod facere per li-
berum arbitrium iubentur/ facilius possent implere per gratiam/ sive intelligens per hoc/ quod et si non tam facile tamen per
gratiam/ tales actus agere putat/ hunc sermonem tamquam erroneum/ propter quod dampnavit mile-
tanum concilium tempore Honorii et Archadii imperatorum ac tempore Innocentii primi
celebratum/ ut ibidem capitulo 5to/ scribitur sic Quicumque dixerit ideo nobis gratiam iustificationis
dari/ ut quod facere per liberum arbitrium iubemur facilius possimus implere per gratiam/ tamquam si gratia
non daretur/ non quidem facile/ sed tamen possemus etiam sine illa/ implere mandata divina anathe-
ma sit/ De fructibus enim mandatorum/ dominus loquebatur/ ubi non ait/ sine me diffi-
cilius potestis facere/ sed ait sine me nichil potestis facere/ ex qua determinatione patet manifeste
gratiam dei in adiutorium ad agendum/ tales actus/ humane infirmitati prestari/ et quod
3a po/ sine tali adiutorio nullatenus possit/ Tertia suppositio/ Homo ad agendum actus
bonos moraliter etiam non meritorios vite eterne taliter indiget iuvari a deo qualiter
non indiget adiuvari ad agendum actus moraliter pravos/ patet/ cum tales actus tri-
buantur a sanctis/ deo tamquam auctori attribuuntur/ qualiter non attribuuntur actus moraliter mali/ sed ponitur ne-
gari ab ipso esse/ Unde augustinus in de predestinatione sanctorum/ ait/ quod etiam antequam in christum
crederet/ et cum crediderit bene operatus est cornelius/ totum deo dandum est/ ne forte quis ex-
tollatur Constat autem quod cornelius/ antequam christum crederet/ non operatus est bene meritorie
ad salutem eternam/ sed tamen bene moraliter Item primo libro ad simplicianum in solutione questionis
2e/ dicit etiam prius/ quod nichil boni a cathecuminis/ sine adiutorio gratie dei fit/
et tamen opera eorum non sunt meritoria vite eterne Unde ibidem dicit/ quod tanta est gratia dei in
illis/ quanta non sufficit ad obtinendum regnum celorum Ex quibus patet/ quod actus boni pure
moraliter/ deo attribuuntur auctori/ quod autem mali non sibi eodem modo attribuantur/ patet
per eundem 2o libro de baptismo parvulorum/ ubi ait mala voluntate utique non habemus
ex deo Item iusticia extolli in superbia proprie voluntatis et hominis/ non operis dei
meretricem eos adulter compellit aut adiuvat deus/ et ibi etiam vult/ quod omnis bona vo-
luntas in nobis fit a deo aliter non posset salvari id dictum apostoli Quid enim habes
quod non accepisti/ quod intelligendum est de bona voluntate moraliter sumpta ex pre-
dictis patuit Item de verbis apostoli sermone 9no/ Confitere igitur a deo te habere/ quod habes bo-
pno 9a ni/ a te quod habes mali Ex quibus probatur 4a/ Homo non potest absque speciali dei auxilio facere
aliquem actum moralem non culpabilem/ Quoniam non potest absque speciali dei auxilio facere aliquem
actum bonum moraliter/ quia quilibet alius actus culpabilis/ est bonus moraliter/ quod
quarta prima suppositio/ autem probo auctoritate primo/ Unde ait augustinus in de correptione et gratia
capitulo 11. liberum arbitrium ad malum sufficit/ ad bonum autem parum est/ nisi adiuvetur ab
omnipotenti deo Item de verbis apostoli sermone 12/ propius sine adiutorio dei efficit nichil

boni agere potes / agis quid / ysto non adiuuante / libera voluntate sed male / adest ydo
nea & voluntas tua / que vocatur libera / & male agendo fit dampnata ancilla / tu dico tibi
sine adiutorio dei vel agis / vel boni agis / dico non ad male agendum habes / sine adiu
torio libera voluntate / Et in omnibus predictis patet / auxilium auxilii / non premi influencia
generali / sed pro auxilio speciali / quoniam sine influencia generali nullum habet agere potest / & tunc predicte auc
toritates dicunt ipsum sine auxilio dei sufficere ad male agendum / Ex quibus volo dictum ab
sit homo non potest sine speciali dei auxilio actu vel habitu diligere deum propter se / sequitur
non potest aliquid diligere vel velle ultimate propter deum / Et non potest habere actum aliquem moralem
non culpabilem / antecedens patet / per augustinum in epistola ad vitalem .li. capitulo ar. ad diligendum deum
primi peccati gravi perdidimus / volo dicere / epistola ar. mundo primi peccati / scilicet totum & impotens ad
diligendum deum / & loquitur de dilectione qua propter se diligitur / nam tunc tm addq est
diligi ut vult / Bernardus in de diligendo deo / Item 12 ciuitatis dei capitulo 16 / tunc utique victa vina
putanda sunt / cum dei amore vincuntur / quo non nisi ipse deus nobis donat / Item
Bernardus in de diligendo deo capitulo 26 / difficile inquit immo impossibile est suis quippe
liberi vel arbitrii viribus semel accepta a deo libertate / ad deum ex toto conuertere voluntatem
& non magis ad seipsum retorquere / prout scriptum est omnes que sua sunt querunt / Item anselmus de
concordia capitulo antepenultimo / dicit / quod voluntas post destitutam iustitiam / facta est ancilla sue
affectionis / quod adcommodum est / Ex quibus omnibus patet / quod homo in puri statu / non potest ex se
seu aliquid velle / vel diligere / nisi in relatione ad seipsum / Et per quibus non potest diligere propter
deum / patet ergo antecedens / Sed quia prima probatio / quia quod diligi propter deum / nihil aliud est / quam di
ligi / quod diligitur deus / per ergo aliquid quod velle vel agere propter deum ultimate est ipsum
quod velle quod diligatur deus propter se / Si quis non diligit deum propter se / nec agit vel vult propter
deum ultimate / quia etiam 2a probatur / quia nullus actus moralis non ordinatus in deum
finaliter / seu non factus propter deum & scilicet tantus propter illud / propter quod fieri debet / Et per quibus
inculpabilis & culpabilis esse censetur / quod probo / per beatum augustinum in de moribus ecclesie
capitulo 8uo / ubi a proposito inquit / quis debeat esse finis omnium actionum nostrorum / ambo
audiamus ergo quod sine bonorum nobis sic proibat / ut dicam & quid iste est finis quo
nos summo amore tendere iubet / diliges inquit deum tuum / Et subdit eo solo est
tendendum / ad id omnia nostra referenda sunt / neque infra nos remanenda sunt / ut
ultra procedendum / aliud deum perculo / aliud enim nullum / Item iulianus ho quarto
capitulo [illegible] 13 / ayt / nouerit itaque non officiis sed finibus a vitiis discernendas / esse vir
tutes / officium est autem quod faciendum est / finis autem propter quod faciendum est / cum itaque facit
homo aliquid / ubi peccare non videtur / si non propter hoc facit / propter quod facere debet / peccare conui
ncitur / & quod omnes quis debeat esse finis actionum morum / absit inquit / ut verae

virtutes nunquam fuiant nisi illi ut propter ipsum tantum deo virtutem quite nobis / ipsum virtutes

a carnalibus delectationibus / vel quibuscumque commodi vel emolumentis temporalibus fuiunt

vere proprius esse non potest / que autem nullius finis volunt / ut ipse vere sunt / vere quippe virtutes

deo fruiunt / quorum aut boni fit ab homine / et non propter hoc fit / propter quod fieri debet / vera sapientia

precepit / et si officium videatur bonum / ipso non recto fine / peccatum est / Ex hiis patet / quod quicquid agit

homo voluntate / propter aliud / quam propter deum peccat / ac per hoc eius actus est culpabilis

co. 3m Ex hiis infertur / 3m / quod nemo potest mereri primam gratiam / de condigno / vel de [illegible] quo vo

que aliquorum sententia modernorum / nomine aut gratie non solum fit gratiam gratum facientem

sed etiam gratiam gratis datam / et vult quodlibet speciale dei auxilium sive adiutorium / ad

bonum operandum / sive adiuvet aliquid intellectum infundendo / sive in mente preceptum modo vo

luntatem / ad bonum volendum / sive quocumque alio prout speciali auxilio / homine

Secundum pre intellectum probatur / nemo potest ante primam gratiam actum aliquem elicere non culpabilem

elicere / ergo nemo potest de condigno vel de quo mereri primam gratiam / probatur quia / quod non meretur

nisi pacto licet / et certum est / quod non per aliquid culpabile meretur gratiam / sed potius penam / Ubi

quod si aliquis posset ante primam gratiam elicere actum. licet non culpabilem / ad hoc potest

sine speciali adiutorio / elicere aliquem actum bene / ut quod oppositum probatum est. Confirmatur auctoritate apostoli

ad Romanos / dicentis. Quis prior dedit illi / et retribuetur ei / quod dicat / nullus quod verum non esset

si ad primam gratiam mereretur. Nam eum dedisset meritum / quod a deo non habuisset / et per eo

gratiam recepisset. Et ideo augustinus super illis verbis. Unde in de verbis apostoli. Quis prior

misit dedit illi et retribuetur ei / quis prior dedit / cum totum gratis accepit. Quis prior

dedit illi et retribuetur ei / si deus retribuere vellet / nichil nisi penam dedisse debuisset

Quis prior dedit illi / si quis prevenit gratiam / iam non gratis dati sed ex debito

redderetur. Hec aut non gratis data / gratia / quare vocatur / quibus verbis ipse probat secundum

predictum. 2o ad principale questionis / articulus / si homo posset absque speciali auxilio dei facere aliquem

actum moraliter bonum / ipse temptatus ad aliquem actum viciosum / posset absque speciali auxilio

dei temptatione illam superare / quod est falsum / ut contra suppositum. / Consequentia / ipse temptatus posset

elicere actum moraliter bonum moraliter / et non elicere actum viciosum / ad quem temptatur

/ ac per hoc vincere / Verbi gratia. temptatus de concupiscentia / posset velle continere propter deum / cum tali

aut volitione non compossibile / ut concupiscat / et ergo non concupiscat / et sic stabit / 3o

si hoc esset / tunc stulte et superflue orando imploraret adiutorium dei / ut non con

cupiscat / et vinceat temptationem / vel ut non naturaliter proximo aut malum quod operetur

/ stulte etiam de gratia deo / cum ipsa obtinuerit / Quibus patet falsum esse / contra suppositum

/ quod probatur / Consequentia / si potest non adiutus a deo / facere actum bonum / potest non adiutus vitare

actum malum illi oppositum / et sic superflue auxilium implorat / Ex ultima questione / tenet

per ecclesiam contra Carthaginense concilium pelagium et celestium / ut in preallegata dicti concilii

2a ratio contra / per sua conclusione

3a ratio

epla ad ppm Innocem / ait istorum patrocinas disputationes nature sequi / ut non orare debea
mus / ut non intremus in temptationem / quod dns 2 discipulis monuit 2 posuit in oratione qua
docuit / ac ne deficiat fides nostra / quod pro apostolo petro se rogasse testatus est / 2 quod hoc
sequitur probant sic / si enim hoc possit natura / et arbitrio voluntatis in potestate nostra sunt con
stituta / quis non sic videat a dno inaniter peti et fallaciter orari / cum orando posci
quod natura / ita condite / propriis viribus obtinentur / patet ex hiis / quod licet est spiritualis gratia co
tidie / homo per suis viribus propriis non cadet in temptationem / aut non deficiet a fide / ergo in
aniter et fallaciter ipsa petit Similiter gratia videtur augustinus in de spiritu et littera capitulo 21 contra ce
lestium / precepta nostri dei ut fierent ut iuberentur / si sui voluntas nostra ageret / non oraret
se per ea sufficere / cumque autem ultra probabat propositum / Idem vult augustinus contra pelagium
de natura et gratia capitulo 2 / et ad vitalem Cartaginensem in epla ad eundem / Hec eciam pro argui ad gratiam
ad propositum si homo esset a deo non adiutus / posset agere bonos actus meritorios / et
inaniter rogaret / ut deus posset sibi conveniens temperare iuste / liberaliter ac mansuete vivere
/ ac agere alios actus virtutum moralium / 2 stulte homo gratias agit deo / cum aliquem talem
actum egerit / quod est contra dicta suppositione / Quarto pro si hoc est concedendum / quod non ad quoscumque
actus cadentes sub precepto propter suam infirmitatem indigeat adiuvari per gratiam
dei / pro quo non adiutus non posset istos / quod est contra suppositionem quartam / et
contra 3 clara / et si dicitur oppositum videlicet quod indigeat iuvari ad actus cadentes
sub precepto / ergo eciam indiget iuvari ad eos / qui cadunt sub consilio tantum / cum magis
excedat impotencia eius propter eorum arduitatem / unde de talibus dicit salvator qui
potest capere capiat / 2 pro quibus ad quelibet actum bonum moralem indiget iuvari / et ad ullum
per se sufficit contrarium autem / Quinto / si pro homo absque speciali auxilio dei / stante solum con
fluencia generali / potest agere actus morales bonos / sequitur / quod homo ad agendum actus bonos
morales / eciam meritorios vite eterne / non indigeat aliter iuvari a deo / quam indiget
adiuvari ad agendum actus viciosos omnes / quod est contra suppositionem tertiam / quia satis certa
convenit ad actus viciosos / ipse indiget generali influencia dei / qua sibi subtracta ne
quaquam / ipse agere posset Sed eciam ergo evidenter probatur auctoritatibus scripture sacre / unde
scriptum est Iohannis 15 / non possumus esse complementum nisi deus det Et ibidem / sine me nichil potestis
facere Iohannis 15 / et ideo apostoli non 3 volentis neque currentis sed miserentis dei ad Romanos 9
et ad Ephesios 2 ipsius sumus factura creati in Christo Ihesu in operibus bonis / et ad
Philippenses 2 deus operatur in nobis velle et perficere pro bona voluntate / et primo ad Cor
inthios 4 / Quid enim habes quod non accepisti / 2 similes alie possent adduci quibus
indubitanter ostenditur / nichil bonum nos agere posse / sine auxilio dei / sed iste sufficit
aut / post hoc adducit Gregorius / et similes auctores sanctorum / et doctorum pro probatione [410]

2. 9° sue ꝯclusionis quas causa breuitatis pretermitto | 2a ꝯclo | non homo in statu nature lapse dei
cura generali influencia stante | pt absqz spli auxilio dei in hiis que ad moralem
vitam ptinent sufficient cognoscere quid volendum vel nolendum agendum vel
vitandum sit | pba pmo sic | si homo pt absqz spli auxilio dei sufficient cognoscere
qd agendum vel nolendum agendum vel non agendum sit in hiis que ptinet ad vitam
moralem | tunc vel ipse p dampnacione pme culpe non incurrit ignoranciam agendorum
vel a tali pena ipse absqz gra dei | se sufficit liberare | patz quia | et vtraqz ps cont
z fsa | et ꝯ scriptorum doctrina | vn dbitz patz | pmo retractacionum cao quto | vbi ayt augus
| q ad miseria iuste dampnacionis | ptinet ignorancia | 2 difficultas | quas patitur
ois homo | ab exordio natiuitatis sue | nec ab isto malo | quisqua nisi gracia
dei liberatur | Consimr ec ipse li vio ꝯ iulianum cao 2o | pmisso qd quilibz anatte
z ignoranciam et concupiscenciam trahit | dicit ignorancia minima veritate | magis
magisqz lucente | concupiscencia minima caritate | magis magisqz feruente | nichil
boni horum duorum z a nobis | non enim spm huius mundi accepimus | sz spm qui ex deo est
vt sciamus | que a deo donata sunt nobis | Si go diminucio ignorancie non est
a nobis sz ex deo | quibz per florem a minoris | qd expulsio non pt a nobis | Item idem li 2o
de baptismo puulorum ad marcellinum | nolunt aut homines facere qd iustum est | sed quia
latet an iustum est | sed quia non delectat | Subdit ignorancia go et infirmitas vicia sunt
| que impediunt voluntatem ne moueatur ad faciendum opus bonum | vel ab opere malo
abstinendum | vt aut innotescat quod latebat | et suaue fiat | qd non delectat
| gra dei e | q homini adiuuat voluntatem Item hugo libro pmo de sacramentis
parte sexta cao 24o | Licet dicit racionalis corpori humano infusa | nisi pgraciam
adiuuetur | neqz ꝯgnicionem veritatis pcipere | nec concupiscencie carnis sue resistere
possit | et loquitur de cognicione veritatis ad salutem ptinentis | sicut ipse explicat parte 6ta
cao 24 | non dicitur aut est cognicione corum que agenda sunt vel vitanda volenda
vel nolenda ad salutem ptinet 2o | pt ꝯtrabant deum generali noticia concipienda | go non
potant esse absqz dei auxilio habere tecum noticiam | qua patz ex alias
superflua fuisset eorum oracio z scita | qd non 2dum | pz quia | p omni quorum scitacione
p gratiam et augustinus ꝯ pelagium et celestinum | vt supra recitatum fuit | aus patz in
pluribus locis scripture | sicut | Notam fac michi viam in qua ambulem | et ibi
Gressus meos dirige sm eloquium tuum | et non dominetur mei omnis iniusticia et s
multa | 3o non pt homo absqz adiutorio dei vllam cogitacionem bonam habere | go
non pt cognoscere et c | patz gna | et aus auctoritate apostoli 2 ad cor 3o dicit non sumus

sufficientes cogitare aliquid a nobis quasi ex nobis sed sufficientia nostra ex deo est / qua
auctoritate velud validissimo argumento ad idem propositum utitur contra pelagianos
Augustinus libro primo de gratia christi et peccato originali / Item ibidem vadit in nocencia
dum innuimus / cum et recta cogitamus / et pedes nostros a falsitate atque iniusticia
premimus / Item in ecclesiasticis dogmatibus capitulo 4to Bone cogitationes semper a deo sunt
Item ad paulinum scribens Augustinus et loquens de filio prodigo qui ad se reversus dixit Sur-
gam et ibo ad patrem meum ait Illam cogitationem bonam / quam haberet / nisi et ipsam
illi in occulto pater misericordissimus inspirasset / Inde est quod ostendimus / quod nisi in
spirante deo possimus ullam cogitationem habere bonam ¶ Ratio quarta / nam homo in puro
statu / dei etiam generali influentia stante / habita etiam sufficienti notitia de aliquo
volendo vel nolendo / agendo vel vitando / ex hiis que ad moralem vitam per-
tinent / potest absque speciali auxilio consurgere velle vel agere / probatur si habita sufficienti
notitia de volendo aliquid vel nolendo, agendo vel non agendo / potest homo sine
speciali auxilio consurgere velle vel nolle / agere vel non agere / sed vel quod non ad singulos
actus gratia et speciale adiutorium dei datur / vel si datur superflue datur / quorum est cum
deus / sed quod est erroneum / utrumque ex suppositione quarta / superius posita / ad probandum conclusionem
primam ¶ Ratio quinta si habita tali gratia cognoscens aliquis se debere velle vel agere / non esset opus
rogare deum cum ibus sibi posset ut velit aut agat Aliud pro aliis precibus que agere
deberet / non esset orandum ut converterentur ad bonum / si mali sunt / aut perseverent
si iusti sunt / patet quia / ex tali illi pro quibus oraretur ex se ipsis possent habere
Et quod utrumque manifeste erroneum / et contra ritum fidelium / Similiter sufficeret orare / infide-
libus predicare evangelium / et cathecuminis baptismi virtutem / nec pro illis orare ut credant
/ nec pro istis ut baptizari vellent / et per quos superflue tam pro illis quam pro istis orat
ecclesia / quod non est dicendum similibus rationibus in virtute arguit Augustinus contra Vitalem
Cartaginensem in epistola ad eundem ¶ Ratio sexta si habita et sequitur / quod ad implenda legem
seu ad facienda ea que imperat lex / sufficeret homini lex ipsa et notitia eius / nec ultra
indigeret adiutorio gratie dei Et hoc est manifeste contra apostolum in multis locis / et contra
rationem in virtute positam Augustinus contra pelagianos libro primo de gratia christi et peccato originali capitulo
secundo ¶ Ratio septima sequitur quod ipsum bonum velle / et etiam bonum opus non essent sed dona dei / contra
apostolum dicentem ad philippenses 2° / Deus est qui operatur in nobis velle et perficere seu operari
ut in gratis rectitudinibus dicit beati Augustinus 4to perpessam condempnationem contra iulianum
lectam capitulo decimo 4to dicit Et quibus dicit gratiam dei pertinere / nos tamen adiuvat / ad
non peccandum / ex ipsum nobis includat intelligentia mandatorum / ut sciamus quid
appetere vel quid vitare debeamus / non autem per istam nobis praestari ut quod

faciendum cognouimus etiam sic diligamus atque valeamus anathema sit / et sequitur
vtrumque enim donum dei est / et sic quid facere debeamus / et diligere ut faciamus / Con
firmatur quoque per arelatensem synodum 128 qui ostendit dampnat / et testatur fuisse errorem pelagii / vnde ser
iacet arlis / quod scilicet racio recta et voluntas recta error / quod glo augustini super illud Concupiuit
anima mea desiderare etc. / et secundum librum ad rectitudinem voluntatis non est necessaria gratia / sed scientia
sufficit tamen fuit error pelagii sicut notum est / quod scilicet habita sufficienti scientia de agendo uel
volendo / absque alia gratia / voluntas potest conformari velle diuino / conformiter volendo
recte deum / voluntas sit recta quia est / ut ad eius rectitudinem non sit gratia necessaria / sed
sufficit scientia / Item multum mouet dicit / quod non obstante quod pelagius ponit nos ad bonum
agendum uel volendum iuuari a deo / in quantum iuuabat possibilitatem nostram / dando doctrinam
et noticiam / de volendis et agendis / vnde sicut recitat augustinus libro 1o de gratia christi
et peccato originali capitulo primo Hec erant pelagii verba Adiuuat enim nos deus / per doc
trinam et reuelacionem suam / dum cordis nostri oculos aperit / dum nobis ne presentibus
occupemur / futura demonstrat / dum dyaboli pandit insidias / dum nos multiformi et in
effabili dono gracie celestis illuminat / quod tamen ultra non ponebat / scilicet etiam ipsum
bonum velle et bonum opus habeamus ex dei gratia / sed ex nobis plus ac vtique crasse dicit
augustinus / vnde ibidem capitulo 10o recitat augustinus auctoritatem apostoli suo dogmati vehementer contrariam
quam ait / quod deus operatur in nobis velle quod bonum et quod sanctum est / dum nos terrenis cupi
ditatibus deditos future glorie magnitudine / et premiorum pollicitatione succendit
dum reuelacione sapiencie in desiderium dei stupentem suscitat / voluntatem dum nobis
suadet omne quod bonum est / et tunc sequitur verba augustini quod manifestius non aliud eum
dicere gratiam / qua deus operatur in nobis velle quod bonum est / quam legem atque doctrinam /
Et subdit sed nos eam gratiam volumus / ut isti aliquando fateantur / qua future glorie mag
nitudo non solum promittitur / sed etiam creditur et speratur / nec solum reuelata sapiencia / verum etiam et operatur
Et sequitur habere dicit pelagius confiteri gratiam / sed vult non solum vocari [illegible] vnde etiam
esse place? Item capitulo 12 hac gratia agitur / non solum ut facienda nouimus / verum etiam ut
cognita faciamus / nec solum ut diligenda credamus / verum etiam ut credita diligamus.
Ex istis patet quod iste fuit iste / secundum augustinum error pelagii / qui posuit quod habita per doctrinam
christi / ac reuelacionem seu inspiracionem sufficienti noticia et scientia / de hiis que volenda uel
agenda sunt / ipse potest absque alio auxilio gratie velle et agere que agenda et vo
lenda esse cognouit / itaque ad tales actus non indiget adiuuari / quasi factus
sufficienter potens per noticiam datam possibilitati naturali / quod autem manifestius declaratur
ex verbis augustini co? libro capitulo / ait enim quantum attinet ad illam de diuina gratia
et adiutorio questionem ista / quod pelagius aptissime dicit attendite / posse velle

esse i. possibilitate voluntatis actione | Sic igitur consentit nobis non solum possibilitatem
in homine, etiam si non velit nec agat bonum | sed etiam ipsam voluntatem et actionem
i. ut bonum velimus et agamus bonum | quod non in homine nisi quod bonum vult et bonum agit divinitus
adiuvari | ut sine isto adiutorio nihil bonum velimus et agamus | eamque esse
gratiam dei per Ihesum Christum | nichil de adiutorio gratie dei | quantum arbitror nec
nos contineri? eliguntur | Sicut contra ista manifesta doctrina et errorem pelagii | quia
adactum est quod tali dicunt quod ultra possibilitatem bonum agendi vel volendi quam possibilitatem | tam ipsi quam pelagius fatetur in nobis esse a deo | qui sufficientem
notitiam tribuit | adhuc ad ipsum actum bonum volendi vel agendi | necessarium est nobis
adiutorium gratie dei | pelagius vero hoc negabat asserens | quod per habitam tecum notitiam
non est necessarium aliud adiutorium | sed iam sufficientes sumus conformiter bonum velle et bonum operari
Sic ergo patet | quod sententia katholicorum est ista | quam dat 2a questio | et oppositum fuit error pelagii
et ideo dicit Gregorius de Arymino | valde timeo | quod aliquis doctor catholicus dicit |
quod homo habita sufficienti notitia de aliquo volendo vel nolendo | agendo vel vitando
| per absque divino auxilio gratie | conformiter velle vel nolle agere aut non agere
| et ad magis mandatum est | quod aliquem absolute ponunt hominem ex puris naturalibus
i. propriis | absque auxilio dei posse bonum velle et bonum agere | tamen pro dictis etiam
excludant necessitatem auxilii dei | quod est per doctrinam et scientiam | sed pro hoc tribuant
necessarium gratie dei | quam tribuit pelagius | sed hec de primo articulo | Sic quo | ad secundum
articulum videlicet excommunicatione [illegible] | quod probus ?? quam omnibus videlicet | quod quibus potest
ex suis naturalibus | absque speciali auxilio dei | agere actum virtuosum | seu quod idem est actum
moralem bonum | fuit unus de erroribus pelagii dampnatus | aut si in aliquo discordat
in tantum magis declinat a veritate | quam dictum illius | ac pro hoc concluditur quod ipsa a
nullo katholicorum est sustinenda | hoc autem satis patet ex dictis | nunc quoniam ut ostensum est
pelagius posuit | quod homo habita sufficienti notitia | per doctrinam vel per ?? dei | de hiis que agenda vel volenda sunt | per absque auxilio alio velle et
agere | que volenda et agenda esse cognovit | Sicut patet autem | quod hic non est aliud dictum
| quam si dicatur | quod per velle et agere conformiter recte rationi | quod idem est | sed bonum moraliter
velle et bonum moraliter agere | hoc autem dictum pelagii tamquam erroneum est dampnatum
satis patet ex adductis in probatione 2e conclusionis precedentis articuli | Sicut clarum est quod
tenentes partem adversam in questione | in nullo quantum ad hoc discordant | nisi forte quod ipsi
absolute dicunt hominem posse sine adiutorio dei recte velle | et agere | non ponentes
ipsum indigere prius | ad notitiam quandam de volendis et agendis | pelag

Confessio ... [illegible]

29 ar[ticu]lus

non ponit hoiem tali auxilio dei indige | s ipo magis a vitate katholica deuiat
sicut pat ex pbationibus quomodo 2e | 12 pluribus adductis p 3a q oe | Ro ide pat
p epistola va pelagij | q arguitat aug9 p° lio d pp gra 7 pcto originali ca° ge
q libz posse aug qstat 2o lio retractat ca° 40 | va aut pelagij no arto causa bui
tatis | s pia ipporum est | q ex nobis no habemus posse bn age | s ex deo | qui po
tuncam dedit | Radinuat | bn vo velle 7 bn age | ia ponites adeo sitd | vtiqz
hemus ex nobis | nec ad hoc no discordat | qui dicit q p ly arat vires naturales
| quas qstat nos he a deo | sufficimus absqz alio adiutorio recte velle et
age | nisi forte in hoc | q no dicit vires istas qtinuad auxilio gracie | q dixit
3us arts | pelagius | 12 hoc est q peius errant ipi | qua ipe dixit | Restat 3us articulo
a quo ardest q dicta | 4 pparte q ta 2 p° arguit | Scoto | sic | lio 4to dis° 14a
q 2a | peccator existens in pcto mortali | pt ex puris naturalibus he attricionem
d pcto | omnibus circumstanciis debitis circumstata | ac p° co moralit bona | i anbz 2
| ex aliabus dicit | q peccator iustificat | absqz aliqua dispositione pvia | sufficiente
d quo ex parte illius ad iustificacz | 12 qsiale esse saluad | q deus no esset accep
tor psonaz | i uno iustificat p infusione gracie | alio no vult ec diud | q
aliqua actio no moralit bona | esse sufficiens dispositio | d quo ad iustificacoz
2o ar2 | q alio vi quibus esse | ut vnd | Ra etiam lio p° dis° p°a q 2a | arguit sic | homo
ex puris naturalibus pt he rectum dictam | d aliquo diligendo | s igra d dilido
deu sup omnia | 12 tali voluntas pt se conformare | go ex puris naturalibus pt
3o ar2 | deu dilige sup omnia | ac p° co age aliquem actum moralit bonum | Ro lio p°
dis° 1 | q 2a | omnis potencia libera | pt he aliquem actum circa obm sibi oussum
| go voluntas | s no victio ordinatum | go pt ex puris naturalibus he actum ordinat
4o ar2 | b; p quis moralit bonum | Ro art d lio p° dis° p°a q 2a | ac q pt esse sufficit ex nc
pt ef ex se suffi in actu mitolu | in actu dilectorm | pat q cu actus inordinis 7 dilectoris sint qui | no est maior
repugnanta actus inordinj | ad natam i ipsius naturalibus qstituta | qua sit actus dilec
toris | ad eand | s voluntas pt esse in actu dilectorm | go esse pt in actu iud
toriud | no tam erit ie actus inordinis ex puris naturalibus | s ex parte proc
dma | erit aut ordinatus 7 bonus | Ro sufficit ad ppositum | vnde et alit
pt sic argui | voluntas ex se ipsa pt in actu viciosum | i 7 in actu virtuosum
5o ar2 | Ro ada arguit lio p° d oe p°a q 10 | de actus s pem pt elici a volunte
habituata | 7 a volunate no habituata | Ro multo magis videtur verum
d habitibus infusis | qua d acquisitis | qui multa ea dut sub experiencia ura

sz voluntas mere caritate / pt actu boni exequi / et in mitoim ptr gracia
dilector dei ppt se / g° absq3 carit̃e i pmis nab9 opib / pt actu eiusde spe / 6° 6° ar²
adem art. sic a voluntate ex sequncia actuu elicitor mere caritate / pt gradi
cong ptr9 nalie / inclinatio in actu similes / z ita si subtrahe caritas in susa
/ adhuc posse volun9 mere ptu 1° actu pto elice actu plres pozibg / z pguis bonos
moralit ppt addit alias roes / o sua dicta / art eius / 7° ex pmis na- 7° ar²
libg / pt qo stante dei influe gnali / pntes honorare / indigenti subveni
ppatria fortit z astante pugnare / z multa alia / ncps indicium ve bonis
fact / qbg ug dicet eu plac / a mala age / si bii d laudar / g° pt absq3 spli
dei auxilio age bui moralit / am patz / qui eciam d infidelibg pluribg legit
/ optia frequent egerunt / z ex hiis laudant z no vituperant / 8° 8° ar²
ex pmis na libg pt quis age opus pmio / si no etno / tn tpali dignu / g° z actu moralit
bonu / quae eu deus / ex ug actu nisi pt nto z moalit bong / z aliquo p
mio dign9 / am tn p illud qd habetur exo p° / d obstetricibg egipcus / q timuis
deu / pueros suabat indecoru / q ptceptum pharaonis / z ibid dicit bene
g° fecit deus obstetricibus / z quia timuerunt obstetrices deu / edificavit eis
domos / no pmiasset aut domin9 / etiam io pmio / nisi actu ic fuisse pmiandg
/ ut si fuisse viciosg ut moalit malg / qd ez dici / si dicit / q no fuit moralit bonus
cu fuit libe z d cuilate elicito / Idem eciam patz d antiquis memorab9 romis
qui sub strenuis actibg meruerut gliam impii / vn d eis dicit augustinus
v° d ci dei ca° xi° / quibg g° no erat daturus deus vita etna / cu sanctis anglis
suis / si neq haut terrenam glam excellentissimi impii concedet / no redderetur
merces bonis actibg eoru z virtutibus / quibg ad tanta glam pueniri nitebant
Et paulo pg subdit / no est qd d summi z veri dei iusticia querant / perceperunt
mercede suam / ubi maiste innuit / q eoru laudab9 actibg iuste merces illa tpal
reddita sit a deo / z qo plus est / dicit / q sub virtutibg z bonis actibg / ex quo
asserit eos exercuisse actu virtuosos z bonos moralit / 9° 9° ar² no si sit sple grã zesse
q qualibz in fidelis / ymo qualibz fidelis / existens in pcto mortali / quolibz suo actu
d liberate facto pecca / qd nimis durum vi / pt eu sequit / q dando elemosinam
z orando deu / testificando vnu / z defendendo oppressum / z multa alia faciendo
d gue bonorz / q homines peccatores cottidie opant / pecarent / ex quo vi bui dictu
ut catholice / cum eos ad talia opa plati z pdicatores eciam cottidie exhor
tentur / Vn z ecclesia sequit / qui infidelibus esset pdicand9 / ut quererentur

ad fidem aut ut exte[rius] exerceant iusticiam / aut exhibeant opus aliquod mie / vel pietatis
Et similiter / nec peccatoribus qui non sunt in caritate / quod ulli suadendum est
quod quod faciat / quod ipse faciendo peccat et omnem quam potest quilibet talis caret gracia dei
10us ar. 10o / ss hoc scripture / quod homo non possit uti voluntate sua / et li. ar. / nisi male 9 augo
2o de li. ar. ca. 24 / ubi inter media bona / quibus homo bene et male uti potest / computat
11us ar. voluntatem // 11o homo in solis naturalibus constitutus / tenetur bene velle / sed potest quod solis naturalibus
bene velle / aut patet / quod aliter non peccaret unquam volendo / quod non est dictum / quia
12us ar. in nullo statu quis tenetur ad aliquod / quod peccatum non est sibi possibile // 12o quero
utrum solus modo iuvandi ad bonum actum / aut etiam deus prius tandem aliquod donum in
male / seu gratiam gratum facientem / seu gratiam gratis datam / quod potest incepisse / creata
non actuans operanti / et non actualiter volenti / et tunc sequitur / quod solum ipse posse homo
indigeat isto adiutorio speciali / cuius oppositum pluries est dictum supra / aut in mente efficiendo
ipsum actum volendi / et si potest / aut ipsum actum efficit solus deus et voluntas recipit / et tunc sequitur / quod ille actus non est in potestate hominis / nec ei imputandus ad
premium vel ad penam / nec meritorius nec demeritorius / quod non est dictum / aut non solus deus
causat illum / sed simul transit ipse cum voluntate / ita quod deus sit tamen partiale efficiens
et cum eo non solum etiam omnem effectum contingentem causati agentis / sive naturalis sive liberi
et omnem actum / sive sit bonus sive moraliter malus / et dicam in fluenciam dei generalis
sequitur quod per influenciam dei generalem / non indiget speciali dei adiutorio ad bene
volendum / quod oppositum primitus intenditur / Auctoribus probacio probatur ista conformiter / et primo
auctoritate apostoli 1o ad Cor. 7 ca. 10 / dicit / Qui statuit in corde suo firmus non habens
necessitatem / potestatem habens sue voluntatis / hic apostolus dicit quod voluntas servandi
virginitatem / et in potestate hominis / et volens bene facit / 2o Eccli. 24o Si vo
lueris mandata servare conservabunt te / et sequitur apposuit tibi ignem et aquam / ad
quod volueris porrige manum tuam ad hodiem / vita et mors / bonum et malum / quod placuerit
ei dabitur illi / In multis etiam partibus scripture / monet homines / dicendo noli hoc
et noli illud / Et utrique sermo quod dicit aug.us in de gra. et li. ar. / circa principium / ubi ad faciendum
quod vel non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur / satis liberum de
monstrant arbitrium / et per quas talia sunt in hominis potestate / Auctoritatibus etiam
bene aug.us / idem probatur primo / quod ipse in exposicione et libro super 1o ro. apli ad Ro. 2o dicit
cum gentes / que legem non habent / naturaliter que sunt legis faciunt / dicit quod ab ipsis
infidelibus / quedam facta intelligimus / vel novimus / que secundum iusticie regulam non solum
non vituperare possimus / verum etiam merito recte laudare Et paulopost /

Sicut no impediunt inqt ad vitā etnā iustū / q pctā venialia / sine quibus
hec vita no ducit / sic ad salutē eternam no psunt impio / alia bona opa / sine
quibus difficilime vita cuiusl3 pessi hominis repit. Ex q̄bus patz / q si ipm ab im
piis seu infidelibus fiūt queda bona opa / vtute laudabilia / sz opa iusticie /
et q̄uis bona opa moalit / lic3 ia siūt nō meritoria vite etne / et d' talibus
sic meritoriis intelligit augꝰ vbicūqz dicit / q sine gra no possumus bonum
facē / q euident planū videt̄ exco / q 4o li° 9 julian' cā° 19no / post longā
disputacōz dicit q pbac visū est in infidelibus nulla esse opa bona / opponens
sibi dicit. Sic stito nobis id bonū dici e hominis / posse aferri / pq8 sola pt homo
ad eternū dei donū / regniqz pduci / sem̄ia cetaque videnē inē homines aliq
laudis pondeāt̄ t vtutes / q sic videāt̄ opa bona / quid ad me ptinet. Qui
dicat d' aliis bonis quā meritoriis no est cura / 2o idē in de duabus aīabus
ptraēm. hena diligendo peccamus / q spualia diligē et iusticia iubemur / q
nā possimus / et tunc ī nō gñe optimi et beatissimi simus / hic aduē / q dt
nos nā posse diligē spualia / qua dilectione optimi simus / 3o 9 adamantū disp̄lm
manichei cā° 26° / nisi quis voluntate mererit / bonū opari no pt / q dicitur
ma potestū e ptate / alio loco / dns dicit vbi ayt / facite arborem bonam / 4o
9 fortunatū hauiur inqt 3 pmū / q ipsa voluntate recta facimus et iusta. sic ergo
in potestate nobis / vt faciamus arborem aut bonā aut malam / in nō est eli
gere q velimus / 5to 9 felice manicheū li° 2o paulo post prīn / sz inqt augꝰ
vnusquisqz in voluntate aut eligē q bona sunt / et esse arbor bona / aut
eligē q mala sunt / et esse arbor mala / 6o idē / ad simplicianū li° 9o q pma / dt
quamuis sit in ptate cuiqua q velit / no tamē 3 in ptate cuiuisqz / quid possit face
cuiqua / vl actiuisqz pati / In multisqz locis librorū retractacionum / dicit
/ q nl est in ptate ma / quā ipm velle / sz no e ddm / q ipm malū velle sit in
ma ptate / aliogd libtas arbitrii / no nisi ad malū data nobis esse dicetur
/ q no vide esse ddm / ergo et bonū velle / et q̄uis ex nobis possumus bn velle.
Hermimi / anstinats / e opposite d'termat ctū omni poptorū / tenens ptem oppoā
q omīs / vnde 2o li° 26 q / ayt sic Ante graciam puenientē et opantē / qua
voluntas bona pparatur in homine / pcedunt quedā bona ex gracia dei / et
liberi ar / et queda q ex solo liberi ar / quibus tn no meretur vitam nec gram
qua iustificat. Et postea subdit / no negamus tn multa an hanc graciam
et pter hanc gram fieri bona ab hoie / pli ar / vt ayt augꝰ 9 pelagia os

illā volūtatē bonā illud opꝰ bonū sine dei gra q datur p vnū mediatorē dei et hominum nemini :f:

Pelagi[us]

in responsionibus ubi dicit | Homines per liberum arbitrium agros colere | domos edificare | et alia
plura bona facere | sine gratia cooperante | ypo. li. 3. c. 4 similia articulo plures doctores te-
nent contra dictorum plus pelag. | accedunt namque preter dicta communibus | et dicunt quod inter
quod error pelagii fuit | quod posuit nos ex puris naturalibus posse mereri | hoc autem falsum est
et hereticum | nam quamvis nos ex puris naturalibus possimus elicere actus vere moraliter bo-
nos | non tamen in potestate nostra est | quod deus illos acceptet ad vitam eternam | quod ergo per me est
de gratia dei | et eius acceptacione | ypol. quod dicitur Luce xvii Cum omnia
bene feceritis | dicite servi inutiles sumus | unde Iohannes pro. | quod opera nostra non ex se | sed ex opere
dei acceptacione sunt meritoria vite eterne | Ideo dico quod pelagius voluit nos ex puris
naturalibus posse implere precepta divina | quod est error | quia non est in potestate nostra facere actus
ex forma dei preceptis | cum in potestate nostra non sit | quod ita sunt precepta | Ideo possit dici licet
possimus absque adiutorio dei | facere actus bonos moraliter | non tamen actus
bonos meritorie | Unde meritorii sunt altioris racionis ab illis | et meritorios non possimus
agere | nisi concurrente gratia gratum faciente | pelagius vero intellexit | quod ex nobis possimus agere
actus meritorios | Unde ymaginacione sua posuit | quod sunt aliqui actus eciam dileccionis dei super
omnia | ad quos possit voluntas ex naturalibus suis | per quos sunt multi actus dileccionis
dei | altioris speciei et gradus | ad quos non potest voluntas | nisi elevata per graciam et
per speciale dei adiutorium Et sic hoc ad auctores supra pelag. adductas | voluit
aliqui dicere quod cum dicunt doctores | quod sine adiutorio dei speciali | nichil agere possumus
intelligunt | quod nichil bene meritorie agere possimus | addicio eciam de quam lege conveniunt
gratia gratum faciens | et specialis assistencia spiritus sancti | et motio voluntatis ab ipso | tamen
notandum bene stat quod tenta cognicione dei | eciam enigmata | et vere | possimus
ex naturalibus nostris | sine ulteriori adiutorio | elicere actum bonum de genere | et bonum vere moraliter
Contra illas raciones obicit pelag. | et primo quod prima non dato | compelle quod assertio pelagio
fuit error suus | non tamen ex hoc tollitur | quin iste de quo hic agitur eciam fuerit
error suus | non eciam tamen in uno ipse erravit | sicut patet in diversis libris | Aug.
et specialiter in epistola eius ad paulinum nolanum episcopum | supra allegatam ac eciam
in epistola Aurelii episcopo carthaginensi | quam accepit ab episcopis provincie provinciarum | et honorii
et archadii et imperatoribus de dampnacione pelagii et celestini ad provinciales
episcopos destinavit | In utraque enim bene xii errores distincti dampnati notantur
contra pelagium | dicit ergo quod vellet evadere | quod probatum est | ostendere illud non
fuisse de erroribus illius | quod non fecit | ymo opositum facere potest aliquis | Consideranti quod ut
in preallegatis epistolis patet | ponuntur duo distincte | talis dicti articuli et errores | scilicet

Scdo Dom[inus] Gregori[us]

dr. [illegible] contra alios [illegible]

verum est quod dicit gratiam dei et adiutorium non ad singulos actus dari sed in libero
esse vel in lege atque doctrina. Aliud est quod dicit gratiam dei secundum merita nostra dari
ex quo ut communiter dicitur Augustinus voluit docere concludere eum sensisse quod possumus ex
puris naturalibus mereri nam in expressa forma id dictum non invenio sibi nec alia dicta
sua imputari quamvis autem tenentes viam istam et concedentes conclusionem in hoc
dicto non consentiant pelagio in primo tamen omnino consentiunt. Tercius est error qui tactus
est quod ipse ponebat nos non indigere auxilio dei ad bonum ad volendum et ad bonum agendum
quamvis poneret nos iuvari ad cognoscendum quid agere vel quid velle debeamus per
testamentum per legem dei atque doctrinam. Ideo dicitur eum posuisse gratiam dei et adiutorium
non ad singulos actus dari etc. Et hoc ponunt isti dicentes quod possumus sine adiu-
torio bonum velle et bonum agere nec in malo videntur discordare quia quod non faciunt men-
cionem de auxilio dei ad cognoscendum notitiam [illegible] quibus quod velle debemus et agere quod si etiam
credant nos absque speciali dei auxilio ista nosse peius errant quam pelagius
ipse ut supra dicebatur. Quarto non videtur verisimile eum sensisse cum dicit quod quamvis homo
potuisset absque gratia gratum faciente actus agere ante lapsum nobis tamen post lapsum pos-
sumus absque speciali auxilio dei. Propter quod licet ipse potuisset agere actus bonos in ea-
dem tamen fuisset in eius potestate ut deus ipsos acceptaret ad vitam eternam ymmo
certe et si cum gratia agamus aliquis ipse egisset actus suos adhuc non in nostra potestate
nec in eius fuisset potestate ut ipsos acceptasset deus ad vitam eternam. Unde
talis acceptatio actuum nostrorum etiam in gratia gratum faciente elicitorum est mere
gratuita et liberalis. Correctio etiam sequitur quod quecumque possumus cum gratia id
etiam possumus sine gratia sed primum etiam non est catholicum quod ignorantia a-
gendorum et concupiscentia nocivorum non essent in nobis pena peccati primi
et hoc non fuisset voluntas in naturalibus sicut tradit doctrina sanctorum. Secundum etiam videtur
non esse catholicum quod tunc gratia non esset nobis adiutorium infirmitatis
et impotentie sicut tradit doctrina catholica. Quinta conclusio etiam non videtur vera et est error pe-
lagii de impletione preceptorum non sunt [illegible] quod dicit quod in potestate nostra non est
ut ea sint nobis precepta nusquam enim talis sensus [illegible] veritatis per
[illegible] et aliquos alios etiam non verisimile est eum hoc sensisse sed in hoc
fuit error quod voluit quod precepta data absque auxilio gratie quod quantum virtu-
tem valemus implere et utique hoc etiam sed opinio credere. Sed dicit quod possumus
absque dei auxilio actus bonos agere et si tamen fundata pensentur hoc dicere.

fuit de quolibet actu bono moraliter / ac peior dictis / qui tradunt sub precepto / Item
si non / aliter necesse nobis esse possibile implere dei precepta / ergo non aliter de nobis quam
de adam ante peccatum eius negaretur / quia tunc nullus fuit peccatum quod preceptum sibi daretur
/ respectu quod talia opera qualia sunt precepta nunquam fuissent precepta / ad hunc modum
celeste et terrenum non possemus facere / ista / absque auxilio dei / Tercia conclusio etiam
non valet / Et ideo error de quo prius mentio facta est fuit / quod pelagius dixit quod ea que
cognoscimus esse volenda vel facienda a nobis possumus velle / vel facere / absque auxilio
dei / Secundo / aut concedit conclusio conclusio nos posse sine auxilio dei actus bonos agere
moraliter utrum aut illi sint meritorii vel non vel ad propositum huius articuli / Et ideo
quod supra sufficienter probatum est quod nec dicit actus meritorios / sed vel quosdam alios moraliter
bonos possumus agere sine adiutorio dei / Et ideo non video / quia actus meritorii
sunt alterius rationis ab actibus similibus in obiecto et in circumstantiis / qui non sunt me
ritorii de quibus intelligit dicta conclusio / Secundo pro eo / quod idem actus numero potest esse prius
meritorius et non meritorius / Secundo demeritorius ad sensum supra positum / Actus enim credendi
quod habet homo cathecuminus ante baptismum non est meritorius / sed tamen ille continue
ad perceptionem sacramenti / aut usque ad infusionem gratie gratum facientis et
ultra / tunc erit meritorius / ergo idem actus caritatis bonus manente gratia et meritorius / Item
si continuetur post ablationem gratie / erit non meritorius / Et casus patet / Exemplum enim
est quod aliquis in gratia oret vel speculetur in lege domini / et tamen in tali actu per
sistat / quod sicut omittat aliquid / quod tenetur tunc facere / sicut quod omissio illius sit peccatum mor
tale / Et ideo vi patet evidenter / quod prima quarto affirmativa fuit unus error / secundum unius
articulorum damnatorum pelagii. Hec quoque ultima sententia tamen non debet ab aliquo catholico
sustineri / ut dicit quidam / prius / ad videndum est ad eos quod tamen sunt
argutas Ad primam videlicet conclusionem / cum talia doctrine peccatorum sunt non tamen / dicit
enim augustinus ypponensis episcopus / nisi dominus petrum respexisset nunquam peccata
mortis amare flevisset / Item Ambrosius libro quo super lucam de fletu petri loquens
Bone inquit lacrime / que culpam lavant / Denique quos ihesus respicit plorant
/ negavit / primo petrus et non flevit / negavit secundo et non flevit / quia adhuc non re
spexerat eum dominus / negavit tercio respexit ihesus / et amarissime flevit ille /
Et sicut probat augustinus libro primo de gratia christi et peccato originali capitulo 44
/ ubi allegat hec verba / non potest dici / quod corporalibus oculis eum dominus aspexit
visibiliter admonendo Et ideo / quod scriptum est / dicit augustinus / Respexit eum dominus

int9 actu e i mte | actu z in voluntate mia dns latent subuenit | cor tetigit
memoriam renouauit | mundi gra sua visitauit petrum · intrinsecus homines ursit
ad exteriores lacrimas mouit et prouenit effectum | Ex quibus arg sm ios duos sanc
tos q petrus de suo pecto nunquam sufficientem attri uel dole potuisset | nisi eum dns
speciali gratia adiuuisset | et sicut de ipso ita ceteris fidelibus z consecuendum
Vn de fide ad petrum ca° 32° ait | Augus firmiter tene et nullatenus dubites | ne-
minem hominem posse agere penitentiam | nisi quem deus illuminauit | et gratuita miseratione
conuertet | Apls eciam dicit | ne forte det penitentiam ad cognoscendum veritatem | et resipis
cant a dyaboli laqueis | It in de li ar · nisi donum dei ipsa conuerso esset | non ei di
ceret deus vertimini conuertite nos | Ith lib° 4° contra iulianum ca° 9no · caritatis nisi prebeat
pacientiam deus in expectando et susti nendo peccatores | nisi ipse dedit · qui b ·
agit penitentiam | q · dicat nullus | 2° statim probat per iam allegata apli verba | pz
g° q quidam est falsum | ad probacionem ergo dicendum z q primo infertur scilicet q absque disposicione
preuia ex parte peccatoris | ex parte intrinsece eius tamen | ita videlicet | q ipsa non sit a deo pre
ueniente iustificatur peccator | Sed gratis iustificatur per graciam ipsius | sicut dicit aplus et
non infertur | q esset difficile saluari | q deus non esset acceptor personarum
Ad m si sit sermo de acceptione personarum | ut sonat in proposito | q admodum Iacobi 2° | vbi dicitur
Si personas accipitis | peccatum operamini | et ut dicitur ad Ro 2° vbi ait non est acceptio per-
sonarum apud deum | Nequaquam est difficile saluari | q deus sic gratis iustificando
vnum et non alium non sit acceptor personarum | talis scilicet qui in dando munera uel premia
gener attendit | uel nacionem | statum uel condicionem | aut aliquam aliam prerogatiuam personale
| qua vna persona propter dignitatem maiorem aliam excellit | Vn vbi iacobi dicitur contra eos
qui diuites | diuinitatem | indutum | pauperibus preonorant | patet in principio predicti capituli et
per augustinum in epistola ad ieronimum de verbis iacobi | Eciam tota legem seruauit offendat
aut in vno factus est omnium reus | vbi quoque pauli ad docendum | q deus in iudicando non
attendit nacionem uel genus | Sed tam gentili quam iudeo retribuit secundum merita | et petrus
actuum 10 dicit non esse acceptorem personarum apud deum | quia non acceptat personas
hominum generis | uel nacionis | Sed ut ait Sed in omni gente qui timet deum et operatur
iusticiam acceptus est illi | nunc autem patet q deus dum perfecte gratis et ex sola libe
rtate mera huic dat gloriam | illi non dat | hunc vocat illum non vocat | non attendit
in eis aliquam talem prerogatiuam personale | Ideo nequaquam potest dici acceptor
personarum | ad 3m Sed vbi acceptor acceptio personarum fuit ex predilectione
| qua vnum alteri omnino penitus predilexit | cuius gratiam et dona largitur |

Q deus
non e acce
ptor perso[illegible]
[illegible]

que aliquo modo negat non debemus conari ipsam a deo excludere / sed sicut dicit apostolus quod sibi
teri / cuiusque vult miseretur et quem vult indurat / et ad hoc valet multa dicta de predesti
natione dei eterna libro primo distinctione 40 / Ad 2m dicendum / quod prima pars antecedentis admitto / tamen
dictamen quod dictamine quo dicta est / et quemadmodum secundum omnes circumstancias debitas
aliquid est diligendum vel volendum est / prout sepius dictum / ut patet ex dictis in questione 2a / secunda vero pars est falsa
pars / si intelligatur quod voluntas potest esse se conformando tali recto dictamini / ut patet in
telligenti / ad hoc quod valeat contra et secundum patet in questione 3a / Ad 3m dicendum quod voluntas creata
nunc obiectum sibi consonum potest esse libere tamen / actum moraliter bonum / verum si aliquid ha
beat non adiuncta divinitus / nunquam iste erit ordinatus / propter carentiam alicuius circum
stantie debite / Ad 4m patet / nego antecedens / prout ex toto capitulo negat augustinus / ut patet ex
pluribus auctoribus adductis ad probationem questionis / prime / et propono primam et specialia eius
in de gratia et peccato originali capitulo 19 / allegata improbando questionem 3am / et ideo vult in
presenti bonum sonat in auribus aliquorum fidelium / cum ipsa omnino excludat necessitatem
auxilii divini / ad omnem actum bonum / in quo constat quod quoslibet actum malum possumus
ex nobis / nisi ad quoslibet eorum iuvat nos specialiter deus / sed autem quemadmodum potest esse in
actu malo / potest esse in actu bono / dicendum sequitur quod in pluribus actum bonum possumus
ex nobis / absque speciali auxilio dei probatio nulla est / ex quadam contrarietas prout sunt sus
ceptibilia in eodem / in neutrum potest sibi repugnantibus et per quos tam boni actus
quam mali ei oppositi / suscipi potest in voluntate / consequentia probatur / per idem / non tamen sequitur
quod si voluntas possit in se et ex se efficere actum malum possit etiam bonum / sicut non
si homo potest ex se habere errores aliquorum veritatibus / potest etiam ex se habere scientiam illius
aliquid habere non possit sine veritate credendam / et alia qualibet nobis revelata
et sine dubitare quod astra sunt in celo / et similibus veritatibus quas nos ex nobis
quando sine non possumus / in dicta qualibet istarum possumus ex nobis errare / Ad
quintum et sextum dicendum / quod isto quod conceditur in dicto 1o / non tamen probatur propositum / quia ultra quoslibet
libertatem naturalem nobis ad bonum velle / quod deus moveat specialiter nostram volun
tatem / prout in solutione 12mi articuli declarabitur / Ad 7mum dicendum / quod licet homo in pluribus
suis actibus constitutus / possit sine speciali auxilio dei honorare parentes / subve
nire indigenti / et alia multa agere digne bonorum / nullum tamen horum / potest agere ad
quoslibet / et quemadmodum oportet secundum omnes circumstancias requisitas ad moralem bonitatem
actus / specialiter cum deficiat circumstantia ultimati debiti finis / qui est deus / ut
supra patet / ac per hoc non potest agere aliquem actum moraliter bonum / ut in proposito
habetur sermo de ipso / et ideo degentibus et simpliciter infidelibus / qui

dicuntur talia exercuisse / dicendum quod licet talia egerint / que erant bona ex genere
vel officio secundum modum loquendi augustini / non tamen ista ultimate egerunt propter deum
ac propter eius / vel propter id finaliter propter quod debuerint. Et ideo non virtuose sed male atque
viciose / quamvis ipsorum actus fuerint moraliter boni. Et hec tota plenius declar-
atur ab augustino libro 4° contra julianum capitulo 18° / Ad secundum nego antecedens / ad probationem que
de obstetricibus dicitur / quod illum timorem dei propter quem dicitur deum edificasse eis domos non habue-
runt ex se tamen / sed a deo misericorditer inspirante / et est satis verisimile ut quidam
doctor dicit / quod iste obstetrices ex informatione hebreorum fuerunt inducte ad
dei cultum / licet forte non conversione perfecta / vnde illum timorem veri dei habebant
ut dicit scriptura / qualitercumque tamen illud se habuerit / Dicendum est / quod non sic timuerint
deum / vel eius timore pueros conservaverint / nisi deo specialiter adiuvante. Et sic dicendum
esset de romanis / de quibus arguitur / si concedatur quod aliquos actus vere virtuosos habuissent
et ita etiam generaliter de ceteris / qui aliqua virtuose fuissent operati / sicut patet per augustinum
qui respondendo ad quandam dictum Juliani / dicit quanto tollerabilius istas quas dicis
in impiis esse virtutes / divino munere potius quam eorum tribuere [illegible] voluntati / licet
ipsi hoc nesciant / Deus enim scit ex ipso predestinator [illegible] / accipiant [illegible] / qui ex
deo sunt ut sperant / que a deo data sunt eis / vnde [illegible] licet per eundem augustinum 4° de civitate dei capitulo
12° et pluribus aliis scripturis. Et isti romani de quibus arguitur / actus ipsos qui pu-
tabantur esse virtuosi / sed propter obtinendi mundi gloriam ultimate finaliter exercebant
Dicendum nequaquam ipsos exercuisse actus vere virtuosos seu moraliter bonos / vel etiam
ullo premio eterno vel temporali / sed potius supplicio dignos / quod autem eis esse reddita
mercedem bonis actibus / dicit augustinus et virtutibus / Dicendum est / sicut dictum est in primo libro
de [illegible] et sermone / quod ideo dicit merces ista eis reddita / quod pro premio istorum
actuum illa deus eis contulerit / sed propter ista obtinenda ipsi predictos actus agebant. Et
capitulo 17° dicit augustinus quod eorum intentionem mercedes quam querebant et reddita / sicut et
de ypocritis dicit salvator / receperunt mercedem suam / id est quam querunt / quorum tamen
actus constat esse viciosos / vel ulla [illegible] vel premio dignos / et actus illorum non
dicuntur boni / vel virtutes / nisi secundum hominum estimationem / vnde capitulo 12° inquit augustinus / Ista
laudis aviditas / et cupiditas glorie / multa illa miranda fecit laudabilia
atque gloriosa / secundum hominum estimationem. Et capitulo 19° [illegible] inquit / quamvis ut po-
tui satis exposuerim / qua causa deus unus verus et iustus / romanos secundum quandam
formam terrene civitatis / bonos adiuverit / ad tanti imperii gloriam / quandam
potest tamen et alia causa esse latentior / propter diversa merita generis humani / deo magis
nota quam nobis / dicit Illud constet inter omnes vere pios neminem sine vera

pietate i. veri dei cultu veram posse habere virtutem / ut eciam veram esse / quam gloriose fuit humane. Ad nonam neganda. z quia / ut vz probavit / quilibet talium careat gratia gratumfaciente seu caritate / que z habitus infusus / non tamen caret omni gratia dei gratis data / et omni gratuita dei mocione / ad actum bonum / quum immo / multis talibus deus prestat auxilia / ad bonum agendum / non tamen negandum est multos homines facientes eosdem actus ex officio / seu ex quacumque bonos predicant / predicant enim non propter id et agunt propter quod / et quemadmodum agere debent / sive sint infideles sive peccatores / ut tamen peccant predicatores movendo eos ad illos actus / et sine debito extendas / si eciam ipsi actui sive predicacionis quemadmodum / et quo sive debent exercent / Unde prout dicit / augustinus libro primo contra epistolam parmeniani / sicut malignus suasor peccati / eciam si non persuaserit iniuste penam deceptoris meruerit / ita fidelis iusticie predicator / et si non ab homi=nibus ipse a Christo aberit / apud deum sui officii mercede non fraudetur. Si ergo predicet quod aliquibus eosdem actus agant propter deum / sive isti non agant / sive agant / non propter deum / aut omissione aliarum debite circumstancie / non solum ipse non peccat / sed eciam meretur / dum tamen officium predicacionis / prout debet quemadmodum debet exercet / Ad decimam dicendum / quod voluntate probi nos male uti possumus / bene vero nequaquam / nisi adiuti divinitus / et ideo ipsemet augustinus libro primo tractationum capitulo quinto / nobis habent sinam re=tulit / aut / quod ex deo / et eciam bonus usus voluntatis liberi / et quod nisi voluntas di=vinitus adiuvetur a moribus / recte vivi non potest. Ad undecimam negandam / z quia / Ad probacionem dicendum / quod verum verum est / quod in nullo statu quiscumque tenetur ad aliquid / quod excedit z sibi impossibile / et verum eciam z quod in isto statu non z impossibile homini bonum agere / nam potest cum adiutorio gratie bonum agere / sed bonum est sibi impossibile / esse tantum bonum agere / et unde homo in isto statu tenetur ad aliquid / ad quod ipse per se solum non potest / Et eiusmodi / Confirmatur per racionem augustini datam ad articulum celestini in disputacione iusticie capitulo sexto / arguebat enim pelagius hominem debere esse sine peccato / et constat cum non ad debere / quia per hoc ergo homo potest esse sine peccato / ut in=potest per se tamen sine adiutorio divine gratie esse sine peccato / sed in proposito posset dici / quod licet homo in pluribus naturalibus / in statu isto constituto / teneatur bonum agere / non tamen tenetur ex solis naturalibus bonum agere / et ideo non sequitur / quod possit ex solis naturalibus bonum agere / Ad duodecimam dico / quod licet deus frequenter adiuvat hominem ad bonum agendum / per aliquod spirituale donum quod carebat in racia / non tamen iuvat potest / sed eciam iuvat ipsum actum immediate cau=sando / et ad ipsum modo possimus / Unde homo habens gratiam eciam gratumfacientem et aliud quodcumque spirituale donum dei / adhuc ad bonum operandum indiget alio speciali dei auxilio / secundum doctrinam beati augustini in libro de natura et gratia capitulo 26 / ait enim sicut oculus

Et videt augustinus / similiter quod homo pro statu illo debet et tenetur esse sine peccato ||

fraude

non solum ad hoc superius medicus sanat ut id iam non sint sed ut deinceps recte ambu-
lare possimus quod quidem sani non nisi isto adiuvante poterimus. Et infra: sicut oculus
corporis plenissime sanus nisi candore lucis adiutus non potest cernere. Sic et homo
etiam plenissime iustificatus nisi eterna luce divinitus adiuvetur recte non potest vivere.
Constat autem illum non habentem gratiam gratum facientem esse plenissime iustum.
Sic ergo ad articulum dico quod deus iuvat nos immediate in proprio actu efficiendo et quo
plus ipse efficit actum sed etiam voluntas coefficit sed ut iam tetigi non solum iuvat
nos deus ad bonum velle principaliter coefficiendo qui est modus quibus quo concurrit ad
liberalitati agentibus quibus effectum ut in argumento dicebatur sed etiam quodam speciali, videlicet faciendo
ipsam voluntatem principaliter causam et ita quod ipsa voluntas principaliter causat
applicata et quasi principaliter mota a deo ad principaliter causandum in qua tamen motione
ipsa non necessitatur sed instrumentum liberum existens in eius potestate et sepius motionem principalis
agentis ut sic agat, quod non adiuta sic nequaquam potuisset ad productionem
vero actus mali solum primo modo deus concurrit quia non facit voluntatem sic agere malum actum
sicut facit eam agere actum bonum et est illud dei adiutorium speciale sine quo dico nos
nec bonum velle nec facere. Unde Augustinus in de gratia et libero arbitrio ultra medium
certum est nos velle cum volumus sed ipse facit ut velimus bonum, de quo dictum est
qui operatur in nobis velle; certum est nos facere cum facimus sed facit ut faciamus
prebendo vires efficacissimas voluntati qui dixit faciam ut in iustificationibus meis
ambuletis et iudicia mea observetis et faciatis. Tunc ad auctoritates, ad primam dicendum Ad auctoritates
quod talis virtus fuit secundum potestatem voluntatis non quod sic quis posset ex se sic velle
sine adiutorio illius qui dixit Sine me nichil potestis facere sed sic quod isto ad-
iuvante et velle et perficere possit, de quo dictum est quod operatur et velle et perficere
pro bona voluntate. Et sic intelligende sunt cetere similes auctoritates
quales habentur ab apostolo ad Philippenses 4° dicit Omnia possum in eo, id est per eum, qui me
confortat, id est qui posse michi tribuit, ut exponit glossa. Ad aliud dicendum et omnes similes
dicendum quod precipere sive preceptum dicitur in nobis esse liberum arbitrium et voluntatem sive mandata
et bonum operari non tamen ex nobis tantum sed deo adiuvante et prestante nobis sic velle
et implere quod volumus. Unde Augustinus in de predestinatione sanctorum capitulo 2° dicit quod non est valde
tamen bonum nisi cum deus operatur in nobis et velle et operari pro bona voluntate
licet id de celesti pastore intelligenda sit pro statu hominis ante peccatum. Ad auctoritatem primam
Augustini dicendum quod operum quedam dicuntur bona quia sunt bona ex officio seu ex genere
tamen non autem ex circumstantiis et talia non sunt bona moralia ad salutem et quo prius
quod reparatur. Quedam vero sunt bona ex affectio seu ut sic loquendi modo

bona ex gne / et etiam sunt bona circumstanciis / que videlicet sunt supra quod et quemadmodum
fieri debent / et talia appello in proposito bona moralia Similiter quedam dicuntur vita et lau-
dabilia / que sunt bona primo modo Quedam etiam / que sunt bona 2o modo econtra quedam dicuntur
vituperabilia que non sunt etiam bona primo modo quia que non sunt 2o / etiam si sunt primo modo
bona Sunt ad propositum dico / quod sic bonis et vite suis / et laudabilibus primo modo acceptio
intelligit augustinus diffinitive cognoscitur eadem pessimi hominis vitam ducit / difficillime enim
invenitur homo / qui nunquam venatus sit libertatibus / ut unquam iniustus suorum principum
ut unquam dixit verum / et omnibus / quia ex gne bona sunt sed non difficillime reperientur
multi / qui nunquam ad illum fecerunt eo fine / quo debuerunt Alia super augustinus
post primam partem auctoritatis allegate ordo addit / quamquam si distincta / quo fine fiunt
vite inveniuntur / quam iusticia debitam laudem defensionem vere mereatur / et cum augustinus /
dicit infideles / aliqua agere / bona vel laudabilia / intelligit de bonis tunc primo modo
Si tamen ad illud fiunt / si debito fine / et aliis debitis circumstantiis / reperiatur ab
infidelibus / admittendum est eos id fecisse / non sine speciali adiutorio dei / ut dicit augustinus
primo proposito / magis / vide augustinum / de libris si placet / qui plene scribit / Ad 2um
autem augustini videndum est iuxta suppositione / quam ipse met dat primo tractatu capitulo
14o / volens enim predicta verba insinuare / sic et ceteri non non gratia possumus dicimus
sed quia mactheos dicebat ad versabam / et utique agit de gratia / ut sanata natura quod viciata non
potest / possit per eum qui venit / querere et salvum facere / quod perierat / Ex quibus apparet ipsum
eum intelligere / quod primum possumus / sed non persola natura / Ad 3m admittendum / secundum expositionem
eiusdem libro 2o tractatu capitulo 22o / In potestate inquit hominis mutare voluntatem est
sed ea potestas / natura est nisi a deo detur / de quo dictum est / dedit eis potestatem filios dei fieri /
cum enim hoc sit in potestate / quodcumque volumus faciamus / ut tam in potestate quam ipsa volumus
sed preparatur voluntas a domino / eo quod non dat potestatem / Predicto videndum est ad alia
contra fortunatum / et alia contra felicem et plures ad ultimam in libro ad simplicianum / ex sententiam
predicta verba ipse met exponit libro 2o tractatu capitulo primo / Ad id quod arguitur per augustinum
secundum dicit / ut esse tam in potestate / quam velle est / admittendum non sumus in potestate nostra
male velle / sed etiam bene velle / sed dicitur / nam absque dei speciali auxilio / male velle
possumus / bene autem velle / nisi ipso adiuvante non possumus / sicut patet per augustinum
in de corrupcione et gratia / ut et per primum libri arbitrium / non nisi male velle possumus / non nobis
datum est / ut male velimus sed potius / et deo iuvante plus ac bene velle pos-
simus datum nobis est / ut eo operante bene velimus / eiusque imploremus

auxilium sine quo nec bene velle possumus / Ad illud quod inducitur pro intencione magistri / dicendum
quod bonorum operum hominis quedam pertinent ad bonitatem vite moralis / que
autem ad bonitatem vite naturalis / qua etiam bene vivunt multi homines viciosi / et modo
primi / Augustinus ar / dicit / que bona fieri ab hominibus possunt sine gracia / et per gratiam
nequaquam intelligit de bonis pertinentibus ad bonitatem vite moralis / Hoc patet
manifeste ex exemplificacione / quam adducit / videlicet quod auctoritate Augustini quam adducit / sed intelligit
de pertinentibus ad bonitatem vite naturalis / constat enim / ex exemplo quibus bene colit agrum suum
/ aut edificavit domum suam / vel bibit et manducat / ut sua dequibus corporis sustentacio
nem quae emittat / non est modo bonum / quin ymo mundum qui viciosior est / magis
melius colit agrum / et alia predicta opera exteriora perficit / sed quod ad eorum naturalem perfectionem
exigitur / Ex hoc colligitur evidenter / quod intencio magistri ubi non est contra dicta / Ad primam principalem
racionibus / cum assumitur / quod homo per naturalem implere precepta legis potest / dicendum quod implere
illa precepta dicitur / uno modo per quem dicitur quis facit illud / quod lex iubet fieri / vel ab
stinet ab eo quod lex iubet non fieri / et in isto sensu accepto / antecedens non valet / magis
potest ad faciendum / quod lex iubet / videlicet honorare parentes / vel tamen homo agit bene moraliter
utpote si non ex amore dei / seu si non propter deum / sed timore pene / aut cupiditate
humane glorie / vel comodi temporalis / seu quacumque alia inordinata intencione ho
norent parentes / Alio modo dicitur implere legem / si facit quod iubet lex / et propter id et eo
modo est faciendum et faciendo esse lex docet / hoc modo non intendit quis legem implere
vel preceptum / unde Augustinus super Epistolam ad Galatas / dicit / quod precepta legis non implet nisi ca
ritas / et homo simpliciter homo non amando deum nec ipse amicum non implet preceptum ipsum
sic autem sumpto antecedens / quod homines implent preceptum naturaliter dicitur per intelligi
uno modo naturaliter, i. per vires nature / absque auxilio dei / et hoc est falsum / Alio modo naturaliter, i. per vires
nature / adiunctis tamen speciali auxilio dei / et hoc concedo et nego consequenciam / sed quia intelligatur
indeexclusive speciali auxilio / sicut intelligi oportet / quod patet quod dicta / ad probacionem dicendum
quod dictum apostoli intelligendum et in 2o sensu non in primo / sicut exposuit pater ubi supra per glo
ssam et supra et patet Augustinus in de spiritu et litera / ait enim patet / ne moveat quod naturaliter
eos dixit / que legis sunt facere non spiritu dei non fide non gratie / hoc enim agit spiritus
gratie / ut ymaginem in qua naturaliter facti sumus / instauret in nobis vicium quippe
contra naturam est quod utique sanat gracia / et subdit / primum vicio sanato per graciam / naturaliter fiunt
que legis sunt / non quod per hec nomina negata sit gracia / sed potius per graciam reparata est natura / propterea
apostolus non agit / de gentibus que graciam non habent / sed que legem non habent
intelligens per hoc gentiles ad fidem Christi conversos / qui legem Moysi non

Sed vocis aud
om quovis

acceperant / non tamen ipso gratia dei carebant / per quam precepta implebant. Et hanc
solucionem et precedentem sumit. dat / augustinus contra julianum post dictam auctoritatem allegatam libro
4o contra secundam iuliani capitulo 3o. ideo dicuntur sine lege / quia illi ea que legis sunt faciunt / et ex gentibus
venerunt ad christianam / non ex circumcisione abrahe / cui lex data est / et propterea naturaliter
ut credent / quod natura in eis est per dei graciam correcta naturaliter / Ad confirmacionem dico / quod ut verba
illa in epistula in qua continentur fuerunt Leonis / sed pelagii / sicut clarum ex libro augustini
de gracia christi et peccato originali capitulo libro 2o et 3o / in quibus verba pelagii ex epistula quam
scripsit ad demetriadem virginem scripsisse commemorat recitatur. Idem patet ex epistula
augustini ad julianam matrem predicte demetriadis virginis / in qua etiam recitat
verba pelagii in epistula eadem contenta. Est autem ista epistule pelagii principium. Si summo in
genio parili scientia subnixus officium scribendi facile credere posse implere / non tamen tantum
quo gloria estimans accipit. Secundo dico / quod si que morales virtutes / aut
earum bone operaciones sunt in gentilibus / vel fuerunt / sicut in 2o dicendo ad
secundum articulum tactum est / illas virtutes non ex solis viribus naturalibus / sed cum speciali
dei auxilio habuerunt / sicut dictum est ad secundum articulum. Ad 2m concedo quod homo
virtutes prt agere talia opera virtuosa / sed non nisi adiutus speciali dei auxilio. Hic sententiam
dicit augustinus in de perfectione iusticie capitulo 22o / vnde articulo celesti scilicet in decima 4a
capitulo 44o / vnde articulo pelagii / concedo ergo quod ab eis in primo allatum / sicut sine posito illud
sed hoc non est contra me / quia ex ipso non sequitur / quod homo possit talia opera facere / solis viribus
sine speciali dei auxilio. Et non quod ab ante / non in addicione predicta / scilicet sine
auxilio speciali / nego quam / et ad probacionem cum dicitur / aliquin deus precepisset impossibilia
homini / Dico quod si sit sensus / quod precepisset ea / que sunt homini impossibilia cum adiutorio
dei / ideo non sequitur / quia. Et non sic quod precepisset ea / que sunt homini impossibilia sine adiu
torio dei / concedo et quod inferi / sicut hoc per augustinum super 2 per Bedam contra Juliano
dicit esse concedendum. Et ergo etiam / bene potest ulterius inferri / quod deus non precepit homini
/ ut talia opera sine auxilio suo faciat. Contraria dico esse concedendum / docente id ipsum
augustino in sermone de pluribus martiribus / vbi ait. Juste et caste vivere et caritatem
cum omnibus custodire / cum dei adiutorio / omnibus preceptum est. Vel super psalmum 118 ista
dicit / hic magister spectat minores dicere / impossibilia quod non possent impleri / ymmo impossibilia quod
non nisi per graciam tuam possent impleri / impossibilia ergo contradictionibus intelligendum et dictum
ordinem / non autem dicendo quod confirmacio / quia ipse paulo post ait liberum per consistentem
arbitrium / ut dicamus nos semper indigere dei auxilio / per quam verba ut dicit in libro 2o
dispositio id ipse ipse excludit errorem pelagii / per hoc patet / quod dicendum sit ad 3m [illegible] et cum

ad 2m

ad 3m

ccedendu qd homo possit alia bona facere / sz no sine auxilio dei. Et hoc pt argui ar²
/ qr id no pt a hominis ptate / ut eu deus puniet / nam ipse liber z contingent puniat
communiter puniat / si homo no possit bonum facere / nisi adiutus / Et qd no sit in hominis r²
ptate agere bonum / Et quo sit / pq ar̃ do infelicia / qd no faciendo bonum puniat / Re-
spondeo primo / qd pt ar̃ atu sicut pt gnalit̃ q omib / ita omib catholici cstien / qd ad omem
actu vl̃ hominis necium est adiutoriu gnalis influencie dei / z cstat qd no plus
z in ptate ratione / ut deus eam puniet 1o gnali / qd pt in eius ptate ut eam puniet
1o spali / qo puniat ad bonu agendu. Sicut go como indigent adiutor gnali i
influencie no pt infri / qd actus voluntatis non sit in ptate hois / pt ut cpmdi
genera adiutorij spalis / concedat prima qnd no v3 / Sz ad vi remane difficilis
argumenti / ita saltem fm dicta ccede v3 / qd no e in ptate hominis agere bonum sine
1o spali adiutorio / sicut sine adiutorio gnalis influe / go si alicui homini deus
no auxiliat 1o spali mo / ad bonu agendu / ipse no pt bonu agere / Et pctus talis non
bonu agendo no peccat / sicut etiam si deus no coageret ad actu actu eius / seu non
auxiliaret p influe v3 gnalem / ipse nullum actu ageret / ut no agendo in tali casu peccat
Sz primi qnis no z dandu / qr pt ut ruo / qr no omis impotencia bonu agendi excusat
a pctō hominem / si no bonu agat / qr no ista q̄ e pena pctī / sicut ut ignorantia que
z pena pctī excusat hominem a pctō / si no agat qd dz / aut agat qd no dz / nc aute
si pnte statu homo impotens z ad bonu agendum qd sequit culpam originalem
si enim ea no fuisset nullibi esset collatu auxiliu / quo bonu agere posset / sine alio
adiutorio spali / sicut potuit primus hō ante pctm / Sed aut nuc no pt / ut tale auxiliu
habet pena e pctī / Et ideo si alicui deus no auxilietur / modo isto spali / ad bonu agendu
ut propterea excusatur a pctō / dum no agit q̄ agere debet / Sz quia aut fuisset / si primo hom
aliquid pcessisset tale auxiliu cstitisset / Vnde aug9 in enchiridion z gra ca 99 / loquens
de primo g̃ / Et dono dei seu auxilio collato angelo z homini / cum facti sunt ait
si hoc adiutorium vel angelo vel primo hō ante pctm ..dsuisset / qd no tales na facta erat
ut sine diuino adiutorio posset manere / si vellet no unq̄ p sua culpa cecidisset ad
iutorium quippe dsfuisset sine q̄o manere no posset / quibus aut nunc tale deest
adiutorium vel pena pctī ea est / Vel in multis / qr ut effectus ei adiutorij z pcessionis
impotencia bonu agendi no excusat a culpa / cum sit pena pctī patebit tam
in solucio plenius / in quibusdam dicendis inferius. Et ideo pt qd respondendo
ad forma obieccionis facte / ccedenda est cclusio prima / Et neganda est se-
cunda / Sequitur alia qstio

Utrum homo in presenti statu possit ex suis viribus naturalibus absque dei auxilio speciali quodlibet peccatum actuale vitare. Sequitur quod sic aliquin non peccando peccaret quod implicat contradictionem. Probatur per augustinum 3o de libero ar- ca° 38 quis enim peccat in eo quod vitari potest non. 2o si non posset sequeretur quod non omne peccatum hominis esset voluntarium et per consequens non esset peccatum quod est contra dictum. Antecedens probatur per augustinum in de vera religione adeo peccatum voluntarium est ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. Prima consequentia patet per hoc quod si aliquod peccatum homo non possit vitare ad illud trahitur ipse coacte et non libere ac nec per consequens voluntarie. Confirmatur haec ratio tota per augustinum in de vera religione ca° 26° ait enim quamvis homo a peccatis angelis suasum dicitur ad hoc vitiis voluntate consensit. nam si quid invitus fecisset nullo peccati crimine teneretur. Ad oppositum est augustinus in de perfectione iustitie ca° 9° ne vitiate parum ad non peccandum voluntatis arbitrium nisi adiuta sanetur gratia dei per ihesum christum dominum nostrum. Et notandum quod quidam dixerunt quod homo potest absque speciali auxilio dei potest vitare omne peccatum ad hunc sensum quod homo in potestate habet se preservare ab omni peccato et nullum peccatum committere itaque volunt in sensu quod possibile sit hominem ex naturalibus suis sine speciali dei adiutorio vitare quodlibet peccatum. Alii vero dicunt sicut etiam dicit Adam questione prima distinctionis prime primi libri quod non est in potestate hominis quod aliquod peccatum committat nec potest sine speciali dei gratia et adiutorio se ab omni peccato servare immunem seu omnia peccata simul collecte vitare quodlibet tamen peccatum homo potest vitare divisim absque alio auxilio dei speciali et dicit ultra adam quod licet hoc possemus tamen non facimus nec aliquis umquam fecit sine speciali dei adiutorio.

Contra istam pono conclusiones duas. Prima quod non est possibile homini in statu presenti absque speciali adiutorio dei vitare omne peccatum. Que prima est contra opinionem probatur nemo potest absque speciali adiutorio omnes noxias temptationes vitare aut omnia que temptant resistere ergo nec homini possibile sine speciali auxilio dei omne peccatum vitare. Consequentia plana est quia omnis non resistens temptationi noxie consentiens peccat. Prima patet auctoritatibus et ubique per experientiam quam docet ipse liber est nota. Mundus enim cum eius concupiscentia monet plurimos et quibus est qui habeat in sua potestate quibus visis aut aliis sensibus tangatur quod cogitationes mentem eius intrant aut etiam quibus vitare potest inordinatos fomitis motus per quos inquinatur. Secunda vero probatur auctoritatibus probatur primo ex eo quod cum pelagius dogmatisasset victoriam temptationum in nobis esse ex libero arbitrio non ex divino adiutorio hoc tamquam erroneum et fide catholice et veritati contrarium anathematizare compulsus est sicut dicit augustinus ad paulinum nolanum episcopum et est allegatum in precedente

Nota q. f. si non

Oppositum

qdne inplacione suppositionib ze gpina qoc psum adh / quib pt ut quoruz
scribitur in epistolis uidum auct / et ipsam pelagii assertoz tene debetis / q semper
tenuit katholica eccia / Unde eciam ubi inquit illa ad propositum facit / Subdit in
eccia ut fateat q contra temptaciones concupiscenciasq illicitas quamuis
z illic habeatq pprium voluntat / no tamen ex ista sed ex dei adiutorio mereri pue
nire victoriam / Ex quo forte dices nunquid quoniam glo / q aliud e vincere temptacionem
/ aliud resistere temptacioni / Sibi enim qui no consentit temptacioni / resistit ei / vincit
aut iste tamen qui per ipsam superat / ut adeptam ad quod procedendo inclinabat temp
tacio / iste aut est / qui ex sua victoria meretur vitam eternam / ad quam enim amis
sionem / temptacio inclinabat / Ergo sequitur q no omnis / qui resistit temptacioni /
vincit eam sed tamen iste / qui resistit victorie / quamuis igitur nemo virtute ppa
possit vincere temptaciones / sicut verba allegata testantur / quin tamen possit resiste
non concluditur / Sed glo no z dicite primi / qui pelagii dampnis errorem pdictam
veritatem katholicam sine ambagibus asserenda esse docuerunt / prout manife
ste ex verbis Innocencii pape respondentis patribus / q interfuerant concilio Kartagin
/ ubi errores pelagii / dampnati sunt / ut vere enim quamdam ad istud articulum contra pe
lagium et cele / ait / ne scientes q nisi magnis fratribus / nos gram dei implora
ta respondeat / nequaquam terrenis labiis et in mundi corporibus / vincere tenemur errores /
cum pacis nos adiustendum ... li ar / solum dei solum pl facere auxilium / et
instrumque est / ut quo auxiliante vincimus / eo no adiuuante vincamur
Ecce hic adiudant predicti glozatores / q katholici patres in verbis predictis / eum intellexe
runt de temptacione sub victoria / qui temptacioni resistit ut vinci illa / sicut ut
alia mali alia temptacione fornicacione superato / quibus no cedat inducit sicut cum quis
abstinet / a fornicacione / humane laudis / maioris cupidine / nequaquam dicitur vincere
temptacionem fornicacionis / sed duabus temptacionibus pulsato / ut utraque sit a quo vincitur
/ et una temptacio aliquando vincit / Idem Innocencius respondens patribus mileuitani
concilii q pe et cele / ibidem eciam dampnatos per mysterium / negantibus gratiam auxilium dei
requirit ... sibi posse sufficere / nec gratiam ... divinam / qua privatus
necesse est ut diaboli laqueis irretitus occumbat / Et paulo post / Quippe nec
alias diaboli machinas / nisi eodem possumus adiuvante vitare / Adiuvant eciam hunc
q sine gratia no pt homo vincere diaboli temptamenta / Sicut nec z cum illa ...
... no pt ergo posse resistere / Concilium mileuitanum / ca / et pacto patres prefatum
dampnantes errorem voluerunt ipsum dampnare / Sicut enim ... q loquebatur

pcla et in quo cognoscebant eum errare / Sed talibus sufficiat est / Sed victoria temptacionum
per resistenciam capitur / sicut patet per augustinum libro primo de gracia christi et peccato originali capitulo 2o
vbi contra pelagium loquens / inuehit in libro ad virginem sacram / cum dicit diuinam mea-
mur graciam / et facilius nequeam spiritum / scilicet per spiritus auxilio resistamus / sicut quod per se fecerit fa-
ciat / capitulo 8o verum interposuit .i. facilius / an vero non credat ille sufficiat / ut nequeam spiritum / scilicet
spiritus auxilio resistamus / Sed quamdiu continentum hoc addito fecerit / cuius non in-
telligat / voluntas vincere tantas ne vincere / quas extollendo perputat / ut et
sine auxilio spiritus sancti / et si minus facile tamen aliquo modo nequeam spiritum resistatur
Et in musica capitulo 20 / Sed vbi pelagius ... / ... inquit vbi sit ... manifestum
ita eum velle nos adiuuari gracia spiritus sancti / non quod sine ipso et per se solum non
possibiliter non possumus resistere temptacioni / sed ut facilius resistamus / Ex hiis
verbis patet / quod pelagius de resistencia loquebatur / quod autem ipse erraret in hoc / quod
dicebat hominem / sine adiutorio spiritus sancti posse licet non faciliter / non tamen ne-
quaquam aliquo modo resistere / ex eo quod augustinus post pelagium verba ut dictata / et quedam alia capitulo
hoc eius / sed post plura / articulo confirmat / Statim addit / augustinus capitulo 24o / Tolle facilius
et non solum plenus sensus / etiam sanus et sensus / Ex quo patet quod apposito istius verbi facilius
dicit sensum non sanum / quod certe non notauit / augustinus cum ait / Sed quamdiu continentum
hoc addito fecerit / et propterea quod capitulo 3o ait / Et iuxta hec omnia / ne si in ... mag-
nam profunditate ... erraui infirmitas / et ... huic accedat error
vel fallacia vel curiositas / sed necdum quod sensit sed ostendo / quod comprobaui / Sensit ergo
de prauatione ... valuerunt ostendendum esse nobis / ut faciliter non diffi-
cile possit temptacioni resistere / sine adiutorio dei / cum sunt et sine ambagibus ostende-
re debuerunt / quod ad temptaciones concupiscencias et voluntates diuinitatis / quamuis et
illic vocamus propriam voluntatem / non tamen expulsa / sed quod dei adiutorio meam
conuincere victoriam / Propterea homo habens graciam et resistens temptacioni / resistit
meritorie / et vincit temptaciones / Resistit temptacioni potest etiam sine gracia et quolibet
alio speciali adiutorio resistere / ut dicit ... / Ergo gracia non prestat temptacionem ad resiste-
ndum vel vincendum temptacionem / licet faciat suam resistenciam esse deo acceptam
ad premium condignum / Et exemplum sicut si rex militem aliquem resistentem et fortiter
pugnantem cerca innumerum in veste seu toga regis premiare vellet / aliquo
premio / quo tamen nollet eum premiare / si sine toga regis cum pugnasset
et pro resistisset / tamen vestis illa nequaquam iuuisset ad pugnandum / quamuis
sine pugna eius non esset apud regem meritoria / Sed in sexto capitulo dicit templum
dei inuitari a deo / et plus tota doctrina sanctorum vult / quod homo propter suam

infirmitatem et impotentia indigeat adiutorio diuino in temptacionibus / quarto
Dicet pro dictis / quod indigeat tamen ut facilius possit resistere / non aut simpliciter
ut possit / qui tunc cadit in errorem pelagii pridem condempnata / preterea resistendo
qua hereticus uel scismaticus quis aut catheceumenus resistit temptacioni alicui propter
deum / non tamen vincit uictoria vite eterne Si ergo talis per resistit absque adiutorio dei
speciali / eo pro resistere sit aliquod bonum / licet non meritorium / sequitur quod in voluntate hominis
sit bonum aliquod sine adiutorio et gubernatione dei / contra quod plenius demonstrandum est
in questione Et ad 2am probationem / sed quemnis absque speciali dei auxilio / contra temptacionem
qua temptatus resistere / Et 2o per Si absque dei auxilio possit homo resistere temptacionibus
non essemus rogando deum et implorando auxilium / ut possemus resistere illis / propter in vocem
3a secunda ad probandum primam conclusionem / primi / articuli / que predictis Ex quibus patet esse sine
contra tentationem non est orare / sicut et caput ecclesie Christus orare docuit / et
ait in oratione dominica / ne nos inducas in temptacionem / ne nos in temptacione
deserere permittas / super expositione Augustini in epistola eius et aliorum doctorum contra Adrianum
papam et pelagium condempnata / Et non sequitur ex hiis quod non sit orandum
pro tali auxilio / quia quamuis et sine isto possimus resistere / notandum tamen bene et facilius
sed ergo melius et facilius resistere possimus / orando et cum auxilio nullatenus facere
per / primo quia cooperare conducit consilio / et augustinus dicentibus / quod sequitur nos non debere
oracionem quia aperte dat illam suam dampnatam / et reprobatam / quam prouebat pe-
lagius addo quod facilius necesse spiritum et Contra hanc racionem adiectum propositum facit / Augustinus contra
pelagium 2o libro de baptismo paruulorum ad marcellinum circa principium / sic dicens Sunt enim quidam
ita presumentes de libero humane voluntatis arbitrio / ut ad non peccandum / non sit su-
uando nos diuinitus oportere consilium / in proprio nec in ingresso / libero voluntatis ar-
bitrio / et mox contra eos Audisti inquit quibus dicitur ut orare dicamus / ne intremus
in temptacionem / hoc est ne vincamur / uel contra fallit / et preparat negligentes / uel contra
premit atque vrget infirmos / et tunc dicit illud allatum est preciosum et grande reli-
gioni qua sumus imbuti / et aduersum quam deum colimus pietati / Secundo principaliter 2o Lib. 2 9o
principalis quod est fundatum in tacto / dicitur / quod et continue dat eciam quantum ad dicto
sunt non committendis peccatis / dicitur Et Vna nos hodie domine saluos sine uite / ut in
hac die ad nullum declinemus peccatum / eciam plus peccandi / plures plurieus oraciones
aliqua continue ad deum orat Sicut apostolus 2a ad Corinthios 13o ultimo Oramus inquit deum
ut nichil mali faciamus Ex quo vero sic conduxit Augustinus in proxime allegata
epistola ad marcellinum / fatetur quod ad non peccandum / et ad non malefaciendum / quantum

esse dubitem arbitrium voluntatis / tunc eius potestas non sufficit / nisi adiungatur i-
firmitas / Scriptura etiam / ... clarissima testificatio contra me infirmitatis / et necessitatis
divini adiutorii / Multis autem locis sacre scripture potest perducta questio probari / sed paucas com-
memorans sufficiat / ait enim psalmista Nisi custodierit dominus civitatem / frustra vigilat qui custodit eam
Et propterea ipse orabat dicens Non det in commotionem nec dimittat david in commotionem pedem tuum
neque dormitet qui custodit te Item sapiens Sapientie 8o / ut scivi quoniam aliter
non possum esse continens / nisi deus det / et hoc ipsum erat sapientia / scire cuius esset
hoc donum Adii dominum et deprecatus sum illum et dixi / et sequitur in 9o capitulo sua / Da michi sedium
tuarum assistricem sapientiam Et infra dicit Scit enim omnia illa / et intelligit
et deducet me in operibus meis sobrie et custodiet me in sua potentia / ecce fatetur
se non posse continere nisi deus det / et propterea orat sibi dari sapientiam dei increatam
/ que deducat eum sobrie / et sua potenti virtute custodiet ab impatientia / et consimilia
aliis ex pluribus / Alie plures possent adduci / sed iste sufficiant / Tercia conclusio / non quodlibet
9o 2 peccatum sunt potest homo de lege in presenti statu aut potuit propria virtute sine speciali
auxilio dei vitare / probatur primo quia aliquis peccat non diligendo deum propter se ultimate
et diligendo creaturam non propter deum finaliter / sed aliquod sunt peccatum homo non potest
sine speciali dei auxilio vitare / patet ex dictis / et consequentia / quia tale peccatum non potest vitari nisi
deus diligatur propter se / sed sic diligere nemo in presenti statu potest sine speciali auxilio eius
/ ut probatum est in precedenti conclusione / prima vero premissa constat Secundo sicut quodlibet sunt peccatum
homo sine speciali auxilio potest vel potuit vitare / non credens sibi predicatam fidem
Christi / potest sine alio adiutorio credere / quia sibi proponitur credenda / patet quia quilibet talis
non credit / utique peccat / Illa qui non crediderit condempnabitur Marci ultimo / et Iohannis 16
ait Salvator / Cum ille venerit arguet mundum de peccato / de iusticia de iudicio / de
peccato / quia non crediderunt in me Augustinus ... in epistola / ad Vitalem ... Neque
enim deus est iniquus / malis ... eum facere / qui non recedit in Christum / aut qui
fidem deserit Christi Sed quod est erroneum testante Augustino / se in eo aliquando
errasse / et propterea ipsum retractasse / in de predestinatione sanctorum / capitulo primo / ubi sic ait
Neque enim putabam fidem dei gratia preveniri / ut per illam nobis daretur
/ quod utiliter posceremus / nisi credere non possemus / si non precederet preconium veritatis
/ ut etiam predicato nobis evangelio consentiremus / nostrum esse proprium / et nobis ex
nobis esse arbitrabar / quod meum errorem non nulla opuscula mea satis indi-
cant / ante episcopatum meum scripta Et deinde commemorat se hoc in libro suarum retractationum

renovasse / Preterea qz fides int dei dona ab aplo enumat / et est / sicut patz in p° libro cao 23° Retractationum exrasse / ubi enim enūtata sunt vba eius / dicit fuisse con-
victum eius testimonio / quibus eum te distinit / quid habes / qd no accepisti / qd' tesno-
nt multu pg subdit / no sunt eps fidelium dice theo fidem / quam no accepi / Tercio
ad q̃o3 sic / s̃ qlibz potius ee / i quatucūqz z quātacunqz noxia tēptatōne / quibus
teptatur / ipē p̄t ppa virtute sine alio auxilio spali dei / teptatiom resistere / patz
quā / quilibz / no ipsius temptacionibg talibg p̄rat / q3 quibus katholice dat no
p̄t / sicut patz ex dictis / ad pbanda p̄ma 9clusione / z ex multis testimoniis
sacre scripture / sicut 2 i° / impulsus eu9sus sum ut caderem z dns suscepit me forti-
tudo mea z laus mea dns / 21° / ut te eripiar a temptacōe in te glo. i. pte / Aplus
magnus teptatibg memorans / quibg tamen sancti no pūt diuelli a caritate
xpi ad Ro 8uo / ait In his omnibg superamus ꝑ eū / qui dilexit nos / z lra augg
lt p eum ~~qui dilexit~~ qui dilexit nos / qd' plura adducam / cum cuilibz xeano
deat sufficere / qz tota dei ecclia a xpo capite instructa orat / ne intret in teptacōz
i ne in temptacōe 9sentiat / omnes qz sancti dei / d' supacōne teptacionu deo tales
auxii gras reddiderunt / ut no / q̃ totum tamquā erroneum dapnat / ꝓfitens simpliciter
qd contra temptationes illecebras qz concupiscencias diuinitg / quadius z ille ha
beamg z ꝓpiam volūtatem / no tamen ex ista / s3 ex dei adiutorio nram pueni-
mus victoriam / ut supra allegatum est / p qua quidē 9fessione cunt' pie intendentibg / q ne dū magnas teptaciones / s3 ut puas 9cupias diuinitg possimg
virtute ppa superare / Z a 9o / nullg iustg seu quis spiritualem gratiam 9summatam / 3 9o
p̄t sine auxilio alio spali / vitare ome pctm / pbat' / nemo enim ex quibg meg'
p̄t sine auxilio dei spali aliquam noxiam temptacōem vitare / aut omni noxie
teptacioni resistere / 9sequens talis p̄t sine dei auxilio spali vitare ome pctm / p̄ma
pbacionis clara est / z eam fatentur ꝓphetice z aplice vocis / Z a enim patz
ex aliis sanctis viris no cessz opg orare / qd' eos orare docuit xpus / s3 ne nos
inducas in temptacionem / qd' qui dixit ait / augg in ypognostico iusticie a baiu-
lis om̄ vinos / z eo om̄ anathema esse non dubito / Item si h° no essz
verum / cur sctus dauid / tanta instancia exorabat / adiutor meus esto / ne
derelinquas me / ut despicias me deus salutaris meus / z alii sancti / ac eum teo
instorum cottidie / peccatum addentes supplices preces fundit / quā patz / p' i° augg'
9 pelagium d' natura z gra 18° cao / quid fuilg z fang quā orare / qd'
in ptate habes / Et p determinacionem kathas 9cilii / aliasqz ꝓbaciones

ad solem quam scitas in questione precedenti / Item in libro de ecclesiasticis dogmatibus capitulo 21o / scri
ut non labamur a bono nec / vel nostri / solliciti meritis necesse est / et celestis patris adiuto
riis / ut labamur peccatis nostris et ignorantie / Contra 9o probatur auctoritate augustini in de natura
et gratia capitulo 26o / dicentis / Oculus noster non solum sanat sic nos medicus / ut postea iam
non sint / sed ut deinceps recte ambulare possimus / quod quidem etiam sani non nisi isto adiu
uante possimus / / Conclusio 9o / non quilibet peccatum homo existens in gratia potest sine speciali auxilio
dei speciali vitare / probatur quia non quaslibet temptationes potest sine speciali auxilio superare / ergo
antecedens patet / quia si quilibet in nulla quantacumque temptatione positi viri iusti deberent
auxilium implorare / neque de aliqua victoria deberent se magis quam prius deo ob
ligatos cognoscere / et tamquam de novo munere illi gratias agere / quam patet ex dictis
supra / scitas quintus / quantum ad primam partem probatur ex eo / quod ut preallegatum est
de pape Innocentii ad Karthaginense concilium / necesse est / ut quo adiuvante vincimus
/ eo non adiuvante vincamur / ac per hoc / et per consequens / victorias iustorum de peccatis
in supervenientibus temptationibus / hinc eius auxilium implorare / sicut faciebat David dicens
domine / Adiutor meus esto / ne derelinquas me / neque despicias me / deus salutaris meus
Sic sicut dico esse credit pia consuetudo ubique ecclesie / nec estimo hoc ab aliquo vere catholico
esse negandum / Quantum etiam ad secundam partem / quilibet ut puto confitebitur / quibus esse
fiendum / qui de eius victorium de magne temptationis periculo liberatus / non reputet se
in eo dei magnum beneficium recepisse / et eo amplius ad agendum gratias obligatum / et ei
tamquam pro novo munere gratias et pectorum confessionibus et laudibus ex solvat
Unde beatus Job in Apocalypsi / dicit quod seniores per quos utique sancti viri signi ficantur adora
bant viventem in secula seculorum / mittentes coronas suas ante thronum / que verba
exponens Gregorius 22o moralium ait / Coronas suas ante thronum mittere / est ita
non per victorias / non sibi sed auctori tribuere / ut ad istum referant gloriam laudis
a quo se sciunt vires accepisse certaminis / Non si quilibet peccatum homo existens in
gratia potest sine speciali dei auxilio vitare / tunc vel non ad singulos actus / gratia dei
adiutorium datur / vel ad aliquod frustra et importune datur / prima pars quibus / fuit unus
error dampnatorum pelagii / / ut patuit in questione precedenti / secunda vero pars plasphema
est / et quam satis nota est / et si dicatur quoddam superfluum / contra pro adiutorium facilius
resistere temptationi / id appropinquat ad illam dampnatam opinionem pelagii / ut facilius
possint implere per gratiam et cetera ut supra est dictum / Ex istis satis patet
/ quod etiam viri iusti / et in gratia existentes / ut temptationibus fortiter resistant / et in
peccatum non cadant / indigent adiutorio speciali dei auxilio / et sine isto non possunt

psiste ut caderet in peccatum / et quamvis fortes / contra ipsas temptaciones consistunt / et humili
valde consessione ducat non ex propria / virtute sustinet dominus / qui adiutor et protector meus
et et tutum nos eodem / dns deus virtus salutis mee / obumbrasti super caput meum in die belli
Unde etiam alibi ait / Salus impiorum a domino et adiutor eorum etc. / Multa possent
adduci testimonia sanctorum scripturarum / sed ista sufficiant. Contra predicta potest argui partim
ratione et partim per / tenendo contra hoc / per libertatem arbitrii / habita notitia legis / qua cognoscit
nostri quid agendum et quid vitandum / potest quodlibet peccatum vitare Et quamvis multa circa
hoc celestinus / ponit prima libro augustini de perfectione iusticie / ubi singula respondit et sol
vit / omnia tamen in paucis rationibus sustentantur. Et ideo sufficit hoc vitare quorum
solutionibus cetera simul solvantur / Arguit primo / peccatum aut est voluntatis aut an²
necessitatis Si necessitatis non est peccatum Si voluntatis tunc vitari potest Secundo homo debet esse
sine peccato / potest esse pro certo / quia nichil aliud debet homo quam quod potest Tertio preceptum
est homini esse sine peccato / ergo potest esse sine peccato Non enim omnino preciperet quod omnino
fieri non posset Quarto nemo est tam demens hominum tam eum qui prohibentur posse vitare
/ quam omnia que iubentur posse implere / sed possibile est homini esse sine peccato / per ista
que non presumit: nisi non faciat / que prohibentur / aut non faciat que iubentur Quinto si homo
potest esse sine peccato / querendum est utrum sit hic culpa / an potest eius vel alterius / si non alterius
constat / ut etiam eius Unde enim est culpa / si non est / quod esse non potest Sexto omne peccatum
deus imputat homini / quod non est peccatum quicquid non imputatur / tunc peccatum / sed omne peccatum potest
hoc vitare / aliquid deus imputaret sibi iniuste Septimo nam hominis bona est
hic negabimus ut ostendit manicheus audebit / ergo possibile est eam carere
malo / et per consequens peccato / Augustinus etiam ait / contra quedam auctoritates / exhortantur
homines ad perfectionem / prima ad philipenses capitulo tertio. Estote perfecti sicut pater vester celestis per
fectus est / et multe alie consimiles in scriptura / non autem perfectus est qui non
est sine peccato / neque ad impossibile fit exhortacio / Item quicumque est sine macula
utique est sine peccato / quia omni peccato anima maculatur / multi autem sunt sine macula
Unde de talibus ait dominus Beati immaculati in via Et item dauid In macula tus et
observabo me ab iniquitate mea / Apostolus etiam ad ephesios primo Elegit nos inquit
ante mundi constitutionem / ut essemus sancti et immaculati Et plures similes auctoritates
possunt adduci / sicut patet de dictis celestini recitatis in libro de perfectione iusticie
Sed ista adducit pelagius et recitat augustinus in dicta et gratia / etiam auctoritas aliorum
catholicorum doctorum / quarum una est hylarii / dicentis non nisi spiritu perfecto
et in mortalitate mutati / quod solis mundis corde dispositum est / et quod in deo est

imortale diceremus / Alia est secundum Bernardum super illud beati mundo corde quoniam ipsi deum videbunt
quos inquit reatus non arguit conscientia / ulla peccati / Et addit mundo mundo corde conspirant
templum dei / non potest esse pollutum / Secundum reatus liberi arbitrii concidit deus / ut vir
ad virtutes / vel ad vicia voluntate trahant / alioquin ubi necessitas / nec corona est / Alia est
augustini 20 de libero arbitrio capitulo 28 / Omnibus enim peccat in eo / quod nullo modo cavere potest / peccata autem eo
quod cavere potest / quibusdam predictorum potest patere argumentum contra dictam primam / Et quibusdam contra
Et omnia predicta acta sunt solum contra duas alias questiones / contra quas tamen si quis posset
argui / quia secundum spiritualem gratiam a deo inmoliet et superflue hominibus daretur non est dem
ipsa dicta / cum gratia hominibus dei non datur nisi propter hoc / ut per eam homo possit agere / quod agenda
sunt / et vitare quod vitanda sunt / Sed si predicta adveniunt / tunc homo possit propriam
absque alio adiutorio dei secundum / Ad primum quod dicitur est / inde sententiam augustini in de spiritu et littera
capitulo 20 / quod peccatum est voluntatis / Et etiam quod peccatum vitari potest / sed non secundum hoc vitari
potest absque auxilio dei / cum auxilio vero dei utique potest homo vitare peccatum / Unde
augustinus ibidem videmus inquit peccatum vitare posse / si natura viciata sanetur gratia dei per
Jhesum Christum dominum nostrum / Sanitatem enim sanata non est / in quo propter quod faciendum est / aut caritate non
videt / aut infirmitate non implet / Et in libro de baptismo parvulorum ad marcellinum libro 2
capitulo primo / Si autem inquit queratur utrum homo sine peccato possit esse in hac vita
concedo posse per dei gratiam / Et liberum arbitrium / Et in serca potest inquit homo si velt
esse sine peccato / adiutus a deo / Potest etiam dici ad vitium secundum / quod peccatum est voluntatis / unde
quod homo ex se sine divino adiutorio non potest vitare peccatum / Sed unde est enim non
adiutum peccat / Et hac intentione locutus propheta clamabat ad deum de necessitatibus
meis exue me / Ad secundum eodem modo dicitur / quod homo utique debet et potest esse sine peccato / sed
cum adiutorio divino / aliter non / Et sicut augustinus in de spiritu et littera capitulo 6 exemplo pul
chre declarat dicens / Cum videmus claudum sanandi utique dicimus / debet
homo iste sine claudicatione / Et si debet potest / non tamen cum vellet quod potest / sed cum fuit
adhibita curatione sanatus / Et medicina adiuvit voluntatem / Hoc fit in interiore
homine quod ad peccatum attinet / tamquam cuius claudicat / per eius gratiam qui non venit
vocare iustos sed peccatores / quia non opus sanis est medicus / sed male habentibus / Ad 3m
eodem modo dicitur est / quod homo potest esse sine peccato / sed non sine adiutorio dei / cui etiam non
praecipit ut sine adiutorio potest per peccato / ut sine adiutorio bene vivat / ut dictum est
in precedenti questione / potest ergo homo esse sine peccato / sed cum adiutorio dei / Sed subdit / augustinus
capitulo primo / consultissime praecipi homini / ut rectis passibus ambulet / ut cum se non
posse perspexerit / sed ex se medicinam requirat / quod in interiore homine / ad sanandum

pcti claudi9 z gra dei p ihm xpm dnm nrm / Ad qrtm dcm est / qp vtq vite
z qsrtei omia q iubet impleat / et alq pfebent vitā hoiem posse / sz tm adiutorio
diuine gracie / z no alt sub qsfibz qnlioz et auctoibz patrib edocem / ut in tlat
et pcet qone patz / et ut ht augg pecitanomb auctte qfirmat / Ad iu arm rndendo
celestino vbi supra cao 12° / pmittit enī omem issone diuina in ista vita q nar
q̄mei issoe / q dcm est Diliges dnm deu tuu et / z omem pfectione in via
qphendi qua dcm z no qmpisstib / et eclusis pscriptura declarans subdit / sz ut quis
q pt esse qmenb / qd ptin a d̄uo qmpiste / nisi deus det et caritas diffusa est
i cordibz nris / no pnobisipos / sz p spm scm qui dat9 est nobis / Ad qrtm dcm
qp hoiem no posse et sine pcto / no e culpa / sz z pena / qua lz ex culpa pmi
parentis / qui plus ar et amplius gracie qd acceptat / equale eciā qmlibz alius
acceptssit / sz ipe no pcasset / potat et sine pcto / et qp pena z pena i9 culpe / in qua
no potuīt ie hoīs expso sub pctat / sz aplm / et io augustinus vbi supra cao 1°
ad idem rndens ait / Sudemg ideo hoīs esse culpam / qp no est sine pcto / qp
sola hoīs voluntate factu est / ut ad idem iustitiam peuenire tur / qua sola hoīs
voluntas supare no posset Et anteca cao 10 / dicit / qp arbitrij libertate fctm
e / qp esset homo cu pcto / sz iam penalis viciositas subsecuta / ex pcto fecit
necessitatem / vn addem fides clamat De necessitatibz meis erue me Et
paulo p9 subdit / qp ista libtas no pssit si bona pmansisset / voluntas / qp no
pcauit serua est pcante pctm / vnde dicit et dira necessitas / Ad sm rndendu
z ut supra / Ad qrtm credendu est qp nā humana pcare malo / et ideo sz qut
supra cao 11° dicit augg addem clama9 libera nos a malo / qd no pfici qua dm
corp9 qd corrupit aggruat aiam / Ad auctts canonis dcm / qp homo pt esse p
fectus et sn pcto / et sine macula / sz p gcam dei / qd manifeste eciā innuit auc
toritas allegata apli Elegit nob ut essem9 sancti et imaculati / hoc eni de elec
tione pdestinacionis / ej9 effectus z sanctitas z puritas mea / Ad auctt hylarij
vndz augg in dna et gra cao 62° / et hic qp no z qtra suaz popitam vicipe n
aliud q homidem posse esse mundo corde testatur / qd creditur sz gra dei p
ihm xpm dnm nrm Et eod° insllida z auctoritas Johanni pma / hod mi prout
in eod cao 66 dozz augg / Ad alia auctq 2eu augg ibidz dcm / qp ipa ac e gra
dicta / qp loqm de natura qualis pmitq fuit qdita / i qua nulla tunc pcandi ne
cessitas fuit / sz ut subdit / qp ex viuij nec no qdicione ne sit pcandi necessitas
audiat hoi / atq ut ead vnitas no pt d ipat deo dice De necessitatibz meis educ me

Ad augi auct videbitur / tamen solue sm pu / Ad id qd dr circa qob / zam et etiam
dam / no sequi / q grã in vtilit et supflue detur / sicut infirmus aliq vt supflue vt
i vtilit sa na / spiib etiam sanus sine adiutorio baculis / vnde no possit / vt sequi eo
q institubus q[ui]b sit pressus in infinitum / qm licet adiuua q ultra habitu gre
no e nimis / no e aliqd spirituale donum cãtu maiõ / sz queda dei spalis assistentia
sed deus / ipe sat et gratis iuuabit ad bn agendu et volendu / et no peccandu
sed no ~~pmittendu~~ pmittendu ultra virtutem ab ipo nobis pstita temptari / sed
faciendo nos fortes / et rete q temptator pugnac / siue alio sibi noto / nobis ignoto

Ad roes ante oppositum

/ Ad pm principale nego maiore / vt vz pbatio / qm no sequitur peccatum pt cauieri et
pt cauieri absque spali dei auxilio / Augus vo in vbis illis intelligit peccatum
posse cauieri / deo adiuuante ut caueatur / Ad 2m nego maiore / vt vz pbatio / quando
dico q homo pt vitare peccatum / sicut pfundando sumit pbatio / sz dico q n
pt absque spali dei auxilio / pt autem ipo / et io no nccie sunt loquendo / sz valde
peccat / sz ut intus gdiamur pono q alicui homi ultra nalia bona ipius
et gnale influentia dei nullum adiutorium a deo cferatur / ad bn agendum peccatum ad
no peccandum / vnde iste potest preceptum imple et no ppe temptatoi insurgenti re
sistere / cui nemo cseruet temptacioni / et iusgdie preceptum. Si dicat pmo contrade
a sua supius posita. Si 2m tunc no libere sz dimitte iusgdie preceptum / et temptacio
cseruet / et pgnis no peccabit / cum omne peccatum sit voluntarium ut p3 arguebatur
/ Sed in ista dicta Augni supius in rationem ad 2m allegata / et alia plura
ibidem / et alibi contra pelagianos in pluribus locis / ac etiam in primo tractatorum
q iste vtique sit cstitutus dimitte iusgdie preceptum et in temptacione succumbet
vt tamen talis necessitas tantum sit pena illius culpe / in qua peccauimus omnes / et
eius vi sumus / a peccato excusat / sicut etiam dicebatur in solucione 2i arguti
principalis cõmunis precedentis / vel aliter sz augustinum pro tractatorum cao vno / dicam q
peccatum dr voluntarium / vel in ope vel in origine / Ibi 200 aliter peccata q essent
ad voluntaria / ppter quem homo voluntarie peccauit / cuius peccatum alicuit in
penalis iq cõtinua inimicum et origo sunt // Si dicatur q pt esse voluntarium no sequitur
adrõne peccati / sed ultra hoc requiritur / q pt voluntariu / q vitari posset sm q
pbatur de diffinicione peccati / q augus ponit in lib de duabus animabus / q peccatum e vols
retinendi vel cõsequendi qd iusticia vetat et vñ liberum e abstinere / Sed dicendum sm eundem
plus retractationem cao vno / q ibi diffinitur peccatum / q tantum peccatum est / et no q etiam
pena peccati est / et de tali etiam peccato / sz q no est pena peccati / ppe id cao 13o sit
intelligendum esse dictum suum de vera religione in q allegatum / tunc

aut talia sunt pena peccati et peccatum primi hominis in nobis peccato omnibus peccantibus / Adeo
firmaciter admonuit et specia vera vera sunt / sed non puniant compositum / quia in primo homine ante peccatum in
peccatum si fuisset nobis talibus / tamen non fuisset pena peccati utique illud corrupisset a peccato / in
nobis vero non corrupit / et pena et de peccato provenientibus / ut superius dictum est etc.

Utrum primus homo ante peccatum per liberum arbitrium et vires suas naturales possit stare
potuit et proficere in bonis moralibus / Primo notandum quod homo in quo fuit in
puris naturalibus quod est sicut secundum quod aliqui putant / quia creatus et in gratia gratum faciente / quia quod non perdidit
fuit in naturalibus a penabiliter vulneratus / ut elicitur ex glossa doctorum super parabola
Samaritani / de eo qui cecidit in latrones Luce x capitulo / ubi dicit quod dum Adam cecidit
fuit gratuitis spoliatus / ergo fuit prius gratia dotatus / Secundo Adam non potuit sine gratia et speciali
dei adiutorio temptationibus resistere / ut patet vitae / et non stare / quia alias potuisset
implesse preceptum sine gratia / et de hoste victoriam obtinere / et per consequens mereri coro-
nam glorie / quod est falsum / Tertio Adam non potuit ex puris naturalibus bonum moraliter agere 2o
et non potuit moraliter proficere excepto sine auxilio vel dono dei speciali / quia ad omne 3o
bonum moraliter agere voluntatis requiritur dictamen quo indicatur quod deus est super omnia dili-
gendus / sed in ex puris naturalibus hoc non potest / probatio / quia non potest esse aliquis actus bonus circa
actum non referatur actu vel habitu in deum / tamquam in ultimum finem summe diligendum /
Sed hoc ex toto fuit error pelagii dampnatus in concilio / qui posuit concludit virtutem cum donum
dei est / et sine quod agere debeamus / et diligere ut faciamus / Confirmatur ex auctoritate / Augustini
dicentis / Egebat homo utique gratia / non ut liberaret voluntatem suam / quia peccato suo non
fuit / sed ut pararet ad volendum efficaciter bonum / quod per se non potuit / et ex hoc patet propositum
Contra conclusionem / quo ad statum patet per Ieronymum in dyalogo 2o / Et quo ad proficere / patet auctoritate Opp[m]
scripture Ecclesiastici xv o / dicentis / Deus ab initio constituit hominem / et reliquit illum
in manu consilii sui / adiecit mandata sua et precepta etc. Quid est aut ut dicit / Augustinus
(yyponosticon)
ypponosticon in sermone 3o / reliquit illud in manu consilii sui / nisi dimisit in potestate liberi arbitrii sui / Sed
mandatum possibiliter intelligitur / sed non dicitur reliquit in potestate sui arbitrii / ad faciendum
scilicet dei mandata / nisi ex se absque auxilio dei speciali sufficiens fuisset ad illa ser-
vando / et per consequens ad agendum opera vera moraliter et virtuosa / Hic tria sunt videnda
primo / utrum primus homo fuit in puris naturalibus creatus vel in gratuitis / Secundo supposito
quod in gratuitis / utrum ex acceptis naturalibus sufficeret stando conditionibus peccatum vitare / Tertio
utrum ex acceptis naturalibus insuper conditione potuit in bono moraliter proficere / Quantum
ad primum sunt oppiniones / Una quarum est Thome qui credit ab initio primum parentem summe
fuisse / quod fuit creatus in gratia [illegible] gratum faciente / et in quo modo est oppinio / est ex parte
dei perfecta liberalitas / et ex parte

hominis suffi^b ydoneitas / Alii aut tenent / primo / priorum quidem dicunt / quod ante
lapsum graciam recepit / alii / quod numquam ante lapsum habuerit graciam / Ista etiam ple
nius dicta sunt supra / q. 3a de angelis / Tamen quantum ad hoc notat Allexander
2o sui scripti di. 21 / quod gracia uno triplicit / primo generaliter / prout comprehendit omnia que est ad
ditum naturalibus / que sunt de generali dei constitucione / sicut gracia / dicitur homini ingenium
/ eloquenciam bonam / et huius dicitur / 2o dicitur gracia donum / quod est super additum libero arbitrio
faciens / et disponens ad rectitudinem illius / ut sunt virtutes naturales / mititas pie
tas et huiusmodi / 3o dicitur gracia virtutes supernaturales / addita libero arbitrio / ipsum in deum ele
vans / et deo gratificans / faciens hominem dei formem / Tunc 3a videlicet
species prius dicto / secundus sit in utraque natura / variis graciis dotata / dissimiliter tamen
sine gratificante gracia / prima pars 3 argumentis dicitur / Nam quamvis primus homo in illo
sue condicionis statu virtutes aliquas habuerit / nullatenus ambigendum putamus
affectus bonos / et sic inspirata ordinatos / ut illius / a sua prima origine in spiritibus
per quos ad bonitatem et inspirata excequendam / mali contrahebatur appetitu / et in
spiritibus quidem affectibus bonis / naturales virtutes constitisse / quibus a principio natura hominis
formata est / Ideo ille / 2a pars patet ex ipso pater Augustinus in Dictor / et gracia / ubi dicit
Saluberrime confitemur / quod rectissime credimus deum rerum omnium conditorem qui
creavit omnia bona valde / et mala ex bonis exhortatur / prestinit et sciuit ma
gis ad omnipotentissimam sui bonitatem pertinere / etiam de malis bene facere / quam ma
la esse non sinere / sicut ordinasse hominum et angelorum vitam / ut in ea prius ostenderet
quod posset eorum liberum arbitrium / Deinde quid posset sue gracie beneficium / iustiicieque
iudicium / ex quo clare trahitur / quod tam homines quam angeli sunt prius in primis na
turalibus conditi / antequam eis gracie beneficium conferretur / Huic opinioni consentit Allexander
et Boneventura / prius tamen probatur aut per illa exemplari congruencia / primo quia sic magis
fuit declarata divine maiestatis / quod prius homo esset conditus sine natura / et deinde
format per graciam / ut ipse experimentalitur agnosceret graciam esse donum dei / et eius
posse suis viribus non ascribet / et gracias deo debitas ex solueret / 2o sic
sapiencia dei magis fuit declarata / quod sapientis est singula / secundum suam oportunitatem
distinguere / Exemplum hoc deus voluit primo materias mali producere / 2o distinguere / 3o
ornare / sic decuit / quod deus primo conderet hominem in statu nature / bene instituere / Deinde
superadderet donum gracie / et demum superadderet complementum glorie / 3o per hoc magis
declaratur ordo divine bonitatis / quod etc. / aut prius / quod in hoc apparet bonitatis dei bonitatis / et
ordo apud hominem / quod ad solum potest tribuit affectum boni / secundum et potenciam ad sin
gulorum condicionem cooperandi / sic prout voluit dare homini gloriam / nisi precedet in homine

quodo initium pro bono usum gratie / sic noluit homini dare gratiam nisi preambulo
motu quodam pro bono usum eius / ut sic homo gloriosior et laudabilior redderetur / Ideo videtur
quod hic iustitia exigebat / quod secundum legem communem deus exigit ex parte nostra aliquam primam
dispositionem / ut infundat aliam gratiam / sed in eo cui infundit / ut in adulto / sed
in alio adiuvante / ut in parentibus fidem vel motum vice eius sicut in parvulo / igitur iuste non
fuit gratia homini creata / sed potius dilata / iuste quo ad pactum et iuste ex omnibus sic disponet
ad eius susceptionem / ut id dictum augustini / etiam locum habet in primo homine / qui creavit
te sine te non iustificabit te sine te // Sed an adam ante peccatum constitutus fuit
gratiam gratum facientem / dictum est supra in q. 3a et in pluribus locis prime partis conclusione prima
conclusione primi articuli / quod etiam ibidem exposita est auctoritas / augustini quam allegat auctor
in primi dispositione sicut quod adam perdita caritate invenit se malum / ubi dictum est / quod adam
dicitur caritatem perdidisse non quod illam / et in eo statu habuisset / sed quod acquisita fuisset habitus
si preceptum dei servasset / Secundum est / quod probata facilitas videtur ad motum placata / tendo
tamen quod posita / Secundum ad motum alterius [illegible] / quod deus liberalis ymmo liberalissimus
salvo tamen ordine sapientie et iustitie sue / qua digne et iustissime statuit / nulli sic da
turum gratiam / nisi fuit motu quodam [illegible] vel alicuius predispositio / sicut supra dictum est
Sed nulla conclusio melior preparatio et predispositio / quam vita innocentia et iustissima voluntas
sicut illa quam habuit primus homo ab instanti creationis sue / Secundum [illegible] est quod illa in se
non prevenit / sed per usum rationis / et motum liberi arbitrii preparantem digne dignitate
[illegible] ipsam adam constituendam / qualiter non fuit in primo homine tunc // Alia
de quibus maior cura fuit deo de homine quam de arboribus et herbis / quas fecit ad
[illegible] ipsum / sed illas fecit perfectas et fructu habundantes / ergo multo magis hominem
fecit bonis habundantem / Secundum quod non consequens / quod licet [illegible] non debuit esse nisi [illegible]
[illegible] perfectio / [illegible] naturalibus / [illegible] adam complex [illegible] naturalibus / gratie et glorie / [illegible] distingui
debuerunt secundum tempus et status opportunitatem propter rationes dictas // Item [illegible] deus
[illegible] creavit hominem et vestivit illum virtute // Item adam fecit deus hominem
[illegible] [illegible] virtuosum sed pulchritudine sed [illegible] / omni virtute decoratum / [illegible]
bonis ornatum / [illegible] quod fuit [illegible] / Secundum vel quod illa intelliguntur de virtutibus
naturalibus / et [illegible] gratis data / vel intelliguntur non quod statim in principio formationis eius
hominem vestivit virtute gratuita / sed dispositum eum fecit / et non longo tempore / post perfecit
Quantum ad 2m articulum in quo videndum est / utrum primus homo ex naturalibus in sua
conditione acceptis [illegible] statu potuit et omne peccatum vitare / Pro cuius solutione sciendum
quod de hoc est duplex opinio // Una dicit quod sic tamen [illegible] / Alia presupponit distinctionem
istam primo / quod duplicia sunt divina vitare peccatum / [illegible] obmissione / sic [illegible] non

[illegible]

male faciat / ut in actu positiuo ledendo / sicut dormiens obmittit male agere / 2o positiue
ut quis positiue vult non male agere / uel actualiter non peccare / 2a 9o quod
peccare positiue sicut quibus / primo obmississe / alios commisisse / primo peccare dicitur quis po
sitiue peccato obmissionis / cum vult obmittere / et non facere illud quod preceptum est ut inobe
diens / 2o peccat positiue peccato commissionis / cum facit aut vult facere quod preceptum ne
gatiue prohibet / Et sunt secunda / duplicia dicuntur positiue vitari peccata / primo vitantur
peccata preceptis affirmatiuis / 2o negatiuis / 2a distinctio uel in titulo excludit
omne donum gratiosum dei / et quodlibet speciale invamen / cum exclusione etiam originalis
iusticie / uel excludit solum gratiam gratum facientem / et specialia dei adiutoria / sine exclusione
originalis iusticie / sed innatam sibi corporalibus / Tunc ponit duas conclusiones / prima est
9o pa quod adam ex solis naturalibus primo non potuit stare et omne peccatum vitare obmissis
liberis bonis 2o cum iusticia originali uel aliquo adiutorio et specialiter / et tamen sine gratia
gratum faciente / probatur auctoritate augustini in de natura et gratia capitulo 41 / dicens quod liberum arbitrium ade
arbitrium per gratiam sibi primo datam adsimulabat / et sine hoc adiutorio in bono non
maneret / Et iterum dicit / quod deus dederat adiutorium sine quo etiam cum libero arbitrio non posset
ut in bona voluntate maneret / Ratio probatur / quod cum tali rectitudine potuit facilius
non consentire malo / cum non esset captiuatus lege peccati / ut in ipso fuit rebellio car
nis aduersus spiritum / Et vlterius dicunt doctores magistri / quod dicitur quod habuit / unde stare
2a 9o potuit / 2a 9o quod ex solo libero arbitrio cum originali iusticia aut auxilio dei speciali
primus homo positiue vitare non potuit peccatum commissionis uel obmissionis ipsius
vel propter amorem dei et iusticie detestando aut positiue odiendo / quod quamuis tunc
iusticia sic non potuit facere meliorem quam statuit fuit a deo / cum tamen sic dato ostenderetur
quod melior fuisset in bono velle amore iusticie / quam fuisset sine eo / Item sicut vi
tare peccatum et preceptum seruare / sed perfectius meritorie agere / ad quod nullus sufficit sine gratia
secundum legem / Hiis tamen non obstantibus pono sententiam aliorum quod 3a Item / quod adam ex suis
9o 3a naturalibus / cum originali iusticia / absque alio speciali dei adiutorio stare potuit / temptationem re
sistere / sed quodlibet peccatum vitare / Conclusio illa est sententia magistri allexandri / et bona
uentur / et platuit / speciale fuisset tamen non fuisset sibi imputandum / sed quia / per augustinum in de li
bero arbitrio nemo peccat in eo quod vitare non potest / Item idem in de bono perseuerantie / non multo
perpendens dicit / quod non infert in temptationem / sed non discedere a deo / sed omnino in
omnibus arbitrii liberi / quales nunc sunt / fuerat aut in homine antequam caderet
Si aut non discedere a deo et non cadere in temptationem fuit omnino in omnibus liberi arbitrii / antequam
caderet / tunc non indigebat ad non discedendum alio speciali adiutorio / alioquin
non omnino sed aliqualiter tunc et partialiter illud fuisset in viribus suis / et primus

aut eius / non tantum liberum arbitrium sed etiam vim et adiutorium sibi collatum / originalem iustitiam
et notitiam agendorum et obmittendorum denique accepit / ut dicit Gregorius de Arymino / et
ad hoc etiam plures auctoritates Augustini sonant Contra / quia licet talibus adversa communiter non fuit Corm
originalis iustitie privatio / sed fomitis aut concupiscentie talis positio / in habendi iustitie ha-
bende debito / patet quia sola privatio non facit hominem impugnantiam / ut in tali ar-
monia naturali primum corporis unius / una habet contrarietatem naturam suam / et alia aliqua rebel-
lionem / sed ponit in eodem adiutorio / quibus alia tueretur per totius conservationem / Patet quod licet
plures ponant iustitiam originalem fuisse quedam habitum / naturalibus anime viribus superadditum
Tamen dicunt et alii unum velle / quod non fuit / nisi naturalis optima dispositio hominis corporis
et anime ipsius / et non aliqua actualis accidentalis dispositio superaddita Sicut patet per
dispositionem 2e Hugonis / dicens hic considerandum est quod fuit id adiutorium homini datum in creatione quo
poterat manere si vellet Et videtur / id unumquodque fuit libertas arbitrii / ab omni labe et
corruptela immunis / atque voluntatis rectitudo / omnium naturalium potentiarum anime sinceritas et
vivacitas Ex quibus verbis videtur haberi manifeste / quod id adiutorium non erat res aliqua
libero arbitrio superaddita / sed talis ipsum met liberum arbitrium / nondum corruptum vel viciatum
/ et alie naturales vires illese et sane Et ideo infertur / quod a predictis per excessus na-
libus ac agitore qua habuit / per aliquo alio speciali dei adiutorio stare potuit / temptationi
resistere / et quolibet peccatum vitare / Et consequenter secundum / prima peccatum prime communis esse standum
Et dicit id dictum magistri per intellectum / non convenit dicto Augustini allegato pro probatione prime
conclusionis / ubi quia loquitur de libero arbitrio primi hominis ante peccatum / quod utique constat fuisse incor-
ruptum / et non viciatum / dicit etiam ibidem / quod liberum arbitrium ad malum sufficit / ad bonum
autem parum / nisi adiuvetur ab omnipotenti bono / ergo ultra arbitrium illesum / et non viciatum
habebat adiutorium / quod quidem non erat ipsum liberum arbitrium / aliter ipsum per liberum arbitrium
quod habebat esset sufficiens ad standum in bono / et ad bonum / contra quod dicit Augustinus / Unde
Augustinus / Gregorius / quod dicto magistri vel non est assentiendum in hac parte / vel intelligendum est
in istis verbis magistri dicentis non esse completa ratione / eius / sed adiuvari per ea de completo
mediante sequitur / quia talis est / liberum arbitrium est facultas rationis et voluntatis / qua
bonum eligitur gratia assistente / vel malum eadem desistente Et post pauca / quia bonum et cetera
nisi gratia adiuta non eligit / malum vero per se eligit / et dicit similiter magistri consona est
verbis Augustini allegatis / et dicit credendum esse adam habuisse adiutorium preter
suum liberum arbitrium illesum et corruptum / contra / sed iustitiam / Tenendo tamen verba magistri supposita
dicta et aliorum sententiam cum hoc cum magistro Jordano / Tamen ad auctoritates Augustini que loquuntur
de bono modo virtute utique satis diligenter intuenti patet auctoritatem / et hoc etiam patet per opposita
quod una auctoritate super allegata / 1 questione predicti Gregorii / et sic etiam alie auctoritates
quod ad verba vero sonant adiutorium / quod adam per liberum arbitrium sine gratia stare non potuit / tamen etiam

alie sonant manifeste in gen(er)e | ut ex auct(oritat)e allegata p(ro) p(ro)bacione c(on)cl(usi)o(n)is 2e / possi(bi)l(is)
ergo forte dici / q(uod) p(ro)ut pelagius posuit / q(uod) homo habita noticia / q(uo)d agendu(m) / q(uo)d admittendu(m)
possit c(on)t(ra) ex p(ur)is naturalibus mer(er)i vitam et(er)nam sine gr(aci)a sp(eci)ali a deo data / et quia h(ec) o(pinio) c(on)demnata
est / 2 c(on)pulsa est h(ec) o(pinio) dupl(ic)i(ter) / primo in libris retractacionibus (con)clusio et(iam) aliquid ad expresse
aliquibus partibus / sicut h(ec) o(pinio) patet manifeste d(e) retractacione p(er)ingariu(m) d(e) p(ro)ramento eu(kar)istie
d(e) q(u)a habetur in q(uar)to / s(ed) ex auct(oritat)ibus p(ro)nunciatis / q(uod) homo p(er) liberu(m) ar(bitrium) et(iam) cum gr(aci)a c(on)su(m)mate
resistere no(n) p(otes)t temptacioni / et stare / et q(uod) adam et(iam) an(te) p(e)cc(at)u(m) sine gr(aci)a et adiutorio stare no(n)
potuit sicut aliquo(mod)o expresse posite / 2 dicte ad plenu(m) extirpanda h(er)esim pelagij
contra c(on)clusione(m) / et aliis dictis s(e)q(ui)tur q(uod) / q(uod) adam sine gr(aci)a gra(tum) f(aci)ente gr(aci)a / potuit no(n) t(r)ansgredi
simul / (et) p(ro)prio statu sibi p(rae)cepta / s(ed) plene exclusis / 2° s(e)q(ui)tur / q(uod) actuali r(e)sistenti(a)e omnibus d(e) temp-
tacione / s(ed) p(ro)pt(er) amor(em) dei et iusticie / potuit h(ec) q(uo)d p(rae)cepta nolle violare / p(ro)ba(tur) q(uod) clara habuit
c(on)gnicione(m) dei 2 sui ip(s)ius 2 s(ent)ivit et(iam) q(uod) agendu(m) q(uo)d obmittendu(m) / (ergo) potuit sibi
dictare / q(uod) libet p(rae)ceptu(m) a deo sibi datu(m) / esse ab eo s(er)vandu(m) / p(ro)pt(er) amor(em) dei et iusticie / 2
illi dictamini potuit se voluntas ei(us) c(on)formare / q(uod) no(n) magis sunt voluntas cui(us) p(er)ma(n)e(ns)
i(n) ex(e)q(ue)ndo / q(uod) r(ati)o in dictando ig(itu)r et(iam) c(etera) / p(ro)p(ter) (ergo) anexa / q(uod) omnibus p(er) hoc sine h(ec) q(uo)d gr(aci)a
potuit stare / temptacio(n)i resistere et(iam) / no(n) tam(en) potuit sine ea d(e) hoste victoria(m) obtinere
sicut ill(a) p(ro)p(ter) 2 allexandri / q(uo)d sic declarat / q(uod) ad h(oc) ut quis victoriam d(e) hoste obtineat
/ oportet q(uod) assequa(tu)r illud / q(uo)d hostis intendit eu(m) p(ri)vare / seu o(mn)i(n)o illi(us) / ad q(uo)d hostis intendit / h(ec)
aut fit / q(ua)n(do) no(n) s(ol)u(m) resistit obmissa / aut posite / s(ed) et(iam) intr(o)d(uc)e(ndo) t(ame)n inducit contra(ri)u(m)
v(ir)tutu(m) / q(uae) ex repulsione temptacionis / p(er) quam intendit incitare ad demeritu(m) / et p(e)cc(atu)m / h(ec)
c(on)stat adm(ini)tu(m) 2 p(re)miu(m) / h(ec) aut(em) fieri no(n) p(otes)t / nisi p(er) gr(aci)e adiutori(u)m / q(uod) p(er) hoc non
habuit / ut ex dictis / Quantu(m) ad 3m articulu(m) / sicut adam ex p(ur)is naturalibus potuit c(on)sistere
i(n) bonis moralibus / pro q(uo) suppono c(on)clusi(on)e(s) de bonitate actuu(m) posita sup(ra) in q(uestio)ne 3a
h(uius) et a(rticu)lo 3° / s(ci)l(icet) q(uod) p(otes)t bonitate(m) naturalem seu essencialem act(us) dici p(otes)t (et) bonus s(ed)
ex gen(er)e / ex circu(m)stancijs et g(ra)tuitate. Quo supposito p(otes)t q(uo)d p(ro)p(osi)c(i)o(n)ib(us) ista / adam an(te)
p(e)cc(atu)m p(er) liberu(m) ar(bitrium) et v(i)res suas naturales cu(m) adiutorio o(mn)i(u)m iusticie 2 noticie qua(m)
habebat / simul cu(m) dei g(e)n(er)ali influencia potuit absq(ue) alio auxilio dei sp(eci)ali / agere
actu(m) moral(em) bonu(m) 2 in moralibus p(er)ficere / p(ro)ba(tur) ex r(ati)one f(ac)ta p(ro) p(ro)bacione c(on)clusi(on)is p(re)cede(ntis)
articuli / 2° sicut g(ra)tuitas dicit g(rati)e p(ri)mo(rum) r(ec)episse / v(irtu)s c(on)tra vitiu(m) et s(ub)ic(it) o(mn)i(a) iusticia
corporis et aie origi(nali)a / decepit homine(m) i(n) deu(m) / 3° aut(em) adam p(er) li(berum) ar(bitrium) cu(m) adiutorio
sibi collato potuit absq(ue) sp(eci)ali dei auxilio s(er)vare ma(n)data dei aut no(n) / Si sic
(ergo) potuit agere aliq(uem) actu(m) bonu(m) moralit(er) Si no(n) ergo no(n) s(er)vando no(n) peccavit / q(uod) no(n) est
dicendu(m) / quia q(uia) q(uod) no(n) faciens q(uo)d no(n) potuit facere / s(ed) i(n) potencia ad id faciend(um) no(n) p(er)
uenerit / sibi ex p(e)cc(at)o / nec(essari)o p(e)cc(a)t / Ita p(e)cc(atu)m q(uo)d h(oc) 2 p(e)cc(at)a p(e)cc(at)o / nisi sine diffi(cultat)e

[margin:] 3us articulus

[margin:] q° xii° li° 3° arti(culo)

ab Augustino in de duabus animabus / peccatum est voluntas retinendi vel consequendi / quod iustitia
vetat / et unde liberum est abstinere / ut idem dicit primo retractationum capitulo nono / primum autem peccatum Ade
non fuit pena peccati / ut constat in proposito / si suasset sibi veniisset excepto aliquo / patet et hanc rationem
satis innuit Augustinus in de correptione et gratia capitulo 11 / hanc conclusionem ponit Egidius / peccatum tamen sine
affectione et absque iudicio melioris deliberationis magis est contra consciencia videtur dictis sanctorum
/ Contra conclusionem illam arguit Bragwardin in summa sua libro 2 capitulo 9 contra eius solucionem et Arg.
contra alios Pelagianos 2 et 4 predictis articulis arguit sic Si Adam cum accepta gratiam
et peccatum / potuit servare mandatum / sine alio adiutorio temptacioni resistere / et quodlibet
peccatum vitare / tunc cum iam post lapsum liberum arbitrium non sit omnino extinctum debilius
/ quia non totam fortitudinem suam penitus amisit / sequitur quod si nunc cum tanta gratia
quanta tunc habuit / potuit temptacionem aliquam superare / licet debiliorem / in tantum / in quantum
liberum arbitrium nunc quam tunc / debilius / vel ponatur quam liberum arbitrium et debilitatem infir-
ficat gratiam maiorem / quibus autem id est sentiendum / ut dicit et ut dictum est etiam supra primo Egidio
Respondet Egidius negando consequentiam / ut videtur per exemplo / sicut patet in sensibus / nam clarum et spaciosus sanus Resp.
stante influentia dei generali / sine adiutorio luminis / potest aliquem colorem videre in certa distantia
sine adiutorio dei speciali / et tamen tunc potest esse infirmus / quod nunc cum tanta luce / nec cum quan-
tamcumque maiore vel minore / potest illum colorem / aut aliud in tanta distantia videre / nisi prius
sanetur Sic in proposito / quia liberum arbitrium per peccatum primi hominis et infirmatum / et viciatum viribus
ab origine trahit quilibet / quia non solum fuit privatum gratuitis sed etiam in naturalibus vulneratum
et quia debilitatio liberi arbitrii non fuit sine perse presubtraccione adiutorii / sed fuit etiam per acceptam
infirmitatis et viciorum / qualem nullum plus fuit in eo homo per nullam appositionem ha-
bitualis gratie adiuvantis suppleri potest potencia eius / nisi eius [illegible] primo peccatum abinfir-
mitate sanetur / quia nulli in hac vita competit legi coniungit / Contra Egidium / Alii tenentes contra
Egidium forte concedunt consequens / scilicet quod homo nunc per gratiam gratum facientem sine alio dei
speciali auxilio possit temptacioni resistere / immo vincere / quia ipsa gratia gratum faciens
est quoddam speciale dei adiutorium / quo mediante homo potest precepta dei servare et temptaciones
vincere Contra illos et Egidium arguitur / nam secundum doctores communiter in collacione gratie gratum
facientis datur seu mittitur etiam spiritus sanctus ad iuvantem voluntatem / et eidem speciali unione
se coniungit / quod non fieret / nisi secundum communem legem / etiam potest gratiam requirere
speciale dei adiutorium / scilicet spiritus sancti principalis et specialis / primo ad actus
bonos / et ad resistendum temptacioni confortantis / si namque homo per liberum suum
arbitrium cum adiutorio gratie gratum facientis posset sine alio speciali dei
auxilio temptacionem superare / et bene etiam victorie ageretur sanctus spiritus

sanctus aut tota trinitas menti eorum illabitur intellectum gratie communicantibus speciali unione
unietur / quod absurdum est dicere / et contra quam et satis manifesta est. / Secundo non sequitur
ex dictis quod frustra spiritus sanctus menti eorum illabatur intellectum gratie / Nam licet homo
per liberum suum arbitrium cum adiutorio gratie possit sine alio adiutorio speciali temptationes
superare / tamen ut facilius et efficacius possit / spiritus sanctus sibi [illegible] unitur / Ista patet
et manifeste per apostolum ad Ro. 8 / dicentem Si quis spiritum christi non habet / hic non est eius. et imbr
eius / et per spiritum intelligitur spiritus sanctus secundum glossam etiam et plures contra alias auctoritates
allegatas super questione communi 13e 14e et 16e primi / per probatione conclusionis universalis 3i
B articuli // Questio 24 / qua probatur pono / supposito quod originalis iustitia non sit aliquis habitus
naturalibus anime viribus superadditus / et de hoc dictum est supra / Adam ex puris naturalibus
⁊ 9o cum notitia sibi in primordio creationis collata potuit absque alio speciali dei adiu
torio in bonis moralibus proficere / Ista questio probatur / vel similibus rationibus sicut probata est
precedens et aliis supra tactis Contra primum / quod sequitur ex istis duabus conclusionibus
Primo Adam non fuit obligatus ad servandum aliquod sibi preceptum in gratia sine
conditionibus primis / sic quodlibet tale servare potuit absque celestis premii merito / prima
pars patet quia non fuit creatus in gratia / ut stabat per primum aliquo modo quod esset in gratia / [illegible]
Secunda pars patet quia nullus meretur celeste premium nisi sit in gratia de communi lege / Contra
2m / licet adam non potuit se per illo statu facere deo gratum cariorem / potuit
non se facere moraliter meliorem / patet ex dictis Ex istis duabus rationibus patet falsitas [illegible]
2e et 2i articuli / et patet etiam solutio rationum eius Contra 3m / licet purus homo non po
tuit ex puris naturalibus finem supernaturalem attingere sine dono gratuito potuit
tamen ad finem suum naturalem recte tendere sine speciali dei auxilio / prima pars patet ex
dictis / secunda patet / quia alias homo fuisset vilioris conditionis / quam res inanimata naturalis
Hec quarta ex dictis / quod tempore nature lapse cum difficultate potest homo sine gratia bene moraliter
agere post peccatum facit et non conditione nature / patet quia propter peccatum hominibus naturalia vulnerata
sunt et per morbidas qualitates et impassibiles in pena peccati superadditas
incurvata / ut patebit postea / Secunda pars patet / quia si fecerit hoc in ipsa conditione nature
tunc tanta fuisset difficultas / bene agendi ex statu nature integre / sicut nunc
ar² tempore nature lapse [illegible] / Contra primum / et alia superdicta arguitur Si ada
potuit sine gratia ex puris naturalibus servare mandata dei et bene moraliter agere
pono quod [illegible] fecerit / et quod ante collationem gratie fuit mortuus / et quero utrum
fuisset de numero salvandorum / aut dampnandorum Si primum tunc absque gratia
meruit celestia premia / quod est contra primum / et 2m / Non 2m quia deus nullum dampnat
sine culpa / sola enim culpa facit deo displicere / Sed in isto non fuisset culpa sed

ata eius tota fuisset pulchra sine macula / ergo vi(de)tur fuisset deo accepta / Ro(spondeo) ergo sicut
metitur quis benivolencia ex pl(ur)ib(us) n(atur)alib(us) / s(ed) rex celestis et administrand(um) in infinit(um)
prior / ergo aput deum p(otes)t quis mereri ex pl(ur)ib(us) n(atur)alib(us) benivolenciam // Ad p(ri)m(um) videntur
aliqui / q(uod) x(ps)le / q(uod) p(ro)ut hic sic consiste gr(ati)a salvari potuisset et agnali innocencia / s(ed) q(uod)
h(oc) no(n) concordat b(e)n(e) dictis c(ommun)ib(us) // Ideo dicunt aliqui pri(n)cipi(um) eius arguendi / n(on) fuisset dap(n)
natus n(on) fuisset salvatus / n(on) ad gl(ori)am dapnator(um) d(e)putatus / n(on) ad suppli(ci)um dapnat(orum)
/ s(ed) fuisset (con)s(er)vatus in aliquo statu medio / sic deo placuisset / Ad r(aci)o(nem) (con)t(ra) / q(uod) cui(us) n(ost)re vir(tutes)
insit ingen(ui)ta n(atur)alia p(lacent) ei grata / Sic etiam et de rege celeste / s(ed) grata tali quo
ad vitam et(er)nam nulla nisi ex gr(ati)a et p(er) gr(ati)am fiant // Contra d(ic)ta d(ic)ta et dubium
supposito q(uod) de(us) c(re)av(i)t adam in puris n(atur)alib(us) / n(on) ei cognicionem sibi inferendo / nec
revelavit sibi q(uod) c(re)av(i)t eum / a(ut) etiam q(uod) agere aut omittere debet / s(ed) dimisit eum
propr(i)e n(atur)e sue / i(n) inquisicione cognicia dei et agendor(um) / et deum diligere / ipse sic ulterius
et alia bona n(atur)alia moralit(er) b(e)n(e) agere / De h(oc) dubio n(on) vidi aliquid scriptum de doctorib(us) ergo
de h(oc) n(i)l assero puto t(ame)n q(uod) no(n) // Contra d(ic)ta (con)t(ra) et aliud dubium / vid(etur) i(n) e(ss)e p(ro)pe n(atur)e
lapse (con)veniat difficultas voluntati / q(uod) no(n) p(otes)t tam p(ro)mpte resistere temptac(i)o(n)i
et b(e)n(e) moralit(er) agere / sic potuisset i(n) statu innocencie / cu(m) tam voluntas sit o(mn)i(n)o non
cogibilis seu necessitabilis // Ad h(oc) du(bi)u(m) videt(ur) / adam (con)fonne d(omi)na p(ri)mi in s(e)c(un)do d(e)
x(vi)m(a) dubi(tatio)ne / q(uod) voluntas pati(tu)r difficultate(m) in resistendo temptac(i)o(n)i / no(n) r(ati)o(n)e actus
volendi / s(ed) r(ati)o(n)e passionis (con)firmande / r(ati)o(n)e rei delectabilis allicite / et difficultatem
pati(tu)r superando ea(m) / n(on) aut(em) in volendo ea(m) sustinere / Et in s(e)c(un)do d(e) r(ati)o(n)ib(us) eius(dem)
d(i)v(isi)o(ne) dicit / q(uod) assuefaccio ad malu(m) impedit / et difficultat(em) voluntati / ad b(e)n(e) volend(um)
et faciend(um) / et facit mag(nu)m malu(m) appar(er)e min(us) malu(m) / et e (contra) facit / q(uod) male pas-
siones (con)tin(u)e insurgunt / et habitus mal(us) inclinat ad s(imi)lia // Vnd(e) aug(ustinus) / peccata
q(uam)vis mag(n)a et horrenda / cu(m) i(n) (con)suetud(inem) venerint / aut p(ar)va a(ut) nulla credunt(ur)
esse adeo no(n) s(o)l(u)m no(n) occultanda / s(ed) vid(etur) eciam p(re)dicanda et diffamanda vide-
antur / Etiam dicit in s(e)c(un)do d(e) r(ati)o(n)ib(us) / q(uod) r(ati)o(n)e actus ip(s)i(us) eliciendi / no(n) o(mn)e(m) eq(ua)li(ter) im(m)e(diate)
laboriose conari / s(ed) b(e)n(e) r(ati)o(n)e passionis (con)firmande / et addit vnam auct(orita)tem // Vide de li(bero)
ar(bitrio) ca(pitul)o 16 // vbi dicit q(uod) libertas a(rbi)t(r)ii eq(ua)li(ter) (con)tingit deo et vniu(er)sitati c(re)atu(r)e r(aciona)l(i) / tam
bone quam male // n(on) p(re)te(r) u(e)l n(on) s(ecundu)m i(n) (equ)alit(er) (con)tinuit u(e)l minuit u(e)l auc(t)or et in iusto quam in
peccatore / n(on) plenior i(n) angelo q(ua)m i(n) homi(n)e / maior t(ame)n libertas voluntatis / tam plena
i(n) bonis q(ua)m i(n) malis / s(ed) in bonis et ordinatior / tam integra p(ost) p(ro)no(mi)n(e) i(n)c(ar)nat(ion)e
(con)firmatore / s(ed) p(ro)pri(e) potior / Ro(spondeo) intelligo stante v(er)su r(ati)o(n)ib(us) / Et ille Difficultas
i(n) qua(m) exp(er)imu(r) i(n) nob(is) no(n) et ad volendu(m) s(ed) et s(ecundu)m appetitu(m) s(e)c(un)dum / s(ecundu)m q(uod) de facile et

Dubiu(m) bonu(m)

abstine a delectabili vel sustine triste / vel est in appetitu rationali ad prosequendum vel refre-
nandum / secundum rationem recte rationis / motus appetitus sensitivi / vel 3o et invenitur in sustinendo tristia
et abstinendo a delectabilibus / vel 4to et ista difficultas sumitur penes appetitum vel rationem primum ad unum
actum propter unum alium actum in eodem inclinantem ad contrarium exequendum / ita quod prius
habeat motus ad unum et prius ad aliud Contrariis enim habitibus et quidam contractus la-
boriosus et propter difficultas post deliberationem / plura alia vide in adam si placet
Et in fine in margine notatur / quod etiam tenendum pro / quod voluntas invenit difficultatem
in actibus suis volendi seu nolendi / non tamen sequitur ea necessitas / quia licet ad difficultas
obiectum volendum faciat sibi apparere minus eligibile vel placibile / et duplo difficultas ad
plus et forte in duplo plus hoc faciat / non tamen ipsam necessitat / quod si aliqua passio
tum moveret / quod facit apparere obiectum similiter sub ratione mali / et non boni hoc non necessitat
voluntatem Sed voluntas tunc libere cessat velle tale obiectum / donec in eo appareat ag-
gratio boni / quod tunc defectus / est ex parte obiecti / seu materie presuppositae / sicut luminosi
in dyaphano producit lumen / et si valde in spisso eminens lumen producit Sed vo-
luntas fiat operatio nunquam lumen in eo producit / quod non et materia sibi apta ut voluntas
habeat electionem etiam ipsum Item ex alia parte / si malum vel temptatio tunc consistit et faciet
difficultatem duplam / et unum triplam / et ex hoc consurgens exercetur in duplo / et aliquis
in triplo etc. / nulla tamen necessitate potest / quoniam nulla potest excusare totaliter / quod dum non absorbe-
re / et si tunc constat absque culpa hominis / excitetur excusari a peccato Sed voluntas
non necessitatur quo ad actus liberos / quia talis tunc non potest liberare propter defectum
iudicii / sine quo non potest agere libere / sicut oculus non potest videre sine luce / Solutio ra-
tionum precedentium Et ad confirmationem 3e rationis / quod fundatur in auctoritate augustini / dicitur
quod augustinus vult / quod plus homo indigebat gratia / ut victorie agat / Item plus ratione
tamen rationis notat / Alexander in dispositione 21 primi sententiarum 2i / quod dilectio deliberata duas in dilec-
tione amicitie et concupiscentie Amicitie / et qua appetimus bonum alicui / quod diligimus
propter se / sed dicit philosophus / quod diligimus amicos propter se / et si nullum bonum debeat nobis
ab ipsis provenire Sed dilectio concupiscentie et / qua quis affectat bonum illi / quod diligit
/ quod et sibi diligit bonum seu delectabile / / Et verum 10 modo / plus homo potest diligere
deum sine caritate / seu gratia gratum faciente / probo ex consideratione bonorum eius
appendo ei bonum / etiam si nichil sibi inde bonum debeat provenire / et 20 considerata sua
bonitate et commoditate ipsius / appetere / potuit ei bonum et velle in eo affec-
tiose delectari / quod sibi maxime delectabile est quod delectatio contra in deo propter se / ut
dicitur non contra peccatum / sed contra malum et peccatum / Item quod ultimo notatur / quod dilectio alicui contra

aliam nature / proprie et insuper ex quadam habilitate et rectitudine ad bonum / gratie vel etiam capacitatem affectus in obsequium Christi dilecto sicut intellectus per fidem in intellecto talis autem captivatio intellectus fit quamquam id quod est supra rationem / sed ad quod ratio se extendere non potest / ymmo potius habet repugnancias ad quedam / attamen per fidem credit / affectus captivatur / quando id ad quod diligendum naturaliter inclinatur amore Christi / patitur et odire vult / quando id ad quod odiendum naturaliter inclinatur pati et amare propter deum et tales et affectus qui contempnunt honores divitias vitam mundi et odientes se amant propter deum talis affectus est [illegible] non autem / Nunc si fuisset in statu nature condite talis dilectio / alias dictas dilectiones naturales consequenter posset elicere / quas vide si placet / patet utrumque ex dictis quod Adam potuit diligere deum super omnia et potuit etiam iudicare deum esse super omnia diligendum / ex habitu cognitionis dei / et preceptis eciam ab ipso / et quod facere aut omittere deberet utrumque verum est / quod habuit eciam donum dei ut per Egidium de Roma li. 2 q. 21. Rationes pro opposito solvuntur ex dictis.

Circa distinccionem 30am et aliquas sequentes queritur / utrum peccatum transeat a primo parente in posteros simul et pena / Et arguo primo / quod peccatum non transit a primo parente in posteros. Nam per beatum Augustinum in de vera religione / peccatum est adeo voluntarium / quod si non esset voluntarium / non esset peccatum / Sed non est voluntarium in parvulis / qui non habent usum rationis / ergo in talibus non est peccatum a primo parente / Consequentia patet / quia bona / et antecedens prima parte notum est / Secundo arguo quod nec pena impingitur nobis a primo parente / Nam dicente domino Ezechielis 18o / Anima que peccavit ipsa morietur / Filius non portabit iniquitatem patris / et pater non portabit iniquitatem filii / Iusticia iusti super eum erit / et impietas impii super eum / Ergo nec peccatum nec pena transit a parentibus in parvulos / Contra arguitur / auctoritate Augustini de fide ad Petrum capitulo 26 [33] / ante Firmissime tene et nullatenus dubites / omnem hominem / qui per concubitum viri et mulieris concipitur / cum originali peccato nasci / impietati subditum mortique subiectum / et ob hoc natura ire filium nasci / de quo dicit apostolus Eramus enim et nos natura filii ire / Item apostolus ad Romanos 5o / Sicut per unum hominem peccatum intravit in mundum et per peccatum mors / ita in omnes homines mors pertransiit / in quo omnes peccaverunt / quod verum non esset nisi de originali peccato ut potest intelligi / Ideo eciam et determinatio / Concilii Milevitani capitulo 3o / scribitur sic / Quicumque parvulos recedentes ab uteris matrum baptizandos negat / aut dicit / quod in remissionem peccatorum eos baptizari / sed nichil ex Adam trahere originalis peccati / quod lavacro regenerationis expietur / anathema sit / Quoniam non aliter intelligendum est / quod ait apostolus / per unum hominem peccatum intravit in mundum et per peccatum mors pertransiit / in quo omnes peccaverunt / quemadmodum

Margin notes: ar[gumentum] p[rim]o quod non — 2o ar[gumentum] — Opp[ositu]m

ecclesia katholica / ubique diffusa / semper intellexit / propter hanc regulam fidei / etiam par-
vuli / qui nichil peccatorum a semetipsis adhuc committere potuerunt / non impedientes christiane
varietate baptizantur / ut in eis per regenerationem mundetur / quod generatione traxerunt / Hoc ergo pro
constanti tenendum est / quod parvuli contrahunt a parentibus peccatum originale / Sed videndum est quid
ad illud peccatum sit pena vel culpa / 2o quibus sit 1o peccatum originale / et dubio per quem
contrahitur a parentibus / et de penis in sanctis etc. / 3o videndum de pena debita decedenti
in communi peccato a primo parente contracto / Quantum ad primum sit
p9 ar. 9 / 9o prima / 9o prima / Quamvis parvulus
originale peccatum contrahens / peccatur contra legem dei / nichil agat / vel obmittat / Inposi-
tam originale peccatum est culpa formaliter / prima pars conclusionis probatur / quia parvulus contrahit
cum contrahit originale peccatum / nullum habet usum liberi arbitrii / ergo vel voluntate agit
vel omittit / quia non est secundum Augustinum / nam si in primo instanti in quo contrahit peccatum originale
ad aspectum liberum arbitrium / ille si esset contra legem dei / esset peccatum actuale / et actuale peccatum
contraxit quod est falsum / Secunda pars patet per magistrum in predicta distinctione 30 / ubi multis auctoritatibus
sanctorum eam probat / per quas / potest adduci auctoritas Augustini / qui in ypponosticon exponens 2a
agit peccatum ade / non solum ipsum / sed omne venit genus humanum / ad eius dampnationem
scilicet et culpam suscipiens / Item ibidem exponens contra pelagium exprimere impugnante pela-
gium / dicit quod originale non habet rationem culpe in parvulis / sed in adultis / Dicit enim pela-
gius / quod baptismus non datur parvulis in remissione peccatorum / sed ideo quia ipsi aliquod peccatum
vel culpam habeant / sed secundum eius formam symboli fundandam / quod generaliter dicitur confiteor
unum baptisma / in remissionem peccatorum / hoc detur adultis in remissionem peccatorum
quia ipsi usum liberi arbitrii possunt ponere / Contra illud arguit beatus Augustinus
probando istam partem conclusionis dubiis / dicens non est in parte verax / et in parte men-
dax / sed symbolum inspiratum apostolis a deo / hoc de omnibus salvandis / tam parvulis
quam adultis / Ergo non de parvulis / sed in toto est verum vel veritas / Sed quod baptismus datur omnibus in remissionem
omnium peccatorum / probo tamen ratione sic / homo pro peccato originali iuste pena tribuitur
pro peccato originali et culpa / quia patet quod non nisi culpe pena debetur / et hoc dicit Augustinus
3o de libero arbitrio capitulo 3 / Omnis pena si iusta est / pena peccati est / Augustinus probat
sed in verbis supra allegatis / pro primo inquit hominem etc. / et loquitur de peccato originali
ubi patet quod mors et pena peccati originalis / Item Augustinus in ypponosticon exponens ut supra est si
de eis male / fatentur invenitur peccatum in parvulis / et pro peccato mortem pertulisse / quibus dicendum
contigerit mori propter peccatum / quod ineis non actione / sed veterana contractione pertulisset / mortui
non enim morerentur / nisi sterno peccato necarentur. / Item probatur per illud Job 14 /
Homo natus de muliere / brevi vivens tempore / repletur multis miseriis. Item sequitur

digitum dicitis | sup hu(ius)modi adducere eum terum iudicandum | Et sim(iliter) augustinus ubi sup(ra)
reddit causam | qualiter adducitur in iudicium | Cum ait | quibus inquit potest facere mundum de inmundo
conceptum semine | ubi magister innuit | quod propter inmunditiam originalis peccati parvulus ducitur
ad iudicium | Et idem augustinus hiis verbis | ad predictam intencionem tendens | sic concludit ubi supra
Ut habetur glosa | sordem peccati | quam traxit | non de coniugii bono | sed de libidinis malo
parvulus brevis vite | plenus iracundie est | Dedit enim | ut fletus | sugitus | ut omnes
ut per manus ad iudicium tamen deo | duo veniunt iudicandus | cui nisi baptismi gratia
per ihesum christum subvenerit | probitur | de populo primo | Et hiis patet | quod 2 puncta mala
et dampnacionis iudicium incurrit parvulus per originale peccatum | nisi per baptismum dimittatur
| Item libro 2o de gratia christi et peccato originali capitulo 30 ait | Reatum quidem reatum fat
| originis vicium | etiam si in parte reatus | eiusdem vicii admissione ablatus |
| peccatorum | Sed constat | quod sola culpa facit hominem reum | Ergo vicium originis est
culpa || Item quo etiam probatur | quod augustinus in enchiridion originali capitulo 26 dicentem Deus
dampnat infantes | pro originali peccato | non dampnat pro alieno peccato | sed pro suo | nam si ipse
non haberet suum peccatum | non dampnaretur | sed constat | quod non dampnat | nisi propter culpam
| Ergo cum infans dampnat propter suum proprium peccatum | quod non est nisi originale | vitium dap-
natur propter propriam culpam | Ergo sequitur | quod originale peccatum sit culpa | Huic con-
cerito aliquibus propositis certis | prima originalis culpa contrahitur | nullo actuali conformiter
difformiter agente vel omittente || Patet ex prima parte conclusionis | ut patebit | quia constat
quod parvulus meritorie egerunt in conceptum | ad pluris gratificationem | multiplicandis tamen par-
vulus peccatum originale contraxit | ut ex dictis | Item constat | quod primo puer cum parvulus
contrahit originale sit motus | quia ut patebit ex dicendis parvulus contrahit originale
peccatum | in instanti infusionis anime ipsius in corpus | Ideo si peccatorum instanti parva
non culpabiliter agere | ergo non culpabiliter agere non contrahitur originale peccatum | ut ex dictis
et patebit melius infra | ut ex aliquo altero culpabiliter agere | ergo tunc contrahit originale peccatum
ut notandum est secundum bernardum | Conclusio 2a non omnis culpa alicuius | et ex ipsius actuali agere vel
omittere | patet plane ex dictis | Conclusio 3a non prius ipse incipit esse parvulus | quam ipse
iuste pene sit subditus | patet ex probatione conclusionis | quia non prius ipse incipit esse | quam incurrit
et peccatum originale | Conclusio 4a ab iuste dampnatur pro aliquo | quod ipse tunc agere non potest |
quia per peccato originali dampnatur quibus | sed quo dampno patebit infra | et tamen illud
fugere non potest | conclusio ita recto | patet | quod illi peccato sit subiectus || Secundum quod ponit
ex 2a parte conclusionis | Cuius originale peccatum rationem culpe habeat | ipsum tunc formaliter
gratie contrafacienti non opponitur | prima pars patet ex 2a parte conclusionis | Secunda probatur

ꝯo pa

quia peccatum originale formaliter et directe opponitur iusticie originali ut patebit infra. Sed iusticia originalis non erat gracia gratum faciens ut patet argumentum dicti 2e secundum plures doctores. Secundum sic. Non omnis culpa formaliter et directe opponitur gracie. patet expositi.

Tercium primum. Actus repugnat glorie quod formaliter et directe non repugnat gracie propter peccatum originale cum sit formaliter culpa repugnat glorie non tamen directo modo gravamen est. 2a conclusio

2 9o peccatum originale non solum est culpa sed etiam et pena et causa culpe. Est pena culpe et culpe primi parentis. patet expresse per dictum apostoli ad Ro. 5to per unius scilicet ade inobedienciam peccatores constituti sunt multi id est omnes sui ut ait glosa. Non potest autem intelligi nisi de peccato originali. Item non omnes descendentes ab adam sunt peccatores alio peccato quam originali ex quo parvuli et qui maledictionem sunt dimitti originali peccato et sub. Et illud est pena inobediencie ipsius. Hoc etiam vult augustinus in 2o libro de baptismo parvulorum ad marcellinum ubi ait quod peccatum habitans in membris nostris sic est peccatum ut sit pena parvulorum peccati. Idem etiam vult hugo 3 summe. Idem vult magister distinctione 32. 3a pars conclusionis videlicet quod peccatum originale etiam sit causa culpe probatur auctoritate beati augustini in ypognosticon responsione 2a dicentis peccator adam genitor suo kaym prius peccatum nocivo matris contraxit. Et 3o homo natus est peccator ex vicio cuius mens iniqua primo peccato iam captivata ad parvulos inde imbutus et zelus inde invidia habuit et hinc inde non mors puncta hominum sed voluntate perpetratus admisit. Ecce hic habetur quod ex primo peccato originatur ex vicio tracto et zelus et invidia et tandem homicidium processerunt. Et hoc bene indicat iam deo inde quod vicijs carnalibus est. Nota Item responsione ... quod ex peccato originali dicit processisse adulterium atque homicidium non offendendo [illegible] quia david ... instantibus acceptus fuerat. Augustinus exponendo in persona david dicit. Unum ergo peccato seminatus et acceptus de parentibus suis per quod adulterium et homicidium ipsa peccata commisit. Ad idem est una glosa valde expresse exponens illud Ego carnalis homo venundatus sum sub peccato glosa id est peccato male voluntatis subiectus. Item peccato id est concupiscencie. Hanc enim nomine peccati appellat unde omnia committuntur peccata id est carnali concupiscentia. Que a peccato est et si consentiente allexit concepit pariter peccatum a peccato ergo est. Et peccatum cum fuerit consummatum generat mortem. Hec glosa. Hoc confirmat auctoritas apostoli ibidem dicentis occasione accepta peccatum glosa id est fomes peccati sive vicium concupiscencie quod carnalitas appellatur. Et hoc secundum augustinum et originale peccatum per mandatum operatum est in me omnem concupiscenciam glosa id est omne peccatum. Secundum primum in quibus nulla culpa primi parentis formaliter inest parvulis ab ipso seminaliter acceptis michilominus tamen propter culpam primi parentis culpa originalis contrahitur in parvulis ab ipso seminaliter propagatis. Prima pars conclusionis patet per predicta auctoritate in primo conclusionis.

Quod peccatores ... in dictis in factis in cogitacionibus non est nisi ex mala concupiscencia

allegatam filius non portabit iniquitatem patris Et per anselmum in dicto vigili
ut allegatum est supra 2a pars con patet per anselmum ubi supra quod peccatum ade fuit
causa peccati originalis istud aut effectus 4 patet illa pars manifeste ex questione 2a
et eius probationibus Contra 2m sicut non culpa primi parentis formaliter inest puer abipso cor. 2m
propagatis Dicitur non ergo culpa originalis contrahitur in puerulis et non fuit formaliter culpa
primi parentis 2a pars con patet per tertiam per anselmum ubi supra Item adam non peccavit nisi
peccato actuali quod quidem actuale fuit causa originalis in nobis prima pars patet ex pre
cedenti corollario Contra 2m non repugnat quod culpam primi parentis originalis culpa contrahitur
in puerulis et culpa originalis in puerulis est aut fuit formaliter culpa primi parentis patet con 3m cor.
questionis et cum sicut patet ex 2a parte primi con 2 ab fratribus ex precedenti Contra 3m culpa primi 4m
parentis non solum est causa originalis culpe in posteris sed etiam et causa omnis actualis
culpe omnium ab eo propagatorum licet mediatis Solum quod patet ex dictis et probationibus
conclusionibus Contra quod primam et contra ambas partes secunde non est naturale alicui Re.
ei ad laudem vel vituperium imputandum sed defectus originalis in puerulis et non naturalis
ipsis ergo non est eis ad laudem vel vituperium imputandus Maior et minor sunt explicite 3o
est qui dicentibus cetero naturalibus nullus improbabit sed magis inscribit et inde etiam est
supra volgaris auctoritas quia in quibus a natura habemus nec laudamur nec vituperamur
patet ex dictis Ro omnis culpa est voluntaria sed peccatum originale non est voluntarium 2o
proprie in puerulis ergo in puerulis non est culpa [illegible]
[illegible] aut b[eatus] aug[ustinus] ut apparet questionis 3o nulla pertinet 3o
in eo quod non cavere potest sed puerulus originalem defectum cavere non potest ergo tale non est in eo formaliter
culpa quia bona et Bor nota ex dictis Maior et b[eatus] aug[ustinus] in libro ar[bitrio] c[apitu]lo 3o
probat naturali ratione pro omnia peccata seu culpe omnes conveniunt in aliqua ratione communi vel ergo
tali quod est esse voluntarium et habetur propositum sed conclusionis culpa est voluntaria vel non et tunc
sequitur quod peccato actuali mortali non convenit esse voluntarium pro ratione peccati quod videtur falsum.
Quod non est alia creatio quam unum individuum in specie humana non dicat contrahere peccatum 1o
originale quam aliud maxime sicut in eis per propagationem libidinosa coitio sed aliquod
individuum non contraxit patet de gigantibus de quibus dicitur quod fuerunt per spiritus incubos
procreati ergo etc. Unde ar[guit] specialiter contra primam rationibus durandi qui illius 4o
rationem libro 2o dist. 3o illud quod contrahitur in nobis per originem solum in nobis ideo
et culpa que fuit ade culpa sed nichil ad 2o omnes in adam peccaverunt sed
vel fuit ade culpa nisi peccatum actuale quod actibus suis convenit Et constat quod
peccatum actuale ade quod consistebat in actibus qui formaliter et subiective tunc erant
in adam non transit in nos formaliter sed ex ipso patet formaliter ad nos derivari

6° obligatio quedam aut reatus tm̄ g° 2c. Sed pt̄ pctm̄ orig.le ꝫ malum qd̄ patim. g° nō
ꝫ culpa. lꝫ quia p̄bat augus.nus li. p.mo d' libero arbit.o dicente. Culpa est malum
qd̄ facim9. ſꝫ pena malum qd̄ patim.r. ꝯn° originale pctm̄ est pena ꝯstituta ꝑ ac
1° tuale pctm̄ ade. g° 2c. Pmo mutu xp̄i nō ꝫ in nobis [illegible]
aliqd̄ mutu formar ꝫ ſubiectiue ſꝫ cū talī nō in est nobis g° nec ex pctō ade in
nobis aliqua culpa ſꝫ p.m reatus ꝫ obligatio ad penam lꝫ quia p apl̄m ad ro. v.to
8° ubi ex ſimilitudine loq.m d' eo quia lꝫ ꝯpat mutu ade ad mutum xp̄i. Sc̄do q. ra ꝗd
cum pt̄ arguit. pctm̄ orig.le nō oppoi.r gr̄atie formalit' g° pt̄ stare cum gr̄atia
ꝯ ſpem. ꝗ ꝑ oni.le ambo nā nasim.r filii ire ſꝫ implicat ꝗ alıs ſimul pt̄ filius ire ꝫ pt̄
in gr̄atia ſimul ſicut implicat ꝗ aliquis ſimul ſit odit9 ꝫ accept9 lꝫ pꝫ quia
Rp̄ⁱ gr̄a q̄ nō formar oppoi.r. p.ut ſimul stare g° 2c. Ad rōes ab ad p.ma ꝑ dicēr
ꝗ licꝫ pctm̄ orig.le i puulo pt̄ ei ꝯ ſcetu naturalis pt̄ ſꝫ ꝯ p.mā vitae nō pt̄ habere
tamen cauſā voluntaria videlicꝫ ꝯ actu p.mor p.ntū. ꝫ ideo vitupale ꝫ in ipso
ꝫ actus ꝑ ſe nō facit ad ꝑpoſitum. tibi loq.nt.r d' ꝯ ſectu naturali. eo nulla est
causa voluntaria ut ꝫ in eo dato d' ceco a natiuitate ꝗ cecitas nō p.uenit a
volunte ceci nati ut ex p.or p.ntū. Ex q.° ꝗ v. ipso nō dicit aliud niſi ꝗ pctm̄ ori
ginale vitupandum est ſꝫ nō ꝫ imputandum puulo ſꝫ p.ntibus ꝫ in eo habet
causā voluntariam. ꝗ vitupa.r ſicut ſi ex d' ſectu custodie puuli puulus eſſet
claudus claudicatio porro p.ntib9 ꝫ imputanda ꝗ puulo ꝗ in d' q° volūtate
pt̄ nō incurrit. Sc̄d̄ nec d° cum ad p.bat ꝯn ꝗ nō ꝫ puule [illegible] ubi ꝗ ꝯ ſectus
ie imputa.r puulo ꝑ eo ꝗ obligatur ꝫ ad habendū orig.le iustiam ꝗ ꝗ nō ꝫ im
puta.r ꝑ ei qualit' nō ꝫ ꝑpoſito. Ex q.° ꝗ ꝗ obligat ſe puulus modo natus
ad habendū originale iustiam. Sc̄d̄ ꝗ ex diuina ordinatione p.mus p.ntibus ꝫ omnes
poſteri ei9 obligati ſunt ꝫ fuerunt ad habendū orig.le iustiam ꝗ quam ip̄e ceptus
fuit ꝫ ꝗ ꝑ p.um transfundenda fuit hereditarie in omnibus poſteris ip̄e autem adam
ꝑ actuale culpam amiſit iustiam illam ut ipsa ſibi ꝯſtituebatur ꝑ p.ncipium ꝗ re
ꝑpam in alios transfunde nō potuit. ꝗ libꝫ igitur ab ada deſcendens tenꝫ ea
iustia. ꝫ obligatio nō ceſſauit. ꝫ ꝗlibꝫ ꝫ ſuſceptor obligationis ꝫ ꝑ ꝗ
ꝫ in culpa. ꝗ ꝫ originalis iustie ꝑ uatio. Et ſicut orig.l iustia fuiſſꝫ hereditarie
ex ordinatione diuina transfuſa a p.ute in filium. ſic ꝫ originalis culpa nunc transfundi.r
pt.-i hereditarie. Ex q.° d. nunc obligarem.r ad impoſſibile ꝫ potiſſime pueri. cum
impoſſibile ſit eis habere tale originale iustiam. Sc̄d̄ ꝯcedendo. ꝗ nos
obligam.r ad ad habendum ꝑ ꝗ ꝫ puuli ꝗ ꝗ ꝗ.m ex nobis ꝫ ꝑ ſe ꝫ nos habere

ut est hec inquiriens / ex etiam ex obligatione pactum ad uinculum coniugale / ut filii
eorum obligentur ad aliquod / licet quam in eis est impossibile et eos liberari / ympu-
tam quod omnibus uite susceptibus baptismo / de super ex pacto diuino data loco originalis
iusticie gratia gratum faciens / et carentia originalis iusticie amputatur / non imputatur nobis
ad culpam / et per gratiam iam nobis collatam possumus mereri vitam eternam / et cum hec
restitucionem omnium per peccatum ade amissorum / ut postquam corporis / et fortius indisposicionibus / que
sunt inducta per peccatum originale / et alias dotes / et licet illa non restituant hic / tamen
dabuntur in futura patria potissime per resurrectionem / cum hic deus nos permittit in penalibus
exercitiis inflictis / propter mereri bonum quando nos inclinans / volt tamen nos pie iuuare
per gratiam / et propter opera ex ea facta / volt nobis finaliter dare vitam eternam / de sua
benignitate / Ad 2m negando / et ad auctoritatem dico / quod intelligitur de peccato actuali / ita quod nullus
clericus peccat in eo / quod vitare non potest / perinde patet ad 3m / et cum additur quod omnia peccata con-
ueniunt in aliqua ratione communi / conceditur / quod omnia sunt inordinata quod sunt contra legem dei et rectissima
pia ratione ordinata. Et omnia peccata dici possunt voluntaria / quedam immediate / ut
actualia / alia autem extranea / ut originale / Ad 4m dicendum quod non est ad rationem
uel hoc / et ad probacionem uel quando quod per semen incubi amissum posset ma-
seminali mulieri uel / dictum est supra in questione / Ad 5m dicendum quod homo sic conceptus et genitus
etiam in originali peccato nasci / aliter enim si moreretur ante baptismum non dampnaretur / ad 3
cuiusmodi / Quia non credidit ut baptizatus fuerit condempnabitur / Sed quod si ille semen non
esset ab aliquo viro propagatorum ab adam descendente diuersum / de illo dicta instantia
Ad 6m quod dicitur et ceteram preterea quod libet / Ad 1m primo / quia opinio durandi / contra est dictum
sanctorum doctorum / et patet etiam illa per probata ad ultra quam probata est sic / Item peccatum
originale et quodam malum / culpe tamen aut pene tantum / aut utrumque simul / sed culpe et pene
non primum / aut 2m dicitur propositum / ergo 3m sequitur / quod deus propter solam penam dampnat actus
/ et sic / quia in eis nimia crudelitas / Ad 2m argumentum / et ad 1m quod contrahitur
in nobis per originem primum et cetera / Sed enim quia ad hoc duplicem similem hic possit / primum peccatum ori-
ginale et in nobis primum et peccatum seu culpa / ex quo si fuit culpa in adam / et tunc
et sic / primum / ut excedendo et cetera / alius similiter et peccatum originale ut in nobis est peccatum
seu culpa / ex culpa alia sed ab illa fuit in primo parente / et tunc et non / ut patet ex dictis
primo et etiam 2o et 3m et cetera / sic tunc respondetur rationibus uel concludit / contra dicta / ut patet ex
dictis / Ad 6m negatur / ad probacionem dicitur quod beatus augustinus loquitur de culpa actuali
et non originali / Ad primum argumentum / quod nullum corpus innatum / in nobis et formam / ex adultis

ad 2m et 3m
ad 4m
ad 4m
ad 6m
ad 1m

xpi meritum gratuit voluntas mea effective / nichilominus tamen xpi merito sumus
deo reconciliati / quam ipse suis meritis nos deo reconciliavit / ut habetur 2° dist. 19ª
Secundo etiam ex xpi merito aliquomodo causaliter / nobis inest meritum et gratia / ad sacramenta
ab ipso instituta rite suscipimus / virtute quorum etiam nullo alio merito a nobis habito
salvamur / et vitam eternam possidebimus / patet itaque quod secundum apostolum non plus vult nisi
quod sicut peccato ade peccatores sumus constituti / non formaliter / sed causaliter / ita per meritum
xpi sumus iustificati et deo reconciliati / quia sine xpi merito / deo non potuimus satis
facere / ut premissum reconciliati / Ad secundum negatur consequentia / quia multa sunt que non repugnant for-
maliter / que tamen non possunt simul stare / ut patet etiam de albedine et rubedine || Ulterius
quantum ad secundum articulum in quo videndum est quid sit originale peccatum / et de eius propagatione
a primis parentibus et de penis ipsius effectibus etiam / Quo ad primum / quid sit originale peccatum
dicendum / quod de hoc sunt opiniones apud doctores / Unde venerabilis anselmus in
de conceptu virginali / et alii doctores sequentes eum / volunt / quod peccatum originale sit carentia
iustitie originalis / cum debito habendi ipsam / et secundum istos / peccatum originale nichil est
/ sicut cecitas ut dicitur 3° celi (?) ... abstractive et privative / et sic parvulus ante baptismum est in pec-
cato originali / i.e. carens iustitia originali / quatenus habere / Et ad intelligendum ista
nota quod iustitia originalis est gratuita rectitudo / aut spontanea equitas / seu iusta sub-
iectio corporis ad animam vivificantem / et sensualitatis ad rationem / et mentis libere ad deum
/ dico corporis ad animam / quia ipsum corpus etiam non fuisset morbundum ex aliqua indispo-
sitione / aut improportione / ut puta factibile / ut patet de exemplo apud [illegible] / nec
debilitabile / ut veneno infectibile / et dico sensualitatis ad rationem / i.e. anime quantum ad primos
affectus cordis / ut concupiscat / delectetur / tristetur / quia [illegible] carnis fuissent conformia
desideriis primis || dico libere mentis ad deum / quia ipsa nulla inclinatione / difficultate vel
errore fuisset a deo aversa / Unde dicunt quidam / quod iustitia originalis erat habitus
quidam in voluntate existens / et ei gratuitus / per quem tamen efficiendo voluntas iuste re-
gebat seu regulabat corpus in ordine ad animam vivificantem / et superiores vi-
res ad rationem / et ipsam in ordine ad deum / et impediebat condelectando passio-
nibus superioribus / Et quia potentie sensitive movent naturaliter a suis obiectis / et
delectabiliter alliciuntur / et ex sui natura sine displicentia etiam [illegible] ab [illegible] di-
obiectis amoveri non potuerunt / ideo secundum aliquos non solum in voluntate / sed
etiam in quolibet appetitu sensitivo / erat quedam qualitas / qua mediante nata
erat talis potentia sensitiva moveri a suo obiecto sine displicentia / Et hec qualitas
secundum illos licet esset supernaturaliter data / notandum (?) dicebatur iustitia orig-

ad 2um

2us articulus

iustitia originalis

2^m d^m
petm origiale

si solum ia q erat in voluntate / ista tam no asso / si solum pono ut facilius
intelligatur et capiatur ma de originali iusticia / et peto originali Ro nondum / q iste
sic describunt / petm originale / est carencia iusticie originalis inesse debite / a primo
parente accepte / et excepta diuine dispositione / cui coniuncta obligatio ad penam dampni
dumtaxat / ex premissa diuinis transgressione prouenientis / // In ista dispositione lux
carencia ponitur pro genere / et dicit negacionem / cum debito habendi illud / quod negat / Ex
quo sequitur / quod licet aliquis esset in puris naturalibus productus / licet talis non haberet
iusticiam originalem / non tamen diceretur ipsa carere / quia ad ipsam non habuit debi
tum / sicut nos habemus / que nobis est debita pro eo / quod pro nobis extitit a primo
parente accepta / Et ideo additur in dispositione iusticie originalis debite inesse
/ Ex quo patet / quod licet homo post baptismum non habeat iusticiam originalem / non tamen
est tunc in peto originali / quia tunc non est debitor illius / sed tunc obligatus est plus
ad habendum eam / Et tunc in diffinitione additur ultra / ea que de non quantum ad
originalem iusticiam / cum dicitur excepta scilicet primi parentis diuine dispositione / Ex quo
eciam / sicut personam actualem culpam perdidit / ipsam in posteros transfundere
non potuit / in quos per propagationem transfudisset / si in statu innocencie permansisset / Et
quia in diffinitione ponitur alia differentia / cum dicitur / cui coniuncta pena dampni dumtaxat
ex premissa diuinis transgressione prouenientis / hoc autem dicit / ad differentiam peccatorum ac
tualium / videlicet venialis et mortalis / Constat enim / quod mortali coniuncta non solum
pena dampni / sed eciam pena sensus / Veniali autem peto proprie non coniuncta pena damp
ni / quia perpetua carencia visionis dei / sed ponitur aliqua pena temporalis / Ex predictis
notandum sequitur primo hoc / quod quibus iuste est debitor alicuius rei quam nunquam habuit
propter quia infantes in corrupti sunt debitores iusticie originalis / quam tamen
nunquam habuerunt / ut dictum est / Secundum / petm originale in omnibus equale / propter
quod omnes paruuli equaliter contrahunt carenciam originalis iusticie / et omnibus equaliter
et debita / Item Augustinus / in omnibus infantibus naturaliter propagatis / existimo originale petm
equale esse / et omnes qui in illo solo moriuntur / equaliter dampnari / Tertium / peccatum
originale non est actus malus potentie / quartum petm originale non est habitus vicio
sus / quintum petm originale non est qualitas morbida in sensibus carnis complanta
ta / sextum / petm originale non est concupiscentia in actu primalis ulterius / Septimum / petm
originale non est aliqua macula positiua / Ista omnia propositiones patent / quia ex post
ipsarum sequitur / petm originale foret aliquid positiuum / quod est contra dicta / Ro notandum
quod doctores quidam sicut istos originale petm contrahitur / sicut ponit aliquas propositiones

In peto originali / est aliquid formale / et id est carencia iusticie originalis / Et aliquid materiale / et id est concupiscentia morditiorum substrata / diffinitio hic posita datur quantum ad formale ipsius peti. Quantum vero ad materiale peti sic describitur. / Est concupiscentia viciosa ex conditione nature originalis contracta.

Cor^a aliq

Et hoc idem est dicere quod petm originale non est concupiscentia actualis / Ro quia concupiscentia actualis est effectus originalis peti / sed id Ro quia per baptismum peccatum originale est in nobis oes concupiscentia / Ro quia post baptismum manet concupiscentia actualis / et tamen tunc non manet petm originale / In pueris ante baptismum homo est in originali peccato / et tamen non sic est in actu desiderium secundum carnem.

1a ppo Prima puerulus non contrahit peccatum originale propter hoc quod corpus est infecta et anima
ex ipsius unione ad corpus maculatur. Illa propositio patet ex nobis quia et probatur etiam sic eo sic
spiritualis qualitas corporalis non potest inficere naturam spiritualem videmus enim radios lucis
2a ppo tuipe pertransire et non inficiri quanto minus anima potest inficiri ab infecto corpore. 2a propositio
anima pueri non contrahit peccatum originale propter hoc quod ipsa unita carni sibi condelectatur sicut aliqui
dixerunt. patet propositio quia anima non potest velle quod non cognoscit ut probatur dicitur quia velit quod
ergo ipsa in primordio sue creationis nichil cognoscit seu nullam habeat cognitionem
sed sicut tabula rasa secundum quod commentator aliqui dictatur habeat ymo si illud non
est peccatum originale sed actuale quod non videtur verum. 3a propositio anima pueri non contrahit
3a ppo peccatum originale ex appetitu naturali ipsius anime ad unionem carnis infecte qui appe-
titus nullam presupponit cognitionem. patet propositio quia appetitus naturalis non tendit
4a ppo nisi in bonum in re. 4ta propositio aliquis contrahere peccatum originale potest intelligi quadrupliciter
vel primo modo irregularitatis ut in bygamo vel spurio vel primo obligatoie siculi
vel primo hereditatis privationis. Exemplum bigamus contrahit irregularitatem ad sacros ordines
non promoveri. Ita et deus statuit quod quandocumque anima rationalis quanta fuerit carni ab
adam propagata seminate sit originali iustitia privata ac pecato ad penam
dampni tamen obligata. Exemplum 2um irregularitas contrahitur in spurio quia statutum est ecclesie sic
et deus statuit quod quicumque compresens nasciturus ad eumdem ipsum irrehemat contrahit
originali peccato. Exemplum 3um sicut de furorum filiis qui tam cito sicut nascuntur fuissent similiter
vocati sicut pretibus. Sic in proposito. Exemplum 4um sicut cum eius privatur hereditate
propter inobedientiam vel aliquid de simile tunc omnibus ab eo procedentibus etiam filii privati
sunt illa hereditate ita etiam in proposito ymaginandum esset. Sexta propositio
secundum Scotum libro 2o distinctione 32 anima pueri in neutro carne contrahit peccatum originale
non propter quod per qualitatem quandam quasi causatam in ea causaret id peccatum
originale. Sed ex hoc quod ex carne compositur seminata forma corporis organi-
zatum cui infunditur anima constituens personam quia filius ade illa ergo persona est
naturalis filius ade debitur et iustitie originalis date ade ipsi ade
pro omnibus ipsius filiis. Et eam ea in re est originale. Et secundum istam viam contrahitur
peccatum originale in homine propterquam et ab adam et ex peccato quod deus tunc iustitiam que
propter peccatum ade caret. Hec est opinio anselmi et aliorum doctorum qui ipsum in hoc
dic contra priores distinct sequuntur. Contra illa priorum dicit quod primo quia certum est quod peccatum originale non
potest ac sic deus punit et dampnat hominem pro peccato originali et non dampnat

Ad: suscipiendos propter hoc quod suscepit viduam in uxorem quia sic statuit ecclesia
quod quicumque duxerit viduam in uxorem ad sacros ordines.

hominem pro nichilo ergo etc. dictum falsum / 2o si peccatum originale esset formaliter 20
carencia iusticie originalis / tunc sequeretur quod quilibet carens iusticia originali
esset in peccato originali / quod 3o est falsum / patet angelus qui caret iusticia originali esset
in peccato originali / quod est falsum / et tamen quia est manifesta ex dictis / 3o adam peccando 30
amisit iusticiam originalem / et postea ea caruit / et tamen non habuit
peccatum originale / ergo talis iusticie carencia non est peccatum originale / 4a probatur alias patet ex
dictis in preced. articulo / et quia nota est / quarto puerulus baptizatus caret iusticia ori- 5to
ginali / et tamen non habet peccatum originale / quod est quod per graciam baptismi sibi di-
missum / secundo aliquo modo non habet peccatum / quod est ... iusticie ... sibi datum / quod idem stat quod
non baptizetur et sit in peccato mortali / ergo ... non penitus / tunc talis non confert
graciam et caret iusticia originali / et tamen amplius non est in peccato originali / ... / Item sit aliquis
non baptizatus / cui collata sit gracia / et postea cadat in peccatum mortale / tunc auf-
fertur gracia ab eo / et quia caret iusticia originali / videtur quod peccatum originale videatur
quinto peccatum ... carencia iusticie debite inesse puerulis / non est nisi pena quedam 40
et peccatum originale est culpa / ut ex 2a conclusione precedentis articuli // Sexto circa 6to
istam viam / doctor beatus augustinus / qui in diversis suis libris / de hac materia loquitur / per
peccatum originale videtur intelligere / ... carnalem concupiscenciam / vel fomitem / seu vicium
concupiscencie / per quod homo inclinatur ad actualem concupiscenciam / Et illius oppinionis
videtur esse magister libro 2o distinctione 30a / et sequentibus de quibus tractat illa materiam
et multi doctores moderni / Ad rationes / Respondeo / Ad primam cum arguitur
in ... originali ... // licet deus puniat pro peccato / quod est ... non tamen punit pro ad 6m
nichilo / sed ut ... sui ... / ... puniendo peccatorem pro peccato / de
... / quod sibi peccator abstulit / que sponte ... noluit / ab ipso in vito
exigit / Unde non ... de peccato originali / secundo / quod ... si etiam ...
peccato / et ... abstractive ... peccatum ... Jo 1o Omnia per ipsum
facta sunt / et sine ipso factum est nichil glossa i. peccatum / punit ergo tamen deus peccatorem
pro peccato quod nichil est / non tamen pro nichilo ... peccator ... peccatum difformiter scilicet
legi divine / et displicenter eius voluntati / seu ex transgressor est legis dei / Ad ad 2m
2m ... quilibet carens iusticia originali / cui debita inest ...
ut dicitur in diffinicione est in peccato originali / de angelis tamen dicit Scotus / quod angelus
vel non est capax originalis iusticie / vel si tunc habet ... iusticia originalis
non respicit nisi voluntatem / et non appetitum sensitivum / et si respiceret
sub racione ... et delectabilis / non est inconveniens ponere dicit

ad 2m Dato aliquis tle in anglis / Ad 2m patet quod de ipsa peti originalis solucio / et que dictis
supra / Non conceditur quia absolute loquendo / carencia iusticie originalis non est peccatum originale
sed carencia iusticie talis in esse debite etc / ut dicitur in diffinicione peccati originalis / Pro quo
no advertendum / quod iusticia potest dupliciter esse debita / Primo quia in se accepta / et actione
recipientis amissa / Secundo quia accepta in alio / et racione alterius amissa / Primo modo carencia
talis peccatum proprium committitur / et eius amissio seu carencia est peccatum actuale / Secundo modo eius
amissio seu carencia racione alterius / nichilominus tamen eius carencia etc
aliis ab ipso descendentibus pro peccato imputatur / quia debitores sunt eius iusticie sicut
si quis pro omnibus nobis suscepisset omnia nobis concessa / quae si perderet omnes essemus
in denario punati / et ergo quilibet nostrum tenetur ad restitucionem / seu esset obligatus
ad gm ad restituendum / Ad gm cum arguitur puulus baptizatus etc / Respondetur / qui baptizatur
plus debitum reddit id est donum iusticie et committit in debitum reddi donum deus / ut gracie
Et illud 2m debitum semper imposterum manebit / nisi primum reddit / et qui caret 2o
dono / sicut prius peccat / sic qui caret primo / non sic quia peccato peccato originali quia non reddit
debitum reddi originalis iusticia / patet per ea que ad obiectiones ibidem secuntur / Non conceditur
de baptismo in peccato mortali quia eciam existens in peccato mortali / quia non periit dominus / aliud non obstat / ad ut baptizatur
et non confertur ei gracia / nec caret amplius in peccato originali / quia debitum iusticie
originalis tollitur per baptismum / eciam in illo sed eius debitor gracie et peccat quia
Ad 4m qui digne suscepit sacramentum / Ad 4m negatur / et causa negacionis patet quia
non peccatum originale maxime eciam patet / cum communis obligacio ad penam dampni / quia
minus communis talis obligacio est culpa / et non solum pena / Secundo patet causa
negacionis alia quam deus propter solam carenciam iusticie originalis / seu propter peccatum
originale / dampnat aliquem / et non solum propter solam penam / dampnat aliquem / Ad 6m
Ad 6m quod fundatur in auctoritate augustini / Conceditur quod ut ex dictis patet satis propter
prime patet / Primo non concupiscencia et eius / ad motus concupiscencie / et ad racionem concu-
piscencie / et ad vitalem actum potenciam / Secundo non / quia concupiscencia potest accipi vel prout
concupiscencia vel non est in persona / et actus / vel habitus / vel prout actus naturalis in appetitu sensitivo / et nullus illorum
est formaliter peccatum in parte sensitiva / secundum beatum Augustinum in de peccato originali capitulo 30 / vel potest
accipi prout est motus in appetitu voluntatis / et est ipse motus appetitus voluntatis pronus
ad concupiscendum delectabilia immoderate / quia natus est condelectari appetitui sensitivo
cum adiungitur / Secundo non sicut illa via communis est male peccatum originale / quia
per carenciam iusticie originalis / sicut est proferendum cohibens ab immoderata

dilectione / inparabilis potius non posset / sed superhabundans sit pena / ad concupiscendum
inmoderate dilecta. Et exponit / cuius in dicto originali differentia dominia / et corporis
vinculis sunt. et quam fracto gubernaculo / et equo fracto freno. Et ex hoc
excepcionem motum inordinatum / quem corpus habet secundum. Et ex hiis patet quod peccatum originale
non sit formaliter concupiscencia seu fomes et formaliter carencia iusticie originalis
debite / ut dictum est supra. Et ex isto eciam patet / quare adhuc non manet peccatum originale
post baptismum / non sunt ad reatum traductum per aliquem partem / nisi ipse in se accipit illam
iusticiam et tamen non accipit. Et ex dictis patet responsio ad auctoritates beati augustini et aliorum
et aliorum doctorum / qui dicunt peccatum originale esse concupiscenciam / Dicendum quod loquuntur
de peccato materialiter originali / et non formaliter / quia ex tali parte peccatum originale formaliter dimit-
titur in baptismo. Talis autem concupiscencia de qua loquuntur auctores manet eciam
post baptismum. Et quare sequitur / quod non mundat per illam concupiscenciam peccatum originale
appetitu sed mundat puritatem / ut tactum est supra / Alii dicunt quod male peccati originalis
sit fomes seu concupiscencia. Et formale sit carencia iusticie originalis debite
/ declarant hoc a simili / quia in actuali peccato / dicunt materiale est ipsum actum sed formale
est carencia circumstanciarum debitarum in ipso actu. Et isto modo concordant / opiniones ab
sed quod solucio / non valet / quia sequitur ex eo / quod fomes sit peccatum originale
quantum ad peccatum / quod omnino contra primam oppinionem / quia sed eam ponentes fo-
mitem / sicut dicunt quod sit pena peccati / nullo modo peccatum / licet dicta multi dicta doctorum
tenentem illam opinionem. Et eciam ista solucio non sufficit secundum augustinum manifeste
patet ex dictis eius. Et communiter non sit ad auctoritates augustini / tamen ut eius ex dictis
patet non sunt eius intencio. Et ideo declarat materiam aliam et posicio aliorum doc-
torum / qui sentiunt beatum augustinum / qui in diversis libris ubicumque declarat materiam
loquitur de peccato originali intelligit ipsam carnalem concupiscenciam / seu fomitem vel vicium
concupiscencie / per quod homo inclinatur ad actualem concupiscendum ut dictum est supra / unde libro
primo de nupciis et concupiscencia / ad valerium / dicit quod dimittitur concupiscencia in baptismo / non ut non sit
sed ut in peccatum non imputetur. Et paulo post dicit / quod vicium prime nativitatis erat
originale peccatum soli parti corporis ... libro secundo contra Iulianum ait sic
Ego tamen voluntatem malam ex origine viciata ingenitam esse homini
dico / vicium quo caro concupiscit adversus spiritum. Et paulo post subdit / Et isto
et in isto homini malo / magis homo / quod malum perceperit / tam magnum est /
ut ad hominis dampnacionem / ac a regno dei separacionem / tantum habet obligacionem /
ut eciam sed ... originalis tracta / non nisi quemadmodum dicit illis / sed regno dei

Appetitu (left margin, beside the line beginning "sed mundat puritatem")

Alia oppinio beati augustini (right margin, in a box beside the line "patet non sunt eius intencio")

soluatur / atque homo a medio propter mortis apostoli pellatur. Et quo etiam
clarius patet propositum dicit ps. ratramnus ca° / concupiscentie reatus in baptismo soluitur
sed infirmitas manet. Constat autem quod solo peccato quibus reus est. Sed ante baptismum concupiscentia
est peccatum. Et ideo dicit glossa ad Ro. 4° super illo Beati quorum remisse sunt iniquitates / concupiscentia uel
concupiscibilitas / que dicitur fomes peccati / ante baptismum culpa est et pena. Sed post baptismum / pena est et non
culpa / et ibidem expresse dicitur / quod concupiscentia est originale peccatum. Dicit ergo non est dubitandum
quin fuit intentio / augustini / unum ex origine tractum esse / id quod uocat originale / peccatum
cui etiam in hoc consonant glose super epistolam ad Ro. in pluribus capitulis. Sicut
etiam fuit eius sententia et magistri / in 2 sententiarum distinctione / 30 et 3 sequentibus / in quibus
tractat multum de ea materia / et etiam doctorum antiquorum / et modernorum sententia. Est enim
... proprio persona et uerbis apostoli / ad Ro. 7° et 8° / ubi ipse concupiscentiam intelligi
uolt et peccatum originale / non quidem per concupiscentiam intelligendo actum concupiscendi / sed uirtutem que
etiam dicitur carnalitas / et languor et fomes / lex quoque membrorum. Quod paruulus habet illam
concupiscentie facit / adultum uero concupiscentem reddit / ut dicit Ambrosius / et ponitur in glossa
ad Ro. ubi supra / et patet etiam per ... in littera. Cum huius etiam concedendum est / quod homo
caret iustitia originali / qua fuit debitor et ante baptismum. Sed quedam carentia non est
peccatum originale sed potius effectus peccati originalis / quemadmodum priuatio gratie est effectus
actualis peccati mortalis / i. sicut propter mortale peccatum priuatur homo gratia
ita propter originale peccatum / non infundit deus anime originalem iustitiam. Nunc quantum ad dicta

Dubium

remanet dubium / utrum sit ista concupiscentia uel fomes / an sit qualitas carnis / uel
actualis actus aliquod et stantibus / an sit actus existens in carne / an corpus in anima
Et quod sit / dubium est a quo causetur. Ad horum solutionem / iuxta doctrinam augustini
uidetur primo dicendum esse / quod concupiscentia ista seu fomes non est qualitas corporis / neque etiam
anime sed est qualitas quedam / quod patet primo per augustinum libro primo de nuptiis et con-
cupiscentia / ubi de ista concupiscentia loquitur ait / non enim qualitas manet / sicut aliquod corpus / aut
spiritus sed affectio quedam / male uoluntatem qualitatis / sicut languor. Contra Iulianum libro 6to
capitulo ... / sed illud pluribus dicit / carnem corporis negans qualitatem esse / sed etiam uoce quod
si esset qualitas / esset corporis uel anime / aut ipse homo / ex utraque compositus. Nullum illorum
dat ... / tamen quod / non corporis primi hominis / qui formatus primo fuit / sunt eiusdem
generis esse / cum celestibus aliud habuit corpore et de anima / et plus ... hominibus
Deinceps ... sicut et nos habuimus originale peccatum / quod est erroneum ... sequitur
de homine christo / quod etiam erroneum est / tamen quod non aliqualiter predictorum doctorum habeat

p puniat² nisi qd nascit² nascedo emundet² pfecto aut utrumq3

auctor3 | adeo esse tale petm ī nobis | qd' no 3ddm ¶ R° ddm est, qr 2qualitas cōmuns
mala | Augus. ꝯ Jul. li° vi° ca° 28 | dixerūt inqt quidā pelag. libidīe ptem ad
esse viciosam | et utiq3 pt aīe sīla est | qr sīla est ipe met anim9 | si ergo ipm vi
ciū | q° ulla pt aīe ullo° viciosa est libidīe dico | ut omi vicio sanata salua
sit tota sīla | quia 2i°s pelagios locutos tpra | in ui² viciosam ptem | aī appellas
se libidīe | in qua pte 3 viciū | qd vocat² libido | sicut vocatur dom9 ptib9 qui
sunt in domo ¶ Jt' li° eo⁹ 9 eidem ca° xvi | ayt | qr pcm petm | qd totū implet
et statū subdit | ut g° aīa 2cad utrumq3 | viciat ex sessione trahitur | aut alteru
in alto | tamq3 ī viciato vase co3p² hic asserit aīa3 viciatā | et tunc est qr
loquit² d' vicio origīli | aq° p baptismū emundatur | 9ciius sub dubio relinquat
an vicie ex corpe | an īducat² viciosa | ex viciata aīa pris ¶ Rone | etiā idipm
pbatur | qr sola aīa subm 9culpe | cū g° petm orīle sit culpa | ut pbatū est
p9 | sequit² qr sit in aīa tamq3 in subo. ¶ R° etiā 3 ca° 3° C3 ¶ R° dicendū
3 qr tale viciū causat in aīa ex vicio carnis | seu quadā morbida qualitate | qr
ex libidinosa 9cupia coeuntū | putū | ad plis 9cipit | dum 9cipi² | hoc expsse
ponit | Apr. ī dispo. 3i | Ut pbat² etiam auctte Ambrosii | quā allegat | et pone²
in glo ad Ro. 1 ¶ Ecce inqt pmi hominis corp9 corruptum 3 p petm | ipa3
corruptio | p qdicione offerēpcioīs | manz incorrtio | robur tenens diuine sue
date in adam | cō 9sorcio aīa macula² peto ¶ Jt' allegat augm d' vbis apli
dicentem viciū 9cupie est | qd aīa ex carne 9trahit | et est simile sic vinum
insici² | et accipit ex vase | sic aīa insici² a carne ¶ Rone etiam pbatur | qr ul
qualitas talis 9tracatur aīa adeo | ul acqui² sibi ex actib9 suis | ul causa²
in ea ex carne cui adiungitur ¶ Primū no pt dici | qr d3 no tetat adam vicio
sam | nc 3m | qr pus actus inest aīe | antiqua in ipa sit illud viciū | seu originale
petm ¶ Relinqt g° 3m | qd no appeat | qr aliud vonat possit assignari p causa ei9
qualitatis ¶ Conia pt argui 2 phno pba | qr qqdi 9cupia seu fomes no sit ar²
aliqua qualitas causata in aīa | et pmo p auctte | apli ad Ro 7° | ubi tale
9cupiscēcia dicit lex ī mēbris ¶ Video inqt alia legem ī mēbris meis &c.
Et paulo p9 ¶ Scio inqt qr no habitat in me ¶ R° ī carne mea bonū ¶ Et qr
habitat ī me petm ¶ Cū g° exponens | quo in eo habitet dicit. ¶ Hoc est
in carne mea | p3 manifeste | illud no esse in aīa ¶ R° pluralitas diuinū 2° ar²
ho3 ponda sine necessitate | nulla aut 3 unitas pondi ipam | qr omē3
effectum | quē experimur in nobis | possumus saluare pre ista ¶ Nam

pravitatem et inclinationem ad desideria carnalia / videmus enim in brutis / in quibus tamen non dicimus fomitem esse / aut qualitatem aliquam / animam informantem / ex qua inclinet / Item rebellione appetituum possumus sine ea salvare / nam naturale est appetitui sensitivo sive intellectuali contrariari appetitui aut voluntati / immo sic potius licet delectari in bono honesto / et sic ratione / et ideo absque aliqua qualitate superaddita / appetitus appetitui rebellare / nichil aut aliud experimur / propter quod talis qualitas sit ponenda / Confirmatur quia non potuerunt possunt aliquibus homo nascitur cum aliqua tali qualitate vitiosa propria animam informante / quin ymo dixerunt vitia et virtutes ex operibus et assue
3o ar. factione generari a hominibus / et tamen communiter nos experimur / experiebantur et ipsi 3o propria sola carentia iustitie originalis et gratie / absque alia qualitate vitiosa / animam informante / homo in mala desideria pellitur / sicut patet per prosecutionem de peccato originali questione 4a / ubi etiam / supra tactum dat exemplum de fera indomita / que ruptis vinculis sevit / et navi que dimisso gubernaculo in pelago quaque iactatur / Quod non propter hoc alias invitas ponendi
4o ar. aliquam qualitatem / 4o nulla forma existens in mente et anima / potest naturaliter augeri vel minui sine vitali actu anime / sed fomes augetur et minuitur ab alimentis corporis / et medicinis quibusdam ex quibus fit pronior ad corporales concupiscentias / etiam absque vitali actu anime
5o ar. / sicut docet experientia etc / 5o probatur secundo Ethicorum / vult / ex quo omnia que sunt in anima / sunt passiones vel potentie / vel actus vel habitus / sed fomes non est potentia / quia tunc fuisset in statu innocentie / nec actus nec passio / quia tunc cessante actu cessaret et fomes / nec habitus / quia non infusus / quia habitum vitiosum / deus non infundit / nec habitus acquisitus / quia talis presupponit actus / ex quibus acquiritur / fomes autem inest homini ante omnem
6o ar. actum suum / 6o sola mala dispositio carnis / sine qualitate recepta in anima potest homini reddere pronum ad malum et tepidum ad bonum / sicut certum est / Sybaritis ad libidinem provocantibus / propter quod vinum bibens pronior fiet ad concupiscentias / et incentior ad alimenta / Item in ex / sic etiam anima unitur carni / pro voluntate / mox dabit sibi exigentiam volueris / cum tamen antea non fuisset dolor / Aliud exemplum et de anima unita corpori alicui dispositio / sicut dispositionem infirmitatis et sudoris / quandoque nulla sequeretur ulterius anima fuisset in anima / sicut fuerit / et prona esset ad sentiendum actus / Contra articulum / quod aliud
ar. 1o videlicet / quod talis qualitas causetur in anima ex carne / probatur quia nichil potest agere in spiritum nisi coagente spiritu / sicut forma spiritualem aliam ab actu cognoscendi et
2o ar. appetendi / talis autem non est fomes / 2o quia si causaretur ex forma existente in carne / illa etiam aucta augeretur / et diminuta diminueretur / et sic tolli posset in
3o ar. homine tolli fomes naturaliter / vel etiam per artem medicine / quod non est dicendum / 3o

aut talis qualitas carnis inficiens nam in fuit in primo homine ante peccatum homo
3 adam quia alias infecta fuisset eius anima ante peccatum quod est contra fidem aut fuit in eo post
peccatum et hic querendum est que fuit eius causa non enim deus cum ipse non includit causet vicium no
in anima neque ad vicium nemo enim naturaliter causatur ut mala voluntas peccantis quod
magis videtur quia eadem racione quilibet alius homo suo malo voluntatis actu posset
propriam carnem inficere causando aliquam talem qualitatem quod non videtur admittendum quarto quia
talis qualitas causata quia carne prolis quia tali qualitate existente in carne matris aut
ex qualitate existente in semine alicuius aut utriusque parentis non potest dici primum quia sequeretur
quod quilibet primariolus absque quod coitu maris et femine contraheret originale quod omnes
sancti dicere videntur Nec secundum quia certe quia in semine aliqua talis qualitas esset
tot sui transmutationibus intrinsecus antequam fit corpus prolis formatum ut nulla talis
qualitas videatur posse in prolis corpore remanere Ad primum admittendum secundum augustinum
in dialogo et quem concupiscentia carnis appellavit apostolus illam autem nam ubi et morbidus quod
carnis affectus et libro 4o contra iulianum capitulo 2o dicit quia anime concupiscentiis adversa carnis
dum sua contra carne anima concupiscit ut ei spiritus in plus anime melior et sanior debeat
adpugnare Ad 2m dicendum quia bonum contra fidem et quia dicitur de pravitate brutorum non videtur quia pars
non potest dici quia viciosi habitus non accrescunt in anima quia dicitur sit pugna ad actus viciosos
quod secundum omnes contra fidem et preterea assumptum quia videmus etiam bruta aliqua esse prona ad
lupiditatem aliqua ad iram quedam ad deceptionem et astuciam et quedam ad ceteras
rationis similibus actibus habitus ad quos inclinantur homines similiter viciosi et tamen
in brutis tales habitus in anima non ponimus Admittendum ergo quod potest tales pravitates alias anima-
libus in sunt autem hominibus aut propria nam differentia potest et talis carnalis
pravitas congenita homini non sibi penam convenit secundum per vicium contra ut etiam quarum
additus non penam secundum per vicium comparare homo contrahitur et similis eius facto intelligatur
Ad confirmandum opposite per beatum augustinum libro 2o de gracia christi et peccato originali capitulo
penultimo ubi ait Si homo in honore positus et non intelligens comparatur pe-
coribus eisque similis fit non tamen adeo fit ut pecus fit comparatur namque excellencie
et in comparacione pecoris homo ut vicium hominis sit non pecoris Ad 3m autem quod additur
de rebellione appetitus admittendum quia absque qualitate superaddita non esset rebellio quia talem
experimur inclinationem pravitatis ad delectabile sensibile et difficile ad oppositum Ad 4m dicendum admitten-
dum quia philosophi veteres hanc pravitatem experiebantur et congenitam nobis fassi sunt sicut
in 4o libro contra iulianum capitulo 15o probat augustinus ex dictis platonis et etiam tullii de republica
ubi libro 3o ait hominem editum esse ad libidines primum et ut subdit augustinus id est tullius

per vicium non per naturam non pecoris vicio sed nature tate namque

rem vidit causam nescivit | latebat enim eum esse que inguit super filios
adam | qui pacius licet non eruditus ignorabat originale peccatum. Et | infra cap. 91°
q. d. de omnibus primis parentibus generaliter | quia inique illi didicerant | qui locuti fuerant | de primo homine
adam et de omnibus coniuge | de prima eorum prevaricatione et cetera sequitur heraclidarum | atque
huius veritatis experte | quare declarare ipsam potuerunt | Ubi dico | quod licet non cog
noverunt aliquem hominem aliquando fuisse | sine tali libidine carnali et promptitudine | non
cognoverunt ex aliquo accidere viciose | licet impunitatem animis hominum inesse | Ad
ad 3m 3m dicendum | quod homines hoc carens gratia | et originali iustitia | absque alia qualitate
| labitur in mala desideria | Nisi scilicet tamen et quia non omnes sic voluntate determinate ad pas
siones corruptas inclinarentur | nisi aliquod vicium speciale congenitum totaliter in
citans ad illa desideria || Et quia ultra carentiam originalis iustitie | hoc vicium sit
congenitum | patens indicat ista parabola | vulnerati | qui non solum fuit gratuitis
spoliatus | sed etiam in propriis plagis | in naturalibus vulneratus | quod non videtur bene
ad 4m posse intelligi | nisi per plagam vicium naturam inficiens capiatur | Ad 4m conceditur
de acre sic negari non debet | et quod dicit ex aliquibus mediis et alimentis hominem fieri
proniorem | dicendum quod hoc est | quia ex eis in materia inundatur fomes | sed quia ex eis causantur
et inducuntur alie qualitates corporales | quibus etiam coadiuvantibus | aliquid facilius
ad plures passiones | sicut et per fellis et cole angustium (facilius) | et vehementius concitandus
irata ad iram | Et tamen habitus iracundie | non augetur immediate per tales
qualitates | aut ceteras corporales causas | absque vitali actu | Et hoc etiam
patet de secto dicte q. philosophus probat | quod in aliud non esse habitus iracundie | aut luxurie
vel accidie | aut aliquis alius | inclinationis ad passiones | ad quas et proculia
ad 5m alimenta exprimunt nos magis disponi | quod tamen falsum est secundum omnes | Ad 5m dicendum | quod
habitus | non a deo infusus | nec ex operationibus acquisitus | inest acceptus | sed ex se ea
qualitate carnis generatus | et licet hoc pluribus non cognovit | et ideo eius auctoritas
non est hic parte pondanda | de aliis supra tactum est et pulchre de hoc loquitur augu
ad 6m stinus quarto contra Julianum | Ad 6m dicendum | quod quamvis sit de aliis malis pravitatibus hominis | et quamquam
fecit per ea predicti peccatum | de pravitate tamen talibus pravitatibus non est ex sola mala car
nis dispositione | nec etiam ex aliqua carnis dispositione potest | naturaliter convenire
ex cibis aut aliis alterantibus rebus | ex quibus quidem in hominibus dispositiones
et complexiones corporum variantur | et hoc in probatio evidens est | quia cum qui
busque corporalibus dispositionibus et quantumque diversis vel contrariis stat pravi
tas ista | ut videlicet quilibet nostrum a quo nascitur | et nullo donec moriatur vivit in corpe

nisi pergratiam ac sinne visionem dei consumi. Et tamen de aliquo consumitur. Ad alia dico
autem quod talibus qualitatibus non causetur in anima corruptione. Ad primum videndum quod corpus non per se agere Ad a^m rones
in spiritum nisi coagente spiritu. Admitto quod et plenum nullius sunt. Dicuntur qualibet actione. Corporibus diff
ficile vel forte impossibile sit in aliquo dare instantiam. Non tamen hoc negandum est quod
sancti dicunt. Secundo non potest sufficienter probari. Ad secundum absque assertione temeraria ad 2^m
dico quod ista qualitas carnis ex qua causatur fomes in anima non augentur vel
minuuntur essentialiter in homine. Sed sicut non est generalis ex aliquibus corporalibus qualitatibus
nisi ex contrariis. Sed in senectute corpus feruore coitus et ardenti libidine causantur. Et sic
non est ex aliis augmentabilis vel ex earum contrariis minuibilis. Vel dico quod licet
quod sit dicta qualitas carnis tamen fomes qui est in anima non minuitur actione quando
nunquam corporalem qualitatem a contrariis separantur. Alio modo potest anime cupiditatibus que sequuntur
carnis dominium. Et sic carnem anima compescit ut supra allegatum est. Et sequitur dimisit
ia vitia non medicos ullos corporum senserunt. Et gratia Christi mediante curantur.
Est tamen secundum quod inclinationes naturales que ad bonum tendunt minuunt essen
tiam originalem fomitis. Sicut et habitus acquisiti boni. Que vero ad malum sunt. Fomi
tem attendunt et amplius fiunt faciunt non ipsum in esse nec intendendo sed eius effi
caciam reddunt ad opus prudendo. Ad tertium admitto illam quia non fuisse in homine. Ante ad 3^m
petunt sed post et cum quo etiam fuit causata. Vnde dicit Ada. 2a lectura. Quod ex pabo
vetito quod comederunt alterauit eum et quasi intoxicauit carnem eorum ad corrup=
tionem et miseriam. Sed hoc non sufficit vel obstat quod fructus ligni prohibiti fuit de se
bonus et salubris ut Augustinus vult. Vnde super Gen. quia etiam in lege vetusta aqua
zelotipie de se bona torquebat et sterilem fecit mulierem eius ream. Hanc autem
vero si sterilis erat fecundabat ut Numeri. 5. Et tamen etiam tunc nuptias exposuisse contra
Augustinum libro quarto contra Iulianum capitulo 21. Vbi Iulianus sic arguentem. Si in fructu ligni illius
…ausali fuit libido. Nunc tunc a deo facta monstratur et pro bona quoque ipsa defendi- Attende tibi
tur. Augustinus non in fructu ligni fuit libido. Et subdit. Absit enim ut dicit de ligno
non bono nimirum erat illorum hominum quorundam tempore visionem Dei consecuti ut haberent
berent in membris aduersariam. Sed quam pudicitiam dimicaret. Vnde ergo si sedauit
ipse de. Vnde libro 13 in super Gen. quod ex flatu seu sibilo illius venenosi serpentis in quo
dyabolus istos temptauit caro istorum a deo propter ipsorum inobedientiam seu peccatum ab
istorum custos causante seu eos non preseruante. Sicut si non potuisset tali mala aliter
infecta est ut nimium videtur ex sibilo quorundam serpentium ut ibi dicit. Augustinus.
aliquorum hominibus afflati subito intereant aut ad interitum sanitatis vergeant. Et
in hac sua sufficienter potest declarata. Iuxta subdit. Augustinus. Post peccatum vero ut ia

super quo disputatum est / sibilo venenosi serpentis / hanc infectam et mortiferam peste
/ eorum corpora peperierunt / et per legitimum usum / postea de paradiso eiecti in pos
teros transmiserunt // Vult ergo beatus Augustinus / quod serpens qui primos parentes persuasit fecit
/ id est per peccatum deo permittente / eos ad malum infecit / inducendo peccatorum fomitem
/ seu viciosas inclinationes / primo in carne ledendo / et corrumpendo vires naturales
et animales / ad quarum pulsionem et deordinationem / sequebatur perceptio vicium spiritualium
/ et specialiter ac secundum corpora / ut dicit Petrus / nec potuit diabolus aliter inducere habitum
viciosum in spiritum hominis / vel secundo / vel per modum adhibitionis aliorum / et per suas malignas
in mente inflictiones / non per actum aut habitum in spiritum humanum / sed solius dei est hoc
facere / Aliqui putaverunt quod pro peccato deus ipse abstulit habitum iusticie originalis / quod erat in
penam commisse culpe in posterum fomitem peccati / et tamen deficientem bono / et prono
tante ad malum / Sed quo enim homo nullam habens difficultatem ad bonum vel incitans
in pulsionem ad malum declinavit ad malum / spreto bono / quod valde videtur puniri difficultate
ad bonum et pronitate ad malum / et qui ante culpam potuit absque difficultate vitare
malum et noluit / modo non possit sine penali difficultate / et qui facere potuit bonum sine
omni difficultate et non fecit / modo non possit nisi cum gravi molestia / Sed videtur
non decere divinam bonitatem / ut iusticie auferendo propter culpam habitum gratuite
1 virtutis infundat habitum [illegible] viciorum / hoc enim videtur crudele ac contra modum
iusti et racionabilis legislatoris esse / quod pena [illegible] instigativa ad malum / ut aliquis
bonus et tam liberum mederi puniri vellet / quemque tali pena / qua de se ipsum puniendum
redderet peiorem / et ad malum unum committendum proniorem / ergo talem penam infligere
non videtur convenire racionabilissimo atque optimo legislatori deo / Item ut dicit
2 beatus Augustinus / deo auctore nequam fit de homine / ergo deus non videtur esse aut fuisse viciosorum
habituum ipse auctor / quibus fiunt mali peiores nequiores / Ad hoc fit quod Adam a sta
3 tu iusticie ad statum iniusticie peccati / fuit homo ille qui descendendo de Iherusalem in Iericho in
cidit in latrones / sicut habetur Luce 10° / Et cum iste homo predonis / fuit primo
spoliatus et postea vulneratus / non quidem a deo / aut bonis angelis / sed a latronibus /
videtur quod Adam fuit spoliatus bonis interioribus / et vulneratus in naturalibus a malig
nis spiritibus / qui ibi latrones designantur / Respondent forte illi / quod fomes non est
formaliter habitus / alicuius moralis vicii / ut eiusdem speciei cum habitibus viciorum
frequentatione / actuum acquisitis / quod alias per multitudinem bonorum actuum / fomes ex
toto tolleretur / quod non est verum / Diceret ergo iste / quod nichil prohibet deum posse / item ha
bituum potentias debilitatem et difficultatem / in penam alicuius peccati / quod
exigentis ipse et in mente / in actu producere / ut ex tali habitu aliquis deordinate

Margin notes: (left, beside line 17–18) Nota pro obiecto; (right, beside line 19) illa c; (left, beside line 29) Respon[sio]

gtine malus modalit / patz ex alias nouit bapt9 / esst adz modalit malus
/ eo q fomes no deletur p bapm Et ita nichil ptibz deus omez habitu malu
i mete al se solo face posse in aia / rone pene / quadmodu iuste d facto pmittit
habitus viciorz rmane in adultis ps bapm i pena / et inexpertu virtutis / vtq
cu in infirmite psta / Ad 2d de homine pabolo / dic pmo / q neo potuit ul pt
d hoie iusto face i iustu actualit / nisi ipe met homo / patz qz hō no fit iniustus
actu / nisi rone sue libe electonis / sicut assq / q in nisi esst lib / no esst petus Ergo
sequit / q neo nisi a scipo psē / pt pmu malo culpe actualis Ro adm est / q solo
deus pmic pt hoiem psē spoliando habitibz acr / pz qz spus malignus no pt
i mete psē agē in ppm humanu corrupendo ibi aliq habitu / sed solum p
adhibitione obor extilis ul mich pt induce actus quos / datis habitibus
et bonu hitum tande p grm guanone corrupe / p q modu hō malus pt
aliu suasione mali / virtute spoliac / sem tn pt homo hō ab extusco i mu
tando Et dmon ab intusco et extusco hō face pt Sic g° dmon fuit causa
occasiol spoliatio age et eius volucatonis / Ad 2m ad m / q ex qualitate
extite in seme iux / lob Quis pt face mundu d immudo aceptu seme
ut vz / qd d d multiplici infimmoe semis / qm p ullam infimutao / illa quas
tollitur / sicut ex dictis supra satis pate pt Dubita etia z m dictu p̄ illē
illius posōis / i quo dic / q ex libidinosa grmpisit coicidiu pmu / cad plis
i sic / t ghit [illegible] fomitem / qz si libidinosa dlectao esset causa corruptionis
semia / tnc qz id dlctatio z in qbusda gnantibz longe aor / et inordinatior
qua in aliis / seque aliquos inrusios fomitem ghit / qd no videtur
vm / ut dice infra Item si sic / tunc si homo integris / pmis ndalibz dlicto
gnadz fetus / adz fomite ghit / qz talibus / etia hret dlctaoz libidinosam / licz
no d ordinata sicut nc habetur Itl cum huiusmod dlctao sit in appetu
s tactiu vide Ita impimentu sz hre ad corrupoz semis / sic dlctao ex re sua
s gustu / ad corrupoz nutrimti q mastica / aut d gluti / et sicut dolor ul d
lectao i emissioe vrine aut egestionis / no corrupit vrinam aut egestiones
Et p pus corrupta fuerit / ita in pposito / Appt hab z qsimiles rones dicit
alii / q corpa pmorz putu ita fomite corrupta fuerit / et in organis et
in virtutibus etiam digestis infecta / ut ex pbo q supserunt sagwis corrup
tus i eis gnaretur / z p qnt ille sagwis / i eius corupta quertertetur

ad 2m argum

Dubiu

conflictu superfluo ꝛc digestionis scilicet infecto et corrupto Et ex compillo talpina
concena / corpus plus formatur in vtero / quibus causis corpora fetuum humanorum / infecta
et corrupta nascerentur / ex omnibus effectus sapit naturam suorum malorum / ut videtur quod pa-
nis mucedine ex corruptione bladi contrahit / et fructus vegetabilium / sapiunt in
fetibus suorum seminum / et infectorum terre / agunt corruptionem plante Tercia porcione se-
ptimo / quod sicut aliqui naturaliter in cibis gustabilibus / nullam delectationem habent /
in quibus tamen alii habent vehementem / sic ita esse aliquis sit naturaliter dispositus / vel
indispositus secundum tactum / quod nullam delectationem inveneret in eis vel modicam / ad illo quia ante
fetus contraheret corruptionem originalem / patet plane ex illa racione Secunda 2o / quod si aliquis
homo miraculose formaretur / de aliqua parte carnis humane vel sanguinis / adhuc
originalem infectionem saperet / patet ex predictis / tota compulsa hominis est infectam. Et
de eciam corporis sequitur / quod corpus christi / eciam fuit fomite infectum / quod est contra omnes doctores
theologie Nam dicit / Augustinus distinctione 3 12 / quod corpus christi / licet sit ex carne ab Adam tra-
ducta formatum / non tamen [illegible] originali peccato est infectum / quia non viciosa lege
originis venit · videlicet ex libidinosa concupiscencia carnis et conceptum et formatum
igitur Tenentes illam porcionem dicunt / quod sanguinis ille ex quo corpus christi fuit formatum
per virtutem spiritus sancti fuit a fomite mundatus / quod etiam dicunt aliqui fuisse
factum de carne virginis benedicte De illo tamen dicetur in libro 3o / Mirum tamen illius
porcionis vel Augustinus 3 distinctione 21 / quod melius autem quis probat Et forte dicent / Augustinus et
alii ꝛc / quod in ... libidinosa concupiscencia / et aliquid quam corporibus / cocientibus / equaliter
quibus racione eius contrahitur originale / vel quod maioritas et intencio libidinis / non facit
admixtionem fomitis / sic et in omnibus secundum quandam legem contrahitur et libido in-
ordinata / et talis qualis non fuisset in statu innocencie / non omnibus equaliter inest
tamen fomite principali / licet eciam sepe ex complexio pueri ex malo regimine
putido vel nutrimentis / vel similibus vel ex causis superioribus peyoretur / et fomitis
pullulare possit in sua rebellacione / et magis fiunt faciliter / Ex quo ex bono regimine
putido et pueri vel sepe complexio eius melioratur / et fomitis efficacia mi-
nuitur / ipse tamen quo ad essenciam non augetur nec minuitur Dubium aliud
utrum in uno homine sit unum tantum peccatum originale Opinio aliquorum doc-
torum et magnorum fuit secundum Petrum / aliquorum vero fuit / non unum tantum / sed plura
esse originalia peccata / in uno homine Tamen non Augustinus / quod communiter doctores in theo-
logia tenent et dicendum / quod uno tantum et non pluribus peccatis originalibus / parvulus
obligatus est / Et ista eciam probari videtur esse / Augustinus Enchiridion 48o capitulo / et est 11o probat

Dubiū

etiam p̄bari r̄one / nam ut ꝫ ex dictis / ori. pc̄m / non est aliud quam carnalis
concupiscencia / quam ante puer contraxit / quando coniungitur cum anima infecte / Sed non sunt plures con
cupiscencie in eodem / ergo nec plura originalia peccata / Et si dicatur / quod concupiscencia non est vnicum / quamuis
sub se plures species vicioꝝ et concupiscenciarum / sicut sunt concupiscencia carnis / concupiscencia
oculoꝝ / superbia vite / Dicendum quod licet ita sit non tamen quelibet concupiscencia / Sed concupiscencia
carnis tantum / que alio nomine / appellatur vocatur libido / et vicium id est / quod peccatum originale vocatur
concupiscencia tum et comunis omni peccatum nascenti / non enim a aliquid vicium contrahitur
ex concepcione / a quolibet homine / abstrahi autem eius concupiscencie quo ius / vocat in nuces / Huic
etiam fauet / quod vltimus contra pelagiones augustinus disputat de originali peccato / innuit
manifeste concupiscenciam esse carnalem esse / quam dicit peccatum originale / Attestatur
quoque ratio / quod in humanis membris sunt post transgressionem primorum parentum in deterius motus
appetit / per quem post carnalis libido exit in suum actum / Sed contra quod legitur et primo / quod / ad^m
super in 2a glosa ne ordinem / ... glosa / que ex concupiscencia que et originale peccatum / omnia
alia peccata hominis proueniunt / Ergo non esse videtur concupiscencia sit determinate secundo con
cupiscencia / Et iam non omnibus actus malus ex vicio tali gignitur / 2o probatur tenere / 2o
non originalia esse plura / Vnde est ex auctoritate psalmiste dicentis pluraliter
Ecce in iniquitatibus conceptus sum / et in peccatis concepit me mater mea / Alia ex quadam / 3o
glosa super num / que dicit quod septem sunt fomites / Item vires hominis non sunt equaliter / 4o
lese ex originali peccato / ergo non et vnum / Sed contra / quod si sic / tunc in omnibus viribus
hominis equaliter / tunc etiam omnes equaliter ledet / Sed consequens patet / quod quedam
et plus lesa / quam aliqua etc / Ad primum dicendum et quod non intelligendum / omne peccatum / Rñ
in actu ex vicio originali nasci / Sed mediate vel immediate / nam ut supra dictum est / propter
quod vicium / quod anima contrahit / prauam tam gravem ex originali iniuria / quo prauata non
vi resiste temptacionibus peccatoꝝ / Ad 2m dicendum quod ex dicto augustini contra eos / ad 2m
qui ppalita vtuntur pluralis numeri pro singulari / Dicta in Exodo scribitur / fecerunt sibi deos
alienos aureos / cum vnum vitulum fecerint / Huic etiam psalmus fauet glosa ad eos
quod illud vbi quorum et ipse vel expone sicut vnum originale peccatum / Ad 3m dicendum / ad 3m
quod non dicuntur fomites et originale peccatum / sed etiam dicuntur fomites trahuntur ex originali / non
enim puto / quod ubi hominum quibuslibet vicium sit / cum nascitur dicit glosa ista.
Ex predictis patet 2m dubium / ex quo vires humane fuerunt per se lese et infecte / ad 4m
omnes in penam peccati primorum parentum / que viriū sunt magis lesa et infecta / Et
2o dubitatur circa hoc / an aliqui vires inferiores facte sint superioribus in
durabiliter inobedientes // Quantum ad primum videtur / quod intellectus magis infecta

sit / Eo quod eius deordinatio numquam reprimi potest a ratione quia deordinatio inquietat aliquid

Tertio magis videtur infecta ista potentia quia in ea adam fuit cum corruptionibus naturae. Quia sicut dicitur Sapientiae xi° per quae peccat quis per haec et torquetur / potentia autem ultima fuit singularis nostri generis / Ad hoc notandum quod generativa dupliciter. Primo sic / quia magis et plus apparuit deordinatio in organis generativae quam in ceteris viribus / Secundo videtur inter alias vires magis infecta / quia plus apparuit in deordinatio non videtur processisse nisi ex hoc / quod infectio generativae quam aliarum aliarum potentiarum / quia autem post peccatum se monstravit deordinatio / patet genesis 2° et per beatum augustinum 14 de civitate dei / Confirmatur quia ratio / quia delectatio quae est secundum generativam magis aufert et absorbet rationem ut declarat augustinus libro 14° de civitate dei capitulo 16° / Utrum ergo omnes vires humanae fuerint aequaliter infectae / quia omnes infectae fuerint per unum fomitem animae utrumque propter peccatum

Responsio ad primum dubium.

inpressum / Respondetur ad istud dubium adducuntur secundum doctores / quia lepra originalis dicitur complet et corruptio / et infectio et culpa. Primo modo corruptio dicitur quod deordinatio et recessus naturae ab integritate et rectitudine quam habuit a sua primaria institutione. Inquantum vero derivatur ad alios proprie solet dici infectio / quia et morbi contagiosi sicut lepra et quidam alii morbi inficiunt / eo quod ab uno ad alium derivantur. Culpa autem dicitur lepra ista secundum quod in ordine ad voluntatem. Isto premisso dicit durandus quod si loquamur de illa lepra sub ratione qua culpa est / tunc magis lepra fuit infecta voluntas quam aliqua alia potentia / quia eius infectio peior est / et fuit causa omnibus infectionibus et deordinationibus virium aliarum / Si vero illa lepra originalis consideretur ut derivabilis in alios homines / sic magis potentia generativa dicitur infecta / quia magis et immediatius per eam transfunditur infectionibus in posteros / eo quod vehementior delectatio annexa sit naturaliter illi potentiae ratione publicitatis sensus tactus in organis ipsius / propter quod fomes infectionibus maior et deordinatio expressius fuit probatur ibi quam in delectabilibus sensibus quae sunt secundum organa aliorum sensuum. Et ideo vis concupiscibilis secundum tactum est ubi maxime deordinata / et deinde concupiscibilis secundum gustum deordinatior est secundum fomitem peccatis et inclinationem generativae. Si autem dicitur doctor iste quod originalis lepra inquantum est corruptio tunc / ad hoc dico quod magis est corrupta generativa inter omnes vires hominis / quia magis recedit ab integritate et ordinatione quam habuerunt potentiae seu vires humanae a prima institutione. Voluntas enim facta fuit in recta habitudine naturali ad ipsum deum / a qua quidem rectitudine se retraxit / non tamen totaliter cum de naturali rectitudine remanserit adhuc quidam naturalis amor boni et videtur quod peccatore quod dum est in via inclinatur potest in disponendo se ad gratiam in ... / Item sensitiva potentia ab initio obediebat rationi

ut ab hac rectitudine recessit ex toto / et aliquomodo adhuc sanabilis est a racione
sicut docet experiencia / et dicit philosophus primo ethicorum capitulo penultimo / Item nutritiva nunquam
sic subsunt imperio voluntatis quod fomes appetitum ponit nisi coercendo / sed tamen in po
testate voluntatis quantum ad ordinacionem sui actus sicut et nunc est sic non totaliter
recessit a prima institucione nec conparacione multum recesserit / potius vero gratia sic perfecte
absistencia subierat voluntati quod nunquam se moveret nisi secundum voluntatis imperium / nunc
autem videmus quod motus se non tamen sunt imperium voluntatis / sed et quod / ut sanabilis est
a racione vel difficillime / cum minime dicit respectu a prima sui institucione plus recessit a ceteris
potenciis / quia adam peccando non solum corrupit se individualiter / sed eciam naturam / in
qua tunc in ipsa erant alii homines / Racio quia virtus generativa deservit propagacio-
ni seu multiplicacioni similis nature in alios / quibus sunt / ut predictum / peccatum magis
infecit generativa quam aliqua alia potencia / licet in declaracione 19 doctoris / alius
4o ad 4m quod dicit generativa magis corrupta quam voluntate / dicitur ibi quod tunc / ideo
supponitur / quod illa potencia dicitur magis corrupta et infecta a longius et vel
in pluribus racione dicitur originalis lesionis oberrat a suis legittimis actibus
et effectibus magis devia a debito sue actuacionis et habitudinis / Ista suppositio
videtur de se manifesta / Racio principalis ponitur conclusio aliquas primo quod inter
omnes vires humanas magis lesa est voluntas / quia defectus et recessus eius
a rectitudine originali ex qua constituta est ulterior maior et peior recessibus et
defectibus generativis / eciam omnis deordinacio ex corrupcione voluntatis et racionis
orta sunt / Et tamen potencia generativa ex naturalibus que ibi remanserunt potest adhuc
explere plene et perfecte in suum ultimum effectum / et implere simul cum generativa / sed voluntas
non sicut statum patebit / Item racionalis creatura secundum necessitate sue addicionem et auctoris ori-
ginalis institucionis ordinata est ultimate ad deum secundum 3 potencias / que sunt in-
tellectus / memoria et voluntas / ita quod secundum illas principue deo inniteretur et ipsum de-
nudus frueretur / Iuxta illud beati augustini / domine fecisti nos ad te et inquietum
est cor nostrum donec quiescat in te / A qua quidem institucione originali racionalis creature recla-
mat voluntas maxime recessit / eo quod secundum naturalia adhuc delicta plus et affectuosius
inniteretur sibi et aliis creaturis bonis quam deo / Unde sic lesa est et pluribus facta est
ad se et ad bonum commutabile ex se / quod perfecte ex suis naturalibus vere electiue operari non
potest / ut unice agetur et ductum et supra ingressione ut dicit ubi 26 tc. / Intellectus
autem sibi relictus licet inniteretur et plurimum inmisceat magis per libertate inqui-
sicioni vane et superflue circa creaturas quam inmittatur in cognicionem salubri

aliorum respectu
scientia potencias

9o 1

primo cognoscendo veritatem sine errore tam intellectus cum naturalibus suis in multis veritatem
cognovit sine errore, ymo alte et profunde ad ea que credenda sunt ascendit in cog
nicione veritatis circa deum et creaturas etc. Voluntas vero nequaquam ita plene et
perfecte cum naturalibus est elevata per dictas virtutes et caritatis, sed magis prostrata et volun
tas magis etiam appropinquavit intellectus ad mensuram perfectionis originalis sub primo
statu quam voluntas attingit perfectionem sibi originaliter constitutam. Unde dicit hic quidam
doctor non tamen puto post statum nature lapse fuisse aut esse posse naturaliter tam habile
et acutum ingenium sicut adam quale aut quantum sub statu innocencie habiturus fuisset,
licet fortassis non multa cognita sint investigacione mortalium que nec sub statu
innocencie cognovisset. Secunda conclusio de dispositione memorie. Videlicet virtus memorativa lesa fuit
tamen et voluntate, eo quod longe minus a rectitudine sue originalis iustificationis deviavit,
ut faciliter apparebit considerantibus errores et deviationes intellectus et voluntatis atque
orbitates virtutis memorie. Unde tamen sub statu innocencie nulla fuisset obli-
vio vel semel apprehensorum aut semel cognite veritatis. Nunc vero multum lesa est me
moria, eo quod non sit tam labilis et obliviosa circa magis preceptorum dei et verum saluta
rium. Tertia conclusio vires spirituales amplius lese sunt originaliter quam corporales
Ista conclusio faciliter deducitur ex processu et motivis tactis in precedentibus pluribus
conclusionibus. Tertia conclusio inter vires sensitivas apprehensive magis lese sunt quam cognitive
Patet quia magis accurbitas apprehensiva a rectitudine originali eis constituta quam vires ap-
prehensive organice. Quarta conclusio inter vires sensuales appetitivas magis lesus est
originaliter appetitus secundum tactum et gustum organis virtutis generative. Cuius prima racio potest
esse prima, quia sensus tactus ubi fortior et subtilior propter gustum videtur. Secunda quod naturalis ge
neratio efficiebat ut non esset vehemencior delectatio etiam post statum innocencie. Tertia
quia fomes originalis inferiore supervenientis facilius et fortius inflamavit secundum appe
titum inferiorem partem et carnem magis inficit. Tertia racio quia enim etiam gustus sit quedam
tactus ut dicit aristoteles, eo quod vir et mulier tactu gustum pretium ex cibi actu consumma
verunt plus illi sensus puniri debuerunt. Sequitur quod prius appetitum secundum tactum appetitus
secundum gustum magis corruptus. Quarta etiam racio quia fomes inveniens naturalem et
veritatem delectationem ancipitem gustus secundum multitudinem sit et tactum in organis
potentie generative plus inflammavit et inflammando deordinavit sensualem de
lectationem in hiis duobus sensibus. Quinta conclusio quod potentia generativa inter non
magis lesa inter vires naturales. Patet quia in istis potentiis singularius attingit

2ª 9º
3ª 9º
4ª 9º
5ª 9º

suum proprium effectum qui est debita fetus formatio | Et non sterilitate perversa est | et saepe
monstruose agit | Secundo non tamen est possibile ex originali infectione fomitis quae est ex ma
lo regimine corporis in cibo et potu et aliis quae ad sinaeresim boni status naturalium requiruntur
Hec secundo cum error parte temporibus magis laesa et inordinata putatur virtus concupiscentia
quam ex originali infectione | Et similiter et plures aliarum virium magis laesae sunt ex
hac radice quam possibile ex fomite | Hec ac radice etiam potentie concupiscentie deordinatio
orta et instrumentis animalibus ac quasi etiam monstruose fetus concipiuntur | et tamen infectionem
originalem non acquirunt | Et illis corporibus potest tamen infici | quia inter peccata ex fragilitate com ·Corr'm·
missa gula et luxuria ceteris paribus sunt faciliores veniae | patet | Et ex dictis
maior est corruptio et infectio originalis secundum appetitum scilicet gustus et tactus | quam secundum
appetitum aliorum sensuum | ex causis supra dictis | Contra quod prima et ultima argumenta
potentia concupiscentia sit magis laesa | quia in eius actu existere non potest sine excessu inordinate de
lectationis | et voluntas potest tamen sit indubitabilis plene ad iustitiam | igitur potentia
concupiscentia est insanabiliter laesa | voluntas vero sanabiliter | ergo concupiscentia magis laesa est
Item organa potentie concupiscentie subiectum nec integre perfecte sub fuerunt voluntati
impedita | ut tactum est supra | et non voluntati | Tertio voluntati remansit naturalis amor
boni communis eius principaliter plus quam se ut tactum est supra igitur | Ad primum | nec ultima
quia | quia non omnibus lesio oculi insanabilis est maior et optime dispositio oculi ma
gis continua | et in proposito dici potest | Secundo dico | quia voluntas etiam insanabiliter
laesa est | Et contrarium iusta sunt | semper manet per hanc vitam voluntas cuius in
fecta per fomitem qui non tollitur secundum communem traditionem doctorum quo voluntas facit
ut voluntas etiam quibuscumque habitibus habituata iuste agere non potest nisi specialis
a deo adiuvetur | ut tactum est supra | Ad secundum dico | quia non subiectio organorum potentiae
concupiscentiae magis principaliter ad electionem potentie spontaneae motivae | ut talis non subiectio
impedit concupiscentiam in opere suo | Ad tertium dico | quia et si remansit naturalis inclinatio
et originalis consideratio potentie concupiscentie addicta productiones quibus tamen | Ad rationes
principales quaestionis dubii pro utraque parte motas | patet ex dictis | exceptis ratione ultima
quae etiam est quarta praecedentis dubii qua arguitur | quia omnes vires sunt aequaliter infectae
et per unum fomitem | Ad quam videtur | nego consequentiam | Et causa est quia non potentiae sunt
dispares ratione et valde dispositae complexionaliter organorum | potuit idem fomes unam
magis in habilitate et impedire magisque proniorem facere ad malum quam aliam | ut magis
calidam appetitivam quam intellectivam | quemadmodum unus specierum febrilis calor magis
laedit unam virtutem naturalem ut animalem quam aliam | sic etiam unius rationis

venenosa diffusio plus ledit unum membrum quam aliquod aliud. Secundus autem primo/ quod communis
virtus omnibus et speciei similes ponantur in tota carne/ non tamen omnes sunt equalis efficacie et
dispositionis/ ut manifestum est ex dictis. Tertio sequitur/ quod non omnes ponuntur tot [illegible] sonitum quo
sunt [illegible] separatim virium/ patet ex eisdem. Quarto autem quo [illegible] per deordi
nationem virium superiorum/ si etiam [illegible] inferiores vires infecte essent. Quinto declaratur ex na
turali virium colligantia/ ratione cuius [illegible] vires superiores ab inferioribus in suis actibus
obliquari et impediri. Sexto autem quo [illegible] per deordinationem virium inferiorum si etiam so
lus [illegible] infectus esset/ ut [illegible] varietate dispositionis complexionis orga
norum et [illegible] obiectorum [illegible] ad [illegible] complexione [illegible] virium
[illegible] magis [illegible] in apprehendendo quam aliud/ et appetitus [illegible] virium [illegible] magis
[illegible] quam [illegible] aliud. Utrum ex mutua colligantia virium inferiorum ad superiores ut
virium naturalium ad animales et animalium ad spirituales quasi si intellectus et voluntas fortes
et vehementes motus et delectationes spiritualium [illegible] solent in vires su
periores et [illegible] vires naturales [illegible] vehementes actiones naturalium
virium [illegible] altare et quasi [illegible] inferioribus languidum et quasi
[illegible] faciunt. Unde etiam corpus sancti Francisci stigmata [illegible] recepisse
Nono autem [illegible] perfectis et integris [illegible] et intellectualibus [illegible] ex
[illegible] deordinari [illegible] errantibus intellectu et voluntate quibus est ut
ratione [illegible] errent et appetitus [illegible] ergo si [illegible] et [illegible] appetitus
errent faciliter errabunt intellectus et voluntas. Unde non videtur [illegible]
aliquibus formare [illegible] ex [illegible] et integris in naturalibus/ [illegible]
[illegible] passiones passionibus [illegible] cum
talibus et [illegible] et in [illegible] plus nobis afficere inordinat
[illegible] et passionibus/ licet forte passiones ille non essent ita deordinate
sicut modo sunt in nobis [illegible] originalis [illegible] secundum carnem
et spiritum. Restat nunc tractare 2m dubium supra [illegible] motum videlicet utrum vires
inferiores facte sint superioribus [illegible] inobedientes. [illegible] vires in
feriores facte sunt [illegible] superioribus/ ut [illegible] ad Galatas/ ergo facte sunt [illegible]
[illegible] non [illegible] fieri conforme. Item [illegible] adhuc
post lapsum vires inferiores sunt reducibiles ad obedientiam superiorum seu ad re
gulam [illegible] sub statu [illegible] lapse possunt ad tantam obedientiam
[illegible] lapse fuerunt [illegible] sunt finita et [illegible] semper

.2m dubium.

augeri/ugl Supplu ar/ q si aq inferiores vires sic lapse essent/ aut inobediens
facte superioribus/ q ad racam ronis no essent pduales/ tunc spus ro lib p
pdeus in homie no esset qgenit dep orbitacionibz tlium viriu/ qd no vi
vend. Pro declaracone h dubii suppono pmo/ q creator deus no solu agencia
rolia certis legibz regulauit et limitauit/ sz eciā oia agencia vroalia et nalia
cz/ q ipe e plq z vlis legislator omibz rebz quas fecit legem astituens/ qbz
aformit age et tre se dnt disponi vra et ordini eis adeo dato ul date.
Secunda suppono/ regulaco et modaco plurii nalr agenciu cotra et int hominē est
eius potestate/ pz q hō ptatem hz libe moudi se et alias res actiuas et
passiuas/ ac ptō eas applicandi et gbinandi ptatem hz put ro dictauit
et rerum ordo exigit/ pt eni homo satis rone vilibz et q dicionibz eciā res nales
i earum accionibz regere et modari/ ita ut agant quales et quantum et qu
dit/ et put expedit finibz singularez/ nemo eni ignorat nam arte et in
dustria hominis multir pmui posse/ et ipsius accionibz meliorari et accelari
et o prius ex impedientis ul additor qfortantis etc/ et potius eciā impediri et r
tardari pl accone. Ex his pmissis sit qo pma/ lz homo pdidit sup aliqua
iudicia imperiu voluntatis nulla tn virium eius lapsa fuit irredimibilit ad
inpsuic seu rcte ronis regland/ Pma ps patz ex dictis in pcenti dubio/ Secunda pars
pz/ na qm mod tactu i 2a suppone/ arte et i dustria hominis pt aliquis nalit
inclinatus ad carnale viciu inclinari ad gtriu/ ita ut ex naturalibz cas
i ygenio hominis inteuiente d gulosō sobrius/ d lupurioso fiat castus/ et d
nalit iracundo mansuetus etc/ quorz plura fieri pnt ptal et tanti mu
supciorie et pplexionis humane aliis modis altaracionem ut nouerunt
industriosi medici. Ergo pt nalium viriū opacones pt ho dicto no mode
rari/ et exorbitantes ad legem ronis retorquere/ a sorciori pont vires sensuas
reduce/ q magis obediles sunt roni q nales q sit digesta etc. Vnd lz imme
diate ad imperiu voluntatis vires nales et adnales no suspendat aut va
rient actus suos obis applicatis absmetra ul abcepta/ tn explibitā voluntatis
impio fuit obui rec aut tn qo dispsatur sibi no applicari aut no pmie
Tercio sequit/ q lz no sit in nra ptate qn kys ul aliis obiectis sensiti ul
anitatibs supsis dispsemur ul inordinate passionemur/ pns tamē a
pcto no excusamur. Tercio q sunt aut in nra ptate no sentire aut senire illa

exterioribus passiones nobis provenerunt. Secunda conclusio: et si spiritus rationalis presidens erroribus
et exorbitationibus plurimum culpabilis et racionabilis compassabilis. Prima pars patet quia
cum a qua tempore virium errat, facta autem debita et possibili diligentia circa custodia et
rectificatione, tunc homo non est culpabilis si deviet viribus talibus. Secunda pars
patet ex eo quod homo tempore diligentiam circa regimen et custodiam virium suarum
rad ymo rarissime facere solet, sicut cum facit non tonens ligna plantarum, non
tonens congrua dominacionem, non tonens stimulos sentiet. Tertia conclusio: quamvis
vires naturales regulari possint secundum rationem, nunquam tamen arte aut ingenio possunt reduci
ad habitudinem primordialem. Prima pars manifesta est ex supposicione prima. Secunda patet
quia alias homo mortalis posset se reducere ad statum in quo posset semper vivere
quod adhuc nemo facere potuit aut poterit, cum videamus quod in arte vix et ingenio humano
ad modicum vita hominis prolongari possit aut sana conservari. Quarta conclusio: quod
sicut lapse sunt vires hominis animales et volentes quod ullis habitibus naturaliter
acquisibilibus reduci possunt ad habitudinem moralem a qua lapse sunt aut ei consimilem
qualem. Patet similiter quia virtutes vires in fuerunt corrupto primo lese et corrupte
aut deleatum sunt in precedentibus, sicut sunt vires hominis secundum corpus infirmi et senium
non possunt rectitudine operatione a qua potuit homo sanguis, sicut est in proposito de
infirmitate virium propter operationum moralium rectarum. Sexta conclusio: quamvis aliquis
modo aliquo per alte mediante dono gratie dei specialis reduci potuerunt vires inferiores, ita quod
fuere aut potestate ad obedientiam superiorum et superiores ad obedientiam dei sunt
reducte fuerunt in statum ne integre. Patet quod de solo Christo certum est quod fuit talis
actu et habitu, ex quo non est aliqua virium eius a... sub actibus et
habitudinibus aliqualiter exorbitavit, nec aliquem fomitem natum exorbi-
tare facere conrapit. Et si mater eius virgo benedicta fomitem conrapit, ac pro-
puditatem ne primordialis non attingit, tamen in ipsa fomes ita repressus fuit
ex plenitudine gratie quod etiam in ea vires inferiores prestas et firmiter obedie-
bant superioribus et superiores deo quod in pluribus hominibus non lapsum. Et forte
quod in solis istis duobus erat reductio virium talium ad statum innocentie omnino
sine errore a divinatione et pravitate ad malum. Septima conclusio: licet voluntas sit lesa
magis et tamen inter vires alias a ratione facilius reducibilis. Prima pars patet ex prima
conclusione precedentis dubii. Secunda pars patet, ex speciali agendi voluntatis que sola
et dua pro actuum habet in libertatem suspendendi et eliciendi actus
suos qualitercumque obiectis presentatis, quod non alia virium habet nec voluntas

super actus alicuius virium illa imperium obtinet. Scietur 4o sequitur illud, quod facilius
voluntas habitualiter viciosa reducitur ad equitatem quam intellectus in errore habi-
tuatus reduci possit ad veritatem. Patet quia in potestate voluntatis est ad quaslibet appa-
rencias bonitatis se actuare contra habitum vicii qui in ipsa est, sed intellectus
non per eum optat ipsum semper ad apparencia avelli ab oppinione erronea. Secundo
dicitur quod hoc communiter ut voluntas reducatur ad equitatem oportet prius intellectum reduci ad veri-
tatem, et non econverso, primum est difficilius. Tercio quod reductio intellectus ad veritatem non requirit
necessario admissionem voluntatis. Unde sicut constat verum esse rectam et voluntatem
perversam per aliquem perversum, ita contra nichil videtur prohibere intellectum erronee iudi-
care et voluntatem recte velle, quia ut voluntas se actuet non requiritur semper
iudicium perfectum, sed sufficit apprehensio rationalis vel quecumque proximo sibi adesse sufficit. 69o
Secunda conclusio: quod difficultas reductionis virium inferiorum ad regulam rationis amplius
magis provenit ex peccato actuali quam ex infectione originali. Patet quia ex actualibus
peccatis generantur habitus viciosi reductioni voluntatis ad regulam rationis plus
repugnantes quam originalis infectio. Item pluribus modis accidit per corrupcio et pressio
virium humanarum generalior et maior ex peccatis actualibus propriis vel parentum proxi-
morum quam prioritatis. Tercia conclusio quod aliquorum vires facte sunt facilius
ad rationem reducibiles magis propter virtute dispositionem corporum quam aliorum. Patet
quia difficulter reducibiles sunt ostensum ex corporum corruptis disposicionibus, sed gratum
videtur salvari posse sufficienter ex bonis corporum disposicionibus. Et dixi notanter vel
quia aliqui putant huius diversitatem hominum in talibus quo ad habilitatem et
inhabilitatem respectu virtutum et viciorum non solum oriri ex diversitate naturalis dispo-
sicionis corporum sed etiam animarum. Unde Augustinus dicit [illegible]: Credo quod alique
anime humane sunt aliis nobiliores ex creacione non in gradibus supernaturalibus gratuitis
datis, sed in naturalibus donis, que quibusdam animabus ita naturalibus etc., prout et colerico
complexio, et secundo alia. Et quod sic, per argumentum plures videmus quod homines
viliora habentes corpora et complexiones eorundem peiores aliis qui excellere in
naturali disposicione et meliori naturali affectione, atque in aliis inclinacionibus
bonis [illegible] et verum quod esse non potest nisi quod ipsis insit aliquorum anime nobiliores
habeant proprietates naturales animalibus quam aliorum. Huius oppinio certa videtur
fuisse magistri in sue dispositione. Prima oppinio est origenis 2a omelia super libro nu-
merorum: Omnes homines similes, sicut ipsa quod unigenitus, quod vel in ipso
vultu vel in statura vel in habitudine, per quam unusquisque individuatur

Hec non arbitror etiam esse in aliis signa diversa / ita quod alius quidem ad motum
naturaliter levior sit mitis placidus tranquillus equalis. / alius vero turbidus elatus
asperior iracundior / Item alius alius dignitatem perspectus tamquam prudens etc. / Et infra / audio
prudentiam dicit orig(enes) / quod fortassis quanta in ipsis vultibus est diversitas hominibus,
tanta et in animis vel in actibus invenimus esse naturalis diversitas in inclinationibus
et affectionibus / Secundum istam opinionem faciliter potest capi et intelligi / quod adam et
eva potuerunt etiam voluerunt et corrumpi in actibus / non solum corpus sed etiam intellectum
adamicum / Ad secundum primum autem dicendum / quod dicitur vires inferiores sepe sunt contrarie
superioribus sed Item / quod quo ad secundum dicitur contrarium esse / qualiter non contrariantur vires
inferiores superioribus / Sed forte ab adversario dicitur / quod eo quod sepe contra iudicium et
voluntatis impetum commoverunt / Verbi gratia / intellectus iudicat cum talibus cibis
aut potus sufficere / appetitus non sensitivus vero delectatus petit plus / et sepe propter
concupiscentiam vincit voluntas confundit appetitum sensitivum contra iudicium rationis / ut videtur
per ita competere vires inferiores quia insurgant quamvis motus molesti quos ratio
dictat non credibiles / Et ob hoc dicit apostolus conquerendo / non enim quod volo bonum hoc
facio / sed quod nolo malum hoc ago / quasi aperte diceret / secundum vim intellectum cupio multa
facere que non perficio / vellem spiritualiter vivere / vellem semper melius quod possum
agere / vellem in celestium contemplacione semper permanere et cetera quidquid / tristior ob
stante infirmitate carnis non facio / Et ideo dicit velle mihi adiacet perficere autem
non invenio / sed quod nolo malum hoc ago / quod dicitur nolo cogitationes multas quas
in libro / nolo passiones / nolo simulationes carnis quas tamen sentio / Ra
ro per [illegible] dictis / Nunc quantum ad secundum aliud / dubitatur primo / utrum originale
39 ar(ticu)lus
peccatum tollatur in baptismo / et partim expeditis aliqualiter / et aliquo modo tollitur
et aliquo modo manet post baptismum / Ita tollitur / quo ad reatum / non tollitur autem quo ad esse
[illegible] / quod vitium id est seu qualitas [illegible] quod dicitur concupiscentia / [illegible] [baptismum] originale peccatum / manet
[illegible] [illegible] post baptismum / sed non manet quo ad reatum / id est non [illegible] post
baptismum in [illegible] dampnationis eterne / sicut erat ante baptismum / Et eo dicit / augustinus
libro 20 de gratia christi / et peccato originali capitulo 38 / [illegible] esset in carnali concupiscentia /
et tamen non esset nisi peccatorum remissio [illegible] deesset / ut quod in [illegible] est / et nato et
renato / nato quod in esse et obesse / renato [illegible] quidem / sed non obesse possit / in
tantum enim obest natis / ut nisi renascantur / non possit prodesse / si nati fuerint de renatis
manet quippe in perfecta ut reatum faciat / originis vitium / et sic in [illegible] reatus
[illegible] vitii / remissione ablutus in peccatum / Item libro primo de nuptiis et concupiscentia / ut superius

allegatum est. Dimittitur igitur in baptismo concupiscentia inquantum non sit / sed ut in pec-
catum non imputetur / Secundo in baptismo augetur concupiscentia seu fomes / sed ipsa non est in
eo peccatum / sicut patet proloquendo de peccato / sed et culpa ut ipse baptismus sed originali pec-
cato. Sic eciam et non tollere peccatum non est tantum esse peccatum / ut dicit / Augustinus ubi dicit. Nota
eciam / quod secundum aliquos talis qualitas quoad essenciam non manet integra / quod ymmo
eius fomes aliquatenus diminuitur in baptismo / ut probat magister in 2 distinctione 32 / auctoritate Augustini
in de baptismo parvulorum libro primo / sed quod Augustinus dicit / quod non tollitur quoad essenciam intelligen-
dum est / quod non tollitur totaliter. Alii vero dicunt / quod quedam qualitas quoad essenciam
non augmentabilis nec diminuitur / sed bene potest minuibiliter augeri / quoad eius efficaciam
seu effectum ut tactum est supra. Et sic dicunt ipsi / quod ipsa qualitas in baptismo non
tollitur nec diminuitur quoad eius essenciam / sed bene virtute gracie baptismalis mi-
nuitur quoad efficaciam. Ex predictis dubitacionibus / scilicet quomodo per baptismum tollitur
peccatum originale / trahitur epistola 8 apostoli ad Romanos / Nichil ergo nunc dampnacio-
nis est hiis / qui sunt in Christo Jhesu domino / qui non secundum carnem ambulant / ubi glosa / etsi lex
in membris eorum repugnat legi mentis / tamen nichil dampnacionis est / quod per graciam
baptismatis et lavacrum regeneracionis lotus est / et ipse reatus eius quo eras natus
et quicquid consensisti male concupiscentie / sive cogitacione sive locucione. Cui
eciam concordat magister et eciam Hugo de sacramentis libro primo parte 10 capitulo 21. Secundum dubium:
supposito quod peccatum originale sit privacio originalis iusticie / quomodo tunc tollitur per baptismum.
Secundum ut eciam supra dictum est et solucio est omnibus / quod in baptismo tollitur debitum
originalis iusticie / nec amplius carencia eius imputabitur in peccatum. Tercium dubium: dimittitur-
ne seu solvitur debitum sicut alioquin quod per baptismum. Scotus libro 4 dicit [illegible] / sed quatenus
ad primum / premitto per terminos [illegible] / quod debitum solvi seu dimitti potest quadrupliciter
scilicet primo propter debitoris dissolucionem / ut solvitur mulier a debito mariti
in fine interveniente morte mariti / ut eciam secundo propter debiti satisfaccionem sicut cum
quis tenetur 10 et solvit totidem. Tercio propter cause debiti separacionem / puta si causa
quare debeo solvere debita pro patribus meis est / quod successi sibi in hereditate.
Quarto solvitur debitum et obligacio propter remissionem voluntariam et liberalem.
Secunda distinctio / quod liberalis dei remissio / potest fieri quadrupliciter. Primo propter dei
interna purificacione. Secundo propter sacri institucione. Tercio passionibus ante [illegible]
Quarto per passionibus comprobatis. Ex hiis distinctionibus secundum aliquos ponitur / quod
peccatum originale non tollitur seu dimittitur per propter mortis dissolucionem / propter predicta quia
in homine relinquitur / a quo non tollitur per mortis dissolucionem / materia [illegible] peccati igitur

solutum est et lotum sive actione

dubium

pro prima

gratia bona / et absolute evidens est de anima intellectiva / in qua est peccatum originale / ut
patet ex supra dictis / Circa propositionem vero sequitur / quod sicut anima intellectiva est mortalis / quod per propter
mortem tolletur ab homine peccatum simul et pena originalis peccati / primo non sequitur / sicut
de actualibus / quod non secundum eterna remanet corpus / tamen nullam penam nature consentiens sine
malicia esse anima sine corpore patiatur penas / 2a propositio / peccatum originale quo ad culpam et penam
simul / non dimittitur homini per propriam hominis satisfactionem / Ista propositio / licet sit
doctorum communis / tribuitur sic probatur / nam purus homo potest condigne satisfacere / pro aliquo
peccato mortali / seu penam debitam pro mortali condigne solvere / secundum legem dei
statutam / sed ex operibus in peccato originali et in peccato mortali / ut filius ire / igitur gratia bona /
et bonorum preterita / secundum auctorem declaratur / quia aliter possent homines ex suis meritis acquirere primam
gratiam / quod est error pelagii / quia sic ex meritis esset gratia / ideo gratia non esset gratia / secundum
quod declarat apostolus / Confirmatur primo secundum traditiones sanctorum / maius est de impio facere
pium / quam celum et terram creare / igitur a fortiori non potest homo / et per consequens non potest se
ipsum absolvere virtute propria a peccato originali et pena / quam proprie / Confirmatur secundo
sancti patres ante Christi adventum quantumcumque et quotcumque bona opera fecerunt / nec
tamen eorum ex suis operibus a pena pro originali peccato debita liberari potuerunt / sed
solus enim Christus liberavit eos et nos a pena originalis peccati et aliorum / semper
deo patri offerendo hostiam pro nobis / 3a propositio / peccatum originale non dimittitur
per cessationem cause introducentis hereditariam feditatem / patet propositio / quia ut
supra dictum est / causa originalis peccati / fuit transgressio primorum parentum / in causa sed
fundatur super peticione / quod a peticionibus est inseparabilis / igitur etc. / 4a propositio / peccatum originale
dimittitur per voluntariam et liberalem / debiti remissionem / seu condonationem /
patet propositio inductive / quia omne debitum quod dimittitur / aut dimittitur per mortis dissolucionem /
aut per actualem satisfactionem / aut per debiti cessationem / aut per liberalem remissionem /
sed peccatum originale est debitum quod dimittitur / et non tribus primis modis / ut ex propositionibus
prioribus / 5a propositio / peccatum originale dimittitur per iustificationem / patet propositio / nam puta
secundum legem moysi per circumcisionem et nunc baptismum / 6a propositio / non solum culpa originalis
dimittitur / per sacramentum baptismi regenerationis / sed eciam pena pro illa culpa debita
et hec in recte suscipientibus / Ista propositio est fidei / Unde / quod culpa talibus dimittitur / patet
per Iohannem 3o / nisi quis renatus fuerit ex aqua et spiritu sancto non potest introire
in regnum dei / sed quod eciam pena dimittitur / patet quia pueri baptizati et post baptismum
ante actuale peccatum morientes / statim evolant ad celum / et nulla pena dampnificati.

Dubitatur eciam quantum ad propositionem / an ex quo Jeremias et Iohannes per interna sanctificationes
a peccato originali mundati fuerunt / et nullam culpam habuerunt / quare non statim post mortem
evolaverunt / Respondetur / quia non dum precium redempcionis humane solutum fuit / quod primo
solutum fuit in passione Christi / ideo talis sanctificatio ad deletionem culpe et pene / non tamen ad
habicionem glorie / nisi precium solveretur.

sibi parentum / ut patet fide catholica / et quibus traditio omnium doctorum / et patet hoc
etiam ex victorino 1022 / primo non solum culpam et penam originalis peccati
tollit baptismus / sed etiam vite preterite / tollit culpam et penam omnium actua-
lium peccatorum preteritorum / ut dicit magister / prima propositio / peccatum originale dimittitur per
puram cordis contricionem / ista propositio patet / nam sequitur / ille facit quod in se est
de supposito aliquo adulto viatore / igitur deus dat sibi gratiam / et absolvit eum
de peccato originali / patet ex eo quod per contricionem aut dispositionem / igitur non deus sibi
negare non potest / sequitur quod sibi gratiam porrigat / Secundo non mirum cum actus / sed mera libertate
et pro quibus in tali peccatore cordis contricio peccatum originale delet / et talis preveniens
morte / ante baptismum adhuc salvaretur / quarta propositio vel / Secunda propositio / per effusionem sanguinis effu-
sionem peccatum originale dimittitur / patet propositio de innocentibus et quibusdam
aliis sanctis / quia peccatum originale dimissum est propter martirii tollerantiam / sicut
patet de sancta Katherina / Nona propositio / quibus semper ad gratie gratum facientis infusionem
dimittitur et dimissa fuit originalis culpa / aliqui tamen etiam dimitti aliqui originalis
culpa nituntur nulla gratia infunditur / sed patet quod primo non stat / quod quis sibi sit
originalis culpa / et ingratus deo / tunc quod esset filius ire / et acceptus deo / et non quod deo
gratus / quod implicat / Secundo patet de adulto suscipiente baptismum in peccato / sicut / quod
non penitens / vult tamen se adhuc submittere ecclesie / [illegible] hoc sequitur ex prima parte et propositionibus / que
sunt secundum opiniones illa / quod peccatum originale sit concupiscentia / seu fomes / et peccatum
originale quod ad essentiam stare posset cum gratia gratum faciente / non tamen cum ratione culpe
/ patet plane ex propositione prima parte / et dictis supra / Decima propositio / quibus semper post bap-
tismum / primo etiam et post Christi passionem / per gratie gratum facientis infusionem di-
mittitur originalis culpa simul et pena pro tali culpa debita / non tamen ante Christi
passionem per gratie infusionem dimissa fuit pena pro originali debita / prima pars
propositionis patet / quia semper post baptismum quilibet habens gratiam gratum facientem
et decedens / in quo nichil restat purgandum propter actualia sua peccata / statim
evolat ad celum / et nulla pena pro originali culpa / quam contraxit punitur / ut patet fide
catholica / Secunda pars patet quia ante Christi passionem in quantumcumque gratia gratum faciente
sancti patres mortui erant / in quibus etiam nichil erat purgandum / propter actualia
ipsorum peccata / adhuc puniebantur pena dampni / seu carentia divine visionis / sicut patet i. [illegible]
/ Ex quo videtur sequi / quod gratia gratum faciens sit maioris efficacie in nobis
post baptismum / quam fuit in sanctis patribus [illegible] / [illegible] / ideo [illegible] sit [illegible]

ad peccatum nostrum / sed dico quod nunc per gratie infusionem / dimittitur culpa originalis
simul et pena / non est racione efficacie gracie precise / sed quia nunc satisfactum est pro peccato ade
et omnium filiorum eius / mediante christo / sed eciam actualibus omnibus omnium hominum / et ianua
celi est aperta / ita quod ex quo dux voluntatem offerens se in sacrificium volente deo pro
satisfecerit pro omnibus nobis / deo satisfecerit, pro / cum omnibus in primis vere credentibus et vite
ac digne sacramentum baptismi a christo institutum percipientibus / dimittitur omnis culpa simul et pena
Verumtamen nisi per gratiam unum precavit / quibus obligatur pro illo novo peccato unum ad penam / quam
qua punietur hic vel in futuro / aut hic et in futuro simul / Contra dicta adhuc dubium
quia vel quod per baptismum / aut per gracie infusionem / non plene tollitur seu dimittitur originale
peccatum / quia non fit plena privacionis ablacio / nisi per suam oppositam restitucionem / sed
peccatum originale non opponitur / nisi iusticie originali / cum ergo non restituatur iusticia
originalis / sequitur quod per gracie infusionem et cetera / Item quia apostolus / quod si adhuc esset cecus mihi
in quiquam ab eo tollitur privacio similitudinis / nisi per restitucionem visionis / ita in proposito
Item iusticia originalis compescit rebellionem carnis / sed apparet quod talis non aufertur per sa-
cramentum / igitur sequitur quod per gracie infusionem / non fit plena remissio peccati originalis / Item quia /
cum non plene tollitur seu dimittitur privacio / nisi cum eadem privacio restituatur / vel in parte
equivalenti / sed originalis iusticia non restituitur in se ut notum est / nec in parte equivalenti / quia
gracia gratum faciens / non equivalet originali iusticie / ad partem / quia originalis iusticia cohibuit
omnes inferiores vires ab illicitis motibus / et superiores in domino addictus ... dominavit
sed caritas non habet istam facere / vel nostra potestate / Respondeo adhuc primo puncto / quod ad hoc restitui potest
intelligi dupliciter / scilicet formaliter et equivalenter / primo ut accepisti unum ... et restituo tibi ... / secundo ut eo
accepisti unum libram denariorum / et restituo tibi bladum vel vinum tantum valens / Premissa
iam dicto sit / Secundo privacio / carencia alicuius rei non potest tolli ab aliquo / nisi per restitucionem
eiusdem rei / sicut carencia / patet de carencia rei / et pollet secunda / quia non habere rem
... non ... rem non potest tolli nisi per rei habitacionem / ergo et cetera / Contra primo
privacio aliquid non potest tolli absque restitucione eiusdem rei / quia est privacio / Item quia privacio
non dicitur / nisi dum vel debite inesse / patet quia privacio visus est debita in ... carentibus non
dicitur non dicitur privari visione / sicut dicitur tamen / quia ... et tempus secundum legem nec visio
non est plus debita inesse / ... non dicitur videns neque cecus / Ideo declaratur
primo sic / quia absque restitucione privacio eiusdem potest fieri non privacio / quia potest fieri non
debita / sicut si aufferretur a te liber tuus / tunc quia liber est tibi debitus / in eo privatus
esses / Sed si tu ... restitucionem donaciones ... / vel si redderem tibi aliud librum pro illo

per quod starces gratus tunc amplius liber ille non esset tibi debitus / ut amplius esses eo privatus / licet careres eo et tamen hoc per prostitutionem libri / Ad 2a propositio privatio originalis iustitie / formaliter est peccatum originale / et non carentia eiusdem / Illa propositio ex ambabus partibus patet ex diffinitione originalis iustitie posite supra in primo articulo et pater 2a pars patet / quia talis in quolibet est carentia originalis iustitie in quo est originale peccatum / quod falsum est / quia lapis caret originali iustitia / et tamen non est in peccato originali / Ad 3a propositio / quantumcumque per gratiam gratum facientem non restituitur formaliter iustitia originalis / propter quam in statu innocentie vel aliquo equivalens sibi eminenter / que propositio patet ex positionibus tactis in primo articulo huius dubii / Et probatur quia gratia et donum excellentius et melius quam sit originalis iustitia / quod patet / quia licet primi parentes perfectam iustitiam status perdiderunt / non tamen poterant perpetuo propter hoc ad uniuersum vite eterne / quam per gratiam possumus / et ipsi potuissent / ut dicit in 2 distinctione 29a q. 21 / Ad 4a propositio / quantumcumque per gratiam non tollatur carentia originalis iustitie / propter hoc tamen tollitur ipsius privatio / prima pars patet quia per gratiam non restituitur formaliter originalis iustitia / ergo peccatum non tollitur carentia ipsius / quantum / per primam propositionem et 3a patet / ex prima parte precedentis propositionis / 2a probatur quia per gratiam / originalis iustitia / que primo erat in esse debita / fit non debita / quod patet / quia bona / et assumptum patet / quia quantumcumque alicui bono in esse debito additur equivalens vel maius bonum cessat debitum / Et sic est de gratia originalis iustitie et Conclusio ex predictis sequitur conclusio / quod ex positione iustitie originalis / esset plena originalis peccati remissio / quemadmodum non ex infusione gratie / equivalenter remittitur originale peccatum. Conclusio patet quia sit ad omnes adversus factus articulus huius dubii.

Ad primam ergo / quod non oportet privatione tolli per habitum positive formaliter oppositum / sed sufficit quod stat per aliquod equivalens et supplens vicem illius / contraria enim repugnant tali privationi / licet formaliter et directe / verumtamen sufficit conferre aliquod supplens vicem visionis sive potentia visiva / ita per illud cecitas excluderetur a oculo sicut per sibi potentiam visivam conferretur / Ad 2am ergo quantum / non quantumcumque gratia non excludat rebellionem vivium (?) et sic non tamen excludit peccatum / quia non sit donum equivalens aut excellentius originali iustitia / ac quod peccatum non equivalenter restituitur originalis iustitia / sed non oportet quod sic restituta originalis iustitia perfecta / quod eo ipso restituantur omnia que erant sibi annexa / utputa immortalitas / impassibilitas / omnimoda tranquillitas etc. / Et voluntate sunt aliqui penales conditiones / ad exercitium (?) humilitatis / et in experimentum non ad augmentum meritorum / Ad 4am dubium circa 141 ptem / utrum decedentibus cum solo originali puniantur aliqua pena sensus / Et arguitur quod non quia tales nullam fuerunt experti delectationem actualis culpe / ergo nulla debent pati tristitia pene / Ad 1am est quod patet / quia sicut / contra de baptismo / et ad effectum talis / maiores / actualis peccati

dubitatio circa 33 distinctionem (?)

pena est cruciatus perpetuus gehenne / ergo debetur illis / qui non actualiter peccaverunt

Cons^a Contra per illud Apok. 18° / Quantum glorificavit se in deliciis / tantum date illi
tormentum et luctum / ubi secundum proportionem actualis delectationis inordinate ostendit
proportionem tormenti et pene sensibilis infligende / ergo ubi nulla actualis
delectatio mala precessit / nulla sensualis pena sentienda est / 2° ar^a quod pro peccato
originali etiam non debeatur pena dampni / Tertio sic / privatio non plus privat / quam ponat habitus
eius privatio / sed originale iustitia / ergo peccatum originale est privatio / non posuit visionem divinam tunc
ergo nec originale tollit quoad visionem / Ad secundum ar^m / Item habebunt corpora
Opp^m passibilia / quia omnes resurgent tam salvati quam dampnati / non tamen omnes immutabuntur
sicut apostolus / sed tantum electi / Decedentes autem in originali peccato non sunt electi / sed erunt de
numero dampnatorum / ergo corpora eorum non mutabuntur in melius / ut fiant impassibilia
ergo patientur ab igne inferni / et per consequens sensibilem penam patientur / Respondetur secundum magistrum
distinctione 33 q 2 / Respondeo Unde ipse sic dicit / pro originali quod a parentibus trahitur

Vide ad dubium parvuli dampnabuntur / ... nulla alia tamen malis / ut quidam volunt pena
sensus / nisi quod dei visione carebunt / Ubi mitissime eos asserit pena dampni puniri / nequaquam autem pena sensus / Et quantum ad hoc / sententia concordant omnes moderni
doctores / Et Iohannes 1a parte ... probationes apud dubium arguitur / Confirmatur
auctoritate Augustini Enchiridion / ... mitissima / sane omnium pena est eorum / qui preter peccatum
originale quod traxerunt / nullum insuper addiderunt / Quod autem non esset eorum / ut videtur
sed etiam ipso penam sensus paterentur / Istud ad idem videtur esse quod decretalis
... de baptismo et eius effectu / maiores / in qua sic scribitur / pena originalis peccati
est carentia visionis dei / actualis vero peccati / pena gehenne / perpetue cruciatus
... ergo hic utrumque ... penam assignet / videtur quod cruciatus gehenne

ar^a qui pena sensus dicitur non sit pena originalis peccati / Sed queritur / Utrum parvuli
habebunt usum rationis / etiam post resumptionem corporum / et cognoscent nam ...
ergo potuerunt cognoscere esse se ordinatos ad vitam beatam / et noscere se ista perpetue
hic carere / Item autem cognoscent sequitur tristitia magna / et ipsi tunc habebunt

2° tristitiam / et per consequens penam sensus / Sed non debetur eis sola privatio divine visionis / Item
corpus in puris naturalibus habet ... dampnum / ergo corpus deordinatum per culpam / etiam
habeat malitiam / quam aliter corpus in puris naturalibus non habet / Sed hec pena
quam ipse non ... / alioquin culpa aliqua esset impunita / ergo non solum dampni

3° erunt pena illius / sed aliqua alia / Item secundum doctores sanctos dampnati in inferno
plus tristantur et dolent / ex pena dampni / quam sensus / Sed omnes decedentes in originali

sustinent penam dampni / et carentiam visionis etc. // Propter ista dicta et plura dicunt aliqui
quod pueri decedentes in solo originali peccato / preter penam dampni / sentiunt aliam penam
sensus / licet non penam ignis vel malis ipsis inflictam // ut Bonaventura dicit / in 2° / Sed habebunt
tristitiam vehementem / et cruciabuntur in eis [illegible] / quia perdiderunt se perpetue dei visione
carituros / ad quam tamen quidam ordinati fuerunt / Alii autem dicunt / quod ipsi nec
multum nec modicum contristabuntur / Sed erunt contenti de statu suo / et post generalem iudicium
sumpto cum eis [illegible] ducentur ad simplicitatem et puritatem parvulorum / procedent
in isto mundo inferiori / ubi ambulabunt et philosophabuntur perpetue / conspicientes
opera dei quomodo fecit celum et terram etc. Et dicit beatus Thomas / quod coniungentur deo per par-
ticipationem naturalium bonorum / et ita etiam gaudebunt naturali dilectione et cognitione //
Sunt similiter ad rationes que arguitur / Ad primam quando dicitur / quod non habebunt in- | [illegible]
tellectum impeditum corpore corruptibili / Dicendum similiter quamvis non intellectus eorum impeditur
nec etiam erit eis impeditum promptitudo / in parte ex superius dictis / Sed habebunt dampn-
nati potius quam cognitionem naturalem / excellentiorem quam habuerunt aliqui
philosophi in presenti naturali lumine / et aliqualem beatitudinem naturalem de deo cog-
nito in se / et in perfecto modo attingere poterunt / et quamvis cognoverunt se esse or-
dinatos ad beatitudinem / dicendum quod [illegible] pueri cognoscunt naturaliter nosse se ordinatos ad istam
naturalem beatitudinem / et istam pueri cognoscunt naturaliter attingere / beatitudinem autem superna-
turalem non pueri in principio cognoscere / ex naturalibus suis / ideo non contristabuntur / de hoc
quod eam non habebunt / quia eam non cognoscunt. Si autem devenirent in notitiam eius
vel ut quod in iudicio generali videbunt iustos coniungi deo per gloriam / vel si
alias revelaretur eis / tunc dicendum ad argumentum / quod ipsi non contristabuntur de hoc / quod ipsi non habebunt
istam beatitudinem / quia erunt contenti de statu suo / sciendo deum de ipsis ita disposuisse
et se pro actu hoc nunquam demeruisse // Vel non contristarentur / quia sciunt illam gloriam
eis nunquam debitam fuisse / quia nunquam fuit in gratia / nec habuerunt actuale meritum
per quod eis debita fuisset / nec homo rationalis non contristatur propter hoc / quod sibi non est debitum
sicut ego non tristor de hoc quod non sum dux // Vel dicitur / quod si cognoscerent gloriam
eternam / et se ad eandem ordinatos / et tamen nunquam adepturos eam / ad quam
cognitionem consequitur [illegible] tristitia / Dicendum quod non sunt in actuali peccato
nec debetur eis pena sensus / sed dolor / cruciatus / ideo dominus deus suspendit [illegible]
per generalem perpetue [illegible] rationabilis sine qua [illegible] vel per consequens ergo
perpetue stabit in eis cognitio talis / sine tristitia quacumque. Ad aliud dicitur quod licet | ad 2m
ipsorum sit gratia / et quamvis ipsorum deus ex statuto suo voluit dare vitam eternam /

Sed tamen in 19 non est pena que inflicta pro peccato alio vel non / vel nullam habeat
culpam / et ideo pena nisi inflicta pro culpa / Exemplum si duo expectarent acceptandi
ab aliquo principe ad aliquem honorem / postea superius / et unus eorum offendet / propter
quam offensam / dimittet illud honorem non recipere / et alter non offendet / tunc non offendenti
non datur / non propter aliquid dimittitur / sed quia non placet sibi / et tunc esset inequalis quia alter

ad 3m

punitur quia vult et alter non / et sic in proposito / Ad 3m dicendum quod ad primum ubi dicitur quod damp
nati particularibus suis culpis / erunt voluntatis sue magis difformes divine
voluntati / puta hostes gloriae / et actu infligentis penas suas / voluntas autem puerorum
non est difformis divine voluntati / quia quamvis in vita ista fuerunt voluntas
divine voluntati difformes / post in alia vita nunquam eis displicebit / quod deus
faciet / et pueris expulsis effectum dei / putent dolorem / quod omnis dolor propter
displicentiam Gregorius sequitur dicta / et sic in argumento / videtur quod pueri non habebunt aliquam

Gregorius de dampno ar 2

penam nisi dampni / Gregorius in dampno / videtur quod contra ipsorum semper beatus
augustinus / sed quod pueri decedentes in solo originali peccato / non solum habeant penam
dampni vel careant perpetua visione divina / sed etiam quod habeant et habituri sint
perpetue penam sensus / et non solum sensus doloris carentia / sed etiam materialis penae ignis iehe
nalis / patet hoc primo ex auctoritate augustini / quam adducit allegata de fide ad pe
trum / et nulli dubium non solum homines iam ratione utentes / verum etiam parvulos qui
sive in uteris matrum vivere incipiunt / et ibi moriuntur / sive iam de matribus nati sine
sacro sancti baptismatis / quod datur in nomine patris et filii et spiritus sancti / de hoc seculo transeunt / ignis et
in supplicio puniendos / quia etsi proprie actionis nullum fuerint / originali tamen
peccato damnationem / carnali conceptione traxerunt / Constat autem quod supplicium ignis
etiam pena sensus / quod dicitur pena sensus / Adquam primo ad pueros / Addebat autem auctoritates

Ro

plures vel / dicitur primo quod augustinus ibi locutus est excessive / ut se magis elongaret a sua
heresi eorum / qui parvulis negabat omnem culpam / et per consequens omnem penam / non multo
... attendendum est / contra quos sic locutus ut habetur corpore mundus. Sed contra / ut videtur
non potest stare quia veritas per falsitatem non debeat excludi / ut ubi fides vera
defenditur / sicut doctores error vel secta prava et acceptanda / non est putandum quod augustinus
impugnator errorum / et vindex fidei ... ... excludendum errorem / dixisse
ipsum fuisse credendum / pueros supplicio ignis puniendos / si hoc
... / aut non esse fidei ... ... / 2o ... libro / augustinus contra illum
errorem specialiter loquitur / sed quod totius fidei catholice canones tradidit / ubi ...
... / et ... ... dicti libri ... / ... ad ...

ut fidei primam fidelis et de fonte tene / veterum parentum defende / et si que contra
hiis dogmatizare agnoveris / tamquam pestem fuge / et tamquam hereticum abice / Ita
enim ystaque passim fidei katholice congruunt / ut si quis non sermonibus sed certa
patribus valuerit convincere / ideo quoque sub consiliorum confirmacione impugnat et hiis contradicere
non dubitat / hereticus et fidei christiane inimicus / atque ab hoc omnibus catholicis
anathematizandus censetur / Hec augustinus. Ergo dicit eadem in mentem aliorum catholicorum / quia augustinus in
libris suis de fide posuisset aliquod falsum / secundum pergo / quam primo facit quidam apud
omnes / sunt in proposito sequitur / si dicta in ipso ut v 20 et quidam in aliis / sed
augustinus non nomine ignis gehenne contra penam fuit / non pro ignibus eternis suppliciorum / eternam
penam intelligit / non per sensus sed dampni. Ergo si in ipso christiano vi posse stare / tunc quia non
conpunile quia fidei regulas sub metaphoris tradidisset / et in aperto una solam / ha-
bet aut aliam tradita / contraria esse videtur // tunc quia in eodem libro capitulo 3° / simul et plu-
res exprimit penam tamen puerorum et demonum / adultorumque dampnatorum / in singulis
moriencium / secundum ait qualitatis male vite / ab infidelitate incipit / que a bono
originali peccato per parvulos finiunt / in quo quisque ita vivere cepit / ut eam finiat
vitam / quam absque obligacione solvat / si virtus dei vel virtus ... / ita
... vixit in corpore / unde cum eodem corpore in interminabilia gehenne supplicia
pervenire / ubi dyabolus cum angelis suis / eternum ... est / ... ubi eodem
fornicatorum ... si ... vitetur / a viris suis malignis
si non fuerunt / eternis ignibus cruciantur. Ergo non per supplicia gehenne
ubi dyabolus et ... / aut pugnis ... cruciantur / alii dampnati intelligantur
quantum qualibet pena sed distinguere penam ignis infernalis ... / non videtur secundum
sentenciam augustini in eodem / si per supplicia gehenne infunda ... pueris / penam
dampni tantum intelligatur / Et hic potest aliquis dicere posset / quia illius ...
non posset ... / quia dyabolus aut aliqui / pariter penam ... / ... prout ...
loquitur augustinus / 2° potest ostendi augustinum / fuisse ... / quia eodem quod in ypo-
noscon in ypone contra pelagium / dicentem quod infantes decedentes sine sacro
baptismatis / non intrabunt regnum celorum / sed in vitam eternam / absque ab omni
pena / Hec sola concepta / quia non sunt in patria / ut fatebatur pelagius / et
... / ut mittantur cruciandi in igne eterno / ... / primum
... / fides catholica regnum credit esse celorum / non baptizatos ...
... gehenne / ubi apostata / et a fide christi alieni / eterna supplicia expe-
riuntur / ... ignorancia / ymo ut esse in ... sancti ... /

~~Ergo nullus per supplicia gehenne~~

Fuge pelagiane locum excogitatum pusi dogmatibus tuis / ubi alieni a christo
gratia / vitam et gloriam possidere parvuli putantur / dexteram iusti sedentibus in diviis
et sinistram et regnum est et iehenna / vita et mors / iusti punit et reprobi / Sunt recepta
ergo iusti sunt constituti / In sinistra operarii iniquitatis / In regno vero baptizatorum
In iehenna pena maledictorum / vita ad letitiam gloriae / mors ad fletum et stridorem dentium
Justi in regno patris parvuli cum christo / Iniqui in igne eterno parato dyabolo et angelis suis
Et infra subdit / quod ista non sunt diversos locorum multorum / sed duorum tantum / sed
regni celorum / quo ascendunt dextera vita iusti gloria et recepta iehenne / quo deferuntur
sinistra in iusti / et quibus mala tormenta / ubi inquit mors et cetera non finitur et
sed cruciatus semper durat et cetera / Et tunc arguit Augustinus baptismus non collatus quia sunt regni
celorum / nec pater respicit / est nobilis / quod non vere ibi / putabis ne pelagiane ad sanctis
ubi quidem dicat apte debebis videre quod in iehenna deputatur Ex hiis patet manifeste
propositum Nam quod primo dicit / quod alienus a fide christo / supplicia eterne eterna / ex
pena aut supplicium / pro materia et pena sensus non intelligitur / Inde quod quolibet sive uel de
regno celorum et tunc in iehenna / per quem mors et cetera intelligitur / eternam semper durabilis
et ubi fletus et stridor dentium est / Ubi concludit quod infantes non baptizatos
Et sermone de baptismo parvulorum contra pelagianum et cetera 3° in verbis apostoli ex eodem premisso
fundamento idem concludit / Venientibus inquit et dicitur / et iudicaturis et omnibus et mor
tuis / pro certam locum duabus partibus fratribus / dexteram et sinistram Et unus sic dicturus
est in igne eternum quod preparatus et dyabolo et angelis eius Sed dextris dicturus ve
nite benedicti patris mei percipite regnum quod vos paratum est ab origine mundi / Sanctum regnum non
inveni / Hac enim dyabolo dampnacionem / neque electus et medius locus / ubi quidem
ponere infantes Et subdit Augustinus dextera erit et sinistra / et nullum medium
locum in evangelio novimus / quod non in dextera procul dubio in sinistra / ergo qui non in
regnum procul dubio in ignem eternum Ex dicat quod infantes et cetera utique erunt
in igne infernali / non tamen patiuntur ab isto / Ergo inquit verbis excludere vel ex verbo textus
quod per regnum et per ignem eternum intelligitur / Declarat vero de hoc subdit augustinus
Ex iehenna prima ut docet quod sit regnum et quod sit ignis eternus / tunc inquit Abibunt isti in
adversus eternam / iusti autem in vitam eternam Et exclusit particuli quoque dicturi
sunt in ignem eternum / patientur comburi ignis eternam Et confirmat hoc / propone
una causa quia prima / omnes dampnati iudicabuntur ad ignem eternum / nisi quos
infantes quidem concluduntur / vel eorum alia preter legimus dandam / de tribus fallaciis /
constat autem / quod ceteri pro hominibus sive angeli dampnati non sunt ex ea prima intelligitur

indicari ad unguem illud / apparuit ipso tempore locatum mundi / sed apparuit ab ipso vocatus
mundi. Gregorius ita videtur sentiendum de pena predicta / quo ad dampnatos infantes
Celestius et aliis similibus / Beatus Augustinus / auctoribus prout videtur Augustinum fuisse / et opini-
onem probasse contra pelagianos / quod quidem infantes pena ignis et cruciatu
paciantur / et illa tamen pena dampni que est carentia divine visionis / immo talem oppi-
nionem videtur attribuere pelagio / unde ait videris enim tibi mitiorem / quod non cuiquam in-
fanti non baptizato / auferes vitam / dampnas tamen quod separas a regno celorum
non eum penitus sed in eternum mittis / nam qui ... vivunt / sed penam penitus in
doloribus corporum non putant non torqueantur / non carceris tenebris affligantur / sed illud
sola pena est / non esse in patria. Celestius satis patet / Beatus Augustinus alterius
fuisse oppinionis. Et cum eo in hoc concordat / Beatus Gregorius quarto moralium super
illo verbo Job nono / multiplicavit vulnera mea / sine causa / nonnullos enim post absentiam
lucis subtrahentium / quod ad presentis bona malave vita active vite pervenerunt / quos
de culpa originis / salutis sacramenta non liberant / illuc ad tormenta pervenerunt / Hor-
mitando ... cruciatus / et pena sensibilis ... / Item ... quia unde ... est
corporalibus nasci / aliud carnaliter emori. Et quod post mortem / quod etiam morbos sensit
... ab ... iudicio / etiam sine causa vulnera multiplicat / perpetua quippe tormenta
percipiunt / qui nichil ... propria voluntate peccaverunt / unde patet sic aliqui ad propositum
Et nullam aliam penam quam dampni passe infantes talibus post mortem et etiam
post finale dampnationem paterentur / melius eis tunc fieret quam esset impunita vita / prout
... vita / multas sensibiles penas / et cruciatus paterentur / Item cum hoc carerent divina
visione / sed post eorum dampnationem / nulla pena sentirent / sed tamen divina visione
carerent / sed quibus videtur ... dampnatorum peior post iudicium finale / sed
videtur ... ut videtur probat ad propositum textus allegatus / iuxta expositionem
Gregorii / non dicit multiplicavit vulnera mea / non enim multiplicarentur sed penitus
minuerentur / si nulla pena preter carentiam divine visionis haberent.
... in ... / prout videri ... patet ... / primo ad rationem factam a
... illius dicitur / non est quam / quod non sensum culpe actuali debetur supra
pene sensibilis / sed etiam culpe originali / ut satis notat auctoritas / auctoritas de
... non probat ... / quia non dicit solius culpe actualis pena et cruciatus
... / pro patet ad auctoritatem / quod illa ... / quod etiam aliis qui
se glorificaverunt in deliciis / detur tormentum et luctus / Ad ... Augustinus ...
... dicitur quod non concludit propositum / sed valde bene stat ... / quod ipsi paciantur

pena sensibile / et quod eorum pena sensibilibus sit mitissima qui preter originale nulla

actualiter peccaverunt / Ad 2m / quod p. ix c. xix distinctionis libri quinque mitissima de talibus

non dicit / quod sola carentia divine visionis sit pena peccati originalis / ut

etiam ut supra dicebatur / quod solus peccatum actualibus meretur gehenne est pena / quorum

utrumque vel alterum esset admissum / ut sufficeret ad id probandum / Auctoritate vero / negarent agrei

qui tenuerint hanc viam / nisi eam ponderarent auctoribus / Augustino et Gregorio

/ quia sunt in huiusmodi questionibus non venientibus aliqua expresse determinata / ab eis / et tenentes

enim negabant auctoritatibus sanctorum / eo quod etiam non consentiunt sive quantum opinionem et assensionem doc-

torum et nigrorum / Ideo neutram partem aliis prefero / sed eligat quilibet quam

voluerit / Ad racionem 2am factam a principio in dubio / qua arguebatur quod etiam pro peccato

originali non debeatur pena dampni nec carentie / videlicet quod privatio non plus puniat

etc. / in aliis formatur non plus puniret / quod ponat talis oppositus / non per modum simpliciter

multa puniat / quia formatur non potest habitus / vigeat privatus oculis perpetue privatur

ardore / sicut propter privatio oculorum privacio non ponat ardorem / Ad raciones pulsatas

factas a principio contra omnes in / ad primam quando dicitur quod peccatum et a deo voluntarium est ad idem

sanctum Augustinum retractationum capitulo 3o / dico quod verum de peccato actuali / sed quod ita est

peccatum / quod non est etiam pena culpe / et causa peccatum volt uno / non autem peccatum originale

utrumque / pena et culpe / ut prius dictum fuit / Ad 2m / ne autem / ad probacionem ad-

ductam expresse dicitur / Augustinus libro 6o contra Julianum capitulo 4o / et prius est explicat / quia in principio

constituenda esse novi testamenti et spiritualis hereditatis / ad aliud pertinet

nascitur aut baptizatur / quod ad primum ad vetus testamentum / invicta tamen pertinet patris / sic

quod est reus dampnacionis eterne / per baptismum inquantum imponitur / et admittitur filius gratie

et novi testamenti / ab isto datu liber efficitur / Ideo Augustinus ait / carnalis generatio

et populi dei / pertinens ad testamentum vetus / quod instituitur gentes / pertinens peccatis obli-

gat filios / spiritualis autem obligatio generatio / sicut hereditatem ita penas atque pre-

mia / vel comminaciones promissionesque mutat / Et paulo post ait / In hoc ergo

testamento novo / propugnante mediatore deleto / prius contrario chirographo / incipit homo prioris de-

bitis non esse obnoxius paternis / quibus nascendo fuerat obligatus / etc.

Circa distinctionem 32am 33 sequentes queritur / Utrum actuale peccatum ori-

ginale et causaliter efficiatur / et immediate sit a re bona / Et arguo quod

non primo / mali nam et ea efficientibus / ergo non peccatum / propter quam / quod omne peccatum est

malum / omnis quod causatur et aliqua causa efficiens / peccatum et aliqua entitas / sed

contra / nulla entitas causa efficit non / sed non ens // sed malum non et aliqua entitas /

ut patet per augustinum de fide ad petrum capitulo 21o dicit Malum nichil aliud est quam privacio
boni et 23 q. 5 dicit quod hoc totum nomen mali de specie privationis impositum est. privacio
autem nulla est entitas ergo. Confirmatur per illud Iohannis primo Omnia per ipsum facta sunt
Sed malum non est factum per verbum ut dicit augustinus et subditur ibidem sine ipso factum est
nichil glossa id est peccatum quia peccatum nichil est etc. 2o secundum augustinum 12o de civitate dei capitulo 10 mala vo- 2o arg
luntas non habet causam efficientem sed deficientem. Mala autem voluntas utique pec-
catum est ergo peccatum non habet causam efficientem ergo questio falsa. 3o non potest arbor
bona fructus ~~bonos~~ malos facere Mathei 7o ergo bonum non est causa mali. Confirmatur
unum contrariorum non efficit reliquum sed bonum et malum sunt contraria igitur. In oppositum Oppositum
arguitur deus est immediata causa efficiens saltem principalis omnis entitatis sed et peccati
actualis, antecedens patet per illud beati augustini 83 q. q. 16. deus omnium que sunt causa est. Et
per illud Iohannis primo allegatum supra Omnia per ipsum facta sunt. Consequentia patet ex diffinitione
data per eundem in libro de duabus animabus ubi ait quod est voluntas retinendi
vel consequendi quod iustitia vetat et unde liberum est abstinere. Et constat quod ibi diffinit
peccatum actuale. Voluntas autem quelibet est aliqua entitas ergo et peccatum est
aliqua entitas. Ergo conclusio patet quia. In prima parte erunt tres articuli. In primo Primus articulus
premittentur aliqua de peccato actuali et simul tenditur ad questionem. Notandum est
ergo primo quod ille terminus peccatum actuale dicitur dupliciter uno modo pure abstracte pro difformitate et obli-
quitate a recta regula difformitate quibus denominatur peccans. 2o modo capitur concretive
pro actu indebito vel obmissione actus debiti. et isto 2o modo dicit includere duo scilicet
materiale quod est actus talis et formale quod est difformitas. Unde notant doc-
tores quod peccatum est concretum et per modum concreti se habet. Ideo sicut in quolibet
concreto sic etiam et in peccato dicuntur esse quoddam materiale et quoddam formale et hec
duo dicuntur esse ipsius peccati essentialia. Et hoc est quod dicunt alii quod conversio ad bonum
commutabile est materiale peccati sed aversio a bono incommutabili est formale. Quod cum actus prohibi-
tus committitur ex electione vel preceptus obmittitur hoc est materiale peccati. Et dicitur conversio
ad bonum commutabile. Quod autem talis commissio vel obmissio est recte regule seu legi
dei contraria et difformis. Que difformitas dicitur formale peccati et est aversio a bono
incommutabili. Hec utraque duo complent rationem peccati. Quod peccatum formaliter reddit
hominem malum. Notandum quod hec duo mox transeunt scilicet commissio et concomitantur alia
que non sunt formaliter peccata sed pocius pene peccati et transeunte peccato remanent
quorum primum est privacio caritatis seu gratie que separatur per culpam stante

ordinata lege / sm ad scdm est macula / q sm metha.ce loco imposito / et
aia corpo siue pcto / dupliret luz nitor que refulgeua nalis luminis / z diuie gre
/ q vtroq horum pt'le pctm seu voluntatis ad lesione ad rem fedam obfuscat
pcias itaq graue / vel obfuscao nitoris talis / dr macula / 3o scdm offensa
dei / ppt quod mstrad dnomiacz / qua deq dr odire i-iustos / quales sunt homines
p pctm / 4o scdm reatq seu obligao ad pena / et hec est vna regla / ad hoc
/ pena vniusum de ordina p culpam / q pm pctor q dei voluntate facit
/ q ti in omnibq dz implerii / nisi ordinac p pena / q cogit vdic ad viam / p
ordine iustic vindicate / eum qui sponte exiuit ordine iustic preptiue / vna
nec aliquid i vniuso deordinatu / q d diuina puidentia pmitte no pt / et
ex alio 3 regla reatq / qua ld ine quissi / obligatq est deo restitue anima
i nocente / in dono iustic originalis / q in pmo pute cal recepta / vel graue
quam in baptmo recepit / et eu se p culpam ad hc reddidit impotentem / manet
tam diu ad pena obligatq / q usq p diuina mia / sibi restituu grana z
Corm pm satisfaciat p pena / Ex dictis scz pmo / q rado pctm pdo / vel est pctm / 1d p ba
i scdm / et pz enia / q z pue puatiug / sub carentia csort actq / ad ram
/ et talis carentia / vel est / sicut vr lenitas est aliq / 2o scdm / q pctm 1o acceptm
3 magis puao qm vm / q abti / patz q est puao csort ad ram vite roms
ut dic / q q conformitas z debitq ordo habitudinis seu subt comis ratinie ad
Corm deu / q d totu est respectiuu / Ergo vlterq patz / q si dey pripet fieri / q p ista habitudo
diligtl sicut ut sta / tunc malu i q actq seu difformitas / no debet dei ista post=
tiua res / q 3 gradq suph abundans in actu tali / fiet patz q dictis / quia
malicia no z aliqua positiua res / sz tm carentia z puao csort / i q actus
ad ram rectam ut / et 3o ly pctm / scdu qtic accipiatur semp est timing
puatiug / qo ad quotatiu / quotat eu carentia csort / actq / vel omissionis
2o nondu ad diuina legem seu ad rectam ronem / 2o notanda est diffinitio pcti
2o accepti scz actic / et ex q a ptebit facile / quo qmpi decat pctm abstracte
accdo tm / Et dimissis varijs doctor diffinitionibq / quas allegat in 2o
pctm actuale sen / dispoz 33 / a p q a lo po / declarat / dicobinl / q pctm / actuale est volun
taria quissio / vel obmissio / alicq / qtra rectam ronem / Et ppt breuitatem
sz sit satis i volut tam eu / q pctat faciendo / q d no debet / q eu q pctat no
faciendo q d dz / dicamq male facere / eu tu iste qui omittit / ppe loquendo

nichil faciat inquantum theologus. Dico sic quantum ad 2m large utendo vocabulo quod peccatum vel
aliud est quam voluntaria actio contra rectam rationem seu contra id quod agendum esset secundum rectam
rationem vel sic peccare est voluntate agere contra rectam rationem seu contra id quod agendum esset secundum rectam rationem
Declaro sic omnibus qui vere dicuntur peccare seu denominative peccantes exemplo et proprie dicuntur peccantes quod
ipse voluntate agit contra rectam rationem et utitur modo agendi secundum quem licet in quandam
acceptione proprissimam. Igitur peccare est voluntate agere contra rectam rationem quam
declarat nominis peccati vel ad significatum quod id cum quibus primo denominative peccantes aliis autem quasi
solo [illegible] quibus dicuntur peccare et non solo remoto [illegible] / Si enim quis secundum quod recta
recta dictat esse agendum id agit et prout agere debet et sic non peccat. Ista opponitur
dicte et colligitur secundum augustinum 3o de libero arbitrio capitulo 21o. Sunt consequentia [illegible] et quasi
est de proprio augustini qui 22o contra faustum de [illegible] peccatum ait peccatum est
factum vel dictum vel concupitum contra eternam legem in quo exponit quod intelligat per eternam
legem [illegible] exponens subdit lex vero eterna est
ratio divina vel voluntas dei ordinem naturalem conservari iubens perturbari ve-
tans. Igitur quod ait contra eternam legem tantum sit dictum contra divinam rationem et
Cum igitur divina ratio utique rectissima sit semper omne quod est contra eternam legem
et contra eternam rationem et [illegible] et contra aliquam rationem rectam est etiam contra quamlibet
rectam rationem de eodem. Nam circa idem quaelibet ratio recta cuilibet rationi recte
consonat et nulla alteri adversatur. Secundo ut videas veritatem secundum quod contrarium est contra
rectam rationem et contra eternam legem. Sic peccato secundum augustinum recte dicitur peccatum esse
factum dictum vel concupitum quod contra eternam legem. Et licet in illa diffinitione
augustini quodlibet illorum factum etc includat suum oppositum [illegible] omissione alias enim
non comprehenderet se nisi ad peccata commissionis. Sed quaeritur [illegible] ponens diceretur in [querit]
diffinitione [illegible] contra rectam rationem quam contra [illegible] contra rationem divinam. Secundo
quod ratione puto peccatum prius esse contra rationem divinam et non contra quamlibet rectam
rationem de eodem aut constituere quod esse peccatum non quod est contra divinam rationem in
quantum est recta. Sed quod contra eam est inquantum et divina. Nam si per impossibile ratio di-
vina sit deus ipse non esset aut ratio eius esset errans adhuc si quis ageret
contra rectam rationem angelicam aut humanam vel aliquam aliam sequeretur esset
ipse peccans. Et si nulla penitus esset recta ratio adhuc si quis ageret contra id quod agendum
esse recta ratio dictaret si aliqua esset peccaret. Et ideo dixi quod peccare esset
voluntate agere contra rectam rationem seu contra id quod agendum est secundum rectam rationem

cor. p. m

seu sm rectam rones iudiciu practicu Tercio pmo qd sciu ex pstis dictis
multa ee se sunt pcta 2 no pse qz phibita quia pmo posito qz no forent
phibita adr tn agens pcaret Et loqr h de phibicione stricte s. imparia
qua supior impat inferiori no facr ho ul id patz qz com cum multis por qd
agr contra rectam ronem esto qz nullu preptu datu fuisset a hoc hoc dand
apparet ampliante deo posse cognosce 2 iudicare deu no ee odiendu sz dilig
sup omia utpote sume bonu 2 om bonor morum autor possent eciam qz
nostre pntes 2 pstim filior virtuosos rectores 2 emulatores ee honorandos
a filiis virum virtuosu iniqum hominem no ee odiendu neminem ee iniuriand
2 multas alias vitas practicas quas eciam iudi phy no hntes pcepta
ul legem phibentem cognouerunt Et tamen eo omibz istis posset
deu odire ut no pcnt dez dilige pntes inhonorare rectum pximum inuidere
iniuriaset eis irrogare nominus qz nunc possit hntis pceptis ad ola pdictos
Quarto patz id qz ho 3 pstaa qz voluntare agr qz rectam rone ut ex dictis id qz
tn agens prmlacet nalem ordine qz lex etna pulsat fuari patz pstam sm
auggm qz faustu li xx pz ex eo qz nalis ordo est ut omis motus actiobz hoie
roni subiciantur Unde ut ayt auggs pmo de li arb ca 29 Qui motibz
rumro dnatur ordinatus homo dicendus est no cum ordo rectus aut oio
ordo appellandus est ubi deteriribz meliora subiciuntr 2 paulo post ro qz hom
inqoles motus ai regit illud tunc dnan inhomie cui dnari lege debetur
ea quae etna ee cogning Tercio sua po abcos in 22 epla ad hylarum contra
rufinum ubi distinguens de lege naturali 2 de lege scripta ayt lege iam
pualicata qm in usu ronis est ac rebz in etate hominis iam rone utentis
puaricatores sunt omis peccatores puaricata uo lege eciam ista q data est
p moysen multo amplius habundat delictum Ex quibz patz qz si quis ageret
contra solam legem nalem siue contra rectum iudicium ronis utiqz pstam
lez si nunqm supadditum preptum haberet plus pstam Et si nulla essent
pcta nisi qz phibita sequer qz si homines nulla pcepta accepissent contra
agent no pstarent patz Ad 3am 4am 3 falsu 2 manifeste contra auggm in epla ad
asselitum ubi disputantibus se pnis uiribz posse imple legem illa seu
mandata quo dictum est no concupisces ayt 2 post pauca no fuit solum peccatores
qz essent si legem no accepissent sz eciam puaricatores qz non essent

nisi legem accepissent / Item non legimus ade preceptum datum fuisse angelo
et ita fuisse est probabile / et tamen si nullum preceptum habuisset / et dei equalitatem appe-
tiuisset / sicut appetiuit / utique peccasset · Item si nullum esset peccatum nisi prohibitum tunc
probabile est / ubi esset prohibitum probabile esset odire deum / et inuidere bono viro / et mentiri
non esse peccatum / et sic tamen probabile esset deum odire semper / et inuidere bono viro / et mentiri
quod absurdum est / Item patet quia / que talia non videntur deo repugnare / nisi quia sunt
peccata et pena / Item augustinus ait libro 83 questionum questione 30 / adulterium non ideo est malum / quia
vetatur a lege / sed ideo vetatur a lege / quia malum est · Et in glosa / super 3 leuitici agno
non mentiens dicit ibidem / quia iniustum est [illegible] ideo prohibitum / non quia prohibitum
ideo iniustum · Et hic par est ratio de mandato affirmatiuo / quo etiam nemo leditur / et fit pro sa-
lute alicuius / huic concordat ex toto sententia philosophi dicentis 2 ethicorum / non autem
suscipit omnis operatio / neque omnis actio passio medietatem / Multe enim statim nominata
conuoluta sunt cum malicia puta gaudium de malo / et inuerecundia / et inui-
dia · Et in operationibus adulterium / furtum / homicidium / hec enim omnia et que
talia dicuntur / secundum se ipsa mala sunt / Contra istud tamen arguitur primo / prohibitum augustinus
in libro de baptismo paruulorum / ad marcellinum / dicit quod non vetatur per dei iustitiam / sed peccatum
Item in libro de duabus animabus / Nemo vituperatione [illegible] vel dampnatione dignus est
qui non quod vetitum facit / aut quod non fit non faciens · Omne autem peccatum vel vitu-
perandum est vel dampnandum · Ex hoc autem sequitur / omne peccatum esse prohibitum / Un-
de ibidem diffiniendo peccatum dicit / quod est voluntas retinendi vel consequendi / quod iustitia vetat
Item idem 22 capitulo contra faustum dicit peccatum esse contra eternam legem / lex autem eterna
est diuina ratio vel voluntas / dei ordinem naturalem conseruari iubens / et perturbari
vetans · Ex quo etiam sequitur / omne peccatum per legem eternam esse vetitum /
Item ambrosius in libro de paradiso / et allegatur [illegible] 21 capitulo [illegible] / quod est [illegible]
peccatum / nisi preuaricatio legis diuine / et celestium inobedientia preceptorum / sed in
preuaricante peccatum est / sed in mandante culpa non est / non enim consisteret peccatum
si interdictio non fuisset / secundum ambrosium · Ex hiis [illegible] videtur omnia peccata esse
prohibita / a deo / nec ob aliud ulla esse peccata / nisi quia prohibita · Ad illa re-
spondeo / quod prohibitio est duplex / et preceptum et lex / unde notandum / ut [illegible]
tam de iudicatiua / quam de imperatiua / Iudicatiua est [illegible] / in qua [illegible]
aliquid non esse agendum / vel [illegible] / ex quo sequitur ipsum agendum non esse /

sicut cum dicitur aliquem esse iniustum aut pravum seu vituperatione vel pena dignum
qualia sunt illa verba apostoli ad Romanos primo Qui talia agunt digni sunt morte
Et ad Ephesios 5o Omnis fornicator aut immundus aut avarus etc. non habet
hereditatem in regno Christi et dei et alia verba ex quibus colligitur quod illicita esse et
debere non fieri et per consequens deum non aliquo prohiberi. Et similiter cum audimus aliqua
agenda vel aliquid aliud ex quo sequitur ea esse agenda ut quod sunt iusta vel accep
ta deo aut digna retributione seu laude vel gloria Dominum etiam precipi preceptione
dicitur Vocatur autem ea indicativa quia vocaliter per modum indicativum exprimuntur
etc. Sic aliquando accipiuntur nomina prohibitionis vel precepta a doctoribus patet per
Hugonem de sancto victore libro primo parte 6a Imperativa dico ista qua imperatur
aliquem aliquid agere vel non agere et exprimuntur per modum imperativum vel aliud vice
eius ad placitum sicut superius sicut cum ait psalmista Nolite loqui adversus
deum iniquitatem aut cum deus ait Non mechaberis non furtum facies Et
si stricte aut proprie ista sumuntur ea tantum imperativa dicuntur quibus in forma a superiori
imperante aliquid prohibetur aut facere precipitur Secundo sic accipi prohibitio spe
cialiter et stricte pro imperativa qualibet modo presupposita est. Modo ad propositum dico quod
omne peccatum loquendo de prohibitione primo modo est a deo prohibitum et si deus non
esset stante lege divina qua deus est prohibitum non esset ipsum peccatum Nam
omne peccatum eterna lex censet saltem indicative non esse agendum et si de aliquo non
sic censeret non esset peccatum et per consequens non contra rectam rationem. Dico etiam quod aliqua
peccata impossibile est non esse prohibita a deo sic loquendo de prohibitione Immo de ali
quibus impossibile est quin sint contra eternam legem sicut odire deum aliud pro in
iuria etc. Quamvis sic mala sunt sicut etiam est impossibile non esse verum deum non esse odi
endum nec iuste in iniuriandum sic impossibile est quod odire deum aut quod iniuriari proxi
mo non sit eterna lege prohibitum et id indicium est dicentibus quod sunt sic iusta
sunt Et si loquimur de prohibitione 2o modo sic forte omne peccatum sit prohibitum ut
quibusdam videtur non omne sed aliqua tamen ut dicunt alii de quo vel ad presens
diffinio Dico quod non omnia nociva sunt a deo prohibita immo nullum Nam
possibile est deum ut nullum deus talem imperium faceret ut certum est Item esto quod nulla esset
aut fuissent prohibita adhuc sic omnibus odire deum et alia de quibus dictum est agere
utique peccatum Tertio accipio prohibitionem ut supra dixi in predicto tertio

et acceptum a doctoribus cum talis questio disputatur | Augustinus vero omnibus tamen | Ambrosius et
Augustinus | legem ac preceptum ac prohibitionem accipiunt primo | ideo non sunt contradicta ||
Secundum eorum | Ad primo multa potest homo facere | que deus non potest illi proprie ut sanat | secundum cor^m 2^m
accepcio facere proprie ut idem est | quod aliquam entitatem producere | sed improprie | quemadmodum
aliquis | ex eo quod potest fornicari | vel etiam abstinere a fornicatione | dicitur aliquis posse facere
| sic eciam est modus loquendi | et etiam superius acto vel facto sunt contradictio precium supra
qualiter . sunt etiam se extendit ad obmissionem vel commissionem | eciam ... intelligantur
ut sic | deum fornicari | adulterium | vel furtum etc. | sic intelligendo eorum probabiliter sic | multa potest
homo facere | que ipse nunquam potest bene facere | ergo multa potest homo facere | que deus non potest ea pro-
prie | ut sanat | quia et bona | et alia potest | et propter hoc | multa sunt simpliciter mala
| et homo potest illa facere | sed nequaquam bene | in istis circumstantiis | aliter malefaciendo
bene faceret ¶ 2o non est possibile | deum agere aliquid contra rectam rationem | et multa potest homo facere
| que non est possibile deum ipsum proprie ut sanat | aut non est | quia aliter potentia eius non
sit perfecta | nisi agere contra rectam rationem | ubique homo potest aliud iniuriari | percusso
invidere | deum odire | et huiusmodi | sic importata per nomina sunt simpliciter peccata | que deus
proprie | agere contra rectam rationem ¶ Contra illa | sed aliqua non possent magis ar. 2
esse sicut illa que superius dicta sunt esse simpliciter mala ¶ hoc non est verum | nam
de facto legimus deum precepisse filiis Israel in exitu | egiptiis | impetrando mutuo
vasa etc. in quo etiam videtur furtum et rapinam eos precepisse ¶ Item 2o
Sampsoni videtur precepisse homicidium | tam suipsius | quam aliorum | aliter ipse non
posset excusari a flagicio | nec proprie ac peccato ut superius possit ipsum non esse dap-
natum | quod tamen irrationabile tenendum est | cum apostolus in cathologo sanctorum
eum ponat ad Hebreos xi | ¶ Et Osee primo | legitur deum precepisse prophete Osee 3o
dicitur eum dominum sibi dixisse | vade sume tibi uxorem fornicariam et
fac tibi filios fornicationum ¶ Et secundum Jeronimum | notat ... corporis meretrice
non de fornicatione carnali loquitur | non facere . aut filios fornicationum
in fornicatione eius etc. ¶ Ad primum neo bos | ad probandum secundum de precepto ad Ru 2
filios Israel | dicendum dato etiam est | quod deus non precepit eis | quod mutuentur | vel
ut sibi ad modum fallendi egiptios dicunt | ut declaratum etiam dicitur 42
primi libri || De furto et rapina patet | quod non sunt precepta a deo | primo vel
rapina aut furtum committunt | nam cum deus sit omnium verus dominus | atque omnium

cum hominem iudex utique ponit exceptiones predictas / unde et in urbes quas possede-
bant habuerunt prouincias / et illud in filios ipsorum transferre / scilicet ex precepto domini
filii israel eos illas auferentes / non furtum nec rapinam commiserunt / sicut nec aliquid
abstulerunt // Ad id de sampsone dicitur / quod ipse occidendo se et alios ex precepto
domini nec peccauit nec commisit homicidium / sed quia homicidium est peccatum in lege prohibitum
Ubi sciendum quod non quilibet occidens hominem dicitur homicida / vel committere
homicidium / alias ministri iustitie / occidentes malefactores agerent contra dei preceptum et
peccarent / quod est falsum / ut patet augustinus primo libro de ciuitate dei capitulo 20 / sed ut idem ait in epistola
ad publicolam qui sine ulla legittime potestatis auctoritate hominem occidit homicida est
Nunc autem / tamen propter sampsonem / quia aliorum propter peccata peccauit / deus ponit ip-
se ipse vel palam / quod ad hoc ministrum voluisset eligere / mortem inferre. Quia
propter sampson ex dei precepto / tamquam dei minister / interfecit ipse et alios
se et alios occidens / homicida non fuit // Ad id de osee dicitur / quod ut patet ex
glossa / non est intelligendum istam per quam supra sunt accepta / fuisse fornica-
riam / scilicet ante / et ante genuisse filios fornicationis / istam precepit sibi deus
ut faceret uxorem propriam / et filios fornicationis / quos genitos sibi adoptaret
et ut a se genitos diligeret. unde ieronimus in glossa / Neque deus meretricem [illegible]
precepit / neque propheta in obediendo peccauit / sed potius fornicariam ad pudicitiam
reuocauit / et mansit in sua bonitate / de mala bonam fecit. Et alia
glossa ait / Iubet assumere fornicariam / et sumere filios eius / ut quos
illa de fornicatione genuerat / iste de meretrice suppleret aliis genuerit filios
liberos. Et ideo Ieronimus in originali / videtur velle / quod interpretando dicatur et
id facit Et sume tibi uxorem fornicariam / et filios fornicationum. Cui
concordat littera hebrea / que ut habetur in glossa talis est Tolle tibi uxorem forni-
cationis / et filios fornicationis / hoc etiam satis innuunt interpretationem [illegible]
dicitur Sume tibi uxorem / sed cum fiebat sibi uxor / tunc cognoscendo eam
9º pª legittime / ipse non fornicabatur // Circa nonam partem / licet nullum peccatum actuale / proce-
dendo peccatum sit aliqua entitas / sed tamen dico peccatum 2º / aliquid est aliqua entitas
et aliquid non / 2a probatio nota de peccato commissionis / et 3a de peccato omissionis
Et prima quia etiam principis posita sunt contra uno modo / probatur per auctoritatem augustini dic-
tum precipue manifeste in de natura et gratia. Sed circa medium ponit Au-
gustinus pelagio dicit / ita est ut dicis peccatum non est aliqua entitas. Sed

probatur / sed tamen hoc nomine peccatum sepe actus exprimitur. Quod vult / Augustinus in de perfe-
ctione iustitie contra pelagium in solutione vndecimi articuli celestii / quarto probatur intentio eadem posse
veritate peccatum / Item / Commentator prima super Iohannem exponens illud Iohannis primo Omnia
per ipsum facta sunt et sine ipso factum est nichil / ait peccatum non quid [illegible] / per ipsum
factum est et nichil est / quod peccatum nichil est Et infra eiusdem verbis Vniuersa inquit
creatura / per ipsum facta est maior minor / facta sunt supera et infera / spirituales
et corporales per ipsum facte / nam cum forma / nulla compages / nulla concordia partium
nulla qualiscumque substantia / que preter hec pondus numerum et mensuram / nisi per id verum
et ab isto vero creatore / cui dictum est / omnia in mensura et pondere et numero fecisti /
ubi ad propositum probandum primo facit / quod ait peccatum nichil est / Quinto non est entitas ali-
qua quia tunc ex ea parte / ut ait evangelista Omnia per ipsum facta sunt / probatur omnia
omnes entitates parua et magna quantalibet sunt / ut non valeat illud dictum / ac
si dicatur Omnis entitas per ipsum facta est Suprema autem parte dicitur / peccatum non
per ipsum factum est / ex quibus euidenter concluditur / quod peccatum non est aliqua entitas
Item ratione probatur / quia si peccatum esset aliqua entitas / cum peccatum procedit / tunc oportet vel
nos dicere aliquas entitates que non est deus et deum non esse factorem / vel concedere deum
peccati autorem Sed neutrum videtur posse catholice dici / Dicente Augustino libro ar-
ticulo 2o Credimus ex uno deo omnia que sunt / et tamen non esse peccatorum autorem
Item 83 questionum 21 dicit de deo / quod mali autor non est / qui omnium que sunt autor
est / prout dicit apostolus ad Romanos 2o [illegible] in fine Et probat probandum ex Augustino de
creatione capitulo 26o / nomine mali peccata intelligimus / Hugo etiam dicit / articulo
omnes catholici tractatores consentiunt / quod deus non est autor malorum id est peccatorum / constat
autem / quod omnibus entitatibus et singulis eorum / que sunt Tertia conclusio / cum peccatum
procedit / et causam efficientem habere / tunc nullus peccati / deus est causa immediata efficiens / Tertia 9o
prima parte precedenti / quod peccatum primo sumptum nichil est / et illius quod nichil est
nulla est causa efficiens propriae dicta / et patebit hoc plus post / tunc probabitur
quod mali vel malitie nulla sit causa effectiva Secunda de peccato 2o / videlicet con-
cretiue accepto / sunt oppiniones doctorum / tamen pono magis consonam
dictis sanctorum doctorum et clarius concludentem Secundam in ordine / quod actus mali
quo efficitur peccatum / secundum bonum sit deus / et immediata causa / generalis tamen / coefficiens
eundem actum / probatur primo sic Omnis actus malus / in quantum factus / quod dicitur est 39o

a deo immediate conservatur / igitur omnis actus malus dum fit / fit immediate a deo / antecedens patet / quia si
aliquis actus malus non immediate conservatur a deo / ipse in suo opposito non immediate dependet
a deo / igitur vel ipse a nulla re immediate dependet / et per consequens nec ipse mediate ab aliqua
dependet / et per consequens erit simpliciter independens / aut immediate dependet a sola creatura
/ creata vel pluribus simul / primum non potest dari / secundum nec ratione posset dici / quod voluntas
ipsa et sola tunc esset simpliciter independens / ut patet de multo priori actu suo / qui est
actus / et similiter de angelis / et ceteris creaturis [illegible] esset / quod est falsissimum secundum omnes
theologos et philosophos / Sic potest dici 2m videlicet quod dependeat immediate a sola
creatura / utpote ab ipsa voluntate de qua magis videtur / quia adhuc sequitur
quod deus non posset illum actum annihilare / ipsa voluntate manente / et volente ipsum
actum conservare / patet verum de voluntate creata voluntatem omnipotentis impedire effectus / quod Augustinus
Enchiridion 102 dicit erroneum esse / prout etiam videtur / patet quia / quando non aliter deus
annihilat rem / aut facit rem non esse / quam non faciendo eam esse / secundum Augustinum de
[illegible] 3o / patet igitur pars prima antecedentis / Secundo probo secundam [illegible] / quia si nulla
creata sufficit sine deo / aliquem effectum [illegible] conservare / [illegible] esse / ut [illegible] ex dictis
omnibus est quod nulla sufficiat sine deo / illud de novo producere / per quam immediate non
[illegible] esse secundum quod primum / Secundo quia si hoc debeat a deo negari / non [illegible] aliud debet
ut videtur / nisi quia efficere actum malum repugnat divine bonitati / sed si deo sibi
repugnaret / etiam sibi repugnaret conservare actum malum / sed etiam postea [illegible]
[illegible] libere [illegible] / ac per hoc si deus non efficit actum malum / non etiam conservat
ipsum / quod repugnat [illegible] / Tertio patet quia ex auctoritate sapientis Sapientie xi / ubi
de deo loquens ait / Quomodo posset aliquid permanere / nisi tu voluisses / aut quod a te
vocatum non esset / conservaretur / ex quo ulterius patet dictum sapientis nichil conservari
posse / nisi sit a deo vocatum / id est eo dicente vel faciente ad esse deductum / super
quod sumitur dictum de ipso in [illegible] Vocavit famem super terram et Aggei primo / vo
cavit [illegible] vel ventum urentem super terram / Tertio probo [illegible] suppono quod
[illegible] actus mali / et tamen unus actus possibilis / quin immo multi [illegible]
[illegible] / Suppono 2o / quod nullus talis [illegible] magis producibilis
uno tempore quam alio / Hec fuerunt probata / [illegible] / tunc sit / quod deus efficit
actum malum / non quilibet illi simul [illegible] sit / id est non sit a sola voluntate /
patet quia / [illegible] nullus talium actuum sit [illegible] magis possibilis / quam alius / et

voluntas ipsa tanta sit indifferens sicut ad quemlibet illorum se habeat / oportet quod requirat
aliquam causam liberam / que distincte cognoscat omnes istos producibiles ac-
tus / et determinate velit unum illorum producere / et non aliud / Sed talis causa non
est nisi deus / ut certum est / Ratio omne bonum quod non est deus / est ab efficiente deo
etiam loquendo de bono nature / ergo omnis actus malus est ab efficiente deo / antecedens patet per Augustinum
20 de libero arbitrio capitulo 3 / Contra pietatem id est fidem inconcussam tenet ut nullum
sibi bonum vel sencienti vel intelligenti / vel quoquomodo cogitanti occurrat
/ quod non sit ex deo / sic autem nulla natura occurrit / que non sit ex deo // Ubi autem ultimam
partem auctoritatis patet eum loqui solum de bono nature /// Consequentia patet per Augustinum de
trinitate capitulo 10 / Quicumque simpliciter videt quodcumque in anima comprobat esse melius sine corpore / quia
est similitudo pro eo / quod est et melior natura / et oportet quod intelligat de bono nature / sed
sicut omnis anima humana / quantumcumque etiam prava / moraliter est melior et nobilior
secundum naturam / omni corpore / ut Augustinus vult 2o libro de libero arbitrio capitulo primo / et pluribus sequentibus
Sic omnis actus anime est omni actu corporis nobilior et melior / et est bonum quodlibet
bonitate naturali / cum actus malus moraliter sit actus anime / patet propositum // Contra ar. 1
illam quam arguo sic primo / si eundem actum malum facit deus / quem facit homo
tunc sicut homo peccat faciendo istum / sic etiam peccat deus / quod est impossibile / et patet
quia propter non aliud homo peccat / nisi quia facit illum actum // Secundo si deus facit actum .2o.
malum / deus est auctor malorum / consequens est contra Augustinum in libro de moribus manicheorum
vicinum / et aliis innumeris locis / patet quia quia non est aliud esse auctorem mali quam
facere actum malum / Tercio tunc deo auctore homo fieret deterior / contra Augustinum 83 q. q. 3a. .3o.
Probatur quia / quod qui causat actum / quo homo est deterior / eo auctore ille fit deterior sed
secundum conclusionem / deus causat actum / quo homo fit deterior / ergo / Quarto deus est ultor .4o.
mali actus / ergo non est eius auctor / antecedens est certum per fidem / et consequentia auctoritate Fulgencii
dicentis / quod deus cuius rei est ultor / eius non est auctor // Quinto si deus est principalis .5o.
causa actus mali / posset esse totalis causa actus eiusdem / ita quod solus ipse
causaret actum istum / sic quod tunc posset causare actum odiendi deum
ac mediatum ac peccato meriti / consequens probatum est supra in primo libro / quia
quemcumque effectum deus potest facere concurrente causa secunda / potest absque illa / alias non
plenarie sufficeret ad omnem suum effectum / sed ad aliquid causandum indigeret creature
adiutorio // Sexto autem sic sequitur / contra beatum Augustinum primo de libero arbitrio capitulo 2o / quod nullus

de deo optime existimat / qui cum non credit non adiutum esse naturam a causando
.6. quod non sibi sufficeret / Sexto si deus facit istum actum malum quem etiam facit ille homo
tunc deus vult istum actum esse et vult istum esse ab isto homine / ergo hic homo faciendo
illum actum malum facit id quod deus vult ipsum facere / et per consequens non peccat / Et secundum
ex quo sequitur quod quemcumque actum homo facit / in nullo peccat / Immo sic potest argui de qualibet
.7. alio actu / Septimo si deus illum actum malum causaret / homo causaret difformitatem
eius / secundum quod dicunt Scotus et quidam / ex quo actus sunt ambobus inseparabilis et difformitas
.8. ut adicit deum et multi alii / qui tenent quod absoluta malicia / ut prius vero dicitur / Octavo
si deus coagit voluntati in suo actu / aut hoc / ex secundum determinationem voluntatis
in isto actu / sicut quod voluntas prius non se determinat / et ex hoc deus coagit illi / aut ergo
deus prius determinat se ad agendum et voluntas nostra ~~ad~~ secundum determinatorum illius / aut ve-
niunt ad actionem illam ex equo / Primum non potest dari / quia tunc deus voluntatem
coageret ad peccatum / et etiam haberetur propositum / quod in illa determinatione non
coageret sibi deus / et non esset omnis actus positivi causa / Nec secundum / quia tunc voluntas
determinaretur a deo ad peccandum / secundo non / quia deus se non haberet / vel esset causa peccati
/ quod non libera / determinaretur cum ab extrinseco / Nec tertium / quia tunc deus voluntatem
.9. coageret ad peccandum / Nono est motivum potentatis voluntatis / id est actus sui
ab agente naturali / vel actuum propriorum / sicut agentia naturalia / sicut omnis actus suos
per se / quia deus non cooperatur / nisi per conservationem / Probatur per beatum Augustinum 7° de civitate dei
capitulo 30 / dicit sic deus administrat omnia que creavit ut ipsa proprios exercere et agere
motus sinat / Item ecclesiastici 15° / deus ab initio constituit hominem et
reliquit eum in manibus consilii sui / Item commentator 12° metaphysice / dicit quod sancta
tenens / quod negaverunt res habere proprias actiones / Item si in eductione forme de
materia / deus coagit agenti naturali / aut ambo faciunt eam totaliter / aut deus
unam partem et agens naturale aliam partem / Non potest dici primum / quia impossibile est
eandem simul esse a duabus causis totalibus / et eodem genere cause / Nec secundum / quia forma
data est simplex / carens partibus / et etiam tunc ad partem quam facit agens na-
Ar. 2 turale / deus non concurreret / Respondeo ad primum negando consequentiam ad probationem
dico quod non ideo peccat / quia peccat / quod facit actum malum / sed ad probationem suam
sed ideo quia facit istum male / contra rationem recte / et istum actum quem homo facit / facit

q rectam vocem / et eo male facit / deus facit secundum rectam vocem / ac per hoc bonum facit
/ ideo homo istud faciendo peccat / et non deus / illud declarat / In actibus malis actum
quod homo libere creat et consuat / per quod factus est / creat aut etiam consuat deus / et hoc
sic creando peccat / non autem deus / Similiter eundem hominem deus producit et format
in vitio quod generat homo adulterando / et tamen deus non peccat sed homo / Aliud patet
de intentione vero sanctis dicitur 20 / Tradicio Christi facta est a deo / iuda / et iudeis / tamen
deus non peccavit / illi vero peccaverunt / et ita dari possent exempla in multis operi
bus corporibus / ad quem etiam diversi homines concurrunt / et tamen unus peccat / alio non
peccante / quod unus secundum rectam vocem bonum agit / alius vero contra rectam vocem et
male / De quo psalmista in nobis quod sunt sed se male non potest bonum fieri / accidit et quod non
sunt a deo / quod nunc non solum mala sed etiam male facta / et contra vocem rectam
sic quod peccatum / Dicendum est / quod nulla entitas positiva est vel esse potest / quam non possit
bonum fieri / licet non absolute / saltem aliqua potest aliqualiter se habere secundum quam / et fieri simpliciter
impossibile est / quod bonum fiant / et consequenter est quod talia fiant a deo / Unde invidere dicitur
esse malum sive se et sit ab homine tantum / quod homo facit invidie invidet / Deus
autem et sic actum invidendi sive entitatem illam / quam invidiam nominamus / et quam hic
dum invidere est / sicut tamen homine / non tamen ipse invidet / sed etiam tamen / quia entitate as
sumptam ratam de aliis / sed furandi mechari / et similium / De hoc est / nullum enim talium
dicitur posse deo preter ipsum pro nomine imputari / licet omnem entitatem quam agit et
moveat mendax / aut fur / simul etiam agat aut moveat deus / Ipse tamen
non furatur ut intitur / quodlibet enim tamen / ultra simplicem factionem aut mo
tionem talis vel talis rei / aliqua connotat ex parte eius / quod sic nominat
/ A deo non conveniunt / sicut furari ultra translationem rei de loco ad locum
connotat istam rem / non esse consentientis / ymmo invito domino transferri / mentiri etiam
ultra simplicem vocis formationem / connotat eum qui mentitur velle preparare fal
sum sive / et aliud falle / Et quod deus est / quod sunt predicti rem istam predicte
transferat / non tamen transfert rem non suam / quia omnia eius sunt / et licet istam vocem simul
cum intellectu formet / Ipso tamen intendit per istam falsum significare aut falle quod
ideo nec ipse furatur nec fur vel dicitur mentiri sed mendax / ☙ Quibus deus non
videat aut indicatur esse / cum tamen secundum te invidia iam in videntis
corpore etiam causat vocem illam / quam mendacium dicimus / et sic tamen causare

videtur esse contra rectam rationem sicut in videndo et intuendo | Nam talis faciens facit quod aliquo vel saltem privat aliud ad providendum et monendum | quod recta ratio dictat non esse faciendum | ergo deus male agit et peccat | ut prius inferebatur ¶ Respondeo quod sicut deus non agit contra rectam rationem faciendo hominem | qui malum actum facere potest | cum ad eum faciendum non cogat vel non inducat | sic non agit contra rectam rationem | ei non subtrahendo id sine quo non potest facere malum actum | vel cum concurrendo vel faciendo ut ille fiat | Item actum illud aut sine quo homo non potest facere malum actum | et coefficienciam dei | quia necessaria est quibuslibet creaturis | ad suos producendos effectus | cum nulla sit sola ad aliquam efficiendam causalitatem sufficiat | ut | quod auctoritatibus supra adductis apparet | et contra vero ruffo quod actum et deum non peccare | vel agere contra rectam rationem | quod eo quod actum malum peccat [illegible] et causat | vel sic deum ipsum facere vel privare hominem ad peccandum | propter hoc actus mali

cor.m Ex predictis sequitur quod quilibet actus liber mali voluntatis create fit a duabus voluntatibus | scilicet increata et creata | et ab increata fit bene | et laudatur a creata vero male et culpatur Sed tunc esset dubium an deus iste actus dicitur bonus et malus | vel solum bonus | vel solum malus | de quo primo supersedeo ¶ Ad 2m nego

ad 2m quantum | accepto quod antecedens in sensu in quo negatur a sanctis nam cum dicunt ab eis quod deus non est auctor malorum | quo nomine malum | vel eciam abstracte | pro ipsa malicia | et pravitate | sicut sumitur ab augustino in multis locis | vel eciam concrete | et tunc stat pro hiis que denominantur mala | et verum est | quia ipso modo deus est auctor mali | est eciam auctor malorum hominum et malorum actibus civitatis | que denominantur mala | quibus non potest eis auctor vel causa ut sint mali Sed contra ergo deus potest dici auctor mali | ut dicit augustinus contra iulianum pelagianum libro 3o capitulo primo | [illegible] vero superaddidi et dicitis dei male | deus auctor esse non potest | quod dicitis | melius eum novit ipse loqui quod tu | qui apostolum dicat sic esse mala | [illegible] quod probat eum | [illegible] male deus | non est auctor | et quia mala causantur [illegible] sumitur concrete | ergo sic sumitur | scilicet abstracte non malum a peccatis | et sic deus non est auctor | sicut in causa effectus | sicut dictum fuit in 2a questione | quia non est [illegible] | ut dictum fuit in prima questione | Et ad probationem que dicitur | quod non est [illegible] secundum intentionem sanctorum | esse auctorem mali | sic eciam malum abstracte ut ipsum accipiunt | et facere actum malum ¶ Ad 3m nego quantum | ad probationem dico

ad 3m quod non quicumque causat actum quo ille fit deterior ipse auctor fit deterior | loquendo de causa generali | sed quod eciam particulari causa deo | nam simpliciter homines [illegible] [illegible] ad eum opus malum | [illegible] | nec deus alio auctore peccat vel deterior fieri

et sic unusquisque potest dici alterius necessarius qui potest nunc dici aliquo auctore peccare. Cum ergo quod
dicitur aliquo auctore melior vel deterior dici potest quod tamen quod aliquis est sibi causa ut fiat
id quod faciendo est melior vel deterior et quia deus cuilibet bene facienti est causa ut bene fa-
ciat id quod bene facit non solum per generalem concausat actum bonum hominis concurrendo
secundum generalem influentiam sed etiam movet hominis voluntatem et facit eam facere
eiusdem actum nullus autem malefaciens est causa ut malefaciat id quod malefacit licet
actum illum etiam concausat ideo quilibet deo auctore potest dici fieri melior nullus
autem deo auctore deterior. Sed nunc ad istud secundum potest dici vel quod aliquo alio auctore quod
sit deterior. Dicendum quod sicut quis potest dici alterius causa ut malefaciat potest [illegible]
[illegible] potest dici causa alteri incitativa movens
voluntatem eius et faciens eam facere actum malum sicut deus facit eam facere actum bo-
num et tamen ita alio auctore sit deterior quemadmodum deo auctore quis fit melior potest autem
quilibet licet in ipso actu dici causa incitativa vel ubi est inductivus vel suasivus ad
malefaciendum sicut dyabolus homini quem temptat. Ex isto secundum potest quis dici alio
auctore fieri deterior. Ad tertium potest dici ad auctoritatem inmo ex oppositione Augustinum non dicit sed tamen con-
tra eam nam aliquis alio auctore fieri deterior Augustinus ibidem opponit quod deo auctore nullo
ipso volente dicitur fieri ergo aliquis fieri deterior alio auctore et secundum Augustinum deteriore illo
volente [illegible] quod ipse deterior fiat et quia deus non vult aliquem esse deterio-
rem quamvis concausat actum malum quo quis est deterior non tamen eo auctore fit deterior.
Ad quartum potest dici duobus modis quod sic actus circa pro illa re sed entitate positiva ut per
volitionem una fiat difformitas vel deformitas et tamen [illegible] non cum deus pu-
nit pro illa entitate quam facit et quod causamus actum sic quod ista malefacit
[illegible] illa malefaciat [illegible] etiam actus seu illa malitia [illegible] etiam actus [illegible]
non actus ad malefaciendum seu ad difformitatem [illegible] quae in eo [illegible] secundum concedit est
quod deus est ultor mali actus et tamen non est autor sicut quod est ultor peccati et
tamen non est autor [illegible] peccatum [illegible] sic supplicium aliquid [illegible] esse [illegible] ideo cuius
[illegible] deus dicitur ultor cuius non est autor. Et sic dicitur et ad auctoritatem Fulgencii. Alio modo potest dici
ut dicit alibi [illegible] auctoritas [illegible] cuius [illegible] deus est autor et ultor
sed tamen est autor [illegible] est entitas quedam. Cuius vero est ultor [illegible]
mala. Est autem mala inquantum malefit ideo [illegible] cuius [illegible] male
fit. Ad quartum concedo quod deus solus potest actum istum causare non tamen potest causare
actum odiendi deum ipsum solum nec est possibile quod ipse solus causet
mendacium nec est possibile quod ipse solus causet actum malum quia

concurrenter causaret solus / licet iste non esset actus dei / vel mendacium vel actus
malus / sed deus tamen solus illum causaret / non esset actus dei / vel mendacium actus
ad 6m iste eo quod non fieret a deo / eo modo ut dictum est / Ad 6m concedo quod deus vult istum actum
esse et vult istum hominem facere istum actum / et concedo quod iste vult quod deus vult eum velle /
et tamen infero ergo non peccat nego consequentiam / non enim sufficit hoc sed requiritur quod non velit
aliter quam divina voluntas vult ipsum velle / ut dictum fuit in prima questione primi libri
ad 7m de conformitate voluntatis nostre ad voluntatem divinam / in contrarium / Ad 7m dico si per difformitatem
intelligatur aliqua entitas concreata et ubicumque ista sit coagit deus istam / ut communiter
dicunt sancti / et dicunt aliqui quod licet actus difformis sit a deo / difformitas tamen
ipsa non est a deo / non quia concedo quod difformitas sit quedam entitas ab actu dis-
tincta / que non causetur a deo / sed intelligendo quod licet actus difformis sit a deo / non
tamen inquantum difformis est a deo / ita non est difformis nisi inquantum contra rectam
rationem fit / inquantum autem contra rectam rationem fit / ab homine fit / non autem a deo qui
non agit contra quod alio agente indicat recta ratio / Et hoc est quod dicunt aliqui quod deus
non est causa actus mali / sed ut malus est / quia iste non est a deo ut est malus / Ad
ad 8um 8um dico / quia non loquendo de actu / quod deus secundum determinationem voluntatis / non quod
determinatio voluntatis sit aliqua entitas distincta a voluntate / et eius actu
que prius fiat a voluntate / sicut vult ymaginari [illegible] / ut etiam intelligendo quod prius natura
voluntas agat actum istum quam deus / proprie loquendo de prius natura / cum non sequitur quod possit
istum agere deo non coagente / sicut patet ex diffinitione prioris secundum naturam / sed ad quintum
[illegible] dico / deum secundum determinationem voluntatis / quam deus non agit istum actum / quia
eum voluntas agit / et non quia deus agit / ideo voluntas agit / Et ideo magis proprie
dicitur deus coagere voluntati actum causando / quam voluntas dicatur coagere deo / et cum
dicitur in hoc inferendo quod deus voluntatem coageret ad peccandum / sed peccatum actum [illegible] / sed ab
stractive [illegible] / et quando [illegible] autem 2o / sed concretive per actum malo / quibus est concedendum
ad 9m ut secundum ad 9o inquirentes / Ad quintum [illegible] / quod bonitas et [illegible] / ad [illegible] / que est per
auctores / [illegible] que auctoritates non sunt ad propositum / quia non habetur ex eis quod deus
non coagat agentibus naturalibus / sed solum quod agentia talia agant suos actus
in quibus tamen agit deus / Cum autem ad [illegible] bonitatis per rationem dico / quod totaliter fit ab am-
bobus / et cum dicitur / quod impossibile est idem simul esse a duabus causis totalibus / [illegible] quod causa
dicitur per dici totalis / [illegible] totalis totaliter relata ad causatum / i. sufficiens ad
ut effectum absque concursu alterius cause prius causando sicut causat / Et ideo
et ista quando [illegible] deus ut creatura et sic causa totalis mali / [illegible] cum talis
actus fieret / sed deus eum non causaret / neque etiam si creatura non causaret / et deus

non aliud causat quam mere de facto causat / concurrendo cum causa / Alio modo dicitur pro totalis
totalitate relata ad effectum .i. totum effectum causantis / Et eiusdem possunt esse plu
res et totales cause Cuiusdem enim volitionis / secundum totum causa est notitia / et causa
voluntas mea / multa alia exempla possunt dari Ex hiis patet solutio principalis rationum
Ad primam cum dicitur / quod si peccatum causa per deum / concedo consequens / ut dixit 4° 2a / sed si peccatum causa
deo necessario et quia / in corpora quod / sed solum et causa causa malum ... / seu abstractive / per quod
patet ad confirmationem Ad 2m dicendum / quod communis quoque causa sit vel actio peccatum primo / tamen
philosophus assumit contrarium / quod mala voluntas est peccatum Si autem sumatur
peccatum pro actu malo / tunc dicendum est / quod peccatum et actus mali est causa efficiens / nec
putandum quod Augustinus vel quis doctus unum scripsisse contrarium / et ideo dicendum est quod Augustinus
non intelligit per mala voluntate mala volitionem / sed ipsam carentiam seu vi
volitionem mala Et loquitur secundum primam mala voluntate / et intelligit / quod tales
mala voluntas non habet causam efficientem / non enim vero fuit / quod deus faciendo ipsam
mala faceret / sed ipsa deficiendo a bona volitione / in qua facta erat / facta est mala /
Et simile sicut si diceretur / quod aer tenebrosus non est aliqua causa efficiens / quod nichil
facit aerem tenebrosum deus et eo faciendo / sed ex eo quod lumen deficit fieri in ipso
ipse fit tenebrosus Ad 3m de arbore dicitur / quod si in Augustinus i. Enchiridion / per arborem
intelligitur voluntas seu actus interior / quod voluntas vel actus / per fructum opus exterius
quod bona autem voluntate non procedit opus malum / sic nec quod mala bonum Sed tamen
ipsa mala voluntas / quod et mala non producatur / sed ex electione / a voluntas est quod bono
sicut mala arbor / quod bona terra / quod terra ponitur volitionis opera Unde salvator
vocat ibi phariseos et ypocritas / ut conformes interiores actus exterioribus / ut
quales apparent tales sunt / Unde ex voluntate quod est naturaliter bona / procedit operatio
mala / non naturaliter sed ex electione / per quam operationem etiam ipsa fit mala seu deformis
Ad confirmationem / quod capiendo bonum pro bono morali / et malum pro malo morali / concedo / quod
ut sic pro gratia / nec unum oppositorum / ut sic / est causa effectiva alterius Si vero capiatur
bonum pro bono nature et malum pro malo nature seu pro malo privatio / tunc ista non bonum
et malum opponuntur / quod patet ut dictum et bonum et malum / in uno subiecto est aliquid / sic esse
malum privatum / ergo bonum sic non est causa mali Si autem causa bonum pro bono nature
et malum pro malo morali / tunc patet per ex dictis / quo bonum sit causa effectiva
mali et quo non Secundus articulus erit de malo / quod sit / pro quo primitto quod
dicitur aliquid de malo Bonus quarta causa non / pro eo quod dicitur malum / quod privat aliquid
aliquo bono / vel quod privatum aliquo bono / sed esse debito / quod privat / vel debet inesse

Ad rationes ad oppositum

ad 1m

ad 3m

Secundus articulus

dicimus
sicut dicimus hominem malum, et angelum malum, et animum malum etc. Alio modo
est nomen abstractum, pro eo quod nomen adiectivum concretum malum est simplicius quam nomen malicia
9a p. et precurrit formationem nominum abstractorum. Tunc est prima questio: malicia seu malum secundo modo quid
nominis sumptum, de quanto dicitur malum simpliciter, non est aliqua entitas, sed pura privatio
seu defectus boni debiti, probatur quia auctoritates, quia sicut ait crisostomus ambo in libro de ... et al-
legat augustinus libro primo contra iulianum in fine, quod est malicia nisi boni indigencia. Item
augustinus in enchiridion capitulo 11, quod est enim aliud quod malum dicitur nisi privacio boni, et idem in ... de fide ad pe-
trum allegatum fuit in primo articulo ad questionem. Item de natura boni contra manicheos ait malum
nihil aliud est quam corrupcio vel modi vel speciei vel ordinis naturalis. Et contra epistolam fundamenti
capitulo 22. Quibusque dubitatur tamen id quod dicitur malum vel aliud esse quam corpus, propter quod
aliis et aliis vocabulis alia et alia mala nominari. Sed quod omne vicium malum et
quod aliud malum animadvertit potest, notum est. Et augustinus de civitate dei libro 11 capitulo 9: Malum
quod nomen aliud quam non bonum, aut absencia boni. Ubi dicit aut, et precedit esse bonum
quod autem et aliud quam absencia eius. Quod autem utique non et aliud, et ipse dicit de quo tu ... libro
capitulo 4. Item probatur quia racione supposito primo, quod est evidens, quod omne quod denominat
malum vel denominative malum a se, seu alterius, quemadmodum dicimus animum malum et animum
malum etc., aut denominative malum in ordine ad aliud, quemadmodum dicimus malum
sicut venenum dicitur bonum malum vel alteri ad aliud malum. Sed in utroque probatur propositio
primo sic: Omnis quaelibet res, si caret bono aliquo sibi debito, dicitur mala, et
quamquam aliud ipsa habeat vel non habeat, non dicitur mala, ergo aliqua res prima est
carencia alicuius boni debiti dicitur mala. Secunda consequencia propositio patet, quia est evi-
dens, et antecedens prima pars patet. Nam quelibet res que corpus caret aliqua perfectione
sibi debita est imperfecta et viciosa, ac per hoc mala et secundum ... Item ut ait augustinus
3o de libero arbitrio 33o capitulo: non abiciamus maliciam viciorum, quid aliud nisi integritatem mi-
nimam et ... paulo post subdit: quod perfectum esse ... debet ... vacas vi-
ciosam et ... capitulum dicit, quod est vituperabile quod non ita est ut
debuit. Secunda pars antecedentis patet, nam si res non caret aliquo bono vel aliqua per-
fectione sibi debita, sed integra et perfecta in suo genere existit, ac per hoc non defi-
ciens vel viciosa vel mala. Item si animus ... perfectione sue nature debitam
quantum ad speciem seu modum vel gradum et mensuram vel proporcionem ... et
... habitudinem ad aliud habeat utique quorumcumque aliorum sue perfectioni debito
careat aut quamquam aliud habeat, dicimus propter id, non aliquo sibi debito careat,
perfectum et bonum animum dicere. Item si talis fiat sed ... ad alia quare

suscipiat / sed tamen nullo bono suo privetur semper bonum manet / et non vitiosum
Et ideo dicit Ambrosius ubi supra / quod non sunt mala quae privantur bonis Et augustinus in
Enchiridion / sicut in corporibus animalium nihil aliud est morbi et vulneribus affici quam sanitate
privari / ita sublato ipso tamen aliter contingit vitia sunt privationes bonorum / volens
per hoc habere quod res intrinsece sunt male vel vitiose / quando aliquo suo bono privantur · Et etiam confirmatur per Ambrosium de qualitate virginali capitulo / dicit enim / nullum esse naturae est
ad malum / quia esse illi bonum / quod debetur et tale / quod esse vere bonum quod datur ad esse
Non est autem esse quae mala / quia non est tollit essentiae / ad esse // et per hoc vult quod malum
non esse ullam essentiam Declaratur etiam / quod duo mala / in ordine ad alia / probatur
quod contingit sunt aliquibus alicubi mala / non per se sunt illis mala / quia illis nocent
et ideo per se nocent / quia ista aliquo bono privant / ut patet in eo quod ista aliquo bono privant
ergo contingit sic dici vel sunt mala / propter carentiam alicuius boni / propter quod sunt mala
quod evidens est / et autem declarandum patet in singulis discurrendo Sicut enim venenum
serpentis non plus privaret hominem aliquo suo bono / quam privat serpentem / non plus
esset bonum malum / quam serpenti sit / et in aliis aliis declarat quod dictum est
Pro conclusione secundo sumendo malum / communis malum non sit aliqua entitas
positiva in aliqua entitate / ad eius proprium loquendo / quod docuimus certate esse in
oculo / et tenebram in aere et alias privationes in sua specie / probo conclusionem
auctoritatibus / dicit enim augustinus Enchiridion capitulo / mala omnino ponunt / et in bonis
esse non possunt / quoniam bona sine malis possunt / et de communi ut apparet ex
parte loquitur de malis ut summum malum impossibile / et de bonis quae sunt enti
tatis ultimae / sicut patet ex precedentibus / quia in medio inducit // patet enim in angelo vel anima
non iniusto / in iusto autem non potest iniustitia vel anima / et bonum quod et bonum
quod angelus / malum quod in iusto et cetera Confirmatur quoque ratione / quia probatum est in precedenti
quaestione / res alterius mala / non per se sunt mala quia tamen bono sibi debito / non ergo aliter
negatio boni et malum seu malicia sed negatio boni in re in qua bonum debetur
Item si non quodlibet malum esset in aliqua entitate absoluta / negatio boni esset malum
ut patet / et sic consequens / quia si quo semper quod negatio aliquid mali ab ipso quod est / esset
quoddam malum / et sic in qualibet boni possibilis negatio esset quoddam malum / quod
nemo dicit Item sequitur / quod antequam deus crearet aliquam rem fuerunt multa
mala / immo infinita / nam nullum bonum creatum erat Pro quarto de malo pro z. 9°
dicto quod dicitur / et est / quod quoddam malum / est entitas / et quoddam non // Sed quantum ad
primam partem patet est clara / ita de singulis malis quae dicuntur deinde ac ...

ut puta q pnat aliud bonu / sicut pt ipm pnat quib alio bono / sibi debito
nam qstat / q veneni qd est malu homi z aliq entitas 7 res / qua etia de
hys q denominatur mala / Quoda de passa / z pmod sub. Vndeliq ista q pua
aliqo suo bono / na qstat q 4 malu auru z malu vinu z malg homo z
mals angls sunt entitas aliq / Quatu etia ad ptem 2am videt q no omne
qd denomia malu est aliqua entitas / pz / na abstinen ... acbo z potu
z malu mali / z ty no est aliq entitas / Aliud dem e de qualibz omissione
Ex qbus patz / q qualit sumpti mali z causa effinu / z qualit no / na malicie
seu mali 200 dictu na entitas sit / na est ppe loquedo causa efficiens fctm
dr eum efficiens facit aliqd ee / z aliqd entitatem / ut ppe dicit esse / sicut est
videl / pmo methaf / dicit plus / q omnia q fiut / ab aliqo fiut // Consir / pplan
gnq sup Gen ad litam / d. nocem / deu fecisse tenebras / de hy z iy ia fz sp
ma ... / qua vimus dr pma catio rfertur / qm nigl ... dy ipas fecit no
pua tones / q admeuhlu ptinet // Vn ab artifice deo facta sunt oma / z pau
lo post ayt / Spes nabez ipas deus facit / z ordinat / puatones vo speu
defecto ... natura no facit / sz ordinat tu / mali aut denominatiue sue pdo
acceptu / aliqua causa efficiens / sicut 7 ... catue // 4a qclusio / qdlibz pt
o n q. q. catu est malu pmo cadem malu / 7 qdlibz alia rone z malu z alia rone est
petm / pma pz pbia / qdlibz petm corrumpit ul diminuit aliqd bonu pt
cautis / g qdlibz petm est malu pmo / qnanota est ex dictis / aute dela
nam qdlibz petm iiii mut bom ordinis natlis ipsiq pctantis / 7 oc vlin vnu
z ym / tu hc corrupit ul minuit / bonu ... per ... / z aliqu grand
z alia dona / z multis bonis pnat pctantem / sicut etia declarat / ayt in
... dta fuit / Quatu ad zam ptem pbia qclo / na qdlibz petm est
malu / inquatu e pnaro boni // ul inquatu pnat pctantem bono / est
aut petm / inquatu est qtra rectam ronem / 7 g alia rone dr malu 7
alia rone petm / Scia qo est / 7 eig pbatio ... etia / q nullu petm hic
mub ... ... / vita ista / sz p quolibz portat pena qui pt
cat / p qdlibz petm nocz pctanti / ... ul minuendo eig bonu / ut dic
ng / g ex quolibz pcto pctor pati dapnu / 7 pguis pena // Sz patz p btm
augustinu 3o de li ar ca ... // Non q pma / ar ex allegatis qra qcl de
ar.2/ ... ibi eun dr / q mala sunt i bonis / z plu q corrupo / qn malu dicitur est

in aliqua substantia / sed quia nulla entitas est / in nulla entitate esse potest / Secundo primo ut nunc dicetur
in aliquo. Secundo secundum augustinum in de quantitate vel malicia corporis / quamvis malum / quod est in mysteria semper ar. 2o
ut est incomoditas tamquam malum est / Sunt incomoda dum mala / aliquid ut est ut necessitas
necessitas et surditas / aliquid vi esse aliquid / ut dolor et tristicia / sed aliquod malum est
entitas / ut patet dictum quia dolor et tristicia dicuntur mala denominative tamen / ut videlicet
ex privacione eius quod sunt / aliquo bono sibi debito / tamen ubi non est absencia alicuius boni
secundum corporis / ipsa dicitur ad hoc sed essent quam mala entitas / ideo illi ipsa mala esset / quia
dolet et tristatur / Tercio sed tristicia non esset secundum se malum / sed propter se aliquo bono 3o
privat tristantem sed quia si aliquis privatur isto bono / ut non haberet tristiciam / sed pugile est propo
sita diminuta / tamen malum esse patetur et malum ei esset / quanto esset / sed non quia
isto privatur bono / etiam actualiter magna haberet tristiciam / quod vi absurdum.
Quarto secundum hoc omnis pena esset pena dampni / et nulla esset pena sensus / quod contra est dis
tinctionem doctorum / Quinto si malum secundum se non est / nisi pura privacio boni debiti / quia talis 4o 5o
privacio est quoddam malum / quod patet / sed quibus subiectis verbo / ex in verbis creatis a deo / quia
primo create sunt / nullum fuit malum / omnia eius erant bona valde / et tamen
multe fuerunt privaciones in verbis creatis / quod tenebre erant super faciem
abyssi / et terra erat inanis et vacua / quod utique denominaciones sunt privaciones /
Item si deus antiquam adam prefecisset / annichilasset virtutes et alias perfectiones eius
accidentales / et substancia eius sicut bene potuisset / de potencia absoluta / utique adam
caruisset aliquo bono sibi debito / et tamen nullum habuisset in se malum / probatur ex
sententia augustini super genesim ad litteram / Omne quod malum dicitur aut peccatum est / aut pena
peccati / et eo autem non fuisset peccatum / et per consequens nec pena peccati / Sexto si crearetur aliquis 6o
angelus in solis naturalibus bonis / non habitibus impossibilitantibus ad actum peccati / iste
peccaret postea / et fieret malus per peccatum / et tamen non privaretur aliquo debito sibi bono
plus quam ante / Similiter / sicut utique pronus in peccato mortali / sed dicitur unde plus sicut
utique peior / quam erat prius / et tamen nullo bono privatur / plus quam ante / erant privato
erat a deo / et peccatum est impossibile / ergo / non omne malum est privacio boni debiti / Contra contra 23 conclusionem
secundam conclusionem / primo / totaliter annichilacio et tamen alicuius substancie / quia esset negacio angeli
michaelis / sed totaliter annichilaretur / non esset in aliqua entitate / et tamen ipsa
esset mala / primo quoddam magnum / sed non omne malum est in aliqua entitate /
probatur quia / maior est evidens / et tolli necesse / alicuius annichilati / sunt autem de facto
multa creabilia / quorum primo ut sunt / ante quo ad secundam partem patet / quia privacio
creabilis est magis malum / substancia autem angeli est magis bonum / quia

est mala nõ aut cuiuslibz entitatis negacõ

2o aliquã sua accidental' pt'uo' s' cũ negaco est maius malũ 2o sunt nõ esse
z magis fugiend' / qz carẽ eo bono accidentali / sibi debito / g° est maius malũ
aũt 2 nocũ gnã pbã / q' sicut nl' est appetend' nisi bonũ / sic nl' est fugiendũ
3o nisi malũ 3o / q' cuiq; bonũ po'itio z bonã s' / 7 cuiq; boi pũac° z mala / nl' sit
clibz entitas est bonã / cuiq; entitatis negac° / z alicui entitate / cuius negacõ
Rn. sibi cont'. Ad pmũ dicit' q' istas locuciones / 7 vl'r aũt doctores fuis pũaciones
aliquas t'min' gl'ustraung / nõ esse accidãs in sua ppetate / s' ad sensu que
auctoes habebant / q' nõ intendebant sic aliquas entitates esse in quibusdam
alys entib' / s' potius nõ in esse / q' inesse debebant / 7 io tu malũ aliqñ dicit'
t'ic aliqua nõ sunt ad nisi / q' aliqd bonũ istanc habeat / q' ipa deb̃et
habẽ / ho doc / aug' sup gen ad l'ram sup isto vbo / Et tenebre erant sup
ad 2m faciẽ abissi / q' si dictũ esset / nõ erat lux sup abyssum / Ad 2m dicend' / q' do
lor 7 t'sticia / 7 cetera entitates alie / q' dicit' i'comodis / vl' i'comoda / ac per
q's mala / nõ sunt malicia seu mala 2o° modo malũ / s' primo tm / s' de
nominatiue / q' pũacõe aliq' boni / q' z s' malũ / 2o pars q'uis dicũ comod'
vl' i'comod' / nisi addãd' / vt quod est vni comod' / z alii i'comodum / q' d'l' aũt
alicui est i'comodũ io est i'comod' / q' nocz / 7 io nocz / q' aliq° bono pũat
7 cũ ar' / q' q' vbi nulla alio pũac° sequit' / ad' dolor 7 tristicia esset / s' m se
q' mala q'uis / 7 pipa esset illi male / negg° / ymo dico / q' si nõ p° eo bono p'a
pũac' nõ mi' ei bñ esset / cũ illis / q' sic illis / p'ztq' neccnac' ista sibi nocent
nõ vo est illi male / q' nocet / pũaddo s'tcũ / aliq° bono q'o p'l'z delectacõe
spaciai' q'de actum z cognicõz / aut aliq°. gradu eius / qua nisi q'equit / 7 d'
lectatur / dũ nichil sentit aduers' / z q' est delectac° / q' qua pũcunt / ut ndl't'
ad 3m cõa quib' i'cepta dulc' aduersa / s' secũdũ aug'm / dico sup gen ad l'ram ca°
24o q'spuib' / Ad 3m dicendũ / q' si quis pũac' isto bono / z nõ hêret tristicia / non
minus malũ sibi esset / q' m si simul cũ ista pũacõe magnã tristiciã hêret / q'
p' illa tristicia / nullo alio bono pũar' / vl' gradu boni / 7 io io q' nl' amplius ipa
ad 4m sibi nocet / ac p'l'°. ut dolor faciet / Ad 4m dicendũ / q' ista locutio pena dap=
ni / pt' esse intransitiua / ut sit sensus / pena q' est dapnũ / z sic locunt' docto
res / qui locunt' de penis dapni z sensus / p' penam dapni intelligentes ipm
dapnũ / seu p' pũacõe aliq' boni / p' penã aũt sensus / aliud sensibile
nocũuũ / Alio modo locutio pt' esse transitiua / ut dicatur pena dapni pe
na causans seu inferens dapnũ / seu quam consequitur dapnum

Potest ergo concedi quibus dicitur accipi / uno secundo penam dampni / determinate in
pluribus aliis tamen 200 / 30 ut summa quinta / Ad primum 22m modum si summa 300
neganda est quia / et plus sunt 200 summa. Sed 300 summa / supposito quod
omnis pena sit malum / concedo consequens / quantum ad 2am partem / omnis pena est pena dampni
in 3a parte / qua videlicet dicitur / nulla est pena sensus / neganda est quia / ita
pena sensus / etiam est pena dampni / quia consequitur pena dampni / Ad 4tum dicendum / quod — Ad 4m
dicitur malum esse privationem boni debiti / est intelligendum / quando dicit inesse / et concedo
quibus / concedo ipsum / Ad 5m quod probatur primo / Sed supposito quod terra prius tempore fuit ratione et
in composita et non tamen plus natura vel causa / quod tunc [illegible] non erat locum / Dico
quod illae privationes / non erant privationes alicuius boni potentia debiti inesse / et per
quibus non erant privationes alicuius boni potentia debiti inesse / et per quibus non erant
aliqua mala / Unde sicut sanctus Augustinus de parvulis libro primo parte 6a capitulo 29 / ac etiam
apud doctorem 20 / Si adam ante peccatum filios genuisset / ipsi fuissent nativitate parvuli
nec tunc valentes loqui vel ambulare / sine etiam studio et cognitione venit
et per quibus in carentia multorum bonorum / quae per quemodum per etates accessum fu-
issent adepti / et tamen illae carentie bonorum non fuissent in eis vitia / aut mala
ideo quia illa bona non fuerunt debita eis pro tunc / sic dico quod ille privationes terrae
non erant mala aliqua / quia bona opposita non erant debita inesse pro tunc / Ad aliud
probatur falsitatis conclusionis / dico quod ipso casu dato / quamdiu fuisset aliquod malum
non tamen culpe nec pene / [illegible] de pena / et consequens de facto et secundum ordinationem divinam
omne malum sit peccatum / vel pena peccati actualis / vel originalis / Non est tamen in-
possibile esse aliquod malum / quod nec sit peccatum nec pena peccati / ut esset in proposito in dato
casu / Ad 6um dicendum quod si angelus iste / in bono privaretur bono aliquo / utique non pe- — Ad 6m
[illegible] tamen bonum est adaptabile ad bonum virtutis / et esse magis abile
et magis bonum / Sed aut bonum in qualibet potentia minuitur per peccatum / nam per peccatum sit magis habet ad vicium et minus habet ad bonum etc.
[illegible] habilitas et illud bonum ordinis / seu iste ordo naturalis / [illegible] dicit
Augustinus esse malum 3 libro de natura boni / [illegible] malum vel aliud est quia corrupto
modo vel specie / vel ordine naturalis / Ad propositum dico / quod iste angelus ille / qua
[illegible] privaret bono / quemodo ordinis vel habilitatis naturalis / non quod postea
non essent abiles / sed minus abiles essent / quod plus / Ad 7 [illegible] quod privaret
utrumque bono naturalis ordinis / secundo [illegible] iuxta sententiam
Augustini 22o contra faustum / vult enim quod ordo [illegible] naturalis dicitur esse in homine est /

ut corpus sit subditum anime / inferior per superiorem / ut patet in spiritualibus creaturis homini / circa
actionem hominis / et contemplationis / seu presidem operari / sicut quod dum pugnam a deo
sunt possessionem / sicut quod cum que celestis aut dei sicut aut ordo / prout attendi statum / et
secundum habilitatem / et utroque modo / quoddam bonum est / secundum eum bonum est / ut sit
secundum esse ordinatum / bonum est etiam esse abilem secundum ordinem / ista autem habilis
in quibus prestante invenitur / nam quilibet homo ex peccato redditur magis abilis / ad hoc
ut caro ducatur in ipso spiritualitatem / et contemplatio activa / sicut angelus redditur magis
abilis ad hoc / quod eius actio seu activa vita / contemplative subdatur / et sic etiam in
ipso bonum invenitur / Ad 2m contra quoniam / ad primum igitur ex parte 2a / ad
probationem dico quod non qualibet maioris boni negatio est maius malum / ymmo aliqua
non est malum / ut ex dictis patet / secundum necessario adiunctis boni debiti in re / constanti subiecti
supposita / sicut non qualibet negatio maioris boni est maius bonum / vel maior
difformitas / utpote que non supponit constantiam subiecti debentis habere
tale bonum / ymmo talis / nec vicium / nec difformitas est / eius minoris boni ne-
gatio / in esse et vicium et difformitas sit / Ad 3m contra augustino
quam ad probationem dico quod falsum assumitur / nam et aliquod non malum est fugiendum
utpote eius contrarium appetendum / esse vero unius appetitus est / Ad 3m etiam quia

3us articulus

Tercius articulus utrum mortale et veniale libido semper non
de secundum actuali peccato / Et est una positio / aliqua permittit / primo quod li-
bido sit causa omnis peccati / Et ad hoc adducit beatum augustinum 3o de libero arbitrio / 2o per-
mittit quod libido sit improba voluntas / qua diligit creatura / ad hoc quod delicte
in creatura / 3o permittit quod libido mortalis est in ordinatio motus appetitus
[illegible] bonis celestibus preponens terrena / Sed libido venialis
est appetitus sensualis / vel / quo nimis diligit terrena / sub deo tamen / ita quod deum
omnibus preponat / Tunc est conclusio secundum eum / quod si creatura voluntas diligit tam-
tum / quantum quam deum / peccat venialiter et ex hoc vult patere / differentia mor-
talis peccati et venialis / Sed contra istam conclusionem arguitur / videtur / quod nullum
sit tam magnum peccatum / quod possit fieri absque culpa mortali / quod manifeste
falsum est / et patet quia / ponatur quod aliquis velit adulterare propter deum / estimans
quod illud placeat deo / vel velit fornicari propter deum / quia credit non
esse peccatum / vel velit propter deum fornicari et propter pluralitatem

plus quam deum voluntate improba / ut 2o permissum est / peccat mortaliter / si nimis
diligat creaturam /

tunc in isto actu plus diligit deum quam creaturam / igitur non mortaliter peccat / alias
quia diligit creaturam propter deum et propter quod unumquodque tale et illud magis / Item secundo ar-
guitur / quia ardentes christiani et martires / credentes se absolutum peccare deo non
peccassent mortaliter / quod est contra illud [illegible]
[illegible] / Item si ista positio esset vera / videtur
sequi / quia secundum illud omne peccatum esset veniale / quo quis diligeret magis creaturam quam deum
ergo quilibet actus / quo quis diligeret creaturam et non deum foret peccatum mortale
vel nullum peccatum / quod est contra illud quod ambabus partibus / quia contrarium est / quia secundum illud / quia pa
per contra / qui ex eis [illegible] / aliquando diligunt creaturam / quando non cogitant de
deo / Item secundum illud tunc sequitur esset / qui de deo nullam noticiam haberet / tunc
quicquid faceret / non peccaret / neque mortaliter neque venialiter / patet quia talis si faceret / tunc
quodcumque faceret vel preponeret creaturam deo vel econtrario / Item tunc omnia dei et nolitiones
... / non essent peccata / quia non sunt dilectio dei vel creature / non secundum illud volitiones
sunt dilectiones et secundum illud admissiones non essent peccata / patet consimiliter / Alii dicunt
quod consensus facit peccatum mortale / et requiritur / quod fit sed consensus et non veniale / Sed istud non
videtur valere / quia alias quilibet consensus esset peccatum mortale / quod est contra illud quod consensus
in dubio non est peccatum mortale / et de multis / Alii volentes illam opinionem
defendere dicunt / quod duplex est consensus / aliquis mortalis / et aliquis venialis / Con-
sensus venialis est qui fit ex sola corruptione voluntatis et precedit omnem
deliberationem intellectus / et talis consensus / dicitur per surreptionem / Consensus mortalis
dicitur qui fit cum deliberatione rationis / et tunc sicut voluntas contempnit rationem
et eius dictamine / Sed illud etiam non videtur valere / quia secundum illam positionem / quodlibet
peccatum ex deliberatione factum / esset mortale / quod contra illud est / quia multa talia sunt propter
[illegible] / non puniuntur eternaliter / Item nec unquam aliquis peccaret mortaliter
nisi / quia quod cum deliberatione committeret / quod est contra positionem / quia secundum eam tantum
peccatum est peccare mortaliter / scilicet ex deliberatione male facere / Sed falsitas probatur
quia tunc homo quicumque malum faceret ex passione vehementi / nunquam peccaret
et aliquis posset committere furtum vel homicidium vel quodcumque aliud malum
ex intensissima libidine / absque hoc quod peccaret mortaliter / Alia est opinio
Osberti / et eam allegat Jacobus de alta villa / qui ad ostendendum differentiam
inter veniale et mortale ponit 10 propositiones / Prima est habitus caritatis in-
fusus et vita anime spiritualis / quia mors anime est vitam separari a deo / sed deus non deserit

anima sit grata sit / 2 de q no sit in ea / go ista distinctio est ablatio caritatis in
fuse / Sc'da ppo / de q no subtrahit ab aia vitam / nisi aia p9 deu desperat //
h ppo est qmt a doctoribz concessa / 3a ppo / Licita occasione bn opandi / vita
aie no qsuat sine cia / 7 zelo iustie / pz p august' Enchi ca 0 2 X 0 / dicit q non
sufficit gra dei / si no sit voluntas hois / tho n ecl' ul spe'ac no pl' n
velit ul vemt ad palma / nisi voluntate curat ul ope / i no pt qsuat vi
tam suam / nisi qformt ope adipam / 4a ppo / Sit solo dei ad pctm morle
cco sepa aia a caritate / pba / qr nichil vi esse morle / i uide impe / 7 mole esse
no 7 ad q vita puat / g° cu vita aie sit caritas / ut pa ppo dicit / sequitur / q nichil sit
pctm mortale 7 vitam abaia sepa / 5a ppo / Omne repugnans opibus
virtutis / adqsuato caritatis / repugnat caritati / pba / q cu caritas no qsuet
sed opibz sibi cuiuslibz / cetera ppone sequitur / q omne repugnans talibz opibus
repugnet caritati / 6a ppositio / nullum opus excpissimu repugnat caritati / pba
q p'sit tm aliud opus excpissimu fecit sup qd no fiet dispensatio / pz q n / p bern
bernhardu i lib de pcepto 2 dispensatione / d / precepta pse respiciunt ad caritatem / ita
ut ab ipso deo dispensari nequint / ut fieri no debeat / Hec qo sequitur p 3a ppa
q repugnat caritati / ipse / nullo dispensari nequint / ut possint fieri licite / sed
manifestum est q omne opus excpissimu dispensaro capax p'r / q sicut ibid bernh
bern dclarat i omnibz pceptis 2e tabule / cadit dispensatio q tabula men
tio facit de excpissimis opibus / 7ma ppo / no q'lz opa intrinseca viciosa repug
nant caritati / patz / quia p'sit tm velle loq / q no pdest / ul tace q no p cp
pedit / q sunt mortalia pcta / q' totu docz augu9 i simoe de igne purgatorii
8ua ppo / q aliqd est de se morle pctm / pba / q aliqd e pse repugnans cariti
7 i qppole ei tertia / Ut si no timet seque / q no obedire deo / no est de se mor
tale pctm / qd est fls / Nona ppo / aliqd 3 morle pctm qd tn de se no
3 morle pctm / p3 / q aliquis actus excpissimus voluntatis 3 morle pctm / 7 tn
esse 7 pse / no est morle pctm / tn no repugnat caritati / ut3 ex 6a ppone
pa p3 autib patz de adulterio / 2 homicidio / 2a p3 est 6a ppo / Decima ppo / tm
actus voluntatis intrinsecus est de se pctm morle / q aliqd est pctm mortale
de se / ut dicit ppo 8ua / 7 nullum opus excpissimu 3 de se mortale / ut dicit
6a ppo / Si plus opus intrinsecu q pctm morle / Hec qo volt ie doctor halle /
qsm i a valerio intrinseca / p q aia descit de se grauiu / 3 pctm morle

ipse. Unde finaliter dicit quod iste peccat mortaliter qui committit propter quod anima deperdit
graciam et tunc anima deperdit graciam ipso facto quando aliquis sciens facit quod estimat
esse grave peccatum vel est incerta. Si ex hoc graciam perdat. Item ut si anima putet aut
videtur esse factum aliquid iniuria peccatum et contra iusticiam fiendum et committat sicut videtur quod ipse
deserat iusticiam et quod non est timor vel zelus iusticie. Ergo tunc perdit iusticiam propter eam per
presumpcionem et per quod peccat mortaliter. Item si dubia est vel incerta an ex obmissione
vel commissione perdat graciam vel non et non obstante isto adhuc committit vel obmittit
ipse deserit graciam et quod non zelat peccata ymo remittit consuetudine eam et ex quo vult facere
id ex quo incerta est, si amittat graciam. Secundum quod sibi videtur plus est in actu volun-
tatis et ipse peccatum mortale, quo quibus estimat graciam perdere vel iusticiam aut sit dubius
et incertus an isto actu perdat et tamen nichilominus committit. Secunda quod quidam doctores videntur esse secunda
et si accipit opus exterius prout excludit omne impedimentum voluntatis actuale
vel habituale et tamen ipsum sic quod tale opus non sit voluntarium aliquo modo ridiculosa est
Et aut tale opus et impeditum a voluntate sit ipsa secunda. Nam quibus dicit quod voluntarie
blasphemare deum aut ydolatrare aut negare fidem non esse peccatum certe
[illegible]. Tercia sua ultima conclusio est primum vera et primum secunda. Nam ex quolibet
actus sicut commissus ex quo committens estimat esse peccatum grave vel dubius aut in-
certitudinis utrum perdat graciam sit mortale peccatum et bene. Si addatur quod si iste qui dubitat
desperat de amissione gracie vel actus amittet illam. Et quod solus iste actus sit mortale
peccatum penitus videtur esse falsum. Nam dato quod aliquis velit interficere unum hominem
iudeus ex hoc quod esse faciat deo et ad tamen sine intendat ut faciat deo et [illegible]
sit ingrata, talis sed eum non peccaret mortaliter quia zelat iusticiam, quod non videtur concedendum.
Alia est posicio Iacobi de Alta Villa d. quod peccatum quinque modis dicitur veniale
quorum 3 ponit magister sentenciarum et duo magis [illegible] et quinque modis dicitur peccatum dici
mortale. Primo dicitur peccatum veniale ex causa unde oritur et ex ipsa [illegible] unde meretur
veniam. Et sic non peccata procedencia ex infirmitate et ignorancia dicuntur venialia
respectu illorum que ex malicia procedunt, que sic dicuntur mortalia. Dato quod sint eciam
[illegible] genus. Et dicuntur [illegible] peccata venialia esse non quia non sint mortalia aliquando
sed quia aliquam habent causam unde ibi datur esse venia. Nam videtur infirmitatem quam [illegible]
appellat passionem et ignoranciam dicitur ex qua culpa non proveniat. Sic peccanti cum
[illegible] persecutor [illegible] misericordiam consecutus sum
quia ignorans feci. Sed qui peccat ex certa malicia quod [illegible] vocat ex electione
peccare non sic habet causam merendi veniam. Secundo sic peccatum dicitur veniale ex eventu

Tercio modo omne peccatum de quo quis conteritur secundum formam ecclesie dicitur veniale eo quod ratione euenientis sequentis aut eterna pena commutatur in temporalem aut ratione contricionis sibi remittitur tota pena omnis aut peccatum quod non consequitur veniam alto illorum duorum modorum dicitur esse mortale. Et 4o omnia peccata perfectorum maiorum possunt dici venialia. Tercio modo loquitur beatus Bernardus in libro de amore dei sic dicens: David cum peccavit caritatem non perdidit sed obstupuit quodammodo in eo caritas ad vehementissimum temptacionis motum. Et nequaquam caritas abolita fuit, quodammodo sopita, sed mox ad vocem arguentis prophete evigilavit. Et quo in ista ardentissime caritatis confessione erupit Peccavi domino etc. 5o dicitur peccatum veniale ex statu. Et quod dum sumus in via non datur perplexione secundum veritatem. Et nulli clauditur via salutis. Et eo quod dum sumus in statu vie omnia peccata possunt dici venialia quia de omnibus possumus consequi veniam quibus etiam sunt vel mortalia. 6o dicitur peccatum veniale ratione operis operantis. Et hoc contingit ex imperfectione actus sed quando modo primi motus sunt sensualitatis sed consensu racionis vel operis vel delectacionis. Dicuntur etiam peccata venialia ex imperfectione actuum. Et ex parte operantis non consentit sed renititur vel in opere vel in delectacione sed statim contradicit primis suggestionibus ut [illegible] Iacobus quod peccatum [illegible] Omne gaudium existimate fratres mei cum in temptaciones varias incideritis. Et sic sunt primi motus et subrepcione ac repentine cogitaciones. Dicuntur proprie venialia peccata quibus non consentitur sed alliditur ad peccatum recipiendum. 7o dicitur peccatum veniale ex opere operato quia in eo etiam perfectione completur talis operis ad de suo genere et peccatum veniale sicut est mendacium iocosum seu mendacium iocosum vel etiam officiosum. Duplex aliquod peccatum dicitur mortale quinque modis. Primo ex causa causa ex eo quod in eo caret venia sicut qui ex malicia vel electione peccavit. 8o ex contrario eventu confessionis et penitencie. 9o omne peccatum ex statu vie dicitur mortale. 10o ratione operis operantis ut consensus in opere aut delectacione quod sequitur. 11o dicitur aliquod mortale ratione operis operati ut mendacium dampnosum in doctrina religionis. Et sciendum quod sunt plures duobus modis dicitur aliquod peccatum proprie veniale. Et adhuc quod libet quod de genere suo seu ex opere operato est veniale potest imputari ad culpam mortalem, ut mendacium aut verbum iocosum si ipsum voluntarie diceret in contemptum dei non recte sic dico quod et de genere mortale sive ex opere operato quod ipsum ratione pie intencionis possit veniale imputari, ut verbi gratia si quis interficeret aliquem sine auctoritate legittima credens aut intendens obsequium prestare deo. Etiam si non foret in mortali sed in gracia nec non solum facit

quod de suo genere est peccatum mortale / sed in casu tali eciam mortaliter peccat ¶ Ex quo sequitur / quod ad
hoc quod peccatum non imputetur ad eternam penam seu culpam mortalem non solum sufficit / quod per
agentes intendat finem deo / et finaliter iusticiam / sed requiritur quod habeat zelum iusticie / secundum scienciam sed
in agentes / licet videatur sibi zelare iusticiam / tamen zelus non est secundum scienciam / et tale opus absque excusacione
non zelundus sed potius tenebrosum / ut ait Bernardus in de dispensacione et precepto / ¶ Exemplum
licet enim quis comederet venenum / credens et intendens se ipsum corporaliter nutrire et vivificare
et sic fatue zelans vitam corporis seipsum occideret sic inprovido / quantumcumque quis credat
et intendat benefacere quantitudo illud / quod est mortale / credens spiritum suum vivificare / se
priuat deum / vitam anime et caritatem / que est vinculum / deum nobis coniungens / a bona sua et
peccat mortaliter ¶ Ex quo patet / quod nec ista prioritas opinionum sufficit / ad ordinandum differenciam
inter mortale et veniale ¶ Ergo ponit finaliter ille doctor / tercium conclusionem
/ quibus mortale differat a veniali precipue tamen differenciam plurium venialium a mortalibus non ·gclu°
possumus in hac vita sine revelacione sufficienter investigare / Conclusio videtur esse de in
tencione beati / augustini / 21 de civitate dei capitulo ultimo / ubi dicit / quibus iste sit modus / et que sunt
impedit illa peccata / que ita pervenire ad regnum dei ¶ Et subdit difficillimum est invenire / periculosissimum diffinire / ego certe / usque ad hoc opus / tamen inde satagacionem / ad eorum indagacionem
pervenire non potui ¶ Ex qua auctoritate patet / quod differenciam inter mortale et veniale / quam non
potest a mortalibus / per decretum valuit latere nos / habere differenciam / ut omnia peccata vitaremus / Ex
aliquo / tamen in materie declaracione / ponit alter doctor / aliquas propositiones / Prima est quia
est / peccata lege impossibile esse voluntati / secundum in primo instanti inmissionis / inordinate
delectacionis / temptacionis / non incipere vel conari estam resistere / probatur quia est in libera
eius potestate / tamen potest in eius potestate / liberatur incipere motum localem / motionis ponere
ab alio vel ex eo ¶ Ex quo videtur sequi / quod omnis prima voluntaria / aliqua talibus de
lectacionibus vel motus sensualitatis mortaliter / ut resistat vel prescivit / non est sine culpa / saltem
veniali voluntatis ¶ Secunda quod preveniat complacencia voluntatis liberatur / si delectacio
trahat / ad contrarium precepti obligantis / sub intencione peccati mortalis / absque dubio peccatum
mortale est ¶ Si vero trahat delectacio ad contrarium precepti obligantis / solum sub peccato veniali
et non fuit consensus / vel contemptu vel actuali consensu / de non consenciendo vel faciendo / solum
veniale est ¶ Et coniecturare potest quis quando / quod intelligit veniale vel mortaliter peccatum
/ quamvis dicunt hoc cognosci non posset / quod nescimus que sunt nobis prohibita / sub peccato
veniali precise / et hoc valuit conclusio ¶ Notandum tamen quod decretum sunt supra / quod si vos
prosto instanti eliciat actum mortalis culpe / quod contingat per unam horam tamen quando
non pro tali instanti peccat / secundum datur tempus primum / in quo racio non posset deliberare
delectacio illecebrosa non imputatur et sic disponere per dimissionem illius actus /

et in isto paruo tempore non imputatur ei ille actus ad nocumentum peccati. Sic in proposito si pro illo instanti irruit se nobis cogitacio illecebrosa tunc in isto paruo tempore quo racio non potest deliberare de extraneo illecebre non imputatur ipsa cogitacio ad peccatum quia tunc non est motus voluntarius. Sed si statim post illud paruum tempus si voluntas non modo ad excludendum cogitacionem peccat ad minus venialiter. Et si consentit in delectacionem vel in opus tunc grauior culpa esse intelligatur. Ideo propositio prima. Racio propria peccati venialis est intrinsece voluntatis agere vel omittere rectitudini difformiter ad quam agere vel omittere per se mens per uniformitatem deo non mouetur. Et causa venialis peccati propter ... quia nisi sit actio vel omissio voluntaria recte racioni difformis non esset peccatum, ex alia parte nisi talis esset actio vel omissio que pateretur in anima vitam deum non esset peccatum veniale sed mortale. Racio propria peccati mortalis est intrinsece voluntatis agere vel omittere difformiter racioni recte ad quam agere vel omittere mens per uniformitatem deo mouetur vel si fuisset per uniformitatem mortale. Ex istis duabus propositionibus patet quod aliqualis differencia sit inter veniale et mortale. Verum quod per hoc bene cognoscitur in genere quod omne peccatum per quod tollitur gracia et separatur ab anima deus vita anime est mortale. Et quod quodlibet aliud est veniale. Sed non cognoscitur per hoc utrum aliquod peccatum sit mortale vel veniale quia per hoc non noscitur utrum aliquod tollat graciam vel non in talibus peccatis. Ergo non est iste modus discernendi peccata. Tercia propositio omne agere voluntarie quod est a quo excludit finem ultimum est culpa mortalis et econuerso omnis culpa mortalis est vel excludit finem ultimum. Patet quia quodlibet tale agere est auerti a deo. Et per consequens mortalis culpa actualis communiter sumpta est tale agere. Item quodlibet mortaliter agere preponit bonum commutabile bono incommutabili scilicet deo. Et ita propositio nullum veniale peccatum potest esse voluntarie auerti a deo ut est aut excludit complacentiam vel inceptacionem finis ultimi vel velle finem ultimum. Quarta propositio non omnis motus primus sine consensu perfecto est culpa mortalis capio motum quo videtur primum cogitacionem preter racionem et non primum motum concupiscencie carnalis. Exemplum quia tamdiu motus subrepcionis non ad mentem peccati sed ne petrus occidat iohannem et tandiu motus obliuiscitur offensam in salutem peccati consentit et tunc sine culpa mortali. Et vnica ista materia scilicet quibus actibus sit peccatum mortale et quibus veniale ponunt aliqui aliquas regulas. Quarum prima est omnis consensus voluntatis quo peccans consentit malignitati que infert interim malle carere deo quam sibi placito est culpa mortalis. Exemplum omnis sic consenciens peccans et voluntarie plus diligit sibi placitum scilicet bonum commutabile quam deum et per consequens finem ultimum et tradit sub ... qui dicit quicumque plus diligit patrem et matrem quam me non est me dignus ergo peccat mortaliter eo quod ... preceptum mortale

Ex 2a racione quod toties quociens homo existens in peccato mortali habens tempus deliberandi et contendi de peccato suo et non deliberat et conteritur de eo peccat mortaliter ... quia pro quolibet tali tempore est debitor ... ex diuino precepto et quia eam non habet peccat contra diuinum preceptum ergo peccat mortaliter. Ex quo ulterius sequitur malum est et quod nimis periculosum est diu manere in peccato mortali quia ... totiens talia tempora ... tantis pluribus peccatis mortalibus peccat obmissiuis

est quibus indignus vel non dignus R[espondeo] d[icendum] de omissione mortali quantum circa occa-
sione conferendi ad gradum iustitie quo viator primum est debitor negligentia velle expe-
ditionem conferendi ad gradum predictum talis negligentia voluntaria et omissio mortalis
peccatum quoniam non perdiligit voluntatem dei super ad placitum seu voluntatem patet circa
predicta ex duobus quorum primum est negligentia conferendi ad iustitie gradum quo quis est debitor
in casu quo excusatur a culpa patet in predicto per beatum augustinum 20 de libero arbitrio capitulo 24 dicentem
non sunt causa non reddit debitum aut cum reddit bene vivendo quod accepit et hic est
gradus iustitie debitus et esse de lege nature aut reddit omittendo quo vero non
valet bene ut reddit faciendo iustitiam reddit faciendo miseriam ita quod habita oc-
casione predicta non dare medium inter conferre et deserere mortaliter Secundum est velle negligere
excepcionem huius gradus conferendi sufficit intentionem non perdiligere deum patet per augustinum 10 de trinitate capitulo
liber omelia 28 dicit quod perfectus est quod mens volens perfecta esse non debeat et nisi ad
perfectum amet bonum quod perfecti solo potest non et perfecta perfecta aut non posse amare
deum incipit quod nisi feliciter amare deum desiderat felix esse non potest nam quali-
ter iam amavit deo plus amorem ex lapse fieri iustitiam vere est quod velle non
dignum quare potest licet mens teneri ad hunc gradum iustitie quo melioratur et ad
quem gradum iustitie deus volt eam conferre et hec mens propter eam ad volitum vel propter negligentiam non
conferre ad hunc quod licet mens propter ad volitum vel propter negligentiam non
diligit voluntatem divinam Amor enim dei ociosus esse non potest opera enim magna
si est sicut Gregorius R[espondeo] d[icendum] Interim contra conscientiam quod pacem aliquam vel omittere hoc tollatur
primo vite Dato quod subducta estimatione non sit facere si tamen mens sic sta-
te estimatione consentit in agenda vel omittere hoc ipsa mens peccat mortaliter Ex quo la-
quia intentio sit conscientie est in potestate intentionem magis velle tamen deo quam non ex-
cipi a vel hunc quod precepit non ... mallet perdere vitam Unde stante opinione pre-
dicta non excipere a vel hunc quod potius si excipere a non perdiligit in quo perdit vitam Ex-
trana spem 2 quod si quis estimaret peccatum mortale levare festucam et stante illa
estimatione levaret peccaret mortaliter Ex quo sequitur quod si conformaret se conscientie sue
seu estimationem et non levaret non peccaret patet ex precedenti Ex quo 3 quod non ex se
quod si quis conformat se erronee semper et tot et non peccat primo modo
2° sequitur quod vere qui difformat se conscientie sue quia conscientia illa sit erronea sive
vera peccat et forte mortaliter patet per id decreti qui facit contra conscientiam suam edificat
ad gehennam 4° sequitur quod non omnis qui conformat se conscientie sue erranti meretur
vitam eternam patet de exponente in peccato mortali qui facit talem adhuc plures

conscientie sue quod peccaret id est contra gregorium et patet ex predictis Et etiam ex alio
sit si unus faceret contrarium quod si non omni die ... potest vero quod peccat iste conformando
se sue conscientie erronee et

recte iudicat de aliquo faciendo et conformando se tali iudicio non incurrit vitam eternam
eciam sit in mortali peccato. Quarta regula: quandocumque mens vult magis carere deo quam
placito alio, conscienciam eius quod talis velle sit veniale, quale velle si conscienciaret
mortale putat se non talis voluntura, nichilominus peccat mortaliter sit vero mens eius ex dicta
ignorancia, que quia scilicet contra vos omnes te pre quoniam valitud divine voluntati et pro
sceleris eius potest debite comparari, ut ignorancia impedit ut tollit, quia mens autem
a vita, quia per ponit, alioquin aliquis posset quamlibet turpe agere cum opinione, quod esset
veniale, et non peccaret mortaliter, quod absurdum, non ergo excusat dicta opinio. Dicitur autem
non tamen quale velle si conscienciaret mortale putat se nullo modo voliturum, et non
dicitur, non tamen operaretur, nam sic opinans decipitur, et si talis vero et opera utiusque
secundum scientiam sentitur in quantum bonum est, sicut quod in quantum est, ad quod ergo expedit fingere
si sciret esse mortale non faceret, nisi forte intelligatur si sciret penam sibi debitam
timeri non faceret, et tunc non amor iusticie videretur, amor autem iusticie ad quod homo
principalissime tenetur et affirmat in deum gratis se ponendus. Quinta regula patet ex eo quod licet
quis sit bona, si mens vult peccare mortaliter, ergo eo ipso peccat mortaliter, et quia non
bona sit mens vult solum venialiter peccare, sic intellectus quamvis quod suum operari sit prave
veniale, ergo peccans venialiter peccat. Secundo scienter comparare contra tamen rome seu legem et
nam voluntarie vel omittere, esto quod mens ignorat legem obligatoriam est peccatum
tamen et mortaliter, quia ignorancia talis non totaliter excusat. Tercio scire oportet de actuali
mortali, quod ergo non est ex mo velle intentum aucti a deo, et malle intentum aliud habere
quam deum, vel intentum non diligere dei voluntate supplantato sibi istum meliori, propterea
quod qualitercumque mens se habeat vel operetur, nisi peccat ad deo aliquo dictorum modorum
non est culpa mortalis, et quocumque dictorum occurrit est culpa mortalis. Quarto infertur quod ubi
est veniale, quod opere operato non preferet aliquid, vel aliquid quod bonum esse deo, propter pauge
in fumo de igne purgatorii, ubi cumulat multa peccata quod docuit esse minuta ut
comedere in cibo tarde orare, tribulare pauperes nimis delicate vel nolle de corpore conferre.
5a regula est ergo veniale deordinate vivere ordinis, non autem sciens ut credibus vel tor
quere in deum, vel inordinate quando agere, quia quando voluit ipsius non consensit, et quod sit 5a regula
probatur, quod contingit in veniali peccatis agere qualiter recta racio dictat non agendum propter
quod quod aliud plus diligatur quam deus, vel propter quod aliud deo preferatur, ergo sic agere est
venialiter peccare. Hec sunt de illa materia secundum veritatem seu cum affectione. Ut supinus
deponere vita prima aut pluriore omnibus tamen posui secundum dicta per eundem doctorem

Concordat Bonaventura d. 42 q. 3a

ex qbus eciā videt pt 9suetudine qn homo pcz mortlr. et qn no qn vide si placet
Circa dicta oritur dubiu vtrz qu in lege p9le sit aliqs peccat mortlr. p9ne omisse dubiu
si scudo sit qn nullus actus culpabilis precedat cūgrua ul 9comitatur tlemdomissionem.
2m dubium vtrz p9le sit cuiusq actus in mundo p9me esse petm veniale z peca mortle dubita[2]
Pro declaracione p'mi dubij z notandu qd in ista sunt due vie Vna est aliqs
potus qi ponit ista 9clone qd aliquis pt peccat mortlr p9ne omisse si habendo
se ab omni actu culpali voluntatis Hanc 9cl ponit li. 2o. q. 2. et ad pbandu ea pau
ca media Primo qr facere qd deus phibet est grave petm ergo no facere qd lex pcipit
z petm It hec est p'pa p9ira ista p9ira p'pa ut carencia actus debiti inesse est petm
omni actu voluntatis libo dimissis Item nullud preceptu est phibicio vel e9o 2o
ergo nullud facere bonu est declinare a malo ergo p9riu nullud facere malu z decli=
nare a bono Eciā declinare a bono z omittere ergo omittere no z facere malu sed
omni peto actuali. i. qn est actus facit homo malu ergo omittere no est ab actuo
ut p9ns in actuali ergo Item pona qd deus pcipiat sorti qd hodie det elemosynaz 3o
sub ruo sub peto mortlis It sit qd sor tota illa die faciat opa indiffia It nunc
inclinat velle no dare aut nolle dare elemosina aut obedire deo pcipiente tunc
elapso die tunc sor peccavit et nullud actu malu fecit ergo pt p' omissio sine
sine actu culpali. Tercio Item arguit Godinco si deus pcipiat sorti qd velit hoc 4o
a. 1. et ille no valet hodie a. in no legitime excusatus sicut sibi pcipit tunc hodie
peccabit quaz bona. et tunc stat ita ante stat ita quiete si qn nullud actu volendi
ul nolendi hodie sit habiturus stat ita ante si peccabit tunc quiete stat simul
qn peccabit p omissione actus vo'di sibi pcepti sed hoc qd aliqs habeat actu pactum
ipsa la carencia actus debiti pt p' petm omissionis Item pcipiat sorti qd infra certu
tpm tpis velit ul nolit ire ad eccliam It infra illa tpm tpis sine exc
cusacione legittima ut velit ul nolit ire ad ecclesiam tunc peccabit qua ut por 5o
et bona tunc stat ita ante stat ita quiete sed ita ante stat qn ie i data pte tpis ul
habebit velle ul nolle tunc h'o stabit ita quiete ergo potest peccare p ipsa actus
debiti omissione Item sexto si pcipe'. sorti qd aliqs actu volendi ul nolendi ~~6o~~
habet hodie et sit ita qd sine excusatione debita nullud habeat actu volendi
ul nolendi Item vndecimo sor ul pcipiat sibi deus qn a pt ab ipo agendum 6o
ul nolendum quo an sor pt se suspendere ab omni actu volendi et nolendi
cessante impedimento ul no Si sic ergo pt peccare p ipsa omissione Si no ergo deus

no pt sibi pripe ut se suspendat ab omni actu / quilibet pt vo alicui precipi / qd d[i]co p[ro]b[atur]
est / sine dei adiutorio sue libere potestati / Et si sic non esset non esset libere velle vel nolle / quia
nunc esset sibi / nisi deus suspenderet ipsum ab agendo / velle vel nolle / Sp[eci]alia tunc
omnes rationes que solent fieri / pro immediatione inter velle et nolle / forent false / et tunc
quedam difficultates nullatenus solui possent / ista sunt dicta que adducuntur pro illa via

Opinio Ade

Alia est opinio illi contraria / quam ponit Adam libro 4 q. 5 et libro primo contra dispositionem primam
et tamen non potest precise pure omissive se habendo / pro quo arguit sic / licet expresse ipse / omni alio
dictamine claro et pleno / quod hoc est volendum vel faciendum / non potest ipse sine omni
actu voluntatis / scilicet statim vel eligere sicut dictatum est / vel quere aut libere dimittere
se ad quodcumque / vel volendo ad imperandum / vel eliget differre / Probatio primo / valet / secundo
et tertio / potest propter hoc valet / non facere quod dictabatur / Nam si posset / per aliqua precise
manere / licito pleno iudicio de agendo vel non agendo / sine omni actu volendi posset
teneri illi iudicio / pari ratione / per omne tempus quo posset / quod non videtur / aliquis posse ipse
experiri / Et si sola omissio precepti et prohibiti / digna pena sibi / pari ratione in caritate
gratia / omissio / actus prohibiti esset meritorius / quod est falsum / Et sic dicit impericia est
facere bonum / vel declinare a malo / accipiendo vocabulum impie / ad omnem virtutis gradum
et cetera suadendo declinare a malo potius / proprie aliter fugere / vel detestari malum / quod est
impericia facere malum / vel declinare a bono / accipiendo vocabulum impie ad omne
vicium / et amplius suadendo contra quam bonum declinare / sicut patet / ideo dicit omissio culpa
bilis sit impericia / et cum talis stat sine actu culpabili / Et sic deus prior est admisse
rendus quam ad peccandum / et deus non quidem iniungat / ad declinare a malo / nisi sit
ibi motus liberi arbitrii / quod plenum a maiori / nullum quod stat pro declinare
a bono / nisi sit ibi motus liberi arbitrii / Unde fundamentum Ade stat in hoc quod libera
bito claro dictamine / de aliquo agendo vel non agendo / non stat voluntatem
se suspendere ab omni actu libero / sed sunt volitio faciendi / vel nolitio / vel vult se dimit-
tere / ad cogitandum de aliis / vel vult expectare / vel aliquid simile. Et si in libera potestate
voluntatis esset / stante tali iudicio / se suspendere a quolibet actu volendi et
nolendi / sicut dicit Adam / tunc cedere alteri parti / scilicet [illegible] ad alteram partem

Contra

Adam primo quia sine facere quod deus prohibet contra preceptum / licet negat quam nisi quod in
telligatur de non facere ex contemptu vel in spem talis actus ad peccatum
sit ibi quod talis dictamen non habet quo non est in sua potestate si iudicium clarum aliquis faciendum
quod velit vel nolit id facere vel in potestate ut dictum est primo ad secundum quod nullum

nullum preceptum prohibitiuum vel contra nec amplius quoad prohibitio et penalitas preceptum
de volendo ex amore dei et premium cause actus sibi prohibitos sicut accipitur quod
nullum preceptum nec affirmatiuum et prohibitiuum concedi potest sed expectaret non sufficit quod premium facere bonum sit de-
clinare a malo quia cause libere volitione fugiendi peccatum et bonum facere et tunc id bonum
facere et a malo declinare ymo verius quod solum vel facere sed posset lapis ipse non declinat
a malo licet non faciat malum ymo breuiter omne declinare a malo est facere bonum
actum qui est ipsa declinatio mali et per consequens concedit etiam idem doctor quod aliquid facere
malum est declinare a bono quia causare nolicionem amoris dei et premii et facere quod deum
malum quod malum et declinatio a bono Ad 3m dicendum si deus precipit sorti quod det hodie
elemosinam et ipse exposse hoc adiutat non et cetera quamquam pretendenti quod licet aliquid aliud
actum quod sortem inducitem et non potest causare impossibile sed quoniam impossibile potuerit voluntate
diuina et aliter quod deus potest nolle cooperari sorti ad actum aliquem meritorium et posset nollet et
per consequens esse quia non vellet vel nollet dare elemosinam sed tunc quando in actu non va-
let quod sed suspendere voluntatem per deum a causando velle vel nolle Dicendum quod illam
suppositione stat quia ratio ad quam videtur ad quod conceditur prima quam sed negat bonum et
quibus conclusionibus eius assumitur quod dictum ante dicte que stat quod sortem sit nullus
habet actum volendi vel nolendi sicut patet ex dictis sub hoc suspenderet eum prima pre-
cedentibus sed quod suspendet tunc totum ante non probatur Aduersum videtur plus necdo deorum et
dicit quod premisse repugnant sed habuit ille doctor secundum illud preceptum transgredi
potest a sorte et tunc partem volendi nec ad contrarium vel partem nolendi ergo
per solam omissionem utriusque actus videtur quod volendo potest id preceptum transgredi per volun-
tatem non obediendo vel per preceptum preceptum precipiendo posset necessario velle nec ad contrarium
necessario nolle et tunc libertatem potestate voluntatis non est habito tali precepto et per eo
iudicio quod agendi vel non agendi quidem aliquem actum habeat vel volendi sed conformare
dictamini vel nolendi exposse vel inexplicatiue premittit Ad secundum dicit quod premisse
repugnant Ad primum videtur quod sortem non posset stante tali iudicio cum generali dei in-
fluentia et tali causam suspendere se ab omni actu volendi vel nolendi Ex quibus sequitur quod nec
deus non posset sibi precipere quod ab omni actu suspenderet se necessario et quod quia licet
voluntas non possit implere illud stante tali dispositione precepti potest tamen velle
implere illud et conari ad sibi impossibile stante tali dispositione et potest etiam aliquo modo
conari nec ad aduertere sed dormiret et cetera quia forsan conatus esset meritorius
voluntati existenti in caritate et non sciente nec aduertenti sibi esse impossibile

quod sibi precipit^r deus aut non potest velle contra liber quod dei preceptum impleat
sicut conatur et si preceptum deat esse vol^le. et quod mandat ad liber pgle volunti
tas non est conari ad actum imp tenorem precepti ut impleat preceptum quod non adiec
non posse impleri a volunt^e liber et dato quod adiceret ad contra precepti sibi dati
pt hec vnum velle generale ut inutil^m sicut quod vellet illud implere si posset pro ammo
fidelibus Et ad id quod 2o infertur scilicet quod volas non pt liber velle. dicendum sicut quod
duo necesse quam sicut de disiunctio quomodo que et quod disiunctum velle vel nolle
non subest liber voluntatis ptan stante iudicio claro de aliquo nolendo vel vo
lendo licet forte quod disiunctum velle ad certam vel nolle ut subsit itapu
imperio voluntatis potentibus impare sibi ipso ut vel velit vel nolit quod sicut quod rustat
se et tercium ad alia impertinencia et ita. non in potestate nollet ad id quod 3o infert
quod ymponens de medio inter velle et nolle pro non velle non valentur quia quod ad
hec quod sibi pstat de bo vel de velle vel nolle sicut non velle circa dubiis de aliquo an
sit volendum vel nolendum vel debeat id velle vel nolle si velle expectare donec
eius cognoscat de quo vel de velle iudicium sicut hec et de similibus. Et contra illas
solutiones arguitur si valent sicut quod volas non esset contra libertas sicut solum contra ide
quibus plenus et felicitas est manifesta probatio. tunc quia existante claro iudicio de volendo
animo volet a vel nolet vel et simul vel liber vel liber dicitur sicut ad aliquid in
principiis tercium nolle in potestate sicut ipse met dicit. Item patris in malo vi
si stante pleno iudicio de volendo a voluntas liber posset tamen nolle a
ad oppositum quamvis et non posset se suspendere ab omni actu. tunc sacralius sit
voluntatem se suspendere ab omni actu quam tamen nolitione illius quod pri
illectum claro iudicatum esse acceptandum et hoc primum pt ut vi eciam doctor que
dicit. Item pona quod aliquis posset precipiat quod sibi det hodie elemosinam submissu
peccati mortalis non limitando cum addictum horam de faciendo sicut quamvis hora
dici ipse det elemosinam ipse satisfaciat precepto et pona quod incipiat existens velle
de volendo dare elemosinam sed non pt determinare volendo ad horam quam qua im
pleat preceptum pona tamen quod ille post illam volitionem quietat se ad actus bonos
de genere vel indifferentes ita quod oblivisci dare elemosinam tunc lapso die iste
peccavit mortaliter et non pro aliquo actu sed pro sola obmissione. Item patet per ratio
preceptum in margine precedentis folii et sequentis quod hoc non pt fieri. Hec esset omnino
voluntate eciam Item pona quod stante eodem precepto sicut quod incipiat nolle de dando

elemosinam et postea tn̄ det e elemosina tunc dm̄ est qȝ eciā nō pctauit omis
siue in tali cāu licȝ p9 pctauit grepndo peceptū qd tn̄ p9 ea adimpleuit ergo
ic pmꝰ actꝰ z actū sequit a ego omissionē diō i pmenꝰ ꝑ illa q pd̄a motiua
vr̄ mlt̄s opposito alnpior sit magis fundata utz i tuēti cā dictū ꝑ assum Et
cum dicit adam qȝ homo expi sꝫ nō posse impl̄e pn̄ ai actu voluntatis stato
clac qȝ ꝑ agendū dicit aliqui qȝ loquendo de expie9 rōnis q̄o pudiend
rōnis nō impeditū quādaus nātū et libtate voluntatis oppi q̄ē z mꝰto pro
concludit qȝ impl̄e z voluntatem stante pleno et clad mdicio qȝ agendū uel
nō agendū ac ꝑ tpus aq̄d' ymo ꝑ hoc ul amp stac pn̄ ai actu pro libero
sm̄ unsū qmcū pōc voluīe uāq in ndli p̄tate volūtatis z pcimus
ulli actū liber tpe stante in clad mdicio supradicto Et rō vr̄ qȝ sicut pac
in intellectu ut aliq pōne volūs necessitai pt ad quēdā actū liber ꝑ eo
ipo actꝰ lib' nō esset liber Et cum inseret adam qȝ tūc pāi rōne ꝑ omē
tpus pt sic stac sn̄ ai actu quib nō vr̄ impl̄e licȝ forte nō ꝑ oppꝰ sit hoc ita
secū esse qȝ impl̄e est quod sm̄ pāle breuissimo tpe vitat nō quā z nedū ꝑ
fragile homis Sȝ d si pura omissio pcepti pt ꝑ pctm̄ nolle tn̄ sequi qȝ
nolle pastile impl̄e peceptū esset longe maior malicie sm̄ nedū quam in
tanquib nō si q'ub' / nō negaos que est qȝ impl̄e sicut puc omittere pceptum
tn̄ sꝫ esse et esse cumstanciōsū q̄o ad sc ꝑ stārū sunt z rōne adpcipiente
qȝ pura omissio pcepti esset ꝑ mꝰ pctm̄ sibi qȝ esset aliō qteptuo ul nolle
impl̄e peceptū Adm arm ad Et nedū quam qȝ plꝰ exigi admiciend qȝ ad
demiciend ut patebit infra Ad z nego dīo iusticia z face bonū ac Altupior
negat quia rō e qȝ plura exigunt ad op9 virtuoso qȝ ad op9 viciū q̄e
ad op9 vtuts nō tm̄ exigi gꝰ opib sꝫ cumstanc bone Sȝ ad esse viciū
sufficit ut gnꝰ opib mali ul omissio cumstanc bone aliq ubi sꝫ in
cnā sm̄ pctm̄ difficile e inuenire mediū sꝫ facile recedi a medio Ad m
qȝ d9 e prior admiciend quā ad pumiciend Et nedo quam ꝫ ta e dicta
qȝ plura requirunt admiciend quā ad demiciend z cna qȝ aliqua puao est
pctm̄ ulla aut puao z vtutis ul op9 vtuoso Sȝ d sicut tasc sepe pop9
d sorte z tn̄c iocād stante sor pctat puc omissione tn̄ qȝ qn̄ sor pctat
nō i pma hora dici qȝ in ea potuit impl̄e peceptū ut in ea pctat qȝ i
z ap̄t impl̄e peceptū z c̄ deinceps z p̄ sm̄ qȝ ultima hora pctauit quero

in qua parte seu instanti eius hoc preterit et quomodolibet instanti dato et dare aliud
preteritum temporis sequentem in qua potuit adimplere preceptum cum tempus sit infinitum
divisibile et non sit dare ultimum contra eius quare sequitur quod in nulla parte eius temporis preterit vel in
tempore sequenti preterit quia tunc transiuit tempus obligationis et in casu tali dabilis
esset processus de peccato vel quandocumque quis aliquod statuit vanum sibi contrahit vel ergo dicitur quod
numquam potest puniri omissione preteritum Item ponatur casus quod sit in gratia et preceptum sibi a deo
quod velit aliquid infra istam horam et semper habeat plenum et clarum iudicium de illo sibi
precepto sed libere suspendat voluntatem suam ab actu volendi et nolendi per illam
horam quod potest secundum aliquos vel si hora est tempus nimis longum sit quod per
hoc et ultra ponatur quod primum non esse eius temporis sit tale primum non esse sortis tunc
semper dampnabitur et tamen numquam in vita sua preterit mortaliter ideo ad hoc quod non sequitur
quod peccatum omissione preteritum mortaliter et addatur quod semper habito iudicio in instanti
possit elicere actum volendi et quod prius non fuit in peccato mortali Verum quod semper preterit
omissione in tempore quo ultimo quod sua naturali potestate potest exequi preceptum et non facit
et hoc vel est minimum in quo potest vel maximum in quo non potest Sed ad argumentum ponatur quod non sit da-
bile tamen primum tempus quando in illo semper potest implere preceptum primo quod in quolibet instanti
eius temporis possit hoc aliquis negavit sed non ad illud contra tertio admittendo casum conceditur
consequens secundum aliquos quod in illo casu semper perpetue dampnabitur et tamen in vita sua numquam
preterit mortaliter de hoc casu dictum est plenius super questione de impossibili sicut ad contraria vo-
mota eciam de hiis in quarto et quinto in solutione primi rationibus novi dubii ab iuvide

2m dubium

si plac Secundum dubium erat utrum possibile esset eius actum in medio possit et peccatum veniale
et peccata mortale quod arguitur et ponatur casus quod semper iam habeat volitionem qua velit plenum
dare mediam iocosum vel officiosum quod volitio sorti sit veniale imputetur
sine ultimo pona quod deus percipiat quod iam volitione subsistente peccato mortalis non
gaudet ad quam unius hoc et quod semper habito plano et claro iudicio de illo precepto facto
facto a deo libere iam volitionem continet vel iam quam et quod nullum aliud actum volendi
vel nolendi in illa quam elicit hoc totum est possibile sicut quod dictis ut ... precedenti dubio
tunc in parte quam eius hoc volitio illa mentiendi iocose et imputabitur sorti mor-
taliter seu pro peccato mortali et cum hoc solum venialiter quare sequitur quod dubium
sit verum Verum probabiliter concedendo dubium propter argumentum secundum de quibus quod dicam alteri
semper in parte quam eius hoc preterit mortaliter puniri omissione scilicet habendo scilicet non
adimplendo preceptum dei et ergo illa volitio non est ei peccatum mortale seu copia

non denominatur reus mortali peccato / Secundo quia non impleuit dei preceptum
Sed contra illam solucionem arguitur / ponatur enim casus prioris articuli / quod aliquis precipiat
recedenti sub interminacione mortalis peccati / quando velit plenum mentiri iocose / vel eciam
officiose / et quod ... hoc / recedens oblitus de dei mandato vel ex inaduertencia
eliciat actum volendi mentiri plenum iocose / tunc talis volicio imputabitur recedenti
pro mortali peccato / et est mortale peccatum contra ... peccatum / Ergo eciam pari racione volicio in
qua sic libere continuat ultra eam hoc est mortale peccatum ... / et per consequens sic
... precedentibus non videtur dicendum ut supra placet
Questio distinccionis 38 et 39 secundi / in qua magister inquirit / de bonitate et malicia
voluntatum et intencionum / ac quomodo ex eis sit bonitas et malicia / in
exterioribus accionibus iudicanda / Queritur utrum secundum bonitatem vel mali-
ciam intencionis operantis sit bonitas vel malicia in opere eius / Et arguitur quod sic / per auc- quo
toritatem ambrosii quam allegat magister in distinccione 38 ... affectus tuus / nomen operi tuo imponit //
augustinus eciam dicit / ut ibidem allegatur / bonum opus intencio facit / et similiter ... / quod
malum opus ... intencio facit / Ergo secundum intencionis sive affectus / bonitatem vel maliciam
est opus quod committitur bonum vel malum / Oppositum arguitur / quia secundum bonitatem vel maliciam / sequeretur quod Oppositum
omnes acciones infidelium sunt male et viciose / Consequens autem non videtur ... / ... multis aliis
claruisse multas morales virtutes legimus / et ... / quod antecedens
patet secundum augustinum / statim post verba ipsius recitata / intencionem fides dirigit / ubi ergo non est
fides / non est intencio recta / ergo in infidelibus non est intencio recta / ac per consequens non bona
sed mala tamen / ergo si secundum maliciam intencionis est malicia exteriorum operum / omnes
eorum acciones erunt male / In ista questione erunt duo articuli / In primo inquiretur / quomodo intencio
censenda sit bona / et quomodo mala / In secundo inquiretur de proposito / Quantum ad primum premitto quod licet
nomen intencio / ad multa est extensum / In proposito tamen accipio ipsum / sed quod sit volicione finis
et ita accipitur a ... / ... finis autem ... / proprie et
magis proprie ... non finis / quodlibet volitum seu obiectum volicionis
dicitur finis / sic accipit / augustinus ... de trinitate capitulo 6 / ubi dicit / quod voluntas videndi
finem / non habet nisi visionem / sed ... referat ad aliud sed non referat / et voluntas vide-
ndi fenestram / finem habet visionem fenestre / et plures ... simile dicit / Proprie autem dicitur finis
non ... volitum / sed volitum propter quod aliud est volitum / et accipitur finis / quandoque dicitur / quod ...
... hos duos modos distinguit magister / in distinccione 38 / ubi dicit finis est / vel id quod
volumus / propter quod impletur ipsa voluntas / vel propter aliud / propter quod illud volumus
magis proprie vero accipitur finis / illud tamen dicitur finis / propter quod aliud est volitum / et ipsum

ppt se im est volitum / sic accipit finem / Avicenna p° sufficiencie ca° xj° / nec aut
finis vltimus est / qm appetit ppt se et ppt que cete res appetunt / Avicenna con
cordat p° phisicorum methaphisice / dicens / qm finis est / qui no est alterius gracia / sed alia illius / Et com
mentator ibidem comento 3° dicit / qm descripcio cause finalis est / quod sit ppt aliud causam
Sic conformiter potest accipi intencio quia / et omnis volicio est intencio / sic ppc et volicio
eius ppt quod aliud quidem est volitum / et dicitur intencio / sic ppc magis vero volicio eius quod est
ppt se volitum / et aliud ppt ipsum intencio appellatur / et q° 200 ar° ingerendo / 2°
premitto quod bonitas et malicia intencionis / sicut et bonitas et malicia elecionis
et operis sequentis / attenduntur penes conformitatem et difformitatem / ad rectam racionem
vnde sicut tunc dicitur operacio bona moraliter / seu recta et virtuosa / quando id et tunc fit quod et
qualiter secundum quod recta racio / per taliter et qualiter concurrendo omnibus circum
stanciis / que conformiter attenduntur in operacione virtuosa / Cum autem non sic conformiter agitur
recte racioni / operacio dicitur viciosa et mala moraliter / Sic tunc intencio operantis dicitur
bona et recta / quando ipsa est conformis recte racioni i° quando operans id intendit seu
volt ultimate et ppt se / quod recta racio indicat sic et volendum / et tunc est prava
et non recta / cum non sic recte racioni conformatur intencio / et vlterius secundum qualibet circumstancia
debitam / secundum indicium recte racionis / Cum tamen quod assumptum est / videlicet quod cum operacio
moralis / non est conformis recte racioni / secundum omnes circumstancias requisitas ad hoc / quod sit
virtuosa / ipsa est viciosa et mala moraliter / Est opinio cuiusdam doctoris / qui inter cetera
dicit / quod actus moralis carens aliqua debita circumstancia / circa si sit circumstancia
finis / quia omnis secundum eum est precipua / et absque in posicione circumstancie op
posite et male contrariantis / vel corrumpentis facta / non est moraliter malus vel vicio
sus vel peccatum / sed est vere bonus moraliter et virtuosus in complete / nec ppt defectum circumstancie
debite in esse non vel sunt vel vero modificacione determinante vel diminuente / dicitur bonus
a doctore theologo dici malus / talis autem secundum eum est talis actus omnis moralis
/ qui sit ppt bonum finem / qui non est oppositus vltimo fini / sed ppt conuenire cum eo / et
esse finis / sub fine vltimo / et intelligit ut puto de actu morali / qui non est ex genere
malus / malus aut actus moraliter secundum eum ib est tunc / quando contrarium aliquis boni et debite
circumstancie est / vel corrupcionem facit / sed circumstanciam malam et oppositam
/ Sed ista opinio non continet veritatem / unde volo probare contra ista posicionem / primum
quod quis actus moralis / carens aliqua debita circumstancia / est secundum veritatem virtuosus / seu quod proprie
accipio moraliter bonus / probo id primo quod dicit / quod contrarium implicat contradiccionem / et arguo
sic / Cum aliquis actus moralis / carent circumstancia aliqua / cum qua debet fieri ipse

non est ut esse debet / ergo est dignus vituperatione / dicente augustino 3° de libero arbitrio capitulo
38° / illud recte vituperatur / quod non est ut esse debuit / immo ut dicit seneca capitulo quo supra
recte vituperatur / non recte vituperatur / quod non est ut esse debuit / Si autem aliquis est
vere virtuosus / quantumcumque iste sit / non est dignus vituperatione / sed laude potius et honore / ut
est 4° ethicorum capitulo de magnanimitate / ergo si aliquis actus carens aliqua debita
circumstantia est vere virtuosus / aliquis actus est dignus vituperatione / et non est dignus vi
tuperatione / et per consequens includit contradictionem / Item circumstantie debite iste sunt due / que requiruntur
ad hoc quod actus sit vere virtuosus / et ita circa ego accipio / quod prius dixi / quod partium moralium
bonum intelligebam actum moralem conformem recte rationi secundum circumstantias omnes requi
sitas / ad hoc quod actus sit vere virtuosus / et patet / quod sua opposita implicat contradictionem / quia si
absque circumstantia aliqua actus est vere virtuosus / illa igitur non requiritur ad hoc / quod ille sit vir
tuosus / Si autem illa sit circumstantia debita / tunc requiritur / quod ipse sit virtuosus / et si aliquis
carens circumstantia debita est virtuosus vere / aliqua circumstantia requiritur et non requiritur /
quod iste sit virtuosus / Item si aliquis actus est vere virtuosus / ipse est conformis recte rationi
secundum omnes circumstantias sibi debitas / secundum medium recte rationis / et sic nulla non tamen deest
circumstantia sibi debita / ergo si actus carens circumstantia sibi debita est virtuosus vere / ipse
caret et non caret circumstantia sibi debita / et est et non est virtuosus vere / quam primam declarat dicit enim
philosophus 2° ethicorum capitulo 2° / quod commune est omni virtuti secundum rectam rationem operari / et postea capitulo
6° diffiniens virtutem ait / quod est habitus electivus in medietate existens / quoad nos / determinata
recta ratione / et ut sapiens utique determinabit / Item libro 6° capitulo primo / innuit / quod huiusmodi medium
eligere / medium autem est ut recta ratio dictat / Secundum patet secundum sententiam philosophi / quod omnis vir
tuosus conformis est / seu conformiter fit ad rectam rationem / Ubi etiam aliorum concordat
sententia / qui ut augustinus recitat et approbat 6° libro super capitulo 2° diffinientes virtutem dixerunt
esse dictum habitum / modo atque rationi consentaneum / Sed quod ista conformitas sit necessaria secundum omnes
circumstantias patet ex eo / quod 2° ethicorum dicit philosophus capitulo 4° / quod peccare contingit multipliciter
/ dirigere autem id est recte agere uno modo solo / ex hoc quod statim inferius dicit quidem facile sit peccare / hoc
autem difficile / et probat facile quidem non attingere signum / difficile autem contingere Et hec
probatione ... quod quandocumque non contingit signum sed illud medium / quod statuit recta ratio ... preterit
hoc autem contingit / quandocumque deficit actui aliqua circumstantia debita / ex quibus ...
quod illud ... sicut indicat recta ratio / et tunc non contingit signum / et per consequens virtuose agere
requirit ... circumstantiis / et non difficile et uno modo / ut dicit recte agere
Si autem actus potest esse virtuosus vere non defectu alicuius circumstantie debite / multis
modis contingeret recte agere / et facere / nam quandocumque quis ageret aliquid quod esset agendum / ipse

ipse et bene et recte agere / certo quod non ageret ubi et quando et sicut vel eius gradus est agen-
dum / quod et hic doctor cogitur concedere / cum concedat / quod cum defectum circumstantie debiti finis
quod omnium dicit esse principua / contingit recte agere multo enim magis / sed quod cum ceteris aliquis
defectu / Item hanc augustinus / sola carentia circumstantie debiti finis impedit actum ne sit
virtuosum / et facit eum esse viciosum / et facit ipsum esse peccatum / unde libro quarto contra
Iulianum pelagianistam capitulo tertio / noveris inquit non officiis sed finibus a viciis esse
discernendas virtutes / Officium autem est / quod faciendum est / finis vero propter quod faciendum
est / Cum itaque facit homo aliquid ubi peccare non videtur / si non propter hoc facit / propter quod facere debet
peccare convincitur / Item paulo post / contingit boni fit ab homine / et non propter hoc fit propter quod
fieri debet / vera sapientia precipit / et si officio videatur bonum / ipso non recto fine peccatum est
Item libro octavo eiusdem tradit plures hoc ethicorum capitulo quinto / ubi asserit / quod circa fortitudinis
cum ceteris circumstantiis sed sit defectum peccatur / unde ait / sic quod peccator hic quidem quando oportet hic autem
quod non ut oportet / hic vero quando non quando / talis ad tempus et statim ordinatis quibus agit recte
agit / secundum quod quando oportet et cuius gratia sustinet actum / et ut oportet / et quando et / ubi apte
docet / quod ad actum virtutis fortitudinis requiruntur simul et complete omnes circumstantie de-
bite / et idem videndum est de actibus omnium virtutum generaliter / Consequens indubitanter conclu-
ditur / quod nullus actus carens aliqua debita circumstantia / et multo fortius si ista sit circum-
stantia debiti finis / cum ista sit principalioribus et vere virtuosis / et ideo dico virtute
loquendo de virtute de qua sancti et philosophi locuti sunt / nec plurius vocabulum vertas ad
quodlibet applicando et virtute ab utendo / Secundo probandum est / quod quilibet talis actus est
viciosus seu malus moraliter et peccatum / malus inquam probatur esse / quod caret bono sibi debito
videlicet circumstantia sibi debita / ut sit bonus et conformis ad rectam rationem / malicia
autem non est nisi carentia boni debiti / secundum doctrinam sanctorum ut in priori questione patuit
Item cum bonitas et malicia privative opponantur circa subiectum debitum / quale non est dan-
dum / esse circa actum moralem / unde non sequitur / non est bonum ergo malum / cum talis operacio
non sit medium in subiecto apto nato / et ex in proposito non est aliud esse bonum / quam esse
virtuosum / patet ex dictis / quod quilibet talis actus est viciosus / Item enim quilibet sit peccatum
ex tempore / quod quilibet talis est voluntarius / et difformis recte rationi / propter carentiam debite
circumstantie / peccatum autem nichil aliud est / quod voluntarie agere contra rectam rationem / ut in prima
questione ostensum est / hoc autem est contra opinionem augustini et philosophi ac palliatione
in quibus quilibet talis actus dicitur esse peccatum / ut patet exponendi / sicut iste doctor innuebat /
propter loquitur expresse / sed in pro sed non contra culpa sed quantum minus bono / quilibet
non aliter propter quod contrarie ... perfecte boni / dicitur peccatum / licet in propter se veniale

in generali dicitur quod ubi talis actus dicitur ab augustino peccatum non

alba in operatione admixtum dicitur nigrum. Quod dici non potest secundum intentionem Augustini. Na-
tum est quod primo actu vel bono, etiam si non sit summe bonus, sed non quocumque alio bono, u-
tique ipse posset dici malus. Secunda: a deo puniendus, quia nullus talis pena iuste debetur
aliquis in actibus meritoriis et huiusmodi in quibus debetur pena. Quod non est dicendum. Er-
go illud ad quod peccata et culpabiles sunt debetur pena. Sed actibus quos Augustinus dicit
esse peccata ex eo quod non sunt propter finem debitum, iuste sed eis debetur pena. Nam dicit
contra eos homines iniustos esse puniendos a deo. Ergo sed eius tales sunt vere peccata propter lado
contra peccato. Antecedens declaratur quia contra Iulianum libro 4 videtur Iulianum arguentem probantem gentiles ha-
buisse veras virtutes per eo quod ipso verba apostoli natura ea que legis sunt faciunt. Sed re-
tera vide ex eo quod verum accipe tamen de gentibus non credentibus. Non in ex eo
quoniam quod habuerunt veras virtutes etiam faciendo ea que legis sunt probabant
ex eo quod non propter finem debitum faciebant. Verum ait hic non probans quod homines
sine fide non ad eum finem ista opera retulerunt ad quem referre debuerunt. Et addit mo-
dum fabricius quam catilina puniendus non quia hic bonus sed minus impius. Fabricium hic potest
per quibus opera legis faciebant, catilina vero qui agebat contra legem et patrie clades pro-
curavit et patriam etiam. Quia actus facti secundum circumstantiam debiti finis non sunt boni. Ulterius doctor — et catilina dicitur ma-
dicit virtuosos et bonos sed peccata et mali licet minus sunt mali. Verum fabricium negat — los puniendos
bonum secundum dicit nunc malum, scilicet aliquem autem magis malum. Neutrum habuisse — et fabricium
veras virtutes sed alterum minus a veris virtutibus declinasse. Ex quibus sic arguitur probans
sed quamvis actus sit malus moraliter sufficit tamen circumstantia debiti finis. Ut requi-
ro finis alii ad finem in quo ipse torqueri probatum ante est ex quantitate circumstantia
debita actus tamen ipse est malus. Augustinus etiam in premissis ad malum actus in se
requirenda quam ante et tamen assunt sola negatio et carentia debiti finis. Quod probatur non
esset nisi talis negatio sufficeret ad hoc quod actus sit malus. Ultimo probatur ratione nam
si detur oppositum sequitur quod aliquis agat aliquod bonum ex genere vel ex officio, id est aliquid quod est
agendum, et tamen agat propter vanum bonum seu famam laudem in populo vel propter hono-
rem aut divitias ultimate figendo ibi gaudium sive intentionem vel ultimum
ipsa ostendendo in aliud finem aliquem ut actu vel habitu virtuose agit et non male nec
culpabiliter. Sed hoc est oppositum contra quod doctrine sanctorum ut clarum est. Et non solum
sanctorum doctrine sed etiam philosophorum. Nam Aristoteles 3 ethicorum capitulo de fortitudine dicit quod principes qui
propter honoris adeptionem obprobrii suspicionem periculum et detentione civitatis
non sunt vere fortes quamvis magis appareant quam hii qui propter alios fines. Unde

~~diligi propter se~~ is struck through in red on the page.

bonos similiter agunt / quorum plura genera dicit ibidem / sed quia est evidens / ideo ulterius ta-
liud contra primo sermo / primo quod licet est quoddam bonum / quod per rationem appeti / et esse finis sub
uno fine / et debito / ut est etiam movens ad agendum propter bona fama / licet non ultimate / sed pro-
pria morum excitatio. Circa habe de bono nomine primo secundum augustinum in epistola ad albinam
prelatus propter eos / quibus in exemplum esse debet / circa corporali vite bona famam proponere
debet / quia circa divine non sunt male / sed bone possunt actibus quos ... circa ... / et circa caritas dat
et virtutes libealitatis / sed theologos etiam hoc non dubium habet / quia alias nullus
licite posset res possidere / quod est erroneum / forte dicetur quod illi agentes male agunt
qui agunt propter finem malum / scilicet propter inanem gloriam / vel ambitionem / vel avaritiam / que omnia
sunt mala / sed non ... licet is qui ex actu suo ultimate querit famam / culpetur / de
peccato / quod dicitur inanis gloria / non tamen ... finaliter intendit / sed famam ... / non est inanis
gloria / sicut loquendo de vana gloria / quod dicit petrus / et magis proprie dicitur amor glorie inanis
seu vane / Contra querit honorem / non ... propter finem ambitionis / sed ponens talis appetitus
ambitio est / ut qui querit divitias ... propter finem avaritie / sed eius ... vel ...
et avaritia / ... peccator ... assignat ... aliquem mali finis / ad
... quo loquitur iste doctor de malo fine / scilicet qui oppositus est primo fini / vel propter
rationem querit propter illud / ita ut sit finis sub uno fine / per ... constantia
mali finis / ad ... propter se finaliter queritur / quod ... non propter se ...
propter aliquid querit / et ideo ... malus / quia non ... sicut ... ordinatur / ... solo
posito / ... ordinatur ... / et propter illud quia iste actus non esset malus / ut malum
finis dicitur ... / sed ... affirmat ... / quia si ... actus non relatus ad finem ultimum
... finem ... / erit cum constantia mali finis / ac ... mala et non ...
patet itaque ... dictum esse / quod operatio ... virtuosa / seu moraliter bona / que
et conformis recte rationi / secundum omnes debitas circumstantias / et omnis operatio moralis non
sit conformis / utique mala et atque vitiosa / et sic ... intendo / Hiis pre-
missis pono ... / prima est / quod caritas sola intentio recta est / seu moraliter bona / qua
intenditur seu propter se diligitur / quod et propter se diligendum / seu volendum / utor enim vocabulo
dilectionis generaliter / sed ... volitio / sed dilectio / ... / qua vel diligitur / quod non
est diligendum / vel quod non est propter se diligendum ~~diligi propter se~~ est mala patet quia quelibet talis
est difformis / et deviat a recta ratione / ... recta ... / quod non est diligendum / et quod
est diligendum / non tamen propter se / sed propter aliud debet esse / non propter se / sed propter aliud diligendum
alias ipsa non esset recta / sed erraret / sed hoc omnis intentio / que propter se diligatur /

9o pa

dt no ee diligud

vtitedi^e malo | 9^a p3 | q^a si oe dilig^i l^c a^d adeo +

vt^z ex d'spone nominis pmissa | sub intencio qua dili aliq^d | no ppt se dilid^z
distordans a recta rone | ac p^ho mala et viciosa | 3^a gclusio | omis intencio opantis — 2 9°
qua aliq^d aliud a deo intn^r | i ppt se | s^t no ppt aliud dili^r est mala et viciosa | p^t omne
dili^{le} a^d a deo | 3 no ppt se diligend^s | s^t omis intencio opantis | qua a^d a deo est n
ppt se dilid^s | omi intencione | qua a^d aliud a deo intenditur diligi^r ppt se aliq^d
no ppt se diligendum | s^t ois talis intencio est mala et p3 qua | ex ea gclusione p^m |
an^t p^t | nllud dili^{le} a^d a deo | est sume diligend^s | s^t omne dili^{le} aliud a deo | 3 non
ppt se diligendum | an^t p3 | q^a qualib3 alio dilig^{li} | deg est ampg diligendus
scdm quem doctina scorum et katholica | 2° quam p^ho | s^t cu aliq^d dilig^{ibile}
aliud a deo | est ppt se diligendum | tunc aliq^d non sume diligend^s | posset ro^r
diligi ppt se | q^a vir pt q^o zlud d' qbs diligunt^{ur} | a sunt scdm se bona | et dili^{lia}
| et ro p^a | q^a ipa sunt talia | g^o et qualib3 talium | ronabiliter pt homo diligere |
ppt se | g^o a^d aliud a deo | pt ro ro^r dilig^e | ppt id ultimate | e^a q^o s^a | q^a so potent
ro^r ag^e a^d | et velle | ppt fama | et honor^s sua | ut duinas vlimare | ut p^tabit
pt volndo et agendo | h^t aut q^{stat} esse | tamq doctina theologica | qua p^tgta | ut sup
dectu est | D. forte | q^a uniq aliq^d istorum | q^a sunt scdm se bona et diligibilia | ut
n sume | pt ro^r diligi ppt se | et etia a^d aliud | ppt ipm vltimate | s^t no q^dlibet
talium pt ro^r se diligi | s^t id tm q^d ex eis pstancig est | et reb^s magis diligendu |
vi^a actg viciosi seu opano viciosa | et accidens moraleb phy | Ô^m s^t aliqua
talia no pnt ro^{biliter} diligi ppt se | s^t sm ^d q^d est melius et magis diligend^s
| h^t ro p^a est | ut vi^a | q^a ipa sunt minq diligibilia | quia id | nisi s^t essent eq
diligenda | no essent magis diligenda ppt illud quaeq^o | g^o n^o q^dlib3 dilid
to m sume | ^{minq} pt diligend^s | eo q^a sume diligend^s est Ô qm^e q^a nullud | no
sume diligend^s | ro^r pt diligi ppt se. C^onfir^r h^t | s^t no abstante | q^a b diligend^s
E pt minq diligend^s | quia a^d pt ro^r ppt se diligi. Et ita a^d c^l dd | et vl^d
d qualib3 diligend^s | et ideo s^t quis gredit opanone viciosam | ut ap aliud no
sume diligend^s | posse ro^r diligi ppt se || cui^s no possit ro^r eq diligi cu opa
rione viciosa | sunt lic viciosa opano no possit ronat eq diligi | cu sume di
ligendo | q^re tn | a pr dicte | q^a ipa pt ro^r diligi ppt se || h^t q h^t videt di
recte au^r | augg^{ini} lib ^o de ci^{te} dei ca^o 24° dicentis | lic a^{ffecti}^s eriam re y
honeste | putent et virtutes | tu nc referunt ad seipas | ut ppt a^d expetunt | et tunt

... sit minq diligendu q^a a. | ipm ro^{abiliter} pt diligi ppt se et c diligendu
no obstante q^a E

nuq potit n^cere q^a bona fama vel honor possit ro^{biliter} diligi ppt se

infestate et simplices sunt / 2º non virtutes sed vitia indicanda sunt / Quibus autem dubit
6 quod si habitus vel actus quos virtuosi putant sunt vere viciosi si non referuntur ad deum / 2º sic
probatur ad questionem / omne diligendum ab aliquo a deo / est diligendum finaliter propter deum / ergo omnis intentio
qua aliquod diligibile aliud a deo diligitur propter se est viciosa / antecedens probatur / quia licet omnis
voluntas creature debet ut ipsa sit ordinata et perfecte disposita actus suos / omnes ad deum
finem ultimate ordinare / quem constat non posse esse aliud / quam illud quod est optimum
et summe diligendum / hoc autem non est nisi deus / ut patet per augustinum in de moribus
ecclesie capitulo 2º / exprimitur conclusum sit / non arbitror tum de moribus et vita sit quo amplius
requirendum / quid sit hominis summum bonum / quo referenda sunt omnia / illud enim
n patuit / et hoc quam validius et auctoritate divina / propter aliud quam ipsum deum / Item primo est
de doctrina christiana capitulo 21 et 31 et 33 q. 30 / ubi nota quomodo rebus a deo utendum et in deum
referens declaratum est / Item probatur conclusio prima / quia patet / omnis intentione / qua ad a deo
diligitur propter se / quod quod diligendum est propter aliud et tamen non diligitur propter illud / ac
6 per hoc tamen commissariis sicut debiti / ex quo ergo ipsa concluditur viciosa / 2º probatur quo
auctoritate augustini / quo dicit capitulo 2 / de vero quo sit amanda creatura / sed si ad creatorem refertur / iste amor non iam cupiditas sed caritas est / tunc enim est cupiditas / cum
propter se amatur creatura / tunc non iuvantem adiuvat sed corrumpit fruentem / 3ª conclusio
non omnis opantis ex recta intentione / nisi dei propter se dilecti / illa patet ex dictis
prima omnis intentio est dilectio alicuius propter se / quod si non sit deus / ipsa est viciosa et si sit circa propter se
ut ex conclusione precedenti / ergo si non est viciosa sed recta / ipsa est dei propter se dilectio / Item
quantum ad 2m articulum / quod est de capitulo / sit hec prima conclusio / non semper sed bonitate intentionis
et bonitas electionis / aut bonitas operationis exterioris / quod primo aliquis est intentio
bona / et tamen electio comitantis / quo opatio exterior sequentis / prave sunt / probatur sic / contingit
aliquam bona intentione / eligere et operari aliquam contra rectam rationem dei ignorantie et
vitandi / ergo non semper bonitate intentionis / comitatur bonitas electionis vel operationis
exterioris / quia consequentia / quia in hoc casu / agit iste et eligit contra rectam rationem / ac
per hoc tamen electio eius / quam actio male sunt / aut per deo / quod pro salute proximi in-
nocentis / quis propter deum diligit / exhibet falsum testimonium / quam reque dampnante / aut
iniuste perspicientem / illud infertur / non intervenicente legitime prelatis auctoritate //
Et de eo qui propter deum volens indigenti proximo subvenire / furtum committit
et multa possent exempla dari similia / constat autem quod semper exhibentis falsum testimonium
quam recoriensis legitime prelatis auctoritate condentes / aut furtum committentes / aut ad aliud

ad quod non est diligendum diligitur / 2º non est dubium ipsam esse viciosam / vel diligitur

n 3 q°

2 ar.

ex hijs quod sunt mala et peccata qualia multa esse probatum est in questione precedenti
agit et eligit quod si rectam racionem dicit vitare et tunc in casibus predictis recta est intencio
operantis Confirmatur expositione glosse gregorii 3o moralium super isto Job 2o sederunt cum ii
eo vij diebus ubi manifeste ponit amicos iob recta et bona intentione compaciendo
Bal. iob et tamen in mala comprehensione peccabant Hec est intentio augustini libro contra mendacium B
capitulo 9o et allegatur a magistro distinctione 40 ut patebit inferius Item ad hoc forte dicendum sicut
refert magister quosdam dixisse quod talia agentes non recta intentione quamvis velle proximum liberare a periculo
vel homicidium innocentem salvare non est recta intentio sed aliud sit velle proximo indigenti
subvenire et ideo qui talia agunt non agunt intentione recta Sed illud non valet quia
licet tale velle non sit intentio propter hoc tolli ex hoc intentio operantis talia ut primum non sit
recta nam tale velle non est intentio operantis talia unde in sic operante plures actus
voluntatis concurrendi sunt unus quidem quo diligit deum alius quo vult subvenire
proximo propter deum alius vero finali ut subveniat et ipse actus exterior qui est furtum
super omnes aut quos plures principaliter est intentio cuiusque operantis ad ipsum solus sit relatio
ultimi finis quem propter se diligit et iste utique rectus est et bonus Aliud 2o quod est intentio sed electio eciam est bonus 3o vero qui eciam non est
intentio sed electio utique mala est et similiter quia sic exterior actus [illegible] talia operans
operatur intentione recta licet opere volitione mala quod non respicit finem sed potius
ut intentio Sed eius quod ordinatur ad finem licet male sed est electio mala Contra ar 2 ii
hoc et contra conclusionem istam videtur esse auctoritas augustini 2o de trinitate capitulo 6o dicentis Recte autem sit
voluntas omnes sibi colligate si bona est [illegible] qua referimus [illegible] Si autem prava
et prave sunt omnes Contra eciam hoc et contra illud quod assumptum est in probacione videlicet quod aliqua 2o
sunt peccata secundum se quod aliqui probant cuiusdam doctoribus scilicet Strag. in summa libro 2o capitulo
6o primo sic si aliqua essent per se mala seu peccata contingeret tale et cetera quod
esset facere peccatum sed hoc est falsum patet quia homicidium et adulterium et alia similia que
magis videntur debere dici esse mala quam se non sunt peccata in pueris et in monentibus dor-
mientibus aut furiosis ut careat libero arbitrio voluntatis Aliud si quis ex ignorancia
inculpabili cognoscat uxorem alienam credens esse uxorem suam non peccat Si quis autem
occidat innocentem positum in carcere loco nocentis iuste dampnati et debiti custodiri
non peccat Confirmatur quia si essent per se mala tunc plures actus sunt in coniugatis
similes et non coniugatis in [illegible] et [illegible] moribus [illegible] coniugatorum [illegible] peccatum
et similiter homicidium [illegible] esset peccatum quod est falsum Item [illegible] probat [illegible] actibus in
[illegible] et [illegible] quibus magis videtur scilicet de odio dei atque blasphemia
[illegible] aliquis sine culpa sua [illegible] sit a dyabolo decepti ut sibi videatur

omnino / quod nisi blasphemet deum aut odiat / plus nimio peccabit. Tunc sic in-
ducendum est eis vel omnibus / teneor blasphemare deum aut odire / ne alias incidat in magis
peccatum / quam sit comeatus cum crepitione / de duobus malis minus malum est eligendum
Cuius causa est quia in bonis est e converso / quod maius bonum eligendum. Contra hoc
auctoritas Gregorii 32 Moralium super Iob c. 40. Nervi testiculorum eius sic perplexi / Nervi testi-
culorum eius nimirum sunt perplexi / quia suggestionum eius argumenta implicationibus inver-
sionibus alligant / ut plerosque ita peccare faciant / quatenus si peccatum fortasse fugere
appetunt / hoc sine alio peccato laqueo non evadant / et culpam faciant / dum vitant
et nequaquam a bona se valeant solvere / nisi in aliam consentiant se ligari / et ponit
ibidem plura exempla / quorum unum est de eo / qui iuravit celare secreta alicuius / qui
post iuramenta iudicat sibi / se velle committere homicidium / quod iste iuratus
non valeat impedire / nisi prodendo secretum / hic sic perplexus est / quia nisi prodi-
derit / reus videatur homicidii / si prodiderit periurii. Aliud est de aliquo / qui pro-
misit obedientiam alicui / qui postea precepit ei facere / quod non licet / hic etiam per-
plexus est / ut si faciat quod iubetur peccet / si non faciat / inobedientia sibi
imputari videatur. Et similiter casum ponit / quod ipse prelatus sibi precipiat quod
deum blasphemet / aut odiat. Et videtur iste / quod talis actus contra deum sit mi-
nus malus / quia ibi est tantum unum peccatum. Et contra deum tantum. Et comprobatur per preceptum
prelati / evitat contemptum obedire prelato / sit magis malum quia contra prelatum suum
et contra deum / cuius vices gerit. Et quod sit violare iuramentum et apostotare [illegible]
a voto. Et in hoc casu / videtur quod iste debebit blasphemare / et per consequens non pec-
cabit. Contra Gregorius / post verba allegata dicens / quod in talibus casibus / sit agendum
caute / et tamen quod ad maiora peccata constringi / sit omnino nullus sine peccato evadendi aditus
peccata minora semper eligantur / quia qui murorum ambitum / ne fugiat undique clau-
ditur / ibi se in fugam precipitat / ubi murus brevior invenitur. Ad hoc etiam
13 decreto dist. 13 capitulo Duo mala / supra ex concilio Toletano / ad
quod etiam facit / quod in capite 14 distinctionis premittitur / scilicet quod adversus necessitate
iuris nulla dispensatio committitur / nisi forte / duo mala / ita urgeant / ut alterum
illorum necesse sit eligi / nunc videlicet / si dicatur quod tali casu / etiam peccat / quia facit minus
peccatum / sic etiam dicunt auctoritates allegate / quia nec faciendo quod debet peccat / talis
aut facit quod debet / nec etiam faciendo secundum rectissimum iudicium sanctorum
canonum et consilii generalis peccat / iste sic facit / hoc etiam videtur contra textum Extra de
hiis qui / Cum in dubiis constringimur / vel viribus fletum nec magis

defendas eius iniustitias
utile fiat ut cum
mens intret inducat

sine venia peccemus / Aug(ustinus) quoque in li(bro) de emendacione c(apitul)o vi(?) sentit / unde
post longam disputacionem inquit / ca(pitul)o 18 / Ita igitur concludendum est / ut omnino aliqua
peccata / exceptis hiis / que in mundo faciunt / que committuntur / non enim / quicumque peccatis subiacet
per se neque propter quod / sed ea sufferat pocius formaliter et pacienter / ista vero que committuntur
in eo / qui eo faciat in mundo / eciam peccatis minus cavere debemus / ac propter hoc / ut peccata dicta
propterea sunt / ut illa in mundicia devitet / quod ideo ita fit / ut nisi fieret / iuste reprehende-
rus est peccatum / utlinque peccatum esset / quod propter illud vitanda sunt esset / propter hoc igitur
vitanda / sequuntur nimis sunt / non peccat / Et infra ca(pitul)o 3 Aug(ustinus) / dicit quod in medio me-
tiendo faciendum est / quod oderit et quod amplius detestandum est / evitet Etiam ca(pitul)o sequenti
ait / quod sanctitatis religionisque causa fiunt / ut hoc violare voluerunt / eciam
peccatis moribus non tamen perfectis aliorum / sed contrario propter hoc / et facultas datur / reddi-
menda sunt / et tunc iam desinunt esse peccata / que propter hoc communia evitanda suscipiuntur.
Et Beda ut allegatur in decretis 22 q. 4 / dicit Si aliquid nos in cautius iuras-
se contingit / quod observatum peiorem vergat in exitum / libere illud salubri consilio
mutandum esse noverimus / ac magis instante necessitate penitendum / quod perpetrando
prius in aliquod crimen gravius esse devitandum / hoc quoque probatur racione / Nam
quicumque eligit minus malum ut se fugiat maius malum / non vult facere minus
malum / sed fugere maius malum Dicit Aug(ustinus) de civitate dei li(bro) ca(pitul)o 13 / dicit Et qui
vult ad propter beatitudinem / non ad volt / quod beatitudinem / quae talibus non peccantibus
inveniunt / Ad primum horum / dicendum / quod sicut declarat alia auctoritas eiusdem allegata
ex libro de mendacio / intelligendum est dictum Augustini / de hiis votibus / quarum obiecta
non sunt per se peccata / ideo non est contra dicta / Ad primam auctoritatem istius doctoris / per conces-
sionem / et addendum quod probatur esse falsum / dicendum / quod sicut nomen peccati non solum fit actum / sed
operacionem / que fit contra racionem / sed eciam connotat illa fieri voluntate / / Unde impeccati conditione
dicitur / quod peccatum est voluntate agere / quod id quod est agendum / .i. / sicut homo nomina homicidium
adulterium / et alia similia nomina peccatorum non solum tales actus sunt / sed eciam connotant istos vo-
luntate / et libero arbitrio exerceri / et ideo si bestia aliqua hominem interficiat / aut
cum mulier aliqui coeat / non dicitur committere homicidium vel adulterium / eo quod non libero arbitrio
agat / sicut vel pueri vel moriones / aut alii usu liberi arbitrii carentes talia / si tales
agant / non dicuntur adulterari / aut committere homicidium / sed quod hiis nominibus utimur / ad

Ad primum actum quod post quos factum

ad s[e]c[un]da p[e]cc[at]a / et dicimus ista esse mala s[ecundu]m se / Unde esto / q[uod] t[a]l[is] act[us] no[n] sit
p[e]cc[atu]m / no[n] seq[ui]t[ur] / q[uod] ergo adult[eri]um u[e]l homicidiu[m] no[n] sit p[e]cc[atu]m / Pro q[uo] p[atet] ad o[ppositu]m / q[uo]d d[icitu]r
de eo / q[ui] cognoscit alienam / credens esse p[ro]p[ri]am / et etia[m] q[uo]d adduci[tu]r de homicidio
/ Nam t[a]l[is] ignorancia in utroq[ue] / sicut excusat a p[e]cc[at]o / Sic facit actu[m] illu[m] no[n]
esse voluntariu[m] / ut p[ate]t s[upr]a / et p[er] [con]s[equen]s ille act[us] / no[n] p[ro]p[ri]e d[icitu]r adult[eri]um / neq[ue] alio[rum]
homicidiu[m] / Ad q[ua]r[tu]m d[icendu]m q[uod] dic[itu]r q[uod] non obstante simili[tudi]ne actuu[m] illo[rum] motiu[m]
/ sc[i]l[icet] [con]cubit[us] / cu[m] alie[n]a est adult[eri]um / et cu[m] p[ro]p[ri]a nequaq[uam] / simil[ite]r occisio nocentis
interveniente auct[oritat]e legittima no[n] est homicidiu[m] / Innocentis aut[em] est homicidiu[m]
/ Modo aut[em] d[icitu]r / q[uod] [con]cubit[us] / et occisio homi[ni]s / sunt s[ecundu]m se mala / et p[e]cc[at]a / sed adulteriu[m]
et homicidiu[m] / unde no[n] seq[ui]t[ur] / q[uod] [con]cubit[us] cu[m] p[ro]p[ri]a sit p[e]cc[atu]m / u[e]l etia[m] q[ua]l[ibet] occisio
/ P[ro] soluc[i]one u[er]o alti[us] q[uesti]o[n]is / q[ue] plura dubia includit / pono aliquas p[ro]p[ositi]ones
p[ri]ma p[ro]p[ositi]o / Prima e[st] q[uod] i[n] h[om]i[n]e cu[m] q[ui]b[us] erronee iudicamus / q[uo]d a[liquid] a se esse agend[um] u[e]l no[n] agendu[m]
d[ebe]t se t[a]l[i] iudicio [con]formare / P[ro]bacio q[uo]n[iam] q[ui]s se debet / tunc id p[ro]p[ri]u[m] debet face[re] / et no[n]
d[ebe]t face[re] / q[ue] sunt [con]t[ra]ria / q[uod] p[atet] / q[uia] si iudiciu[m] quo iudica[tu]r aliq[ui]d esse ab aliq[uo] a-
gendum est erroneu[m] / tunc no[n] debet illud face[re] / alioq[ui]n t[a]l[e] iudiciu[m] no[n] esset
erroneu[m] / s[ed] tu[n]c / si t[a]l[i] iudicio d[ebe]t iste se [con]formare / d[ebe]t id age[re] / no[n] en[im] a[liu]d est con-
formare t[a]l[i] iudicio / q[uam] age[re] illud / p[ro]p[ter] q[uo]d ip[su]m iudica[tu]r esse agendu[m] / S[ecun]do si [non] debet
[con]formare / ergo [con]formando se facit q[uo]d debet / et p[er] [con]s[equen]s no[n] p[e]cc[a]t / et t[u]nc cu[m] dictat
[con]t[r]a u[e]l [con]t[r]a sua[m] erronea[m] / q[uod] debeat aliud infi[cere] / si infic[ere]t no[n] p[e]cc[a]t / ac p[er] h[oc]
iudei et pagani interficie[nte]s x[ristu]m / et discipulos alios[que] iudeis no[n] p[e]cc[a]bant
/ cu[m] [con]t[r]a ip[s]is h[oc] dictaret / Juxta illud salvatoris / Joh[annis] 16o / venit om[ni]s h[or]a
/ [quia] o[mn]is qui interficit vos arbitretur obsequiu[m] se p[re]stare deo / et s[ecundu]m h[oc] om[ne]s
infideles h[er]etici / et quib[us] p[e]ccatores / putant se debe[re] crede[re] / et age[re] q[ue] credunt et
2a p[ro]p[ositi]o / agunt / b[e]n[e] agunt / ne dampnare[n]tur / q[uo]d non est d[icen]d[u]m / Sec[un]da p[ro]p[ositi]o est etia[m] negativa
/ q[uod] null[us] d[ebe]t age[re] [con]t[r]a sua[m] r[ati]o[n]em erronea[m] / seu [con]sciencia[m] t[a]l[e]m / p[ro]batur q[ui]a si
no[n] d[ebe]t p[e]cc[a]re / P[ro]ba[tur] q[ui]a p[ri]mo / q[uia] agens [con]t[r]a iudiciu[m] suu[m] erroneu[m] / agit [con]t[ra]
illud / q[uo]d ip[s]e existimat esse a se agendu[m] / ac p[er] h[oc] q[ua]ndoc[um]q[ue] agat / q[uo]d et bonu[m]
agit tu[n]c male intendendo / malu[m] fine[m] / u[e]l indebitu[m] / et debitu[m] ex [con]temptu de-
ferendo / no[n] n[ihi]l / q[ui]a si agit [con]t[r]a estimac[i]o[n]em sua[m] veram / Sec[un]do p[ro]ba[tur] p[er] glo[ssam] Ambro[sii]
sup[er] c[a]p[itu]lo ad Ro[manos] 14o / Om[n]e q[uo]d est ex fide p[e]cc[atu]m est / id est om[n]e q[uo]d ad [con]sciam

ꝑtinet si alit fiat / dicit aplus esse pctm / ꝗuis cetera fiat / qd bonu est si fit
no faciendu credat / vl non sit faciend / ut sit pctm est ¶ Ja ꝓpō est ista / scz ꝙ — 3ª ꝓpō
quilibet debz no agere ꝯ conscientiam suam / seu rōne sua erronea ~~/ ꝓba quilibet~~
~~dz quocumque pctō no placā ꝯ conscientiam suam seu rōnem suam erroneam~~
ꝓba / quilibz dz quocumqz pctō no placare / ꝗo dz no agere ꝯ sua conscientiam. 2ª / ꝓz
quia ꝙ agere contra conscientiam est pctm / ut ꝓz ex preced ꝓpone ¶ 4ª ꝓpō est ista / ꝙ quilibz — 4ª ꝓpō
dz no agere scdm suam conscientiam vl rōne suam erroneam / ꝓz ex eod / ꝙ quilibz dz
no placare / scdm sua conscientiam vl rōne suam erronea / patz ex eodem / ꝙ quilibet
dz no placare / agendo aut scdm conscientiam sua erronea. peccat hō / ꝙ agit qd no dz
agere / alias conscientia no esset erronea / s; vera & recta ¶ Hic sequitur ex his duabus
ꝓpōibus / ꝙ hō teneatur ad impossibile / ꝗa ut est impossibile / no agere ꝯ tenens conscientiam / ut est
impossibile etiam no agere scdm ipsam / ut ita sicut aduersi in ꝯpossibilia / ꝙ patz ꝙ deponi
tur conscientia / sicut possibile est ipse agendo / ut aget scdm eam / ut contra eam ¶ Quibus premiss
rudeo ad rōnem istam / & primo ꝯcedim dicē / ꝙ si detur talis casus / ꝙ iste nunquam
te. plasphemare deum vl odire sicut patz ex ꝓpone prima / qd primo / te no plasphe —ad rōez
mare / sicut patz ex 3ª & ꝓbatione eius / ꝙ conscientia ꝙ an errorem istum tenebatur
no plasphemare / absurdum aut 3 dicere / ꝙ ꝓpt solam acceptione erroris huiusmodi
ipse / ab obligatione priori absoluatur & fiat ei licitum qd prius erat illicitum ¶ Et maxime si talis
ignorantia sit pctm vl pena pcti / sicut forte dz dicere / sicut patz tangam ¶ nam
ignorantia / q 3 culpa nostra scdm glo / vbi supra / ac pctō magis ipse peccat / quam si no
errando plasphemasset. Ad ꝓbationem ꝯ dicitur / ꝙ scdm quemcumqz ad ꝯceptionem / de duobus
malis minus malum est eligendum ¶ Dico / ꝙ si ista ꝓpō sumatur in sua ꝯpletate / no
prima ipsa / est communis ait ꝯceptio / sed est ꝓpō simpliciter falsa / loquendo semper de malo culpe / quam
de duobus malis neutrum est eligendum / ꝙ utrumqz est malum / & per ꝯsequens nec minus malum
3 magis eligendum ¶ Sz tamen verum est / ꝙ de duobus malis minus malum / est minus
fugiendum / & maius malum magis fugiendum / & in hoc sensu / seu loco / quia ꝓpōnes
istam prima / ꝗ recte intelligunt ¶ In ꝯpositz ꝙ minus est fugiendum / dicetis esse eli
gendum / & ꝯparatiue peior magis fugiendi / sicut sequitur / qd minus malum est / dz esse
bonum & melius / respectu maioris mali / qd no est dicendum falsum esse dictum / si scdm in
sua ꝯpletate accipiatur. Dicit vnde doctor / Augus. in libro de mendacio ca. primo / vbi

pmisso casu qd aliquis in tali esset necessitate astrictus quod d3 eu sacrificare ydolis vel stuprum pp'ti quit ipe sic debuit g° ne aut quispiam stuprum ppeti
poris qz sacrificare Et videt si ipsa quid debuit neutrum debuit si eum directo ad
bonum debuisse approbabo aliqd bonum in pplexum vtroqz si contur qd corporis debuit eritare a vtroqz no potuit s3 aliud potuit Respondeo sunt peccatum poris
qz aliorum pz levius poris qd sunt quia gravius qd' aliorum Reddo causam q addit
qz i bonis est ec qz magis bonum est magis eligendum est ut supra sequitur magis
malum est magis fugiend et minus bonum est minus fugiend Si dicas contra iste no
d3 plasphemare ut tu dicis g° d3 age contra suam conscientiam q° aut z supra t respngnis
2e ppoii supius posite ppba quia qz sequitur iste no plasphemat g° iste agit
9 conscientiam Respondeo nego quam pma qz ex isto concesso no sequitur g° d3 age 9 conscientiam
qz ipe no d3 habere conscientiam hic Si aut debet eam hic qz ptunc debet age simus
pientiam ut vz pbans cetera qua no est simulx quasi ut inie tunc et d' talibus
no est vlr' bud qz qui d3 aub qz d3 t aub ymo sunt loqudo quia no valet
t g° no d3 q si quis debeat aub qz debeat aub Auctoribus gigon sic p3 conscientiam
z ad otrm ei9 qd' inducit p° doctor concludendo q3 patz ex eo qz dicit ita plerosque
qz p'tac sanat si fortasse peccatum fugere appetant q' sidalio peccato laqo non eua
daut et culpam sanant quo vitant Ex q° patz qz etia ita pplexus si plasphemat p'tabit ut consilium qd' ipe dat est q thor et ria sim vnlt consilium bonum
ut agat bonum et vitet malum sed etia qz si no possit vitare et de duobus
petris in alterum oporteat eum labi vitet qz est maius malum et o di' ppalo elige
minus malum et oc facit ipe ut patz quia aut si omnino ns sed peto euadendi aditus
pz nuora semp eligant Ex quo etia confirmatur ppositum qz si isto casu posito iste no
p'tact et ad pcto vitac peccatum et ad otm' suppom Et supra dictum est d' qualio allegato
Ad aliud qd' allegat de dispensatione simpliciter nalis dictum qz illud dictum qd' utroque
gratiam ppt illa exceptione supra est ut ipe i° est sequendus sicut ipum
ibidem vpphendit glosator suus et bud dicens ipum istum casum pplexorum male excepisse et ceni ultius ppba qz plasphemans in tali casu no p'tat qz facit qd'
d3 dictum est qz supra est ymo facit illud qd no tunc no d3 facere si qz etia d3 no facere
ut ex dictis satis est clarum Cum addit aliud ns facendo sm intentionem et auctorum in
diuin canonibus et quidem p'tat dictum est vm esse d' iudicio quo absolute iudicat

illud esse sciendum / non autem est ulterius unum consilio consiliarii audire / manifestum est quod omnes
sancti et plures prudentes viri iudicarent et consulerent / quod si quis non possit vel non
velit vitare utrumque duorum inequalium peccatorum / sed malicia vel infirmitate in alterum
sit casurus / cadat in illud quod minus peccatum est / et tamen constat quod ipse faciendo / quod minus peccatum
committeret. Sunt autem certum est quod talis homo sic perplexus / nec sanctus / ymo nec aliquis nisi
nequam et iniquus vel piger aut stultus consulet / quod deum blasphemaret aut odiret / sed consulet
quod talem erroneam estimacionem deponeret et abiceret / quod si iste vel non posset vel non
vellet / tunc iudicaret minus malum esse illi / ut ageret peccatum minus / quam ut ageret maius. Item
et quod ait Gregorius in alia auctoritate allegata ex eodem loco / cum in dubiis constringimur vitiis
minimis subdimur / nec in magnis sine venia peccemus. Quibus enim dubitat ad sensum
super dictum / minus malum esse / vel nocivum peccatum veniale / quam mortale / sed et quis ne-
gabit eum peccare / qui peccat venialiter. Cuius tamen solucio eiusdem per verba Gregorii
in medio precedencia / Item et in medio sequencia illa / quod superius per sua illius doctoris sunt
allegata / volentis enim verbum omnem suam sentenciam / in eo quod dicat / si nos evadendi sine
peccato aditus nullus / minora semper eligamus / addidit ut Paulus / cum quosdam in incontinencie
tenere aspiceret / concessit minora / ut maiora declinarent. Dicit enim propter fornicacionem autem
unusquisque suam uxorem habeat / et post tunc secundum coniugiis in admixtione sine culpa fuerit
cum non explenda libidine / sed pro suscipienda prole miscerentur / ut etiam quod concederet
sine culpa / quamvis minima non esse monstraret adiunxit / Hoc autem dico secundum indul-
genciam non secundum imperium / non enim venia quod ignoscitur / et non prohibet peccatum / per se vidit
et posse indulgere prouidit / sic ergo in dubiis constringimur et cetera. Sicut patet propterea
Sicut coniunctus si ad suam uxorem propter explendam libidinem accedat / facit secundum illud consilium
Pauli / et tamen peccat / Preterea esto quod dicatur isti doctori / quod talis tamen perplexus de-
beat quis agere quod minus malum est / et quod sic faciendo non peccet / non video / quo pacto
sequatur / quod ipse debeat deum blasphemare / non enim sequitur / nisi deum blasphemare
sit minus peccatum / quam sit contra conscienciam deum non blasphemare / quod ego non velle dicere
nec ipse probavit illud / et tamen debuisset / cum sui propositi sit probare / quod deum blasphe-
mare vel odire non sit per se malum / et quod aliquo possit recte fieri. Rursus dico ad reliquum
quem casus predictus assumit / quod videtur sciendum / scilicet quod in talem errorem / quo estimet deum esse
odiendum vel blasphemandum / quis labatur usu liberi arbitrii / et potens peccare

qualis esset illud perplexus iudicet sine culpa / cum ipse met error de quo agitur
esset utique culpa / si enim non esset culpa / quomodo error tunc diceretur esse culpa / certe non
apparet / Et videtur contra / nullum errorem culpam esse / quod est contra doctrinam sanctorum / nam
Augustinus contra Julianum libro 4 capitulo 3 expresse vult / quod cecitas et obstinacio mentis peccatorum / de qua legitur
ad Romanos primo / Obscuratum est insipiens cor eorum non solum fuit pena peccati sed et peccatum
quod etiam invenitur et contra capitulo 22 in dyalogo Attici et Crotoboli contra pelagianos libro primo
hoc sentit Jeronimus contra quos doctrina est / quod cecitas infidelitatis est peccatum / et quod etiam ignorancia eorum
que quibus facit tenere est peccatum / verum non est dubium / quin error talis sit peccatum / et loquor
semper de errore actuali / Et quibus dixit qui estimavit deum placare blasphemando non errat
certa causa sic tenere / Item si non error esset peccatum / nulla ignorancia esset peccatum / ergo
per nullam ignoranciam homo dampnaretur / Et tamen apostolus dicit prima ad Corinthios 14 / Si quis
ignorat ignorabitur / glosa / id est reprobabitur / Si dicatur quod ignorancia non dicitur sine / sed pena culpa
sed sua culpa precedente / Hoc non probat propositum / quia non plus excusat error
quam culpa / quia quandoque est pena culpe / Ad auctoritatem allegatam Augustini / dicendum
quod ista verba non scribit Augustinus / tamquam propriam suam et opinionem proprie / sed tamquam
unam opinionem aliorum / quam ibi retulit / prosequens disputative usque ad partem 42 tracta
tur quod aliorum / utrum videlicet aliquid sit mentiendum / in principio libri ea proposita sunt
aliter / quia quando tam sollicite tractabimus / ut cernamus / utrum aut aliquid in veri
non temere nobis affirmabimus / lectori bene attendenti satis indicabit satis ipsa
tractatio / et ad eorumdem suam intencionem / velut curiosior indago comprehendit / et quia
procedit per totum processum disputative non affirmando / usque ad extremam partem libri
in qua investigatum concludit veritatem / Ideo non quod in prioribus partibus disputando
dicturus est / tamquam illius assertio capitur / quod facile nisi diligenter intendentibus
poterat obvenire / propter illius libri disputationem que magna est / sicut ibi / et in prologo retrac
tationum capitulo ultimo ipse met fatetur lectorem mox primo monuit subdens / Vane
quisquis legis / nichil reprehendas / nisi cum totum perlegeris / et ita forte minus
reprehendens eris / aut in extrema parte libri capitulo scilicet antepenultimo / ex disputatione
premissa expresse concludit / quod non est mentiendum pro cavenda pudicitia corporali / que
de qua ibi est / ex premissa intencione / cum faciunt sicut in multis / sicut etc. convincit verba preallegata
secundum doctorum allegata / ut patet / et generaliter numquam in aliquo casu / aut aliquo

que mendacij esse mentiendum / Statim concludit dicens Licet itaque dispensationibus
nihil aliud ita persuaserint testimonia moneo / nisi nunquam omnino esse mentiendum
/ Et quod recapitulando causas practicatas in disputando / discurrendo per omnia
genera mendaciorum concludit conclusive / nullo umquam mendacii genere esse mentiendum
Ex quo patet quod in illis verbis allegatis non explanavit suam intentionem / seu sententiam
/ Vnde non sunt tamquam sua auctoritas alleganda / Ad dictum Bede dicendum / quod in non est contra
dicta eo quod non absoluendo illud / super quo datum fuit tale iuramentum / non committitur
periurium / sicut dicit glossa decreti in dicto capitulo allegata / Et dicit Thomas etiam in 2a 2e / q
89 / articulo 7o / primo sicut ceterum periurium fuit / quod dante ... est / et per consequens inspicere
Ex quo si non impleat quod iuravit / Ideo periurium non incurrit / Et ideo non cavet tale quod
quod sub iurando tacite posset / Ad probationes quas ultimo adduxit / quod quicumque eligit minus
malum / ut ipse sic fugiat maius malum / non vult facere minus malum / sed fugere maius
et ideo non incurrit peccatum / Dico primo / quod si talis deductio esset recta / sequitur concedere neminem
peccare / quando ipse facit propter maius malum vitandum / quod nullatenus est dicendum
prout expresse allegatur per contrario verbis Augustini / ac aliis illis quampluribus / que non allegamini
bene patet / et in eodem libro contra mendacium capitulo 7mo / dicit / quod talis opinio universam
probabilitatem vite subvertit / Oportet etiam concedere / quod aliqua sunt facienda mala / ut eveni-
ant bona / Immo nonnumquam videntur esse bona intentio eius / qui intendit procurare
bonum / quam qui fugam mali / et tunc illud est contra sententiam apostoli ad Romanos 3o / et Augustini
contra mendacium capitulo 2o / Ad dicendum / quod talibus volt facere minus malum / sed hic volt comparare
in sua generali forma / si quod vult motus hominis voluntate / qui non est voluntas dicendum voluntas
/ patet quod dictum implicat contradictionem / Si autem accipiatur pro tali motu non pro quolibet
sed pro eo / quo aliquis appetit propter se ut finis / qui etiam proprie fruitio secundum multorum etiam
auctoritatem / etiam Augustini ubi allegatur vocatur voluntas / Sic vero quo appetit aliquid / propter aliud
magis dici solet electio / potest concedi / Sed nihil probat argumentum / Dicimus concesso quod talis
non velit facere minus malum ad se primo perfectum / quia non finaliter propter se / eligit tamen facere
minus malum / Et electio prava est / Ac per hoc etiam ipse incurrit peccatum / non solum agit
contra rationem / qui finaliter malum intendit / sed et qui bonum intendit / et malum
operatur vel eligit / seu quod debet non operari / et non eligere / Nam ad bonitatem operacionis
non sufficit operari propter quod est operandum / sed etiam requiritur quod fiat quomodo faciendum / Et ad 9o

Ad 9o

2 9o quod semper malicia intencionis et operacionis operantis / contrariatur malicia electionis
ita quod nunquam alicuius mala intencione agentis / aliqua est electio vel operacio bona moraliter
seu virtuosa / sed mala et viciosa / probatur / omnis electio / vel operacio facta propter id propter quod debet
non fieri est viciosa / patet quia talis est contra rectam racionem / sed omnis electio vel operacio agentis
mala intencione est huiusmodi / ergo etc. Ista est intencio Augustini / glosa super psalmo 31o / ubi dicit
quod bonum opus intencio facit / sed prevalet / bona cum aliis despectis / quia non esset unum / sed si
bona intencione opus esset bonum / ut habetur libro 2o contra Iulianum capitulo 19o / et etiam Augustinus / illa etiam de
sunt quibus aliorum scelera. Est quoque sententia philosophi / unde ait 6o ethicorum dicit quod opus
perficitur secundum prudenciam et moralem virtutem / ut habetur primo politicorum / duo namque sunt / videlicet
bene sit omnibus / horum autem est unum / quando intencio est in intencionem et finem / actorum
recte / unum autem invenire actiones facientes ad finem. Ex quibus patet secundum eius sententiam
ad virtuosam operacionem / necesse esse / ut recta sit intencio operantis / Ex quibus patet quod
ad virtuose et laudabiliter operandum non sufficit agere / quod agi oportet / sed ultra hoc necesse est agere
quemadmodum oportet / videlicet quando / et quantum / et gradum eius oportet / et cum aliis circumstanciis / quas
ponit philosophus 2o ethicorum / ut dictum est / quia constancia debiti finis / sed potissima
Ex hac conclusione et conclusionibus precedentibus articuli / sequuntur aliqua corollaria / primum quod nunquam
quamvis sit aliquid ab homine virtuose seu bene moraliter nisi fuerit ex dei dilectione actuali
tercium vel habituali concepta vel accepta / probatur / quia quod aliquid fit / sit recta intencione / dicta
quod ut ex predictis 2o patet / nulla est recta intencio / nisi dei propter se dilecto. Confirmatur per dictum
per Augustinum super psalmo primo / dicta ea sola quippe bona opera dicenda sunt / que
fiunt per dilectionem dei / ut in de spiritu et littera / non est namque fructus bonus qui de caritatis
radice non surgit / quod autem est caritas / nisi dilectio dei propter se / vel dilectio proximi propter
deum / quando ex dei dilectione procedit / 2m corollarium est / quod nullus actus hominis est moraliter
2m bonus nisi immediate tendat ~~[illegible]~~ in deum vel in aliud propter deum
ultimate / hoc actu vel habitu / sicut etiam prius dictum est hoc / probatur / quia aliter
nullus actus est recta intencione factus / ut patet ex dictis. Confirmatur ex auctoritate Augustini
qui in libro primo contra Iulianum / ut habetur 28 q. 1 capitulo primo / ubi dicit prudenciam / vocari
dixi / qui non propter deum verum fidem quibus fruatur / qui quoque utique ex aut
prius multis superius allegatis expresse dicit / vas virtutes nullas esse / si non ad deum
referunt fruatur / quod primo ad hoc ad / prius non ad ad / qua ad ... referunt / viciosas ...

Item .i. de moribus ecclesie cum conclusisset deum esse in quo omnia querenda sunt sicut
prius allegatum est, sequenti capitulo diffinivit virtutes .4. cardinales ait: Temperancia dicatur
esse amor deo sese integrum incorruptumque servantem. Fortitudinem amorem omnia
propter deum facile perferentem. Iusticiam amorem deo servientem et ob hoc bene imperantem
ceteris que homini subiecta sunt. Prudenciam amorem bene discernentem ea quibus adiuvetur in deum ab
hiis quibus impediri possit. Ex quibus clare patet nullam esse virtutem, si eius actus finaliter non
fiat propter deum secundum augustinum supra. Ac per hoc nullus aliquis actus non propter deum ultimate facit
tunc esse virtuosum. Tercium quod nullus actus hominum simpliciter infidelium est moraliter bonus. tercium
Dico autem simpliciter infidelium ad excludendum scismaticos, hereticos, kathecuminos et ali-
quos qui aliquo modo credunt et aliqualiter deum sicut agnoscunt, propter quod nullus
eorum sit ex dilectione dei vel propter deum ultimate, cum ipsum non agnoscant ipsum
propter se esse diligendum et eciam propter ipsum. Ergo nullus eorum sit intencione recta, ac per hoc
virtuose et moraliter bene. Hec racio quasi tota ponitur ab augustino super psalmo 31 9.
Nempe sola bona opera dicenda sunt que fiunt propter dilectionem dei. Hoc autem necesse est
ut antecedat fides, quoniam nullus opera per dilectionem dei nisi prius credat in deum. Item
super psalmo 31o Nemo computet bona sua ante fidem, ubi fides non erat, bonum
opus non erat. Bonum enim opus intencio facit, intencionem fides dirigit. Confirmatur,
quia si actus infidelium essent vere virtuosi, utique in eis essent vere virtutes. Nam
ex virtuosis actibus virtutum habitus generantur, secundum quod est supra dictum. Secundum intencionem beati augustini
libro 4o contra Iulianum, ubi per multa capitula probat contra eum, et in dicto capitulo 3o dicit
quod constare debet inter omnes veraciter pios neminem sine vera pietate, id est veri dei vero
cultu, veram posse habere virtutem. Et libro eodem capitulo 4o vere virtutes nisi in eis quibus
vera inest pietas esse non possunt. Item super de civitate libro de concordia ait: Ita finem, nunquam
eius convenientia quam unius dei veri esse divinus dicimus sumus esse peccatum. Absit
a nostris cordibus tam detestanda dementia. Verius autem plus ait omne quod non
est ex fide peccatum est. Quod ergo fidem non habet, nec conveniencia notanda est. Et per hoc ergo con-
veniencia specialiter, ita de qualibet virtute generaliter probari potest. Prosper in libro de vita contem-
plativa: Omnis infidelium vita peccatum est, et nichil est bonum sine summo bono. Ubi
enim deest agnicio eterne et incommutabilis veritatis, falsa virtus est, eciam in op-
timis moribus, qui optimi videntur demum ex fortibus vigor. Sed in libro de doctrina

tum ipse ostendit aliquatenus claruisset / propterea in primo retractationum capitulo 3o / dicit notans
aut displicuit mihi / quod philosophos non vera pietate preditos / dixi virtutis luce fulsisse / Item
Beda / constat / quod nunquam philosophorum quidem dei virtutem / et dei sapientiam nescirent / licet nulla vera
ar. 2 virtutem sicut nec veram sapientiam habere / ulla ratione potuerunt. Contra illud videtur esse quod
augustinus scribit in epistola ad marcellinum / in qua ostendit rem publicam constituerunt ampliatam
virtutibus / et postea subdit. Deus enim sic ostendit in opulentissimo et preclaro imperio
romanorum / quantum valerent civiles / et sine vera religione virtutes / ut intelligeretur
hac addita fieri / homines cives alterius civitatis / cuius rex veritas / cuius lex caritas / cuius
modus eternitas est / Hic aperte dicit / augustinus / et asserit / in ipsis romanis fuisse morales
ad 2 virtutes / politicas seu civiles / Videtur quod dicendum quod augustinus non utitur vocabulo virtutis proprie
ut id tamen appellet virtutem / quod est vera virtus id est habitus / qui est principium agendi quod est
principium actus quemadmodum et agendi / sicut in proposito sumitur virtutibus / et quod patet in quinto
de civitate dei a capitulo 12o usque ad 20um in libro de hac materia multa disserit / a proposito pluri-
ries dicit / ipsos qui laudati visi sunt romanos / omnia sua opera que laudanda et
gloriosa videbantur hominibus / et operibus aduc laudari fecisse / finaliter vana mundi
gloria. Sed quo constat / ipsorum affectus et habitus / quibus hoc agebat nequaquam fuisse ve-
ras virtutes / et ideo ipse non tacuit ibidem capitulo 19no dicens illud constet inter omnes veraci-
ter pios / neminem sine vera pietate id est veri dei cultu / vere verum posse habere
virtutem / nec eam esse veram / quando glorie serviunt humane. Sed videtur augustinus
proprie vocabulo virtutis / extendendo ipsum ad eos habitus / quibus fiunt utique
que facienda sunt / et vitantur vitanda / que non sunt laudabiles / hominibus tamen
qui vident tantum illud / quod fit / et non propter quod fit / sed ignorantes sunt propter quod
fieri debeat / sed non ignorantibus / sed intentiones operantium discernere non
valentibus / virtutes et laudabiles habitus estimantur / et illud satis exprimit capitulo 12o dicens.
Itaque laudis avidi / et cupidi glorie / ista fecerunt laudabilia et gloriosa / secundum ho-
Ad rationem ad oppositum minum estimationem / non veras virtutes eis morales attribuit / sed putatas / Ad
rationem principalem dicendum quod omnibus principio ex dictis / sed contra auctoritates loquitur de operationibus
que possunt bene et male fieri / talia siquidem / si fiunt mala intentione mala sunt
Si vero bona / et ceteris debitis circumstantiis concurrentibus / bona sunt / qualis
A[…] vero non est / ut patet. Sequitur alia questio
Circa ultimas 3es distinctiones queritur / utrum homo voluntate mala

concomitante exteriori operatione scilicet plus peccat quam voluntate ipsa mala tantum. Et videtur
primo quod non, quia nulla operatio exterior est de se peccatum, aut bona moraliter aut mala. Ergo non
plus peccat homo propter istam quam per solam malam voluntatem absque ista. Que est satis plana,
et arguitur quia cum nulla sit peccatum probatio, quia de operatione non verificatur diffinitio peccati, nam peccatum sicut Augustinus
dicit in libro de duabus animabus diffinit: peccatum est voluntas retinendi vel consequendi quod iustitia
vetat et unde liberum est abstinere; nulla autem actio exterior est voluntas. Item nulla
sit de se bona aut mala, probatur quia quelibet potest indifferenter bene et male fieri, nam homicidium de quo
magis videtur bene fit a ministro iustitie, et quod aliquando fiat male non est dubium. Ad oppositum
arguitur sic: plus peccat homo duobus peccatis simul peccans quam uno illorum peccans tantum. Minor est
nota, et maior probatur, quia mala voluntas et operatio exterior mala concomitans sunt duo
peccata, quoniam sunt duo actus distincti et utrumque sufficit ad peccatum. Ante [illegible]
capitulo 3º. Sane dici potest et libere [illegible] peccatum esse actum malum [illegible] exteriorem et
interiorem, scilicet malam cogitationem, locutionem et operationem, principaliter tamen in voluntate
peccatum consistit, ex qua etiam tamquam ex arbore mala procedunt mala opera tamquam mali
fructus. Supposito modo loquendi superius posito, quo dicimus operationem aliquam esse malam
seu actum aliquem malum seu peccatum, et loquendo in tota illa questione de bonitate et
malitia morali, pono aliquas conclusiones. Prima est quod aliqua operatio exterior est peccatum; probatur:
omne mendacium est peccatum, sed aliqua operatio exterior est mendacium, ergo etc. Maior patet per illud
Augustini Enchir. 20: quia videtur peccatum quod dicitur esse omne mendacium, et idem dicit ibidem capitulo 24. Et
contra mendacium capitulo ultimo: quisquis esse aliquod genus mendacii quod peccatum non sit putaverit,
decipiet seipsum turpiter. Et contra mendacium capitulo 4to: mendaciorum quam requirit multa sunt
in quo omnia velut dicere debemus, nullum est enim mendacium quod non sit contrarium veritati. Ex
quo bene sequitur quod nullum mendacium est quod non sit peccatum. Item d. c. c. 24. Minor
nemo dubitat, enim cum dicit volens contrariat signum causa fallendi, quia etiam per
mendaciorum significativum voluntate fallendi prolatum manifestum est esse mendacium. Constat
autem quod contrarium significativum prolata sit operatio exterior. Item idem probatur per diffinitionem peccati data
ab Augustino 22º contra Faustum: peccatum est omne dictum vel factum vel concupitum contra eternam
legem, propter quam dispositiva locutione agitur, quia non solum velle sed etiam dicere vel aliquod
operari exterius potest peccatum. Item quis negaret furta, adulteria, homicidia et plura
alia opera exteriora a divina lege prohibita esse peccata. Secunda conclusio quod opera moralis

Oppositum (margin, beside line 8)

conclusio prima (margin, beside line 17)

2ª conclusio (margin, beside last line)

exterior ex mala voluntate proveniens est moraliter mala et peccatum / probatur
quia omnis talis est operatio voluntaria / difformis recte rationi / seu facta difformiter //
consensu / est autem superius / quintum est ad peccatum / quod voluntarie agens contra rectam rationem ¶ Tertia conclusio
3a conclusio omnis operatio moralis est bona vel mala moraliter / et nulla penitus est neutra / probatur
quia omnis operatio moralis exterior / vel est conformis recte rationi / vel non est conformis. Si con-
formis / tunc est moraliter bona / si non conformis / tunc est moraliter mala ¶ 4a conclusio
4a conclusio quod nulla operatio moralis exterior / est bona et mala moraliter / saltem respectu potentie
eiusdem / quod dico quia idem actus qui fit a creatura male / fit a deo bene moraliter
et est bonus prout fit a deo / et malus prout fit a creata potentia voluntatis / tunc patet
conclusio / quia alias eadem operatio est conformis dictamini recte rationis / scilicet in omnibus circum-
stantias debitas sibi inesse / prout ab illa potentia fit / et non esset sibi sic conformis
quod implicat contradictionem ¶ Ex quo infertur quod nullus actus culpabilis / est moraliter bonus /
intelligendo sicut prius / patet quia omnis actus culpabilis est moraliter malus / patet quia nullus
actus moraliter bonus / est aliquo modo difformis recte rationi / sed omnis actus culpabilis est difformis
recte rationi / alioquin non esset culpabilis / sed laudabilis / ergo si aliquis actus
culpabilis est moraliter bonus / aliquis actus moraliter malus / est moraliter bonus / quod est contra
Ex quo ulterius sequitur / quod nullus idem actus est meritorius vite eterne / et culpabilis venialiter
simul et semel / quod addo propter ea / que dixi in dubio uno in materia / cum conclusione precedentem / patet
quia nullus est meritorius vite eterne nisi moraliter bonus / et nullus culpabilis venialiter
nisi moraliter malus / cum ergo nullus sit simul moraliter bonus et moraliter malus / nullus
erit simul meritorius vite eterne et culpabilis venialiter ¶ Item alias idem esset
ar. demeritorius et illicitus et meritorius / et utile ad vitam eternam ¶ Contra illorum tenet
quidam doctor distinguens eum de triplici ~~culpa~~ culpa / scilicet originali / actuali
mortali / et actuali veniali / dicit quod si illa dicta intelligantur / de actu culpabili
culpa originali / falsa sunt / quia infideles habuerunt multos actus bonos mo-
raliter. Si etiam intelligantur de actu culpabili culpa actuali veniali / etiam
falsa sunt / quod probat quia actus meritorius est bonus moraliter / sed actus peccati venialis
et aliquis meritorius / ergo maior / quia respectu temptationis / reddere debitum uxori / motum ad
fornicandum vitam in occurrentibus / sunt actus meritorii / et tamen sunt peccata venialia
Si accipiatur culpabilis etc. / scilicet a culpa actuali mortali / ergo dicit accipi pro

sed positive contrarie culpabile, i. demeritorie sic propositio est vera / Alio modo privative culpabile
i. demeritorie sic propositio est vera / alio modo privative culpabile i. non meritorium et sic est propositio
falsa / quia ut dicit / multi actus non meritorii / sunt moraliter boni. Et ad probationem primi
dicti / quando in eo dicitur / nullus actus moraliter bonus est aliquo modo difformis recte rationi / omnis
actus moraliter culpabilis / est aliquo modo difformis recte rationi / dicitur ad antecedens / quod verum est
de difformitate contraria recte rationi nulli. Ad consequens vero dicitur / quod ipsa vera est de actu culpabili
culpa originali vel actuali mortali et de difformitate contrarie sumpta non autem
de culpabili duobus aliis modis sumpto / sed iam misso quod multa falsa / verum est / quod ad
peccatum actuale est actus moraliter bonus / Licet eum manifeste includit contradictionem
probatur / quia si aliquis actus est moraliter bonus / ipse est conformis recte rationi / secundum
omnes circumstantias requisitas ad hoc / quod actus vere sit virtuosus / sed constat / quod nullum peccatum
est sic conforme recte rationi secundum omnes circumstantias / alias non esset peccatum / sed
corruptus recte secundum / et omnino aliud qualiter fieri debet / Item omne peccatum vitu
perabile accipiendo peccatum pro culpa sicut in proposito accipitur / nullus autem actus vere virtuosus
recte vituperatur / quia ut dicit / Augustinus 3o de libero arbitrio capitulo 14 / quidquid recte vituperatur ideo vituperatur
quia non est ita ut esse debuit / actus autem virtuosus / non aliunde dicitur virtuosus / nisi quia
est ut esse debet / namque agere virtuose non est aliud / quam agere quod oportet et propter quod et
quemadmodum oportet / sicut recta ratio dictat. Si ergo aliquod peccatum est actus moraliter
bonus / sequitur quod idem est / vere virtuosus / aliquis actus recte vituperatur / et non recte vituperatur /
Item hoc dicere impugnat auctoritas et ratio / Augustinus 2o contra mendacium capitulo 38 / ubi probat
quod illud mendacium 3um iustum / probatur / quia alias quod peccatum esset iustum / quod ipse dicit et probat
esse absurdissimum / Unde ait ita / Nunc indicandum est dicere / qui dicit aliqua
iusta esse mendacia / nisi aliqua iusta esse peccata / ac per hoc aliqua iusta esse / que iniusta sunt
/ quo quid absurdius dici potest / Unde enim est peccatum / nisi quod iustitie contrarium est / dicantur ergo
alia magna alia parva esse peccata / quod verum est / Et non auscultandum est stoicis qui omnia
paria esse contendunt / dicere / quod iusta quedam iniusta esse peccata / quid est / aliud quam dicere / quasdam
esse iniquitates iustas / et quasdam esse iustas iniquitates / cum dicat apostolus Iohannes Omnis qui facit peccatum
iniquitas est. Omnium ergo contrariorum iusta que recta sunt / sunt recta vel virtuosa / et culpe
secundum sicut peccatum omnes predicte contradictiones accepto iustitie vocabulo generaliter
/ ut secundum quod patet Augustinus / accepit preter quod secundo contra mendacium Augustinus / dicere impugnat dictum

pdictum ad secundum quod dicitur in ista questione est quod nullum peccatum est meritorium si quo
non sit unum tamen homo ex aliquo suo peccato est a deo remunerandus et premium
recepturus ac proprius quia est quod aliqua inaperta deus approbat et acceptat complacens
in illis quibus quis homo dicere audeat nec etiam de homine iusto nephas sit cogitare
quibus enim hoc approbaret peccatum aliquod quod complaceret in iusto aut dona daret pro isto
non merito corruptum vicio sum et peccatum clamitaret consilium quod aliquid vise
aliquid esse intuendum preterea ex legis quod deus benefecit obstetricibus que in dilecte
fuerant ut habetur exodo primo secundum dicit expresse eis benefecisse deum non pro mendacio isto
ne forte putaretur deum remunerare ullum peccatum unde augustinus contra mendacium capitulo quod sum
quod scriptum est in genesi quod deum fecisse unum hebreorum obstetricibus et eciam raab
meretrici non ideo factum est quia mentite sunt sed in homines dei misericordes fuerunt
non ergo remunerata est fallacia sed benivolencia benignitas mentis
non iniquitas mentientis preterea si aliquod peccatum est actus meritorius vel aliquis actus
meritorius non est speciale dei donum neque ex gratia dei proveniens vel aliquod peccatum
est donum dei et ex gratia eius procedens primum non est dicendum ne credatur homines
posse meritorie agere sine gratia dei quod nullus credit et aut id credere nec ullum peccatum
sit opus gratie dei et ad quodlibet peccatum homo sit ydonea virtute suffultus secundum
aut valde absurdum est sicut patet ex verbis augustini in dictis allegatis
in precedenti questione unde si sapit conveniencia quod munus dei verissime dicitur
sunius esse peccatum absit a cordibus nostris tam detestanda dementia vel eciam esse
nomen quod convenit non est peccatum a deo quod ipse est donum dei dominus sic conludit ipse
non esse in infidelibus ex istis esset peccatum fundamentum et prima quia super quo quod
munus dei est peccatum preterea si aliquod peccatum esset actus meritorius non omne peccatum
tamen esset vitandum cum nemo debeat vitare quod est sibi meritorium apud deum
et si non omne peccatum est vitandum quod cotidie ubique fidelium ecclesia orat deum
dicens Dona nobis hodie palma virtute ut in hac die ad nullum decli
nemus peccatum clarum enim est quod non solum aliqua sed eciam quodlibet vult
vitare qui sic orat scilicet corde orat sic ore preterea nullus ex eo quod non facit
quod non debet facere aut ex eo quod facit quod debet non facere meretur apud deum aliquod
premium sed ullum peccatum est meritorium cum est evidens nec enim quilibet talis
sit dignus vituperio et pena primo in questione alias meretur vituperacionem primum

quod dicitur sit contra 9um vel illo quibus meretur plurimum qua est evidens quod non nisi aliquo istorum modorum a quocumque actuali peccato. Preterea omne peccatum est dimittendum seu puniendum secundum penam dignam. Ergo nullum est remissibile aut contra quod est a katholicis doctoribus concessum docentibus quod cuilibet mortali si non dimittitur debetur secundum statutum divinum pena eterna veniali vero cuilibet peccato temporalis qua patet quod in nullo uno actu quibus simul meretur et demeretur. Item cum asserit resistere temptacioni est veniale peccatum non video quomodo tute dici posse quod cum tota christi doctrina suadeat ut temptacionibus resistamus et resistentes commendat consencientes vero redarguit et condempnacione penarum astringit. Rursus quod reddere debitum uxori dicitur ab illo doctore esse peccatum cum apostolus 1 Cor 7 iubeat dicens primo ad Cor. 7 Uxori vir debitum reddat similiter uxor viro et paulo post dicit preceptum dominus Nolite ergo fraudare invicem glosa id est carnale debitum. Preterea si reddere debitum uxori est peccatum multo magis videtur esse dicendum quod petere sit peccatum. Et cum utroque coniugalis sive petendo sive reddendo agatur actus peccatum ac per hoc illicitus secundum hoc dicere est nupcias dampnare qui fuit error Tacianorum sicut recitat Augustinus de heresibus 24º capitulo. Si dicatur quod iste doctor non intelligit quod omne resistere temptacioni aut omne reddere debitum uxori sit peccatum sed male reddere et male resistere tunc non valet ad propositum suum quia sicut male resistere vel male reddere est peccatum vel reddenti remissibile sed utrumque dimittendum cum utrique resistere velit probare istam suam maiorem scilicet quod actus peccati venialis sit remissibilis per hoc quod reddere debitum est remissibile et etiam omne male reddere est remissibile quod nullatenus est admittendum vel quod omne reddere debitum est peccatum contra quod est iam argutum. Insuper quod dicit mentiri ad conservandam vitam innocentis in actu remissibilis non est etiam bene dictum quia si illud esset verum sequeretur quod non esset negandum mentiendum esse pro salvanda innocentis vita quod ergo negandum est secundum ... qui dicit homo meretur apud deum secundum sancti communiter docent non esse mentiendum etiam pro vita et pro tali causa sicut patet per Augustinum in libro contra mendacium 1º 9º a proposito disputat et determinat in nullo umquam casu esse mentiendum sicut satis patet in capitulo 4º ut preallegatum est. Idem in Enchiridion pluribus capitulis et similiter in libro de mendacio. Beatus quoque Gregorius dicit super Iob 28 moralium sicut etiam primum Summo cum opere cavendum est mendacium quamvis non nunquam sit aliquod mendacium genus culpe levioris si quisque prestando mentiatur quia scriptum est Os quod mentitur occidit animam. Item perdes omnes qui loquuntur mendacium

hoc quoque mandati genus persecti viri summo opere fugiunt ut vita cuiuslibet peccatorum fallacia defendatur ne sue carnis noceant dum parcant carni intimi aliene peccata vero omne mendacium sit peccatum ut ibidem dicit et augustinus contra mendacium ad consentium libro 2 et contra mendacium parallelis loci(?) ut hic iste doctor negat si credatur quod pro conservanda vita innocentis aut alio quolibet bono fiendo sit mentiendum utrumque contra doctrinam apostoli qui ait quod faciamus mala ut eveniant bona Item quod dicit de culpa mortali non videtur bene dictum scilicet quod culpa mortalis est que non sit demeritoria possibilis et nos possumus meritoria perhibere quod est non debitus pena eterna et tamen et huiusmodi quam ponit iste doctor patet quod velle aliquam culpam mortalem non esse demeritoriam possibilis et extra videtur quod aliqua culpa mortalis sit actus vere virtuosus et rectus quod eciam non est bene dictum Ad huius racionem data vero mee quam probavi commune non est sufficiens nam quod dicit ad primum de difformitate gracia et racione naturali non privat ipsum quid quantumcumque difformitate sit difformis recte racioni constat ipsum non esse conforme ei sicut omnibus circumstanciis dictatis ab ipsa racione agat actus moraliter bonus et aliquo modo difformis recte racioni et tunc est actus hic assumpta Ad secundum de racione naturali vel privat eciam quorumcumque capiatur racio naturalis dicimus sit recta racio cum quodcumque conforme est ei conforme est conforme cuilibet recte racioni deceptibili et quodcumque alicui bonum recte racioni sive naturali sive non naturali est conforme est illi et cuilibet racioni recte et econtrario omni conforme vero omnibus racionibus vere et recte deceptibilis sicut aliquibus aliqua non esset vera et recta sed falsa et erronea quod eciam dicit ad tertium non videtur quod in voluntate de omni culpa sive veniali sive alia propositio est vera Quia si sit aliquis actus culpabilis nos difformis recte racioni iste actus penitus conformis recte racioni et per consequens erit sic qualis esse debet Sequitur scilicet quod aliquis faciendo quod debet peccat et peccando facit quod debet quod dicit augustinus libro de libero arbitrio capitulo 3 nimis scelus est dicere non est igitur dicendum quod omnis actus culpabilis quantumcumque culpa venialis dicatur culpabilis est aliquo modo discordans et difformis recte racioni Sequitur efficaciter concludit propositio predicta Sed dato ipso quod nullus actus sit simul meritorius et peccatum est dubium utrum tamen sit possibile de communi lege quod aliquis simul peccet venialiter et mereatur vitam eternam diversis actibus

Et videtur michi quod sic ut si modo usu creature sunt duo actus prout volunt opiniones communes ut si quis diligit creaturam sicut vinum vel panem vel propter deum ultimate et diligit vinum nimis ideo plus quam oportet tunc sunt predicta in

Dubium

vna alia qstione | hc actꝰ dilconis vini est pctm | sz no mortale | qu eo diligit
vinu nt deu go veniale | Et tn hic actꝰ | qui est dilcio dei | ppter se vltimate
ꝫ ꝓxime · ꝯformis dictamini recte ronis | ꝫ est vrtꝰa intuitio | ꝫ pcedit a caritate | ꝫ
meritorius vite etne | ꝫ ita duꝫ actibꝫ quoꝝ vnꝰ ordinat malum | pstat veniam
ꝫ meret vitam etnam | sz no vnt · ada si vnꝰ sim actꝰ est vsꝰ quo simul dili-
gimus ꝫ aliqd aliud ppter finem | qui actꝰ equalet duobꝫ distinctis actibꝫ | quoꝝ
vnꝰ e meritorius | ꝫ alter dimitorius | vnde tn iste actꝰ est meritorius ꝫ dimitorius seu culpa
ut siquis volt mentiri | ut ppter deu liberet innocentem | ab iniusta morte | sic est
simplx actꝰ quo tm sic volt | ille est moralit malꝰ et pctm ꝫ no meritorius | ꝫ tamn
equalet duobꝫ actibꝫ quoꝝ vnꝰ ꝫ velle liberare innocentem ppter deu quod e
magni meriti | aliꝰ est velle hoc deducere ad effectum ppter mendaciu quod e pctm
ꝫ dimitorius | Dico sic est possibile | qm quis peccet venialiter ꝫ mereatur simul vitam etnam
etiam duobꝫ actibꝫ | vt dictum | qm possibile sit ꝯtinue lege | qm simul ... augeat ꝫ mi-
nuat caritas | pꝫ qm venialia minuunt caritatem | ꝫ actꝰ meritorij vite etne au-
gent eam | Videndo n dico quam venialia pcta no minuunt gratiam saltem quo
ad sua essentiam | sicut mortalia tollunt seu auferunt · i ppter mortale pctm caritas simul
a deo aufertur ab aia | minuunt caritatem quo ad eius fervorem | quod ꝯtingere potest
| ex eo ꝯfrequentatione ~~[illegible]~~ ꝯgatur venialium cupiditas habitualis | inclinans
ad actꝰ | qui sunt pcta venialia | ꝫ p quas aliquomodo inhabilitatur ad actꝰ
caritatis | ex quo fit | ut p ea no tam fervide intensos actꝰ ꝫ tam frequenter
eliciat voluntas | vnde talis cupiditas generata in voluntate p pcta venialia
| licet no diminuat caritatem ipam | tn ebetat ꝫ abscondit pꝫ quibus caliditatem actꝰ
| De illo dictum fuit satis | in pº lio · ... vbi ... | ... plꝰ exprimere Li 9º
pstat | i plurbꝫ pctis | pstando mala voluntate ꝫ mala ꝯcomitante exteriori
operatione qm mala voluntate tm | plicat | qm talis opatio exterior est pctm | ut
extra ꝯfessione | ꝫ no ꝫ id pctm qd ꝫ volunꝰ mala | qua ꝯcomitatur | sic loqui flm
intentione fallendi | no est velle loqui flm intentione fallendi | in tractare rem alienam in-
:: tractare rem alienam inuito dno | ꝫ de aliis ita patꝫ | ꝫ ꝯstat | qm volitio illicita est pctm qua quis vult :: inuito dno ꝫ volitio
ꝫ actio exterior | qua ipam ꝯcomitatur | sunt plura pcta | ꝫ p quas plurbꝫ pctis
pstat | pstando mala voluntate | ꝫ mala exteriori ꝯcomitante operatione | 6a 9o

6

6a. q°. Homo non plus intrinsice i. intrinsiori peccato / peccat mala voluntate / operatione
exterius comitante simul / quia alia illatio tertio / patet quia duo peccata non constituunt ad
unum peccatum / i. illius hominis non est aliquod intrinsicum peccatum / quam mala voluntas / et quam
7a. q°. operatio sequens / prima conclusio quod homo non magis demeretur apud deum per mala voluntate
et sequente operatione simul / quam per mala voluntate tantum / supposita equalitate voluntatis
/ quod ego intelligo sic / scilicet / quod homo volens agere quod potest / ubi non occidere et cum tamen occidens non
est dignus maiori pena / ut ad eo maiori pene deputatur / quia si tamen vellet occidere et non
occidet / supposito quod cum plena et omnibus complementum voluntate habet occidendi / et ita
dico / de duobus hominibus / quorum unus vellet occidere aliquem / et actu occidit / alius non vellet
occidere non tamen occidit / et forte non / potest / si voluntas foret invincibilis cum plena et cetera
sunt paria / talis / potest occidere et non occidere / non minus demeretur apud deum / ut est maiori peccato
dignus secundum veritatem / iste qui occidit / quam iste qui non occidit / ut magis demeretur et
et similiter loquor in aliis actibus / et quod dictum est de merito / idem intelligendum est de demerito et
de actibus meritoriis / ista conclusio patet expresse / auctoritate / augustini de libero arbitrio capitulo 2 de
dicentibus sic / si cui non contingat facultas concumbendi cum coniuge aliena / planum tamen
est / aliquo sic cum cupere / et si potestas detur sic factum / non minus reus est / quam si in ipso
facto deprehenditur / quantum non minus reus nisi non minus demeretur / secundum non est maioris
pene dignus / 2° sic / mensura penarum attenditur secundum mensuram voluntatum qui eorum peccat
ergo in quibuscumque est equalis seu equaliter mala voluntas / equalem penam merentur
/ et per hoc in eandem peccato non maiori pena / unus quam alter est dignus / antecedens probatur augustinum ad
deo gratias / capitulo 9 ubi exponens illud / apocalipsis septimo / de qua mensura mensi fueritis
remetietur vobis / dicit / quod appetitus voluntatis / quamdiu sunt de mensura peccatorum
Et subdit / ex qualibet quippe voluntatis non temporis spatiis / sine rectitudine rationis facta / peccata
peccata metitur / alioquin magis peccatum haberetur / arborem decidere / quam hominem occidere
illud enim fit longa mora multis ictibus / hoc uno ictu brevissimo tempore
Et ideo concludit ibi / augustinus paulo post / quod dampnatorum erunt pariter longa supplicia
/ et alia aliis minora / ut quorum tempus equale est / non fit equalis acerbitas / propter
mensuram etiam peccatorum non in productione / sed in voluntate planum / sed in quibus
vobis / etiam peccat motum bonum arguit / ad propositum principale / et si propter opus exterius
alter plus demeretur / ceteris paribus / ideo eius opus magis est pro / maiori pena mereretur
tamen propter maius exterius / si utrumque exterius operetur ceteris tamen paribus / 6

quod alius propter voluntatem tantum sit operatus ubi certa sit pena quod non pro mala voluntate et opus etc.

quam qui longiori mora suffocaretur / vel aliis interficeret hominem / illum maiori pena / quam iste
qui breviori mora / supposito quod ambo equali voluntate agerent / et omnia alia essent
paria et similia / patet quod tamen / quia alter qui fortior viribus cicius interficit / alter vero qui debilior
longiorem moram apponit / Quod autem nemo dicet quod aliter. Sed non magis punitur
interficit homo propter voluntatem et opus / quam clara est et aliis / quia aliis quod in
viribus possit per aliud hominem fieri interfici aut maioris meriti / apud deum et scandali
proximo et gravandi supplicio / quod non videtur dandum / et quam plana / quod in actu ex-
teriori potest homo eciam impediri / sicut in multis clarum est / et probat auctor / id per glosam
super Deuteronomium / super illud / qui multum non habundavit et qui modicum non minoravit /
quod dicit / qui multum dat ut dives et qui parvum ut pauper / si equa voluntas est
equale meritum habebunt / et propterea vidua que misit duo minuta in gazophilacium
plus omnibus aliis meruit / ut videtur velle Christus in ewangelio / et etiam ita videtur
dicendum de eo / qui nichil dat / qui nichil habet / quod dare possit / si voluntas equa sit / Sed
confirmat per Hugonem de sancto victore libro primo parte 12a capitulo 6o / dicentem Si ergo ubi plus datur
et ubi minus / differens meritum non est / si equalis voluntas habeatur / ergo ubi datur aliquid
et ubi nichil datur / differens meritum esse non potest / si equalis utrobique voluntas ha-
beatur. Sed ibidem ipse concludit istam distinccionem a proposito / unde ait totum ergo meritum
in voluntate est / quantum ergo vis tantum meres / quod non est intelligendum / quasi dicatur
quantum vis mereri tantum meres / Sed quanta est voluntas tua / qua meres / tantum et meritum
tuum proportionaliter / ut videlicet maioris voluntatis sit magis meritum / et minoris minus / et equalis
equale. Sed tamen arguit quod sic sit / si dicitur nisi totum meritum in voluntate est / nichil amplius
ex opere est / quia ipsum opus eciam voluntatis est / quare ergo opus requiritur / si per opere
nichil merito hominis additur / vel aufertur / Et respondit auctor / quia voluntatem
eciam opus requiritur / ut ipso opere voluntas augeatur / tale est cor hominis / ut opere suo am-
plius inardescat / sive ad bonum amandum / si rectum est / sive ad maliciam / si pravum
ita utrumque affectum opere nutritur / et vix fieri potest / ut voluntas opere suo non augeatur
quando ergo voluntas crescit / tunc meritum crescit / et tunc opus prodest voluntati in
bonum / et nocet in malum / quando ipsa voluntas ad effectum bonitatis vel
malicie attendendo crescit / Et subdit si forte contingeret tantam esse voluntatem
in eo qui non operatur / quanta est in isto qui operatur / et opus crescit / ubi voluntas tanta est / meritum

dissimile esse non potest / Iohannes dicit in isto capitulo / quod parvus plus vel minus est valde
arg² dum ad illa intuitu / Ergo eius contrarium videtur esse primo glo. dicit / Prima conclusio primi
partis / ubi glossator glossans palletur verum augustini de libero arbitrio non minus crudelis est ayt
puerum magis / si adhibeatur opus / sed quoad sufficientiam ethici intelligitur accipe / ut non
[illegible] / minus i. infirmius crudelis est / non quia plus peccet / si opus sequitur quod peccabat / et peior
2o et prohibitum est mala voluntas et opus opere deo / 2o contra videtur esse determinatio contra
dampnavit errores petri abaylardi / inter ceteros enim articulos dampnatos / dicit esse unus
/ quo sic insequebat / nos vero dicimus / quod sola voluntas adeo ethica comminatur / sive ad bonum
sive ad malum / ut nullus opera peyor aut melior efficitur homo / nisi forte dum opera in aliquo
/ eius voluntas augmentetur / ex quo sicut dampnatione videtur esse tendendum / quando solum
3o voluntas comminatur / et quod ideo opera exteriora peyor est / 3o ratione / augustinus / per ar-
gumentum / quod si vera sit quod non plus inbibitur apud deum / valens sustinere pro ipso martirium
et actualiter sustinens / quam alias equali voluntate valens sustinere / non tamen actu sustinens
/ quod non videtur verum / quia per actum martirii datur aureola / secundum doctores / Item velle baptizari
qst² / vel aliud paratum suscipere cum bonum et velle esse bonum potest velle / et vel quod baptizari
/ quod non est verum / quia parum enim ex vi operis operati / gratiam confert / Item qui vellet per
qst² te clericum vel occidere / tamen peccaret quantum alius / qui non solum vellet / sed etiam occideret
inferendum est / tamen quia occidens vere et homicida / alius vero non / tamen ideo iste incurrit ex
quo irregularitatem et irregularitatem / quas penas alius non incurrit / et quasdam
penas alias propter voluntatem occidendi incurrit vel incurreretur / incurrit iste ac incurreretur et
aut non esset usus / nisi ipse plus peccaret / et maior pena ipse esset digno / 4o sicut
4o si duo homines valentes quod ipsum occidere / sagittarent in vico aliquo civitatis / si alii
habitu vel alii negligentia cautela / et unus supveniente occidet hominem / alterum
eius accurret / tamen peccatum qui neminem lesit / quam qui supveniente homini
5o interfecit / quod videtur non est dandum / 5o / quia omnibus peccato pena debetur / ergo duobus peccatis
maior pena debetur / quod verum tamen ex ipsis / ex quo cum quibus / clare videtur sequi statuunt /
/ ergo per utroque voluntate scilicet et actu sequente / sunt duo distincta peccata / ut dictum
Rnde² est in quaestione / maior pena debebitur peccanti / et per hoc plus dimereri / Ad primum horum
primo potest dici / sicut plures doctores theologi dicunt / quod illa glo. / dicitur quod dicere vi

textum ideo non est standum glose / vel si glosam velimus excipere dici potest dupliciter
/ primo / quod magis videtur esse expressiue ex pluribus potius probatur et clarior intentio videtur
tunc probatur / quod additur. de qualibet actu exteriori / vel potest intelligi intensiue / propter
temporis voluntatem / prolixior enim est / quod exit in opus quam non exierit / vbi vtrumque
possit exire / in quo casu tamen forte loquitur glosa / vbi autem cum intensa sit valida
/ si actus exterior non sequatur / propter impedimentum positum / aut nemini / ad qualitatem / puta casus
si propositio non mutat aut remis ad sensum promissa / quod si non inficiente impedimento
actus fuisset exterius substitutus / Ad 2m dico / quod non puto / quod ista verba sint posita ut
auctoritata sunt fuisse petri abaylardi / et causa est / quia in nullo adhuc libro
explanatio bernardi bucardi item tempore vero scripsisse dicit gregorius de arymino / vbi
in vitam dicti collecti ex dictis illius sic dicit / quod ex pluribus libris / et omnibus premissis
vel aliud legit habetur prius sit / quod propter opera / vel melior vel peyor efficiatur homo
/ et talibus quorum sic autem accepto articulum / quibus non videat multo esse dampnandum / Sunt enim verba sic allegata intelligi / quod sine hoc sine quod adulterium
/ non tamen sit peyor / quod si illa non committeret / et si deus homini et precio subveniat
propter deum / aut alia quelibet bona nobis a deo precepta exerceat / non sit propterea melior
quam si illa non ageret / qui sensus falsus et erroneus est / nam secundum hoc sequeretur / quod vel ex opere
exteriori / vel ex voluntate aut alio actu interiori / homo sit melior vel peyor / quam
si ipso fieret / tamen pulli meatur vel diuinitas / et ita nullum sit petrum bonus vel
malus / et capitalis sunt sensus illius patribus aperit / aliquis articulus / qui vel est sic. po
tius sic tenere / quod neque opus neque voluntas neque concupiscentia neque delectatio / quod mouet
eam peccatum sit / vel debeamus eam velle extinguere / ex quibus patet de similitudine
etiam similiter deputata ministro quia 2 supra dictum / Ad 3m quantum ad illud / quod dicitur
de martino dicendum est / quod vbi casus esset talis / quod actus interior esset extensiue
et cum bene circumstantionatus equaliter cum bonus intensiue / et extensiue / prime
actu exteriori / sicut esset / si committeret actus exterior / non tamen mereretur quoddam
de premio essentiali / ex tali voluntate prius / quod si cum ea actu [illegible]
[illegible] martirii / pena pateretur difficile tamen
esset bene casum excipere / nam ut tactum est per hugonem / voluntas ex suo
actu augetur / et maior fuerit vi inspiratus / et quamuis de actuali experientia
et persona pene illate / actu quam ymaginate / vel accepte [illegible]

ad 2m

quos usque huc

ad 3m

tuo / ubi tamen deder[it] tas? / ut premissum est dicto vi ut dictum est / ad quod facit
quod de beato Martino cantat ecclesia O sanctissima anima / quam si gladius persecutoris
non abstulit / palmam tamen martirii non amisit / Secundam ad tertiam partem dicendum
quod est quia / quamvis non plus meretur ex actu exteriori ipse / tamen ex opere operato
separato confert sibi gratiam / et per quos est sibi melius / sicut et puero accipienti sacramentum
quamvis ipse nullum actum agat meritorium bonum / et sacramentum recipere / propter efficaciam
ipsius sacri a Christo [illegible] etiam dicendum / quod actu sufficiens meritorium etsi non plus meretur propter
opus exterius / recipit tamen aureolam / ac per hoc melius est sibi ac utilius velle et
suscipere / quam velle tantum / Secundum ad tertiam partem quod est quibus / et ad probandum fal-
sitatem plenam / dicendum quod utrumque commendatur vel commendabile / licet alterum commen-
dabilius commendabile actus exterioribus / propter quod glossa super id ad Romanos primo repletos omni
iniquitate / et sequitur commendacionibus gratione Et quamvis aliter sit commenda[illegible] com-
mendio actuali / non [illegible] tamen quod plus dimerit quod illi qui si [illegible] sint pena ut dictum probatur
Et tamen autem [illegible] de ex [illegible] et aliis peccatis / non agunt [illegible] / quod plerumque illos
pene infligitur / pro minoribus peccatis / et non pro maioribus / sicut patet / quod [illegible]
[illegible] erit ex [illegible] / et tamen [illegible] nulli [illegible] non propterea [illegible]
/ et tamen nullo dubio [illegible] multo plus et gravius peccat / ac dimeri apud deum / vero
[illegible] peccatis / certo [illegible] etiam seculari infligitur peccatoribus / non potest
[illegible] magis dimittitur [illegible] apud deum / ut tamen infligitur [illegible] / vel iste utrumque ta-
lium dignus sit / primo et maioris / quod dimico [illegible] / sicut et pene aliorum
ad 3m / criminum / quod [illegible] non puniuntur / Ad tertium accedendum quibus / dicendum [illegible]
etiam actu [illegible] / tamen peccat / quantum si voluisset [illegible] / quod sive
adversarius [illegible] / et per quos quam si non fuisset [illegible] aliquis [illegible]
[illegible] se [illegible] / Alter utrumque sagittans habet actum simile / non [illegible]
[illegible] / ut alter habet actum aliquem similem non habeat [illegible] / vero
si ambo moverentur [illegible] quam sagitta [illegible] ad aliquem quod voluerant / non
dicitur [illegible] / alter ab altero / quamvis evento fiet [illegible] / Ad 4m nego
ad 4m quam / loquendo [illegible] / nam [illegible] Augustinus primo [illegible] / [illegible]
et velle bene vel male / et mereri aut dimereri aliquis per bonam voluntatem
vel malam [illegible] / [illegible] bene vel male agere / et mereri vel dimereri [illegible]

actum. Augetur autem homo bonum vel malum tam interiori quam exteriori, sed tamen non meretur
vel demeretur nisi precise pactum voluntatis, ita per quem non plus demeretur pactum voluntatis
et pactum exteriorem quam preparando voluntatis tamen ac per quo non quibuslibet duobus
peccatis plus demeretur homo quam altero illorum tantum. Vel dicendum quod licet volitio interior elicita et opus
exterius ab ipsa imperata sint duo actus et sint duo peccata vel duo actus boni, tamen quia
bonitas vel malicia actus exterioris est precise ex bonitate vel malicia actus interioris
scilicet volitionis existentis in voluntate, nisi nec est actus exterior bonus moraliter, quia precise
ab actu interiori moraliter bono et de malo similiter, ideo non debetur plus de pena vel
premio, videlicet etiam beatitudinis, pro ambobus actibus scilicet interiori et exteriori ab isto imperato
quam interiori tantum. Secus esset de duobus peccatis non sic se ad invicem habentibus, quorum
scilicet malicia unius non esset precise ex malicia alterius, sed haberet propriam maliciam, ubi
enim ambobus plus deberetur de pena quam alteri eorum tantum. Contra id patet per venerabilem Anselmum
ubi supra dicentem: Sola voluntas remuneratur, et non homo opus et voluntas et ipse homo
volens et operans pro ipsa voluntate et opere remuneratur. Dicendum voluntas remunerari
et ipsa intendit constituit. Secundo dicit pro prima solutione. Subdit opus remunerari pro vo-
luntate, quia ex ipsa ut placeret accepit, et id est dicere pro secunda solucione. Subdit
enim voluntas placet quia bona est et secundum iusticie et caritatis quibus ipsa potest
et placet sicut igitur sola iusticia 3, pro qua voluntas placet et opus voluntatis sic non
due, sed una retribucio est, qua et voluntas remuneratur et opus, una ergo retributio
3 qua et voluntas remuneratur et opus, una ergo retributio est qua et homo remuneratur.
Ad argumenta contra eandem conclusionem arguendo Scoti in quolibet questione 18 articulo 3o, quia dicit Augustinus argumentum
ad Dardanum capitulo 47o: Habet sola, quisquis nisi effectum potestate, qua deliberando male
volunt impleri, ipso facto etiam nisi careat male sit volendo, nunquam nescisset, si vel eorum
quod operari voluisset habere potuisset, tamen iste homo intelligi non potest de iniusticia pene
quia desperandus et non potens habere quod desideraret plus habet de pena quam iste cuius desiderium
impletur, quoniam intelligitur de iniusticia culpe. Secundo tunc frustra ponentur actus exteriores 2o
falsitas, quia per solos interiores vel sub nomine Pampi in dubio frustra fuit passus
et mortuus, quia ex actibus exterioribus actus secundum conclusionem non recepit meritum, ut videtur de-
mittere, ut dixerit. Tertio, corpus ad laudandum secundum sanctos sunt nobis meritoria 3o
et ibi secundum sanctos susceperunt palmam efficaciam, quia per ... de latere salvati

in etate dormientis / puta baptizatus ex aqua / et curatus ex sagitione / et tamen
tunc ibi nulla fuit volitio interior meritoria / quia non fuit anima saluatur in statu
merendi / nec ibi intendebatur actus interior / ex hoc exterior sequitur quod sicut ibi acceptabat meriti
4º erat ratio additorum actus exterioris ad actus / qui fuerunt interiores / Quarto omissio actus
interioris et exterioris simul peyor est / quam alterius tantum / ergo et positio amborum melior / quia
per predictam propositionem / illud est melius / cuius oppositum est peius / unde / quia peius est pauperem
5º non diligere nec fouere quam eundem non diligere et tamen fouere // Quinto ~~fiat~~ duo equales in culpa sint
et pena sibi debita infligi in purgatorio / et in vita equaliter disponat de spa-
libus bonis per suos ad alios distribuendis / et post illam mortem tamen si pro uno fiant
elemosine et ieiunia oraciones et misse / de bonis eius relictis per fideles executores /
et pro alio non / primus citius liberabitur / quam secundus / alioquin superfluerent suffragia pro mor-
tuis / et tamen per omnes suos actus interiores meruerunt equaliter liberari / ergo opera ex-
teriora / addunt accelerationem liberationis a pena / et per consequens faciunt ad augmentum
6º glorie / scilicet durationis et apparitionis // Sexto aliquid interius est genus peccatum / scilicet illa gravitas
non tamen ex actu interiori / quia mendacium non potest sine actu exteriori ~~[struck]~~ grauat
7º super interiorem / Primo quantumcumque velit aliquis tamen ipsa contrahere / et verba sat-
isfactoria proferre / nisi proferat non contrahit / aliquis autem uniformiter vel vnissimo verbis
que ista verba proferendo contrahat / ergo actus exterior et interior simul / plus valent / quam solus
8º interior / Secundo vadens a proposito ad stimulacionem / ut sicut graues / volitio a pro-
posito per distractiones varias interrumpit / aut tales mente aliquam perambulationem
suam / deo totaliter distrahi / et habetur interitu / quia nimium quod ibi accidit non
pervenit ex nouo initio / partes in interiores / si non tamen laborum facit frustra / quod-
9º vi in quibus / Nono / non minus / actus exterior / additus interiori absolute meritorio / ad-
dit nimium / quia additus interiori quacumque meritorio / sed in secundo casu / requirit nimium partum
exteriorem / utpote si quis suis meritis impetrare a deo / quod concludens de bono te in
tractatum / ibi exaudire / sicut salomon et multi pauci fecerunt / qui sapientiam im-
Rn² petraverunt / Ad primum illorum dicendum est / quod verum est / ita dicit / Augustinus et tamen ibidem
dicit / quod velle / quod non decet / miserum est / nec tam miserum est / ut adipisci velle / quod
non oporteat / sed illud non obstat predictis / iste enim / qui adipisci quam male
voluit / habet et quamuis / actus interiores acceptandi / vel complacendi alios / quod

cum sit falsa vocis significatio cum intentione fallendi scilicet ex actu exteriori

peius vel peiores intensiores vel similes replicatos libere / et forte efficaciores quam
priores per illos minores / non tamen temptatos vel libere continuatos augetur vel diminuitur simul
et non ex ipsa additione actus ceterioris / nisi forte quantum excedat actus ceterioris / licet
vel esse per libere quosdam actus malos minores / temporales / quos sine ceterioribus
nullatenus aliter esse potuisset / Alia circumstancia est / quia adipiscens est in
peior / circa miseria peccati / quam tangit Gregorius 29° moralium / qui in principio ubi dicit
Cum fortasse electi / aliqui infirmantur in desideriis illicitis / vincit / in hoc plerumque divini muneris
manu retinentur / quod voluntatis miserie illos effectus non venerunt Et subdit
Plerumque eorum voluntatis valida iniquitas nascitur / plerumque culpa impossibilitate
corrigitur Sed sicut in possibilitas adipiscendi est occasio mutandi mala voluntatis /
sic possibilitas adipiscendi / et occasio in malo perseverandi / et per consequens miserie augmentande
Tercia causa et expresse dicit glosa nove 90 / expressis viciorum illecebris / diffinitionibus tacitis
quam in cogitationibus / moribus quam laboribus / et cogitacio carnis tamen voluptatis / quam diminuere rerum
vita / Quarta est ista / quod per actus ceteriores habitualis appetitus sensitivus / et tunc vi
res / habitualis aut ad malum / miseria est / Roma ysidorus in libro 2° de summo bono / dicit / quod
ex suggestione prava / cogitacio oritur / prava autem cogitacio delectationem parit
delectatio consensum / consensus actionem / actio consuetudinem / consuetudo necessitatem / Concordat
Augustinus 8° confessionum capitulo 9° / cum mediam de / Ex voluntate perversa facta
et libido / et dum servitur libidini / facta est consuetudo / et dum consuetudini non resistitur
facta est necessitas / non tamen semper predicta admixta est / quod actus ceteriores addunt
intensio vel diminucio / super omnes interiores / ita quod semper utroque simul / sic alio ad
pena dignus / vel primo / quod semper omnes minores sunt / sed bene particulares non predicto
addunt / super alios precedentes / Ad 2m patet conclusione ad primum / quod actus
ceteriores non sunt frustra / quoad mentem / quibus sit intensio actuum interiorum
et addicio novorum / ut patet in solucione precedentis argumenti / quoad alios aut
actus ceteriores boni sunt necessarii / ut elemosine / dacio / ad relevandum indi
gencia pauperis / et passio ad excitandum corda nostra / ad actus dilectionis
et quod dicitur quod non est ad propositum / et quod ex hoc inquiritur / utrum opera ceteriora addant
meritum operanti / super actus interiores / quoad gradum beatitudinis quidem
Ad 3m patet dicitur / quod ex alteratio / non addidit meritum ad essentiam beatitudinis / ad 3m

quo ad innotescenciam potuit etiam de⁹ acceptare illam lanceacionem ad quecumque bona sibi placebat potuit etiam esse quod xᵉ adhuc vivens in carne / meruit nobis illam virtutem sacramentorum

compende ultra premium bonis actibus aie xpi debitum / meruerunt tamen ibi corporibus nobis virtutem quorundam sacramentorum / conditor / vel si lanceacio. Ita quod ista lanceacio fuit condicio / quare xᵉ pro nobis meruit causam sed virtute / non quod lanceacio corporis mortui esset pro meriti sed ex ipsa pendebat tamquam ex condicione implenda / ut aliqua volicio quam habuit xpus precedens esset meritum tamen / sed eodem modo non valuit eciam lanceacio ad dulcedinem anime devocionis / erga xᵐ

ad 2ᵐ | et ad similia que non sunt contra dicta / Ad 2ᵐ dicendum / quod omissio actus interioris condicti ad exteriorem non esset peior in bone dimittit / quam interioris tamen / cum possim vider equaliter eum precedere exteriorem / prout enim consiliarius aut assumpsi dedit a proposito quia / qui non diligit pauperem / nec sibi vult subvenire / saltem condicione / omittit duplicem actum interiorem / scilicet diligere et velle subvenire / unde actus exterior subvencionis / non addit meritum super interiorem / quo vult sibi subvenire / nisi per subvencionem exteriorem intenda actus interior / ut habeatur non quia constat multis talibus proponere / scilicet. ut diues possit plus mereri ceteris paribus / volendo subvenire pauperi / et exequendo / que executione ipsius eius meritum / quod pauper religiosus / qui non vult cum intencione ut potest / ut propter complacenciam in pulando / prout diues / secundo / quod aliquos actus / erga subvencionem pauperum ceteris paribus meliores / et in superiores / in merendo diues / quam pauper / sed quia pauper econtrario meritoria potest esse ibi / prout diues / et etiam actus aliquos recompensativos actum bonorum diuitis / ut potest velle penitere subvencionem pauperi / quam posset facere non potest / et plebs actum voluntatis paupertatis / quam obstat / ut id exequi non valeat / quod diues / ceteris paribus pauper non habeat actus karitatis / quibus velit subvenire pauperi / cum sciat se hic non posse facere / licet tamen actus oppositos condicionatos / si esset libentissime vellet cuilibet indigenti subvenire / si posset / et habet et habet eciam / vel etiam potest actus optativos bonos et meritorios / ut utinam haberet unde illi pauperi / et necessitati sue subvenire

ad 3ᵐ | / Ad 3ᵐ concedo / quod nunquam liberabitur a pena tamen quod aliquis propter quod illos meruit / quoad premium essentiale beatitudinis / tamen absolute / etiam meruit totum condicionaliter / quod ipsa alia suffragia fierent / pro eo valerent sibi ad expedicionem / a pena / et per consequens ad acceleracionem essentialem beatitudinis / et ista suffragia meruit prout patet condicionibus / per quam meruit liberari / secundo

liberatur unus et non alius / ex gratia sub qua liberari meruit / vel sibi non ponit
Et etiam in isto casu adduntur / actus interiores boni / et orationes et elemosine / et obla-
tiones temporales vel sacramentales / quas non nego addere multum quod temporale / et ad
minuere ad plenum etiam / mediis adiutoriis aliorum / et devotionibus amicorum
Ad 6m dico / quamvis in actu interiori consistit non sit indicativum valoris interioris ad 6m
efficacie / quia multa mala sunt / vel exteriori planctione varia. Secunda potest dici / quod exterior
valoris interioris est indicativum virtualiter / quo ad totam sui maliciam. Sicut dicitur
act. 4o de quibus videns mulierem ad concupiscendum eam / iam mechatus est eam in
corde suo. Ad 7m dicendum / quod consecratio sacramentalis non sit virtute nisi operantis ad 7m
/ tempore consecrat / cum presbiter mortaliter consecrando / sed ratione operis operati / virtute scilicet
in Christi cum ecclesia militante. Ad 8um potest concedi / quod nisi quod infert / nisi sequatur ad 8um
aliquis actus complacentie / et approbationis laboris sui corporis assumpti voluntate
/ qualem forte actum interiorem non habet sed in copia / non completo tamen suo / et in-
telligendum est quod tanta desperatio / quod omnino peccat vel plus mereri
quam sibi habuit cum perseverantia venit / vel cum incipit non merendo aliquid
impetrandi vel deo debitum absolvendi / expedit igitur / ut in talibus ... de
operibus continuat / ut perseverantiis et orationibus / ... cor suum
reducet ad spiritum / et actualiter opus suum ad deum referat / ... non so-
lum satisfactorium / sed et meritorium petit. Ad nonum dicendum / quod cum recipit meritum
per proportionem contritionis / licet actus precedentes / non sunt meritorii vite eterne / quod datur nisi
sequentem contritionem. tamen contritio sufficiens cum maiore beatitudinis / sed aliter
per quos merebatur actus contritionis pro alio actu superaddit. Ergo per actum interiorem
intelligo actum voluntatis libere elicitum / scilicet volitionem vel nolitionem / et per exteriorem
quemlibet alium ab isto libere elicitum separatum. Et cogitatio licet sit intrinseca in anima / potest dici
exterior actus isto. Ergo ista pendente est dubium secundum / an omnis cogitatio turpium Dubium
sit peccatum / videtur quod sic per glo. super primo versu psalterii / quod dicit quod cogitatio longe accep-
ta completissima ... motum medius / quod est venialis culpa / delectatione actus consensus
quod sunt mortalia. Sed contra cogitatio turpium quam non est in nostra potestate / ergo non
semper est peccatum / sicut dicit augustinus de ... / ideo peccatum ... maledicere
et necesse peccatum / quia non sit voluntarium / ambo ... nostri doctoris / cogitationis ... turpium

sepe extinguunt. Sciendum quod cogitaciones turpium dupliciter considerari possunt. Uno modo absolute, id est sub hoc cogitacionis nude et solum apprehensive. Alio modo relative, id est in ordine ad voluntatem ad quam defert quicquid sensus simpliciter apprehendit, aut vel concomitantur. Primo modo prima cogitacio turpium per se nullum est peccatum, sicut nec cogitacio laudabilium virtutum est meritum. Exemplum quia omnis talis cogitacio ut sic non est voluntaria. Et hoc est secundum philosophum 3 ethicorum, Tullium in libro de officiis et legibus ubi dicit quod cogitacio si nuda est et non habeat assensionem vel dissensionem, difformis est valde ac vile. Videtur ex ipsa materia super quam cadit quantumcumque bona aut mala sit formaliter aut denominative, ut licet nunquam extra laudis et turpium cogitare eum quantumcumque horribile aut detestandum quantumcumque malum. Secundo modo sit a delectatione et assensione malum non est. Tercia conclusio: cogitacio turpium voluntaria cum sit per quam laudabilis et virtuosa, quam culpabilis et viciosa. Prima pars conclusionis ad hoc conceditur ut peccat et corrigat bonas voluntates et affectiones. Exemplum cum sancti viri aliquando cogitant turpia ut ea plus abhorreant et ea in aliis plus corrigere possunt, sicut et bona ad hoc cogitant ut ea magis diligant. Secunda pars patet quod talis cogitacio est quando ad delectandum in malo vel ad perficiendum malum ergo. Quarta conclusio: primus motus interius non est culpabilis nisi aut vel concomitantur quamvis sicut omnis peccat causalitas voluntatis. Probatur talis motus absque voluntatis causalitate non est in nostra potestate. Sed unde ysidorus libro 2 de summo bono: non tribuitur nobis cogitacionibus nostris prave suggestiones pervenire, sed aut delectando cogitacio nostra attingit voluntatem. Illud ergo ad culpam non redigitur, illud culpe proprie imputatur et peccata non continue si bona malaque in cogitacionem veniant, sed magis gloriandum si mens mala a bonis intellectionibus discernat. Nota quod talis motus quandoque est a diabolica temptacione, talis autem fit vel ab hoste vel a carne. Si primo modo tunc si ei non consenserimus non peccatum, sed magis corone virtutis ut dicit aug. doc. 21 ... est materia illi qui se vult exercere, juxta illud apostoli 2 ad Cor. 12o: Virtus in infirmitate perficitur. Hoc apostolus ad Ro. 7o: Condelectator legi dei secundum interiorem hominem, video autem aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis mee. Secundo si ex carnis qua contrarie temptationes et inordinati motus interius, sic etiam tales non possunt culpabiles nisi ab voluntate consenciente vel volente se ad eas habeat

causalit' cumissiue ul' omissiue / patz p(er) h(oc) q(uod) subdit ap(osto)lus ibid(em) in p(ri)ncipio
8(octa)ui capituli dic(en)s / nichil g(ra)o(cia) nu(n)c dap(n)ac(i)o(n)is h(ii)s qui sunt in xpo ih(es)u / qui
no(n) s(ecundu)m carne(m) ambulant, i(d est) qui no(n) (con)senciu(n)t motib(us) carnis / sed (contra) eos pug-
nant ul' eos impediu(n)t / C(ontra) m(otus) i(n)ordinat(us) mot(us) s(en)sual(itatis) no(n) est culpabilis n(isi)
volu(n)t(ari)e sit cau(sa) i(n)ordinac(i)o(n)is cumissiue ul' omissiue / patz ex (con)clusione et ei(us)
p(ro)bac(i)one. C(ontra) Bon(aventura) q(uo)d 2am et ei(us) p(ro)bac(i)onem / m(agiste)r dicit in dist(in)c(tione) 21 / q(uod) temptac(i)o
q(ue) est ex carne no(n) sit si(ne) pecc(at)o / Item glo(sa) sup(er) id 2e ad Cor(inthios) 12o datus e(st) michi
stimul(us) carnis mee dicit / q(uod) temptac(i)o q(ue) est a carne pecc(atu)m est veniale e(t) sci(enti)
no(n) (con)se(n)ciat / Item aug(ustinus) 19o de ci(vitate) dei ca(pitulo) 4o no(n) nullu(m) viciu(m) est / cu(m) caro (con)cupiscit
adu(er)s(us) sp(iritu)m / sed h(oc) e(st) in o(mn)i temptac(i)o(n)e carnis / Item aug(ustinus) de do(ctrina) c(hristiana) 2e dicit / q(uod) in
motu s(en)suali tu(m) pecc(atu)m illecebra tenea(tu)r veniale atq(ue) leuissi(mu)m est pecc(atu)m / et
Item aug(ustinus) 3o de li(bero) ar(bitrio) / longe post accedu(n)t q(ue) sunt (quas)i de necessitate facta in
p(ro)banda ubi uult h(om)o recte face(re) e(t) no(n) p(otes)t / g(ra)o no(n) obstante q(uod) mot(us) i(n)ordinat(us) s(en)-
sual(itatis) no(n) est imp(ro)p(er)ate volu(n)tat(is) / cu(m) est pecc(atu)m / Ex p(ro)bac(i)one illor(um) s(er)ue(n)d(um) e(st) q(uod) (con)s(en)s(us)
notat durand(us) de c(i)t(ationibus) 21 q(uestione) 2a dist(inctione) p(otes)t (con)signari n(ihi)l / viciu(m) / pecc(atu)m / culpam /
e(t) d(e)mitt(u)m / quatuor sec(unt)ur viciu(m) accipia(tu)r p(ro) uligo / Viciu(m) e(st) enim carencia (con)ue(nien)c(ie)
disposic(i)onis (con)ueni(enti)b(us) n(atu)re rei / vn(de) aug(ustinus) ultra mediu(m) / q(uo)d p(er)fecc(i)oni n(atu)re d(e)esse (con)spi-
cis id vocat viciu(m) / pecc(atu)m v(er)o largi(us) q(uam) sup(er)i(us) accipit(ur) volu(n)t(arie) / e(st) carencia
rectitudinis in actu ul' in habitu p(er) qua(m) (con)tinualit(er) res d(e)clinat a reg(u)la sua
Vn(de) i(n) n(atur)alib(us) monstra dicu(n)t(ur) pecc(at)a / eo q(uod) d(e)clinat a recta reg(u)la nature / Et illud
i(n) artificialib(us) dic(itu)r pecc(atu)m in effectu / cu(m) declinat ab arte / v(er)o et i(n) n(atur)alib(us) est pecc(atu)m in
actu cu(m) d(e)clinat a reg(u)la ro(n)is recte / Culpa / est carencia rectitudinis ul' iusticie
debite i(n) e(ss)e a(ctu)al(ite)r ul' (con)comitan(ter) p(ro)cedens a volu(n)tat(is) libertate / Demeritu(m)
aut(em) est culpa in (com)parac(i)o(n)e ad retribucionem seu p(un)ic(i)o(n)em / Vn(de) patz / q(uod) p(ost)q(uam) demeritum
e(t) culpa / et o(mn)is culpa e(t) pecc(atu)m / et o(mn)e pecc(atu)m e(t) viciu(m) / sed no(n) (con)u(er)titur / p(otes)t g(ra)o dici
q(uod) o(mn)is t(em)pta(ci)o carnis est viciu(m) / ex q(u)o venit ex carencia (con)tinualis disposicionis
(con)u(en)ie(n)t(is) p(er)fecc(i)o(n)i nature qua(m) h(abui)t in p(ri)ma ei(us) institucione / Est eciam pecc(atu)m / q(uia)
o(mn)is mot(us) ad illicitu(m) discordat a reg(u)la ro(n)is recte / s(ed) no(n) o(mn)is temptac(i)o
carnis est culpa ul' demeritu(m) / ex q(uo) no(n) e(st) in volu(n)tat(is) p(otes)tate / ymo v(er)o(s)

sepe ei resistit / et tunc utique homini baptizato vitium non debet imputari ad culpam
vel demeritum iuxta illud quod allegatum est de apostolo ad Ro. 7. Et vult Aug. in libro
de vera religione / et allegatur per Ar. de c. xi. usque adeo inquit peccatum voluntarium
malum est ut nullo modo sit peccatum si non sit voluntarium. Et in libro retractationum dicit
hanc diffinitionem peccati verissimam esse / vel accipitur ibi de peccato hominis, quod tantum est peccatum et
causa peccati et non pena peccati precedentis peccati / vel accipitur de vero qualiter de omnibus peccatis
vel de quo homo a concupiscente adiutus sed carne non facit quod vult facit / concupiscit quod
noluerit in eo non facit nisi quod vult / et idem quod in parvulis et originale peccatum quod
prima hominis mala voluntate tractum est / non itaque inquit concludo Aug. falsum
est quod dixi usque adeo voluntarium esse peccatum etc. Et constat quod Aug. accipit hic peccatum
pro culpa seu demerito. Item pro horum ad prima rationem dicta / quod procedunt de vitio et peccato prout
utrumque distinguitur contra culpam et demeritum. Et tunc dicit glo. quod temptatio a carne
sit peccatum veniale etiam si ei non consentiatur / potest dici / quod etiam accipiatur ibi peccatum venia-
le quod non solum pro culpa veniali, sed etiam pro peccato cui debetur venia quod
licet non est culpa / vel accipitur ibi peccatum veniale pro culpa veniali tunc intelligenda
est glo. de temptacione carnis que surgit ex negligentia voluntatis quam ipsam impedire
potuit et debuit / et ideo talis negligentia voluntati imputatur ad culpam. Item probat
etiam pars [illegible] ad 3m / quia sic dicit Durandus dicta d. 30 q. 3 ad 2m primo si
inordinatus motus sensualitatis precesserit sine omni culpa si voluntas non se cum parat inordinate
committendo vel omittendo aut vel consentiendo / [illegible] culpa venialis sensualitatis
malitie / [illegible] est in voluntate. Contingit autem talis
[illegible] in ordinato motu sensualitatis per negligentiam voluntatis / tunc non imputatur
voluntati pro culpa mortali propter difficultatem refrenandi sensualitatem / [illegible] motus
sensualitatis imputatur voluntati pro culpa mortali [illegible] contra preceptum vel prohibitionem
et [illegible] ex impio voluntatis deliberato. Item ad 4m dicitur secundum doctores / quod [illegible]
deplanda intelligunt non solum culpalia sed viciosa ex quo [illegible] deliberat [illegible]
[illegible] vel [illegible] ne. Item [illegible] pars [illegible] ex parte [illegible] dubi-
[illegible] / [illegible] motus [illegible] ne se non sit culpabilis / tamen [illegible] et culpa
venialis propter negligentiam voluntatis / ad quam pertinet impedire ne in

Beniamin
surgat. Et ideo ut dicit Richardus in suo Beniamin seu in libro de xii patriarchis capitulo
22o sic ymaginationibus evagatus assit per inutiles cogitationes paratus non reprimitur
absque dubio effrenatus appetitus immoderatus minime temperatur. Qui igitur vult temporalium volup-
tatum desideria temperare, prius astringat carnales delicias nequaquam vel saltem vanas
cogitationes compescat. Namque quanto talia minus cogitamus, tanto tepidius ea desideramus.
Et ibidem capitulo 26o Disciplina corporis absque disciplina cordis inutilis est. Disciplina vero cogi-
tationum absque disciplina sensuum omnino observari non potest. Et Adam puls. contra quomo-
dum assumitur, quia nulla operatio exterior est de se mala vel peccatum. Hoc dicit sanctus Thomas potest habere
locum eo quo intelligatur nullam operationem exteriorem esse aliquid malum vel peccatum distinctum
a peccato vel malo quod est actus interior voluntatis. Et in quolibet sancti Thomae quodlibeto 4 articulo et ad complacentiam
primam quod auctoritas Augustini dicendum, quod ibi Augustinus non diffinit peccatum nisi solum, sed tamen potest
tantum volunt... unum utrumque primo et principaliter convenit ratio peccati. Et secundo sufficit ibi accipere
peccatum sicut ... potest quod 22o contra Faustum diffiniens peccatum dicit quod est dictum vel factum
vel concupitum contra eternam legem. Ex qua diffinitione patet, quod non solus
actus interior voluntatis est peccatum, sed etiam exterior operatio est peccatum aliqua. Tertio
contra complacentiam dominum, quod non procedit ad dictum sancti Thomae auctoritatis, quia non sequitur quelibet
operatio exterior potest bonum fieri, quia quod male fit non est distinctum malum aut distinctum peccatum
a peccato quod est actus interior. Talibus sanctus illius auctoritatibus potest esse quo intelligatur nullam
operationem exteriorem esse per se peccatum, ita quod talis non peccatum per se in primo vel in secundo producetur
dominatione sine talem operationem. Ad quod sanctus Thomas vadit complacentia 2a, et ratio quare sit de veritate eius
in questione sancti Thomae ... potest patere ex dualibus questionibus immediate precedentibus, necessaria est quia, sicut ratione
eius plus sumatur conclusione, prout supra sumitur in ... Non quod operatio aliqua
exterior non sit per se peccatum, ad quod ipsum potest esse distinctum peccatum ab interiori, et per quas
peccatis actui interiori et exteriori talis operatio peccat pluribus peccatis. Si autem
eius plus in quantum sumitur conclusione, qualis sit de complacentia sumis non esse ipsum
contradicta, sed ... Et per hoc patet ad dictum motum, pari ... ex dictis, quod hoc
non plus meretur vel demeretur volitione et actu exteriori simul, saltem de primo et per ...
quod solo interiori actu. Patet eciam, quod interior actus et exterior duo sunt peccata
et non unum, ... casus peccatum per se et per culpa. Fatigans nos ... efficiat

Sed de...
in opposito

et consuetudine in quo nullum omnino fuit peccatum, cumque ut peccatum tolleret venit in mundum Ihesus Christus dei filius cui sit laus et gloria in secula benedictus amen. Circa 93 distinctio[nem]

Utrum quis per suam culpam agere possit in spiritum sanctum irremissibiliter peccare.
Et arguitur quod non primo quia nullum est peccatum in spiritum sanctum quia apostolus [?] ad hebreos ... illi dicentur peccare in spiritum sanctum quibus placet malicia propter se sicut pii bonitas sed nullus placet hoc quia nullus ad malum aspiciens operatur secundum dyonisium de divinis nominibus. Et confirmatur quia sicut una est maiestas et gloria trium personarum ergo commune est eam offensa et iniuria. Secundo nullum peccatum est irremissibile quia neque ex parte dei cuius est infinita potentia peccatorum remissiva nec ex parte peccatoris viatoris cum sit ad deum convertibilis et contra ipse possit sic contra ... ut patet per magistrum in textu. Hic videndum est de duobus primo quid et quale sit ad peccatum in spiritum sanctum. Secundo an sit irremissibile. Quantum ad primum Durandus
p° mo peccatum in spiritum sanctum dicitur blasphemia. sciendum quod secundum scripturam peccatum in spiritum sanctum uno modo dicitur blasphemia prolata contra spiritum sanctum sicut spiritus accipitur pro eo quod est commune toti trinitati sicut quelibet persona est deus spiritus. Et accipitur sic Iohannis 4° ubi dicitur deus spiritus est. Et dicitur Mathei 12 et Marci 3° blasphemia in spiritum et blasphemia in filium hominis. Christus enim operabatur quedam humana ut comedendo et bibendo et alia humana faciendo et quedam divina ut demones eiciendo et alia miracula faciendo per virtutem spiritus divinitatis. Iudei ergo dixerunt primo quasdam blasphemias contra filium hominis dicentes sicut habetur Mathei 11 vorax est et potator vini amicus publicanorum et peccatorum. Secundo vero blasphemaverunt in spiritum sanctum opera que Christus faciebat virtute ipsius divinitatis et opera eius attribuebant principi demoniorum dicentes in beelzebub etc. Et blasphemia ista vocatur peccatum in spiritum sanctum secundum intentionem scripture quam sequuntur antiqui doctores Athanasius, Hylarius, Ambrosius, Ieronimus. Secundo autem luce xi.
2°. dicitur finalis impenitentia peccatum in spiritum sanctum ab Augustino finalis impenitentia quando scilicet aliquis perseverat in peccato mortali usque in finem. Et dicitur peccatum in spiritum sanctum quia est contra remissionem peccatorum que
3°. dicitur quod appropriatur spiritui sancto attribuitur spiritui sancto. Posteriores vero doctores aliter accipiunt peccatum in spiritum sanctum scilicet quod peccatum contra appropriatum spiritui sancto est bonitas. Sicut enim patri appropriatur potentia et filio sapientia sic spiritui sancto bonitas. Ideo quis peccat ex infirmitate dicitur peccare in patrem, ex ignorantia dicitur peccare in filium, ex certa autem malicia dicitur peccare in spiritum sanctum. Primo ut sciendum quod peccare ex malicia

vel electione mali quod idem est / contingit dupliciter / primo ex consuetudine et habitu vicioso qui
malicia dicitur. Et sic peccare ex malicia non est peccare in spiritum sanctum si ponitur in parte / secundo quando potest
ex contemptu scilicet spiritu impellente. Alio modo contingit quando quis per contemptum abicit aliquid
quod peccatum potest tollere vel impedire / sicut spes venie et timor suppliciorum retrahunt
a perpetratione peccati / sed spem abicit per presumptionem et desperationem / Et quia spes
et timor et cetera quasi frena sunt nos retrahentia a peccato / sunt quedam dona spiritus sancti nobis
ideo sicut ea abicere est peccare in spiritum sanctum / Et peccatum in spiritum sanctum est peccatum ex malicia sicut
et cum quadam industria precedens quo per contemptum abicitur id quod peccatum potuit tol-
lere aut impedire. Ex quo patet / quod non omne peccatum ex malicia precedens / est in spiritum sanctum sed
quod dicto modo procedit patet etiam / quod non omnis desperatio est peccatum in spiritum sanctum sed cum ex
malicia procedit / sicut et cum quadam industria. Quia desperatio potest esse ex infirmitate
vel ex pusillanimitate / ita quod propter desperationem non venit complacentia / sed dolet / Et talis non est peccatum
secundum dictam de qualibus suo. Volentibus scire / quod peccatum in spiritum sanctum primo accepto / sed pro blasphemia
dicta contra spiritum / quae scilicet est / unum peccatum est / vel convertitur in sex quas doctores assignant
Secundo impenitentia accepto secundo pro finali impenitentia / sicut beatus Augustinus accipit in libro de
verbis domini / non est peccatum speciale sed circumstantia peccati / quia potest in quolibet peccato reperiri
tamen tertio in quolibet peccato possit perseverare usque ad mortem / et ideo potest esse species
sed circumstantia in qualibet specie peccati reperta / vel ex publicis. Tertio peccatum in spiritum sanctum dividitur
in sex species / tamquam genus / que sunt / 1 presumptio, 2 desperatio, 3 impenitentia, 4 obstinatio, 5 im-
pugnatio veritatis cognite / 6 invidentia fraterne gratie / Ratio autem quare dicto modo / peccatum
in spiritum sanctum est per contemptum / abicitur illud / quod potest hominem retrahere a peccato / ut dictum est
Talia autem sunt / scilicet ex parte dei / scilicet spes veniae et timor suppliciorum / Primum (scilicet timorem suppliciorum; scilicet spem veniae)
abicit desperatio / secundum abicit presumptio / Sed cum quis presumit / quod deus non potest
punire eius / talis dat totum divine misericordie / et aufert omnino rigorem divine iusticie
et ampliat viam ad peccatum / De quo dicitur in psalmo 49 Existimasti inique
quod ero tui similis / scilicet consentiendo peccatis / quia placere putas michi / et non pertimescis
ultorem / sed hoc tamen differendo vindictam / in iudicio quod meam spernere veniam
non placebo. Sed arguam te / et statuam contra faciem tuam / condelectet / et peccata tua / ut videas

fecisti tuam / non ut corrigas / sed ut erubescas / et pro illis dignam penitentiam
recipias // Que sunt ex parte donorum ipsius dei / quibus homo iuvatur ad dimittendum malum
et faciendum bonum / quorum unum est / cognicio veritatis / contra quam est impugnacio veritatis
agnite / scilicet cum aliquis veritatem fidei agnitam / gravis impugnat / Aliud est amor
divine gratie / quia impugnat invidencia fraterne gracie / cum scilicet aliquis invidet
non solum gratie fratris / sed gratie dei crescenti in mundo / Alia duo sunt ex parte peccati / scilicet
deordinacio actus / cuius consideracio solet gaudium inducere ad penitendum / et ipsa deordinacio
reddit actum turpem / et contra hoc est impenitencia / non quidem ut dicit solam permanenciam
in peccato / Sic enim non est speciale peccatum / sed quedam peccati circumstancia / sed cum propositum
peccandi comitatur propositum non penitendi / Aliud est parvitas et brevitas boni [in peccato]
ex quibus in peccato quis quiescit / cuius consideracio solet gaudium inducere ad hoc / quia voluntas
in peccato non firmatur / Super quod dicit apostolus ad Romanos / Quem fructum / habuistis tunc in quibus
in illis in quibus nunc erubescitis / et contra hoc est obstinacio / per quam homo firmat propositum
suum in hoc / quod peccato adhereat / Alios sumit hec que sunt ex ultimis ex parte illa
cui fit remissio peccatorum / in quo duo requiruntur / scilicet dolor de preterito / contra quem est impenitencia
et propositum cavendi de futuro / contra quod est obstinacio / Nam illa dicuntur solum penes pre-
teritum et futurum / sed etiam penes ea que prohibent / quia impenitencia prohibet emenda
obstinacio vero cautela / Alii tradunt quod sex sunt que expellunt ad effectum gratie
spiritualis consequende / quod attribuitur spiritui sancto / et cui dicitur appositum peccatum in spiritum sanctum / que sumuntur sex
duo ex parte dei medicantis / duo ex parte egroti / duo ex parte ministri
Ex parte medici misericordia et iusticia / contra iusticiam est presumpcio / contra misericordiam desperacio / quia eam
presumit / cum sub malo manet / de dei misericordia / potentiam dei vel iusticiam / qui vero desperat
deum eloquium principaliter ponit deum immisericordem / Ex parte egroti duo requiruntur
scilicet detestacio peccati perpetrati et propositum non peccandi / peccata detestanda et desperanda non committere
contra primum est impenitencia / quia peccata non detestatur / contra secundum est obstinacio / quia propositum amplius
peccandi committit / Duo alia requiruntur ex parte ministri / scilicet veritas doctrine / per quam
peccatorem informat / et gratia gratie / per quam peccatorem publicavit et adiuvet / Contra
primum est impugnacio veritatis agnite / contra secundum invidencia fraterne gratie / Et
ex parte motivi / ... ad remissionem ... ut ... operante spiritu dei

lectionem proquod z unitas inhibitorum crimen / ut ordine intellecto z affectus / sic repug-
nans veritati agnite / respicit deordinationem intellectus / z videtur propter hoc grave
affectus / Secundo prima / peccat pessime peccata ex industria seu malitia / sic peccatum quod
z specie in spiritum sanctum et ex genere suo culpa gravissima / Probatur primo quanto peccatum z plus
voluntarium tanto magis ex corruptibilitate / et detestatum est gravius ceteris paribus / sed quam nulla
instigabat passio vel infirmitas / vel carnis fragilitas / nec causaliter procedit
ignorantia / sed adest libertas voluntatis / tunc clara peccatum voluntarium est / etiam aliquatenus
corrumpit a culpa / [illegible] patet augustini / et patet rationibus ad oculum allegatis / et patet
etiam ex prima parte / et dilat bonaventura / [illegible] nature rationalis magis ledit / et oculos
dei gravius offendit / primum patet / sicut morbus corporalis est periculosior / qui
non solum ledit sanitatem / sed etiam precludit viam sumendi cibum vel potum medicinale
sic peccatum id precludit quod maxime ex genere suo / viam recipiendi gratiam / et salutem [illegible]
[illegible] tempestas color corruptionibus / et magis facit indignum venia / et magis
aggravat ex [illegible] / quod non [illegible] ad [illegible] modo ex actuali negligentia
[illegible] / [illegible] moveri ad malum / Secundo ubi est maius peccatum / ubi regnat
maior libido / sed in peccato quod est ex [illegible] regnat [illegible] libido / quia [illegible] / quod z
ex malitia [illegible] / maior z libido in [illegible] / quod [illegible] desperatione / [illegible] ex ma-
litia peccat / [illegible] placeat malicia / [illegible] appetitus [illegible] ratione boni / [illegible]
[illegible] / ut allectus est [illegible] / [illegible] quibus [illegible] dei [illegible]
[illegible] / [illegible] aliquod sit peccatum [illegible] / [illegible] peccato ad
mortem / de quo [illegible] ioh [illegible] / [illegible] talem sit
peccatum ad mortem / Ad primum [illegible] / [illegible] libido [illegible] voluptate / [illegible] delectatione
[illegible] / [illegible] / [illegible] maius est peccatum / quod maior est impleta vo-
luntas / [illegible] est [illegible] delectatio / vel voluptas [illegible] / [illegible] in iuvenis
magis delectet in actu fornicationis / [illegible] / [illegible] in
desperatione plus [illegible] libido / ut est impleta voluntas / Ad secundum [illegible] / [illegible]
[illegible] ex malicia / non quod malum sub ratione mali placeat alicui / [illegible] sit
impleta / [illegible] non ignorantia / an sit malum / aut contra legem dei / [illegible] quod [illegible]
sub specie boni / non victus nec coactus per vehementiam passionis absorbentem /

9 p a

Corollarium: peccans hoc genere peccati meretur durius iudicari / Et [illegible] hoc dicit augustinus / quia hoc peccatum ceteris est gravius et abhominabilius / [illegible] ratione lesionis maioris / abhominabilius ratione defectus et excusationis. Et magis oculos dei offendit / quia est ex certa malicia et ex eadem causa naturam rationalem ledit.
Corollarium. peccator in hoc genere peccati sciente et prudenter immo etiam imprudenter preeligit malum / [illegible] quod est ex certa malicia. Unde voluntas peccatoris in hoc peccato / [illegible] in aliis respuit bonum et ideo etiam respuit remedium et medicinam / plus spiritualem [illegible] repellit.

de peccato [illegible] in spiritum sanctum

Corollarium 2

ad eorum inditium ... sponte eligit secundum / aliquid delectabile / non obstante quod
non lateat ipsum esse malum / et contra legem dei prejudicat tamen quod melius est legem dei trans
gredi / quam delectationem perdere / et in hoc errat / non est iste error vel ignorancia /
que excludit scientiam / qua aliquis scit malum esse quod agit / qui dicitur aliquis ex ig
norancia peccare / ymmo talis claudit sponte oculos suos ne cognoscat malum esse /
quod proponit ut ipsum liberius prosequatur Ad 3m dicendum concedo / quod talis non peccat in spiritum sanctum
/ nisi talis ex proposito ... dei contempnat ex malicia / et ideo non a peccato / presumpcionis
cum dicitur qui misericordiam dei contempnit / et in hoc certa ... derogat / abutens ea / ac
si non esset iusta / non autem dicitur quis presumptuosus ex eo / quod dei iusticiam minimis magis
nam arbitretur Ad 4m / cum quis peccat super dei iusticiam / cogitans ego agam
postea penitenciam / et deus mei miserebitur / non est peccatum in spiritum sanctum / Sed cum quis peccat super dei
iusticiam cogitans quod deus non sit puniturus ... peccati / Secundum hoc sua magna multa / remittat
/ de quibus etiam peccator non agit penitenciam / hoc peccatum est in spiritum sanctum Ad 5m dicendum quod non omne peccatum
tantum mortale / dicitur peccatum ad mortem / sicut de peccato ad mortem loquitur beatus Joh. / est
enim mors spiritualis / que est privacio gracie / per quam spiritualiter vivimus / et ad hanc ducit omne
peccatum mortale / Sed quia excludit ... ad vitam / ideo potest ... instante remedium / et
... cooperante / per hoc autem non quodlibet peccatum mortale dicitur peccatum ad mortem / sed
per se ... illud / quod sic inducit mortem / quod excludit quantum est de se remedium
ad vitam / et tale est illud peccatum / quod aufert remedium per quod remittuntur peccata / ut in
penitencia / desperacio / obstinacio etc. / quia sicut sunt spiritus sancti peccatum in spiritum sanctum / sicut et ... in infirmitatibus
2us articulus per excellenciam dicitur ad mortem / que inducit fastidium medicine Quantum ad
2m articulum in quo videndum est / an sit irremissibile peccatum in spiritum sanctum vel non / Respondeo / ipsum vocetur 9o 1
durandus peccatum in spiritum sanctum peccatum mortale / cum finali inpenitencia / sicut accipitur ab augustino / ut in precedenti
articulo dictum / sic est simpliciter irremissibile / ita quod nunquam remittitur / quia in vita illa impe
diente finali inpenitencia ... / quia in ea non est status remissionis / Si autem 9o 2
accipiatur prout a ... dicta in spiritum sanctum / qui est primus modus accipiendi ipsum / ... excepto abi
ciendo illud / quod possit retrahere a peccato / qui est 3us modus / sic dicitur irremissibile
/ non quia remitti omnino non possit / immo deus potest ipsum remittere / et homo quo est in sta
tu vie / potest se ad remissionem per liberum arbitrium preparare / Sed ideo dicitur irre
missibile / quia ipsum non habet aptitudinem ut remittatur / ymmo potius continet

quod grauius est [illegible] remissioni / Apparet primo / ex causa peccandi in se / sicut quia nullo modo peccatum cor-
rumpat / vel in toto vel in parte / sed potius aggrauat / reddit ipsum irremissibile / sed causa
ex qua procedit peccatum dicitur / et quia sicut ad corporalem passionem causa ex qua peccatur corrumpat
peccatum a toto vel a tanto / sicut ignorancia vel violencia passionis / ex quibus aliquo
modo tollunt vel minuunt voluntatem [illegible] facilius veniam consequitur / et peccatum
efficitur facilius remissibile / Unde apostolus de se dicit ad Timotheum primo / veniam consecutus
sum quia ignorans feci / et potius cum [illegible] peccatum causa nullo modo corrumpat / ymmo potius
aggrauat peccatum / propter illud potest dici aliquo modo irremissibile / Et hoc plus patet / Ig-
norancia enim et infirmitas corrumpunt / aliquo modo peccata / Sed malicia vel industria
ex qua peccatum in spiritum sanctum procedit / omnem corruptionem tollit / et per quod tollit aptitudinem ad
remissionem / Secundo patet idem / sicut enim de corporalibus egritudinibus sic proportionaliter de peccatis / nam peccatum est quedam in-
firmitas spiritualis / sed in egritudinibus corporalibus / alia dicitur incurabilis / que repellit remedium
curacionis / sic et in peccatis / Adeo et hoc declaratur / quia infirmus dicitur incurabilis
corporaliter / qui gustat fastidium medicine / que potest curare morbum / ergo de peccatis / id potest dici ir-
remissibile / quod repellit remedium remissionis / tale autem est peccatum de spiritu sancto / sicut patet
ex predictis articulo / Pro quo enim contempnit [illegible] et potestatem dei via remittendi peccata / Et pro quo
languorem corporale et spirituale sanare ex pleno / Sicut patet ponendo exemplum / si duo et plus sunt
equaliter infirmi / et eidem plus [illegible] / nisi quod unus non abicit consilia medicorum
et ea que deberent tollere causam morbi seu infirmitatis sue / alius vero abicit talia
omnes diceremus / unum curabilem / alium vero diceremus incurabilem / non quod non posset
curari simpliciter / posset enim deus eum vero sanare / et posset eciam eum natura sanare / sed quia
vellet consilia [illegible] super impossibile / sicut sunt duo peccata quorum unum non est de spiritu sancto / et aliud
in spiritum sanctum dicitur remissibile / ex quo abicit et excludit dei bonitatem et graciam principalem
et alia per que fit remissio peccatorum / secundum vero dicitur irremissibile / non quod simpliciter non posset
remitti [illegible] / quia multi sic peccantes per graciam mutantur [illegible] sicut
et non plus abiciunt ea / per que fit remissio peccatorum / sed ipsa querunt / sed dicitur irremissibile
ex eo quod [illegible] peccato abicit illud / per quod debet remitti / Tale exemplum est / sed [illegible] infirmatur
infirmitate [illegible] admittit medicinas et curaciones / et plures alias [illegible] abicit /
plures incurabiles / quia [illegible] non admittit medicinas / Dicendum ergo conclusiue / quod

Alii in scripto.

Et hoc quod alii dicunt / quod peccatum in spiritum sanctum non dicitur irremissibile ex parte reatus / nec ex parte remittentis
nec ex parte eius qui illo peccato peccat / sed dicitur irremissibile ex parte cause mouentis ad remittendum / quia non habet
congruitatem remissionis / exemplo: quia ipsum est ex hoc quod voluntas a se repellit id per quod fit remissio
peccatorum / Unde sicut egritudo alicuius dicitur incurabilis / quia infirmus nollet suscipere medicinam quam si susciperet
sanatus esset / sed quia repellit omnem medicinam et spernit / ideo ipsius infirmitas incurabilis appellatur.
Ita eciam peccatum in spiritum sanctum dicitur irremissibile / quia per eius actum spiritualem medicinam scilicet graciam directe repellit.
Et tamen sicut infirmitas corporalis virtute diuina miraculose curari potest / ita et huiusmodi peccatum per miraculosam diuinam
quasi miraculose potest remitti. Vel eciam dicitur irremissibile / quia paucis dimissum est. Tales enim
vix humiliant se ad petendum veniam. ut dicit Magister in littera. Ex quo elicitur ergo. peccatum in spiritum sanctum dicitur
irremissibile non ex parte dei remittentis sed ex parte cause ad remittendum mouentis. [illegible] patet [illegible] quia
peccatum in spiritum sanctum non aufert homini statum viatoris / ergo nec statum penitencie / et per consequens non est irremissibile. Quia
deus nulli graciam penitencie denegat. Secunda pars patet / quia peccatum contrarium opponitur sed de virtute perfectissima scilicet
caritate dicitur quod nunquam excidit. 1 Cor. 13 / quamuis multi eam amittant / ergo et peccatum in spiritum sanctum
quod est grauissimum peccatorum debet dici irremissibile / quia priuat in peccante dispositionem remissibilitatis / et tollit
racionem excusacionis scilicet infirmitatem et ignoranciam / et potest rebellionem voluntatis ad deum.

1 Corr^m. peccatum in spiritum sanctum ex parte reatus est remissibile quia nullum peccatum est simpliciter irremissibile. Nec peccatum in spiritum sanctum est simpliciter irremissibile.
2. Corr^m. peccatum in spiritum sanctum ex parte remittentis scilicet dei est remissibile. Corr^m 3. Licet omne peccatum hominis in statu vie possit remitti de potentia dei absoluta tamen ipsum est finale impenitentia remitti de potentia dei ordinata. Probatur prima pars per Augustinum li. i Retractationum ubi dicit quod de quocumque pessimo in hac vita constituto non est desperandum quod non esset verum si aliquod peccatum non esset remissibile. Item potentior est virtus ad bonum quam peccatum ad malum sed nulla virtus reddit hominem impeccabilem ad peccandum ergo nullum peccatum reddit hominem in hac vita ad resurgendum a peccatis impossibilem. Secunda probatur per Augustinum super Marcum ubi dicit cui sic peccat orationibus iuvari non potest. Item impossibile est secundum potentiam dei ordinatam remitti peccatum nisi per penitentiam sed finalis impenitentia excludit penitentiam ergo. Corr^m 4. Nullum peccatum in statu vie est irremissibile prout irremissibile excludit potentiam. Patet ex prima parte conclusionis. Corr^m 5. Omne peccatum in spiritum sanctum quo ex certa industria abicitur id quod ex electione poterat impedire peccatum est irremissibile prout hic irremissibile negat aptitudinem. Patet quia nullum tale habet causam aliquam excusantem sed solum aggravantem. Et ullam habet aptitudinem dignam ad sui remissionem.

quia sic peccatum in spiritum sanctum non habet causam ex qua per aliquam dignitatem venia sic vix aut raro remitti nisi per singularem divinam gratiam. Prima probatur patet quia est similiter voluntarium nullo excusatorio in sagante puta passione vel errore in. Secunda habetur a priori facile patent ex dictis etc. Sequitur registrum questionum articulorumque eorundem ac dubiorum super secundo sententiarum contentarum in hoc volumine

q^o 1 Circa primam distinctionem Utrum sic in temporis initio deus fecit mundum ex nichilo sic potuerit mundum vel aliquam creaturam producere ab eterno

Primus articulus Utrum mundus sit factus ex nichilo

Secundus articulus Utrum deus potuerit mundum vel creaturam aliquam producere ab eterno.

q^o 2. Circa 2^{am} distinctionem Utrum in temporis initio angelus creatus sit in loco

Primus articulus De ordine creationis angelorum et temporis secundum doctorem

Secundus articulus Utrum angelus sit creatus in loco

Tertius articulus De motu et locali mutatione angelorum

q^o 3 Circa 3^{am} distinctionem Utrum angeli in primordio sue creationis fuerunt primum beatifice conversi

Primus articulus Utrum tam boni quam mali angeli fuerunt in gratia creati

Secundus articulus Utrum angeli sint in beatitudine vel gloria creati

Tertius articulus Utrum angeli dampnati demeruerint quod sunt obstinati

Quartus articulus est conclusio

q^o 4 Circa 8^{am} distinctionem Utrum angelus in assumpto corpore possit exercere opera vite

Primus articulus est conclusio

2us articulus Utrum angelus possit illabi corpori aut anime

du^m Circa 9^{am} distinctionem Utrum preter novem ordines angelorum ponendus sit ordo decimus

q^o 5 Circa 11^{am} distinctionem Utrum cuilibet homini sit angelus ad custodiam deputatus

Primus articulus est quesitio Deinde sequuntur sequentia dubia

Utrum angeli incurrant detrimentum ex ~~pec~~ custoditi dampnatione

Utrum angelus prestito quod custodit velit dampnari

Quomodo et per que dyabolus homines temptet

Utrum dyabolus tempore temptationis homini vel alteri animali uniatur et illabatur realiter

q^o 6 Utrum Utrum unus angelus naturaliter ex se possit noscere conceptus et intuitus cogitationes aliorum angelorum et innatas et eis intellectualiter loqui

Primus articulus Utrum angeli recipiant species intelligibiles a rebus quas intelligunt
Utrum angeli possint habere aliquam cognitionem naturalem de deo
Utrum angelus cognoscat se et actiam qui in eo sunt et quo

2us articulus Utrum angelus possit naturaliter simul conceptus interiores omnia ~~pt~~ quos sit habens

3us articulus Utrum angelus naturaliter et ex se possit cognoscere conceptus et intuitus cogitationes aliorum angelorum et innatas Sequuntur dubia

Quomodo angelus bonus hominem custodiat cum eius cogitationes ac cogitata ordinarie non cognoscit

Utrum angelus videat habitum caritatis esse habitum gratie constitutivum

Utrum angelus cognoscat propter observationes in medio et causas eorum species illorum obiectorum

Quartus articulus Utrum unus angelus possit alteri naturaliter loqui intellectuali locutione

Quintus articulus Utrum angelus superior illuminet inferiorem

Circa decimam distinctionem dubitatur Utrum omnes angeli mittantur | Respondetur sicut
magister dicit | quod diverse de hoc fuerunt opiniones | propter diversas auctoritates
que videntur in hac materia sibi contrariari. Unde quidam adhibentes quandam
intelligentiam eas ad litteram | alias non exponentes | sic fuerunt sibi opiniones
pa opinio contrarias | Videbatur enim dicere | quod solum angeli ultime ierarchie ad nos mittantur
| et dicit hoc sensisse Dyonisium dicentem | superiora agmina ab intimis nunquam
recedunt | quia ea que pertinent ad exterioris officii nunquam habent | nec hoc videtur esse
contra apostolum dicentem | quia illa distinctio quam facit apostolus ad hebreos 2o dicens
omnes sunt administratorii spiritus | in ministerium missi intelligenda est | esse accommoda
de eis qui sunt in ultima ierarchia. Sed quia hec opinio sibi et interiori apostoli
non concordat | sicut etiam magister in littera probat | quia Christus qui est nobilior cunc-
tis superioribus quam inferioribus angelis | ad hec inferiora descendit | igitur non est
2a opinio indignum | si omnes angeli mittantur. Ideo est secunda opinio | quod omnium angelorum
est mitti | que innuit auctoritas apostoli | et glosat verba Dyonisii dicens | quod superiora
agmina non ita frequenter mittuntur | aut quia eis ex officio non competit mitti |
sicut angeli ierarchie inferioris. Sed quia expositio illa verborum Dyonisii valde extranea
videtur | cum ipse dicat | quod ipsa exterioris officii nunquam habent | et quod indubitato
credendum est in hac parte | esse unum tantum unum et apostoli quam unum Dyonisii. Ideo
3a opinio est tertia opinio dicendi per distinctionem | utrumque verum salvans et concordans re-
ducens | et ex istis duobus expressam veritatem elicies | Distinguendum enim oportet
de missione. Est enim missio exterior | que est ad nos | et est missio interior
que est ad angelos. Sed quantum ad nos. Si loquimur de missione exteriori | sic non
competit omnibus angelis | quia non competit superioribus agminibus | ut dicit Dyonisius
quia ea que pertinent ad exterioris officii nunquam habent | in quo sensit | quod intellexit
de missione exteriori | que est ad nos. Si autem loquimur de missione interiori | que
est ad angelos quantum ad nos | sic mitti competit omnibus | quia superiores mittuntur ad me- 2
dios et medios ad infimos | deo revelando purgat et illuminat | que nobis
expediunt | et hoc totum est propter nos. Et ideo signat dicit apostolus missi propter eos
qui hereditatem capiunt salutis | non dicit missi ad eos | Ex quibus patet quod omnibus
angelis competit omnibus mitti | quia inferioribus ad nos superioribus ad inferiores propter
nos | nec hoc dictis repugnat | quod dicitur ysaie 6o volavit ad me unus de
seraphim quia illud solvit magister in textu in fine distinctionis. Sed contra
ar deo arguitur | deus misit filium suum | et spiritum sanctum ad nos | et non fecit nisi quod
deceret | igitur videtur quod non deroget alicui angelo de choro superiori | quod mittatur
ad nos. Respondetur quod omnis missio aut est ad redimendum et salvandum | aut est
ad ministerium. Prima est tante dignitatis | quod nulli alteri potest competere nisi deo soli

Secunda uero non est tante dignitatis quod conveniat agmini supremo. Secundo ar 2o
argumentum quia homines assumentur ad omnes ordines angelorum, id est si quibus
angelis debet pro uacante sui ordinis restauratores, et deus debet hoc admittere
uidetur quod omnes mittantur ad nos. Confirmatur eminens karitas angelorum facit
eos quantum ad sollicitari circa nostram salutem. Sed in supremis ordinibus est
maxima karitas, ideo deus debet eos ad nos maxime mittere ut nostram pro-
curent salutem. Confirmatur 2o. promior est karitas ad iuuandum quam nequitia
ad nocendum. ~~Sed ab omnibus angelis~~ Igitur si ab angelis qui de omnibus
ordinibus ceciderunt habemus impugnari multo fortius uidetur quod ab angelis
persistentibus de omnibus ordinibus adiuuemur etc. Videtur ad argumentum et primo
affirmatiue quod re uera omnes angeli sunt nobis in adiutorium et omnes
nos adiuuant uel mediate uel immediate, siue infundendo reuelationibus siue
in proferendo et offendendo inter eos. Deum enim agmina suprema ea que sunt
nobis necessaria inferioribus agminibus reuelant. Et deum pro illis et nobis
deum interpellant et petitiones nostras deo exponunt non ut deum instruant sed
ut nostras petitiones suis puris affectionibus deo acceptas faciant. absque dubio
nobis magnum auxilium prestant et sic faciunt ad ordinum priorum reparacionem
et iherusalem superne karitatis sollicitudine et efficacia nos adiuuant
quam alii impugnent. Tertium argumentum si angeli mittuntur ad nos uel 3o ar
solum boni uel eciam mali. Si non contra patet dicitur quia dicitur 2o regum
ultimo Spiritus domini ad spiritum mediatoris egregie et fac ista uidetur quod deus
miserit angelum malum et expressius in psalmo super id inmissiones per angelos
malos dicit glosa quod angeli mali mittuntur et expressissime mathei 8uo mitte
nos in porcos. Si mali non mittantur. Item quia si angeli mali mitterentur
tunc deberent dici angeli domini aut nuncii dei; hoc non dicit scriptura.
Ad primum dicendum secundum Bonaventuram quod in exercitio quo nos dyabolus exercitat duo consideranda
sunt potestas et usus. Potestas a deo ei collata est. usus non potestatis non est
a deo proprie sed potius permittente. Cum ergo missio ipse dicat imperium
et auctoritatem, ideo demones non dicuntur ipse mitti a deo nec angeli dei
sed potius dicuntur angeli dyaboli, quia a suo principe sua propria diriguntur
et ei obedire intendunt. Ad omnes ergo auctoritates arguentes quod demones mittantur
a deo dicendum quod hoc intelligitur non imperatiue sed potius permissiue. Et littera
Quartum argumentum uel angeli inferiores mittantur ad nos a deo solo uel eciam angelis 4o ar
superioribus. Si non contra est Responsio quod a solo deo proprie auctoritate et potestatiue, si
ab angelis superioribus tanquam a ministris huiusmodi auctoritatis proiecta auctoritate primo libro tamen dicendum

Circa distinctionem 19am queritur. Utrum in statu innocentie corpus humanum
fuisset immortale. Et videtur quod non. Quia si sic fuisset per naturam gratie non foret, quia
tunc etiam modo esset immortale corpus humanum, cum sit eadem species nature. Item
quamvis modo tunc fuit necessarium, quia tunc primus homo per primam rerum
generationem etiam compassibilis immortalis, quod est falsum. Oppositum patet per apostolum ad Ro. 5, quod de-
per peccatum intravit mors, ergo si non peccasset homo, fuisset immortalis. Ad istam questionem
primo videndum est de duobus, primo de positio, secundo de causa quesiti. Quantum ad
primum notandum quod multiplex est doctorum responsio. Una Alexandri de Hales, quod sic. Corpus
immortale potest dici quia potest non mori. Sic mortale dicitur potens post mortem
dici. Adeo notandum est quod quadruplex est potentia, quedam parte passiva sine in-
clinatione actuali ad actum, effectum cum dicitur esse potentia. Et tale corpus
habuit etiam simpliciter mortale. Alia est potentia naturalis habens inclinationem ad actum
cum quadam dispositione quibus insufficienti ad recipiendum ipsum. Et vocatur potentia remota.
Alia est potentia que habet dispositionem propinquam quibus non necessitate. Quarta est
potentia que habet dispositionem sufficientissimam ad actum valet unitatem, que potentia vocatur
unitatis. Ipsa enim eo forte quod per tali potentia cum tali dispositione ad actum naturaliter
necessario sequitur immediate portio actus. His tribus modis humanum corpus
fuisset immortale, eo quod non fuisset sub necessitate moriendi, nec sub dispositione pro-
pinqua vel remota, qua inclinaret illud corpus ad moriendum. Aliter dicit
S. Tho. prima parte questione 97 articulo primo, quod aliquid potest dici incorruptibile triplicitur: primo
ex parte materie, vel quia non habet materiam ut angelus, vel habet materiam que non est in
potentia nisi ad unam formam, sic corpus celeste. Secundo ex parte forme, vel quia
rei corruptibili per materiam inheret aliqua dispositio per quam totaliter prohibetur a corruptione,
sicut dicit Augustinus in epistola ad Dioscorum: corpus glorificatum est incorruptibile, quia
tam potenti natura fecit animam, ut ex eius beatitudine redundet in corpus plenitudo
sanitatis, id est incorruptionis vigor. Tertio ex parte efficientis, sic homo in statu innocentie
fuisset incorruptibilis et immortalis, quia ut dicit Augustinus in libro de questionibus
veteris et novi testamenti: Deus hominem fecit, qui quamdiu non [redacted] peccaret in-
mortalitate vigeret, ut ipse sibi auctor esset ad vitam aut ad mortem. Non autem
erat corpus eius indissolubile per aliquem immortalitatis vigorem in eo naturaliter existentem,
sed inerat anime vis quedam data supernaturaliter, per quam poterat corpus ab omni cor-
ruptione preservare, quamdiu ipsa Deo subiecta mansisset. Videtur ergo beatus
Thomas velle quod quamvis ex parte anime non fuisset immortale, tamen accidisset ei immorta-
litas per aliquam qualitatem supernaturalem traditam anime in statu innocentie, que redun-
dasset in corpus. Commissum est illis sicut credo tamen illis. Quamvis in statu inno-
centie quamvis homo moriendi potentiam habuisset, numquam tamen in eadem mortuus fu-
isset. Hec 3o est Scoti quod prima petitis dispositio qua etiam probetur. Thomas
de Argentina articulo 3o, quia omne generabile est corruptibile, sed in statu innocentie fu-
isset hominum generatio, ergo etc. Secundo corpus humanum fuisset compositum ex materia sub-
iecta contrarietati seu qualitatibus contrariis elementorum, ergo etc. Tertio, omne quod pro
restauratione deperditi indiget alimento, hoc continue est de se corruptibile,
sed homo tunc cibo indiguisset, ergo etc. Ex quibus patet prima pars conclusionis

Tria p̄o est quīt doctorū ex hac rōne quia mors et corruptio nō pt esse
sine pena cū sit passio afflictiua obiciens subiā sed pena nō debuit p̄
cede culpā igr nō fuisset mors homi inflicta nisi pcessisset culpa Sed tn̄
illa rō non videt̄ cōuince quia ut dt doctor subtilis quē 24 distinctiōe di
stinctiōis mors tūc nō fuisset pena pcti sicut nec mors bruti Cū ergo deus
potuisset hoīem in penis et miseriis fecisse sed fuisset qda nālis cōsum
ptio cōsequens miritatē Et ergo ad pbandū illā ptē suffic̄ auctoritas docto
rū scolasti Vnd dt respondēt ut allegat Bon^a et Alexand^r de hal dū hō
in paradiso uixerit uiuet nec ignis eū ureret aqua nō mergeret nec absentia
aeris suffocaret nō spinorū aculei vulnerarēt nec aliqua que noceret morbus
impediret Contra per illud iuuenis in statu pctē innocētie fuiss̄ occidi po
tuisset Hoc tn̄ cōpleatur de fēto in sapiētia Scōtus quē pt̄a quia pueri in hc
statu nō fuissent cōsti organice equalis fuerit alimentum quo ad vita in
[...] qualē alimentum que exigebat Ergo si aliquis nō dedisset eis alim̄
tū iā fuissent mortui tn̄ in eo tūc iustitia nō stetisset qui eis alimētū
dare debuisset et sic nō fuisset status iustitie originalis Et si aliquis eo ma
dare debuisset adultum morere a sui ucti alimento vel si adultus nec absti
nētiā artasset adultum morere a suo alimento sed tunc ligno paradisi comedens mortuus fu
isset Et cād morientis ita dimplex fuisset sicut nūc et forte amplius ppt
nobilitatē complexionis Ergo aliquis malus potuisset morere sed
dixisset hoc tn̄ nunquā accidisset quia deus tales de paradiso statū cōpu
lisset vel ab eis nocumētis morietis pseruasset Ergo sequitur qz licet homo
nō fuisset p statu illo passus a nocentis ita tn̄ fuisset dote passi
bilitatis corporis glorificati Item patet ex dicto Item patet qz talis status
innocētie nō attigisset statū glorificationis Passio dicit^r in ratione nō esse
et sic pati dr qd a nāli sua dispositiōe aliqui remouet̄ tali passione
nō fuisset passus hō in statu innocētie Alio^a capitur quit p quis iuua^e
terra si ptinerit ad nīe pfectoz sic intelligitur vel sentire dr pati sic bn̄ pas
sibiles fuissent Et quia dormiret comederet et sentiret nō remouet̄ hoīem a
nāli dispositiōe sed potius ipsum ordinat ad nīe sue bonū sic hō dormi
uisset sensisset et comedisset Ro sequitur qz quāuis hoīs corporis p
statu illo congruisset mīstro augmentatiō et superfluitatum emissio Nō tamē
fuisset in eis ulla infectio aut inpfectissima passio Vn pt pt ca 20 di
ligno qd e in paradiso comedet sic Et p Aug^o in gōmibus de ve
et nō testati Item patet quia quāuis cibus assumptus esset passibilis
tn̄ ista passio fuisset ad pfectoz corporis necesse Et quāuis in statu i°
nō fuisset homo de cibo nisi quātū fuisset sibi necess̄ tn̄ nō potuit ce
ter qui in cibo sic assumpto esset aliqua superfluitas que nō esset apta ut
cōuertetur in homīs subam corpulentiam ergo oportebat emitti sup
fluitates tn̄ fuisset dimentis purissimi qz nulla ex hac esset indecētia Sed
contra conclusionem arguit quia tn̄ mors sequatur necessitatem nīe videtur

cor^m

| addit

2^m

ubi nondu
2^m b. thom q

3^m

ar^2

q si corpus humanum fuisset passibile mortis quomodo vere fuisset tempore mortis. Respondetur quod
quamvis hoc sit verum de statu nature lapse tamen dum steterunt ubi medicina ligni vite vel
alia dei manu tenentia obviavit tali corruptioni illa moriendi potentia nunquam
ad actum fuisset reducta. Sic dicit Tho. de Argentina. Unde si [illegible] ex parte celi divina corruptibile
de necessitate corruptibile. Respondet Bonaventura quod licet plures de illo corruptibili quod [illegible]
Regimine non subiaceret proprie voluntati sed soli conditioni naturali illud naturale necessario cor-
rumperetur eo quod licet natura sit talem [illegible] sic corruptibile corpus autem Ade et si
esset corruptibile et mortale tamen voluntati subiacebat ex ordine divine iustitie
et ideo nisi divina voluntas discordaret corpus illud nunquam corrumperetur [illegible]
.xm. ultro quod quamvis corpus Ade in statu innocentie non fuisset immortale impotentia
tenere moriendi non tamen privatum fuisset potentia moriendi. 2a pars ex dictis
2 ar 9 Relinquitur ad 2um de ista immortalitate diversi diversimode dicunt. Primo dicit Alexander
de Hales et Bonaventura quod triplici de causa potest homo mortem contingere aut per elementa
totam pugnantium constituentium dissolutionem et corporum ad sua loca inclinationem. 2o
per humidi radicalis consumptionem. 3o per extrinsecam lesionem. Prima causa tollebatur
in statu innocentie per equalitatem [illegible] ad [illegible] in optima proportione. 2o
per virtutem anime collatam que fuit donum gratie gratis date. Augustinus vocat in-
[illegible] originalem per quam potuit anima corporis [illegible] et elementa [illegible] ar-
moniam [illegible] quia dum vellet suo auctori subiacere. 3o dicit Alexander
quod talis anima a peccato preservata habebat appetitum [illegible] non appeteret esse sub
alia forma ut in alio [illegible] anima est quia [illegible] forme
[illegible] ordine ad [illegible] sic ad complementum et ad finem. 2a
causa tollebatur per esum ligni vite paradisi. Consumptio enim humidi radicalis per
esum lignorum impediebatur. cum [illegible] data sunt contra specialis
humidum illud preservandum in quo vita radicatur. Consumptio vero radica-
lis [illegible] per esum impediebatur lignorum aliorum paradisi [illegible] pre-
stabat alimentum. Tertia causa impediebatur per providentiam divinam [illegible]
[illegible] violenter vel facta fuisset a bestiis vel a demone vel ab homine
sunt [illegible] bestiarum que omnes sibi [illegible] 2m et
fuiss tertium [illegible] a deo vel ab [illegible] angelo sive custode deputato [illegible]
[illegible] erat ut hic dicit sanctus Tho. divina providentia ut nullum nocumentum ho-
patiatur in corpore [illegible] ab [illegible] q
ar 2 [illegible] ligni vite preservare [illegible] humidi radicalis [illegible] restan-
[illegible] agendi naturale [illegible] in
agendo reparare et quod [illegible] debilitata sed fructus ligni vite non potuit
confortare corporis [illegible] go [illegible]
[illegible] corpora [illegible] ligni fructu vite debilitantur [illegible] quod
[illegible] plus sunt debilitata quia [illegible]
[illegible] et sic una actione debilitata sic et qualibet alia go tandem
debilitaretur quod non plus [illegible]
de vino quod [illegible] plus in se [illegible] aqua debilitatur et [illegible] magis
et ultimo deficit non potens plus [illegible] magis [illegible]

in aqua. Dicit quod per tempus aliquod redderet nutrimentum tamen quod non sufficeret solum pro restau-
ratione perditi / tandem autem non solum ad restaurationem perditi / sed etiam ad augmenti
propter actio solum sufficit qualitercumque sufficeret et alimento tamen [illegible] qua deperdi-
tum est humido / et tandem corruptio sequitur / quamvis ergo fructus ligni vite
potuisset fortiter humidum radicale confortare non tamen potuisset hominem in vita
perpetuare. Ergo secundum philosophum glosa talis continuus potuisset hominem perpetuare per
esum fructus ligni vite sed per aliquod gratuitum donum / si tamen cuilibet hoc accidisset glo-
ria translatione mortem precedente. Prima pars patet / quia deus potuisset talem
virtutem dedisse fructum ligni vite / qua mediante deus decrevisset humidum
radicale per tempus diminutum / ad pristinam puritatem restaurari / humano ductore perfecisset /
et de fructu illo tempore debito comedisset. Secunda pars patet / quia sicut per redundantiam dono-
rum anime in corpus ipsum redderet impassibile / et semper immortale / sic per aliquod donum /
ut per originalem iustitiam, anima potuisset suum corpus sub debito contemperamento divina
virtute semper conservare perpetue. Secunda pars probatur est doctor subtilis quarto sententiarum
distinctione [illegible] dicit quod si eo modo fuisset homo stans incorruptibilis et immorta-
lis quod quilibet fuisset translatus aliquamdiu vixisset / adeo fuisset debilitatum ipso-
rum corpus esset improportionatum anime / ut mors naturalis accidisset. Patet / quia corpus est
quod quilibet tamen generavisset quando fuisset sibi premium de gloria sed dando quod tunc
fuisset translatus de paradiso ad celum empireum / ad divine iustitie [illegible]
nutritoris speciebus etiam non differret. hoc tamen non fuisset [illegible] sed in
statu [illegible] redderet [illegible] / quod quamvis in statu suo transferret / et non omnibus sed ergo
gloria [illegible] / tamen necessarius est conservandus quod nisi fuisset fructu translatus ad
statum glorie / in statu illo corpus humanum fuisset anime / etiam fuit corpus et
impendi / perplexius est conservandum / quod non fuisset fructu translatione ad statum glorie
tempus fuisset finaliter mortuum / quia quod per redundantiam virtutis anime in corpus
vel per esum fructus illius sic ut alii dicunt / fuisset ab omni corruptione conserva-
tum. Verum tamen hoc non asserens / sed recitando opinionem doctoris subtilis / hoc narrative
pono. Contra primum / ergo prima parte / lignum vite quamvis non penitus efficaciter tamen
quodammodo dispositive potuisset esse causa immortalitatis hominis / per statum innocentie
patet ergo gloria. Et est Bonaventura in dictis ultimo et licet quidam destructio sequatur
dicit Hugo / lignum vite fuisset primus habitus in sacramentum [illegible] dicit
dispositive conferre gratiam / et non gratie creatrice / sed sola divina virtus illam causat
assistens anime / in sacramenti applicatione sic super consule sic licet potuisset fructus
ligni vite / quod ei astitisset divina virtus immortalitatis collativa. Ad hoc est etiam
alia manuductio / quia sicut videmus quedam aromata ut aloe balsamum et cetera
mirra diu corpus hominis naturaliter preservant a putrefactione. Sic non inconvenit
tunc divine virtutis assistentis ligno vite potuisset hominem immortalem dare sed
dispositive. Secundo sic / quod post peccatum Ade mirabiliter ei retulisset immortalitatem
esus ligni vite. Nam ut dicit Hugo / Bonaventura / divina fuit decretio / ut sic homo
mandatum dei transgrediendo peccaret et ipse auctor suo inobediens exi-
steret / ipsius carnis domum amitteret. Et sic voluntate a deo recessisset. Sicut
quod secundo
[contra primum]
[2m contra]

pus ipsum deficeret et dissolutum in sua origine / Vel sumptum erat tradunt
quia ipse de in defectu fuit inviolabilis / ipse non posset evadere mortem / si poterit
et quamcumque edere de fructu ligni vite / Ex quo dicunt patet / quod reddere corpus hominis
immortale non fuit ligno vite nec naturale / Patet quod alii eundem habent / ut videtur
effectum ante lapsum et post / si ipse in statu innocentie ut alii dicunt fuisset ea
ar² immortalitas / etiam post ea eidem effecisset / Sed contra ex illud obicitur per textum
tu. Genesis 3º videte ne forte sumat de ligno vite et vivat in eternum / Item
Enoch et Elias ut dicunt doctores sancti in paradiso conservantur per esum ligni
vite usque ad adventum antichristi / sed quia tunc usque ad tempus illud / eadem ratione
3ª² / et deinceps conservari posset / Ergo pari ratione et corpus Ade / Respondetur secundum Bonaventuram
quod sicut quod ibi textus solum dicit ypotetice diminutionem / Dicit etiam conformando verbis
2º ar² patrem facit eos divinitatis / quamvis non posset eos in vita perpetuare / Secundo ad
ad idem non fuit maior efficacia ligni scientie boni et mali / ad corpus passandum
quam ligni vite conservandum / sed per esum illius ligni / corpus hominis immortalis factum
est dissolubile / ergo per esum alterius / corpus corruptibile poterit solidari et
perpetuari / Respondetur negando consequentiam / quia lignum scientie non fecit corpus illa dissolubile
sed solum hominis culpa / et divina sententia / Secundo etiam deficit similitudo ista / quia si
corpus Ade numquam peccasset / nec lignum vite ad perpetuandum / nec ad moriendum
/ sed postquam peccavit homo habet necessitatem moriendi / ergo per esum ligni non potest
perpetuari / Tertio sequitur predicta / quod quamvis Adam peccaverunt gratiam ad eius
3m
tor ³ʳ gloriam culpe / et mihi gloria / non tamen effectum immortalitatis amisisse / patet secundum
Bonaventuram et Thomam / parte prima Corum (?) quia hoc responsa repetitum / per quem nec potest dicitur
erat in melius recuperandus / Sequitur 4to / quod pro statu innocentie habens fuisset
4m
tor immortalis ex divina gratia completive / et non ex natura / nisi forte aptitudinaliter
inchoative / illud est Bonaventure / Et patet etiam satis ex dictis / Sequitur ultimo
5m
tor quod immortalitas status innocentie et future glorie sunt eadem quantum ad non posse
quamvis non quantum ad dispositionem potentie sunt addita / illud est Alexandri Bonaventure
et sancti Thome / quia eadem est potentia privativa actu moriendi / pro statu innocentie
et quod privabit etiam possibilitatem moriendi pro statu glorie / sed illud erit per gloriam
illud autem non esset per gratiam / sed per originalem iustitiam / seu per innocentie gratiam
nec per aliquam aliam causam / prout patet ex predictis rationibus / Secunda quia immortalitas
dicit potentiam quandam ad semper continuandum / et immortalitas innocentie dicit privationem
actus moriendi / Sed immortalitas glorie dicit privationem actus et possibilitatis moriendi
simul ut ait sanctus Thomas / in secundo (?) 2 q. 108 etc.
Circa distinctionem 20am / Queritur utrum soli predestinati si
status innocentie mansisset fuissent generati / Quod non / quia tunc non fuisset
sit maior et femina corruptio / ergo nulla fuisset generatio / et per consequens
non stat / alia patet / quia tales non fuissent sine matrimonii sacramento / sed sacramenta
divina data sunt in remedium peccati etc / Etiam tunc non fuisset corruptio / ergo
2º ar² nec generatio / 2º multi sunt electi et predestinati / qui sunt filii reproborum / ergo
si illi fuissent nati / optinuissent etiam tunc patres reprobos generari / quia tenet
/ quia filius qui generatur a patre reprobo / non potuisset fuisse generatus ab
electo / nec unius vicissim reprobus / fuisset electus aut predestinatus / in quo stat

3o filii mox nati non fuissent confirmati in gratia cum fuissent puri viatores / igitur 3o arg.
potuissent peccare et in peccato finaliter perdurare / Confirmatur hoc per beatum Aug. 9o
moralium super illo Job 30 ca. / Nunc dormiens silerem si inquit ante primum parentem
de peccato non corruisset / nequaquam ex se filios gehenne generasset / Sed qui nunc
per redemptorem salvandi sunt / soli ab illo electi nasci potuerunt / Hec ex glosa / quam
aliqui dicunt quod Aug. intelligat / quantum ad multitudinem / et non quo ad determina-
tionem personarum hoc est cum non intentione eius ibidem / Ubi ennumerat plures per
sonas electas scilicet patrum / qui etiam si tunc fuissent erant Abraham et Ysaac / predestinati
et Jacob etc. / Ro. / Immo hec argumenta non omni ferunt / erant tres rationes / quarum prima est Ro
ista / Si stetisset status innocentie fuisset homini ordinatissima generatio per commix-
tionem maris et femine / patet per ea in textu / et probatur / quia deus in adiutorium 9o p.
viri fecerunt mulierem / et non nisi ad generationem prolis / ut deducit Aug. 9o
super genesim ad literam / Ubi post multa concludit / non invenio ad quod adiutorium viro mu-
lier facta sit / si sublata causa pariendi / Ex alia fuisset ordinatissima illa generatio /
patet sufficienter per beatum Aug. 14 de civitate dei / et per eum ipso in textu / quia
tunc in statu illo fuisset omnium virium inferiorum perfecta obedientia / qua se omnibus
recte obtemperent dictamini / Et imperio rationis voluntati / sic homo nichil ordinati fuis-
set extra et in membris nichil inordinati accidisset / Ex quo potest q̄
propter homo perfectam habuisset plenitudinem fecunditatem / sine impedimento / sic quod
nullus fuisset sterilis / nec mansisset sub hoc statu sine prole / ex forte quedam
etiam consumatio steti nascitur / Sed huic auctati alium quam obviare Resp.
rarius et tangit Aug. dicens quod si primum homines peccassent / generare non potuis-
sent / ex omnibus per illo statu in opere generationis fuisset impotentibus / eo quod caru-
issent semine corruptibili / sine quo nunc in natura non est potentia generandi / sub pre-
senti statu / Item 2o talis est generatio per commixtionem maris et femine / ubi est 2o
decisio seminalis superflui / in statu autem nature integre / nichil superfluum fuisset / igitur
Tertio si hoc modo generatio per illo statu esse debuit / Numquid quod adam et eva 3o
cum perfectis naturalibus conditi fuerunt / et legitime coniuncti / non statim deberent
operam generationi ad perfectam / 4o in actu illo est ardor carnalis delectationis / qua 4o
sapiens homo fit bestiis similis homo autem primus in paradiso fuit etiam sicut
angelus et quidam et dicit Aug. / Igitur generatio est illa modo / statu in
nocentie non decuit / Item 5o in statu illo nulla fuisset corruptio / cum ergo 5o
illo generatio sit opera corruptionis virginalis integritatis / Sequitur quod per illum statum
nulla generatio fuisset / per commixtionem maris et femine / Propter hec et similia
quidam antiquiores doctores / tunc abhorrebant dictam sententiam / quod est tam actum
singulare per statum nature lapse / quod non dissideretur nisi illa / quod hoc actu sit
nec est ea que sit pene originalis culpe / Ergo conveniunt / putantes quod si
statu innocentie non fuisset facta multiplicatio hominum per commixtionem maris et femine
Sed nescio quo alio / de quibus fuit iste Gregorius Nazanzenus dicens in libro suo que
fecit de homine / quod in paradiso alia fuisset multiplicatio generis humani / quod modo
ut puta sicut multiplicati sunt angeli / sine conubitu per opera alterius
Et dicit / quod deus ante peccatum fecit masculum et feminam / respiciens ad modum
generationis qui futurus erat post peccatum / cum deus presciens erat / Sed hec

non est verum nec consonum scripture / nec valet vero in quam adducitur / quia ex prima
superius annullata est / Et hoc quod sic patet ex expresso textu Augustini 14° de civitate dei
quod statu nature integre / non libidine agitante / sed tranquilla voluntate membris impulsi-
te expressum fuisset ad propagacionem / quam quociens et quando optimum fuisset / Unde
Augustinus ubi supra dicit ut si per sermonem tunc non potuisse plenam generacionem sine libidinis
morbo / quod ex voluntatis imperio mota fuisset illa membra / quo cetera sic ardore et
illecebroso stimulo / cum tranquillitate animi et corporis / Idem dicit Augustinus qui ad [illegible] /
Ad 2um respondet / quod quamvis natura sexualis habeat quodam modo tum superfluum de
virtutis nutritive / et individui / tamen est subtilia virtus / quam medicina non [illegible] et
potest virtuti generative ad multiplicacionem speciei / tale autem superfluum natum ibi fuisset
sicut et alia superflua / que in vesica et in visceribus colliguntur / quia Adam
cum fetore seu feditate / ab homine exivissent / ubi tamen non fuisset fetores
et alie superfluitates matricum / oculorum / aurium Et huiusmodi / que super defectum
nature attestant / Ad 3um quod Adam etc. Respondet Thomas Augustinus quo supra
quod / Et etiam est in textu / quod hoc ideo sunt / quia formati invicem / post tempus
modicum de paradiso eiecti sunt propter peccatum / vel quia tunc non exigebat aliquis
sed quamvis virgo esset mulier / Ergo quia mediante generale concipiebatur / expecta-
bant auctoritatem dei determinati generacionis tempus / Ad 4m cetera de inordinacione
delectacionis Respondet sanctus Thomas in prima parte summe / quod quia tunc in actu generacionis
fervore concupiscentie / non moderari non potest / sic ut bestia racio tunc bestialis
debet effici Sed in statu innocencie nihil huiusmodi fuisset / quod tunc non moderaret
ideo quia fuisset ibi minor delectacio / ut quidam dicunt / certa quod etiam quod tanto maior
est delectacio sensibilis / quanto purior est natura et corpus magis sensibile propterea
[illegible] vis concupiscibilis non deformiter [illegible] ibi huiusmodi actui delectacionem
regulante racione / quia ratio per [illegible] sicut magna delectacio [illegible] tunc fuisset / Unde
sic sobrius in cibo non minorem delectacionem sentit quam gulosus / sed modicitate
tamen concupiscibilis super huiusmodi magis delectacione quiescit [illegible] Et hoc sonant
verba textus Augustini / quod in statu innocencie / non excludit magnitudinem delectacionis
sensibilis / sed in ardorem libidinis / et suffocacionem seu [illegible] mentis / Ad
quintum respondet sanctus Thomas ex dictis Augustini 14° de civitate dei / quod in isto
statu / sine ulla corrupcione integritatis / infunderetur maritus gremio uxoris / Ita
ut ait Augustinus / Poterat enim tunc salva integritate feminei genitalis / virile
semen immitti / sicut nunc potest eadem integritate salva / ex utero virginis fluxus cruoris menstrui
emitti / Unde ut sicut tunc ad pariendum / non dolor gemitus / sed maturitatis
impulsus / feminea viscera laxaret / sic ad concipiendum / non libidinis appetitus
sed voluntarius usus naturam utramque coniungeret / Vane sic Augustinus ex quibus
[illegible] concludo quod Eva et omnis femina in statu innocencie / sine quacumque vio-
dubium lencia / et corrupcione concepisset a compare / Sed dubitatur / feminas corpore et
parere / salva integritate virginali / sicut virgo Maria / Et a singulari privilegio / nisi ipso
corpore respectu / post hoc non fuisset / ita per sic tempus [illegible] / Respondetur
quod perpetua integritas virginalis tria includit / scilicet duo ex parte carnis Primum
est [illegible] / Primum est privacio violentie et corrupcionis [illegible] Secundum
est commixtionis / Tertium est privacio concupiscentie [illegible] in opus tale / Ergo
constat / quod salva [illegible] non fuisset in statu innocencie / quia tunc [illegible] ut dictum

est generationi vacassent. Dicendum est ergo quod virginem corrumpi et parere fuerat in statibus
talibus conditionibus virginalibus permutatis ridiculosum est. Et soli dei genitrici
reservatum est. Nam quod conciperet non violata non rupta nec omnino commixta
quod se nec per annos. Et dico per annos propter illud quod narratur de quodam Cysterciensi an-
glico quod fuit cum tribus annis integre salua. Dyabolo arte sua aliquod vile semen
iniciente tamen sanitate non tamen violata esset. Si in statu predicto aliqua mulier sine
violentia et ruptura et dolore conciperet et pareret. Quia cum sexus corporis non lapsus fuisset
sicut est in hoc quia cum sexus non integre se habuisset, ipse tunc violatum non fuisset quod
nunc sine violatione sit non potest. Ex istis infertur quod status nature lapse premium
aliquod et premium virginitatis habet, quo status innocentie caruisset. Probatur. Quia virginitas
in presenti statu habet magnum laudis premium propter difficultatem tenendi. Secunda in-
singulare premium quod aureola dicitur, quia in statu innocentie non obtinuisset, nec
virginitatis ex custodia nec adversitatis victoria nec eam ex labore in doctrina
recitatur. Circa premissa tamen advertendum quod Clauda doctoribus [illegible] tenere quod in statu
innocentie in partu esset genitricis soluta fuisset carnis integritas absque tamen passione
et penali sensatione et sine ulla feditate. Quod probatur, quia impossibile est semen
virile suscipi nisi per viam apertam. Sed in actu generationis fuisset semen commixtum
ergo viam apertam et per consequens integritatis solutio. Item secundum Bernardum sicut claudunt
os manibus et lingua dentibus sic obedivissent illa membra generationis. Sic manus
vel os sine pena violentia vel feditate aperitur et clauditur ad nutum voluntatis
sic et illa membra nec turpius fuisset loqui de membris illis quam nunc de aliis
est quia tunc tota membra fuit obedientia quod poterat homo facere cum libito vo-
luntatis cum membris suis quod volebat. Ut dicit beatus Augustinus 14o de Civitate dei capitulo
quod tunc in conceptione quam in parturitione membra fetum admittunt volunt et relaxassent
et contraxissent, sicut hic morselli quantitate ad usum alimenti sumendi os di-
latatur et constringitur sine aliqua sui lesione. Nec ergo fuisset fractio que dicit
divisionem continui violentam aut penalem, quamvis fuisset porte apertio que
nunc fuit sigillata et intacta. Et tunc commixtionis seminum mulier virgi-
nitatem amisisset. Hec ergo in statu innocentie quamvis servata fuisset in-
tegritas mentis non tamen integritas carnis. Nec tamen hoc fuisset imperfectionis
sed magis perfectionis propter fecunditatem prolis. Ex quibus et premissis sequitur
correlarium primo quod continentia semper laudata fuit virtus continentia non tamen per sta- correlarium primum
tu illo decuisset carnalis concubitus ab ea abstinentia. Prima patet
quia virtus illa generalis est ad detestandum omnem coitum illicitum, quod semper
est et fuit bonum. Secundum patet quia stante precepto de multiplicatione prolis et
mixtione tunc qua nulla fuit contrarietas libidinis ad spiritus carnis, non fuit
licita ab actu concubitus continere. Sed certa tempore legis nature et legis scrip-
ture continentia generalis fuit licita dispensatorie tamen habebat aliqui
persone continere. Tempore vero legis gratie fuit meritoria propter quod multi
se castraverunt propter regnum celorum ut dicitur Matthei 19o. Secundo sequitur correlarium 2m

q in eodem actu quo viri cognovisset carnaliter uxorem suscepisset ex eo
[illegible] prolem Illud est alexandri et bonaventurae quia fuisset ordinatissima gene
ratio per concupiscentiam Et quia materialiter non fuisset in remedium sicut modo sed solum in
officium ad procreandam prolem ergo in illo statu concessio iustitie nulla quam generati
fuissent materialiter nisi prolem generassent Etiam certa est non dictasset vtendum
isto actu nisi ad prolis generationem nec vnus generata in alium finem in actu expuisse
set Quia etiam sensus fuisset ad generandum Tertio sequitur quod quamvis non sit impro
babile in actu coniugali tunc fuisse actum delectationis quam tempore nature lapse
nunc tamen actum hoc est magis credibile Prima pars patet quia spiritualibus viribus per
fectionis tamen talibus non fuisset immoderata propter instrumentum subiectum erat ratio non
dominia habuisset super eam destructis eam in debitum suum finem patet illud
quia omnes sensus et anima integra plus fuissent in obiectis suis delectati
quam in natura lapsa Et ergo plures illud tenuerunt quod tunc fuisset maior de
lectatio quam modo Secunda pars est alexandri et bonaventurae quia ut dicit hugo gaudebat
vir augi et coniugi quia patet quia tunc actus ille maxime exivit totius im
petum dum ea coniunxisset originalis iustitie retinaculum et vinculum per quod imperabat
viribus inferioribus. Ergo laxatis sibi habenis toto impetu et conatu
se precipitat in delectatione sibi oblatam non propter intensionem actuum mentis sed
propter defectum virtutis retardatis [illegible] sicut equus laxatis capistro se
non curat impetuosius et velocius quam cum per frenum detinetur a proposito in proposito
licet non habeat maiorem virtutem Hic est secundo Scotus Tamen autem dicit
quod fuisset absolute delectatio maior sed per proportionem ad totum minor quam sit
modo Et non distendat a deo vltimum quia fortior fuisset in se intensior
propter maiorem sensum vivacitatem sed ratio absorbuisset et compescuisset
eam nunc vero in natura lapsa delectatio absorbet totum Quarta quod solis
parvulis sola illi fuissent quod statu iustitie generati qui nunc sunt electi seu
predestinati patet quia probatur quidem auctoritate beati Gregorii post oppositum allegatum
Et plus ea doctor subtilis questione secunda partis distinctionis quod quia
ex parte dei est deus vult determinate homines attingere suum finem quia est beatitudo
Et si fuisset status iustitie non fuisset impeditus ex parte hominum ergo omnes
fuissent beatificati sed non plures tunc quam erunt nunc quia predestinatio eterna
de illis non variatur propter statum nature lapse ergo eosdem et non alie persone
fuissent nati qui nunc sunt electi Et secundo sequitur quod plures salvandorum
fuissent filii aliorum quam nunc sunt genitorum patet quia multi sunt electi
filii reproborum nec hoc est inconveniens quia sicut non substantia filii est de substantia
patris sed de substantia seminis maioris et feminei vim solum effective concurrente

Ut vult philosophus 2o de anima de generatione aliorum probat quod sicut ex eodem ligno fieret idem
ignis in uno ad quemcumque ignem poneretur sic ex eodem semine fieret idem
fetus cum quocumque semine viri equales virtutes in eadem arte quiescerent quia ut
dicit Boetius ad productionem unius effectus in uno non requiritur idem effectus
in alio sed sufficit efficacibus unitas [illegible] apparet eadem in uno in [illegible] 9o · 9o 3a
quamvis per statum integre nature infantes nati parvuli visu tenuis et membrorum
caruissent [illegible] instincta et mox nati perrexissent Pro hac duce partes patet
per beatum Augustinum hic in scripto et in summa parte prima questione 44 articulo primo ubi
dicit quod ea que sunt super naturam sola fide tenemus Unde in talibus assensum
sequi debemus naturam rerum preter ea que auctoritate divina traduntur Sed hec apparet
naturale et consonum [illegible] humane nature quod parvuli mox nati non haberent visu
tenuis aut membrorum [illegible] Alexander tamen de Hales tertia opposita in questione
qua 28a distinctionis [illegible] Augustini in libro de baptismo parvulorum dicentis
quod infirmitati mentis congruit infirmitas carnis in puero [illegible] statu
innocentie nulla fuisset talis infirmitas mentis Ergo nec infirmitas cor-
poris in parvulis Et dicit Alexander ex intentione Augustini quod [illegible] quod nulli * sup. gu
ta talia que illis acciderunt non traduntur hoc [illegible] modo [illegible] con-
suetudine [illegible] in natura lapsa Concedit ergo quod non tamen quam
[illegible] habuissent corpus naturales manuum et pedum [illegible]
ue quo ad gustum quamvis forte non ad instantiam vel loquela quia eadem vi-
[illegible] fuisset [illegible] ad regendum corpus quam nunc et forte non fu-
issent nati [illegible] sed tamen debilibus minime [illegible] ut dicit [illegible]
[illegible] corpus illud [illegible] quod sunt [illegible] corpora brutorum [illegible] a [illegible]
quod corpus [illegible] et forte fuissent visi parvuli
sine [illegible] quod in brutorum corpulus [illegible] et forte fuissent visi parvuli
fructibus quibusdam temporibus paradisi non cum [illegible] quod aliquid
aliud quam fructus paradisi hos ad esum [illegible] ad lapsum nec [illegible]
fuissent [illegible] sic nec sit data [illegible] erunt
ei data ad decorem et ad sui corporis integritatem [illegible] videtur
Alexander [illegible] Idem dicit [illegible] quod parvuli
isti statum [illegible] quidam [illegible] tempore non sic [illegible] et
[illegible] per industriam [illegible] concessit agniculis ut perfectu
[illegible] que numquam [illegible] et mamillas matris [illegible]
nequaquam [illegible] est hec filiis Ade fuisse negatum [illegible] vero · distributio
ad quedam que spectant ad bonum honesti sic [illegible] [illegible] et cul-
tum quibus deus est [illegible] et [illegible] quod cognitionis
usus sit eis dilatus quamvis non [illegible] possit quod eis [illegible]

ad hoc esset datus. Ulterius tamen doctores respondetur ad auctoritatem Augustini quod loquitur de illa infirmitate que nunc in parvulis apparet et similiter ad actus corporales quibus parvuli sunt carentes et fletus quorum nulla fuisset in statu innocentie. Unde dicit idem quod nunc parvuli nostris lacrimulis nati mox sunt carentes parvulis flere quam sugere et quod beata statim ambulare hoc est ex corporis ignobilitate et corporis debilitate et quia actus ipsi eius contrarii sunt infestis ad quos etiam prima etas non sufficeret. Si non ad quartum in hoc. Secunda pars probatur quo ad iustitiam. Patet Anselmus in de conceptu virginali ubi dicit quod deus dedit Adam hanc gratiam ut se servaret esse rationale et iustum. Ita si non peccaret essent iusti quos generaret. Sed quod in gratia tenuit Scotus et plures alii ut Alexander. Sed Thomas in summa parte prima et [illegible] sunt quia parvuli nati fuissent in originali iustitia ex primis. Ergo in gratia cum non potuit de peccata subiectis eam infundere. Unde et vocabis deo qualis fuisset in statu illo in gratia gloria faciente

·tertium in ·ut deduxit Scotus dico. Sed cum que eius ad sequitur tertio quod sic in nata parvulis ignorantia infirmitas non est propter ex originali culpa sed necesse melior movetur vestrum fuisset penalis ignorantia. Oppinione patris Christi tenuit Alexander et patet ex dictis quia fuisset etiam peccatum et talis parvulorum infirmitas [illegible] debet fieri ergo sic Catholicus debet dici [illegible]

+ [illegible] quod dicit Hugo [illegible]

quod propter tunc debet fieri. Ergo sic Catholicus non debet dici cum novae dici sic nec infans debet dici ignorantis. Alexander tamen dicit quod parvuli statum nescirent quid propter illo que esset sive ne[c] iustus vel nocuum et hoc propter indistinctionem nullam motivum eius parvulus tantum est. Sed quia non est ad hanc auctoritas nec eo sensus et cetera respondeatur

·2m· Secunda sic quod sic Adam stetisset originale iustitia in posteros transfudisset hoc vestit eos gratia iustitiam nisi infusisset. Secunda patet per Anselmum ubi supra qui dicit quod parentes primi si stetissent filios heredes genuissent iustitie genuissent quod non intelligit nisi de originali. Sed contra Hugo dicit quod non genuissent gratie iustitie heredes. Sed Alexander quod hoc intelligit sic quod ad eos non descenderet prima iustitia hereditate a patre tamquam a deo et possessore naturali sed potius a gratia donatorum. In quo circa ut vult Anselmus concordia magis dicit et plenitudo gratie illius quod qualis erat primus homo iustitia et felicitate talis si possent filios propagaret non quod ex sola propagatione essent tales sed propagati ex dono dei erunt tales. Secundo patet tertium quia sic transiret de vitio damnationis ita videtur quod uterent suis posteris gratiam salvationis. Unde dicit Hugo per fortasse non absurde totum primi obedientiam et servatam constantiam fore gratiam adiutrices in omnibus sequentibus et ipsam obedientiam obediendo imitantes.

+ Secundum patet quod ut dicit Hugo penalis ignorantia est aliquis nescientia

Consultum de hoc puncto ait Scotus / quod non dicit ponendum filios habuisse per pre iusticiam tanquam per causam meritoriam / sed ex solo dono dei / sine ullo merito / singulis individuis fuissent appendentes iusticie originales ex intencione generali generis secundum Durandum etc / quod quia opposita sunt ad hoc valencia / an primus homo sit creatus gracia in genere faciente / sic (?) tenentibus quod si ponimus certe filios nondum natos contraxisse / Alij autem qui dicunt / quod primus homo solum sit creatus in naturalibus / sed per actus personales se disposuerat ad graciam meritoriam / Aliqui etiam tenent filios solum in iusticia originali et in naturalibus fuisse procreatos / Alij autem dicunt / quod si parentes primi perstitissent / et graciam gratum facientem suis posteris meruissent / Alio sequitur quod quibus nascebantur dico primuli generati / non tamen fuissent statim in gracia confirmati / sed per prius potuerunt ex pluribus iam dictis / Secunda pars patet / quod primi non fuissent suis per meritis consecuti / qui nondum fuerunt boni / et per quos nunc consummati / sed ab non ademe amisissent graciam / quam tamen per eos amiserunt / Concordat etiam Hugo in suis super dubiis / Stultum videtur asserere / quod in hac vita confirmatus sit ita aliquis / quod non posset fieri malus / quod in alia vita tamen conuittet (?) dicit Alexander in quarto distinctionis 28 / quod Cyprianus fecerunt omnium et etiam maiorem fuit / quod si stetisset gracia parentibus / ita fuissent confirmati illi / et posteri / quod nullomodo peccare potuissent / Potest etiam opposita tenere (?) utrum dictas glosas etc Et sic est finis in vigilia Margarete 1430

Illa que sequens est Scoti in ipsa forma ita quod nichil est additum neque depositum

Circa distinctionem xj / ubi tractat magister de custodia hominum ab angelis bonis deinceps potest angelus custodiens posse effective aliquod causare in intellectu hominis custoditi / quod quia aliter frustra custodiret / non posset ipsum dirigere in humanis actibus / et regere magister hominum / qui sunt ipsius / quod non ad intellectum et voluntatem / nec aliud potest ad eius ipsum facere magis quam voluntatis / quia nec intellectum et voluntatem / Preterea angelus potest aliquod effective causare in intellectu alterius angeli / sicut dictum est distinctione 9 · ergo etiam in intellectu hominis / Probatur quia / quod actum / quod potest aliquod causare in passo excellenciori / potest et aliquod causare / in passo minus excellenti / tamen / quod omne agens actum primum [redacted] potest causare actum secundum / in quocunque receptivo / propter hoc enim probatum est supra distinctione 9 · angelus aut actu cognoscens est / et intellectus noster est in potencia ad actum secundum / ideo sicut supra passibile potest aliquod imprimere agere intellectum / sicut patet de sancto etc. multo magis id quod est actu intelligibile / quale est id quod est in intellectu angelico / Unde glosa Augustini super illud psalmi / angelus suis mandavit etc / Hic ergo Avicenna 6 naturalium parte 6 c 6 / quod intelligencia superior est causa inferioris quod ad esse / et quantum ad cognoscere / Et sic descendendo a suprema intelligencia et tandem intelligencia quadam separata inferior quam intellectui est causat in ipsa noticiam intellectualem sua speciem intelligibilem et sic intelligit per quam sibi intelligibile actu est ad

illa intelligentia Contra ista obiicitur autem quia tunc frustra uniretur anima corpori quia propter
nullam perfectionem ipsius anime vnite non enim propter perfectionem ipsius in se quia forma non est
propter materiam 2o phisicorum nec propter perfectionem in operando quia non vnita posset habere species ab in
telligentia sed vnita ista tamen ne peteretur quod vere concludit quod frustra vniretur anima beata
corpori quia non propter perfectionem animam necessariam ad sua opera quia opponendum hic in quo nichil
recipit nec recipiet a corpore propter hoc corpus a quo anima intelligit mensurata est hic corpus
non sicut intelligere mensuratur vnitur corpori quod nec vnitur propter se propter aliquas perfectiones inquantum sic
nec propter operationes eius vt propter intelligere Aliter magister dicit post quia omnis nostra cognitio
oritur a sensu 2 posteriorum et deficiente sensu deficit scientia que est secundum ipsum sensum 2 posteriorum
gi nec 1 2 physicorum Cecus enim natus non potest habere notitiam de coloribus habita
autem scientia si species tales imprimuntur in anima ab ipsa intelligentia post si non manea
tet notitia habitualis non manente actu intelligendi sequitur quod semper esset in tali actu
quod in post esset ad intelligendum licet enim ex actibus generetur aliquis habitus ad facilitan
intellectum ad intelligendum quia tamen nunquam habetur forma qua posset intelligere quod esset
actus primus fortes ipsius ex in post actu sed semper de nouo oportet recipere illa forma per
quam posset operari sicut intellectus non intelligit ex post ad actum intelligendi quia post ipsa
ad formam illam que est principium intellectionis licet enim intellectus habeat illam habitudinem ad ipsam
sequente actus post facilius adquirit illam formam quod aliquis non habens eam vnde licet vnum
passum sit magis dispositum ad patiendum quam aliud vt tamen est in post esset enim quod forma
recipiat sicut lignum quod non calefactum est non calidum et vnum esset secundum aliud habitudo
qualibus secundum esset facile receptum caloris habitudine ad difficilius Vtrumque tamen quod non
calefactum esset in post esset ad calefaciendum ista hic Mod quorum aliqui ponendo quod non posset
aliquis ad effectum esse in intellectu hominis custodiri 2o quod possit esse post deo quod nullam
intellectionem actualem nec speciem intelligibilem potest aliquis causare in intellectu nisi
vt totus causa Ratio autem non est ex aliqua in post ex parte aliquorum quia semper
est in actu post et potest causare in quantum aliquis actu 2m Sed est ex intellectu nostro
qui propter statum istum est passus dilatatus ad actum vt ad fantasma et ad in
tellectum agentem Et eo impedire ne posset immediate recipere mutationem ab actu in
telligenti sine fantasmate quia fantasmata sic habent pro statu illo ad intellectum
nostrum sicut sensibilia ad sensum quo ad hoc scilicet quod sicut sensus non mouetur post vel a sen
sibili contra sic nec intellectus ne forma mouetur non mouetur nisi a fantasmate Non
autem hoc sit tactum est dictum in primi scilicet ex ordine potentiarum quia ordo non est nisi
ex natura hominis vnde hoc quia tunc non esset alius ordo in beatitudine vel ex culpa
vel ex statu isto propter aliquod precedens ad culpam Cuius ratio restat Ex hoc autem sit
quoddam corpus quia scilicet aliquis non potest aliquem intellectum recipere ad intelligibilem considerationem
et quod omnis raptus virtute diuina factus est Ipse ad aliquid intense imaginandum
ideo raptus communiter sunt magis phreneticis vel sunt quam raptus et intensa imaginatio

facit animam in distractu ab omni alia cogitatione tamquam actualibus intellectionibus / quod videtur
et credita forte illa mixta ymaginatione alicuius rei intellectio ymaginabilis sed nulla
est intellectio ubi alicuius rei intelligibilis non imaginabilis ita et quod raptus ad quod
homo peruenit per ipsum dispositione in hac vita per consuetudinem non est ad aliquam visionem intellectualem
sine imaginatione / licet tamen forte talis contemplatio in homine ab omnibus curis [illegible] per talem
visionem quam disponat ut deus animam sic translatam rapiat ad visionem intelligibilem

et intellectus [illegible] imaginatiua

De 2o. scilicet quod posset angelus facere in intellectu / propter dictum sancti dionysii / divina et celestis
[illegible] / dicitur revelationes fieri hominibus per angelos / videtur quod angelus potest docere hominem sicut
homo facit sed perfectius / quia homo docet / proponendo quedam signa nota auditui / quibus procedit
audiens et ista signa / quod plenius occupatus est et magis [illegible] est / qualis [illegible]
non est in addiscente statim / quia [illegible] statim / et multa abstrahit / ille ex
illis signis [illegible] conceptus suos / sed concipit docens et loquens / conceptus complexos / ordinate quia [illegible] sunt signa ordinata [illegible] apud loquentem
/ et ex talibus signis percipit veritatem complexorum ex terminis / et [illegible] complexorum ad complexum /
a quo homo scit veritatem / et tunc addiscit / quia veritatem vel complexum per se non addisceret / nec
haberet [illegible] docente / licet haberet species omnium [illegible] complexorum [illegible] complexi
conceptus novit / qualiter componat ea / et [illegible] nec complexi ad ea [illegible] ordinata
/ et si hoc faceret possent [illegible] / ex [illegible] veritate aliarum complexionum / ex [illegible]
ta / et sic addisceret ingeniosus per se ad inve-
niendo / sed tardioribus [illegible] ab alio / alia [illegible] signa nota / ut addiscat per
doctrinam / et hic non [illegible] angelus possit docere sic utendo signis ad placitum institutis
/ et hoc in corpore assumpto vel alio modo formando ea signa / vel utendo signis [illegible]
[illegible] scilicet [illegible] rebus ad [illegible] [illegible] sensibus a quibus sensibus [illegible]
[illegible] / et ex eis fantasmata generentur et sic [illegible] ex eis species intelligibiles [illegible]
abstrahantur / Dubium tamen esset utrum tamen angelus posset uti signis naturalibus
quam [illegible] vel homo posset uti signis ad placitum institutis / [illegible] videtur / si tamen
posset [illegible] multis sensibilibus a quibus abstraherentur species [illegible] ad [illegible]
magna [illegible] / quam [illegible] vel homo posset uti signis illis ad placitum institutis
/ [illegible] / Secundo aliis [illegible] / scilicet possit angelus [illegible] fantasmata [illegible]
[illegible] posset novum fantasma causare efficiendo vel offerendo ipsum novum
[illegible] / vel [illegible] fantasmata / [illegible] est / Concedit tamen quod / quod fantasma
novum non posset causare / sicut tamen [illegible] / [illegible] causare tale fantasma
/ quod fantasma non est natum produci / nisi per [illegible] / unde [illegible] non potest
[illegible] De translatione fantasmatis de uno organo ad aliud [illegible]
[illegible] fantasmata [illegible] in organo [illegible] posset transferre ~~in [illegible]~~
~~[illegible] Et forte dicitur quod translato humore~~ / ad organum [illegible] [illegible]

[illegible] loc

posse

eodem fan^te nec cum posset aliud transferre nec transferret speciem. Et forte diceres quod translato humore ab organo sensibili non remaneret in eo fan^ma quia non esset in eadem propor-
tione ad corpus suum a qua generabatur. Sed istud non concludit quia saltem prius erit fantasma
et tunc erit in esse et non in fieri. Sed si talis translatio fieret forte in sensorio fantasi-
ma, tunc negaretur quod ad cuius organum fieret translatio posset uti tali fan^te quia nullum fan-
tasma natum est uti fan^te nisi generato a simili parte sui sensus. Sed inter ista est cogitandum
quia si demon imprimeret ceco nato dormienti fantasma de colore, posset eo uti vigilans
ad iudicandum de coloribus quod non non est eo forte in esse sed tantum in fieri. Non videtur esse necesse ita fore
quia ad eius actum. Ad neutram autem istarum duarum videtur esse necessaria pro vna parte
vel pro alia. Tercio non de translatione fantasmatum concedendum dicitur quod per forte motum localem
humorum et spirituum ad quem motum sequitur transpositio organi sentiendi in motu mediante vel ab extrinsecus hic
videtur difficile ad intelligendum. Quo cum quodlibet fan^ma sit spiritui vel humori proprio subiecto quia
tot possent fantasiari esse in virtute fan^ta quod ubi non posset assignari subiectum proprium nec
tot motus alicuius spiritus vel humoris videtur ferre ad fan^mata motu locali magis quam plus non est fa-
ciat esse id fantasma per alterationem. Et tandem tercio posset esse virtute fan^ta amouen-
tem per motum proprium sine spiritu organorum mutato a fan^te extat perturbato spiritu vel humore
aut potest ista sedari quia sedata occurrit ad potentiam dicitur quod per illam viam qua posset
doceri per signum speciale quaecumque hoc et per quamcumque viam generetur virtute fan^ta. Ubi non est
alia via nisi tantum vel completa amonitione impetrata ad posset operari in intellectum posse
et non quidem ... causando speciem intelligibilem ut causa totalis sed ut causa partialis per intellectum
suum agentem. Concurrens intellectui agenti hominis ita quod illi duo intellectus agentes angeli et
hominis qui sunt cause totales possunt cum fan^te efficaciter operari quam solus intellectus agens
et sic producere speciem intelligibilem perfectiorem et distinctius representare quantitatem. Ad articulum primum
dico quod non frustra custodit hominem quod potest esse intellectum ... per signum speciale efficaciter ad
esse quam homo et forte ad operandum cum fan^tasmate et forte cum intellectu possibili. Secundum articulum
dato tamen quod nullum istorum posset esse adhuc non frustra esset custodia angelorum quia cu-
stodiunt nos a multis impugnationibus demonum. Sicut quod dicit Iohannes in ... super Mathei 18
... angeli eorum semper vident etc. Utrum cum possit tota esse vita ... Ad secundum
quia non ... quia istud passum intellectus non est capax pro isto statu ab isto agente
... et hoc quia passum est impeditum pro statu illo nec quod tale recipiat. Unde
ista propositio non est ex defectu potentie active angeli sed in ipsa virtute passiua intellectus nec absolute
sed comparato istius pro statu illo. Propter hoc quod ... ad utramque probationem quando actiuum non
posset agere in passum quod non est receptiuum ad recipiendum talis forme ad quam agit ille
agens sed tamen est receptiuum non potest agere per ... posset per ... remota. Et si
dicas non tunc potest demon pro statu isto immediate agere intellectum sine fan^te dico quod quia non

valet quia illud respectu pro statu isto est ordo inter potentias inferiores iste ac ordo sic
talem dicitur non aut talem aliquam causam / et eo omnibus agentibus dato quod presupponit iste or-
dine est impeditus non ad ad deum qui est super istum ordinem. Ad videtur patet quod spiritualia
possit dimittere intellectum pro statu isto impedimenti ne spiritualia vel recipiat a talibus
vincte amoto aut tali impedimento tunc recipit sicut est in ultima vita non loquitur angelus
homini beato et homo beatus alii beato sicut dictum est prius angelus beatum loqui angelis interi-
tive cum sit compossibile salvatorem in ... sicut anima dicitur in ... Ex hoc patet quod doc-
tor non potest dare scientiam in discipulo non cum propter defectum virtutis active in ista
doctoris sed propter capacitatem intellectus discipuli pro statu illo pro quo liter receptum ne sic
dimitteretur quia pro statu illo ad fantasmata convertat sicut ad rem immutativa sicut patet
ex dictis

nulla aut pure intelligibilia / non quia iam non sit actua / non quia impeditus mandata sit / parum sed pro statu isto

Utrum primi parentes / statum innocentie servantes / in paradiso terrestri / fuerant aliquo modo
beatifice quietati Et arguitur quod non / quia si tunc fuissent beati / nunquam illa beatitudine
perdidissent / Nam ut dicit beatus Augustinus xi de civitate dei capitulo 12 / utroque coniuncto efficitur beatitudo
/ quam recto affectu intellectualis natura desiderat / hoc est / ut bono incommutabili quod deus est
/ sine ulla molestia perfruatur / et in eo se in eternum mansurum / nec ulla dubitatione
cunctetur / nec ullo errore fallatur / Confirmatur parentes in corpore statum potuerunt ex
propria eorum libertate deum plus non se diligere / et peccare / ergo non fuerunt certi in beatitudine
tenere quam / quia sic non fuerunt securi / quia tamen securitas est magna pars beatitudinis / Contrarium probatur
quia angeli potuerunt peccare / ergo a fortiori homines primi / Contra auctoritatem beati Augustini in de
si ad pe c. 30 / ubi ait / Deus superiores spiritus celicos creavit / et eis facultatem
atque intelligentiam cognoscendi diligendi quoque divinitatem inseruit / quos tamen ita creavit / ut coram
pro se ipsos ipsum diligerent / neque se tales creatos a se cognovissent / ut autem hec dilectio
hec instanti / et cognita laude voluntatis / quam eis tribuit libertate / ut vel eis po-
sitive ad eum qui super eos est / vite beate sic dilectionis exigit / sibi adherent / vel ad ea
que infra eos sunt / sua cupiditate semetipsos pondere declinare / et paulo post / ita
eis diligendi facultatem voluntatem quoque donavit / ut eam unusquisque / et hec post et
paulo post in omnibus est quod dicit beatus Augustinus xi de civitate dei c. 10 ubi dicit / Quis autem cum istos
primos homines in paradiso negare audeat beatos fuisse ante peccatum / quamvis sua beatitudo
quam diuturna vel an eterna esset incerti / esset autem eterna nisi peccassent / Item beatus
Ambrosius / ut allegat magister distinctione 24 secundi / ait / primus homo beatissimus
ante peccatum auras carpebat ethereas / Pro isto notandum est secundum doctorem / quod quantum ad propositum
sufficit / duplex est beatitudo quedam secundum perfecta / quedam est status perfecti [illegible] perdere cuius
boni / Et ista beatitudo ponit dei visionem intuitivam facialem et claram / et cum
securitate perfectam et securitate de perpetuo sic manendi / qua acceptione beati de quibus
in principio questionis sermo actum fuit / constat autem quod talem beatitudinem perfectam /

non habebat homines. Certa in primordiali innocentie statu fuisse nec hec habebant
animi, ut sufficiat arguere contra eos ad falsitatem communis argumento. Aliud de beati-
tudine et delectabilibus statibus cum multis excellentiis et ceteris bonis sic inclu-
ta pene quam culpe ... Aug.) et plurimi capiunt beatitudinem in multis locis scripture
capiendo beatitudinem videndum est de beatitudine et felici statu primorum parentum in primor-
diali suo esse institutione, et certa de excellentiis status eorum, circa quod sit prima conclusio.
In primis parentibus tempore innocentie tanta fuit mentis et corporis concordia ut non solum
voluntarius usus ad seminandum et concipiendum, namque utrumque sine libidinis appetitu con-
iungi posset, sed ut etiam sine ulla violenta corruptione integritatis maritus infunderet
gremio uxoris. Patet per beatum Aug. libro 14 de civitate dei capitulo 26, ubi post cetera dicit
in tanta facilitate rerum et felicitate hominum absit ut suspicemur non potuisse
prolem seri sine libidinis morbo, sed eo voluntatis nutu moverentur illa membra quo
cetera, et sine ardoris illecebroso stimulo cum tranquillitate animi et corporis nulla cor-
ruptione integritatis infunderetur gremio maritus uxoris. Et quod experientia
probari non potest, non credendum non est, quia illas corporis partes non ageret turbidus calor
sed spontanea potestas, sicut opus esset, adhiberet. Et sicut ad pariendum non dolor ge-
mitus sed maturitatis impulsus feminea viscera relaxaret, sic ad seminandum et con-
cipiendum non libidinis appetitus sed voluntarius usus naturam utramque coniungeret.
Secunda conclusio. Sicut in corporali paradiso nulla erat intemperies, sic in eius habitatore
nulla ex cupiditate vel timore accidebat bone voluntatis offensio, et erat summa
in carne sanitas sine molestia, et in anima tota tranquillitas. Patet per Aug. qui
ponit eam ubi supra et addit cibus aderat ne esuriret, potus ne sitiret, lignum
vite ne illum senectus dissolveret. Nihil corruptionis in corpore vel ullas molestias ullis eius
sensibus ingerebat, nullus intrinsecus morbus, nullus ictus metuebatur extrinsecus. Nichil
animo tristi, nichil erat inanis letitie, non fatigabat lassitudo otiosum, non sompnus preme-
bat invitum.
Tertia conclusio. Primus homo in terrestri paradiso vivebat et volebat quamdiu hoc
volebat quod deus iusserat, et fruens deo vivebat sine egestate, ita semper vivere
in sua habens potestate. Patet hoc eodem in loco tali consimili.
Quarta conclusio. Primus homo tempore innocentie clariorem et eminentiorem habuit a deo no-
titiam quam alius quisque post eum sine gratia legere. Patet per Magistrum in 2° distinctione
23, ubi dicit cognitionem quoque creatoris primus homo habuisse creditur. Cognovit enim
a quo creatus fuerat, non eo modo cognoscendi quo ex auditu solo percipitur, quod a
credentibus queritur, sed quadam interiori inspiratione qua dei presentiam contemplabatur,
non tamen ita excellenter sicut post hanc vitam sancti visuri sunt, nec ita in enigmate sicut
in hac vita videmus. Et sic Magister ponit eum in quadam sede ... cognitionis statum patrie
media

miserie et statu future glorie | Item dicit Hugo de sacramentis parte 6a | dicit
ut suppleret omnium que in homine et per hominem facta erant perfectum conditorem hominem
primum diuine aspirationis illustratione accepisse | nulli dubium esse debet | quem deus
rationabilem ei tribuit scientiam corporis que per ipsum fecit | et quorum gubernatorem disposuit
et prudentiam homini reliquit Secundo si per vitam carnali obseruanda et disponenda per rebus
visibilibus tam magnam scientiam accepit | multo magis per vitam eternam adipiscenda co-
gnitionem et abundationem de celestibus et supernalibus cognitionem habere debuit | cog-
nouit ergo homo ille suum creatorem | non ea cognitione qua deus modo a credentibus
absentibus fide queritur | sed qua tunc per presentiam contemplationis manifestius cernebatur
Undecima gratia | Alia primi hominis in statu innocentie abundauit | virtutum habitibus | quod
non indiguerit eis | ad refrenandum immoderantiam passionum Secunda pars patet quia non
erant illi passiones importune | lasciuientes | per turbationes modum excedentes | et rebel-
lantes imperio voluntatis Prima pars patet tum quia hoc exigebat felicitas paradisi
et excellentia puritatis eius | tum quia tempore bene institutus fuit | velut totius humane
speciei ad hoc etiam est Augustinus in quadam omelia dicens quod homo ad imaginem dei
factus | fuit intellectu preditus prudentia armatus | temperantia compositus | et castitate
splendidus Et allegat Magister libro 2o distinctione 29 |
Septima gratia | Alia primi hominis intime et stabiliter coniungebatur deo | memoria perueniente
qua cuiusque de suis posteris in via | secundum quamlibet legem | patet quia erat in eo amor
imperturbatus in deum | ut patet per Augustinum 14o de Ciuitate dei capitulo decimo | patet etiam ex animi
serenitate | et naturali fortitudine corporis eius | ac serenitate et viuacitate eorundem
| quod splendebat excellentissimo nitore sibi possibili per naturam |
Septima gratia | perfectior et eligibilior fuit status primorum hominum | in medio mortalis quam
nostrorum post peccatum mortali conuersatione | patet primo ex dei seruitute | secundo affluentia
omni despicabilium | tertio quia primi homines nullis agebantur perturbationibus animorum | nullis
corporis ledebantur incommodis | et erat deuitatio tranquilla peccati | ut patet 14o de Ci-
uitate dei capitulo 10o | ubi dicit Augustinus amor erat imperturbatus in deum | atque inter se coniugum fida
et sincera societate viuentium | et ex hoc amore grande gaudium non desistebat | quod ama-
batur ad fruendum | erat deuitatio tranquilla peccati | qua manente nullum omnino aliunde ma-
lum quod contristaret irruebat Quarto atque quinto | ex delectabili et indissolubili federe anime cum corpore
| quo priuilegio etiam incorrupto si homo fuit gauisurus Unde 13o de Ciuitate dei capitulo 2o homo
enim condebat deus | ut si creatori suo tanquam domino vero subditus perfecte cum pia obedientia
custodiret | in consortium transiret angelorum sine morte media | beatam immortalitatem sine ullo
termino consecuturus Si autem dominum deum suum libera voluntate superbe atque inobedienter usus
offenderet | morti addictus bestialiter viueret | libidinis seruus | eternoque post mor-
tem suppliciis destinatus |

Octava conclusio | Status apprehensione(?) primorum parentum in paradiso celi | erat iocundior et
quietior homini | non sic ut gravissimo fuit incomparabiliter certum(?) | Patet per Aug[ustinum] 14° de
Civitate Dei ca° undecimo | ubi dicit Vivebat itaque homo secundum deum in paradiso et corporali et
spirituali | neque enim erat paradisus corporalis propter corporis bona | et propter mentis non erat spiritualis |
aut non erat spiritualis quo per interiores | et non erat corporalis quo per exteriores sensus
homo frueretur | erat plane utrumque propter utrumque.

Nona conclusio | Tanta erat felicitas corporis paradisi | ut nihil mali vellet | et voluntas
quicquid desideraret consequeretur | sine dolore sine metu sine molestia qualibet | patet
14° de civitate dei capitulo 10° | ubi dicit Aug[ustinus] | Aliquid aut dolore aut timore patiebantur
isti homines | in tantorum tanta affluentia bonorum | ubi nec mors metuebatur | nec ulla
corporis mala valitudo | nec aberat quicquam | quod bona voluntas adipisceretur | nec inerat
quod carnem aut animum hominis feliciter viventis offenderet.

Decima conclusio | Primi homines statum innocentie servantes | in terrestri paradiso fuerunt beati beati-
tudine viatorum | Patet ex precedentibus | ubi animadverte per multa excellentie incomparabiles
et valde perfectus status | cum omnimoda abnegatione omnis mali | et etiam ex hoc
quod beatus est | qui habet quicquid vult | et nihil male vult per d[ictum] Aug[ustini] 13° de trinitate | Patet etiam
per auctoritatem Aug[ustini] undecimo de Civitate dei ca° 12° Et per auctoritatem beati Ambrosii
allegatas supra in 3a conclusione Et ex hoc patet responsio ad quesitum.

Undecima conclusio | Delectabilior et iocundior fuit vita primorum hominum in paradiso celi |
quam cuiuscunque iusti viatoris | qui nunc in corpore(?) abundantia gaudiorum | patet quia undecimo
de Civitate dei ca° 12° dicit Aug[ustinus] [illegible] ad delectationem [illegible] beatior
erat primus homo in paradiso | quam quilibet iustus in hac vita mortali | Patet etiam
quia habent animum integrum et quietum | mentis tranquillitatem(?) | et corporis omnia bona
superius enumerata | et similiter lignum vite | per cuius frequentem sumptionem poterat vivere
cum perpetuo conservate | habent etiam per undecimam ad tandem de plurimi nocumentis | cum non po-
terat in illo corporis statu infelici(?) appetitus ferri in suum obiectum | nisi per [illegible] rationis dicta-
men | et imperium voluntatis.

Duodecima conclusio | Gratior(?) et eligibilior est status animarum in purgatorio | [illegible] status
fuit adhuc [illegible] | quam fuit status primorum hominum | in terrestri paradiso | Patet quia omnes
in purgatorio [illegible] certissima sunt de perpetuitate sue future beatitudinis finalis
Xi di[illegible] [illegible] [illegible] Illi vero semper manserunt incerti | unde Aug[ustinus] [illegible] plus [illegible] ad spem future beatitatis
est quilibet [illegible] cruciatibus | cui non [illegible] sed [illegible] veritate manifesta est
[illegible] sine [illegible] cum molestia [illegible] | [illegible] | quia erat ille homo
sui casus incertus | in magna illa felicitate paradisi | [illegible] et omnibus [illegible] diffi-
cultate [illegible] | [illegible] quieto esset beatitudine | quam vere proprie intellectualis
natura desiderat | hoc est | ut 2 bono [illegible] quod est sine | ulla molestia perfruatur.

et in eo se inclusisse videbantur | nec ulla ductore cuncti | nec ullo errore fallacie
| vt etiam a philosophis questionibus sunt allegatum

Tercia questio | primus homo tam diu mansit contra insultus [illegible] diuinas | qua
diu illibatam seruauit dei imaginem et similitudinem | hanc quidem volunt Moyses ipso
[illegible] Deus | vbi dicit | faciamus hominem ad imaginem et similitudinem nostram
| et presit piscibus maris et volatilibus celi | et vniuersis que mouentur super terram
| quod dicit Moyses imago et similitudo dei fuit sibi causa [illegible] presidendi
| eandem questionem declarat [illegible] Augustinus [illegible] parte [illegible] de Ciuitate dei 13o co d | postquam
preceptum transgressio facta est | confestim gratia deserente diuina | de corporum suorum nuditate
confusi sunt | vnde et folijs ficulneis | que forte a [illegible] prima [illegible] sunt contecta
pudenda texerunt | que prius eadem membra erant | sed pudenda non erant | senserunt enim
nouum motum inobedientis carnis | sicut | tanquam reciprocam penam sue inobedientie |
et quia superiorem dominum suo arbitrio deseruerant | inferiorem famulum ad suum arbitrium
non tenebant | nec omnino habebant subditam carnem | sicut semper habere potuissent | si deo
subditi mansissent | Tunc ergo cepit caro concupiscere aduersus spiritum | cum qua controuersia
nati sumus | trahentes originem mortis | Tunc plus acta est [illegible] vehementius [illegible]
carnem et spiritum discordia | que non extinguetur usque ad finem mundi | Prima post
infectam domus primi hominis | si in statu innocentie perstitisset | et utrum acta [illegible]
[illegible] dei [illegible] sufficit ad [illegible] Et hec de [illegible] questione

Quarta questio | si equalis fuisset facta multiplicatio virorum et mulierum in statu innocentie | Respondetur quod si
homo stetisset | tunc equaliter natura multiplicasset viros et mulieres | Ratio ex parte finis est | quia
cum esset deo seruiendum | propter multiplicationem generis humani | et complendum numerum electorum | et [illegible] multiplicatio
ad omnes spectaret | et hoc solutum in lege matrimonij | in qua cum vir fuit vnius | nec est
natura stetisset | quod tot mulieres fuissent | quot viri | cum unus mulier careret viro | nec [illegible]
mulier | nec vir esset plus | nec plures viri || Ex parte vero et agentis similiter est | quia tunc
corpus subiectum erat anime | cum ergo intenderet et vellet homo generare masculum | tunc
[illegible] intentionis et ymaginatione vigoraretur virtus naturalis eius in agendo | et esset semen
maioris virtutis | et generaretur semper vigorosius scilicet masculus | sed nunc in statu nature
lapse | virtus generatiua aliquando confortatur | vel debilitatur a [illegible] superioribus | et [illegible] ymaginatione | et
de hoc multa sunt exempla in medicina | Et etiam patet de [illegible] Jacob Gen. 30o | [illegible]
vero vellet | et ymaginaretur generare feminam | tunc [illegible] forte dispositionem agentis in natura
corporale | et tunc semen esset minus forte | et generaretur semper femina | Et ideo in hoc nature
institute | generatio maris et femine | subiacet voti voluntati | quando vero [illegible]
[illegible] | et tot produxerunt mulieres quot viros | vt quilibet vir haberet adiutorium sibi | secundum congruentiam
legis matrimonij | et si prima [illegible] nature institutio | et ideo tunc viros et mulieres produceret
[illegible] | nunc autem quia generatiua non omnino subiacet voluntati [illegible] sed ymaginatione | nec [illegible] voli

sed magis valeat per dispositiones corporum | et complexione adiuvante | hinc est | quod non est certa determinatio numeri in ovulis vero istis quantum audivi cum prolis [illegible] quod dicit aliquis | quod in matrice sunt cellule | et qui semen recipit in cellulis dextre partis | sit masculus | Et si in cellulis sinistre partis tunc sit femella | hoc autem tunc plus scriptura suffecit et ideo sciuisset de hiis plus disputasse

Circa distinctionem 24am 2m notandum

Circa distinctionem 24am notandum | quod divisio rationis in portionem superiorem et inferiorem non est adeo per essentiam librata | ut hec et illa sint alia et alia potentia | nunc est per librata ita quantum ut non sit in eis diversitas | nec secundum rationem aspectus ad superiora et inferiora Est autem in eis etiam diversitas secundum dispositiones | et officia secundum dispositiones | quia hec fortis illa debilis | secundum officia quia hec regit illa regitur | tunc dicitur dispositio in debili et forti vel | hec vocatur vir | illa vocatur mulier | tunc dicitur in officio et regitur | hec vocatur superior quia regit | illa vocatur inferior | quia regitur | talis autem dispositio vel distinctio sunt eius non ex dispositione ut | sed ex dicta comparatione eius potentie | Quia nisi ratio nostra ad superiora converteretur | perpetuam illuminaret | et perficeret | quia leges eternas conspicit | et divinis divine veritatis et caritatis in bono fortificatur | et vigoratur | Quia autem ad hec inferiora convertitur tempore ad sensualitatem et carnem | quodammodo trahitur et emollitur | Et ideo eius nomen superior et inferior | Dicuntur secundum fortitudinis et debilitatis dispositionem | et quia una datur ex altera | et ei quasi tanquam adiutorium simile sibi | tunc hec dicitur vir | et illa mulier | et inter eas dicitur coniugium | Distinctio aut officium | sic non venit ex dispositione nature | sed ex dispositione distorendum [?] | quia cum hec fortis est | et illa debilis | hec intelligens et consulens divina voluntatis | illa non operatur exequens non hec regit | et illa operatur | et ex hoc illa inferior | et ista superior vocatur Et patet quod superior portio ratio et inferior | Et si aliquando ratio considerant | tunc non sunt diverse potentie | illa enim ratio superius et inferius | essentialiter potentie non valeant | sed dispositiones et officia | et hec nisi innuat ipsa nomina | Ubi advertendum | quod non distinguuntur forte ex obiectis | sed magis ex ¶

Secundo notandum | quod possibile est mulierem comedere | absque viro | sive portionem inferiorem peccare | sive sensualitatem impossibile est tamen peccato inferiorem peccare mortaliter | sive superiorem | et hoc patet | quia ad est peccatum mortale committere | ad cibum vetitum gustare | per illa peccatum mortale dicitur deductum | quod est a consensu et [illegible] | sicut autem est per rationem | et hec autem est superior partis | eius cum est [illegible] | quia est quanto consentire | ad illam potentiam spectat | apud quam residet maioritas predicamentis [illegible] | hec autem est superior pars rationis | et ideo impossibile est esse | ad peccatum mortale in nobis | quod superiori portioni non imputetur | Et quod ipsa non detinet | peccatum nam per mortalis [illegible] | quod consentiens esse [illegible] auctor | et consensu deliberator | quorum utrumque est superioris partis rationis | Est etiam ratio ex illa potentia quemadmodum | quia inter superiorem partem | et inferiorem | est lex coniugii | et ideo tenet vir alterius regere et reprimere | non sic autem est | inter sensualitatem et inferiorem partem | et ideo quando inferior peccato [illegible] negligentie viri | quod debuit eam reprimere imputatur | et patet | cum illa culpabilis videtur | Et ergo patet impossibile est inferiorem partem rationis | absque superiori mortaliter peccare | Possibile est tamen | venialiter alta [illegible] | et hec ideo | quia commestio dicitur quanto ad delectationem secundum actu mulieris et viri | coniungit autem delectationem quanti ad delectationem illa sensualitate oblata secundum actum inferioris [illegible] | tamen quod non quanto [illegible] superior | et ita coniungit mulierem comedere | sine viro | et viro non gustante | et hec patet si attendas ad progressum temptationis et delectationis | primo cum delectatio offertur sensualitati per se | secundo vero delectatio adventus | tertio vero [illegible] ad quod trahitur consentit vel dissentit. Delectabile potentie est

medijs | ex quibus originantur sunt ratio | ut superior sunt consilium ex rationibus divinis | ut patet hoc et contra preceptum | ut dei offensiuum | inferior ex rationibus rerum temporalium | ut quia est superfluum ut diminutum | inhonestum ut honestum | et sunt eadem potentie | Secundum ratio superior [illegible] | adulterium est malum | concludit per medium sumptum a rationibus eternis | ut quia est lege dei prohibitum | Sed ratio inferior a rationibus temporalium | ut quia est iniustum sive inhonestum

spiritualis / Delectacio adulterata est inferior partis racionis / quia interiores motus et affectus sensualitatis diiudi
cat et cognoscit / hec vero non est potius consentire. Differt autem / an hec sit amplectenda
vel respuenda / est superioris partis / in qua residet auctoritas iudiciaria racionis / contingit autem
delectari ad apprehensionem delectabilis / antequam advertat se delectari / et hec est sensualitatis. Et absque dubio est
veniale peccatum / contingit eciam delectari post apprehensionem delectabilis et post delectacionis percepcionem / ante
plenum consensum deliberacionis / et hec est inferioris partis / et est aliquando mortale / aliquando veniale / Et
tunc de comedere sola vetere / contingit eciam 3o delectari post apprehensionem delectabilis et advertenciam
tunc de comedere vir / et tunc est mortale
delectacionis / et post plenum consensum deliberacionis / et tunc de comedere vir / et tunc est mortale
peccatum / in hiis generibus peccatorum / quorum actus sunt in potestate nostra / post plenum consensum et deordi
nacionem / Unde cum temptacio inchoat a sensualitate / planum est esse veniale / cum consummatur in
superiori parte racionis / planum est esse mortale. Cum vero sola inferior concedit / potest esse mortale
et veniale / sed difficile est discernere / quando sit veniale et quando mortale / Potest tamen hoc modo
discerni / quia cum potest delectacionem aut statim repellere aut retinere / si primum tunc leve est
peccatum. Si autem retinere / hoc potest esse explicite / quia vel placet ipsa delectacio / et operis
consummacio / ita quod adest voluntas faciendi in cogitacione / et eciam in opere si facultas
adesset / et tunc est ibi plenus consensus / et peccatum mortale simul quantum ad voluntatem et naturam
commissionem. Vel quia placet delectacio / displicet tamen operis consummacio / et tunc est consensus
semiplenus / et de manducacione vetere / nunquam tamen peccat mortaliter / cum in ea delectacione consentit.
Vel quia utrumque displicet / scilicet ipsa interior delectacio / et operis consummacio / et tunc aut advertit
periculum / aut non advertit. Si 2m scilicet quod non advertit periculum delectacionis / nec expellit eam
peccat / sed non mortaliter / quamvis tamen peccat quod si vetere statim repulisset. Si autem advertit pe
riculum / et delectacionem iam non repellit / sed vetere in talibus cogitacionibus involui sinit et
tunc dicitur quod peccat mortaliter / quia quamvis non sit ibi consensus verus / est tamen in consensu
interpretativo / et concedit sola vetere / nunquam tamen hec peccatum imputatur vero / quia cum ea compescere
debuisset et teneretur / non tamen compescuit / hec tamen quod vetere velit deum est non dicitur cetera
moveat cum aliquo esse mortale. Negligencia reprimendi vero est displicencia / quamvis quod periculum adver
tat. Sed tamen securior via est tenenda / quicquid sit veritatis / et si alicui hec contingat
sanum est consilium / quod de ipso ut mortali peniteat. In dubiis enim securior via est eligenda / et
non / quod non de quacumque delectacione loquimur / utpote de ira / qua quis delectatur cogitando de pulchre
intuentis / sed de ea que consurgit ex delectacione operis nephariis / Et patet / quod intuere contin
cedere sunt vicio / pro eo quod vetere sancti de concedere / quamvis plus consensus adest / et tunc de anima regule
plures peccato / quia tunc totus homo ad peccatum tendit / sive sit peccatum carnis sive peccatum spiritus / peccatum
aut [illegible] non potest vetere mortalis / sine racione / quod non potest esse peccatum mortale / sine in consensu vero
vel interpretativo. Ex quibus patet declaracio / intencionis et peccati mortalis commissionis / patet eciam quid
vetere de comedere / et quid vetere patet et quid vetere concedendo peccat mortaliter / quid veniale patet et
quod consensus in delectacione attenta vetere / et consensus vero in opus / et consensus in opus perfecto
est plenarius consensus / consensus autem in delectacione absque opere est semiplenus / et si peccatum perficit
in sola delectacione / tunc consensus in delectacione potest esse plenarius consensus / et tunc non tamen
esset superioris partis / sed etiam inferioris. Unde non tantum de vetere consentire /

quia mouet extrīseca mēbra | sed quia volūtate plenaria mouet | et hāc eruditō
Aug⁹ | in eo qd' dicit . vnū comede | cū aīa iniquitatis pctō pbat | hec | bonauent
dubiū cca 2ᵐ scdi dz — Dubiū | vtrū sola mora de veniali | faciat mortale || Rndz bonauent | ꝙ mora
tpis | qntū ē de se | nō facit | ut qd prius erat veniale | fiat mortale | sꝫ solū occa:
sionalit' | qꝛ inducit videlꝫ verum ꝯsensū ul' īterpretatiuū | Aliqn̄ aut īducit ꝯsensū vīr
| tn̄. ex diuturnitate tpis | crescit libido adeo | ut hō velit oīo ī illa ītiori dlcta°ᵉ
morari et pficere Aliqn̄ vō īducit ꝯsensū īterpretatiuū | qn̄ hō aduertens
piculū delectacōis retēte | negligit eā reprimere | hoc .n. nō ē absqꝫ ꝯ=
temptu salutis ppe | p eo ꝙ diffinu se expoit | illa n' dlcta° subintrat
sic serpens | et venena diffudit | p que ꝯalis spūs īterit morte
culpe | sic q° salute corpale negliget | qui serpente mxō se scienter
collocaret | sic qui ī tali dlctacōe aduertens pclm | ut debens aduertere
volūtarie versat' | expoit se diffinu | qn̄ negligit repellere | et p tāto
dr̄ mgr | ipm̄ peccare mortalr̄ | nō rōe more p se | sꝫ rōe ꝯsēsus ul' ꝯtēpt⁹
dubiū — Dubitat' mxō hoc | qnta mora tpis faciat | qd erat veniale esse mortale ||
Rndet' | ꝙ in generali dicat' || ꝙ tanta mora hō facit | in q̄ adeo crescit
delectac° ⁊ libido | ꝙ supuenit ꝯsensus | ut adeo ꝫ repellendi negligēa
et ppe salutis icuria | ꝙ supuenit ꝯsensus īterpretatiuus ul' ꝯtempt⁹
Si aut ī speciali qrat' | qnta sit illa mora | ut'ᵐ vnius hore ul' di=
midie | aut amplioris spacij | nō pt vna rńsio dari | qꝛ aliū est
maioris | aliū minoris | s'm dūsos stat⁹ ⁊ ꝯdicōes psonaꝝ | vn̄ hoc nō
ꝯstat scīa | sꝫ recta ꝯsciā || vn̄ qn̄ adducit recta ꝯsciā | se ī modicū tēdi
ex morosa delectacōe | ꝯsensus supuenit ul' ꝯtempt⁹ Ctiam si ī adducat aliū
ppt' tebreas | ⁊ īuolucōes actionū mearꝫ | securiore pte ds eligere | et
ꝯfitēri puice | sic ⁊ dolere | qꝛ peccarz mortali
dubiū — Dubitat' | vtrū ī sensualitate possit esse pctm̄ veniale et mortale | Rndet' ꝙ
loqndo de pctō | inqntū hꝫ rōez culpe | et put oppoīt' gre | et put facit aliqd
dignū vitupio | sic pctm̄ solū ē liberi arbitrij | sꝫ loqndo de pctō inqntū tenz
rōez vicij | ⁊ put dr̄ decordiacōz aliq̄ potn̄c° p° acc⁹ sibi deiti | s'm nāle sua
institucōz | et ꝙ t' decordia° hꝫ esse ī sensualitate | ita ꝙ illa decordia° ꝫ via ad
op⁹ | vitupio dignū | s'c ponit' ī sensualitate esse pctm̄ | nō ut sensualitas ī se ꝯsidat'
sꝫ put ordiabilis ē ad rōez | ⁊ sub rōe | qꝛ hoc mō regulari hꝫ | s'dm lege
iusticie | sꝫ ī ꝫ ibi pctm̄ p°ᵒᵒ | siue culpa | qꝛ grā ul' virt⁹ | q oppo' pctō | non
est in sensualitate | Et hec de veniali pctō pt inq̄ꝫ | sꝫ | de mortali | Rndet'
ꝙ nec īqntū culpa | nec īqntū viciū | est ponendū ī sensualitate | qꝛ aliud viciat
mortale aliud veniale | qꝛ mortale viciat et decordiat | decordiacōe pfcta
que ut ita dicā | ꝯsistit in auersiōe a deo | et ei⁹ ꝯteptu | et delibatōe
ꝯsensu | hec aut solius rōis sunt | et iō mortale ī sola rōe ꝯsistit || sꝫ decordia°
veniale | nō ꝫ decordiatio ꝯsumata | sꝫ īchoata || Et qꝛ decordia° īchoari
hꝫ in potēcia inferiori | et ꝯsumari ī supiori | Ideo veniale | inqntū viciū est repit'

in sensualitate / non cum directe oppo(situm) habitui virtutis / sic vicium mortale peccati / sed solum ex quadam
inclinatione et comparatione ad bonum / ad quod disponit / Virtutis aut et deordinatio mortalis / simpliciter
excludit habitum virtutis / et ideo omne mortale in ratione ponitur / et non in sensualitate / ex complemento peti
mortalis meritum est longius / est aversio a deo / sed solus venialis est a deo averti / tum solus consistit ad
deum gulti / etiam solus consensus facit morte peccati / Sed consensus est solius peti rationis / cum culpa
mortalis et gra(tia) se expellunt / ibi sit eam / sed gra(tia) constituta solum / sic ratio igitur etiam
culpa mortalis / Sed in est ex actus in sensualitate pe(cca)ti peccatum / sic opus exterius in patiendo
Dubium Utrum in inferiori parte rationis / scilicet se possit esse peccatum / Et ex duplex est genus peti / Dubiu
Quedam enim sunt peccata carnalia / et ea non continentur in inferiori parte rationis / absque inferiori iudicio
progressum in patrando talium peccatorum / loquitur aug(ustinus) q(uo)d mathematicus · d · / Sed non deduci ad effectum pecti
non potest / nisi cum deliberatione / Sed vero in ea parte ratione / quod debet obsequere rationi / tanquam rectori / cuius suo
1 Cor Alia sunt peccata spiritualia / et de istis loquendo / concedendum est / quod peccatum hoc fieri / et deliberat non possit fieri
in inferiori parte rationis / sed sed / Sed contra est apostolus · d · / quod in inferiori parte rationis / non sit peccatum / sed nisi
sibi libera / actus ab inferiori parte / cum consentit / quod ex ratione non compescit / Sed quod inferiori
parte consentit arbitrii libertas / et ita per vim inest ei delectabilis ad malum / et per sensus possibilitas ad
peccandum / Item ia aperit est contra ecclesiam / quod ratio superior non solum habet iudicare secundum leges
eternas / sed etiam secundum lumen gratie / et secundum lumen ab inferiori accepto / Unum licet ratio superior dicat
ab inferiori / in hoc / quod per quantum ad superiora / multiplorum tamen hoc quanti ad inferiora / potest disponere et terere
inferiores potentias / potest de ordinari / mutare ea regendo / sive ferrea lapidando / sic suos impugnare — cas
curando / mutidare cum legibus eternis / est nobilissimus actus superioris partis / sed non solum huc
actum exercet ipsa / etiam intenta sed et ad se quanti / et potest nimium ad se quanti / et per hoc a deo
diverti / et deviare a legibus eternis / Quamvis igitur assurgendo ad leges eternas / non peccat iudicando
tamen secundum ea que trahit a sensibus / Sed etiam secundum lumen fidei datum ut iudicaret / potest deficere et er=
rare / maxime in statu nature lapse / et aliquibus actibus fidei / utpote de deo trino et uno / tamen ille non
repugnet prima spirituali et regula / sed etiam discrepat / a naturali iudicio rationis / si intellectus noster
secundum lumen proprium nichil inspiciendo ad peccatis inferiores / iudicaret deficeret et disputaret et peccaret /
Consequitur dicendum / in superiore parte / potest esse peccatum veniale / ut contingit aliquando surreptione dum videtur
fidei / et tale est peccatum / quod movetur ad illicitum / et est veniale / ex eo surreptione est / est in
superiori parte / quod est alias fidei expressa est / Item tunc peccat superior pars rationis / et videtur consentiendo
quod est plenus consensus / et plenum animi iniquitatis peccato / sed contingit aliquando plene consentire in venialibus
consensu / et iudicium verbosum / talia aut solum sunt venialia / et tale mortale potest esse in superiori
parte / ut patet ex dictis Circa 24 d(ist)in(ctionem) tercii sentenciarum
Circa 24 d(ist)in(cti)o(ne)m / Dubitatur / utrum liberum arbitrium possit cogi ab agente
creato / Pro dubio notandum / quod liberum arbitrium potest cogi ab agente flectat
creato / quantum ad actum exteriorem / potest enim cogi compelli / ut genua flectat ydolo / et ut propriis ma=
nibus thura altaribus imponat ut incendat / Sed quantum ad actum interiorem / qui est velle ut dice=
ret consentire / potest induci / sed etiam impediri / sed non potest compelli / ab agente creato / Induci potest
quod amat aliquid a se / et quod est iusta se / Sed non per ablationem eius rei amate / potest induci ad con=
sentiendum in aliquod / multum efficaci persuasione / ex quo modum idolatre temptabant sanctos mar=
tires / consentire in ydolatria / non permittendo delectabilia / non inferendo tristia / ista tamen
inductio longe distat a coactione / sic probat ipse contextus / quod nec blandimentis alliciunt
nec terroribus terreri a deo potuerunt / ut a veritate iustitie mutarent / et c(etera) li(be)r arbitrium in=
duci potest / quod amat aliquid iusta se / utpote aliquid temporale / ut a(liquid) spirituale / quod potest agens creatum auferre

vel conferre | Et etiam impedi' ppt inclinatiōz vel quietioz sui ad naturā corporis | q subest virtuti
create | ergo bn̄ pōt ab alio ita ledi | q vsū liberi arbitrij amittere | ergo hic tn̄ libertū ar
bitrii nō cogeret | coactio cum pot' liberi arbitrij actū | et vsū | sed ligatio vel impeditio
tollit Et iterū impeditio pt puenire ab inferiori | coactio puenire hr a superiori | hinc est
q. li. ar. | et si possit induci ab aliquo agente creato | rōe boni exterioris amati | et posset
impedi' rōe corporis quieti | nō tn̄ pt cogi | rōe actus ppi' | hec dignitate hr li. ar. ut i quātū
liberū sit soli deo subiectū | et quia insq̄tū liberū nulli creato subest | cū coactio sit agenti
a superiori | nullum agens creatum pt ipm cogere Circa dt̄ 24 q. mouet' ad dubiū
Dubiū aliud | Utrum liberū arbitriū possit cogi a deo Resp. q hoc pt intelligi dupliciter
Uno modo sic | q deus possit auferre libertatē | et auferendo libertatē | sic inducere coactionē | et hic
mō | nulli dubiū esse dz | quin deus hoc possit facere | cum tn̄ ē dd' impe sic po' | Alio modo q deus
cogat liberū arbitriū | salua libertate ipsius | et cū illa | et hic mō nō solū est impossibile
| sed etiā nō ē intelligibile | quia implicat in se duo contradictoria | ergo hoc cum | q liberū
arbitriū ē | sit ad vol' libere vol' | et ergo hic | q voluntariū ē | sit ad vol' volū. vol' | et seipso
mouente vol' | ex hoc aūt | q cogeret | sit ad vol' simul vol' & inuite vol' | et sic ad vol' ab alio vol' |
| quia violentū ē contrariū primū est ex | in' conferente vi passo | et sic liberū arbitriū cogi | non ē ad
quā actū liberū | simul et sīl esse simile | et liberū | esse voluntariū | et nō esse voluntariū
| esse a se et nō esse a se | q cū sint impossibilia | impossibile ē liberū arbitriū cogi | Ubi notandū
| q dr̄ deus | voluntatē inducere | voluntatē mutare | voluntatē cogi | Dicitur enim induci deus | qn̄ aliq̄
persuasio sit | qua disponit | ut ad id appetit' inclinet | q si valde intensa sit | nō coactio
dicitur | licet nō sit vera coactio Dicitur aūt voluntas mutari | qn̄ ipsa volente vnū | po-
tenti virtute immittit ei affectio ad contrariū | et de volente sit nolens | aut econuerso | ita q vna
affectio expellitur | et contraria inducitur | sic pz | cum deus de amatore temporaliū | facit temporaliū contemp-
torem | et hic dr̄ esse quedā compulsio et tractio diuina | qr voluntas ab eo repellit | cum
fortiter p amoris glutinum ingerebat | Dicitur aūt voluntas dr̄ cogi | qn̄ inter' repugnantia
ad velle | et repugnante actu volunt' deliberāte | alia virtute mouente | et repugnantia manente
volendo inclinari ad ad' | et hec duo contraria implicat | ut dictū ē | Voluntas ergo induci pt
ab agente creato | mutari nō nisi pt | a' ab agente increato | Cogi vō a nullo pt | et pz
tatō | dt' bn̄ | q lib' voluntas est ita plena | sicut in creata | sic in creatore | q in oībus
reperit eq' | hec cum intelligitur | q tn̄ ad coactionē pertinet | ex hijs pz mt' aūctoritates
q dicunt | deum volunta' hominis compellere | et voluntatē hominis trahere | et voluntatē hominis
ad quodcūq̄ voluit inclinare | ut luc. 13 de Exi in vias et plateas | et compelle
intrare | Jo. 6 | nemo venit ad me | n' pr meus traxerit eū | et pu. 20 | sic diuisiones
aquaz | ita cor regis in manu dn̄i | quocūq̄ voluit inclinabit illud | Hec n' intendunt
nō quia voluntatē cogat | sed quia voluntate creata | nō solū inducit | sic agens creatū
sed etiā immutat | immittendo affectiones nouas | i qua immissione nō ē coactio | pro eo q
ita voluntarie vo' | q deus immittit | sicut id qd' nūc ego nūc ipse volo | et si ad volo | nō inuite
et ita i volendo ad nichil compellor Circa dt̄ 26 q. secundi
Circa dt̄ 26a | Notandū 2m Bonau' | q cum gratia vna sit | multiplices tn̄ hz disposi-
tiones scd'm diuersas conditiones | hec cum gratia comparari ad suū pn'm | et sic diuidi gra
in gratiam predestinationis | vocationis | iustificationis | magnificationis | pō n' deus gratiam preparat | 2o offert
3o confert | 4o complet | 5o actū | dispō ad eo | q dt' ap. ad Ro. 8o | quos aūt pde-
stinauit | hos et vocauit | et quos vocauit | hos et iustificauit | quos aūt iustificauit | hos

et magnificavit | Sic etiam gratia comparari ad suum subiectum | et sic dividitur in gratiam co- 2o
gitationis | voluntatis et perfectionis | secundum triplicem potentiam subiecti | in quo est gratia
| scilicet intellectivam | affectivam | et operativam | Et hec divisio potest haberi a bernardo in libro de libero arbitrio | Sic etiam con- 3o
parari gratia ad suum oppositum | Et sic dividitur in gratiam | protectionis | liberationis | correctionis | et sal-
vationis | et tunc hec divisio 2m quod gratia adiuvat | contra multiplex malum | scilicet malum temp-
tationis seu pugne | malum perturbationis | seu miserie | malum culpe | et malum pene | a po-
testate | a 2o liberat | a 3o extrahit | a 4o salvat | et haec divisio sumitur ex eo | quod dicit ysidorus 4o
3io sic ait ... | sic protegit deus exercitum ... | protegit | et liberat | tutus et
salvat | Habet etiam comparari gratia ad effectum | ad quem est | et sic dividitur in preveniens et
subsequens | seu operantem et cooperantem | quod sic dicitur gratia 2m effectus quos hic in nobis vult
De cum preveniens incipitur ipsam voluntatem facit bonam | et ideo preveniens | quia non est a libero
arbitrio | sed potius infunditur ab ipso deo | Cooperans vero sive subsequens dicitur | in quantum
adiuvat liberum arbitrium in effectu operis eliciendi et videndi Et sic ... gratie dupliciter accipitur
| Sic etiam ille due dicte | preveniens et subsequens | Accipit enim gratia ... largissime | et sic
comprehendit naturalia ... dona | et gratuita | utraque enim de sursum sunt Et hoc modo gratia habet
dividi | in preveniens et subsequentem | ita quod preveniens vocat dona naturalia | subsequens vero dona
gratuita | Secundo accipitur Breviter ... Secundo etiam gratia ... quod | et sic complectitur gratiam gratis
datam | et gratum facientem | 2o dicitur gratiam in preveniens et subsequens non est aliud quod dividere
in gratis datam et gratum facientem Et dividitur bernardo | ubi dicit | quod aliqua est gratia | que seminat
cogitatum | et hanc vocat preveniens | aliqua que perficit bonum | et hanc dicit subsequentem | Dicit
enim in libro de libero arbitrio | Sic ergo operatur in nobis deus | scilicet cogitare | velle et perficere
primum sine nobis 2m nobiscum | et 3m quod nos operamur | Tertio vero capitur gratia strictissime
Et sic dividitur in gratiam gratum facientem | et gratiam sive gratificantem | et tunc dicitur gratiam in
preveniens et subsequentem | ... in gratiam et gloriam Et dicit augustinus in libro de natura gratie
cum ait | gratia nos prevenit | ut pie vivamus | tunc subsequens | ut cum illo semper vivamus | vel
prevenit ut vocemur | tunc subsequens ut glorificemur | Quarto accipitur gratia magis stricte et
simpliciter nominat gratiam gratum facientem | et tunc etiam dicitur in preveniens et subsequens | etiam dicitur
secundum duplicem effectum gratie | et hoc potest sic explicari | Primo | quod unus effectus sit contra
malum | et alter ad bonum | Et quantum ad hoc dicit augustinus in de natura et gratia | gratia preveniens
sanando | voluntatem liberat et ... subsequens vero | eandem adiuvat | Secundo potest hoc esse
quod uterque effectus sit ad bonum | sed quod unus competit gratie inquantum inficit | alter inquantum
movet | et quantum ad hoc dicit augustinus | quod gratia preveniens prevenit voluntatem nolentem | ut velit
et subsequitur ut frustra ... Tertio potest hoc esse | ut uterque effectus | sit ad bonum | et
quod uterque attribuatur gratie moventi | sed unus in ingressu | alter in perfectu | et quantum ad hoc dicit augustinus
quod gratia prevenit volentem | ut velit Et subsequitur ne frustra velit ... plus patet

Questio ... de ... vicesimaoctava | Queritur Utrum sine gratia possumus
vitare quodcumque malum seu peccatum mortale | Et loquor de gratia gratum faciente
et arguitur quod non | quia a potentia defectuosa non potest exire | nisi actus defectuosus
sicut ... pede claudus | non potest incedere nisi claudicando | sed voluntas sine gratia
est defectuosa | ergo omnis actus eius est defectuosus | sed actus defectuosus si sit voluntarius est peccatum | ergo etc

2º ar²

Statum mortis ex peccato consecuta est / ut dicitur Ro 5 / ergo non est necessitas moriendi ubi non est necessitas pec-
candi. Sed in statu post peccatum / est necessitas moriendi / ergo etc. Nullus peccat in eo quod vitare N Opp^m ar²
non potest. Si ergo existens in peccato / non potest peccatum vitare / ergo peccando non peccat / quod est impossibile.

Dicendi

Responsio. De homine possumus loqui dupliciter. Uno modo secundum statum nature integre / in quo potuit ca-
rere gratia et culpa. Alio modo secundum statum nature corrupte / per quos nature est hominem carere gratia
esse in peccato mortali. In primo statu potuit homo sine gratia vitare / quodcumque peccatum mortale
et per consequens / quia omnis natura in integritate sua / potest in actum suum / tamen est plena dominium / non exce-
ditate. Sed actus deliberativus in quo solo potest peccatum mortale consistere / est plene in dominio
hominis / ergo in statu nature integre potuit homo / et hunc actum non exercitare / et ita non peccare
mortaliter. In statu autem nature corrupte / scilicet post peccatum primorum parentum / in quo necesse est carere gratia
vel in peccato mortali / distinguendum est / quia hominem existentem sine gratia / et in peccato mortali
posse vitare peccatum quodcumque — peccatum mortale potest intelligi dupliciter. Vel de peccato commisso satisfaciendo
vel cavendo ab omni peccato committendo. Primo modo non potest homo sine gratia vitare peccatum / quia non
potest satisfacere de peccato commisso sine gratia / quia cum peccatum transeat actu / et maneat reatu
non est idem resurgere a peccato / et cessare ab actu peccandi. Sed resurgere a peccato est
reparari ad ea / que homo per peccatum amisit / et expediri ab eis / que homo ex peccato incurrit. Sed
homo per peccatum mortale amittit acceptationem operum suorum a deo / que ante peccatum acceptabilia
erant remuneratione vita eterna / ad que reparari non potest nisi per gratiam / per quam opera nostra acceptantur
tamquam meritoria ~~non quo debitum est pena~~ meretur. Et homo per peccatum mortale reatum pene eter-
ne / a quo cum sit infinita / nisi per gratiam hoc est per gratuitam dei condonationem / absolvi non potest
secundum quod propheta dicit / ex operibus peccatoris non dabit deo placationem suam / et pretium redemptionis sue / et
laborabit in eternum et vivet / ad hoc in finem. Propter quod peccatum iam commissum non potest homo
vitare sine gratia / et in hoc concordant omnes doctores. Licet olim et hoc erravit
Pelagius / existimans hominem propriis operibus sine gratia / posse se a peccatis commissis satisfaciendo
absolvere. Si autem loquimur de peccato committendo / talia sine gratia posse peccata vitare distinguendum
est / quia homo sine gratia / aut est in peccato secundum actum puta / quia vult furari aut adulterari / aut
solum secundum reatum / puta quia peccavit et non manet actu in voluntate peccandi / vel
forte / non cogitat ut non. Si primo modo / sic dico / quod homo existens in peccato secundum actum / non
potest diu manere / quin cadat in aliud peccatum mortale. Cuius ratio est / quia sicut se habent
principia in speculabilibus / sic fines in operabilibus et appetibilibus / ut ait ex 2º physicorum. Sed intellectus
assentiens principiis in speculabilibus / necessario assentit conclusionibus / que cum eis clara et necessaria
colligantia / ergo sic voluntas assentiens alicui fini / necessario assentit his / que habent claram
et necessariam colligantiam cum illo fine. Propter quod ille qui vult adulterari / et in hoc perseverat / si non
potuerit ad hoc attingere nisi furando / quod debet adulterio necessario ex adulterari incidit in velle
furari. Et sic est in ceteris aliis peccatis. Et secundo beatus Augustinus 1 libro de vera religione
quod superbus necesse habet alii invidere / quod non est intelligendum de necessitate absoluta / sed conditionata
que est ex fine / dum enim superbus fini suo inherere vult / qui est propria excellentia / necesse
est ut invideat alterius excellentie / que proprie excellentie derogat / et ita homo existens in peccato
secundum actum / non potest diu vitare / quin cadat in aliud peccatum. Si autem homo sit in peccato
solum secundum reatum / tunc distinguendum est de peccatis mortalibus / quia quedam sunt contra
precepta universalia tantum / quedam vero sunt contra precepta universalia / et singularia. Dicendum ergo

Petrus com[...]

peccatum [...] mortale

Petrus Comestor

recolit

quod peccata, quae sunt contra praecepta universalia talis tunc possunt vitari ab homine existente in peccato praedicto
modo, scilicet quantum ad reatum solum. Sed non illa quae sunt contra praecepta universalia supernaturalia. Primum patet
quia si talia peccata non possent vitari sine gratia, hoc esset vel propter defectum gratiae vel propter reatum peccati
praecedentis. Non propter primum, quia talis defectus fuisset in statu innocentiae, in quo omnia talia
peccata poterant vitari, et specialiter ut habetur 3 sententiarum distinctione 29 per magistrum, quam adducit Augustinus in enchiridion.
Nec propter reatum peccati praecedentis, quia voluntas ex uno non necessitatur ad volendum aliud, nisi ponat
actum suum [illegible] circa utrumque, aliquid eligendo vel refutando, sicut intellectus non necessitatur ad assentiendum
uni propter alterum, nisi ponat actum suum circa utrumque assentiendo vel negando. Sed voluntas
hominis existentis in peccato solum quantum ad reatum nullum actum habet circa id peccatum, quia si aliquem
actum volendi haberet circa id complacendo se in peccatum commissum, iam esset in peccato quantum ad actum
et non solum quantum ad reatum. Ergo ex solo reatu unius peccati nullus necessitatur ad aliud committendum.
Item bonitas moralis non stat cum peccato, quod est contra actum universalem,
sed homo sine gratia potest in se operis bonum bonitate morali, quae est ex obiecto fine et circumstantiis.
Ergo quilibet potest sine gratia vitare quodcumque peccatum, quod est contra actum solum universalem.
Secundum patet, scilicet quod sine gratia homo non possit vitare omnia peccata, quae sunt contra praecepta universalia
supernaturalia, ut sunt praecepta de suscipiendis sacramentis. Primum de eucharistia etc., quia ad talia
suscipienda tenetur homo in statu viae, nisi casus necessitatis excludat. Exclusa ergo casu necessitatis
et habita copia confitentis, aut suscipiunt aut non. Si non, committunt peccatum novum ex eo
tempore statuto. Si suscipiunt, tunc committunt peccatum, si suscipiunt non existentes in gratia. Ergo
talia peccata non possunt vitari ab eo, qui manet in peccato solum quantum ad reatum. Et si dicatur quod
immo, quia suscipiens talia sacramenta forte non recordatur de peccato, et ita sibi non debet imputari
ad culpam, quod in tali peccato suscipiat eucharistiam. Contra: non valet, quia iste non recordatur
de peccato commisso, aut hoc est quia confitens suam diligentiam non discussit, aut dato quod discussisset,
tamen in notitiam eius non devenit. Si primo modo, sic non excusat a peccato, quia voluntatis
omissio diligentiae, quae requiritur ad actum, non excusat. Si discussio congrua in suscipiente sacramentum
eucharistiae et consimilia, quae ad hoc sacramentum requiruntur, iuxta id quod dicit apostolus 1 Cor. 11: probet autem se ipsum
homo. Ergo eius omissio non excusat, quin peccet, sicut ignorantia in morte. Si secundo modo, scilicet si con-
fitens suam conscientiam discussisset, et nihilominus in notitiam peccatum non devenit, tunc mittit ei ex gratia
[illegible], sicut quando non est sufficiens discussio conscientiae. Et per consequens adhuc est in peccato, et per consequens ita non habet locum
quod in hoc casu. Patet ergo quod existens in peccato mortali, quantum ad solum reatum, non potest omnia peccata vitare,
quaecumque cum contingit omne peccatum, quod est contra praecepta universalia supernaturalia. Ad rationes ante opposi-
tum. Ad primam dicendum, quod a potentia voluntatis defectuosa non egreditur nisi actus defectuosus. Et cum a vo-
luntate actu adhaerente malo fini, et ex eo aliquid aliud eligente, non potest egredi nisi actus
malus. Et cum dicitur quod voluntas perseverans in peccato quantum ad actum non potest omne vitare, quin cadat
in aliud peccatum, tamen illa voluntas, quae est in peccato solum quantum ad reatum, eligere opus bonum
et vitare quodcumque malum committendum, quia hoc non privat ab ipsa negotium defectuosam, sed
negotium civitatis [illegible], et rectitudinem moralem reatus peccati non tollit. Ad secundam dicendum, quod
ea necessitas est existenti in gratia moriendi, sicut existenti in peccato sibi necessitas moriendi ex
peccato originali contracta est, quod omnes contrahunt per originale, et non ex peccato actuali quod.

ad rationes
ante oppositum

dubium

remittitur. Hec sunt dicta secundum Durandum. Sequitur dubium. Utrum sine gratia possimus vitare
omnia peccata venialia. Notandum quod duplex est genus peccati venialis. Est enim quoddam veniale ex
genere, ut est verbum ociosum dictum ex deliberatione vel vana concupiscentia. Aliud est peccatum veniale
propter imperfectionem actus, sicut sunt subiti motus sensualitatis. Tunc dicitur quod ex genere sunt peccata mortalia sine gratia
isto premisso respondetur quod licet non possimus vitare omnia peccata venialia secundo modo dicta, quia ratio
non potest esse ita pervigil ad reprimendum tales motus, quin aliquando unus repullulet, aliquis subito in-
surgit, venialia tamen possumus vitare. Et per eandem rationem mortalia, quia non nisi ex deliberatione
fiunt. Certum autem quod sequuntur deliberationem. Istud probat Hugo [illegible]. Et ita possumus evitare

dubium

Sed quia supra dictum est quod Pelagius erravit estimans homines propriis operibus sine gratia
posse se a peccatis commissis satisfaciendo absolvere et mereri vitam. Pro eo dicitur quod hic quod non
erravit, quia gratia est quidam habitus. Sed habitus reddit potentiam facilem. Tunc videtur quod ad hoc
det gratia libero arbitrio ut facilius possit currere in opera bona. Sed dicas quod in hoc non consentit
cum Augustino nec alii doctores, sed in hoc quod dicebat quod gratia nullum novum posse libero ar-
bitrio conferebat. Videtur tamen quod in hoc non deviavit, quia habitus potentie posse. Et gratia non
est potentia, sed non dat novum posse. Confirmatur quia alii habitus non afferunt novam potentiam
ei in quo est. Sed videtur quod nec gratia. Aut si gratia hoc est, quare dicit [illegible] in gratia quam
in aliis. Respondetur quod duplex habitus, quia [illegible] a potentia sicut ille qui per assuefactionem acquiritur
ab eo in quo est. Et de tali habitu verum est quod non dat novam potentiam sed potentem
habilitat. Est et alius habitus qui dependet [illegible] et non solum dependet ab eo in quo
est sed magis ab eo a quo est. Et talis habitus hic potentiam nobilitat. Et [illegible] in quo
est movens seipsum se elevat [illegible] a quo procedit. Et quia Pelagius non attribuit plus
ipsi habitui gratie quam aliis habitibus, hinc est quod Augustinus et alii doctores arguunt eum esse
hereticum. Et per hoc patet obiecta.

Questio 29 [illegible] Dubitatur. Utrum in pena peccati debuit mors corporalis affligi. Quod [illegible] primo ad
[illegible] [illegible] peccati mors, quod non [illegible], quia mors est liberatio [illegible] a carcere corporis, liberatio autem de
carcere non est pena, sed [illegible] pro pena mors affligi non debuit. Secundo mors est instrumentum meriti, sicut patet in martiribus,
[illegible] est quoddam bonum, [illegible] non debuit pro pena mali infligi. Tertio [illegible] est ad [illegible] mortis. Mors est naturalis
[illegible] non [illegible] pro pena debuit imponi. Quarto sapientie primo Deus mortem non fecit, [illegible] non est a Deo inflicta homini. Respondet Petrus
de Tharantasia quod prima mortalitas non erat [illegible] a natura, cum Adam esset compositus ex contrariis, sed a gratia
[illegible] natura et gratia innocentie, per quam anima continebat a Deo [illegible] habebat virtutem [illegible] corpus
[illegible] per peccatum sit gratia illa voluntarie privatur. Et ideo [illegible] effectum [illegible] scilicet
immortalitate privatus fuit. Ad primum de [illegible] quod [illegible] per statum mortalem [illegible]
[illegible] non [illegible] [illegible] et quamvis [illegible] ad corporis [illegible] educi de car-
cere non sit pena, [illegible] tamen respectu ad naturam corporis pena est. Ad secundum quod mors
sit instrumentum meriti [illegible] Respondetur quod mors [illegible] non est instrumentum meriti [illegible] tamen
non enim ipsum mori meritorium est, sed mortem bene sustinere. Ad tertium respondetur quod [illegible]
mortale cadit in diffinitione hominis, dicitur a potentia moriendi, non a [illegible] [illegible] vero moriendi
[illegible] pena est non natura. Ad quartum respondetur quod mors dupliciter potest con-
siderari. Vel ut est privatio, et sic a Deo effective non est. Vel ut est quedam pena [illegible]
est dolor [illegible] et est a Deo.

seu perpetua vicaria sce Chunegundis in Murtzuslag ...
eandem ecclesiam sic vacantem vigore gracie apostolice michi in forma pauperum facte de beneficio ecclesiastico cum cura vel sine
Saltzburgen dioc pertinent necnon litteras apostolicas michi desuper datarum ac processum exinde secutorum vigore ...
mentum dicta parochialis ecclesia in Murtzuslag michi vigore dicte gracie apostolice de iure non debeatur / quod ...
Omnium hic presentium testimonium invocando Quaquidem cedula sic perlecta cum dominus Nicol Clement de ... super hiis
honorabilibus viris domino Hugone vicario ad Sanctum Stephanum Wienne ac domino Cristano de Gulden ...
ad premissa vocatis specialiter et rogatis : Subscripcio vero ipsius notarii publici post signum ipsius consuetum erat talis
et singulis suprascriptis unacum prenominatis testibus presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi / ideo ad requisicionem ...
Tenor vero litere institucionis seu investiture domini Archiepiscopi Saltzburgen executoris memorati noscitur esse
domino Cum perpetua vicaria beate Chunegundis in Murtzuslag dicte nostre dioc cuius ius presentandi ad ...
illius dilecto in Christo Nicolao Clement de Frisaco presbitero eiusdem nostre dioc vigore gracie in communi pauperum
commissa contulimus / eumque per librum ut moris est de eadem investivimus ac presentibus investimus Dilectionem tue
iurium et pertinenciarum eius corporalem possessionem per te vel per alium inducas et inductum defendas ...
et rebelles auctoritate nostra per censuram ecclesiasticam compescendo Datum Saltzburge mensis Septembris ...
Discreto viro domino Johanni plebano in Chriuglach Hainricus Sinkhi ... marchie Stirie ...
dominum Nicolaum Clement de Frisaco presbiterum / an reverendus in Christo pater et dominus noster dominus Pilgrimus
in forma communi sibi facte vacante per mortem quondam domini Johannis novissimi rectoris eiusdem providit ...
vero quam presentibus in vos si quod mando non feceritis monicione canonica premissa fero / mando firmiter ...
prefate perpetue vicarie ecclesie beate Chunegundis in Murtzuslag ac iurium et pertinenciarum ipsius ind...
contradictores quoslibet et rebelles auctoritate qua supra per censuram ecclesiasticam compescendo Aliogin Si prim...
Anno domini Millesimo ccc lxxx sexto Tenor autem Instrumenti publici corporalis possessionis inductoris de quo su...
Tricentesimo Octuagesimo sexto Die vero sexta mensis Octobris Hora tercia vel quasi Indictione
... dioc ... notarii publici testiumque subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum presentia
huius apostolicus Sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani pape memorati de et super gracia apostolica
viros Abbatis et Conventus Monasterii in Novomonte ordinis Cisterciensis dicte dioc pertinent necnon quosdam
... nominatos aliasque literas et Instrumenta publica tam acceptacionis quam provisionis eiusdem ecclesie parochialis
gracie apostolice prorogate exhibuit et presentavit sibique humiliter supplicando quatenus vigore dicte gracie apostolice ne...
Quequidem dictus Hainricus Sinkhi subexecutor prefatus literas atque processus cum ea qua decuit recepi...
viro domino Johanni Rectori parochialis ecclesie in Chriuglach dicte Saltzburgen dioc ... et nomine suo ...
Clement requisitus accessit / ipsumque more iuxta mandatum sibi directum ad corporalem possessionem
possessionis eiusdem assignando adhibitis certis sollempnitatibus ad hoc debitis et consuetis Insuper
ecclesie in Murtzuslag ibidem publice et expresse legit publicavit / ac eisdem materna lingwa exponendo ...
et illicita detencione ipsius ecclesie in Murtzuslag desistere moneret / ac ipsum dominum Nicolaum de ipsa ...
illicitus occupator contemptibiliter eadem reddit sub hiis verbis lino istas non advercto cum eciam
sibi per me notarium publicum subscriptum unum vel plura publica petiit confici Instrumenta omnium ibidem presentium
de Chirchperg et domino Conrado de Anrach presbiteris dicte Saltzburgen et Pataviensis dioc ...
testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis Subscripcio vero Johannis notarii publici prefati post signum
acceptacioni processuum ac aliarum literarum lectioni inductioni omnibusque aliis supradictis unacum prenominatis
nilque addendo hic meo meo nomine et signo solito et consueto subscripsi rogatus et requisitus ...
quibus supra presentibus discreto viro ac domino Johanne Rectore Capelle sancti Nicolai in ecclesia ...
et Saltzburgen dioc Testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis :



[illegible] vacante vel vacato ad collacionem vel provisionem [illegible] sedis apostolice de iure debeatur fuerit nomine acceptatio [illegible]
[illegible] premissis sivis si et in quantum michi a nullo [illegible] vigore gratie apostolice de iure [illegible] alteri de iure [illegible]
[illegible] remaneat firmum et illesum aliud [illegible] quodcumque michi [illegible] alteri de iure [illegible]
[illegible] testatorum omni vel plurium publicum sibi perfici [illegible] instrumentum Acta sunt hec Anno mense die hora [illegible] indictione
[illegible] Walchestorf Salzburgensis dioc et domino Stephano dicto [illegible] Cappellano in Cappella sanctorum Philippi et Jacobi
[illegible] Nicolaus Johannis de Frisaco clericus Salzburgensis dioc publicus [illegible] auctoritate notarius premissis [illegible]
[illegible] Nicolai clerici hoc presens publicum instrumentum propria mea manu conscribendo exinde confeci signoque meo solito et [illegible]
[illegible] Johannes dei gratia sancte Salzburgensis ecclesie Archiepiscopus apostolice sedis legatus dilectis [illegible] superioris marchie [illegible]
[illegible] [illegible] et Conventui monasterii Novimontis ordinis Cisterciensis prefate nostre dioc [illegible] Salutem [illegible]
[illegible] ad collacionem [illegible] Abbatis et Conventus monasterii Novimontis per sedem apostolicam sibi facte tamquam principalis [illegible]
[illegible] committimus et mandamus quatenus eundem Nicolaum vel suum in hac parte procuratorem eius nomine in eiusdem [illegible]
[illegible] de omnibus ipsius ecclesie [illegible] fructibus proventibus iuribus et obvencionibus ab omnibus quorum interest plenarie [illegible]
[illegible] Anno domini Millesimo etc Octuagesimo [illegible] Tenor vero littere Papiensis domini Henrici Archidiaconi de [illegible]
[illegible] [illegible] sinceram caritatem in domino et infrascriptis obedire mandatis Quia pluribus arduis negociis [illegible]
[illegible] sancte Salzburgensis ecclesie Archiepiscopus apostolice sedis legatus de ecclesia [illegible] beate Chunegundis in Murtausf [illegible]
[illegible] possessionem ac iurium et pertinenciarum ipsius ecclesie propria in persona inducere non possum Vobis in virtute sancte obedi[entie] [illegible]
[illegible] [illegible] procuratorem prefatum dominum Nicolaum Clementis [illegible] domini mei Archiepiscopi Salzburgensis pro [illegible] nomine
[illegible] [illegible] et inductum defendatis Mandantes sibi de ipsius fructibus et proventibus iuribus et obvencionibus ab omnibus
[illegible] [illegible] de Sedis vobis non impleveritis Sentencias prefatis vos volo subiacere Datum [illegible] super [illegible]
[illegible] esse talis In nomine domini Amen Universis presens publicum instrumentum tenore cunctis pateat manifeste Quod [illegible]
[illegible] [illegible] sanctissimi in christo patris et domini nostri domini Urbani divina providencia pape sexti Anno nono Indictione [illegible]
[illegible] discretus vir dominus Nicolaus Clementis [illegible] Frisaco [illegible] ecclesie [illegible] in [illegible]
[illegible] Nicolaum in forma pauperum [illegible] de beneficio [illegible] vel sine cura vacante vel vacaturo ad [illegible]
[illegible] Reverendissimi in christo patris et domini domini [illegible] gratia sancte Salzburgensis ecclesie Archiepiscopi apostolice sedis legati
[illegible] [illegible] quas [illegible] tenebat [illegible] Venerabili viro domino Hainrico Superioris marchie [illegible]
[illegible] [illegible] et possessionem [illegible] ad execucionem ulteriorem earundem et earundem procedere dignaretur iuxta [illegible]
[illegible] [illegible] Sed quia [illegible] negociis huiusmodi execucionis negocio personaliter interesse nequiuit [illegible]
[illegible] [illegible] litteras [illegible] domino Johanni vigore commissionis huiusmodi ad ipsam ecclesiam [illegible]
[illegible] [illegible] Murtausflag [illegible] iurium et pertinenciarum eiusdem [illegible] petiit et in eo fuit inductus [illegible]
[illegible] [illegible] apostolice atque possessionis Coram fidelibus ipsius et parochianis ibidem congregatis necnon domino [illegible]
[illegible] [illegible] vigore earundem litterarum apostolicarum atque possessionem [illegible] dominum [illegible] requisivit [illegible]
[illegible] [illegible] iurium et pertinenciarum eiusdem fructibus pacifica possessione gaudere Et dampna penas [illegible]
[illegible] vel litis Etiam illam quam possideo mea [illegible] defendere [illegible] mediante Super quibus [illegible]
[illegible] [illegible] Acta sunt hec Anno mense die hora indictione [illegible] et loco quibus supra [illegible]
[illegible] [illegible] ecclesie in [illegible] Nicolao dicto [illegible] ac Nicolao dicto [illegible]
[illegible] [illegible] Et ego Mathias quondam Johannis de Oppavia Olomucensis dioc publicus [illegible]
[illegible] [illegible] fierent et agerentur vidi et audivi eaque conscripsi [illegible]
[illegible] personaliter interfui et dum sic ut premittitur fierent et agerentur vidi et audivi [illegible]
[illegible] [illegible] Acta sunt hec [illegible] dioc In domo dotis ecclesie sancti Michahelis Anno [illegible]
[illegible] [illegible] domino Johanne [illegible] capelle sancti Andree in Curia domini de [illegible] et domino [illegible]